سەييد قۇتۇب

قۇرئان سايىسىدا

قۇرئان كەرىم تەپسىرى 1- پارە

في ظلال القرآن

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى

قۇرئان سايىسىدا

قۇرئان كەرىم تەپسىرى 1- پارە

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

في ظلال القرآن

قۇرئان سايەسىدا

(بەرىنچى پارە)

ئاپتورى: شەھىد سەييىد قۇتۇپ

تەرجىمە قىلغۇچى: كامىلجان قەشقەرىي

تەھرىرى: سابىرجان

تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچى: ئابدۇلھەكىمخان مەخسۇم (تەكلىماكان)
دوكتۇر ئالىمجان بۇغدا
ئابدۇلخالىق ئابدۇلباقى

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى

2009- مارت - ئىستانبۇل

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

بۇ كىتابنى تەرجىمە قىلىش ۋە نەشرى قىلىشتا ماددىي ۋە مەنىۋي جەھەتتىن ياردەمدە بولغان خەير سۆيەر قېرىندىشىمىزغا الله تائالادىن چەكسىز ئەجىر، رەھمەت، مەغپىرەت ۋە بەرىكەت تىلەيمىز.

بۇ كىتابنى، 1980-1990 - يىللىرى قاغىلىق ناھىيىسىدە ئېلىپ بارغان دىنىي تەلىم تەربىيە خىزمىتى ئارقىلىق، ئىسلام دىنىنىڭ تۈركىستان خەلقى ئىچىدە يەنە بىر قېتىم كەڭ كۆلەمدە ئومۇملىشىشىغا تۈرتكە بولغان بۇيۇك ئىسلاھاتچى، دىنى ئالىم ئۇستازىمىز ئابدۇلھەكىم مەخسۇمھاجىمغا بېغىشلايمىز.

ئالاقىلىشىش ئادرېسى:

Ördek Kasap Mah. Millet Cad Gülşen Apt. No: 108 D:5

Çapa Fatih / İstanbul / Turkey.

Tel: +90-212-523 28 77

Fax: +90-212-523 28 76

web: www.maarip.org

E-mail: info@maarip.org

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى

كىرىش سۆز

بسم الله الرحمن الرحيم

(ئېيتقىنكى، پەرۋەردىگارىمنىڭ سۆزلىرىنى يېزىش ئۈچۈن، ئەگەر دېڭىز (سۈيى) سىيا بولۇپ كەتسە، پەرۋەردىگارىمنىڭ سۆزلىرى تۈگىمەي تۇرۇپ، دېڭىز (سۈيى) چوقۇم تۈگەپ كەتكەن بولاتتى، مۇبادا يەنە شۇنچىلىك دېڭىز (سۈيىنى) كەلتۈرسەكمۇ). سۈرە كەھف، 109- ئايەت.

بارلىق ھەمدۇ سانا كائىناتنىڭ ۋە بارلىق مەۋجۇداتنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە مۇدەببىرى بولغان جانابى اللەقا خاستۇركى، ئۇ الله ئىنسانىيەتكە ياراتقان مىنۇتتىن باشلاپ پەيغەمبەرلەر ۋە كىتابلار ئارقىلىق ھىدايەت ۋە ھەقىقەت يولىنى كۆرسىتىپ بەردى. سالات ۋە سالام جانابى الله ئالەملەرگە رەھمەت قىلىپ ئەۋەتكەن، پەيغەمبەرلىك زەنجىرىنىڭ ئاخىرقى ھالقىسى ۋە ئىلاھىي رىسالەتنىڭ تۈگەنچىسى بولغان مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بولسۇن.

قۇرئان كەرىم جانابى الله تائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىگە قىلغان ئەڭ چوڭ ئىنئامى، ئىلاھىي دەستۇر، بارلىق ئىنسانىيەتنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك بەخت - سائادەتكە يېتىشىنىڭ يېگانە مەنبەئىدۇر. ئىنسانىيەتنىڭ نىجات تېپىشى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىززەت ۋە شەرەپكە ئېرىشىشى قۇرئان كەرىمنىڭ ئىچىدە يەر ئالغان ھۆكۈم، پرىنسىپلارنى قانچىلىك چۈشىنىشى ۋە ھاياتىغا قانچىلىك تەتبىقلىشىغا باغلىقتۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ 23 يىللىق پەيغەمبەرلىك دەۋرىدە پەيدىنپەي نازىل بولغان قۇرئان كەرىمنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋۋال ئۆز ھاياتىغا تەتبىق قىلغان ۋە ساھابىلارغا ئەمىلى ھەرىكىتى بىلەن ئۆگەتكەن. بۇنى

ياشىغان ساھابىلار ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ھۆرمەتلىكى، ئۇلار ياشىغان دەۋر بولسا، "سائادەت ئەسىرى" بولغاندۇر.

قىيامەت كۈنىگىچىلىك ئىلاھىي مۆجىزە بولغان قۇرئان كەرىم ھەر دەۋردە ئىنسانىيەتنىڭ بارلىق ئېھتىياجىغا جاۋاب بېرىپ كەلدى. ھەر دەۋردىكى ئىسلام ئالىملىرى دەۋرنىڭ تەقەززاسى بويىچە قۇرئان كەرىمنى چۈشىنىشكە تىرىشقان بولۇپ، بۇ ھەقتە نۇرغۇنلىغان ئەسەرلەرنى قەلەمگە ئالدى.

قولىمىزدىكى بۇ ئەسەر، دۇنيانى 600 يىل ئادالەت بىلەن باشقۇرغان ئوسمانىيلار ئىمپېراتورلۇقىنىڭ زەئىپلىشىشى بىلەن، 20 ــ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا باش كۆتۈرۈشكە باشلىغان كاپىتالىزم ۋە سوتسىيالىزمدىن ئىبارەت ئىككى خىل ئىدىئولوگىيە لاگىرىنىڭ دۇنيانى، جۈملىدىن ئىسلام دۇنياسىنى مۇستەملىكە قىلغان بىر دەۋردە قەلەمگە ئېلىنغان بولۇپ، بۇ دەۋردە مۇسۇلمان دۆلەتلەرنىڭ بەزىلىرى ياۋروپا مودېلى كاپىتالىزمنى ئۆز دۆلەتلىرىدە تەتبىقلاش ئۈچۈن تىرىشچانلىق بولسا، بەزىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىنى ئۆزىگە مەدەتچى دەپ قارايتتى. مۇسۇلمانلار ئۆز ئېتىقادى بىلەن ماسلاشمايدىغان بىر سىستېما ئىچىدە باشسىز، پاناھسىز، چېچىلاڭغۇ ۋە گاڭگىراش ئىچىدە ئىدى. ئىقتىسادي بوھرانغا دۇچ كەلگىنىگە قارىماي بىر تەرەپتىن مۇستەملىكىچىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن مۇستەملىكە كۈچىنىڭ كۈشكۈرتىشى بىلەن ئۆز ئارا جەڭگى ـ جېدەل قىلىشاتتى. يەنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالى ھەقىقەتەن ئېچىنىشلىق بىر دەۋر ئىدى. مۇئەللىپ شېھىد سەييىد قۇتۇپنىڭ يۇرتى بولغان مىسىر بۇ جەھەتتە تېخىمۇ ئەۋجىگە چىققانىدى.

في ظلال القرآن (قۇرئان سايىسىدا) ناملىق تەپسىرنىڭ مۇئەللىپى شېھىد سەييىد قۇتۇپ بۇ دەۋرنىڭ ئىسسىق ـ سوغۇقلىرىنى بېشىدىن كەچۈرگەن زات ئىدى. زامانىدا مۇسۇلمانلارنى ماددي ۋە مەنىۋي مۇستەملىكىدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ھارماي ـ تالماي كۆرەش قىلدى ۋە ئاخىرى تۇرمىگە تاشلاندى. بۇ ئەسەر مۇئەللىپنىڭ ئەنە شۇ ئازابلىق تۇرمە ھاياتىدا قەلەمگە ئېلىندى. يەنى زالىملار سەييىد قۇتۇبنى قاماققا ئېلىپ، ئاخىرى دارغا ئاسقان بولسىمۇ، سەييىد قۇتۇبنىڭ بۇ ئەسىرىنى نە قامىيالمىدى، نە ئۆلتۈرەلمىدى.

في ظلال القرآن (قۇرئان سايىسىدا) ناملىق بۇ تەپسىر زامانىۋى دۇنيانىڭ ئىچىدە ئۆزىنىڭ شەخسىيىتى ۋە كىشىلىكىنى يوقىتىپ قويغان بىر مۇسۇلمانلار ئۈچۈن، مۇسۇلمان كىملىكىمىزنى قايتىدىن تىكلىۋالىشىمىز ۋە مۇسۇلمانلىق ئىززەت ـ ئابرويىمىزنى قولغا كەلتۈرۈشىمىزدە ئىنتايىن زۆرۈر ئەھمىيەتكە ئىگە بىر ئەسەردۇر. ئەسەر يېزىلىپ، نەشر قىلىنغاندىن بۇيان كۆپ مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ ئالقىشىغا ۋە نۇرغۇنلىغان كاتتا ئالىم ـ ئۆلىمالارنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بەزى ئاتالمىش دىنىي ئالىملارنىڭ زەھەرخەندىلىك بىلەن قىلغان تەنقىد ۋە رەددىيىلىرىدىنمۇ ئۆز نېسىۋىسىنى ئالماي قالمىدى.

بۇ تەپسىر بولۇپمۇ يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بېرى كوممۇنىزم ۋە ئۇنىڭ ئىنسان قېلىپىدىن چىققان ۋەھشىي مۇستەملىكە ئىستىبدادى ئىچىدە ئۆزىنى يەر شارىدىن يوقىتىپ قويۇش گىرداۋىدا تۇرۇۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن خۇددى "ئابى ھاياتتەك" ئىنتايىن قىممەتلىك ئەھمىيەتكە ئىگە.

جەمئىيىتىمىز، خەلقىمىزنىڭ مەنىۋي دەردىگە دەرمان بولسۇن ئۈچۈن بۇ قىممەتلىك تەپسىرنى نەشر قىلىشقا سەپەرۋەر بولدى. بۇ تەپسىر مەنە ۋە مەزمۇن جەھەتتىن تەڭداشسىز، ئەدەبىي قۇۋۋىتى بەكمۇ ئۇستۇن بولغانلىقى ئۈچۈن، تەرجىمە جەھەتتىن ئەدەبىي تەسۋىرلەش كۈچىگە ماھىر قەلەندىشىمىز مىركاملجان قەشقىرىي بۇ قىممەتلىك ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى.

بۇ تەپسىرنى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىشتا ئۇنىڭ ئوردۇچە تەرجىمىسى ئاساس قىلىنغان بولۇپ، تەرجىمە ئەسناسىدا ئەرەبچە ئەسلى نۇسخىسى ۋە تۈركچە تەرجىمىسىدىنمۇ پايدىلىنىلدى. ھەمدە ئەسلىگە ئۇيغۇن بولۇشى ئۈچۈن، ئەرەبچە نۇسخىسىغا بىرمۇ بىر سېلىشتۇرۇپ كۆرۈلدى. ھەر تېمىنىڭ بېشىدىكى تولۇق زىكرى قىلىنغان ئايەتلەرنىڭ تەرجىمىسىگە مۇھەممەد سالىھ ھاجىمنىڭ تەرجىمىسى ئەينەن بېرىلدى. تەپسىر قىلىش جەريانىدا ئايرىم ـ ئايرىم زىكرى قىلىنغان ئايەتلەر بولسا، مۇئەللىپ سەييىد قۇتۇبنىڭ شۇ ئايەت ھەققىدىكى تەپسىرىگە ئاساسەن قايتا تەرجىمە قىلىندى.

في ظلال القرآن (قۇرئان سايىسىدا) ناملىق تەپسىر، ئەدەبىي ۋە ئىلمىي جەھەتتىن ئىنتايىن يۇقىرى سەۋىيىدە بولغانلىقى ئۈچۈن، تەپسىرنى تولۇق تەرجىمە قىلىشتەك ئۇلۇغ ۋە شەرەپلىك خىزمەت ئۈچۈن بىر نەچچە يىل كۈچ سەرپ قىلىشقا تۇغرا كېلىدۇ. جەمئىتىمىز بۇ پايدىلىق ئەسەر بىلەن خەلقىمىزنىڭ بۇرۇنراق يۈز كۆرۈشۈشى ئۈمىدىدە، سىناق نۇسخىسىنى پارە - پارە قىلىپ چىقىرىشنى مۇۋاپىق كۆردى. تەپسىرنىڭ ئاخىرقى ۋە تولۇق تەرجىمىسىنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك چىقىشى ئۈچۈن ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ كىتابنى ئوقۇش جەريانىدا ھېس قىلغان سەۋەنلىك ياكى باشقا جەھەتلەردىكى تەكلىپ - پىكىرلىرىنى بىزلەرگە سۇنۇشىنى چىن قەلبىمىزدىن ئۈمىد قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

دوكتۇر/ ئالىمجان ئاتائۇللاھ (بۇغدا)

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

مۇئەللىپ شەھىد سەييىد قۇتۇبنىڭ قىسقىچە تەرجىمھالى

ئىسلام دىنىنىڭ شەھىد ئارسلانى سەييىد قۇتۇب (الله ئۇنىڭ يانتىن يېرىنى جەننەت قىلسۇن!) مۇسۇلمان ئۇممەتلىرى ئىچىدىكى ئۆز جىسمىنى مەشئەل ئورنىدا كۆيدۈرۈپ، زۇلمەتلىك دەۋرلەرگە چىراغ يانقان، ئىسلامنىڭ ئالىڭ، ئىددىيە، قانۇن - تۈزۈم، نەزەرىيە گۈلىستانىنى ئۆز قانلىرى بىلەن سۇغارغان، ئۇلۇغۋار ئالىم، ئەزىمەتلەر قاتاردا سانىلىدۇ.

ئۇ، 1906 - يىلى مىسىرنىڭ ئاسيۇت ئۆلكىسىدىكى موشا يېزىسىدا بىر دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن بولۇپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئارزۇسىغا بىنائەن كىچىكىدىلا قۇرئاننى تولۇق يادا ئېلىپ بولىدۇ. اللەنىڭ خاسىيەتلىك ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن قاھىرەنىڭ ھۇلۋان دېگەن يېرىگە پۈتۈن ئائىلىسى بىلەن بىرلىكتە كۆچۈپ كەلگەندىن كېيىن، كۆڭۈلدىكىدەك ئوقۇش پۈرسىتىغا مۇيەسسەر بولىدۇ. 1929 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى تاماملاپ، قاھىرەدىكى «دارۇلئۇلۇم» (ھازىرقى قاھىرە ئۇنىۋېرسىتېتى)غا قوبۇل قىلىنىدۇ. 1932 - يىلى، دارۇلئۇلۇمنى مۇۋەپپىقىيەتلىك تاماملىغاندىن كېيىن، بىر مەزگىل ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىپ، ھۆكۈمەتنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن مائارىپ مىنىستىرلىكىدە بۆلۈم باشلىقى بولۇپ خىزمەت قىلىدۇ. ئۇ، مائارىپ مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن ئامېرىكىغا ئەۋەتىلىپ، ئىككى يىل بىلىم ئاشۇرۇپ كەلگەندىن كېيىن، 1945 - يىلى مىسىردىكى «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى» غا ئەزا بولىدۇ. 1945 - يىلى 8 - ئاينىڭ 2 - كۈنى، پارتىينىڭ تەشۋىقات ئورنى ئۈنى «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى گېزىتى» گە باش مۇھەررىر قىلىپ تەينىلەيدۇ.

1954- يىلى، مىسىرنىڭ باش رەئىسى جامال ئابدۇننىاسىر «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نى قانۇنسىز پارتىيە دەپ ئېلان قىلىپ، پارتىيە ئەزالىرىنى كەڭ كۆلەمدە تۇتقۇن قىلىشقا باشلايدۇ. بىر نەچچە ھەپتىلىك تۇتقۇن جەريانىدا قولغا ئېلىنغان پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى 50 مىڭدىن ئېشىپ كېتىدۇ. شۇ قېتىمقى تۇتقۇن قىلىنغان ئەزىمەتلەر ئىچىدە ئىسلام دىنىنىڭ شەھىد ئارسلانى سەييىد قۇتۇبمۇ بار بولۇپ، ئۇنى ئۆيدىن كېسەل ھالەتتە پىيادە ماڭغۇزۇپ ئېلىپ كېتىدۇ. ئۇ، يول بويى پارتىيە شۇئارى: «الله ئەكبەر! ۋەلىلا ھىلھەمد!»نى توختىماي توۋلاپ ماڭىدۇ. ساقچىلار ئۇنى تۇرمىگە ئېلىپ كىرگەندىن كېيىن، قاتتىق قىيىن - قىستاققا ئېلىپ، ئىتلارغا تالىتىش،

رەھىمسىزلەرچە ئۇرۇپ، ئۇياق - بۇياققا سۆرەپ، بېشىدىن ھېلى ئىسسىق، ھېلى سوغۇق سۇ قۇيۇپ، كۈنىگە يەتتە - سەككىز سائەتكىچە ئۇزۇلدۇرمەي سوراق قىلىشتىن سىرت، ھەرخىل ئەخلاقسىز قىلىقلار، ھاقارەتلىك سۆزلەر بىلەن مەنىۋي زەربە بېرىش قاتارلىق رەزىل، ۋەھشىي ۋاستىلەرنى قوللىنىدۇ. ئۇ گەرچە جىسمانىي جەھەتتە بۇ ئازابلارغا بەرداشلىق بېرەلمەي، بىر نەچچە رەت ھوشىدىن كەتكەن بولسىمۇ، ھوشىغا كەلگەن ھامانلا: «اللە ئەكبەر! ۋەللىلا ھىلھەمد!»نى يەنىلا ئېغىزىدىن چۈشۈرمەيدۇ. 1955 - يىلى 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى، مىسىر خەلق سوت مەھكىمىسى ئۇنىڭغا 15 يىللىق قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىدۇ.

1956- يىلى، مىسىرنىڭ باش رەئىسى جامال ئابدۇنناسىر تۇرمىگە ئادەم كىرگۈزۈپ، ئەگەر سەييىد قۇتۇب گېزىتتە ئېلان قىلغۇدەك ئىككى قۇر كەچۈرۈمنامە يېزىپ بەرسە، ئۇنى قويۇپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. مۇئەللىپ ئۇلگىسى بولغان سەييىد قۇتۇب بۇنىڭغا قىلچە ئىككىلەنمەستىن: «بىر زۇلۇم قىلىنغۇچىغا: زالىمدىن كەچۈرۈم سورىغىن! - دەۋاتقانلارغا بەكمۇ ئەجەبلەنگۈم كېلىدۇ. اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئەگەر ئېغىزىمدىن چىققان بىر نەچچە جۈملە سۆز مېنى دار ئاستىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ئالالىغان تەقدىردىمۇ، زالىمدىن ھەرگىز كەچۈرۈم سورىمايمەن. مەن اللەنىڭ ئالدىغا اللەمۇ مەندىن رازى ۋە مەنمۇ اللەدىن رازى بولغان ھالدا بېرىشنى خالايمەن» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن كەچۈرۈمنامە يېزىپ بېرىش قانچە - قانچە قېتىم تەلەپ قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇ ھەر قېتىمدا: «ئەگەر مېنىڭ قاماققا ئېلىنىشىم ھەق بولغان بولسا، ئۇنداقتا مەن ھەققانىيەتنىڭ ھۆكمىگە پۈتۈنلەي رازى. ئەگەر ناھەق بولىدىكەن، مەن زالىملاردىن رەھىم - شەپقەت تىلەشتەك پەسكەشلىكنى قەتئى قىلمايمەن» دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

ھۆكۈمەت ھەر قانداق قىلىپمۇ كەچۈرۈمنامە يازدۇرالمىغاندىن كېيىن، جامال ئابدۇنناسىر ئۇنىڭ ئالدىغا كېرىپ، كەچۈرۈمنامە يېزىپ بەرسە، دۆلەتنىڭ مائارىپ مىنىستىرلىك ھوقۇقىنى بېرىدىغانلىقىنى پەش قىلغان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا قەتئىيلىك بىلەن: «مىسىرنىڭ مائارىپ تۈزۈمىنى ئىسلام قانۇنىغا ئويغۇنلاشتۇرۇش ھوقۇقى بولمىغان ئوندا قورچاق مىنىستىرلىكنىڭ كېرىكى يوق» دەپ جاۋاب قايتۇرىدۇ.

1954 - يىلىدىن 1964 - يىلىغىچە بولغان ئون يىلنى چىدىغۇسىز ئازاب ئىچىدە تۇرمىدە ئۆتكۈزگەن سەييىد قۇتۇب، 1964 - يىلى ئىراقنىڭ رەئىسى مەرھۇم ئابدۇسالام ئارىفنىڭ قاتتىق تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋېلىشى بىلەن ئامالسىز قويۇپ بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا، سەييىد قۇتۇبنىڭ مۇئەللىپ قەلبىنى لەرزىگە سېلىپ،

www.uyghurkitap.com

رەقىبلەر قەلبىگە نەشتەردەك سانجىلىدىغان ماقالىلىرى پۈتۈن دۇنيا ياشلىرىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىپ، دۇنيانىڭ ھەممىلا يېرىدە قول ـ قولغا تەگمەي ئوقۇلۇشقا باشلايدۇ. بۇنى كۆرگەن غەرب كاپىتالىزمچىلىرى بىلەن شەرق كوممۇنىزمچىلىرى ئۆزلىرىنى قويغۇدەك يەر تاپالماي قالدۇ.

1965 ـ يىلى ئامېرىكا، رۇسىيە قاتارلىق زومىگەرلەرنىڭ سۆيىقەستى پىلانلاپ، مىسىر ھۆكۈمىتىنى كۈشكۈرتىشى نەتىجىسىدە، سەييىد قۇتۇب قايتىدىن قولغا ئېلىنىدۇ ۋە تۈرمىدىكى قىيىن ـ قىستاق دەستىدىن قاتتىق كېسەل تارتىپ يېتىپ قالغانلىقىغا قارىماي، 1966 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 29 ـ كۈنى، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىدۇ.

ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ۋە بارلىق ئىقتىدارىنى ھەتتا ئىسسىق قېنىغا قەدەر اللەقا ئاتاپ، كۆيۈرلۈق، جۇملىدىن جاھالەتكە قارشى ئېلىپ بارغان كۈرەشلىرى، شۇنداقلا، يېڭىلمەس، تىز پۈكمەس، پىداكار روھى تا بۈگۈنگە قەدەر پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرى قەلبىدە ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇرۇپ كەلمەكتە.

شەھىد سەييىد قۇتۇبنىڭ ھاياتى مۇنداق ئىككى دەۋرگە بۆلىنىدۇ:

1 ـ ئۆزىنى ئەدەبىياتقا ئاتىۋەتكەن دەۋرلەر بولۇپ، گەرچە ئۇ: «ئەرەب ئەدەبىياتى ۋە ئۇبزورچىلىق ئۇسۇللىرى»؛ «مەدەنىيەتنىڭ كەلگۈسىگە تەنقىدىي نەزەر»؛ «مەن كۆرگەن ئامېرىكا» (ئەدەبىي ئوبزور)؛ «سەھرا بالىسى»؛ «تىكەن»؛ «سېھىرلەنگەن شەھەر»؛ «قۇللار كارۋىنى» (شېئىرلار توپلىمى)؛ «نامەلۇم ساھىل» (شېئىرلار توپلىمى)... قاتارلىق داڭلىق ئەسەرلىرى بىلەن ئەرەب ئەدەبىياتىغا ئاجايىپ قىممەتلىك تۆھپىلەرنى قوشقان بولسىمۇ، يەنىلا بۇ دەۋرلەرنى ئەسلىگەنلىرىدە، «جاھىلىيەتتە ئۆتكەن دەۋرلىرىم» دەپ ئېچىنىپ تىلغا ئالىدۇ.

2 ـ «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»گە ئەزا بولغاندىن كېيىنكى ھىدايەتنىڭ نۇرىغا چۆمۈلگەن دەۋرلىرى بولۇپ، بۇ جەريانداا ئۇ ئىسلامنى ئاساسلىق تېمىسى قىلىپ: «قۇرئاننىڭ سايىسىدا» (ئالتە تومىلۇق تەپسىر)؛ «پەيغەمبەرلەر ھەققىدە قىسسە»؛ «شائىرلارنىڭ ئەسلى ۋەزىپىسى»؛ «ئىسلامدىكى ئىجتىمائىي ئادالەت»؛ «قۇرئاندىكى قىيامەت مەنزىرىسى»؛ «قۇرئاننىڭ تەسۋىرلەش سەنئىتى»؛ «ئىسلام ۋە كاپىتالىزم ئوتتۇرىسىدىكى كۆرەش»؛ «دۇنيا تىنچلىقى ۋە ئىسلام دىنى»؛ «ئىسلام دىنىدىكى جەمئىيەت ئەھۋالى»؛ «ئىسلامي ماقالىلار»؛ «يول بۇ يەردە»؛ «ئىسلامنىڭ پارلاق ئىستىقبالى».... قاتارلىق قىممەتلىك ئەسەرلەرنى يارىتقان. ئۇنىڭ مۇئەسسىلەرگە لەززەت، زوق ۋە ئىشەنچ بېغىشلايدىغان؛ رەقىبلەرگە بولسا، ھەر بىر ھەرپلىرى چىدىغۇسىز ئەلەم ۋە ساقايماس جاراھەتلەرنى ئېلىپ كېلىدىغان، دوستلارغا ھەسەلدىن شېرىن، دۇشمەنلەرگە شەمشەردىن ئۆتكۈر بۇ

ئۆلىمەس ئەسەرلىرى پۈتۈن ئىسلام دۇنياسىدا ھېلىھەممۇ قولدىن ـ قولغا ئۆتۈپ، ئاجايىپ ئەتىۋارلىنىپ كەلمەكتە.

«قۇرئاننىڭ سايىسىدا» ناملىق بۇ تەپسىر، ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ئارىسىدا ئالەمشۇمۇل شۆھرەتكە ئىگە، ھەجمى ئەڭ كاتتا نادىر ئەسىرى بولۇپ، شەھىد سەييىد قۇتۇب ئۇنىڭ ئاخىرقى ئۈچ تومنى ئون نەچچە يىل داۋام قىلغان قىيىن ـ قىستاقلارغا ۋە چىدىغۇسىز زۇلۇم ـ سىتەملەرگە پەرۋا قىلماستىن، تۇرمە ئىچىدە يېزىپ پۈتكۈزگەن.

قىسقىسى، بارلىق ئەسەرلىرىدە: «ئىسلامنى قوبۇل قىلساڭ، پۈتۈنى بىلەن قوبۇل قىل، ياكى بولمايدۇ، پۈتۈنلەي رەت قىل» دېگەن مەردانە قاراشنى ئىلگىرى سۈرگەن ۋە شۇ تېمىدا نۇرغۇن ماقالىلارنى يازغان بۇ ئۇلۇغ ئالىمنىڭ «ئىسلامىي ماقالىلار» ناملىق كىتابىدىن قەلەم ۋە پىكىر ئىگىلىرى ھەققىدە توختىلىپ، «شەكسىزكى قەلەمكەشلەر ئاجايىپ كاتتا ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرالايدۇ. بىراق بۇنىڭ شەرتى شۇكى، ئۆز پىكرىنى ھاياتى كۈچكە ئىگە قىلىش يولىدا بارلىقىنى قۇربان قىلىشى... ئاققۇزغان قېنى ۋە جېنى ئارقىلىقلا ئۆز پىكرىگە چىن مەنە بېرىشى... "ھەق" بىلگەن پىكرىنىڭ "ھەق" ئىكەنلىكىنى قىلچە ئەيمىنىپ يۈرمەستىن، مەردانىلەرچە ئوتتۇرىغا قويۇپ، زۆرۈر تېپىلغاندا، شۇنىڭ ئۈچۈن بوينىنى قىلىچقا تۇتۇپ بېرىشتىن قەتئىي يانماسلىقى لازىم» دېگەن مەڭگۈلۈك سۆزلىرىنى كۆرىۋالالايمىز.

ئىسلامنىڭ شەھىد ئارسلانى، پروفېسسور سەييىد قۇتۇب دەل مانا بۇ سۆزىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئىسلام ئىدىئولوگىيەسىنى قوغداش يولىدا خۇشاللىق بىلەن جانىنى قۇربان قىلدى.

اللەتىن ئۇنىڭغا چەكسىز پەزىل ـ رەھمەت ۋە بارلىق ئوقۇرمەنلەرگە خۇددى شەھىد سەييىد قۇتۇبقا بەرگەندەك تىز پۈكمەس ئىرادە، يېڭىلمەس روھ ئاتا قىلىشىنى تىلەيمەن. اللە ھەممىزنى ئۇنىڭدەك پىداكار مۇجاھىد ئەزىمەتلەردىن قىلغاي ـ ئامىن!

كامىلجان قەشقەرىي

2008 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى، ئىستانبۇل

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى تادرىسى

مۇقەددىمە

قۇرئاننىڭ سايىسىدا

قۇرئاننىڭ سايىسىدا هايات كەچۈرۈش ئەڭ ئۇلۇغ بىر نېئمەت. ئۇنىڭ هالاۋىتىنى تېتىپ باققان كىشىلەرلا هەقىقىي قىممىتىنى بىلىدۇ، ئۇ ئىنسان هاياتىنى شان ـ شەۋكەت، بەرىكەت هەم گۈزەللىككە چۆمدۈرىدۇ.

ئاللاهقا هەمدۇ ـ سانالار بولسۇنكى، ئۇ مېنى شۇنچە زامان قۇرئاننىڭ سايىسىدا هايات كەچۈرۈشكە سازاۋەر قىلدى. ئۇنىڭدا مەن هاياتىمدا هېچ تېتىپ باقمىغان نېمەتلەرنى تېتىپ ياشىدىم. هاياتنى يۈكسەلتىدىغان، ئۇنى بەرىكەت هەم گۈزەللىككە چۆمدۈرىدىغان بۇ ئۇلۇغ نېمەتنىڭ تەمىنى دەل قۇرئاننىڭ سايىسىدا هېس قىلدىم. مەن گويا بۇ روشەن قۇرئاننى ۋاستە قىلىپ، مەن بىلەن هەمسۆهبەت بولۇۋاتقان ئاللاهۇ سۇبهانەهۇ ۋەتەئالانىڭ سۆزلىرىنى تىڭشىماقتا ئىدىم... مەن شۇنچە ئەرزىمەس، خەستە بىر بەندە گويا ئەشۇ تەڭداشسىز، بۈيۈك ئاللاهقا هەمسۆهبەت بولۇشتەك كاتتا شەرەپكە ئېرىشمەكتە ئىدىم. ئاللاهنىڭ بۇ كاتتا مېهرىبانلىقىغا قارىمامدىغان؟! ئىنسان ئۈچۈن دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ چوڭ شەرەپ، بۇنىڭدىنمۇ يۈكسەك مەرتىۋە، كاتتا ماقام بولماس.

شۇنداق، مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا هايات كەچۈرۈش جەريانىدا، ئاشۇ مۇقەددەس يۈكسەكلىك كۇرسىدا ئولتۇرۇپ، گويا يەر يۈزىدىكى جاهالەت كەلكۈنلىرىنىڭ دولقۇنلىرىغا نەزەر سالدىم. جاهالەت مۇرىتلىرىنىڭ پەسكەش تۈزۈتلىرىگە نەزەر سالدىم. مەن گويا جاهان كۆرگەن دانىشلاردەك، جاهالەت ئەهلىنىڭ چولتا تەپەككۇر، تەسەۋۋۇرلىرىغا، بالىلارچە قائىدە، ئەنئەنىلىرىگە نەزەر سالدىم. ئۇلارنىڭ گۈدەك بالىدەك سۆزلەپ توۋلاشلىرىغا، بىمەنە ئويۇنلارنى ئويناشلىرىغا نەزەر سالدىم.

مەن هەيران ئىدىم.... نېمە بولۇۋاتىدۇ بۇ ئىنسانلارغا؟ ئىنسان هاياتىنى شان ـ شەۋكەت، بەرىكەت هەم گۈزەللىككە چۆمدۈرۈش ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان ئىلاهىي سادالارغا قۇلاق سالماستىن، ۋابا قاپلىغان پاتقاقلىقتا نېمانچە دومىلاپلا يۈرىدىغاندۇ؟!.

مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا هايات كەچۈرۈش جەريانىدا، ئىنسان ۋۇجۇدى هەققىدە ئەڭ گۈزەل، مۇكەممەل بىر تەسەۋۋۇردىن هۇزۇرلاندىم. شەرق ۋە غەربتىكى پۈتكۈل ئىنسانلار ئۆز تۇرمۇشلىرىغا ئاساس قىلىۋالغان جاهالەتلىك هايات تەسەۋۋۇرلىرىنى ئۇنىڭغا سېلىشتۇرۇپ كۆردۈم. شۇ چاغدا، "ئىنسانىيەتنىڭ كۆز ئالدىدا شۇنچە گۈزەل ياپ ـ يېشىل سەيلىگاهلار، شۇنچە يۈكسەك ماقام، ئۆچمەس چىراغلار تۇرۇقلۇق يەنە نېمىدەپ شۇنچە زۇلمەتلىك قاراڭغۇلۇقتا، خار ـ زەبۇنلۇق، ئېزىتقۇلۇقتا هايات كەچۈرىدىغاندۇ؟" دېگەنلەرنى ئويلىماي تۇرالمىدىم.

مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، ئىنسانىيەتنىڭ ھەرىكەت - پائالىيىتى بىلەن كائىناتنىڭ ھەركەت - پائالىيىتى ئوتتۇرىسىدا تەقدىرنىڭ ئىرادىسى بىلەن نەقەدەر گۈزەل مۇناسىۋەتنىڭ ئورنىتىلغانلىقىنى، ھەر ئىككىلىسىنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن يارىتىلغانلىقى ۋە ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەنلا ھەرىكەت قىلىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدىم. ئەمما ئىنسانلار مانا بۇ تەبىئەت قانۇنىيىتىگە خىلاپلىق قىلىش تۈپەيلى ئازغۇنلۇققا، ئازاپ - ئوقۇبەتكە دۇچار بولۇپ كەلمەكتە. ئىنسانىيەتنىڭ ساغلام تەبىئىتى بىلەن ئۇنى ئەتراپتىن مەھكەم قورشاپ تۇرغان خاتا تەلىمات ۋە بۇلغانغان مۇھىت ئوتتۇرىسىدا توختاۋسىز كۈرەش داۋام قىلماقتا. مەن ئۆز - ئۆزۈمدىن: «ئىنسانلارنىڭ قەدىمىنى بۇ جەھەننەم تەرەپكە قايسى مەلئۇن شەيتان سۆرەپ كېتىۋاتقاندۇ؟» دەپ سورايتتىم.

ئاھ! نېمە دېگەن ئاچچىق دەرتكە تولغان - ھە، بۇ قۇللارنىڭ ھالى؟!

مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، كائىناتنىڭ سىرتقى شەكلىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ ھەم پايانسىز ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يەتتىم. ئۇنىڭ بىر ئۇلۇغ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى، تۈرلۈك قاتلارغا بۆلۈنگەنلىكىنى، ئۇنىڭدا تاشقى ئالەملا ئەمەس، بەلكى بىر غەيىبىي (كۆرۈنمەيدىغان) ئالەمنىڭمۇ مەۋجۇتلىقىنى، ئۇنىڭ دۇنيالا ئەمەس، بەلكى دۇنيا ھەم ئاخىرەت ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يەتتىم. ئىنسان ھاياتىنىڭ سەپەر داۋامىدا يۈكسىلىدىغانلىقىنى، ئۆلۈم بۇ ھاياتلىق سەپىرىنىڭ ئاخىرقى مەنزىلى ئەمەس، بەلكى دەسلەپكى ھالقىلىق باسقۇچى ئىكەنلىكىنى، ئىنساننىڭ دۇنيادا ئېرىشكەنلىرى ئۇنىڭغا تېگىشلىك بولغاننىڭ ھەممىسى ئەمەس، بەلكى دەسلەپكى بىر ئۈلۈشى ئىكەنلىكىنى، ئىنسان بۇ دۇنيادا ئەجرىگە تولۇق ئېرىشەلمىگەندەك قىلسىمۇ، ئاخىرەتتە تولۇق بەدەلگە ئېرىشمەي قالمايدىغانلىقىنى، ئاخىرەتتە زۇلۇم قىلىنمايدىغانلىقىنى، ئىنسان ئەجرىنىڭ زايا بولمايدىغانلىقىنى ۋە كېمىيىپ قالمايدىغانلىقىنى كۆرۈپ يەتتىم.

دېمەك، ئىنساننىڭ ھاياتلىق سەپىرى مۇنداقلا بىر سەپەر ئەمەس، بەلكى ئاجايىپ جەزبىدار كائىناتنىڭ ھەمكارلىقى ۋە ھەمراھلىقىدا داۋاملىشىۋاتقان سەپەر بولۇپ، كائىناتنىڭ سەپەر نىشانىمۇ ھەر قانداق بىر مۆئمىن ئىخلاس ھەم دىيانەت بىلەن سېغىنىدىغان ئالەملەرنىڭ ئەشۇ بۇيۇك ياراتقۇچىسى ئاللاھ تەرەپكە مەركەزلەشكەن سىستېمىلىق سەپەر.

﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالآصَالِ﴾
{ئاسمان، زېمىندىكى بارچە شەيئىلەر ئىختيارى ۋە ئىختيارسىز ئىتائەت قىلىۋاتقىنى دەل ئاشۇ ئاللاھدۇر}.[1]

﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

[1] سۈرە رەئد، 15 - ئايەت

{ئۇنىڭ پاكلىقىغا يەتە قات ئاسماندىكى ۋە زېمىندىكى بارچە نېشانلار مەدھىيە ئوقۇيدۇ، ئۇنىڭغا مەدھىيە ئوقۇمايدىغان ھېچ نەرسە يوقتۇر}.[1]

بۇ راھەت چەكسىزلىككە، بۇ پاكلىق ھەم سۈزۈكلۈككە قارىمامدىغان! گويا كى پۈتۈن سۈيىدەك ئەشۇ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مۇكەممەل ھاياتلىق تەسەۋۋۇرىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ، قەلبلەرنى ئىشەنچ ھەم مۇھەببەتكە تولدۇرماقتا.

مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، ئىنسانلارنىڭ تەسەۋۋۇرىدا ئىلگىرىمۇ مەۋجۇت بولمىغان ھەم بۇندىن كېيىنمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغان ئاجايىپ يۈكسەك مەرتىۋىنى (يەنى، ئىنسانىي كىشىلىك قىممەت قارىشىنى) ئىنسانلارغا بىرلا ئاللاھنىڭ ئاتا قىلغانلىقىنى بىلىپ يەتتىم. قۇرئاننىڭ تەسەۋۋۇرى بويىچە، ئىنسان بۈيۈك ئاللاھنىڭ روھى پۈۋلەنگەن مەخلۇقتۇر.

﴿وَنَفَخْتُ فيه من رُّوحي فَقَعُواْ لَهُ سَاجدينَ﴾
{مەن ئۆز روھىمدىن ئۇنىڭغا ئازغىنە يۈزلىگىنىدىن كېيىن سىلەر ھەممىڭلار ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار}.[2]
ئىنسان ئاللاھنىڭ زېمىنىدىكى خەلىپىسى (يەنى ئورۇنباسارى).

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ للْمَلاَئكَة إِنِّي جَاعلٌ في الأَرْض خَليفَةً﴾
{ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە: مەن زېمىنىدا خەلىپە يارىتماقچى، دېدى}.[3]
ئىنسان كائىناتنىڭ ئامانەتكارى، پۈتكۈل كائىنات ئىنسان ئۈچۈنلا يارىتىلغان.

﴿سَخَّرَ لَكُم مَّا في الْأَرْضِ﴾
{مەن زېمىنىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردىم}.[4]
دېمەك، ئاللاھنىڭ مېھرىبانلارچە پۈۋلىگەن روھىنى ۋە ئاتا قىلغان ھىدايىتىنى ئىنسانلار ئۆز ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرى ئۈچۈن ئاساس قىلالىغاندىلا، ئاندىن ئىنسانىي قەدىر ـ قىممىتىنى ھەقىقىي يۈكسەلدۈرەلىگەن بولىدۇ. ئىنسانلارنىڭ مۇناسىۋەت قۇرۇلىشى ئاللاھنىڭ ئىمان كەلتۈرۈش ئەقىدىسى ئۈستىگە قۇرۇلغاندىلا، ئاندىن ھەر قانداق بىر مۇئمىننىڭ نەزىرىيە ـ ئەقىدىسى دەل ئۇنىڭ ئائىلىسىگە، مىللىتى ھەم ۋەتىنىگە ئايلانغان بولىدۇ. شۇ چاغدىلا دىنى قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتى قان ـ قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتىدىنمۇ يۇقىرى ئورۇنغا ئۆتكەن بولىدۇ. روشەنكى، ئىنسانلارنىڭ ھەرقانداق مۇستەھكەم ئىجتىمائىي بىرلىكى ئەزەلدىن نەزەرىيە، ئەقىدىنى ئۆزىگە ئاساس قىلىپ كەلگەن. ھەرگىزمۇ ھايۋانلار كەبى ئېغىل، يايلاقنى، يەم ـ خەشەك، ئوتلاقنى ئاساس قىلغان ئەمەس.

---

[1] سۈرە بەنى ئىسرائىل، 44 ـ ئايەت
[2] سۈرە ھىجر، 29 ـ ئايەت
[3] سۈرە بەقەرە، 30 ـ ئايەت
[4] سۈرە ھەج، 65 ـ ئايەت

قېنى ئەمدى بىز مۇئمىنلەرنىڭ نەسەپ، شەجەرىسىنىڭ نەقەدەر يۇكسەكلىككە، نەقەدەر ئۇزۇن تارىخقا ئىگە ئىكەنلىكىگە بىر نەزەر سېلىپ باقايلى! ئۇلار نەقەدەر ئۇلۇغ زاتلارنىڭ (يەنى نۇھ ئەلەيھىسسالام، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام، ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام، ئىسھاق ئەلەيھىسسالام، ياقۇپ ئەلەيھىسسالام، يۈسۈپ ئەلەيھىسسالام، مۇسا ئەلەيھىسسالام، ئىيسا ئەلەيھىسسالام ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالاملارنىڭ) ئەۋلادلىرى - ھە؟!

﴿وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾
{مانا بۇ ئۈممەتلىرىڭلار بىر ئۈممەتتۇر، شۇنداقلا مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلارمەن، مەندىلا قورقۇڭلار}.[1]

مانا بۇ ئېسىل ئائىلە، مۇھتەرەم جامائەت ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ بارلىق ئېگىز - پەس داۋانلىرى ۋە يىراق - يېقىن بۇلۇڭلىرىغا ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇرۇپ كەلگەن. قۇرئان كەرىمنى مۇھاكىمە قىلىپ كۆرىدىغان بولساق، بۇ جامائەتنىڭ ھەر بىر ئەزاسىنىڭ ئوخشاشلا بىر خىل ۋەزىيەتكە قارشى كۆرەش قىلىپ كەلگەنلىكىنى كۆرىمىز. ھەممىلا يەردە ئوخشاشلا مەيدان، ئوخشاشلا پاجىئە، ئوخشاشلا بۇھران. گەرچە زامان ۋە ماكانلار ئالمىشىپ، تارىخ سەھنىسىدىن يېڭى - يېڭى مىللەتلەر ئورۇن ئېلىپ تۇرسىمۇ، ئۇلار ھەممىسى ئوخشاشلا بىر خىل رولنى ئوينىغان. بۇ ئۇلۇغ زاتلارنى ھەممىلا يەردە كىشىلەر جاھالەت، ئازغۇنلۇق، ھاۋايى - ھەۋەس، ئاسىيلىق، جەبر - زۇلۇم، تەھدىت سېلىش، يۇرتلىرىدىن قوغلاپ چىقىرىش بىلەن قارشى ئالغان. ئەمما بۇ جامائەت ھەممىگە پەرۋاسىز ئۆز يولىنى داۋاملاشتۇرغان. ئۇلارنىڭ قەلب، ۋىجدانى قانائەتكە تولغان. ئاللاھنىڭ ھىمايىسى ۋە نۇسرىتىگە بولغان ئىشەنچتىن بىر مىنۇتمۇ ئايرىلمىغان. ئۇلارنىڭ قەدەملىرى سۇبھاتلىق. ئۇلاردا زەررىچىمۇ ئۇمىدسىزلىك يوق. ئۇلار ھەر دائىم، ھەر لەھزىدە، ئاللاھنىڭ تەخداشسىز ھىمايىسىگە ۋە چىن ۋەدىسىگە قەتئىي ئىشەنگەن. بۇ ھەققانىيەت كارۋانلىرى ھەممىلا دەۋردە مۇنداق ئوخشاشلا بىر خىل تەھدىت ۋە قارشىلىققا دۇچ كەلگەن:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ، وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ﴾

«ئاقۇۋەت كۇففارلار ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە "ئەگەر بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتمايدىكەنسىلەر، سىلەرنى زېمىنىمىزدىن قوغلاپ چىقىرىمىز" دېيىشتى. ئاندىن ئاللاھ ئۇلارغا (يەنى، ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە) ۋەھىي قىلىپ: "بىز بۇ زالىملارنى ھالاك قىلىپ تاشلايمىز، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئورنىغا سىلەرنى يەرلىشتۈرىمىز، بۇ ئەل مېنىڭ ھۇزۇرۇمدىكى جازاۋابكارلىقتىن ۋە مېنىڭ تازابىمدىن قورقىدىغانلار ئۈچۈن قىلىنغان تىنتامدۇر" دېدى».[2]

[1] سۈرە مۇئمىنۇن، 52 - ئايەت
[2] سۈرە ئىبراھىم 13 - ۋە 14 - ئايەتلەر

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تۈر بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى تادىسى

ھەممىلا يەردە مۇشۇ بىر تەھدىت، ئوخشاش بىر ئىدىيە، ئوخشاش بىر ۋەقە، شۇنداقتىمۇ بۇنىڭغا قارشى يەنىلا ئەنە شۇ تەۋرەنمەس ئىشەنچ ۋە بۇ جامائەتكە قىلىنغان ئەنە شۇ چىن ۋەدە. ئۇلار بارلىق زۇلۇم، تەھدىتلەرگە پەرۋاسىز يولىغا راۋان، ھەممەيلەن ئوخشاشلا بىر نەتىجىگە ئىنتىزار.

****

مەن قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، كائىناتتا ئۇنداق قارىغۇلارچە تاسادىپىيلىققا زادىلا ئورۇن يوقلۇقىنى، دۇنيانىڭ تۇيۇقسىز، پىلانسىز ھالدا مۇنداقلا مەيدانغا كېلىپ قالمىغانلىقىنى تونۇپ يەتتىم.

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾
{بىز ھەقىقەتەن ھەمە نەرسىنى ئۆلچەملىك قىلىپ ياراتتۇق}.[1]

﴿خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾
{ئاللاھ ھەمە نەرسىنى ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆلچەمنى بەلگىلىدى}.[2]

شەكسىزكى، ھەممە ئىشلار مەلۇم ھېكمەتلەر ئاساسىدا داۋام قىلماقتا. ئەمما بۇ ھېكمەتلەر قويۇق غايب پەردىسىگە ئورالغان بولغاچقا، كۆپىنچە ھاللاردا بىزنىڭ تاش مايىل نەزەرلىرىمىزگە چېلىقماي قالىدۇ.

﴿فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾
{سىلەر ياقتۇرمايدىغان بىر ئىشتا ئاللاھ نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئورۇنلاشتۇرغان بولۇشى مۇمكىن}.[3]

﴿وَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَن تُحِبُّواْ شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾
{سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرمىساڭلار كېرەك، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن بايدىلىق بولۇشى مۇمكىن. سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرساڭلار كېرەك، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن زىيانلىق بولۇشى مۇمكىن. ئاللاھ بىلىدۇ، سىلەر بىلەيسىلەر}.[4]

ئەمدى بىز ئىنسانىيەت ھاياتىنىڭ داۋامىغا ئاساس سېلىۋاتقان بۇ تونۇشلۇق سەۋەب دۇنياسىغا نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇنىڭمۇ بىر خىل ئەمەسلىكىنى كۆرىمىز. بۇ سەۋەبلەردىن بەزىدە كۈتۈلگەن نەتىجە قولغا كەلگىنى بىلەن، يەنە بەزىدە كەلمەيدۇ. ھەتتا بارچە كىشىلەر "مۇتلەق" دەپ قارىغان ئىشەنچلىك مەسىلىلەردىمۇ كۈتكەننىڭ ئەكسىچە

---

[1] سۈرە قەمەر، 49 – ئايەت
[2] سۈرە فۇرقان: 2 – ئايەت
[3] سۈرە نىسا، 19 – ئايەت
[4] سۈرە بەقەرە، 216– ئايەت

نەتىجە كېلىپ چىقىدۇ. چۈنكى بۇ مەسىلە ۋە سەۋەبلەر مەيدانغا كېلىش ئالدىدا تۇرغان نەتىجىلەرگە توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ. بۇ پەقەت ئاشۇ نەتىجىلەرنىڭ ياراتقۇچىسى، شۇنداقلا سەۋەب ھەم مەسىلىلەرنىڭمۇ پەيدا قىلغۇچىسى ئاللاھ تائالانىڭ مۇتلەق ئىرادىسىگە باغلىق بولىدۇ.

﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾
{سىلەر بىلمەيسىلەر، ئاللاھ ئۇنىڭدىن كېيىن يېڭى بىر ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشى مۇمكىن}.[1]

﴿"وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَن يَشَاء اللَّهُ﴾
{ئاللاھ خالىمالى تۇرۇپ، سىلەر ھېچ نەرسىنى خالىيالمايسىلەر}.[2]

شەكسىزكى، شەرىئەتنىڭ روھى بويىچە سەۋەبنى تەرك ئېتىشكە بولمايدۇ. چۈنكى مۇسۇلمانلار ئۇنى تاللاشقا ۋە سەۋەبكە ئېتىبار بېرىشكە تەيىنلەنگەن. ئەمما ئۇنىڭ تەسىرى ۋە نەتىجىسىگە يەكۈن چىقىرىش پۈتۈنلەي ئاللاھنىڭ كۈچ. قۇدرىتىگە مەنسۇپ. ئىنسانلارغا نىسبەتەن ئاللاھنىڭ رەھمىتى ۋە ئادىللىقىدىن ھەمدە تەڭداشسىز ئىلىم، ھېكمىتىدىن قانائەت ھاسىل قىلىش ئەڭ ئاقىلانە چارە. مانا بۇ ئارقىلىقلا ئازغۇنلۇق ۋەسۋەسىلىرىدىن نىجات تاپقىلى بولىدۇ.

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاء وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلاً وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾
{شەيتان سىلەرنى نامراتلىق ئۈيەيلىدىن ئازدۇرۇپ، يامان ئىشلارنى قىلىشقا ئۈندەيدۇ. ئەمما ئاللاھ سىلەرنى فەزل ـ رەھمىتى بىلەن ئۈمىدلەندۈرىدۇ. ئاللاھ ئەڭ قولى ئوچۇق دانادۇر}.[3]

دەل مۇشۇ سەۋەبتىن، قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، كۆڭلۈم توق، نەپسىم خاتىرجەم، ۋىجدانىم مۇستەھكەم ئىدى. بارلىق ھادىسىلەردە ئاللاھنىڭ قۇدرەت كارامىتىنى كۆرۈۋاتقان ھالدا، ئاللاھنىڭ ئاسرىشى ۋە پاناھىدا ياشىدىم. ئاللاھنىڭ بارلىق سۈپەتلىرىنىڭ ئىجابىيلىقى ۋە ئەمەلىيلىكىنى تولۇق ھىس قىلىۋاتماقتا ئىدىم.

﴿أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ﴾
{بىچارىلەرنىڭ دۇئالىرىنى تىڭشايدىغان، ئۇلارنىڭ قىينچىلىقلىرىنى دەفئى قىلىدىغان زادى كىم؟}[4]

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾
{ئۇ بەندىلىرى ئۈستىدە تولۇق كونترۇللىقى بولغان، ھەممىدىن خەۋەردار، دانادۇر}.[1]

---

[1] سۈرە تالاق، 1 ـ ئايەت
[2] سۈرە ئىنسان، 30 ـ ئايەت
[3] سۈرە بەقەرە، 268 - ئايەت
[4] سۈرە نەمەل، 62 ـ ئايەت

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ ئېڭى ئادرىسى

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ﴾
{ئاللاھ خالىغان ئىشنى قىلىۋېرىدۇ، ئەمما نۇرغۇن كىشىلەر بۇنى بىلمەيدۇ}.[2]

﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾
{بىلىپ قويۇڭلاركى، ئاللاھ ئادەم ۋە ئۇنىڭ قەلبى ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان}.[3]

﴿فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾
{نېمىنى خالىسا شۇنى قىلىدۇ}.[4]

﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا، وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ﴾
{كىمكى ئاللاھتىن قورقىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭغا چىقىش يولى بېرىدۇ. ئۇنىڭغا ئۇ ئويلايمۇ باقمىغان يەردىن رىزىق ئاتا قىلىدۇ. كىمكى ئاللاھقا تەۋەككۇل قىلىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭ ئۈچۈن يېتەرلىك. ئاللاھ ئۆز ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرماي قويمايدۇ}.[5]

﴿مَّا مِن دَابَّةٍ إِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا﴾
{شۇبھىسىزكى، كوكۇلىسى ئاللاھنىڭ قولىدا بولمايدىغان بىرمۇ جانلىق يوق}.[6]

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ﴾
{ئاللاھ بەندىسى ئۈچۈن يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ئۇلار سېنى ئۇنىڭدىن باشقىسى بىلەن قورقىتىدۇ}.[7]

﴿وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ﴾
{ئاللاھ خار قىلغان كىشىنى ھېچ بىر ئەزىز قىلغۇچى بولمايدۇ}.[8]

﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾
{ئاللاھ ئازدۇرغان كىشىنى ھېچ بىر ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ}.[9]

شۇنىڭدىن مەلۇمكى، ئاللاھ ھەرگىزمۇ كائىناتنى قارىغۇ مېخانىزىمغا بېقىندى قىلىپ تاشلىۋەتكەن ئەمەس. بەلكى تەبىئەت قانۇنىنىڭ ئارقىسىدا بىر ھېكمەتلىك ئىرادە ۋە بىر مۇتلەق خاھىش كۈچلۈك رول ئوينىماقتا. ئاللاھ ئۇنىڭدا خالىغىنىنى پەيدا قىلىپ، يەنە خالىغىنىنى يوقاتماقتا. پۈتۈنلەي ئاللاھنىڭ خاھىشى بويىچە مېڭىۋاتقان بۇ بارلىق ئىشلارنىڭ ئۆزىگە خاس قائىدە ـ قانۇنى بولۇپ، بىزگە نىسبەتەن قانداقتۇر ئالدىراقسانلىق قىلىش ياكى ئاللاھنىڭ ھۇزۇرىغا مەسلىھەت، تەكلىپلەرنى سۇنۇپ يۈرۈش قەتئي مۇناسىپ

---

[1] سۈرە ئەنئام، 18 ـ ئايەت
[2] سۈرە يۇسۇف، 21 ـ ئايەت
[3] سۈرە ئەنفال، 24 ـ ئايەت
[4] سۈرە ھۇد، 108 ـ ئايەت
[5] سۈرە تالاق، 2 - ۋە 3 ـ ئايەتلەر
[6] سۈرە ھۇد، 56 ـ ئايەت
[7] سۈرە زۇمەر، 36 ـ ئايەت
[8] سۈرە ھەج، 18 ـ ئايەت
[9] سۈرە غافىر، 33 ـ ئايەت

ئەمەس. چۈنكى قۇرئاننى چوڭقۇر مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىقلا بىز تونۇشۇپ چىقالايدىغان بۇ ئىسلام قانۇنى زېمىندا ياشاۋاتقان ئىنسانلار ئۈچۈنلا نازىل قىلىنغان بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ بارلىق تەرەققىيات باسقۇچلىرىدا ۋە بارلىق ئىدىيۋى يۈكسىلىش مەيدانلىرىدا ئورتاق ئەمىلىي ئىجرا قىلىنىشنى مەقسەت قىلغان. ئۇنىڭدا ئىنسانىنىڭ تەبىئىتى، تالانت، ئىقتىدارلىرى ۋە تۇرلۇك ئاجىزلىقلىرى، شۇنداقلا بارلىق ئۆزگىرىشچان ھالەتلىرى ئەستايىدىل كۆزدە تۇتۇلغان. ئۇ ھەرگىزمۇ: «ئىنسانلارنىڭ يەر شارىدا ھېچ بىر ئالاھىدە مەرتىۋىسى يوق» دېمەيدۇ ۋە ياكى كىشىلىك ۋە ئىجتىمائىي سالاھىيەتلەردە ياشاپ كېلىۋاتقان ھەر خىل رەڭ ۋە تەنگە ئىگە ئىنسانلارنىڭ قانداقتۇر بىرەر ئىرقىغا كەمسىتىش نەزىرى بىلەن قارىمايدۇ، ھەمدە يەنە فانتازىيىلىك غايىۋي تەسەۋۋۇرلاردىن يىراق بۇ ئىسلام قانۇنى ئىنسانلارنى ئۆزىنىڭ ھەقىقى قەدىر - قىممىتى، تالانت، ئىقتىدارلىرى ۋە يارىلىشتىكى تۈپكى مەقسىدىدىنمۇ يۇقىرى ماقامغا كۆتۈرۈۋەتمەيدۇ. ئىسلام قانۇنى ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئاساسى قۇرۇلمىلىرىنى قانداقتۇر بىرەر قانۇنىيەتنىڭ زورىغا تايىنىپ: "ئىختىرا قىلغىلى بولىدىغان ئۇستىقۇرۇلما خاراكتېرلىك نەرسە" دەپ قارىمايدۇ ۋە ياكى قەلەمكەشلىككە تايىنىپ: "ئىنسانلارنى ئۆز تەبىئىتىدىن ئايرىپ تاشلىغىلى بولىدۇ" دەپمۇ قارىمايدۇ. بەلكى "ئىنسانلار تەبىئىي تەلەپۇنۇشلىرى ۋە تالانت، ئىقتىدارلىرى نۇقتىسىدىن ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ۋە ئۆزگىچە شەكىلگە ئىگە مۇتلەق ھەقىقەت" دەپ قارايدۇ. ئىسلام قانۇنى پەقەت ئۇنىڭغا يېتەكچىلىك قىلىپ، ئۇنى يارىلىشىدىكى تۈپ مەقسەت ۋە مەجبۇرىيەتلىرىگە بىنائەن بەلگىلەنگەن يۈكسەك مەرتىۋىسىگە يەتكۈزىدۇ. بۇ قانۇن ئىنسان ۋۇجۇدىغا، تەبىئىتىگە ۋە بارلىق ئاساسى قۇرۇلمىلىرىغا ھۆرمەت قىلغان ھالدا ئىنسانلارنى ئۇدۇل پەرۋەردىگارى تەرەپكە ئېلىپ بارىدىغان توغرا يولغا يېتەكلەيدۇ.

قىسقىسى، ئىسلام قانۇنى تۈزىلىشىدىنلا زامان چەكسىزلىكىگە ئىگە قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ قانچە ئۇزۇن زامان داۋام ئېتىشىنى ئىنسانلارنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە قۇرئان كەرىمنىڭمۇ نازىل قىلغۇچىسى بولغان ئاللاھۇ تائالا پىششىق بىلىدۇ. شۇڭلاشقا ئىسلام قانۇنى ئۆز مەنزىلىگە يېتىشتە ھەرگىز ئالدىراقسانلىق قىلمايدۇ ۋە ياكى يولسىزلىق بىلەن ئىش تۇتمايدۇ. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا چەكسىز ھايات ۋە كەڭ كەتكەن پائالىيەت مەيدانى تۇرۇپتۇ. قانداقتۇر بىرەر شەخسنىڭ چەكلىك ھاياتى ئۇنى چەكلەپ قويالمايدۇ. ۋە ياكى قانداقتۇر يامان بولۇشنى ئىستەيدىغان بىرەر دەرۋىشنىڭ: «كۆزلىگەن مۇرادىم ھاسىل بولماي تۇرۇپ ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ؟» دەيدىغان ئەندىشىلىرى ئۇنىڭ نورمال سۈرئىتىنى تېزلىتەلمەيدۇ.

كۆپ ھاللاردا دۇنيادىكى ئاز بولمىغان مۇتەپەككۇر، پەيلاسوپ، دىنى پېشۋالار ھەممە ئىشنى ئۆز ھاياتلىقىدىلا پۈتكۈزۈۋېلىشنىڭ كويىدا بولۇپ يۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار تەبىئەتنىڭ نورمال يولىدىن چىقىپ كېتىپ قالىدۇ، ئەسلىدە ئۇلاردا زور سەۋرچانلىقنى تەلەپ قىلىدىغان ئۇزۇن يولدا ماڭالمىغۇدەك تەمكىنلىك بولمايدۇ. شۇڭا ئۇلار تاللىغان يولدا قالايمىقانچىلىق، ناھەق قان تۆكۈش، ئەخلاقنى دەپسەندە قىلىش، تۈرمۇشتىكى

خاتىرجەملىكنى بۇزۇش ھادىسىلىرى دائىم كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. بۇنىڭ ئاقىۋىتى ئىنسانىنىڭ فىترىتى (يەنى ساغلام تەبىئىتى) بىلەن قارشىلىشىش تۈپەيلى ئۆزـ ئۆزىنى ھالاك قىلىش بىلەن نەتىجىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ نەزىرىيىلىرىمۇ ئىنسان تەبىئىتىنىڭ قارشىلىقىغا ئۇچراپ، نامۇ ـ نىشانلىرىغا قوشۇلۇپ يەر يۈزىدىن تامامەن سۈپۈرۈپ تاشلىنىدۇ. چۈنكى ئۇنداق خام نەزىرىيىلەر ھېچ قاچان ئىنسانىنىڭ فىترىتىگە (يەنى ساغلام تەبىئىتىگە) قارشى پۈت تىرەپ تۇرالمايدۇ. بۇلارغا سېلىشتۇرغاندا، ئىسلام قانۇنى ئىنسانىنىڭ تەبىئىتى بىلەن ھەمكارلىشىش ئاساسىدا ئۆز يولىنى ناھايىتى تەمكىن، ئاستا داۋاملاشتۇرىدۇ. بەزى جايلاردا ئىنسانىنىڭ فىترىتىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەنە بەزى جايلاردا ئۆزىنى ئىلگىرى سۈرۈپ فىترەتنى كەينىدە قالدۇرىدۇ، ئەگرى ـ توقايلىققا دۇچ كەلگەندە، ئۇنى ئوڭشاشقا تىرىشىدۇ. چۈنكى ئىسلام قانۇنى بۇزۇپ ـ چېقىشنى ئەسلا ياقتۇرمايدۇ. ئۇ گويا يىراق كۆرەر دانىشمەندەك سەۋر قىلىپ كۈتىدۇ. كۆزلىگەن مەنزىلگە بىرىنچى قېتىملىق تىرىشچانلىقتا يېتەلمىسە، ئىككىنچى قېتىملىقىدا، ياكى 10 قېتىملىق، 100 قېتىملىق، 1000 قېتىملىق تىرىشچانلىقىدا بولسىمۇ ھامان يەتمەي قويمايدىغانلىقىغا قەتئىي ئىشىنىدۇ. چۈنكى زامان بەك ئۇزۇن، مەنزىلگە يېتىپ بارىدىغان يولمۇ ھەم يىراق. بۇنى خۇددى بىر كۆچەتنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە ئوخشىتىشقا بولىدۇ. كۆچەت قانچە ئۆسكەنسېرى ئۇنىڭ يىلتىزى زېمىندىن شۇنچە چوڭقۇر ئورۇن ئېلىپ ماڭىدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ شاخلىرى ئاسمانغا قاراپ ئۆرلەش بىلەن بىرگە، ئەتراپقا كەڭ يېيىلىشقا باشلايدۇ، بىر ـ بىرى بىلەن مەھكەم چىرمىشىپ، باھار ئۇمىدىنى كۆيلەيدۇ. خۇددى شۇنىڭدەك، ئىسلام قانۇنىنىڭ كۆچەتلىرىمۇ قەلبىلەردە كۆكلەپ، ئاستا ـ ئاستا يۈكسىلىشكە باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا قارار قىلىنىپ بولغان ئىش ۋۇجۇتقا چىقماي قالمايدۇ.

توغرا، بەزىدە كۆچەت قۇم ـ بورانلار ئارىسىدا كۆمۈلۈپ قالىدىغان، قۇرغاقچىلىق، كەلكۇن دېگەندەك ئاپەتلەرگە يولۇقۇپ قالىدىغان ياكى بىرەر رەھىمسىز شاخلىرىنى يىرىپ قويۇپ كېتىپ قالىدىغان ئەھۋاللارغىمۇ دۇچ كېلىپ قالىدۇ. ئەمما ھەر قانداق ئەقىللىق دېھقان كۆچەتنىڭ يىلتىزى سالامەت بولسىلا، يەنە قايتىدىن كۆكلەپ تاكامۇللىشىدىغانلىقىنى، بىر مەزگىلدىن كېيىنلا بارلىق ئاپەتلەر ئۈستىدىن غەلبە قىلالايدىغانلىقىنى پىششىق بىلىدۇ. شۇڭلاشقا دېھقان بىكار قايغۇرۇپ يۈرمەيدۇ، ئالدىراقسانلىقمۇ قىلمايدۇ ياكى ئەبىئەتنىڭ سۈيۇملۇك قانۇنىيىتىنى تاشلاپ، سۈنئىي قانۇنىيەتلەرنى ئىختىرا قىلىپ، شۇ ئارقىلىق كۆچەتنى يېتىشتۇرۇشنىڭ كويىدا بولۇپمۇ يۈرمەيدۇ. مانا بۇ، ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ كائىناتتا مەڭگۈ داۋام ئېتىدىغان ئىلاھىي قانۇنى، مانا بۇ، ئاللاھنىڭ سۈننىتى.

﴿وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾
{شەكسىزكى، ئاللاھنىڭ سۈننىتىدە ھەرگىز تۈزگىرىش بولمايدۇ}.[1]

[1] سۈرە فەتھە، 23 ـ ئايەت

ئىسلام قانۇنىنىڭ روھى بويىچە كائىناتنىڭ يارىتىلغانلىقى مۇتلەق بىر ھەقىقەت. ئۇ ھەرگىزمۇ مۇنداقلا بىر ھادىسە ياكى ئورۇنسىز، مەقسەتسىز تاسادىپىيلىقنىڭ ھوسۇلى ئەمەس. "ھەق" شۇبھىسىزكى، دەل ئاللاھنىڭ ۋۇجۇدىدۇر. باشقا بارلىق مەۋجۇتلۇق ئۇنىڭلا مەۋجۇتلىقىدىن ۋۇجۇت ئالغان.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ من دُونه الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾
{بۇلارنىڭ ھەمىسى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئاللاھ ھەقتۇر، ئۇلارنىڭ ئاللاھنى قويۇپ، چاقىرىۋاتقانلىرى باتىلدۇر، ئاللاھ بۈيۈكتۇر، دانادۇر}.[1]

دېمەك، ئاللاھ كائىناتنى ھەقىقەت ئۇستىگە ياراتقان بولۇپ، ئۇنىڭ مەخلۇقاتلارنى يارىتىشىغا ناھەق قەتئىي ئارىلىشالمايدۇ.

﴿مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ﴾
{ئاللاھ بۇلارنىڭ ھەمىنى ھەقىقەت ئۇستىگە ياراتقان}.[2]

﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ﴾
{پەروەردىگارىمىز بۇلارنىڭ ھەمىسىنى سەن بىكار، مەقسەتسىز ياراتمىدىڭ، سەن پاكتۇرسەن}.[3]

ھەقىقەت بىلەن ساداقەت كائىناتنىڭ ئاساسلىق يادروسى. ئەگەر كائىنات ئۇنىڭدىن قېيىپ كېتىدىكەن، ئۇ چاغدا ھالاكەتنىڭ باشلىنىشىدا شەك يوق.

﴿وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾
{ئەگەر ھەقىقەت ئۇلارنىڭ خاھىشى بويىچە ماڭغان بولسا، ئاسمان، زېمىندىكى بارلىق شەيئىلەرنىڭ ئىنتىزامى ئاستىن – ئۈستۈن بولۇپ كەتكەن بولاتتى}.[4]

﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ﴾
{ئەمما بىز ھەق بىلەن باتىلغا زەربە بېرىمىز، ئۇنىڭ بېشىنى شۇنداق يەنچىيمىزكى، ئۇ تامامەن يوقىلىدۇ.}[5]

شۇڭلاشقا، گەرچە ھازىرقى ئەھۋاللار باشقىچە بولسىمۇ، باتىل يوقىلىپ، ھەقىقەت ھامان مەيدانغا چىقىشى لازىم. دۇنيا مەۋجۇتلا بولىدىكەن، خەيرى – ئېھسان، ياخشىلىق ھەم ساداقەتمۇ مۇتلەق ھەقىقەت سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىشى لازىم. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ :

﴿أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاء حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاء وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ﴾

---

[1] سۈرە لوقمان، 30 – ئايەت
[2] سۈرە يۇنۇس، 5 – ئايەت
[3] سۈرە ئەل ئىمران، 191 – ئايەت
[4] سۈرە مۇئمىنۇن، 71 – ئايەت
[5] سۈرە ئەنبىيا، 18 – ئايەت

{ئاللاھ ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇردى، بارلىق ئېرىق - ئۆستەڭلەر پىتىجە لىمۇلاپ تاشتى، كۆلكون بولغاندا، كۆپۈكلەر سۇ ئۈستىگە لىلاپ چىقتى، زىبۇ - زىننەت، ياكى ئەسۋابلارنى ياساش ئۈچۈن كىشىلەر ئوتتا ئېرىتىدىغان مەتاللاردىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش كۆپۈكلەر بولىدۇ، ئاللاھ ھەق بىلەن باتىلنى مۇشۇنداق مىسالدا بايان قىلىدۇ، كۆپۈك ئېقىپ ئۆگىرىدۇ، ئىنسانلارغا پايدىلىق نەرسە زېمىندا قېلىپ قالىدۇ، ئاللاھ مىسالالارنى مانا مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ}.[1]

ئاللاھ يەنە مۇنداق دەيدۇ:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلاً كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ، تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا،وَيَضْرِبُ اللَّهُ الأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ، وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ الأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ، يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾

{ئاللاھنىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسىتكەنلىكىنى كۆرمەمسىلەر؟ كالىمە تەييب (يەنى، ھەققانىيەت سۆزى) يىلتىزى يەر ئاستىدىن چوڭقۇر تورۇن ئالغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان، يىرۇەردىگارىنىڭ ئىزنى بىلەن ۋاقتى – ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان تېسىل دەرەخكە ئوخشايدۇ. ئاللاھ كىشىلەرگە ساۋاب بولسۇن ئۈچۈن، مۇشۇنداق مىسالالارنى كەلتۈرىدۇ، يامان سۆز (يەنى كۇپۇر سۆزى، باتىل سۆز) زېمىندىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى يوق ناچار دەرەخكە ئوخشايدۇ، ئاللاھ مۆمىنلەرنى مۇستەھكەم ئىمان بىلەن دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە مەھكەم تۇرغۇزىدۇ، زالىملارنى گۇمراھ قىلىدۇ، ئاللاھ خالىغىنىنى قىلىدۇ}.[2]

بۇ تەسۋىرلەردىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقان قەلب راھىتى نېمە دېگەن ھوزۇرلۇق - ھە؟! ھەق - ساداقەت، تەقۋالىقتىكى بۇ تەۋرەنمەس ئىشەنچكە ۋە مىسلىسىز قانائەتكە قارىمامدىغان؟! مۇشۇ كىچىككىنە ھادىسە ئارقىلىق مەيدانغا كەلگەن كۈچ – قۇدرەت ۋە يۈكسەكلىكنىڭ جەۋھىرى مۆمىنلەرنىڭ قەلبىگە قۇيۇلماقتا. مۆمىنلەرنىڭ قەلبىگە گويا قانائەت ۋە مەمنۇنىيەتنىڭ بۇلىقى قېزىلماقتا.

****

مەن قۇرئانىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، شۇنداق مۇستەھكەم ئىشەنچكە ۋە شۇنداق بىر قەتئىي تونۇشقا ئىگە بولدۇمكى، زېمىندىكى ئىنسانلارنىڭ بەختىيارلىقى، تۇرمۇش پائالىيەتلىرىنىڭ پاك ھەم بەرىكەتلىك بولۇشى، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ياشاشنىڭ ئېھتىياجى بولغان ئەۋزەللىكلەر ۋە يۈكسىلىشلەرنى قولغا كەلتۈرۈش، بولۇپمۇ، كائىناتنىڭ تەبىئەت قانۇنى بىلەن ئىنسانلارنىڭ فىترىتى (يەنى ساغلام تەبىئىتى) ئوتتۇرىسىدىكى

---

[1] سۈرە رەئىد : 17 –ئايەت

[2] سۈرە ئىبراھىم، 24 – دىن 27 – ئايەتكىچە.

ماسلىشىشچانلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇش قاتارلىق مۇھىم ئىشلارنىڭ ھەممىسى، ئىنسانىيەت يېڭى باشتىن ئاللاھقا مۇراجىئەت قىلىشنى باشلىغاندىلا ئاندىن ئىشقا ئاشىدۇ. قۇرئاننى ياخشى مۇلاھىزە قىلىش ئارقىلىق ئاللاھقا مۇراجىئەت قىلىشنىڭ پەقەت بىرلا قائىدىسى بارلىقىنى، پەقەت بىرلا يول بىلەن ئاللاھقا يېتىپ بارغىلى بولىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭدىن باشقا ئىككىنچى بىر يولنىڭ زادى مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى تونۇپ يەتكىلى بولىدۇ. ئۇ بولسىمۇ، ئاللاھ ئۆز كىتابىدا تەيىن قىلىپ بەرگەن ئىسلام قانۇنىغا بىنائەن ھايات كەچۈرۈشتۇر.

دېمەككى، پۈتكۈل ئىنسانىيەت ئۆز تۇرمۇشى ئۈچۈن دەل مۇشۇ كىتابنى ھاكىم قىلىپ، تۇرمۇشتىكى چوڭ ـ كىچىك بارلىق مەسىلىلەرنى ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە بىر تەرەپ قىلىشى لازىم. ئەگەر ئۇنداق بولمايدىكەن، زېمىننى پىتنە ـ پاسات قاپلاپ، بەختسىزلىك ئىنسانلارنىڭ ئورتاق قىسمىتىگە ئايلىنىدۇ. نىجاسەت كەلكۈنلىرىنىڭ ئىچىدە قېلىپ، ئاللاھقا ئەمەس، ئۆز نەپسى ـ خاھىشىغا ئەگىشىدىغان جاھالەتنىڭ مەھكۇمىغا ئايلىنىشقا توغرا كېلىدۇ.

﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

{ئەگەر ئۇلار سېلىگنى ئورۇندىمسا، بىلىپ قويغىنكى، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغىلا ئەگىشىدۇ. ئاللاھنىڭ ھىدايىتىنى قويۇپ ئۆز نەپسى خاھىشىغا ئەگىشكەن كىشىدىنمۇ ئازغۇن ئادەم بارمۇ؟ ئاللاھ ھەقىقەتەن زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ}.[1]

ئاللاھنىڭ كىتابىنىڭ يولىورۇقىغا بىنائەن ئىش تۇتۇش قانداقتۇر مۇستەھەب ياكى ئىختىيارى ئەمەل بولماستىن، بەلكى ئىمانىنىڭ تۇپ ئاساسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ بولمىسا، ئىمانمۇ بولمىغان بولىدۇ.

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾

{ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى قارار قىلىپ بولغان ئىشتا، ھەر قانداق بىر ئەر ياكى ئايال مۇئمىنىڭ ئۆز ئىختىيارى بويىچە ئىش تۇتۇشقا ھەققى بولمايدۇ}.[2]

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاء الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ، إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاء بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾

---

[1] سۈرە قەسەس، 50 ـ ئايەت

[2] سۈرە ئەھزاب، 36 ـ ئايەت

{ئاندىن بىز سېنى (ئى مۇھەممەد !) دىن ئىشىدا، روشەن بىر يولدا (شەرىئەت قانۇنىدا) تۇرغازدۇق، بىز ئاشۇ يولغا ئەگەشكىن، بىلمەيدىغانلارنىڭ نەپسى خاھىشىغا ئەگەشمىگىن، شۇبھىسىزكى، ئۇلار ئاللاھنىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى سەندىن دەفئىي قىلىۋېتەلمەيدۇ. شەكسىزكى، زالىملارنىڭ ھەممىسى بىر – بىرىگە دوستتۇر، ئاللاھ پەقەت تەقۋادارلارنىڭلا دوستىدۇر}.[1]

دېمەك، بۇ يالغۇز ئىسلام ئەقىدىسىگىلا ئەمەس، پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ بەخت – سائادىتىگىمۇ مۇناسىۋەتلىك زور ئىش. ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن ئىبارەت بۇ ئىنسانىيەت ئۆز فىترىتىنىڭ سىرىنى ئېچىشتا تاكى كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسى بەخش ئەتكەن ئاچقۇچنى ئىشلەتمىگىچە ھەرگىز مۇۋەپپىقىيەت قازىنالمايدۇ. ئىنسانلارنىڭ بارلىق دەرت - ئەلەم، ھەسرەتلىرىگە ئاللاھ ئاتا قىلغان مۇشۇ رېتسىپلا شىپا بولالايدۇ. شۇنىسى ئېنىقكى، ئاللاھۇ تائالا بارلىق تۈگۈنلەرنىڭ يېشىمىنى، بارلىق ئەلەملەرنىڭ شىپاسىنى دەل مانا بۇ ئىسلام قانۇنىغا مۇجەسسەملەشتۈرگەن.

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلاَ يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلاَّ خَسَارًا﴾
{بىز قۇرئاننى نازىل قىلىش بىلەن ئىمان ئېيتقۇچىلارغا شىپا ھەم رەھمەتنى نازىل قىلىۋاتىمىز، ئەمما زالىملار ئۈچۈن ئۇنىڭدا زىيانتى ئاۋۇتۇشتىن باشقا ھېچ نەرسە بولمايدۇ}.[2]

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾
{شەكسىزكى، بۇ قۇرئان تۈپ – توغرا يولغا باشلايدۇ}.[3]

ئىنسانلارنىڭ ئەجەبلىنەرلىك يېرى شۇكى، ئاچالمىغان قۇلۇپنى قۇلۇپچىنىڭ يېنىغا ئېلىپ باراي دېمەيدۇ. كېسەللىكلەرگە مەسلىھەت ئېلىشتا، ھەتتا كېسەللىكنىڭمۇ ياراتقۇچىسى بولغان زاتقا مۇراجىئەت قىلاي دېمەيدۇ. ئۆزىنىڭ ئىنسانىي مەرتىۋىسى ۋە بەخت – سائادىتى قاتارلىق ئەھمىيەتلىك مەسىلىلەرگىمۇ كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان ئېلېكتىر، ماشىنا، ئۈسكۈنىلەرگە تۇتقانچىلىك ئاددى، توغرا، تەبىئىي پوزىتسىيە تۇتاي دېمەيدۇ. ئومۇمەن كىشىلەر ماشىنا، زاپچاسلىرىنى رېمۇنت قىلدۇرۇش ئۈچۈن كارخانا ئېنژىنېرلىرى ئالدىغا ياكى شۇ ئۈسكۈنىنى ياسىغان ئۈستىنىڭ ئالدىغا يۈگرەيدۇ. ئەمما ئۆز نەپسىنى (يەنى مەنىۋىيىتىنى) ئىسلاھ قىلىشتا شۇ ئاددى ئۇسۇلنى قوللىنىپ، نەپسىنى ياساپ چىققان كارخانىغا باراي دېمەيدۇ، ئاشۇنداق ئەھمىيەتلىك مەسىلىدىمۇ بارلىقىنى ياراتقان زاتقا مۇراجىئەت قىلاي دېمەيدۇ، ھالبۇكى، بۇ ئۇلۇغ ئادەم مىېخانىزمى شۇ قەدەر قىممەتلىك ۋە شۇ

[1] سۈرە جاسىيە، 18 – ۋە 19 – ئايەت
[2] سۈرە ئىسرا، 82 – ئايەت
[3] سۈرە ئىسرا : 9 – ئايەت

قەدەر نەپس، ئىنچىكە ئىكەنكى، ئۇنىڭ نازۇك ئىچكى تۈگۈنلىرىنى ئۇنى ياساپ چىققان زاتلا پىششىق بىلىدۇ.

﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ، أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾
{ئاللاھ ھەقىقەتەن قەلبلەردىكى سىرلارنى بىتتىمۇ بىلىدۇ. ئۇنى ياراتقان زات بىلمەي قالامدۇ؟ ئۇ ھەممىنى ئىنچىكە تەرەپلىرىنى بىلگۈچى، ھەممىدىن خەۋەردار زاتتۇر}.[1]

بۇ گاڭگىرىغان بىچارە، ئازغۇن ئىنسانىيەتنىڭ بەختسىزلىكى دەل ئەنە شۇ سەۋەبتىن باشلانغان. ئۇلارغا نىسبەتەن ھىدايەت ھەم بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشىشنىڭ بىرلا چارىسى بار. ئۇ بولسىمۇ، خۇددى ماشىنا، ئېلېكتىر ئۈسكۈنىلەرنى رېمۇنت قىلىش ئۈچۈن زاۋۇت ـ كارخانىغا ياكى ياسىغۇچى ئېنژىنېرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارغىنىغا ئوخشاش ئۆزىنىڭ ئىنساني تەبىئىتىنىمۇ دەل ئۇنى ياراتقان زاتنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىشتۇر.

ھەقىقەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئىسلام دىنىنىڭ ھاكىمىيەت ئورنىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش پۈتكۈل ئىنسانىيەت تارىخىغا نىسبەتەن تارىختىكى ئەڭ ئېغىر پاجىئە ۋە ئەڭ ئېغىر يوقۇتۇش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئىلگىرى ئىنسانىيەت دۇچ كەلگەن جىمىكى پاجىئەلەرگە سېلىشتۇرغاندا، تېخىمۇ چوڭ تالاپەتلىك ئاپەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ھالبۇكى، پۈتكۈل دۇنيانىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈلمىلىرى نابۇت بولغان، ئىنسان ھاياتى گويا جەھەننەمگە ئايلانغان، ئىنساني قەدىر ـ قىممەت ۋە توغرا ھۆكۈمرانلىق كېپەنلەپ تاشلىنىپ، ئۇنىڭ ئورنىنى رەزىل، مۇستەبىت كۈچلەر ئىگەللەپ، ئىنسانلارغا تۈگىمەس ـ پۈتمەس جەبىر ـ زۇلۇملارنى سېلىۋاتقان بىر مەزگىلدە ئىسلام دىنى ئىنسانىيەتكە رەھبەرلىك قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۆز قولىغا ئالغان ئىدى.

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾
{دېڭىز ۋە قۇرۇقلۇقتا يۈز بېرىۋاتقان بۇ تاباھلار كىشىلىرىنىڭ ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىندۇر}.[2]

ئىسلام دىنى مانا بۇ قۇرئان كەرىمنى ھاياتلىق دەستۇرى قىلىش ئاساسىدا پۈتۈن دۇنياغا يېتەكچىلىك قىلىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇپ ئالدى. قۇرئان ۋە ئۇنىڭ تەلىماتلىرىنى ئاساس قىلغان شەرىئەتكە (يەنى قانۇنغا) تايىنىپ، دۇنياغا يېڭىچە بىر ھاياتلىق تەسەۋۋۇرى بەخش ئەتتى. ئۇنىڭ نەتىجىسىدە، ئىنسانىيەت ئۆزىنىڭ تەبىئي تۇغۇلۇشىغا ئوخشىمايدىغان يېڭىچە بىر شەكىلدە قايتا دۇنياغا ئاپىرىدە بولغاندەك بولدى. قۇرئان كەرىم ئىنسانلارغا كائىنات ھەققىدە، ئىنساني قەدىر ـ قىممىتى ۋە ھاياتى ھەققىدە، شۇنداقلا بارلىق تۈرمۇش مەسىلىلىرىنى تەرتىپكە سېلىشى ھەققىدە ئۆزگىچە بىر تەسەۋۋۇر ئاتا قىلدى. ھەمدە يەنە

[1] سۈرە مەلىك، 13 ـ 14 ـ ئايەتلەر
[2] سۈرە رۇم : 41 ـ ئايەت

ئاشۇ تەسەۋۋۇر ئاساسىدا بىر ئىجتىمائىي جەمئىيەتنىمۇ ئەمەلىي مەيدانغا كەلتۈرۈپ بەردى. قۇرئان كەرىم ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن ئىجتىمائىي جەمئىيەتنى ئىلگىرى ئىنسانلار غايىۋىي تەسەۋۋۇرلىرىغىمۇ سىغدۇرالمايتى. ئەگەر ئاللاھنىڭ خاھىشى بولمىغان بولسا، ئىنسانلارغا نىسبەتەن ئۇنچە يوكسەك، ئۇنچە گۈزەل، ئاددى ھەم ماسلىشىشچان، ئىلاستىكلىققا ھەم مۇتىدىللىققا ئىگە، ھەققانىيەتچىل، ئاممىباپ جەمئىيەتنى تەسەۋۋۇر قىلىش زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئەمما ئاللاھنۇ تائالا قۇرئاننىڭ سايىسىدا، قۇرئان شەرىئىتى ئاساسىدا، ئىسلام قانۇنى ئاستىدا ئەنە شۇنداق ئىپتىدائىي جەمئىيەتنى بارلىققا كەلتۈرۈپ بەردى. لېكىن مىڭ ئەپسۇس، ئەمدىلىكتە بىزنى ھالاكەتلىك مەغلۇبىيەت بىلەن بىر تارىخىي پاجىئە ئۆز قوينىغا ئالدى. جاھالەتنىڭ باشقىچە شەكىل بىلەن دۇنيانى قايتىدىن ئاياق ئاستى قىلىۋېلىشىغا پۈرسەت يارىتىش ئۈچۈن، ئىسلام دىنىنىڭ ھاكىمىيەت ئورنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئۇنىڭ ئورنىنى ئىگەللىگەن جاھالەت بۈگۈنكى كۈندە "ماددىزم" نامى بىلەن مانا ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. ئىنسانلارمۇ ماددىزمغا خۇددى گۆدەك بالىلار رەڭلىك ئويۇنچۇقلارغا، ھەر خىل پال ـ پۇل كىيىم ـ كېچەكلەرگە مەھلىيا بولغاندەك، كۈنسېرى شەيدا بولماقتا. بۈگۈنكى مۇشۇ كۈنلەردە ئىنسانىيەتنىڭ بىر قىسىم ئەڭ قەبىھ دۈشمەنلىرى ئارىمىزدا ھەر خىل ھىيلە ـ نەيرەڭ، سۈيقەستلەر بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرمەكتە. ئۇلار بىر قولىدا ماددىزمنى، يەنە بىر قولىدا ئىسلام قانۇنىنى كۆتۈرىۋېلىپ، دۇنيا ئىنسانلىرىغا: «بۇ ئىككىسىنىڭ بىرىنلا تاللاش كېرەك، ياكى ئىسلام قانۇنىنى تاللاش بەدىلىگە دۇنيادىكى ماددى تەرەققىيات ئاسايىشلىرىدىن مەھرۇم بولماق لازىم ۋە ياكى ماددى تەرەققىياتنىڭ سەمەرىلىرىنى تاللاش بەدىلىگە ئىسلامدىن ۋاز كەچمەك لازىم» دەپ جار سالماقتا. بۇ ئەسلىدە ئىسلام دىنىغا، جۈملىدىن بارلىق ئىنسانىيەتكە قارشى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئەڭ رەزىل سۈيقەست بولۇپ، رېئاللىق دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە.

ئىسلام قانۇنى ھەرگىزمۇ ئىنسانلارنىڭ ماددى تەرەققىياتىغا قارشى ئەمەس، بەلكى ئۇ تەرەققىياتقا ھەيدەكچىلىك قىلىش بىلەن بىرگە، تەرەققىياتنىڭ يۈكسىلىشى ئۈچۈن بىر مەخسۇس يۆنىلىشنى بەلگىلەپ، شۇ ئارقىلىق ئىنسانىيەتنىڭ دۇنيادىكى خەلىپىلىكتىن ئىبارەت شەرەپلىك ۋەزىپىسىنى گۈزەل بىر ئۇسلۇبتا ئورۇنداپ كېتەلىشىگە ئاساس سالىدۇ.

ئىنسانلارنىڭ قەدىر ـ قىممىتى ئاللاھنىڭ خەلىپىلىك (يەنى نائىبلىق) مەرتىۋىسىنى ئاتا قىلىشى تۈپەيلىدىنلا باشقا بارلىق مەخلۇقلاردىن ئۈلۈغلانغان، ھەمدە ئاشۇ ئۈلۈغ مەرتىۋىنىڭ مەسئۇلىيەتلىرىنى جايىدا ئورۇنداپ كېتەلىشىگە كېرەكلىك نۇرغۇنلىغان تالانت ـ ئىقتىدارلارنى ئاللاھ ئىنسان ۋۇجۇدىغا ئورۇنلاشتۇرغان. مەسئۇلىيەتنىڭ ئورۇندىلىشىغا يارىدەمچى سۈپىتىدە، كائىنات قانۇنىيىتىنى چۈشىنىشكە ئاسان قىلىپ بەرگەن. ھەمدە كائىنات بىلەن ئىنسانلارنىڭ يارىلىشىدا ئالاھىدە بىر تەڭپۇڭلۇقنى ئورنىتىپ، ئىنسانلارنىڭ دۇنيادا

ئۆزلۇكسىز روناق تېپىپ ياشاپ كېتەلىشى ۋە تۇرلۇك ئىش ـ ھەرىكەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىپ، يېڭىلىقلارنى مەيدانغا كەلتۈرەلىشىگە ئاساس سالغان. ئىنسانلارنىڭ بارلىق ھەرىكەت - پائالىيەتلىرى ئاللاھنىڭ خەلىپىسى بولۇش شەرتى دائىرىسىدە، ئاللاھنىڭ رازىلىقىنى چىقىش قىلغان ئاساستا ئېلىپ بېرىلغاندىلا ئاندىن ئۇلار ياراتقان ھەر بىر ئىجادىيەت، ھەر بىر يېڭىلىق ئاللاھقا قىلىنغان ئىبادەت ۋە بەندىچىلىك بولۇپلا قالماستىن، يەنە ئاللاھنىڭ ئۇلۇغۋار ئىنئام ـ ئىكراملىرىغا تەشەككۇر بىلدۈرۈشنىڭ ۋاستىسىگىمۇ ئايلىنىدۇ. شۇنىسى ئېنىقكى، ئىسلام قانۇنىنى تارازىنىڭ بىر پەللىسىگە، ماددى تەرەققىياتنى بولسا، يەنە بىر پەللىسىگە قويۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى گاڭگىراش ۋە تېڭىرقاش ئىلكىدىكى ئىنسانلارنىڭ يەڭلىرىگە يوشۇرۇنغان، ئەسلىدىنلا نىيىتى بۇزۇق، رەزىل يىلانلاردۇر. ھەر قانداق بىر گاڭگىرىغان ئىنسان بۇ گۈمراھلىق ۋە خار ـ زەبۇنلۇق ئارىسىدىن قۇتۇلۇپ چىقىش نىيىتىدە كۆيۈمچان ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنىڭ شېپالىق نەسىھەتلىرىنى ئاڭلاپ، ئاللاھنىڭ رەھمىتى ئېتىكىدە خاتىرجەملىكنى تېپىشقا تەمشىلگەن ھامان، يەڭ ئىچىدىكى بۇ ئالۋاستى، يىلانلار ئۇنىڭ يولىنى توراشقا باشلايدۇ.

يەنە بىر قىسىم كىشىلەرمۇ بارکى، گەرچە ئۇلارنىڭ ئىمان - ئىخلاسىنى تۆۋەن چاغلىغىلى بولمىسىمۇ، ئەمما ئۇلار مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشنىڭ توغرا يولىنى تاپالمىغان، ئۇلارنىڭ نەزەرلىرى مەسىلىلەرنىڭ تەكتىگە شۇڭغىيالمىغان، تەبىئىي بايقاش ۋە ماددى تەرەققىياتنىڭ يالت ـ يۇلت چاقناشلىرى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى خىرەلەشتۈرۈۋەتكەن. ئىنسانلارنىڭ ماددى دۇنيادىكى مىسلىسىز ئۆتۈقلىرى ئۇلارنى ئەيمەندۈرۈۋەتكەن. ھەيرانلىق ۋە ئەيمىنىش ئۇلارنىڭ تۇيغۇلىرىنىڭ ئاجىزىماس قىسمىغا ئايلىنىپ كەتكەن. نەتىجىدە، ئۇلار تەبىئەت قانۇنى بىلەن ئىسلام قانۇنىنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىپ قارىغان.

ئۇلار: «بۇ ئىككى خىل كۆچنىڭ ئىنسان ھاياتىدىكى تەسىرى بىلەن كائىناتتىكى تەسىرى بىر ـ بىرىدىن تامامەن پەرقلىنىدۇ. شۇڭلاشقا تەبىئەت قانۇنى ئۈچۈن بىر مەيدان، ئىسلام قانۇنى ئۈچۈن ئايرىم بىر مەيدان ھازىرلىنىشى لازىم. تەبىئەت قانۇنى ئىسلام قانۇنىنىڭ تەسىرىسىزمۇ ئۆز ۋەزىپىسىنى توغرا ئورۇنداپ كېتەلەيدۇ. ھەمدە بەلگىلەنگەن نەتىجىنى قولغا كەلتۈرۈشىگە كىشىلەرنىڭ مۇسۇلمان ياكى كاپىر بولۇشى، ئىسلام قانۇنىغا ئەگەشكەن ياكى خىلاپلىق قىلغان بولۇشى، تۇرمۇش مەسىلىلىرىدە ئاللاھنىڭ شەرىئىتى بويىچە ياكى باشقىلارنىڭ خاھىشى بويىچە ئىش تۇتقان بولۇشى ھېچ قانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ» دېگەن تونۇشقا كەلگەن.

لېكىن بۇ ماھىيەتتە ناھايىتى خاتا كۆز قاراش بولۇپ، ئاللاھ بەلگىلىگەن ئىككى خىل قانۇنىيەتنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىپ تاشلاشقا ئۇرۇنغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ھالبۇكى، بۇ ئىككى قانۇن ھەرگىزمۇ بىر ـ بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ. ھەقىقەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئىسلام قانۇنى ئاللاھنىڭ كائىناتتىكى ئومۇمى قانۇنىيەت سىستېمىسىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمىدۇر. نەتىجە جەھەتتىمۇ ئىسلام قانۇنى بىلەن تەبىئەت قانۇنى بىر ـ بىرى بىلەن مەھكەم

www.uyghurkitap.com

گىرەلىشىپ كەتكەن. شۇڭلاشقا ھەر قانداق بىر مۆئمىننىڭ ئىدىيە، تەسەۋۋۇرى ۋە ھېس تۇيغۇلىرىدا بۇ ئىككى كۈچنىڭ بىر – بىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشىغا ھېچ قانداق ئاساس يوق.

مانا بۇ، قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرىۋاتقان مۇسۇلمانلارنىڭ قەلب، ئىدىيەلىرىدە قۇرئان كەرىم چوڭقۇر يىلتىز تارتقۇزۇۋاتقان توغرا ھاياتلىق تەسەۋۋۇرىدۇر.

قۇرئان كەرىم بۇ تەسەۋۋۇر ھەققىدە (يەنى، بۇ ئىككى كۈچنىڭ بىر – بىرىگە كۆرسىتىدىغان تەسىرى ھەققىدە) ئالاھىدە توختىلىدۇ ۋە سابىق ئىلاھىي كىتابلار ساھىبلىرىنىڭ يولسىزلىقى تۈپەيلىدىن ئاقىۋەتتە خارلىققا يۈزلەنگەنلىكىنى مىسال ئېلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُواْ وَاتَّقَوْاْ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ، وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُواْ التَّوْرَاةَ وَالإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيهِم مِّن رَّبِّهِمْ لأَكَلُواْ من فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾

{تەگەر تەھلى كىتابلار (ئاسىيلىقنى تاشلاپ) ئىمان ئېيتقان بولسا، تەقۋالىقنى تاللىغان بولسا، بىز ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى تازىلاپ، ئۇلارنى چوقۇم نازۇ- نېمەتلىك جەنەتكە كىرگۈزگەن بولاتتۇق. ئۇلار تەۋرات، ئىنجىلنى ۋە باشقا ئىلاھىي كىتابلارنى تۇرغۇزغان بولسا، ئۇلار ئۈچۈن رىزىقلار ئاسماندىن تۆكۈلۈپ، ئاياقلىرى ئاستىدىن قايناپ چىقىشقا باشلىغان بولاتتى}.[1]

قۇرئان كەرىم بۇ قاراشنى يەنىمۇ چوڭقۇر ئۆزلەشتۈرۈش ئۈچۈن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆز قەۋمىگە قىلغان ۋەدىسى ئۈستىدە توختىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا، يُرْسِلِ السَّمَاء عَلَيْكُم مِّدْرَارًا، وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّات وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا﴾

{ئۇلارغا ئېيتتىم: يەرۋەردىگارىڭلاردىن مەغىرەت تىلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتىن مەغىرەت قىلغۇچىدۇر. ئۇ سىلەرگە مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ. سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى ۋە يەرزەنتلىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ. سىلەرگە باغلارنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، ئۆستەڭلەرنى ئاقتۇرۇپ بېرىدۇ.}[2]

قۇرئان كەرىم يەنە ئىنسانلارنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق روياپقا چىقىرىۋاتقان بۇ تاشقى ھادىسات ئالىمى بىلەن ئىنسانلار ئوتتۇرىسىدا ئاجايىپ گۈزەل بىر مۇناسىۋەتنى ئورنىتىپ، بۇ قاراشنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈرىدۇ.

﴿إِنَّ اللّهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾

{ھەر قانداق بىر قەۋمَ ئالدى بىلەن ئۆز ھالىنى ئۆزگەرتمىگىچە ئاللاھ ئۇلارنىڭ ھالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ.}[1]

---

[1] سۈرە مائىدە، 5 – ۋە 6 – ئايەتلەر.

[2] سۈرە نۇھ، 10 – دىن 12 – ئايەتكىچە.

كۆرۈپ تۇرۇپتىمىزكى، ئاللاھقا ئىمان كەلتۈرۈش، ئىبادەتلەرنى توغرا ئادا قىلىش، ئاللاھنىڭ شەرئىتى (يەنى قانۇنى)نى زېمىندا ئەمىلى يۈرگۈزۈش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى ماھىيەتتە ئاللاھنىڭ ئالەم قانۇنىيىتىنى (يەنى تەبىئەت قانۇنىنى) ئىجرا قىلغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى ئۆز تەسرىنى كۆز ئالدىمىزدا روشەن ئەكس ئەتتۈرۈپ، بىزنىڭ نەزەرلىرىمىز ھەم تەجرىبىلىرىمىزدىن كېچە ـ كۈندۈز ئۆتۈپ تۇرىدىغان بۇ تەبىئەت قانۇنى قايسى بۇلاقتىن ئۇرغۇپ چىققان بولسا، ئىسلام قانۇنىمۇ دەل ئەنە شۇ بۇلاقتىن ئۇرغۇپ چىققان. ھەمدە خۇددى تەبىئەت قانۇنىغا ئوخشاشلا، ساناقسىز ئىجابى تەسىرلەرنى ئۆمۈ ئۆز قوينىغا ئالغان. ئەمما بەزى چاغلاردا بۇ بىر پۈتۈن سىستېمىغا سىلىنىۋاتقان ئاشۇ خىل بۆلگۈنچىلىككە قارىتا بىزنى خاتا تونۇشقا مۇپتىلا قىلىدىغان مەنزىرىلەرگىمۇ يولۇقۇپ قالىمىز، ئىسلام قانۇنىغا خىلاپلىق قىلىپ، پەقەتلا تەبىئەت قانۇنىغا ئەگىشىشمۇ غەلىبە قازىنىشقا كاپالەت بېرىۋاتقاندەك تۇيغۇ بېرىدۇ. شەكسىزكى، دەسلىۋىدە بۇ خىل بۆلگۈنچىلىكنىڭ تەسىرى ئالدىراپ كۆزىمىزگە چىلىقمىغىنى بىلەن، ئاقىۋەتتە چۈقۇم ئۆزىنى كۆرسەتمەي قالمايدۇ. بۇنىڭ ئەمەلىي مىسالىنى دەل ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىمىزدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

مەسىلەن، ئىسلام قانۇنى تەبىئەت قانۇنى بىلەن تەڭ ئىلگىرى سۈرۈلگەن مەزگىللەردە جەمئىيىتىمىزمۇ ئوخشاشلا تەرەققى قىلغان ئىدى. بىراق بۇ ئىككى كۈچ ئوتتۇرىسىدا بۆلگۈنچىلىك پەيدا قىلىنغان كۈندىن تارتىپلا ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىمۇ چېكىنىشكە يۈزلەندى. ھەتتا تاكى بۈگۈنگە قەدەر بۇ ئىككى كۈچ ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق قانچە ئۇزارغانسېرى ئىسلام جەمئىيىتىمىزمۇ شۇنچە زاۋاللىققا پېتىپ كېتىۋاتماقتا. ھالابۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە، بىزنىڭ چېكىنىشىمىز شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتتىكى، بىز مۇسۇلمانلار تەڭ بىرلا ۋاقىتتا ھەم ئىسلامىي قەدىر ـ قىممىتىمىزنى، ھەم تەبىئەت قانۇنىنىڭ مادىدى تەرەققىياتىنى بىراقلا قولدىن بېرىپ قويىدۇق.

ئەمدى غەرب مەدەنىيىتىگە نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇ گويا بىرلا قانىتىغا تايىنىپ كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقان، يەنە بىر قانىتى ھەرىكەتسىز، يەرگە ساڭگىلىغان، ئۆزى ئاسماندا مۇئەللەق چولاق قۇشقا ئوخشايدۇ. غەرب مەدەنىيىتى مادىدى ئىجادىيەت ساھاسىدە قانچە يۈكسەك پەللە ياراتقان بولسا، مەنۇي مەدەنىيەت ۋە ئادەمىيلىك جەھەتتە شۇنچە چۈشكۈنلۈككە يولۇقتى. بۇنىڭ نەتىجىسىدە، غەرب مەدەنىيىتىنىڭ ھەر بىر ئەزاسى مەنۇى جەھەتتە چېچىلاڭغۇلۇق ۋە تۇراقسىزلىققا، خىلمۇ خىل روھىي، ئەخلاقىي ئىللەتلەرگە،

ا سۈرە رەئىد، 11 ـ ئايەت

پسخولوگىيىلىك ۋە نېرۋا خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولىدۇ. يۇنى كۆرگەن پۇتكۈل غەرب مۇتەپەككۇرلىرى "ۋايجان!" دەۋەتمەي تۇرالمىدى.

كاشكى بۇ بەختسىز ئىنسانلار ئىسلام قانۇنى تەرەپكە بىر يۈزلىنىپ كۆرگەن بولسا، ئۇزىنىڭ نۇقۇەتتىكى مەرەزلىرىگە شىپا تاپالىغان بولاتتى. چۈنكى ئاللاھ نازىل قىلغان بۇ قانۇن ئاللاھنىڭ كائىنات قانۇنىيىتىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى. بۇ قانۇننى ئىجرا قىلىشنىڭ ئىجابى تەسىرى كائىناتنىڭ ھەرىكەت پائالىيىتى بىلەن ئىنسانىيەتنىڭ ھەرىكەت پائالىيىتى ئوتتۇرىسىدا ئاجايىپ گۈزەل ھەمكارلىقنى پەيدا قىلىدۇ.

ئاللاھنىڭ قانۇنى دەل ئىمانىنىڭ سەمەرىسى ۋە نەتىجىسىدۇر. چۈنكى ئىمان ئۇنى تۇرغۇزۇشنىڭ ئاساسى. ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلىشى ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىنى تەشكىللەپ چىقىشنى مەقسەت قىلىدۇ. ئىسلام دىنىنىڭ بۇ پايانسىز كائىنات ھەققىدە ۋە ئۇنىڭدىكى ئىنسانلارنىڭ مەۋجۇتلىقى ھەققىدە ئوتتۇرىغا قويغان تەسەۋۋۇرى ئىنسانلارنىڭ قىممەت قارىشى ۋە ئەخلاق قارىشىغا يۆكسەكلىك، ۋىجدانغا تەقۋالىق، ھېس ـ تۇيغۇلىرىغا پاكلىق، ئىش ـ ھەرىكەتلىرىگە مۇقىملىق بەخش ئېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، بىز "ئىسلام قانۇنى" ۋە "تەبىئەت قانۇنى" دەپ ئاتاۋاتقان بۇ بارلىق قانۇنلار ئوتتۇرىسىدا، جۈملىدىن ئاللاھنىڭ كائىناتتىكى سۈننەتلىرى ئوتتۇرىسىدا مۇكەممەل بىرلىك ۋە ھەمكارلىق ھاسىل بولىدۇ. ئەگەر ئىنسان كائىناتتىكى ئاساسى كۈچ دەپ قارىلىدىكەن، ئۇ چاغدا ئۇنىڭ ئىمانى (يەنى ئەقىدىسى، ئىدىئولوگىيىسى) ۋە ياخشى ئەمەللىرى، ئىبادەت ۋە باشقا پائالىيەتلىرىنىڭ ھەممىسى كائىناتقا ئىجابى تەسىرلەرنى كۆرسەتكۈچى تارماق كۈچلەر قاتارىدا سانىلىشى لازىم. بۇلار ھەرگىزمۇ ئاللاھنىڭ كائىناتنى ھەرىكەتكە سېلىۋاتقان سۈننەتلىرىدىن تاشقىرى ئەمەس. مانا بۇ كۈچلەر ئۆز ئارا ھەمكارلىشىپ، توغرا بىر شەكىلدە بىرلىككە كەلگەندە، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ھەقىقى ماسلىشىشچانلىق ئىشقا ئاشىدۇ. ھەمدە ئۇزىنىڭ سەمەر باھارىنى مەيدانغا چىقىرىدۇ. ئەگەر ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىنىدىكەن، ئۇ چاغدا كېلىپ چىقىدىغان قالايمىقانچىلىق ھەم گاڭگىراش نۇرغۇنلىغان ھالاكەتلىك نەتىجىلەرنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ. بارلىق ئىجتىمائىي تۈزۈملەر ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ، ئىنسانىيەت بەختسىزلىك ئاپەتلىرىگە دۇچار بولىدۇ.

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾
{ئاللاھ ھەر قانداق بىر قەۋمگە ئاتا قىلغان نېمەتنى ئاكى ئۆزلار ئۆز ھالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە ھەرگىز ئۆزگەرتمەيدۇ.}[1]

[1] سۈرە ئەنفال ، 53 ـ ئايەت

دېمەك، ئالەمشۇمۇل ئىلاھىي سۈننەتلەر ئارقىلىق مەيدانغا كېلىدىغان تۈرلۈك ۋەقە، ھادىساتلار بىلەن ئىنسانىنىڭ ئىدىيە، ئەمەللىرى ئوتتۇرىسىدا ناھايىتى قويۇق، چوڭقۇر مۇناسىۋەت ئورنىتىلغان بولىدۇ. ئەگەر كىمكى بۇ مۇناسىۋەتنى بۇزماقچى بولىدىكەن، ئۇ دەل ئىلاھىي سۈننەتكە توسقۇنلۇق قىلماقچى بولۇۋاتقان، ئىنسانىيەتنىڭ دۈشمىنى بولۇپ سانىلىدۇ. كىشىلەرنى ھىدايەت نۇرى تەرەپكە كېلىشتىن توسۇۋاتقان بۇنداق ئىپلاسلارنى قوغلاپ بېرىپ، يول ئۈستىدىن ئىرغىتىپ تاشلاش پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ باش تارتىپ بولماس بۇرچى. شۇنداق قىلغاندىلا، ئىنسانلار ئۈدۈل پەرۋەردىگارى تەرەپكە بارىدىغان داغدام يولغا ئېرىشەلەيدۇ.

مانا بۇلار، بىر مەزگىل قۇرئاننىڭ سايىسىدا ھايات كەچۈرۈش جەريانىدا، قەلب لەۋھەمگە پۈتۈلگەن بىر نەچچە قۇر سۆزلەر. مەن ئۇنى قەغەز يۈزىگە كۆچۈرۈشتە: «بىرەرسىگە مەنپەئەتى تېگىپ قالار ياكى ھىدايەتكە سازاۋەر بولۇپ قېلىشىغا سەۋەبچى بولۇپ قالار» دېگەنىنلا كۆزدە تۇتتۇم. ئەمىلىيەتتە، ئاللاھ خالىمىسا، قولۇمدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ.

****

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تۈر بىكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىكى تادرىسى

سۈرە فاتىھەگە بىر نەزەر

قىسقىچە يەتتە ئايەتتىن تەركىپ تاپقان بۇ كىچىك سۈرىنى ھەرقانداق مۇسۇلمان بىر سوتكىدا ئاز دېگەندە **17** قېتىم تەكرارلايدۇ. ئەگەر سۈننەت نامازلارنىمۇ ئوقۇسا، بۇ سان ھەسسىلەپ ئېشىپ كېتىدۇ، ناۋادا پەرز، سۈننەتلەردىن باشقا، نەفلە نامازلارنىمۇ ئوقۇيدىغان بولسا، ئۇ چاغدا بۇ سۈرىنى ساناقسىز قېتىم تەكرارلىغان بولىدۇ. بۇ سۈرە ئوقۇلمىغان ناماز ناماز بولمايدۇ. بۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نەقىل قىلغان بىر ھەدىسىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «سۈرە فاتىھەنى ئوقۇمىغان كىشىنىڭ نامىزى ئىناۋەتسىز» دېگەنلىكى بايان قىلىنغان.

بۇ سۈرە ئىسلام ئەقىدىلىرىنىڭ تۈپ ئاساسلىرىنى، ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپلىرىنى، ئىنساننىڭ ئاڭ، تۇيغۇ، قىزىقىشلىرىغا نىسبەتەن مۇھىم بولغان ئاساسلىق يولىيورۇقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن ئاللاھ تائالا نامازنىڭ ھەر بىر رەكئىتىدە ئۇنىڭ ئوقۇلىشىنى مۇھىم قىلىپ بەلگىلىگەن، ھەمدە سۈرە فاتىھە ئوقۇلمىغان نامازنى ئىناۋەتسىز ھېسابلانغان.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

ناھايىتى شىپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمىن[1].

جىمى ھەمدۇ سانا ئالەملەرنىڭ بەرۋەردىگارى ئاللاھ غا خاستۇر. (2) ئاللاھ ناھايىتى شىپقەتلىك ۋە مېھرىباندۇر. (3) قىيامەت كۈننىڭ ئىگىسىدۇر. (4) (رەببىمىز) ساڭىلا ئىبادەت قىلىمىز ۋە سەندىنلا ياردەم تىلەيمىز. (5) بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن. (6) غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ ۋە ئازغانلارنىڭ يولىغا ئەمەس، سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ يولىغا (باشلىغىن). (7)

بۇ سۈرە "بىسمىللاھ" بىلەن باشلانغان بولۇپ، فىقھىشۇناسلارنىڭ ئارىسىدا «"بىسمىللاھ" مۇشۇ سۈرىنىڭ بىر ئايىتىمۇ ياكى ھەرقانداق سۈرە ئوقۇلىدىغان چاغدا بېشىدا ئوقۇلىشى كېرەكلىك بولىدىغان پۈتۈن قۇرئان كەرىمنىڭ بىر ئايىتىمۇ؟» دېگەن مەسىلىدە ئوخشاش بولمىغان پىكىرلەر مەۋجۇت. ئەمما كۈچلۈك بولغىنى شۇكى، "بىسمىللاھ" سۈرە فاتىھەنىڭ بىر ئايىتى بولۇپ، شۇنى قوشقاندا سۈرە فاتىھەنىڭ ئايەت سانى جەمئىي يەتتە بولغان بولىدۇ.

قۇرئان كەرىمدە: «وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ» «بىز ساڭا قايتا ـ قايتا تەكرارلىنىدىغانلىقى يەتتە ئايەتتىن تەركىب تاپقان سۈرىنى ۋە چوڭ قۇرئانىنى ئاتا قىلدۇق»[1] دېيىلگەن بولۇپ، ئۇنىڭغا قارىتا، «بۇ ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلغىنى سۈره فاتىھەدۇر. چۈنكى ئۇنىڭ ئايەت سانى يەتتە ھەمدە نامازدا كۆپ تەكرارلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن "مەسانى" دەپ ئاتالغان» دېگەن بىر قاراش مەۋجۇت.

«بىسمىللاھ» بىلەن باشلاش، ئاللاھ تائالا ۋەھيي ئەۋەتىشنى باشلىغان چاغدا «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ...» «ئوقۇ! پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن...»[2] دەپ، ئۆز پەيغەمبىرىگە ئۆگەتكەن ئەدەپلەرنىڭ بىرسى، شۇنداقلا خۇددى: «هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ» «ئەنە شۇ ئاللاھ ئەۋۋەلدۇر، ئاخىردۇر، ئاشكارىدۇر ۋە مەخپىيدۇر»[3] دېيىلگىنىدەك، ئىسلام تەسەۋۋۇرىغا ۋە ئاساسلىق ئەقىدىلىرىگە ئۇيغۇن ئەدەپلەرنىڭمۇ بىرسى. چۈنكى پەقەت ئاللاھ تائالا بەرھەق مەۋجۇتلۇق ۋە ھەقىقىي ۋۇجۇد ئىگىسى. باشقا پۈتۈن مەۋجۇداتلار ئۇنىڭدىن ۋۇجۇد ئالىدۇ، ھەممە نەرسىنىڭ باشلىنىشى ئۇنىڭدىنلا بولۇشى لازىم. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلار ھەرقانداق باشلىنىشنى ۋە ھەرقانداق بىر ھەرىكەتنى ئۇنىڭلا نامى بىلەن باشلايدۇ.

ئاللاھ تائالانىڭ ئەڭ دەسلەپ كەلگەن "رەھمان" ۋە "رەھىم" دېگەن بۇ ئىككى سۈپىتى رەھىم ـ شەپقەتنىڭ پۈتۈن مەنىلىرىنى ۋە بارلىق خاراكتېرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. خۇددى "رەھمان" دېگەن سۈپەت يالغۇز ئاللاھقىلا ئىشلىتىشكە خاس بولغىنىدەك، بۇ ئىككى سۈپەتنى بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشمۇ يەنىلا پەقەت ئاللاھقا خاس بولىدۇ. گەرچە بىرەر ئىنسانىنى "رەھىم" دەپ سۈپەتلىشىمىز جائىز بولسىمۇ، ئەمما "رەھمان" دەپ سۈپەتلىشىمىز ئىمانىي نۇقتىدىن قەتئىي جائىز ئەمەس. شۇڭلاشقا "رەھمان" ۋە "رەھىم" دېگەن بۇ ئىككى سۈپەتنى بىرلىكتە ئاللاھقىلا ئىشلىتىش لازىم.

ئەمدى «بۇ ئىككى سۆزدىن زادى قايسىسىنىڭ مەنىسى تېخىمۇ كەڭ؟» دېگەن مەسىلە ھەققىدىكى ئىختىلاپلىق قاراشلارغا كەلسەك، بىز بۇ "قۇرئاننىڭ سايىسىدا" ئۇنداق تالاش ـ تارتىشلارغا ئانچە قىزىقىپ يۈرمەيمىز. خۇلاسىلەپ شۇنى ئېيتىپ قويىمىزكى، بۇ ھەر ئىككى سۈپەت رەھىم ـ شەپقەت ۋە مەھرىبانلىقنىڭ پۈتۈن خۇسۇسىيەتلىرىنى ۋە بارچە مەنۇيي كەڭلىكلىرىنى تەڭلا ئۆز قوينىغا ئالغان.

سۆزنى: "بىسمىللاھ" بىلەن باشلاش، ئاللاھنىڭ ئۇلۇغلىقىنى ۋە بىرلىكىنى ئىپادىلەش بىلەن بىرگە، ئىسلامىي ھايات تەسەۋۋۇرىنىڭ تۈنجى ئاساسى بولغىنىدەك، رەھىم ـ شەپقەتنىڭ پۈتۈن خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن پۈتۈن مەنۇيي دائىرىسىنى "رەھمان" ۋە "رەھىم" دېگەن ئىككى سۈپەتنىڭ ئىچىگە مۇجەسسەملەشتۈرۈشمۇ ئىسلامىي ھايات تەسەۋۋۇرىنىڭ ئىككىنچى تۈپ ئاساسى بولۇپ، بۇ ئارقىلىق بەندە بىلەن خۇدا ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرى ئىپادىلەنگەن بولىدۇ.

---

[1] سۈره ھىجر، 87 ـ ئايەت

[2] سۈره ئەلەق، 1 ـ ئايەت

[3] سۈره ھەدىد، 3 ـ ئايەت

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلار پېكى تاپسىرىسى

ھەمد

سۈره "بىسمىللاھ" بىلەن باشلانغاندىن كېيىن، ئەمدىلىكتە ئىنسانلىنىڭ دىققىتى ئاللاھ تائالاغا مەركەزلىشىدۇ. «اَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» «جىمى ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ غا خاستۇر» دېگىنىچە، ئۇنى مەدھىيىلەپ، ئۇنىڭ پۈتۈن كائىنات ئۈستىدىكى ئالەمشۇمۇل رەبۇبىيىتىنى جاكارلاشقا باشلايدۇ.

ئاللاھنى مەدھىيىلەش، ئاللاھ تىلغا ئېلىنغان ھامان ھەرقانداق مۆمىننىڭ قەلبىدە مەۋج ئۇرۇشقا باشلايدىغان بىر تۇيغۇ بولۇپ، ئۇ مۆمىننىڭ قەلبىدە دائىم جۇش ئۇرۇپ تۇرىدۇ. چۈنكى ئىنسانىنىڭ مەۋجۇتلىقىنىڭ ئېتىداسىمۇ ئاللاھنىڭ چەكسىز نېمەت، ئىكرامىلىرىدىن بىرسى بولۇپ، ئۇ مۆمىننىڭ قەلبىدە ئاللاھنىڭ ھەمدى - سانا سۈپىتىگە بولغان ھېسسىياتنى ئۇرغۇتۇش رولىنى ئويناپدۇ.

ئاللاھنىڭ نېمەتلىرى ھەر بىر قەدەمدە ۋە ھەر بىر لەھزىدە ئۇزۇلمەستىن، ئارقىمۇ ئارقا كېلىپ تۇرماقتا، ئاللاھنىڭ پۈتۈن مەخلۇقاتلىرىنى، بولۇپمۇ پۈتۈن ئىنسانىيەتنى بەھرىمەن قىلماقتا. شۇڭلاشقا ھەرقانداق ئىشنى ئاللاھقا مەدھىيە ئوقۇش بىلەن باشلاش ۋە ھەمدى - سانا ئېيتىش بىلەن تاماملاش ئىسلامىي ھايات تەسەۋۋۇرىنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاساسلىرىنىڭ بىرسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

«وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ لَا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ» «ئۇنىڭ ئۆزى ئاللاھدۇركى، ئۇنىڭدىن بۇرۇنمۇ ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر، دەسلەپتىمۇ ۋە ئاخىرىدىمۇ جەمى ھەمدۇسانا ئۇنىڭغا خاستۇر». [1]

ئاللاھ تائالانىڭ مۆمىن بەندىسىگە بولغان فەزىل، ئىكرامىغا قارىمامدىغان؟! بەندە ئېغىزىدا «اَلْحَمْد لِلَّهِ» «جىمى مەدھىيە ئاللاھقا خاستۇر» دېگەن ھامان ئاللاھ تائالا ئۇنىڭ نامە - ئەمالىغا جىمى ياخشىلىقلارىدىنمۇ ۋەزىنلىك بىر ياخشىلىق يازىدۇ. ئىبنى ماجەنىڭ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نەقىل قىلغان بىر ھەدىسىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ناۋادا بىر كىشى ئاللاھ تائالاغا مەدھىيە ئوقۇپ، "يا رب لك الْحَمْدُ كما ينبغي لجلال وجهك وعظيم سلطانك" "ئى پەرۋەردىگارىم! ساڭا جامالىڭنىڭ ئۇلۇغلىقىغا يارىشا ۋە سەلتەنىتىڭنىڭ بۈيۈكلىكىگە يارىشا مەدھىيىلەر بولسۇن" دېسە، پەرىشتىلەر قاتتىق ھەيرانلىقتا قېلىپ، بۇ ئىشنى زادى قانداق يېزىشنى بىلەلمەي قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاللاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ: "ئى ئاللاھ! سېنىڭ

[1] سۈره قەسەس، 70 - ئايەت

بەندەك شۇنداق بىر سۆزنى قىلدىكى، بىز زادى نېمە دەپ يېزىشنى بىلەلمەي قالدۇق'' دەيدۇ. ئاللاھ پەرىشتىلەردىن: ''بەندەم نېمە دېگەن ئىدى؟'' دەپ سورايدۇ. پەرىشتىلەر: ''ئى پەرۋەردىگارىم! ساڭا جامالىڭنىڭ تۆلۈغلۇقىغا يارشا ۋە سالتەنىتىڭنىڭ يۈيۈكلۈكىگە يارشا مەدھىيىلەر بولسۇن'' دېگەن ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئاللاھ تائالا ئۆلارغا: ''بەندەم نېمە دېگەن بولسا، شۇ پىتى يېزىپ قويۇڭلار، قىيامەت كۈنى ئۇ مەن بىلەن كۆرۈشىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئەجرىنى مەن ئۆزۈم بېرىمەن'' دەپ بۇيرۇيدۇ».

دېمەك، ئاللاھقا ھەمدۇ ئېيتىش بىلەن يۈزلىنىش، ئاللاھنى ئەسلىگەن ھامان ھەرقانداق مۇئمىننىڭ قەلبىدە جۇش ئۇرىدىغان تەبىئىي تۇيغۇدۇر.

بۇ ئايەتنىڭ «رَبِّ الْعَالَمِينَ» «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى» دېگەن ئاخىرقى قىسمىمۇ ئىسلامىي ھايات تەسەۋۋۇرىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق قائىدىلىرىدىن بىرسى بولۇپ، ئاللاھ تائالانىڭ ئالەمشۇمۇل مۇتلەق رەبۇبىيىتى بولسا، ئىسلام ئەقىدىسىنىڭ ئەڭ تۈپكى ئاساسىدۇر. ''رەب'' دېگەن سۆزنىڭ لۇغەت مەنىسى، خوجايىن ۋە باشقۇرغۇچى دېگەننى بىلدۈرگەنگە ئوخشاش، تۈزەش ۋە تەربىيىلەش بىلەن شۇغۇللانغۇچىمۇ ئەرەب تىلىدا ''رەب'' دەپ ئاتىلىدۇ. ئاللاھنىڭ تۈزەش ھەم تەربىيىلەش يولىدىكى باشقۇرۇشى پۈتۈن جاھاننى ۋە پۈتۈن مەخلۇقاتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالا مەخلۇقاتلارنى يارىتىپ بىكارچە تاشلاپ قويغان ئەمەس. بۇ پۈتۈن كائىناتنى پەقەت ئاللاھلا باشقۇرۇۋاتماقتا ۋە تۈزەۋاتماقتا، ئۇنى كۆزىتىپ، ئىزچىل رىزىقلاندۇرماقتا، پۈتكۈل جاھاننىڭ ۋە مەخلۇقاتلارنىڭ پەرۋىش قىلىنىشى ئاللاھنىڭلا نازارىتى ئاستىدا ئېلىپ بېرىلماقتا. يارالتقۇچى بىلەن مەخلۇق ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە، مۇناسىۋەت ھەر لەھزىدە، ھەر قانداق ئەھۋالدا ۋە ھەرقانداق چاغدا تىكلىنىپ تۇرماقتا ھەم داۋام قىلماقتا.

بۇ مۇكەممەل، ھەممىنى ئۆز قوينىغا ئالغان تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ ئىزاھلىنىشى ۋە ئايدىڭلىنىشى بىلەن، ئايدىڭلانماسلىقى سەۋەبىدىن ئوتتۇرىغا چىقىپ قالىدىغان چېچىلاڭغۇ پىكىرلەر ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى ئايرىپ بېرىدىغان نۇقتا دەل مۇتلەق رەبۇبىيەتتۇر. رەبۇبىيەتلا بۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىنى كەسكىن ھالدا ئايرىپ بېرىدۇ. كۆپ ھاللاردا كىشىلەر ئاللاھنىڭ بىرلىكىنى ۋە كائىناتنىڭ يارالتقۇچىسى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ تۇرۇپمۇ، يەنىلا قانچىلىغان ئىلاھ، رەبلەرگە قايىل بولىدىغان، ئۇلارنى ھاياتلىقتا ''ھۆكۈمران'' دەپ قوبۇل قىلىدىغان ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ ۋە بولۇپ تۇرماقتا. گەرچە بۇ قارىماققا شۇنچە كۈلكىلىك بىر ئەقىدە بولسىمۇ، يەنىلا بەزى كىشىلەر ھازىرغىچە شۇ خىل ئەقىدىنى ساقلاپ كەلمەكتە. قۇرئان كەرىم بىر قىسىم مۇشرىكلارنىڭ ئۆز ئىلاھلىرى ۋە رەبلىرىگە بولغان ئەشۇ خىل ئەقىدىلىرى ھەققىدە توختىلىپ، ئۇلارنىڭ «مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا

إِلَى اللَّهِ زُلْفَى» «بىزنىڭ تۆلارغا ئىبادەت قىلىشىمىز پەقەت بىزنى ئاللاھ قا يېقىنلاشتۇرۇشى ئۈچۈندۇر»[1] دەپىشىدىغانلىقىنى، ئەھلى كىتابلارنىڭمۇ «اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ» «ئۆز تۆلمالىرىنى ۋە راھىبلىرىنى ئاللاھدىن باشقا پەرۋەردىگار قىلىۋالغان»[2] لىقىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ.

قۇرئان نازىل بولۇۋاتقان زامانىلاردىكى ئەرەب مۇشرىكلىرى بۇيۇك ئىلاھلىرى بىلەن بىرلىكتە كىچىك رەبلەرنىڭمۇ مەۋجۇتلىقىغا قايىل ئىدى، ئۇلارنىڭ قارىشىچە، كىچىك رەبلەرمۇ بۇيۇك ئىلاھلار بىلەن خۇدالىق ئىشلىرىنى بىرلىكتە ئېلىپ باراتتى.

قىسقىسى، ئاللاھنىڭ ئالەمشۇمۇل رەبۇبىيىتىنى پۈتكۈل جاھان ئۈچۈن ئاممىباپ، مۇكەممەل، ھەممىنى ئۆز قوينىغا ئالغان بۇنداق بىر شەكىلدە بايان قىلىشتىن مەقسەت، ئىسلامنىڭ نەزەرىيىۋي بىر پۈتۈنلىكى بىلەن جاھىلىيەتنىڭ چېچىلاڭغۇ پىكىرلىرى ئوتتۇرىسىدا ئېنىق بىر چىگرا سىزىقى تارتىش ۋە بۇ ئارقىلىق پۈتۈن كائىناتنىڭ شۇنداقلا پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ بىرلا ئاللاھ تەرىپىكە يۈزلىنىشىنى، ئۇنىڭغا ھاكىمىۋتلەقلىقنى قوبۇل قىلىشىنى ھەمدە بويۇنلىرىدىكى خىلمۇخىل ئەربابلار (يەنى خىلمۇخىل ئىلاھلار)نىڭ قۇللۇق تاقاقلىرىنى سۇندۇرۇپ تاشلاپ، ئۆزلىرى باشتىنلا مۇبتىلا بولۇپ كېلىۋاتقان پىكرىي ۋە ئىدىيۋي چېچىلاڭغۇلۇقلاردىن نىجاتلىق ھاسىل قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر. مۇشۇنداق قىلغاندىلا، ئىنسانىنىڭ ۋىجدانى ئاللاھ تائالانىڭ دائىملىق نازارىتى ئاستىدا، شۇنداقلا ھېچ بىر زامان ئۆزۈلۈپ قالمايدىغان، ئەبەدىدىل ئەبەدكىچە تىكلىنىپ ھەم داۋام قىلىپ تۇرىدىغان مۇتلەق رەبۇبىيىتىنىڭ سايىسى ئاستىدا تولۇق قانائەت تاپىدۇ.

شۇنى ئەستە تۇتۇش كېرەككى، بۇ قانداقتۇر ئارىستوتىل ئوتتۇرىغا قويغان تەسەۋۋۇردىكىدەك رەبۇبىيەت ئەمەس. ئۇ: «ئاللاھ كائىناتنى يارىتىپ مۇنداقلا تاشلاپ قويغان، ئۇششاق ـ چۈششەك نەرسىلەرنى ئويلاپ نېمە كەپتۇ؟ ئاللاھنىڭ ئويلايدىغىنى ئۆز زاتىدىن باشقا نەرسە ئەمەس» دەيدۇ. مانا بۇ ''ئۇلۇغ پەيلاسوپ'' دەپ تونۇلغان، پەلسەپەسى ''قەتئىي ھەقىقەت'' دەپ قوبۇل قىلىنىدىغان، ئەقلى ''ئەقىلنىڭ كامالىتى'' دەپ ئېتىراپ قىلىنىدىغان كىشىنىڭ ئېغىزىدىن چىققان سۆزلەر.

ئىسلام تەلىماتى تېخى ئەمدىلا باشلانغان ئەشۇ مەزگىللەردە دۇنيادا ئەقىدە، ئېتىقاد، پىكىر، تەسەۋۋۇر، پەلسەپە، خۇراپاتلار دۆۋىلىشىپ كەتكەن بولۇپ، ھەق بىلەن باتىلنىڭ پەرقى يوق ئىدى. ياخشى بىلەن يامان ئايرىلمايتتى. خۇراپاتلار دىنىنىڭ بىر قىسمىغا ئايلىنىپ قالغان، ئېتىقاد ۋە پەلسەپە قالاقلىق بىلەن خۇراپىيلىقنىڭ يىغىندىسى بولۇپ قالغان، ئىنسانىنىڭ ئاڭ، ۋىجدانى ئەنە شۇنداق قالاق ئۇرۇپ ـ ئادەتلەرنىڭ قاتمۇ-قات ئاستىدا قېلىپ، ئىشەنچتىن مەھرۇم، شەك ـ گۇمانلارنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدا تېخىرقاشتا قېلىپ قالغان ئىدى.

---

[1] سۈره زۇمەر، 3 ـ ئايەت

[2] سۈره تەۋبە، 31 ـ ئايەت

نە كۆڭۈل ئاراملىقى يوق، نە توغرا يولنى كۆرسىتىدىغان نۇردىن دېرەك يوق، بۇ گاڭگىراش... بۇ سەرسانلىق... ئەسلىدە شۇ چاغدىكى كىشىلەرنىڭ ئىلاھقا بولغان خاتا تەسەۋۋۇرىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. ئالەملەرنىڭ ئىلاھىنىڭ سۈپەتلىرى، ئۇنىڭ مەخلۇق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قاتارلىق مەسىلىلەر، بولۇپمۇ ئىنسان بىلەن ئىلاھ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ خاراكتېرى ھەمدە شۇ چاغدىكى پۈتۈن ئەقىدىلەر يۇقىرىقىدەك جاھالەت زۇلمىتىگە ۋە گۇمراھلىقلارغا يەم بولۇپ بولغان ئىدى.

شۇنىسى ئېنىقكى، ئىنسانىنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارى ۋە ئۇنىڭ سۈپەتلىرى ھەققىدە بىر مۇقىم تەسەۋۋۇرغا ئىگە بولالىشى، شۇنداقلا ئەينى چاغدىكى گۇمراھلىق، سەرسانلىق، قالاقلىق ۋە خۇراپاتلىقنىڭ ئېغىر يۈكلىرىدىن قۇتۇلالىشى، مۇقىملىق ۋە خاتىرجەملىكنى قولغا كەلتۈرەلىشى، ئالدى بىلەن ئۆز ۋىجدانىنى كائىنات ھەققىدە، ئۆز ۋۇجۇدى ھەققىدە ھەمدە ئۆزى ئۈچۈن بەلگىلەنگەن بىر تۈرمۇش تۈزۈمى ھەققىدە تولۇق قانائەتلەندۈرمەي تۇرۇپ قەتئىي مۇمكىن ئەمەس. (شۇڭا ھەممىدىن ئىلگىرى ئىلاھقا بولغان تەسەۋۋۇرنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشى ۋە يۇقىرىقى باتىل نەزىرىيىلەردىن نىجاتلىق تېپىشى ئىنتايىن مۇھىم).

ئىنسان ئۇ خىل پىكرىي چۈشكۈنلۈكنىڭ دۆڭ - چوڭقۇرلىرىنى تولۇق بىلىپ يەتمەي تۇرۇپ، ھەمدە ئىسلام كەلگەن دەۋرلەردە ئىنسانلارنىڭ ئىددىيىسىنى خاتا ئەقىدە، خاتا تەسەۋۋۇر، باتىل پەلسەپە، ناچار ئۇرپ - ئادەتلەرنىڭ نەقەدەر ئېغىر چىرماپ كەتكەنلىكىنى بىلمەي تۇرۇپ، بۇ ئەقىدە پاكلاشنىڭ ۋە بۇ ئەمىلىكنىڭ قانچىلىك مۇھىملىقىنى ھېس قىلالمايدۇ. بىز بۇ يەردە شۇ ھەقتە يۈزەكى ئىشارە قىلىپلا ئۆتىمىز. ئەمما تەپسىلاتى ھەققىدە، قۇرئان ئەشۇ خىل تەسەۋۋۇرلار ھەققىدە توختالغان جايدا توختىلىپ ئۆتىمىز.

مانا بۇ ۋەجىدىن ئىسلام ھەممىدىن ئىلگىرى ئىسلام ئەقىدىلىرى ۋە ئىسلامنىڭ ئاساسى تەسەۋۋۇرلىرى ھەققىدە تەپسىلى توختالغان ھەمدە ئاللاھنىڭ زاتى، سۈپەتلىرىنى، ئۇنىڭ مەخلۇقاتلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى، شۇنداقلا مەخلۇقاتلارنىڭ ئۆز ياراتقۇچىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ خاراكتېرلىرىنى قەتئىي ئىشەنچ ئاساسىدا ئېنىق مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بەرگەن. دەل مۇشۇ سەۋەبتىن ئىسلامىي ھايات تەسەۋۋۇرنىڭ ئاساسى خالىس، مۇكەممەل، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، شېرىكچىلىكتىن پۈتۈنلەي پاك تەۋھىد ئەقىدىسى بولۇپ چىققان. ئىسلامنىڭ تەلىماتلىرىدا تەۋھىد ئىزچىل تۇرده ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلگەن. ئۇ ھەقتە پەيدا بولۇش ئىمكانى بولغان پۈتۈن شەك - شۈبھىلەر بىتچىت قىلىپ تاشلانغان. مۇئمىننىڭ بىرەر شەك - شۈبھىگە مۇبتىلا بولماسلىقى ئۈچۈن تەۋھىد ئەقىدىسىنى ئىنتايىن ساپ، پاك ۋە روشەن بىر شەكىلده مۇئمىن قەلبىگە سىڭدۈرگەن. ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرى ۋە مۇتلەق رەببۇبىيەت سۈپىتى ھەققىدە ئىنتايىن كەسكىن، روشەن تەلىماتلارنى بەرگەن. چۈنكى خاتا پەلسەپە، ئاساسسىز نەزەرىيەلەرنىڭ ئىنتايىن كۆپ قىسمى مۇشرىكانە جاھالەت ۋە

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ پېڭى نادىرىسى

خۇراپاتلاردىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرى ھەققىدە كىشىلەرنىڭ ئاڭ، ئىدىيەسىگە دەل ئەشۇ خاتا پەلسەپەلەر سېڭىپ كەتكەن ئىدى. ئىنسانىيەتنىڭ ۋىجدانىغا ۋە ئىنسانىي پائالىيەت ئەندىزىگە دەل ئەشۇ خىل تەسەۋۋۇرلار ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزمەكتە ئىدى.

قۇرئاننىڭ ساناقسىز ئايەتلىرىدە بايان قىلىنغان ئاللاھنىڭ زاتى، سۈپەتلىرىنى، مەخلۇقاتلارنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ خاراكتېرىنى كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىگە سىڭدۈرۈش ئۈچۈن ئىسلام كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلارنى يۈزەكى مۇلاھىزە قىلىپ كۆرگەن كىشىلەر ناۋادا ئالدى بىلەن ئىنسانىيەتنىڭ ۋىجدانىنى ئېغىر بېسىم ئاستىغا ئېلىۋالغان باتىل پەلسەپىلەر بىلەن مۇشرىكانە نەزىرىيىلەرنى، شۇنداقلا پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ ئەنە شۇ نەزىرىيىلەر قوينىدا ئېزىقىپ يۈرىۋاتقانلىقنى ئەستايىدىل مۇلاھىزە قىلمايدىكەن، قۇرئان كەرىمنىڭ مەزكۇر كۈرەشلىرىنى، ئەقىدە ھەققىدىكى تەكرار بايانلىرىنى، قايتىلانغان تەكىت ۋە چۈشەندۈرۈشلىرىنىڭ ھەقىقىتىنى ھەرگىز چۈشىنىپ يېتەلمەيدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، قانداقلا كىشى ئەگەر قۇرئان نازىل بولۇۋاتقان دەۋردە ئەۋج ئالغان باتىل ئەقىدە، نەزەرىيەلەرنى چوڭقۇر مۇھاكىمە قىلىدىغانلا بولسا، ئىسلامنىڭ مەزكۇر تىرىشچانلىقلىرىنىڭ ھەقىقىتى، ئەھمىيىتى ۋە مۇھىملىقى ئۇنىڭغا ئوپ ـ ئوچۇق ئايدىڭلاشماي قالمايدۇ. ئۇ تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ ئىنساننىڭ ۋىجدانىي ئازاتلىقىدا زادى قانداق رول ئوينىغانلىقىنى چۈشىنىپ يېتەلەيدۇ. چۈنكى ئىنسان شۇ ئارقىلىقلا جاھالەت، خۇراپاتلىقلاردىن ۋە دەقيانۇسچە كۆپ ئىلاھلىق تەسەۋۋۇرلاردىن نىجاتلىققا ئېرىشكەن ئىدى.

قىسقىسى، ئىنسان ئالدى بىلەن ئەينى چاغدا دۇنيادا دەۋر سۈرۈۋاتقان باتىل تەسەۋۋۇرلارغا، خۇراپى ئەقىدە، ئەنئەنىلەرگە ياخشى قاراپ چىقمىغۇچە تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ گۈزەللىكىنى، مۇكەممەللىكىنى، ماسلىشىشچانلىقىنى، ئۇنىڭدا ئىپادىلەنگەن ھەقىقەتنىڭ ئاددىي ـ ساددا ھەم رىئاللىقىنى چۈشىنىپ يېتەلمەيدۇ. بولۇپمۇ، ئاللاھنىڭ ھەق زاتى، ئۇنىڭ دۇنيا بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ خاراكتېرى قاتارلىقلار ئالدى بىلەن مەزكۇر باتىل پىكىرلەرنى چوڭقۇر مۇھاكىمە قىلغاندىن كېيىن ئاندىن مەلۇم بولىدۇ. ئىسلام ھاياتلىق نەزەرىيەسىنىڭ ئەسلىدە بىر نېئىمەت ئىكەنلىكى، قەلب، ئىدىيە (ھەر ئىككىلىسى) ئۈچۈن رەھمەت ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ ئاددىي ـ ساددا ھەم گۈزەللىكىنىڭ ئىلاھى ئىنئام ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ ئىنسان تەبىئىتى بىلەن بولغان ماسلىشىشچانلىقىنىڭ، ئەقىلگە ئۇيغۇنلىقىنىڭ، ئىنساننىڭ زىېھنىگە يېقىنلىقى، تونۇشلۇقى، مـۆتىدىل تەڭپۇڭلۇققا ئىگە ئىكەنلىكىنىڭ دەل ئاللاھ تائالانىڭ ئۆز بەندىلىرىگە قىلغان ئالاھىدە رەھمىتى ئىكەنلىكى ئايدىڭلىشىدۇ.

«ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ» «ئاللاھ ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىباندۇر» دېگەن بۇ ئىككى سۈپەت سۈرىنىڭ ئوتتۇرىدا بىر مۇستەقىل ئايەت تۈسىنى ئالغان بولۇپ، رەھىم ـ شەپقەتنىڭ بارلىق

مەنىلىرىنى، خاراكتېرلىرىنى ۋە پۈتۈن دائىرىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. بۇ يەردە قايتا تەكرارلىنىشتا، ئاللاھنىڭ ئالەمشۇمۇل رەبۇبىيەت سۈپەتلىرىنىڭ ئىنتايىن گەۋدىلىك تەرىپىنى نامايەن قىلىش ھەمدە ياراتقۇچى بىلەن مەخلۇقنىڭ، ئاللاھ بىلەن بەندىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە، مۇناسىۋەتنى تېخىمۇ كۆچەيتىش مەقسەت قىلىنغان. بۇ مۇناسىۋەت ئۆز خاراكتېرى نۇقتىسىدىن دەل رەھىم - شەپقەت مۇناسىۋىتى بولۇپ، ئۇ مۇئمىن قەلبىنى ئاللاھ تائالاغا ھەمدى - سەنا ئېيتىشقا ئۈندەيدۇ. بۇ دەل قەلب راھىتى ئۈستىگە قۇرۇلىدىغان، ئۇنىڭ يىپلىرى مۇھەببەتلىك يۈرەكلەرگە بىرىپ چېتىلىدىغان مۇناسىۋەتتۇر. شۇڭلاشقا «اَلْحَمْدُ للّٰه» «جمی مدھیہ تاللاھقا خاستۇر» دېگەنلىك، ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئاللاھنىڭ چەكسىز رەھىم - شەپقىتىگە جاۋابەن ياخرائقان ساداسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئىسلامنىڭ ئىلاھ ۋە پەرۋەردىگار ھەققىدە ئوتتۇرىغا قويغان تەسەۋۋۇرى يۇنان پەلسەپىسى ئوتتۇرىغا قويغان ''ئولىمپىك ئىلاھلار'' تەسەۋۋۇرىغا قەتئىي ئوخشىمايدۇ. يۇنانلىقلارنىڭ تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن مەيلى تىنچلىق ياكى ئۇرۇش، ھەرقانداق پەيتتە تاش يۈرەك ئىلاھلار ئىنسانىنىڭ پېيىدىلا بولىدۇ. خۇددى بىر دۈشمەنگە ئوخشاش ئۆز بەندىلىرىنى پايلاپ يۈرىدۇ. ئىسلامدىكى ھەر ئىككى ئالەمنىڭ ئىلاھى بولسا، خۇددى ئىنجىلنىڭ قەدىمكى ئەھدىنامىسىدا رىۋايەت قىلىنغان ئەپسانىلەردىكىگە ئوخشاش ئىنسانغا ئۆچ ئېلىش مۇئامىلىسى تۇتمايدۇ. ئىنجىلنىڭ ''سەفرى تەكۋىن'' (يېنا قىلىش) بۆلىمىنىڭ 11 - بابىدىكى بابىل شەھىرى ھەققىدە رىۋايەت قىلىنغان ھېكايە بۇنىڭ تېپىك مىسالى بولالايدۇ[1].

«مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ» «ھېساب كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر» - بۇ ئايەتتە ئىسلامنىڭ پۈتۈن ئىنسانىيەت ھاياتىغا ئىنتايىن چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىدىغان ئەڭ ئاساسىي پرىنسىپال ئەقىدىسى بايان قىلىنغان. بۇ يەردىكى '' ئىگىسىدۇر'' دېگەن سۆز ئىگىدارچىلىق ۋە ئىشغالىيەتنىڭ، باشقۇرۇش ۋە ھۆكۈمرانلىقنىڭ ئەڭ يۇكسەك دەرىجىسىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

---

[1] ئىنجىلدا مۇنداق دېيىلگەن: «پۈتۈن يەر يۈزىدە بىرلا تىل بولۇپ، ئىنسانلار بىرلا تىلدا سۆزلىشەتتى. ئۇلار شەرق تەرەپكە سەپەر قىلىپ كېتىۋاتقاندا ''شىنئار'' دېگەن رايونىدا بىر مەيدان ئۇچرىدى ۋە شۇ يەردە ئولتۇراقلىشىپ قالدى. ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ: ''كېلىڭلار! كېسەك قۇيۇپ، ئوتنا راسا پىشۇرايلى'' دېيىشتى. شۇنداق قىلىپ، شېغىل ئورنىغا لاي، تاش ئورنىغا خىش بولدى. ئاندىن ئۇلار: ''كېلىڭلار! ئۆزىمىز ئۈچۈن بىر شەھەر ۋە چوققىسى ئاسمانغا تاقىشىدىغان بىر مۇنار ياسايلى، يەر يۈزىدە چېچىلىپ كەتمەسلىكىمىز ئۈچۈن ئۇنىڭدا ئۆزىمىزنىڭ نامىنى تىكلەيلى'' دېيىشتى. خۇداۋەند ئادەم بالىلىرى ياساۋاتقان بۇ شەھەر بىلەن مۇنارنى كۆرۈش ئۈچۈن يەرگە چۈشتى ۋە: ''قاراڭلار! بۇ كىشىلەر ئۆزىمۇ بىر ئىكەن، ھەممىسىنىڭ تىلىمۇ بىر ئىكەن، ئۇلار بۇ ئىشنى قىلىۋاتقان بولسا، ئەمدى ئىرادە قىلغان ھېچبىر ئىشنى قالدۇرۇپ قويمايدىغان بولىدۇ. شۇڭا كېلىڭلار بىز ئۇ يەرگە بېرىپ، ئۇلارنىڭ تىلىنى ئوخشىماس قىلىۋېتەيلى، ئۇلار بىر - بىرىنىڭ سۆزىنى چۈشىنەلمەي قالسۇن'' دېدى. شۇنداق قىلىپ، خۇداۋەند ئۇ يەردىن ئۇلارنى پۈتۈن دۇنياغا تارقىتىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇ شەھەرنى ياساشتىن توسۇلۇپ قالدى. شۇڭلاشقا ئۇ شەھەرنىڭ ئىسمى ''بابىل'' بولدى. چۈنكى خۇداۋەند ئۇ يەردە پۈتۈن يەر يۈزىنىڭ تىلىنى ئوخشاشمايدىغان قىلىپ قويۇپ، ئۇلارنى يەر يۈزىگە تارقىتىۋەتكەن ئىدى»

«يَوْمِ الدِّين» «ھېساب كۈنى»نىڭ مەنىسى قىيامەتتىكى ھېساب كۈنىنى بىلدۈرىدۇ. شۇنىمۇ ئەستە تۇتۇش كېرەككى، قۇرئان نازىل بولۇۋاتقان چاغدا شۇنداق بىر قىسىم كىشىلەر مۇ بار بولۇپ، گەرچە ئۇلار ئاللاھنى "ئىلاھ" دەپ ئېتىراپ قىلىپ، ئاللاھنىڭ يارىتىقۇچىلىق سۈپىتىگىمۇ ئىشىنىپ: «بۇ دۇنيانى پەقەت ئاللاھ تائالالا يوقتىن بار قىلغان» دېسىمۇ، بىراق ھېساب كۈنىگە ۋە ھېساب - كىتاب ئېلىنىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيتتى. بۇ خىل كىشىلەرگە قارىتا قۇرئان كەرىمنىڭ بىر ئايىتىدە: «وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ» «ئەگەر ئۇلاردىن: "ئاسمانلارنى ۋە زېمىنى كىم يارىتقان؟" دەپ سورساڭ، ئۇلار: "ئاللاھ يارىتقان" دەيدۇ»[1] دېيىلگەن بولسا، يەنە بىر ئايىتىدە: «بَلْ عَجِبُوا أَن جَاءهُمْ مُنذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ. أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ» «بەلكى بۇلار ئۆز ئىچىدىن ئۇلارغا بىر ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگىنىدىن ئەجەبلەندى، ئاندىن كاپىرلار ئېيتتى: "بۇ ئەجەب غەلىتە ئىشتۇركى، بىز ئۆلۈپ تويا بۇلۇپ كەتكەندىن كېيىن (تېرىلىپ قايتا قوپامدۇق؟)، بۇنداق قايتىش ئەقىلدىن يىراقتۇر"»[2] دېيىلگەن.

ئاخىرەتكە ئىمان كەلتۈرۈش ئىسلامنىڭ ئەڭ مۇھىم ئەقىدىلىرىنىڭ بىرسى بولۇپ، بۇ دۇنيادىن كېيىن ئاخىرەت ئالىمىدىكى جاۋابكارلىق تۇيغۇسىنى كىشىلەرنىڭ قەلب، مېڭىسىدە پەيدا قىلىشتا ئۇ ھەقىقەتمۇ ئىنتايىن يۇقىرى قىممەتكە ئىگە. بۇ ئەقىدىگە ساھىپ ھەرقانداق كىشى دۇنيالىق ئېھتىياجلىرىنى قامداش بىلەنلا بولۇپ كەتمەيدۇ، بەلكى بۇ ئەقىدىگە ئىمان كەلتۈرگەندىن كېيىن، دۇنيالىق ئېھتىياج، زۆرۈرىيەتلەردىن ئىنتايىن يۇكسەك ماقامدا تۇرۇپ، پىكىر يۈرگۈزۈشكە باشلايدۇ. بۇ قىسقا، چەكلىك ھاياتىدىكى ياخشى ئەمەللىرى دۇنيانىڭ تار، بەلگىلىك مۇكاپاتلىرى بىلەن تولۇق مۇكاپاتلىنامدۇ - يوق؟ بولارنى غەم قىلىپ يۈرمەيدۇ. بەلكى پۈتۈن ياخشىلىقلىرىدا ۋە ئاللاھ يولىدا ئېلىپ بارغان بارلىق كۈرەشلىرىدە ئۇنىڭ مەقسىتى ئاللاھنىڭ رازىلىقىدىنلا ئىبارەت بولىدۇ. ئۇ ئەمەللىرىنىڭ بەدىلىنى پەقەت ئاللاھ تائالادىنلا تىلەيدۇ. ئەجرى مەيلى مۇشۇ دۇنيادا ياكى ئاخىرەتتە بېرىلسۇن، ئۇ پۈتۈنلەي كۆڭلى توق تۇرۇۋېرىدۇ. ئۇ ئىشەنچى ساداقەت ۋە ھەققانىيەتكە باغلايدۇ. ھەق ئۈستىدە قەتئىي تۇرۇپ، ئىشەنچ بايلىقىغا، قەلب ۋە نەزەرىنىڭ كەڭلىكىگە، ھەمدە ئېسىل ئەخلاققا ساھىپ بولىدۇ. دېمەك، بۇ پرىنسىپال ئەقىدە، ئىنسانىنىڭ ئۆز ھەۋىسىگە ۋە نەپسانىي خاھىشلىرىغا قۇل بولۇپ قالغانلىقىنى ياكى ئادەمىيلىككە يارىشا ئازاتلىققا ۋە ئەركىنلىككە ئىگە بولالىغانلىقىنى ئۆلچەيدىغان سۈپەت ئۆلچىمىدۇر. بۇ ئارقىلىق دۇنيادا دۇنيالىق قىممەت قاراشنىڭ، جاھىلىيەتنىڭ ۋە مادىدىزىم تەسەۋۋۇرلىرىنىڭ يۇقىرى ئورۇنغا ئۆتكەنلىكىنى ۋەياكى رەببانىي قىممەت قارىشىنىڭ ۋە ئىسلام نەزەرىيەسىنىڭ جاھىلىيەت مەنتىقىسى ئۈستىدىن غالىپ كەلگەنلىكىنى ئايرىغىلى بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن

---

[1] سۈره زۇمەر 38 - ئايەت

[2] سۈره قاف، 2 - ۋە 3 - ئايەت

بىرگە، بۇ پرىنسىپال ئەقىدە ئارقىلىق يەنە ئاللاھ تائالا ئۆز بەندىلىرى ئۈچۈن ياقتۇرۇپ تەيىن قىلىپ بەرگەن يۈكسەك ماقامنىڭ يولى بىلەن ناقىس، بۈلغانغان، ئاسىيلىقنىڭ يوللىرى ئوتتۇرىسىدا بىر ئىمتىيازلىق چېگرا سىزىقى تارتىلىدۇ.

بۇ پرىنسىپال ئەقىدە ئىنسانلارنىڭ قەلب، مېڭىسىدىن تولۇق ئۇرۇن ئالمىغۇچە، كىشىلەر «دۇنيالىق مەنپەئەت، مۇكاپاتلار ھەرگىزمۇ ئىنسانىنىڭ ئاخىرقى مۇكەممەل نەسۋىسى ئەمەس» دېگەن ئاڭغا كەلمىگۈچە، بۇ چەكلىك ھاياتقا ئىگە ئىنسانلار «كېلىش ئالدىدا تۇرغان يەنە بىر ھاياتمۇ مەۋجۇت، ئەشۇ كەلگۈسى ئالەم ۋە كەلگۈسى ھايات ئۈچۈن ئەمگەك قىلىش، قۇربانلىق بېرىش، ھەقنى ھىمايە قىلىپ، ياخشىلىققا ھەمدەم بولۇش ئىنسانىنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى. بۇنىڭ ھەممىسى ئۈچۈن ئاخىرەتتە ئەجرىگە ئېرىشىدۇ» دېگەن ئىشەنچنى تىكلىمىگۈچە، ئىنسانلارنىڭ ھاياتى ھەرگىزمۇ ئىسلامنىڭ ھاياتلىق تۇرۇمىگە بىنائەن مۇستەھكەملىنەلمەيدۇ.

ئاخىرەت ئەقىدىسىگە ئىشەنگۈچى بىلەن ئۇنى ئىنكار قىلغۇچىنىڭ ئاڭ، ئەخلاق، پىكىر، ئەمەللىرى قەتئىي باراۋەر بولالمايدۇ. شۇڭا بۇ ھەر ئىككى پىرقە ئاللاھنىڭ ئايرىم - ئايرىم مەخلۇقات تۇرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ھەر ئىككىسىنىڭ ئايرىم دەرىجىسى بولۇپ، نە ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى ئەمەل تەرزى ئوخشاش بولمايدۇ، نە ئاخىرەتتە ئوخشاش ھاسىلاتقا ھەقلىق بولمايدۇ. شۇڭا بۇ ئەقىدە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى روشەن پەرق ۋە ئىمتىيازنىڭ سەۋەبكارىدۇر.

ئىبادەت

«إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» «ساڭىلا ئىبادەت قىلىمىز ۋە سەندىلا ياردەم تىلەيمىز»

بۇمۇ، ئىسلامنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ئەقىدىلىرىدىن بىرسى، شۇنداقلا ئىلگىرى تىلغا ئېلىنغان ئەقىدىلەرنىڭ مەنتىقىي نەتىجىسى.

«ئاللاھدىن باشقىسى نە ئىبادەتكە، نە بەندىچىلىككە، نە مەدەت تىلەشكە لايىق ئەمەس» دېگەن بۇ ئەقىدىمۇ ھەق بىلەن باتىلنىڭ ئايرىلىش نۇقتىسى بولۇپ، بۇ ئارقىلىقلا خىلمۇخىل قۇللۇقلاردىن مۇكەممەل ئازات بولۇشنىڭ نېمىلىكىنى، ئىنسانىنىڭ ئىنسانغا قۇل بولۇشنىڭ ھەقىقى خاراكتېرىنى بىلىپ يەتكىلى بولىدۇ. بۇ ئاساس ئەسلىدە: «ئىنسان تولۇق ئازات بولۇشى لازىم» دېگەن ئۇمومىيۈزلۈك جاكار بولۇپ، قالاقلىق ۋە خۇراپاتلىقلارغا ئەگىشىشتىن، خاتا ئۆرپ - ئادەتلەرگە بويسۇنۇشتىن، باتىل قانۇن - تۇزۇملەرگە ئىتائەت قىلىشتىن ئازات بولۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. پەقەت بىرلا ئاللاھقا بەندىچىلىك قىلغاندا ۋە پەقەت ئاللاھتىنلا ياردەم تىلىگەندە، ئىنسانىنىڭ ۋىجدانى باشقا ئىنسانلارنىڭ قۇللۇق زەنجىرىدىن، شۇنداقلا جاھىلىيەت ئىجتىمائىي تۇزۇملىرىنىڭ ۋە ئۆرپ - ئادەتلىرىنىڭ

كىشەنلىرىدىن نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ھەرخىل خۇراپاتلارنىڭ، قالاق ئېتىقادىي تەسەۋۋۇرلارنىڭ ئاسارىتىدىنمۇ ھۆرلۈككە چىقىدۇ.

بۇ يەردە تەبىئەتنىڭ كۈچى بىلەن ئىنساننىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى ھەققىدىكى مۇسۇلمانلىقنىڭ نۇقتىئىنەزىرىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ ئۆتۈشىمىز لازىم.

مۇسۇلمانلىقنىڭ نۇقتىئىنەزى بويىچە، ئىنساننىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى مۇنداق ئىككى تۈرگە بۆلىنىدۇ: بىرىنچىسى، ھىدايەت ۋە سىراتەل مۇستەقىم (يەنى، ئۇدۇل، توغرا يول) ئۈستىدە قولغا كەلگەن ۋە ئىسلامنىڭ تۈرمۈش تۈزۈمىگە بويسۇنغان بولىدۇ. مۇسۇلمان ياخشىلىق، ئىسلاھات، ھەققانىيەت ئىشلىرىدا ئۆنى ئۆزىگە يارەمچى قىلىشنى ئىنسانىي بۇرچى قاتارىدا كۆرىدۇ. ئىككىنچىسى، جاھىلىيەت كۈچى بولۇپ، توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ. ئىسلامنىڭ قانۇن - تۈزۈمىگە بويسۇنمايدۇ. مۇسۇلمان ئۇنداق كۈچكە قارشى تۇرىدۇ، ئۇنىڭغا قارشى جەڭ قىلىدۇ، ئۇنى يوقىتىپ تاشلاپ، ئورنىغا توغرا كۈچنى تىكلەش كۈرىشى ئۈچۈن ھەسسە قوشىدۇ.

ئەستە تۇتۇڭلاركى، ھېچ بىر مۇسۇلمان جاھىلىيەت كۈچىنىڭ تاشقى قىياپىتى ۋە دەبدەبىلىرىگە قاراپ غەم قىلىپ يۈرمەسلىكى لازىم. چۈنكى مۇسۇلمانلىقنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتىنىڭ ئەسلى مەنبەسى ئاللاھ تائالانىڭ زاتىدىنلا ئىبارەتتۇر. جاھىلىيەت بولسا، ئىنسانغا ئۇزۇلدۇرمەي، مۇقىم، مەڭگۈلۈك كۈچ بەخش ئېتىپ تۇرىدىغان بۇ ئەسلى مەنبەدىن مەھرۇم بولغان بولىدۇ. بۇ خۇددى سېستىمىدىن ئاجرىغان يۇلتۇز (گەرچە ئۇنىڭ ھەجمى ھەرقانچە چوڭ بولسىمۇ) ئۇزۇنغا بارمايلا ئۆچۈپ قالغىنىغا، نۇرىنى ۋە ھارارىتىنى دەرھال يوقاتقىنىغا ئوخشايدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، ئۆزىنىڭ يورۇقلۇق ۋە كۈچ - قۇۋۋىتە مەنبەسىدىن ئايرىلمىغان كىچىك زەررە جىنىدا ئىزچىل تۇرىدە يورۇقلۇق بىلەن ھارارەت ھاسىل قىلىپ كېتىۋېرىدۇ. بۇ ئىش خۇددى: «كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ بِإِذْنِ ٱللَّهِ» «داۋۇد دېگەندەك ئازغىنە بىر جامائە ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن كۆپ جامائىنىڭ ئۈستىدىن غەلبە قىلىپ كەلگەن»[1] دېگەنگە ئوخشايدۇ.

ئەمدى تەبىئەت كۈچىگە كەلسەك، مۆئمىننىڭ تەبىئەت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى تەھدىت ھېس قىلىش ۋە دۈشمەنلىشىش مۇناسىۋىتى ئەمەس، بەلكى ئىلىم - مەرىپەت ئاساسىدىكى دوستلۇق ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىدىن ئىبارەت بولىدۇ. چۈنكى ھەر ئىككىلىسىنىڭ كۈچى بىرلا مەنبە ۋە بىرلا ئىرادىدىن مەيدانغا كەلگەن. يەنى، ھەر ئىككىلىسى پەرۋەردىگارنىڭ ئىرادىسىگە ئىتائەتمەن، ھەر ئىككىلىسى كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسىنىڭ ئىرادىسى ئالدىدا مەھكۇمدۇر. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇكەممەل ھەمكارلىق ۋە ماسلىشىشچانلىق بار بولۇپ، بىرلىكتە، تەڭ ھەرىكەت قىلىدۇ، شۇنداقلا ھەرىكەت نىشانىمۇ بىر نۇقتىغا مەركەزلەشكەن بولىدۇ.

---

[1] (سۈرە بەقەرە، 249 - ئايەت)

ھەرقانداق مۇسۇلمانىنىڭ ئەقىدىسى ۋە ھاياتلىق نەزەرىيىسى: «ئاللاھ تائالا بۇ كائىناتنى مۆئمىنلەرنىڭ ئۇنىڭغا دوست، ھەمراھ، ھەمكار بولۇشى ئۈچۈن ياراتقان. مۆئمىن كائىنات ئۈستىدە تەپەككۇر قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ، ئۇنىڭغا ھەمكارلىشىپ، كائىنات بىلەن بىرلىكتە ئۆز پەرۋەردىگارى تەرەپكە يۈزلەنگەن چاغدىلا ئاندىن بۇ دۇستلۇقنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغان بولىدۇ» دەپ تەلىم بېرىدۇ.

تۇغرا، بەزى چاغلاردا تەبىئەت كۈچلىرىدىن ئىنسانغا زىيان - زەخمەت يېتىدىغان ئىشلارمۇ يۈز بېرىپ تۇرىدۇ. لېكىن بۇنىڭ سەۋەبى ئىنسانىنىڭ ئۆزى چۈشىنىشتە خاتالاشقانلىقى، ئۇ ھەقتە چوڭقۇر تەپەككۇر قىلمىغانلىقى ھەمدە پۈتۈن كائىناتنى ماڭدۇرىۋاتقان ھەقىقىي ئەسلى كۈچنى بىلەلمىگەنلىكىدىن ئىبارەتتۇر.

رېئم جاھالىتىنىڭ ۋارىسلىرى بولغان غەربلىكلەردە تەبىئەت كۈچىنى قوللىنىشقا نىسبەتەن ''تەبىئەتنى بويسۇندۇرۇش'' دېگەن سۆزنى ئىشلىتىش مودىغا ئايلىنىپ قالدى. بۇنداق ئاتاشنىڭ ئۆزىلا كائىناتنىڭ رەببىدىن غەرب جاھالىتىنىڭ مۇناسىۋىتى پۈتۈنلەي ئۈزۈلۈپ بولغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئالاقىسى بۇ كائىناتنىڭ ئاللاھقا ھەر دائىم ''لەببەيلىك'' ئېيتىپ تۇرىۋاتقان ئەسلى روھىدىن كېسىلگەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ.

''رەھمان ۋە رەھىم'' (يەنى ئىنتايىن شەپقەتلىك، مېھرىبان) ئاللاھقا مەھكەم باغلانغان، شۇنداقلا ھەردائىم ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىپ، ئىتائەتتە بولۇۋاتقان بۇ كائىنات بىلەن قەلبى تۇتاشقان مۇسۇلمانغا كەلسەك، ئۇ كائىنات بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتىكى كائىناتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىن باشقىمۇ خاراكتېرى مەۋجۇت ئىكەنلىكىگە قەتئىي ئىشىنىدۇ. يەنە شۇنىڭغىمۇ پۈختا ئىمان ئېيتقان بولىدۇكى، كائىناتنى ۋە ئۇنىڭدىكى پۈتۈن كۆچ - قۇۋۋەتلەرنى پەقەت ئاللاھ تائالا ياراتقان، بۇ بارلىق قۇۋۋەتلەرنىڭ ئۆز دائىرىسى ئىچىدە ئۆز مەقسىتىنى ئاللاھ ياقتۇرغان شەكىلدە ئىشقا ئاشۇرالىشى ئۈچۈن مەخسۇس قانۇن بەلگىلەپ بەرگەن. ئاللاھ كائىناتنى پەقەت ئىنسان ئۈچۈنلا يارىتىپ، ئاندىن ئۇنىڭ قائىدە - قانۇنلىرىنى ئىنسانىنىڭ چۈشىنەلىشى، سىرلىرىنى يېشەلىشى ئۈچۈن ئاسان قىلىپ بەرگەن. شۇڭا مۇسۇلمان قانداقلا بىر سىرنى يېشىپ چىقسا، ئالدى بىلەن ئاللاھقا شۈكرى ئېيتىشى ۋاجىپ. چۈنكى ئاللاھ ئۇنىڭغا كائىناتنى بويسۇندۇرۇپ بەرگەن. ۋەھالەنكى، ئىنسانىنىڭ ئۆزى ھەرگىزمۇ كائىناتنى يېڭىشكە ياكى بويسۇندۇرۇشقا قادىر ئەمەس ئىدى.

«سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ» «يەر يۈزىدىكى پۈتۈن نەرسىلەرنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردۇق»[1]

مانا بۇ تەسەۋۋۇرنىڭ نەتىجىسىدە، مۆئمىننىڭ تەبىئەت كۈچى ھەققىدىكى ھېس - تۇيغۇلىرى خىلمۇخىل خۇراپاتلاردىن پاك بولىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن تەبىئەت كۈچى ئوتتۇرىسىدا ۋەھىمە، تەھدىتلەرنىڭ پەردىسى توسالغۇ بولمايدۇ. ئۇ پەقەت بىرلا ئاللاھقا ئىمان ئېيتىدۇ، پەقەت بىرلا ئاللاھنىڭ بەندىچىلىكىنى قىلىدۇ. پەقەت بىرلا پەرۋەردىگاردىن يارەم تىلەيدۇ.

[1] سۈرە ھەج، 65 - ئايەت

تەبىئىي قۇۋۋەتلەرگە كەلسەك، ئۇنىڭ كائىناتقا بولغان تونۇشىغا ئاساسەن ئۇنىڭ ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلىرىنىڭ بىر قىسمى ھېسابلىنىدۇ. ئىنسان ئۇنىڭغا قىزىقىدۇ، ئۇنىڭ ئوخشىمىغان پىكىر يۈرگۈزىدۇ، ئۇنىڭ سىرلىرىنى يېشىشكە تىرىشىدۇ. ئۇنىڭغا جاۋابەن تەبىئەتنىڭ كۈچ - قۇۋۋەتلىرىمۇ ھەمكارلىقتا بولىدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ سىرلىرىنى ئايان قىلىپ، تېنىچ، شەپقەتلىك، سادىق دوست بولغان ھالدا بىرلىكتە ھايات كەچۈرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇھۇد تېغىغا تىكىلگەن ھالدا: «مانا بۇ تاغ بىزنى سۆيىدۇ، بىزمۇ ئۇنى سۆيىمىز» دەپ نېمە دېگەن گۈزەل ئىپتىقان - ھە؟! بۇ سۆز مۆئمىنلەرنىڭ بىرىنچىسى بولغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەلبىدە تەبىئەتنىڭ قاتمال شەكىلدىن ئىبارەت بىر تاغقا نىسبەتەن نەقەدەر ئالى قىممەت ۋە چوڭقۇر مۇھەببەتنىڭ مەۋجۇتلىقىنى ھەمدە ئۇنىڭغا قارىتا نەقەدەر قىزىقىش بارلىقىدىن ئىبارەت ھەقىقەتنى ئايان قىلىپ بەرمەكتە.

ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ بۇ نۇقتىلىق ئاساسلىرى ئايدىڭلاشقاندىن كېيىن، مۇسۇلمان ئىبادەت قىلىش ۋە ياردەم تىلەشتە پەقەت ئاللاھ تائالاغىلا يۈزلىنىدۇ. ئۇنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاپ، يېلىنىپ يالۋۇرۇش بىلەن ئاللاھ تائالاغا دۇئا قىلىدۇ. دۇئا قىلغاندىمۇ، بۇ سۇرىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇن مۇھىتىغا ۋە ئومۇمىي خاراكتېرىگە ماسلاشقان ئەڭ مۇھىم دۇئانى تىلەيدۇ.

«ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ» «بىزگە توغرا يولنى كۆرسەتكىن، سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ يولىنى، غەزىپىگە يولۇققانلارنىڭ ۋە ئازغانلارنىڭ يولىنى ئەمەس»

«بىزگە توغرا يولنى كۆرسەتكىن» دېگەنلىك: «كۆزلىگەن مەنزىلگە ئۇدۇللا يەتكۈزىدىغان يولنى چۈشىنىشكە نىسىپ قىلغىن، ئۇنى چۈشەنگەندىن كېيىن، شۇ يولدا مېڭىشتا مۇستەھكەم قىلغىن» دېگەنلىك بولىدۇ. چۈنكى ھەقنى تونۇش ۋە ئۇنىڭدا مەھكەم تۇرۇش ئەسلىدە ئاللاھنىڭ رەھمەت - شەپقىتىنىڭ ۋە يېتەكچىلىكىنىڭ سەمەرىسى بولۇپ، شۇ ھەقتە ئاللاھ تائالاغا مۇراجىئەت قىلىشمۇ، تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ سەمەرىسىدۇر. شۇڭلاشقا، مۆئمىن قانداقلا ئىشتا ئاللاھتىن ياردەم ۋە غەلبە تەلەپ قىلىدىكەن، ئۆز دۇئاسىدا توغرا يولدا مېڭىشقا مۇۋەپپەق قىلىشىنى تىلىشى ئىنتايىن مۇھىم ۋە ئىنتايىن ئۇلۇغ تىلەك ھېسابلىنىدۇ. دەرھەقىقەت، ئىنسانىنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختىيار بولالىشى ئۇنىڭ توغرا يولدا مېڭىشقا مۇۋەپپەق قىلىنىشى بىلەنلا باغلىنىشلىق بولۇپ، توغرا يولغا يېتىش بولسا، كائىناتنىڭ ھەربىرىنى بىلەن ئۇنىڭ ئىچىدىكى كىچىككىنە ئىنسانىنىڭ ھەربىرىنى ئوتتۇرىسىدا تەڭپۇڭلۇق ۋە ماسلىشىشچانلىق پەيدا قىلىۋاتقان شۇنداقلا ھەر ئىككىلىسىنى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرەپكە يۈزلەندۈرىۋاتقان ئىلاھىي سىرغا يەتكۈزىدۇ.

ئاندىن ئايەتتە ئۇ يولنىڭ ھەقىقىتى بايان قىلىنىپ: «ﺻِﺮَﺍﻁَ ﺍﻟَّﺬِﻳﻦَ ﺃَﻧْﻌَﻤْﺖَ ﻋَﻠَﻴْﻬِﻢْ ﻏَﻴْﺮِ ﺍﻟْﻤَﻐْﻀُﻮﺏِ ﻋَﻠَﻴْﻬِﻢْ ﻭَﻟَﺎ ﺍﻟﻀَّﺂﻟِّﻴﻦَ» دېيىلىدۇ. يەنى: تەقدىرىگە ئاللاھنىڭ ئىنئامى يېزىلغان كىشىلەرنىڭ يولى. ھەرگىزمۇ ھەق يولنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن باش تارتقان ياكى باشتىنلا ھەق يولنى بىلىشتىن مەھرۇم قالغان، شۇنىڭ ھىدايەت تاپالمىغان كىشىلەرنىڭ يولى ئەمەس. بەلكى سائادەتمەن، ھەقكە يېتىپ بارغۇچىلارنىڭ يولى، - دېيىلىدۇ.

دېمەككى، نامازدا كۆپ تەكرارلىنىدىغان بۇ قىسقا سۈرە ئوقۇلمىغان نامار نامار بولمايدۇ. سۈرە فاتىھە قىسقىلىقىغا قارىماستىن، ئىسلامىي ھاياتلىق نەزەرىيىسىنىڭ ئىنتايىن مۇھىم پرىنسىپال ئەقىدىلىرىنى، شۇنداقلا ئىسلام ھاياتلىق تەسەۋۋۇرىدىن ئۇرغۇپ چىققان ئىدىيەۋىي يېتەكچىلىكنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

سەھىھ مۇسلىمنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان ھەدىس قۇددۇسىدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئاللاھ ئېيتىدۇكى، "مەن نامازنى بەندەم بىلەن مېنىڭ ئارامدا، يېرىمىنى بەندەم ئۈچۈن، يېرىمىنى ئۆزەم ئۈچۈن تولۇق تەقسىم قىلدىم. بەندەمگە تەلەپ قىلغىنىنىڭ ھەممىسى بولىدۇ" بەندە: "ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ" دېسە، ئاللاھ تائالا: "بەندەم مېنى ماختاپ، مەدھىيەلىدى" دەيدۇ. بەندە: " ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ" دېسە، ئاللاھ تائالا: "بەندەم ماڭا سانا ئېيتتى" دەيدۇ. بەندە: "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" دېگەندە، ئاللاھ تائالا: "بۇ مەن بىلەن بەندەمنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىشتۇر. بەندەم نېمىنى تىلىسە شۇ بېرىلىدۇ" دەيدۇ. ئاندىن بەندە: "ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ" دېگەندە بولسا، ئاللاھ تائالا: "بۇ پەقەتلا بەندەم ئۈچۈندۇر ۋە ئۇنىڭغا تىلىگىنى بېرىلىدۇ" دەيدۇ»

بۇ سۈرىنى ھەر كۈنى نامار ئوقۇش جەريانىدا ئاز دېگەندە **17** قېتىم تەكرارلاشنىڭ مۇسۇلمانغا پەرز قىلىنىشىدا، شۇنداقلا باشقا قوشۇمچە نەپىلىلەرنى ئوقۇش بىلەن تەكرارلىنىشنىڭ ھەسسىلەپ ئاشىدىغانلىقىدا كۆزدە تۇتۇلغان سىر، ھېكمەتلەر مانا بۇ تەپسىر ۋە بايانلار ئارقىلىق ئوپئوچۇق ئوتتۇرىغا چىققان بولىدۇ.

****

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ توربېكىتى

سۈره بەقەرەگە بىر نەزەر

سۈره بەقەره هىجرەتتىن كېيىنلا نازىل بولۇشقا باشلانغان سۈرىلەرنىڭ بىرسى بولۇپ، قۇرئان كەرىمدىكى ئەڭ ئۇزۇن سۈره هېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئايەتلىرى باشتىن ئاخىر بىر-بىرىگە ئۇلۇشۇپ نازىل بولمىغان، بەلكى باشقا سۈرىلەرنىڭ ئايەتلىرى بىلەنمۇ قوشۇلۇپ بۆلۈك - بۆلۈك نازىل قىلىنغان. بىز سۈره بەقەره بىلەن بىرلىكتە مەدىنىده نازىل بولغان باشقا ئۇزۇن سۈرىلەرنىڭ بەزى ئايەتلىرىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبلىرى ھەققىده پىكىر يۈرگۈزۈپ كۆرىدىغان بولساق، (گەرچە نازىل بولۇش سەۋەبى قەتئىي ئىسپات هېسابلانمىسىمۇ) بارلىق سۈرىلەرنىڭ ئايەتلىرىنىڭ بىر - بىرىگە ئۇلىشۇپ بىراقلا نازىل بولمىغانلىقىنى بىلىپ يېتىمىز.

كۆپ هاللاردا بىر سۈره نازىل بولۇشقا باشلاپ، ئەمدى ئۇنىڭ دەسلەپكى ئايەتلىرى نازىل بولۇۋاتقان، ئەمما تېخى ئاياقلاشمىغان بىر پەيتته، ئىككىنچى بىر سۈره نازىل بولۇشقا باشلايتتى. شۇڭا سۈرىلەرنىڭ نازىل بولغان ۋاقتى ئۇنىڭ بارلىق ئايەتلىرىگە كۆره ئەمەس، بەلكى دەسلەپكى ئايەتلىرىنىڭ نازىل بولۇش ۋاقتىغا ئاساسەن مۆئەييەنلەشتۈرۈلىدۇ. مەسىلەن: سۈره بەقەرەنىڭ جازانە ھەققىدىكى ئايەتلىرى قۇرئاننىڭ ئەڭ ئاخىرقى نازىل بولۇش دەۋرىگە توغرا كېلىدۇ. لېكىن شۇنداقتىمۇ سۈره بەقەره مەدىنىده نازىل بولغان دەسلەپكى سۈرىلەر قاتارىدىن سانىلىدۇ.

قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ تەرتىپى ۋە سۈرىلەر شەكىلىده جەملىنىشى بۇ ۋاستە ئاللاھ تائالانىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە بولغان. ئىمام تىرمىزى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق نەقىل قىلىدۇ:

مەن ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

- سىلەر سۈره ئەنفال بىلەن سۈره تەۋبىنى بىر - بىرىگە ئۇلاپ قويۇپسىلەر. ۋەھالەنكى ئەنفال "مەسانى"[1] سۈرىلەردىن، تەۋبە "مەئىن"[2] سۈرىلەردىن ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ ئىككى سۈرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى "بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم" دېگەن قۇرئانمۇ يازماپسىلەر، ئاندىن ئۇنى يەتته "تەۋال"[3] سۈرىلەرنىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈپ قويۇپسىلەر. مەن بۇنىڭ سەۋەبىنى پەقەت بىلەلمىدىم، - دېدىم. ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ جاۋاب بېرىپ:

---

[1] سۈره شۇئەرادىن سۈره فەتھىگىچە بولغان سۈرىلەر، يەنى ئايەتلىرى 100 دىن كەم بولغان ھەمده ھىكايىلەر قايتا تەكرارلىنىدىغان سۈرىلەر "مەسانى" دەپ ئاتىلىدۇ (تەرجىماندىن)

[2] سۈره يۇنۇستىن سۈره فۇرقانغىچە بولغان سۈرىلەر، يەنى ئايەتلىرى 100 ئەتراپىدا بولغان سۈرىلەر "مەئىن" دەپ ئاتىلىدۇ. (تەرجىماندىن)

[3] سۈره بەقەرەدىن سۈره تەۋبىگىچە بولغان سۈرىلەر "تەۋال" دەپ ئاتىلىدۇ.

- ئەسلىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىرلا ۋاقىتتا بىر قانچىلىغان سۈرىلەرنىڭ ئايەتلىرى نازىل بولاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر يېڭى ئايەت نازىل بولغان ھامان كاتىپلىرىدىن بىرسىنى چاقىرىپ، ''بۇ ئايەتنى پالانى سۈرىگە قوشۇپ يېزىڭلار'' دەپ بۇيرۇيتتى. سۈرە ئەنفال مەدىنە دەۋرىنىڭ دەسلىپىدە نازىل بولغان ئايەتلەردىن؛ سۈرە تەۋبە بولسا، ئاخىرقى دەۋرلەردە نازىل بولغان ئايەتلەردىن تەشكىللەنگەن. ئەمما بۇ ھەر ئىككى سۈرىنىڭ مەزمۇنى ئۆز - ئارا ئوخشىشىپ كېتىدىغان بولغاچقا، مەن: ''بەلكىم سۈرە ئەنفالنىڭ بىر قىسمى بولسا كېرەك'' دېگەن ئويدا ئىدىم. دەل شۇ جەرياندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولۇپ كېتىپ قالغانلىقى ئۈچۈن: ''سۈرە تەۋبە، سۈرە ئەنفالنىڭ بىر قىسمىمۇ ياكى ئەمەسمۇ؟'' دېگەن مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش شارائىتى بولماي قالدى. مۇشۇ سەۋەبتىن بۇ ئىككى سۈرىنى بىر - بىرىگە ئۇلاپ قويدۇم ۋە ئوتتۇرىغا ''بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم''نى يازماي، يەتتە ''تەۋال'' سۈرىلەرنىڭ قاتارىغا كىرگۈزدۈم، - دېدى.

بۇ رىۋايەت شۇنى ئوچۇق كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇكى، ئايەتلەرنىڭ سۈرىلەر شەكلىدە تەرتىپكە سېلىنىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىۋاستە يوليورۇقىغا بىنائەن پۈتۈپ چىققان.

ئىمام مۇسلىم ۋە بۇخارىنىڭ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن نەقىل قىلغان ھەدىسىدە بايان قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىشتا ناھايىتى كەڭ قورساق ئىدى، بولۇپمۇ مۇبارەك زامىزان كېلىپ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىلەن كۆرۈشكەندە، تېخىمۇ ساخاۋەتلىك بولۇپ كېتەتتى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام رامىزان ئېيىنىڭ ھەر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن كۆرىشىپ تۇراتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قۇرئان كەرىمنى ئوقۇپ بېرەتتى (يەنە بىر رىۋايەتتە: "فيدارسه القرآن" يەنى، ئىككىيلەن قۇرئاننى ئۆز - ئارا ئوقۇپ ئۈگۈنۈش ئېلىپ باراتتى'' دېگەن سۆز ئىشلىتىلگەن). رامىزاندا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىلەن كۆرۈشكەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساخاۋەتكارلىقى يامغۇر بۇلۇتلىرىدىنمۇ بەك ئېشىپ كېتەتتى.

بۇ ھەدىسلەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامغا پۈتۈن قۇرئاننى ئوقۇپ بېرىدىغانلىقى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا پۈتۈن قۇرئاننى ئوقۇپ ئاڭلىتىدىغانلىقى كەسكىن ھالدا ئىسپاتلىنىدۇ. دېمەك، شۇنىسى مەلۇمكى، قۇرئان كەرىمنىڭ بارلىق سۈرىلىرى ئەزەلدىنلا رەتلەكلىك ئىدى.

بۇلاردىن باشقا يەنە سۈرە ھۇجىراتتىن تاكى قۇرئاننىڭ ئاخىرغىچە بولغان سۈرىلەرنىڭ ھەممىسى (يەنى ئايەتلىرىنىڭ ئاخىرقى سۆزى ئاھاڭداش بولغان سۈرىلەر) ''مۇفەسسەل'' دەپ ئاتىلىدۇ ھەمدە بۇمۇ مۇنداق ئۈچ تۈرگە بۆلىنىدۇ. بىرىنچىسى، سۈرە ھۇجىراتتىن سۈرە ئىنشىقاققىچە بولغان سۈرىلەر بولۇپ، ''تەۋال'' ياكى ''تەۋال مۇپەسسەل'' (ئۇزۇن) دەپ ئاتىلىدۇ. ئىككىنچىسى، سۈرە بۇرۇجدىن سۈرە بەيىنەگىچە بولغان سۈرىلەر بولۇپ، ''ئەۋست مۇفەسسەل'' (ئوتتۇرانجى) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۈچىنچىسى، سۈرە بۇرۇجدىن سۈرە ناسقىچە بولغان سۈرىلەر بولۇپ، ''قىسار مۇفەسسەل'' (قىسقىچە) دەپ ئاتىلىدۇ (تەرجىماندىن).

قۇرئاننىڭ سايىسىدا ياشاپ، ئۇنىڭ ئۇستىدە تەپەككۇر يۈرگۈزىدىغان ھەرقانداق كىشى شۇنى كۆرۈپ يېتىدۇكى، قۇرئاننىڭ ھەر بىر سۈرىسى مۇستەقىل ئوبرازغا، ئايرىم روھ، چانلىق كىشىلىك ئوبرازغا ئىگە. مۇئمىن قەلبىگە شۇ قەدەر تونۇشلۇق بولىدۇكى، گويا ھايات ياشاۋاتقان، روشەن، ئايرىم خۇسۇسىيەتكە ئىگە بىر ئىنسان ئۇنىڭ بىلەن ھەمسۆھبەت بولۇۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ. ھەربىر سۈرىنىڭ بىر مەركىزى مەزمۇنى ياكى بىرقانچە مەزمۇنى بولۇپ، ھەممىسى بىرلا دائىرىنى چۆگىلەۋاتقان بولىدۇ ھەمدە ھەربىر سۈرىنىڭ ئايرىم، مۇستەقىل مۇھىتى بولۇپ، ئۇ پۈتۈن مەزمۇننى ئۆز قوينىغا ئالغان بولىدۇ. سۈرىدىكى ئوخشاش بولمىغان مەزمۇنلار بىلەن ئۇنىڭ ئومۇمىي مۇھىتى ئارىسىدا مۇكەممەل ماسلىشىشچانلىق پەيدا بولۇشى ئۈچۈن، ئەشۇ ئوخشاش بولمىغان مەزمۇنلار ھەققىدە بەلگىلىك نۇقتىدىن سۆز قىلىنىدۇ. سۈرىدە يەنە ئۆتكۈر تەسىرچان، ئۆزگىچە بىر ئاھاڭدارلىقمۇ مەۋجۇت. ئۇ پۈتۈن سۈرە بويى بىر خىل رېتىمدا بولىدۇ. بەزى جايلاردىكى رېتىم ئۆزگىرىشى مەزمۇن ئۆزگىرىشى سەۋەبىدىن مەيدانغا كەلگەن بولىدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ پۈتۈن سۈرىلىرىدە مانا مۇشۇنداق خۇسۇسىيەتلەر مەۋجۇت بولۇپ، سۈرە بەقەرەگە ئوخشاش ئەڭ ئۇزۇن سۈرىلەرمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.

سۈرە بەقەرە بىرقانچىلىغان مەزمۇنلاردىن تەركىپ تاپقان بولۇپ، بۇ مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسى ئىككى پارالليل، ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك سىزىقتىن تەركىپ تاپقان بىرلا دائىرىنى چۆرىدەيدۇ. بىر تەرەپتە، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئىسلام دەۋىتىگە قارىتا مەدىنىدە قانداق مەيدان تۇتۇپ كەلگەنلىكى، قانداق قارشى چىققانلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قانداق ئەزىيەتلەرنى يەتكۈزگەنلىكى، دەۋەت ئاساسىدا مەيدانغا چىققان مۇسۇلمانلار جامائىتىگە قارشى قانداق سۇيقەستلەردە بولغانلىقى، شۇنىڭدەك، بەنى ئىسرائىل قەۋمى تۇتقان مەيدانىنىڭ باشقا تەپسىلاتلىرى ۋە ھەرقايسى ھالقىلىرى، مەسىلەن، يەھۇدىيلار بىلەن مۇناپىقلارنىڭ تىل بىرىكتۈرۈشلىرى، مۇشرىكلار بىلەن بولغان ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرى... قاتارلىقلار سۈرەتلەپ بېرىلسە؛ يەنە بىر تەرەپتە، ئەمدى بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ خەلىپىلىك ۋەزىپىسى ئۈچۈن پۈتۈنلەي لايىقەتسىز ئورۇنغا چۈشۈپ قالغانلىقى، ئۇلارنىڭ ئاللاھ تائالاغا بەرگەن ئەھدى - پەيمانلىرىنى بىر - بىرلەپ بۆزۈپ، ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ دەسلەپكى يېتەكچىسى ھەزرىتى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن بولغان باغلىنىشلىقىنى پۈتۈنلەي يوقاتقانلىقى ئېلان قىلىنىدۇ. ئاندىن مۇئمىنلەرگىمۇ ئالاھىدە ئەسكەرتىش بېرىپ، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ لايىقەتسىز ھالغا چۈشۈپ قېلىشىغا سەۋەب بولغان مەزكۇر خاتالىقلاردىن قاتتىق ساقلىنىش كېرەكلىكى تەكىتلىنىدۇ. ئۇنىڭدا يەنە ئىسلام جامائىتىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچتا (ئەشۇ ئامانەتدارلىق ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان ھالدا) قانداق مەيدان

تۈتقانلىقى، قانداق سىياسەت يولغا قويغانلىقى، دىنىي تىكلەش، دىنىي تەشۋىق قىلىش، زېمىنىڭ خەلىپىلىكىنى ئۈستىگە ئېلىش قاتارلىق بۇ ئۇلۇغۋار ئېغىر مەسئۇلىيەتلەرنى ئادا قىلىش ئۈچۈن زادى نېمىشقا مەيدانغا چىققانلىقى ئېيتىپ بېرىلمىدۇ.

قىسقىسى سۈره بەقەرەنىڭ پۈتۈن مەزمۇنلىرى مانا شۇ ئىككى پاراللېل سىزىقنى بويلاپ ماڭىدۇ. (ئىنشائاللاھ) ئالدىمىزدىكى جايلاردا بۇ ھەقتە تەپسىلى توختىلىپ ئۆتىمىز.

بۇ يەردە پەقەت بىر تەرەپتىن، سۈره بىلەن ئۇنىڭ مەزمۇنلىرى ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىشنى توغرا تۇنۇش ئۈچۈن، يەنە بىر تەرەپتىن، مەدىنىنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە ئىسلام دەۋىتىنىڭ زادى قانداق سۇرئەتتە كېتىۋاتقانلىقىنى ۋە ئىسلام جامائىتى ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەشلەرنى، شۇنداقلا دۈچ كېلىۋاتقان مەسىلىلەرنى ياخشى بىلىپ يېتىش ئۈچۈن مۇشۇ سۈره نازىل بولغان ئەينى چاغدىكى ئەھۋالىي ۋەزىيەت ھەققىده قىسقىچە توختىلىپ ئۆتۈش لازىم.

شۇنىمۇ دائىم نەزەردە تۇتۇش كېرەككى، بۇ، ئومۇملۇق نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئىسلام دەۋىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى جامائىت ئازراقلا پەرقلىق شەكىلده ھەربىر دەۋرده ئوخشاشلا دۈچ كېلىپ تۇرغان ئەھەلى ۋەزىيەت بولۇپ، مەدىنىده ئىسلام دەۋىتىنىڭ دۇشمەنلىرى قانداق رولنى ئوينىغان بولسا، ھازىرغىچە بولغان تارىختىكى ئىسلام دۇشمەنلىرىمۇ دائىم يەنە شۇنداق رولنى ئويناپ كەلگەن. ئىسلامنىڭ دوستلىرىمۇ ئوخشاشلا خۇددى دەسلەپكى دەۋر ئىسلام پىداكارلىرىدەك ئىخلاسمەن بولۇپ كەلگەن. شۇنداق قىلىپ، قۇرئان كەرىمنىڭ يولىورۇقلىرى ئىسلام دەۋىتىنىڭ مەڭگۈلۈك دەستۇرىغا ئايلانغان بولۇپ، ئۇنىڭدىكى ئايەتلەرده ھەرقانداق زامان ۋە ھەرقانداق ۋەزىيەت ئۈچۈن جانلىق روشەن كۆرسەتمىلەر ئۇچرايدۇ، بۇ ئايەتلەر ئىسلام ئۇممىتىگە نىسبەتەن بەئەينى بىر مەشئەل. ئۇ ھەرخىل شەكىللىك، ئەمما ئوخشاش تەبىئەتلىك دۇشمەنلەرگە تاقابىل تۇرمىسا بولمايدىغان ئۇممەتنىڭ مۇشكۈل سەپەر يولىنى يورۇتۇپ بېرىدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ پۈتۈن ئايەتلىرىدىكى مانا شۇنداق خۇسۇسىيەتلەر ئۇنىڭ مۇجىزىۋي خاراكتېرلىرىنى نامايەن قىلىپ كەلمەكتە.

****

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بېكىتى تادرىسى

ھىجرەت

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە ھىجرەت قىلىشى كەسكىن پىلان ۋە ئەتراپلىق تەلىماتقا بىنائەن ئەمەلىيلەشكەن. ھىجرەت قىلىش قارار قىلىنغان مەزگىلنىڭ ئۆزىلا ھىجرەتنى چوقۇم، قەتئىي ھالدا قىلمىسا بولمايدىغان مەجبۇرىيەتكە ئايلاندۇرغان ئىدى. چۈنكى ئاللاھ تائالانىڭ ئىسلام ھەرىكىتىنى داۋاملاشتۇرۇشتا كۆزدە تۇتقان مەقسىتىگە نىسبەتەن ھىجرەت قىلىش ئىنتايىن مۇھىم ئىدى. بولۇپمۇ، خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بىلەن ئەبۇ تالىبنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، قۇرەيش خەلقىنىڭ ئىسلام دەۋىتىگە قارىتا قاتتىق مۇئامىلىدە بولۇشى تۈپەيلىدىن مەككىدە ئىسلام دەۋىتى بىر ئاز تۇرغۇن ھالەتكە كېلىپ قالغان ئىدى. گەرچە شۇنچە قاتتىق زۇلۇم - سېتەملەرگە قارىماي بەزى كىشىلەر ئىسلامغا كىرىۋاتقان بولسىمۇ، قۇرەيشنىڭ قاتتىق مۇئامىلىسى ۋە ئىسلامغا قارشى مۇشتۇمزورلىقى سەۋەبىدىن مەككە ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى رايونلاردا ئىسلام تەشۋىقاتىنىڭ تارقىلىشى توختاپ قالغان بولۇپ، مەككە سىرتىدىكى باشقا ئەرەب قەبىلىلىرى ئىسلام دەۋىتىگە قارىتا ئىھتىياتچانلىق بىلەن "ساقلاپ كۆرۈش" پوزىتسىيىسى تۇتماقتا ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭ يېقىن تۇغقانلىرى ئەبۇ لەھەب، ئەمر ئىبنى ھىشام، ئەبۇ سۇفيانلار ئوتتۇرىسىدا داۋاملىشىۋاتقان كۈرەشنىڭ نەتىجىسىنى كۈتۈشمەكتە ئىدى. چۈنكى ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېقىن تۇغقانلىرى بولۇپ، ئادەتتە ئەرەب قەبىلە ئەنئەنىلىرىدە جەمەتپەرۋەرلىككە قاتتىق ئەھمىيەت بېرىلەتتى. ئومۇم خەلق ئاساسەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جەمەتىنىڭ ئالدى بىلەن ئىسلامنى قوبۇل قىلىشىنى ئۈمىد قىلىشاتتى. شۇڭا ئۇلارنىڭ دۈشمەنچە مۇئامىلىسى ئالدىدا باشقا ئادەتتىكى ئەرەبلەرنىڭ ئىسلامنى قوبۇل قىلىشتىن ئىككىلىنىشى تۇرغانلا گەپ ئىدى. يەنە كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جەمەتى كەبىنىڭ مۇتىۋۋەللىسى بولغاچقا پۈتۈن ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ دىن ۋە ئېتىقاد ئۇلگىسى بولۇشقا لاياقەتلىك ھېسابلىناتتى.

مۇشۇ سەۋەبتىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىنىڭ سىرتىدىن ئىسلامغا مەركەز، ئەقىدە - نەزەرىيەسىگە بۆشۈك، ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ تىنچلىقى ۋە ئەركىنلىكىگە كاپالەت بولالايدىغان، جۈملىدىن، مەككىدىكى تۇرغۇن ھالەتتىن قۇتۇلۇپ، كىشىلەرنى ئىسلامغا ئەركىن دەۋەت قىلغىلى بولىدىغان ھەمدە دەۋەتنى قوبۇل قىلغانلارمۇ دۈشمەنلەرنىڭ ئازاب - ئوقۇبەت، ئازار - كۈلپەتلىرىگە دۇچار بولمايدىغان بىر رايۇن ھەققىدە ئىزدىنىۋاتاتتى. مەنچە، ھىجرەت قىلىشنىڭ بارلىق سەۋەبلىرى ئىچىدە ئەڭ مۇھىمى مۇشۇ بولسا كېرەك.

يەسرىبنى[1] ئىسلام ھەربكتىنىڭ مەركىزى قىلىشتىن ئىلگىرى، باشقا بىر قانچە رايونلارمۇ ئويلىشىلغان ئىدى. ھەممىدىن ئىلگىرى مۇسۇلمانلارنىڭ خىلى كۆپ قىسمى قېتىلغان ھەبەشىستان ھىجرىتى يۈز بەردى. بۇ ھەقتە: «مۇسۇلمانلار جىسمانىي قېيىن - قىستاقلاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈنلا ھىجرەت قىلغان ئىدى» دېيىش توغرا ئەمەس. چۈنكى پاكىتلار بۇنى رەت قىلىدۇ. ناۋادا، راستىنلا جىسمانىي ئەزىيەتلەردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ھىجرەت قىلىنغان بولسا ئىدى، ئۇ چاغدا مۇسۇلمانلار ئاربسىدىكى مەككىدە ئىززەت - ئابرويىنى، جان ۋە مىلىنى قوغداشقا ئىمكانى بولمىغان كىشىلەرلا ھىجرەت قىلغان بولاتتى. بىراق ھىجرەتكە ئاتلانغانلار دەل بۇنىڭ ئەكسىچە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئېغىر زۇلۇم - سېتەملەرگە دۇچار بولىۋاتقان ساھابىلەر، مەسىلەن، ئاجىز ياكى قۇل ساھابىلەر يوق بولۇپ، ھىجرەتكە ئاتلانغانلارنىڭ ھەممىسى ئائىلە - جەمەتلىك، ئابروي - ئىناۋەتلىك كىشىلەر ئىدى. ئۇلارغا جەمەتى تۇرغان يەردە، باشقا ھەرقانداق بىرسى ئەزىيەت يەتكۈزۈشكە جۈرئەت قىلالمايتتى. چۈنكى قەبىلىۋازلىق قاپلاپ كەتكەن ئۇ خىل جەمئىيەتتە ھەممەيلەن ئۆزىنىڭ مۇسۇلمان تۇغقانلىرىنىمۇ ھمايە قىلىشاتتى. يەنە كېلىپ، مۇھاجىرلارنىڭ كۆپ قىسمى قۇرەيش قەبىلىسىدىن ئىدى. مەسىلەن، جەئفەر ئىبنى ئەبۇ تالىب (ئەينى چاغدا ئەبۇ تالىب بىلەن بىرلىكتە باشقا ھاشىمىي جەمەتىگە تەۋە نۇرغۇن ياشلارمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ھمايە قىلماقتا ئىدى)، زۇبەير ئىبنى ئاۋام، ئابدۇررراھمان ئىبنى ئەۋف، مەخزۇمىي قەبىلىسىدىن ئەبۇ سەلەمە، ئۇمەيىلەردىن ئوسمان ئىبنى ئەففان قاتارلىقلار بار ئىدى. شۇنىڭدەك مەككىنىڭ يۇقىرى تەبىقىلىرىدىن بولغان ئايال ساھابىلەرمۇ ھىجرەت قىلغان ئىدى. ۋەھالەنكى، ئۇلارغا بىرەر ئەزىيەت يېتىپ قىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

ھىجرەتنىڭ ئارقا كۆرۈنىشىدە يەنە باشقا سەۋەبلەرنىڭمۇ بولۇشى ئېھتىمالدىن يىراق ئەمەس. مەسىلەن: ھۆرمەتكە سازاۋەر، ئېسىلزادە كىشىلەر قۇرەيشنىڭ ئەزىيەتلىرىدىن جاق تويۇپ، ئۆز ئېتىقاد، ئەقىدىسىنى قوغداپ قىلىش ئۈچۈنلا ئەزىز ۋەتىنىنى ۋە يېقىن - يورۇقلىرىنى تاشلاپ جاھىلىيەتتىن قېچىشقا باشلاش ئارقىلىق، قۇرەيشنىڭ يۇقىرى تەبىقە جەمەتلىرى ئىچىدە باشقىچە بىر ئىزتىراب، داۋالغۇش پەيدا قىلىشنى كۆزدە تۇتقان بولۇشى مۇمكىن. شۇنىسى ئېنىقكى، ئەرەب خەلقىنىڭكىدەك ئۇنداق تەرەپۇاز، جەمەتپەرەس بىر جەمئىيەتتە مۇسۇلمانلارنىڭ بۇنداق بىر قەدەمنى ئېلىشى چوقۇم چوڭ تەسىر قوزغىمايي قالمايتتى. يەنە كېلىپ، ھېلىھەممۇ جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ كاتتا بايراقدارى بولغان، شۇنداقلا

[1] مەدىنىنىڭ قەدىمقى ئىسمى

ئىسلام ئەقىدىسىگە ۋە دەۋەتچىسىگە قارشى كۆتىرىلگەن پىتنىلەردە ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناۋاتقان ئەبۇ سوفيانىنىڭ قىزى ئۈممۈ ھەببە رەزىيەللاھۇ ئەنھامۇ بۇ ھىجرەتكە قېتىلغان ئىدى.

بىراق بۇ سەۋەبلەرنى "توغرا" دەپ ئېتىراپ قىلغان تەقدىردىمۇ، يەنىلا ھەبەشىستانغا ھىجرەت قىلىشنىڭ ئىسلام ھەربكىتىگە ئازات بىر مەزكەز تېپىش تىرىشچانلىقىنىڭ ھالقىسى ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا ئىسلام ھەربكىتىنىڭ داۋامى ئۈچۈن تىنچ ۋە ئەركىن مۇھىت يارىتىش مەقسەت قىلىنغانلىقىنى رەت قىلغىلى بولمايدۇ. بۇ ئۇقتىنى ھەبەشىستانىنىڭ پادىشاھى نەجاشىنىڭ ئىسلامنى قوبۇل قىلغانلىقى، ئەمما پوپلاردىن ئېھتىيات قىلىپ، ئىمانىنى ئاشكارا جاكارلىمىغانلىقى ھەققىدە نەقىل قىلىنغان سەھىھ ھەدىسلەر تېخىمۇ كۈچلەندۈرۈپ بېرىدۇ.

تەرجىمھال كىتابلاردىن مەلۇمكى، ھىجرەتتىن ئىلگىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تائىفقا بارغان بولۇپ، بۇنىڭدىكى مەقسەتمۇ ئىسلام دەۋىتى ئۈچۈن ئازات ھەم تىنچ مەركەز تېپىشتىن ئىبارەت ئىدى. ئەمما پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ تىرىشچانلىقى ئۈتۈققا ئېرىشەلمىدى، سەقىف قەبىلىسىنىڭ كاتتۇاشلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تاش - توقماق بىلەن كۈتۈۋالدى. نادان، كىچىك بالىلارنى كۈشكۈرتۈپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا تاش ئاتقۇزدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك پۇتى يارىلىنىپ، ئامالسىز رەبىئەنىڭ ئۈتبە ۋە شەيبە ئىسىملىك ئوغۇللىرىنىڭ بېغىدا پاناھلىنىشقا مەجبۇر بولدى. بۇ باغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك ئېغىزىدىن ناھايىتىمۇ چوڭقۇر ئىخلاس بىلەن چىققان دۇئا ھەققانىيەت دەۋەتچىلىرىگە نىسبەتەن ئۈلگىلىك ساۋاق بولۇپ قالغۇسى! شۇ چاغدا ئۇ مۇنۇ دۇئانى قىلغان ئىدى:

«ئى ئاللاھ! مەن ئاجىزلىقىمدىن، چارىسىزلىقىمدىن ۋە بۇلارنىڭ ئالدىدىكى كۈچسىزلىكىمدىن ساقلا نالە قىلىمەن. ئى رەھىملىكلەرنىڭ ئەڭ رەھىملىكى! سەنلا مېنىڭ ۋە پۈتۈن ئاجىزلارنىڭ پەرۋەردىگارىسەن. سەن مېنى زادى كىمگە تاپشۇرىۋاتىسەن؟ ئەجنەبى مېنىڭ ئىشىمنى دۇشمەنلەرنىڭ قولىغا ياكى ماڭا قوپاللىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان باشقا بىرىنىڭ قولىغا تاشلاپ قويىدۇڭمۇ؟ سەن مەندىن غەزەپلەنمىگەنلا بولساڭ، ھەممە نەرسىگە پەرۋايىم پەلەك. لېكىن ماڭا نىسبەتەن سېنىڭ رەھمىتىڭ ئىنتايىن كەڭ. مەن جامالىڭنىڭ نۇرى بىلەن غەزىپىڭدىن ۋە ئازابىڭدىن پاناھلىق تىلەيمەن. جامالىڭنىڭ نۇرى زۇلمەتلەرنى يورۇتقان، دىن ۋە دۇنيانىڭ ئىشلىرى ئۈنۈڭ بىلەن تۈزۈلىدۇ. مەن سېنى شات قىلغانغا قەدەر رازىلىقىڭنى تەلەپ قىلىمەن. سەندىن باشقا ھېچبىر كۈچ - قۇدرەت مەنبەسى يوق (ئامىن!)».

شۇنىڭدىن كېيىن، ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئىسلام دەۋىتىگە كۈتۈلمىگەن يەردىن ئىشىك ئېچىپ بەردى. ئەقەبە مەيدانىدا تۇنجى بەيئەت بولۇپ، كېيىنكى يىلى ئىككىنچى بەيئەتمۇ مەيدانغا كەلدى. بۇ بەيئەتلەر بىزنىڭ نۇقۇتتىكى تېمىمىز بولغان "مەدىنىنىڭ ئىسلام تارىخى" بىلەن چوڭقۇر مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا بۇ ھەقتە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتىشىمىز ئىنتايىن مۇھىم.

ھىجرەتتىن ئىككى يىل ئىلگىرى، ھاجىلارغا ئىسلامنى تەشۋىق قىلىش جەريانىدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەزرەج قەبىلىسىنىڭ بىرقانچە ئادىمى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئەسلىدە ئاللاھ تائالانىڭ چاقىرىقىنى پۈتۈن دۇنياغا يېيىش ئۈچۈن؛ ھەج مەزگىلىدە كىشىلەرنى چاقىرىپ، ھەر بىر قەبىلىگە ئىسلامنى قوبۇل قىلىش ۋە ئۆزىنى ھىمايە قىلىش تەلىپىنى قويۇش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئادىتى بولۇپ، ئۇلارغىمۇ شۇ تەلەپنى قويدى.

مەدىنە ئەتراپىدا يەھۇدىيلارمۇ ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، مەدىنە خەلقى ئۇلارنىڭ: «بىر ئاخىر زامان پەيغەمبىرى كېلىدۇ، ئۇنى ھىمايە قىلىپ رەھىبەرلىكى ئاستىدا پۈتۈن ئەرەبلەردىن غالىپ كېلىمىز» دەيدىغانلىقىنى ھەمدە دۈشمەنگە قارشى تۇرۇشتا ئاخىر زامان پەيغەمبىرىنىڭ قوللىشىغا ۋە ھىمايىسىگە ئېرىشىپ، ئۇنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ غەلىبە قىلىشنى دائىم دۇئالىرىدا تىلەپ تۇرىدىغانلىقىنى كۆپ ئاڭلاپ تۇراتتى. شۇڭا خەزرەج قەبىلىسىنىڭ ۋەكىللىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى ئاڭلاپ، ئۆزئارىلىرىدا: «ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، يەھۇدىيلار بىزنى قورقۇتىدىغان ھېلىقى پەيغەمبەر دەل مۇشۇ كىشى ئىكەن، ئۇنىڭغا بىز ئۇلاردىن بالدۇرراق ئىمان ئېيتىۋالايلى» دەپ مەسلىھەتلەشتى - دە، ئىسلام دەۋىتىنى قوبۇل قىلدى. ئاندىن ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «بىزنىڭ پۈتۈن خەلقىمىز مەدىنىدە تۇرىدۇ. ھازىر ئۇلار ئارىسىدا باشقا ھېچ بىر قەۋمدە كۆرۈلمىگەن ئىچكى ئۇرۇش، ئۆچ - ئاداۋەتلەر داۋام قىلماقتا. ئاللاھ تائالانىڭ سىلى ئارقىلىق ئارىمىزدىكى بۇ ئاداۋەتلەرنى تۈگىتىشىنى تىلەيمىز» دەپ ئۇمىدلىرىنى ئىزھار قىلدى. ئۇلار مەدىنىگە قايتىپ بېرىپ، بۇ ۋەقەنى پۈتۈن مەدىنە خەلقىگە ئاڭلاتتى. ھەممەيلەن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ئىسلامنى قوبۇل قىلىش قارارىغا كېلىشتى. ئىككىنچى يىلى، ئەۋس ۋە خەزرەج قەبىلىسىدىن بىر توپ كىشى ھەج ئۇچۇن مەككىگە كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن كۆرۈشۈپ ئىسلامغا كىردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى تېخىمۇ ياخشى تەربىيىلەش ئۈچۈن بىر قانچىلىغان تەبلىغچى ئۇستازلارنى ئۇلارغا قوشۇپ بەردى. ئۇچىنچى يىلى ئەۋس ۋە خەزرەج قەبىلىسىدىن چوڭ بىر ۋەكىللەر ھەيئىتى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئەھدە تۈزدى. بۇ ئەھدىگە ھەزرىتى ئابباس

www.uyghurkitap.com

رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ قاتناشقان بولۇپ، ئۇنىڭ ئەڭ مۇھىم ماددىلىردىن بىرسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى خوددى ئۆزىنىڭ جان، مېلىنى قوغدىغاندەك قوغداش ئىدى. بۇ ئەھدىلىشىش "چوڭ ئەقەبە بەيئىتى" دەپ ئاتالدى. مۇھەممەد ئىبنى كەئىب قەرەزدىن نەقىل قىلىنىشىچە، ئابدۇللاھ ئىبنى رەۋاھە شۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «ئاللاھ ئۈچۈن ۋە ئۆزىڭ ئۈچۈن خالىغان شەرتىنى قوشۇالسىلا» دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئاللاھ ئۈچۈن شەرت شۇكى، سىلەر پەقەت ئۇنىڭغىلا بەندىچىلىك قىلىڭلار، ئاللاھقا ھېچبىر نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار. ئۆزەم ئۈچۈن شەرت شۇكى، سىلەر مېنى جان - مېلىڭلارنى قوغدىغاندەك بىجانىدىل قوغداڭلار» دەپ جاۋاب بەردى. ئابدۇللاھ ئىبنى راۋاھە: «بىزگە بۇنىڭ نېمە ئەجرى بار؟» دەپ سوردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «جەننەت!» دېگەندە، ھەممەيلەن بىردەك «بۇ ناھايىتى مەنپەئەتلىك سودا بولدى. بىز نە بۇنىڭدىن يانمايمىز، نە يانغىلىمۇ قويمايمىز» دېيىشتى.

شۇنداق قىلىپ، مۇسۇلمانلار جىددى كۈچ چىقىرىش ئارقىلىق مەدىنىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قولغا ئالدى ۋە ئىسلام دىنى ئىنتايىن تىز يېيىلىشقا باشلىدى. بىرەر ئەزاسى مۇسۇلمان بولمىغان بىرمۇ ئائىلە قالمىدى. مەككىدىكى مۇسۇلمانلارمۇ ھىجرەت قىلىپ مەدىنىگە كېلىشكە باشلىدى. ئۇلار پۈتۈن بايلىقىنى ھەق يولىغا پىدا قىلىۋېتىپ، ئۆيلىرىدىن پەقەت ئىمان بايلىقىنىلا كۆتۈرۈپ چىققتى. مەدىنىنى ئۇلاردىن ئىلگىرى ئىسلام دىيارى قىلىپ بولغان ۋە ئىمانلىرىدا قەتئىي سۈباتلىق كۆرسەتكەن مەدىنىلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار مۇھاجىرلارغا شۇ قەدەر يېقىن قېرىنداشچە مۇئامىلىدە بولدىكى، پۈتۈن ئىنسانىيەت تارىخىدىن ئۇنىڭ مىسالىنى ئۇچراتقىلى بولمايتتى. ئاخىرىدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىرلىكتە ھىجرەت قىلىپ، مەدىنىگە كەلگەن كۈنىنىڭ ئۆزىدىلا بۇ يېڭى مەركەزدە ئىسلام ھاكىمىيتى رەسمى تىكلەندى. ئىسلامنىڭ ئەشۇ ئىلگىرىكى جاپالىق باسقۇچلىرىدا مەدىنىگە ھىجرەت قىلغان ھەمدە باشتىنلا ئۇلارنى ھىمايە قىلىپ يارەمچى بولۇشقا مەدىنىدە ئىنتىزار بولۇپ ئولتۇرغان ھەر ئىككى توپ بىرلىكتە قۇرئاننىڭ بىرقانچىلىغان يېرىدە ئىشارە قىلىنغان ئۇلۇغۋار ئىسلام جامائىتىنى شەكىللەندۈردى. سۈرە بەقەرەنىڭ بېشىدىلا ئىمانىنىڭ ئاساسلىرى بايان قىلىنغان بولۇپ، قارىماققا بۇ سۈپەتلەر گەرچە راستچىل مۇئمىنلەرنىڭ ھەممىسىگە قارىتىلغاندەك قىلسىمۇ، ئەمما بۇ سۈپەتلەرنىڭ ئەڭ ئالدىنقى ئەمەلىي ئۇلگىلىرى دەل ئەشۇ ئەينى چاغدا مەدىنىگە توپلانغان مۇسۇلمانلار ئىدى.

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

«ئەلىف، لام، مىم. بۇ ئاللاھنىڭ كىتابى، بۇنىڭدا ھېچ شەك يوقتۇر. تەقۋادارلار ئۈچۈن ھىدايەتتۇر. ئۇلار غەيبكە ئىمان كەلتۈرىدۇ، نامازنى بەرپا قىلىدۇ (يەنى ئادا قىلىدۇ)، بىز بەرگەن رىزقتىن (ئاللاھ يولىغا) سەرب قىلىدۇ، سانا نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، سەندىن ئىلگىركى نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىمان كەلتۈرىدۇ ۋە ئاخىرەتنى ئىشىنىدۇ. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ تورغرا يولىدا بولغۇچىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلاردۇر».

مۇئمىنلەرنىڭ بۇ سۈپەتلىرى بايان قىلىنغاندىن كېيىن، كۇپپالارنىڭ سۈپەتلىرىمۇ ئۇلىشىپلا بايان قىلىنىدۇ. گەرچە ئومۇملۇق نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئۇ سۈپەتلەرمۇ بارلىق كۇپپارلارغا قارىتىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ دەسلەپكى قاراتما ئوبيېكتى ئەينى چاغدا ئىسلامنىڭ يولىغا توسالغۇ بولغان مەككىدىكى ۋە مەدىنىدىكى، شۇنداقلا ئەشۇ شارائىتتىكى كۇپپارلار ئىدى. ئاللاھ تائالا ئۇلار توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ:

«إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾»

«شۈبھىسىزكى، (يۇقىرقى ئىشلارنى) ئىنكار قىلغانلارنى ئاگاھلاندۇرماسىن، ياكى ئاگاھلاندۇرماسىن، بەرىبىر، ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى بېجىتلىۋەتكەن. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن. ئۇلار قاتتىق ئازابقا ھەقلىقتۇر».

****

مۇناپىقلار

مەدىنىدە بۇ ئىككى پىرقىدىن باشقا مۇناپىقلاردىن ئىبارەت ئۈچىنچى بىر پىرقىمۇ مەۋجۇت بولۇپ، بۇ پىرقە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىپ، ھىجرەت تاماملانغاندىن كېيىن، شەرت - شارائىت نەتىجىسىدە ئۇزلىگىدىن مەيدانغا كەلگەن ئىدى. مەككىدىكى مەزگىللەردە بولسا، مۇناپىقلار پىرقىسى قەتئىي مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. چۈنكى مەككىدىكى چاغلاردا ئىسلامنىڭ نە ماددى كۈچى، نە ھۆكۈمەت كۈچى ۋە ياكى بەرەر ئارقا تىرىكى ۋەياكى بەرەر كۈچلۈك مىللەتتىن يارەدەمچىسى يوق ئىدى. شۇڭا قۇرەيشلەرنىڭ ئۇلاردىن قورقۇپ، مۇناپىقلىق يولىنى تۇتىشى ھاجەتسىز ئىدى. بەلكى مۇسۇلمانلار ئىنتايىن

ئاجىز ئەھۋالدا بولۇپ، ئىسلام دەۋىنى تۈرلۈك خىيىم - خەتەرلەر ئىچىدە قالغان ئىدى. ئۇ چاغلاردا ئىسلامنىڭ سىپىگە قوشۇلۇشقا جۈرئەت قىلالمغانلارنىڭ ھەممىسى (ئۇنى دەپ) ھەرقانداق ئەزىيەتكە چىداشلىق بېرەلەيدىغان، ھەممە نەرسىسىنى (ئۇنىڭ ئۈچۈن) پىدا قىلىشقا تەييار تۇرالايدىغان، ئىنتايىن ئىخلاسمەن كىشىلەردىنلا ئىبارەت ئىدى. يەنىسى (يەنى تۇنجى كۈندىن تارتىپلا پەيغەمبەرنىڭ شەھىرى دەپ ئاتالغان مەدىنىدە) بولسا، ئەھۋال باشقىچە ئۆزگەرگەن بولۇپ، ئىسلام ھەممە ئادەم ئېتىراپ قىلغان ۋە ھېيىقىدىغان بىر كۈچكە ئايلىنىپ بولغان ئىدى. بولۇپمۇ، بەدر ئۇرۇشىدىكى ئۇلۇغۋار غەلىبىدىن كېيىن ھەر مۇتەكەببىر كاتتىۋاشلارمۇ ئىسلامىتنىڭ ئالدىدا باش ئېگىشكە باشلىغان ئىدى. مۇناپىقلىق يولىنى تۇتۇشقا مەجبۇر بولغانلار بولسا، مەدىنە كاتتىۋاشلىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئائىلە - جەمەتى ياكى قەبىلىسى ئىسلامغا كىرىپ بولغان، شۇڭا ئۇلارمۇ ئۆزىنىڭ سابىق ئورنىنى ساقلاپ قېلىش، شۇنداقلا بىر قىسىم مەقسەتلىرىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن كۆرىنىشتە ئىسلامغا كىرىۋالغانلار ئىدى. ئۇنداقلارنىڭ ئارىسىدا ئابدۇللاھ ئىبنى ئۈبەي ئىبنى سەلۇل بىرىنچى ئورۇندا تۇراتتى. چۈنكى ئۇنىڭ قەۋمى مۇسۇلمانلار مەدىنىگە كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئۆزلىرىگە پادىشاھ قىلىش مەسلىھەتىنى قىلىشقان، ھەتتا بۇ مەسلىھەتنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئاتاپ تاج ۋە بويىنغا ئاسىدىغان گىلاپكا تەييارلاشقان ئىدى.

سۈرە بەقەرەنىڭ باش قىسمىدا ئەشۇ خىل مۇناپىقلار توغرۇلۇق توختىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدىكى نۇرغۇنلىغان ئايەتلەرنىڭ دەل ۋەزىيەت ئالدىدا چاپسىز مۇسۇلمان بولۇۋالغان، ھېلىھەمۇ كىشىلەرگە رەھبەر بولۇش چۈشىنى كۆرۈپ يۈرىۋاتقان، ئومۇم خەلقە مۇتەكەببىرلىك قىلىپ، ''ھاماقەت'' دەپ باھا بېرىپ كېلىۋاتقان ئەشۇ خىل كاتتىلارغا قارىتىلغانلىقىنى بەزى جۈملىلەردىن بىلىۋالغىلى بولىدۇ. ئاللاھ تائالا ئۇلار توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا

نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟
ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ
نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ
عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ
ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ
كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

يەنە شۇنداق بىزى كىشىلىرمۇ بارىكى، ئۇلار «بىز ئاللاھغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ. ھالبۇكى، ھەقىقەتتە ئۇلار مۇئمىنلەر ئەمەس. ئۇلار ئاللاھنى ۋە مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ، لېكىن ماھىيەتتە ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ ۋە بۇنى تۇيمايدۇ. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا كېسىل بار، ئاللاھ ئۇلارنىڭ شۇ كېسىلىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان سۆزلىگەنلىكلىرى ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتىن بۇزغۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ. ئۇلارغا: «ئىمان ئېيتقان كىشىلەردەك سىلەرمۇ ئىمان ئېيتىڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىمان ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ھەقىقەتتە ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەقلەردۇر، لېكىن بۇنى ئۇلار بىلمەيدۇ.

ئۇلار ئىمان ئەھلى بىلەن ئۇچراشقىنىدا: «بىز ئىمان ئېيتتۇق» دېيىشىدۇ، يالغۇز چايدا شاياتۇنلىرى بىلەن تېيىشقانلىرىدا بولسا: «ئەسلىدە بىز سىلەر بىلەن بىللىمىز، بىز پەقەت ئۇلارنى مەسخىرە قىلىۋاتىمىز» دەيدۇ. ئاللاھ ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارغامچىسىنى قويۇپ بېرىدۇ، ئۇلار ئازغۇنلىقلىرى ئىچىدە قارىغۇلاردەك تىڭىرقاپ يۈرىشىدۇ. ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى سېتىۋالدى. بۇ سودا ئۇلارئۈچۈن يايدىلىق ئەمەس، ئۇلار ھەرگىز توغرا يولدا ئەمەس. ئۇلارنىڭ مىسالى خۇددى ئوت ياققان كىشىلەرگە ئوخشايدۇكى، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى يورۇتقاندا، ئاللاھ ئۇلارنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتىنى (كۆز نۇرىنى) يوقىتىۋەتتى. ئۇلارنى قاراڭغۇلۇقتا ھېچنەرسىنى كۆرەلمەس ھالدا قالدۇردى. ئۇلار گاستۇر، گاچىدۇر، كوردۇر. شۇڭا ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ. ياكى ئۇلارنىڭ مىسالى زۇلمەتلىك، گۈلدۈرماملىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق يامغۇردا قالغان، گويا چاقماق چاققان ئاۋازنى ئاڭلاپ، ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى بىلەن ئېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. ئاللاھ كافىرلارنى ھەمە تەرەپتىن قورشاپ تۇرغۇچىدۇر. چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالىدۇ. ئۇلار چاقماق يورۇقىدا مېڭىۋالىدۇ؛ قاراڭغۇلۇق قايلىغاندا تۇرۇپ قالىدۇ. ئاللاھ خالىسا ئىدى، ئۇلارنى ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئەلۋەتتە مەھرۇم قىلاتتى. ئاللاھ ھەقىقەتىن ھەر نەرسىگە قادىردۇر.

قەلبى كېسەل مۇناپىقلارغا بېرىلگەن بۇ شىددەتلىك زەربە جەريانىدا ئۇلارنىڭ ''شايانۇنلىرى'' تەرەپكىمۇ ئىشارەت قىلىنغان بولۇپ، بۇ سۈرىنىڭ سۆز ۋە مەزمۇن تەرتىپىدىن، شۇنداقلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېسىل تەرجىمھالىدىن ''شەيانۇنلىرى'' دېگەن سۆزنىڭ يەھۇدىيلارغا قارىتىلغانلىقى بىلىنىپ تۇرىدۇ. چۈنكى بۇ سۈرىدە ئۇلارنىڭ ئەمەلىي خاراكتېرى ئىنتايىن قاتتىق تەنقىد قىلىنغان. يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلام دەۋىتىگە تۇتقان پوزىتسىيەسىنى تۆۋەندىكىچە خۇلاسىلەشكە بولىدۇ.

مەدىنىدە ئىسلام ھەربىكتى بىلەن قارشىلاشقان تۇنجى پىرقە يەھۇدىيلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ قارشىلىق كۆرسىتىشىدە بىرقانچە تۈرلۈك سەۋەبلەر بار ئىدى. يەھۇدىيلار ئەھلى كىتاب بولغانلىقى يۈزىسىدىن ئەۋس ۋە خەزرەجگە ئوخشاش ساۋاتسىز قەۋملەرنىڭ ئالدىدا ئالاھىدە ئۈستۈن ئورۇندا تۇراتتى. ئەرەب مۇشرىكلىرى گەرچە يەھۇدى ئېتىقادىغا ئانچە قىزىقىپ كەتمىسىمۇ، ئەمما ئۇلارنى ساماۋىي كىتابقا ئىگە بولغانلىقى يۈزىسىدىن ئىلىمدە ۋە كەسكىن ھۆكۈملەردە ئۆزلىرىدىن ئۈستۈن كۆرەتتى. يەھۇدىيلار ئەۋس بىلەن خەزرەج ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشنى ئۇلغايتىشتا ئىنتايىن كۈچلۈك رول ئوينىغان بولۇپ، بۇ ئارقىلىق ئۈستىلىق بىلەن توپىلاڭدىن مەنپەئەتلىنىپ كەلمەكتە ئىدى. بىراق ئىسلامنىڭ كېلىشى بىلەن تەڭلا ئۇلارنىڭ يۇقىرىقى مەنپەئەتلىرى پۈتۈنلەي زەربىگە ئۇچرىدى. ئىسلام سابىق كىتابلارنى تەستىقلايدىغان ۋە توغرا تەلىماتلىرىنى مۇھاپىزەت قىلىدىغان بىر كىتابنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، يەھۇدىيلار توزاق قۇرۇپ، توپىلاڭدىن توغاچ ئوغرىلاپ مەنپەئەتلىنىپ كېلىۋاتقان ئەۋس بىلەن خەزرەج قەبىلىسى ئارىسىدىكى كەسكىن توقۇنۇشلارنىمۇ ئىسلام يوققا چىقىرىپ تاشلىدى. دائىم بىر - بىرى بىلەن كاناي سىقىشىپ يۈرىيدىغان ئەۋس ۋە خەزرەج قەبىلىسى ئىسلامغا كىرگەندىن كېيىن، باشقىدىن قۇچاقلىشىپ، مۇھاجىرلارغا بىرلىكتە ياردەم قىلغانلىقى ئۈچۈن ''ئەۋس'' ۋە ''خەزرەج'' ئەمەس، بەلكى ''ئەنسارلار'' دەپ ئاتىلىشقا باشلىدى. ئىسلام دىنى شۇنىڭدەك پۈتۈن تارقاق كۈچلەرنى بىرلەشتۈرۈپ، بارلىق ئەزالىرى ئىتتىپاق يېڭى بىر ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىنى ھازىرلاپ چىققان ئىدىكى، گويا ئۇلار بىرلا جىسىمنىڭ خىلمۇخىل ئەزالىرىغا ئوخشايتتى. ئىنسانىيەت تارىخى ئۇنىڭ مىسالىنى نە ئۇنىڭدىن ئىلگىرى كۆرسىتەلمىگەن ئىدى، نە ئۇنىڭدىن كېيىن كۆرسىتەلمەيتتى.

****

يەھۇدىيلار

يەھۇدىيلار ئۆزلىرىگە ساناقسىز پەيغەمبەرلەرنىڭ كەلگەنلىكى ۋە بىر قانچىلىغان ساماۋىي كىتابلارغا ئىگە بولغانلىقى سەۋەبىدىن، ئۆزلىرىنى ئاللاھنىڭ تاللانغان، ھوقوقلۇق مىللىتى دەپ ئويلىشاتتى. ئۇلار ئاخىرقى زامان پەيغەمبىرىنىڭمۇ ئۆز ئىچىدىن چىقىشىنى

ئۇمىد قىلاتتى ۋە تەقەززالىق بىلەن كۈتۈشمەكتە ئىدى. لېكىن ئاخىر زامان پەيغەمبىرى ئەرەپلەرنىڭ ئارىسىدىن چىققاندا، يەھۇدىيلار: «بەلكىم بۇ يېڭى پەيغەمبەر ئۆز دەۋرىنىڭ ئەرەبلەر ئارىسىدىلا چەكلىك قىلىپ، بىزگىچە كېڭەيتمەسلىكى مۇمكىن» دەپ ئويلاشقا باشلىدى. بىراق ئۇنىڭ ھەممىدىن ئىلگىرى ئەھلى كىتابلارنى ئاللاھنىڭ ئاخىرقى كىتابى تەرەپكە چاقىرىۋاتقانلىقىنى، بۇنىڭغا قارىتا: «ئەرەبلەرگە سېلىشتۇرغاندا، ئەھلى كىتابلار كۆپرەك بىلىملىك بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ دەۋەتكە ئۇلاردىن ئىلگىرى قېتىلىشى لازىم» دەپ دەلىل كەلتۈرىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن يەھۇدىيلارنىڭ مۇتەكەببىر نەپسى ئۇلارنى ئىتائەتسىزلىككە ئۈندىدى. ئۇلار ئىسلام دەۋىتىنى ئۆزىگە قىلىنغان ئاھانەت ۋە ئېتىقادىغا قىلىنغان ھۇجۇم دەپ چۈشىنىشكە باشلىدى.

ئەمدىلىكتە يەھۇدىيلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى ئاداۋەتكە ۋە قاتتىق ھەسەتخورلۇققا مۇبتىلا بولۇشقان ئىدى. بۇنىڭ بىرىنچى سەۋەبى، ئاللاھ تائالانىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەرلىككە تاللىغانلىقى ۋە ئۇنىڭغا ھەتتا يەھۇدىيلارمۇ ھەق ئىكەنلىكىدىن قىلچە شۈبھىلەنمەيدىغان بىر كىتابنى ئاتا قىلغانلىقى بولغان بولسا، ئىككىنچى سەۋەبى پەيغەمبەرلىك ئايان بولۇش بىلەن بىرگە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈق قازىنىپ مېڭىۋاتقانلىقى ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە ھەسەتخورلۇق، ئۆچ - ئاداۋەت، ئىسلام ھەرىكىتىگە قارشى ئەڭ رەزىل ۋاستىلارنىمۇ قوراللىنىدا ئىشلىتىشتىن يالتايماسلىق قاتارلىقلارنىڭ يەنە بىر سەۋەبى، يەھۇدىيلارنىڭ بۇنداق يېڭى ۋەزىيەتتە يا جەمئىيەت بىلەن پۈتۈنلەي سىڭىشىپ كېتىشكە ۋە ياكى جەمئىيەتتىن كېسىلىپ قېلىشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى، ئەگەر كېسىلىپ قالسا، ئۆزلىرىنىڭ پىكرىي يېتەكچىلىكىنى ۋە تىجارەت، ئۆسۈم سودىسى قاتارلىق ئىقتىسادىي مەنپەئەتلىرىنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويۇشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلىشقانلىقى ئىدى. ئەمما ھېچ بىر يەھۇدى بۇ ئىككى ئىشنى ئۆزىگە تەڭلا سىڭدۈرەلمەيتتى.

مانا بۇلار، يەھۇدىيلارنىڭ مەدىنىدە ئىسلام ھەرىكىتىگە قارشى قاتتىق پوزىتسىيە تۇتۇشىنىڭ سەۋەبلىرى بولۇپ، ئۇنىڭ تەپسىلاتلىرى سۈرە بەقەرەدە ۋە باشقا سۈرىلەردە بايان قىلىنغان. بىز بۇ يەردە شۇنىڭغا ئىشارەت قىلىدىغان بىر قانچە ئايەتلەرنىلا نەقىل كەلتۈرۈپ ئۆتىمىز.

قۇرئان كەرىم بەنى ئىسرائىل ھەققىدە بىر نەرسە دېيىشتىن ئىلگىرى ئۇلارغا مۇنداق سۆزلەر بىلەن ندا قىلىپ، ئىمانغا دەۋەت قىلىدۇ:

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِيٓ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ وَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦۖ وَلَا تَشۡتَرُواْ

بِـَٔايَـٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّـٰىَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَـٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

«ئى بەنى ئىسرائىل! مەن سىلەرگە ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى ئەسلەڭلار، ماڭا بېرگەن ۋەدىڭلارغا ۋاپا قىلىڭلاركى، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن، مەندىنلا قورقۇڭلار. مەن نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار، تو سىلەردە بۇرۇندىنلا بار بولغان كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر. ئەڭا بېرىڭچى بولۇپ قۇرئاننى ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار، ئايەتلىرىمنى تېرزان باھادا ساتماڭلار، مېنىڭ غەزىپىمدىن قورقۇڭلار، ھەقنى باتىل بىلەن يۆگەپ، گۇمانلىق قىلىپ قويماڭلار ۋە بىلىپ تۇرۇپ، ھەقنى يوشۇرۇشقا تىرىشماڭلار. نامازنى بەرپا قىلىڭلار، زاكات بېرىڭلار، مېنىڭ ئالدىمدا ئېگىلگۈچىلەر بىلەن سىلەرمۇ بىرلىكتە ئېگىلىڭلار. باشقىلارنى ياخشىلىق يولىنى تاللاشقا بۇيرۇپ ئۆزۈڭلارنى ئۇنتۇمسىلەر؟ ھالبۇكى، سىلەر كىتاب (يەنى تەۋرات)نى ئوقۇپ تۇرسىلەر ــ يۇ، ئەقىلڭلارنى ئىشقا سالمامسىلەر؟»[1]

يەنە بىر جايدا ئۇلارنىڭ تۇتقان پۈزىتسىيە ۋە ئەمەل تەرزىنىڭ تەپسىلاتى ھەققىدە توختىلىپ، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا قانداق مۇئامىلە قىلغانلىقى، ئاللاھنىڭ ئىنئاملىرىغا قانداق كۆپۈرلۈق قىلغانلىقى، ئاللاھنىڭ كىتابىغا ۋە شەرىئىتىگە قانداق رىئايە قىلمىغانلىقى، ئاللاھقا قىلغان ۋەدىسىنى قانداقلارچە قايتا ـ قايتا بۇزغانلىقى تەپسىلى ئېيتىپ بېرىلگەندىن كېيىن، قۇرئان كەرىم مۇسۇلمانلارغا ئالاھىدە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ مۇنداق دەيدۇ:

أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

ئى مۇسۇلمانلار! ئەمدىلىكتە دەۋىڭلارغا بۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) ئىمان ئېيتىشنى ئۈمىد قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەملەر (ئادەتى بويىچە) ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ ياخشى جۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ ئۆزگەرتىۋەتتى. ئۇلار (مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىمان كەلتۈرگەن) مۇئمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىقىدا: «بىزمۇ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىمىز» دەيدۇ. بىر ـ بىرى بىلەن يالغۇز جايدا ئېيتىشقانلىرىدا: «ئاللاھنىڭ سىلەرگە ئاشكارىلىغانلىرىنى پەرۋەردىگارىڭلار ئالدىدا (ئاخىرەتتە) ئۆزۈڭلارغا قارشى ياكت بولسۇن دەپ، ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟» دەيدۇ.[2]

---

[1] سۈرە بەقەرە، 40 ـ ئىن 44 ـ ئايەتكىچە

[2] سۈرە بەقەرە، 75 ـ ۋە 76 ـ ئايەتلىرى

وَقَالُواْ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

ئۇلار: «دەۋزەخ ئوتى بىزگە يېقىنغۇ كەلمەيدۇ، جازا بېرىلگىندىغۇ، يەقەت بىر قانچە كۈنلۈكلا بولىدۇ» دەيدۇ. ئۇلاردىن سورىغىنكى، «سىلەر ئاللاھدىن (قانداقتۇر) ئۇ خىلابلىق قىلمايدىغان بىرەر ۋەدە ئالغانمۇ؟ ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغاننى ئاللاھ نامىدىن دەۋاتامسىلەر؟»[3]

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

ئەمدى ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن بىر كىتاب (يەنى قۇرئان) كەلگەندە، ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلىۋاتىدۇ؟ ھالبۇكى، ئۇ (قۇرئان) ئۇلاردىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان تۇرسا، ھەتتا قۇرئان كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇلار كافىرلارغا قارشى ئۆزلىرىگە غەلبە، نۇسرەت ئۈچۈن دۇئا قىلىپ گەلگەن تۇرسا، ئەمما ئۇلار بىلىدىغان ئەشۇ نەرسە (يەنى قۇرئان) كەلگەن چاغدا، ئۇنى تونۇپ يېتىپمۇ، ئىنكار قىلىشتى. ئاللاھنىڭ لەنتى ئەشۇ ئىنكارچىلارغا بولسۇن.[4]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ ...﴿٩١﴾

ئۇلارغا: «ئاللاھ نازىل قىلغان (قۇرئان)غا ئىمان كەلتۈرۈڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ئۆزىمىزگە (يەنى بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە) نازىل قىلىنغان كىتابقىلا ئىمان كەلتۈرىمىز» دەيدۇ. ئۇ (قەۋم) دائىرىسىنىڭ سىرتىدا كەلگەن كىتابقا ئىشەنمەيدۇ. ھالبۇكى ئۇ (قۇرئان) ھەقتۇر، ئۇلارنىڭ ئىلگىرىكى تەلىماتلىرىنى تەستىق قىلغۇچىدۇر...[5]

وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان ۋە قۇرۋەتلەيدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلگەندە، بۇ ئەھلى كىتابلاردىن بىر گورۇھ كىشىلەر خۇددى ھېچ نەرسە بىلمەيدىغاندەك، ئاللاھنىڭ كىتابنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇشتى.[6]

---

[3] سۈرە بەقەرە، 80 - ئايەت

[4] سۈرە بەقەرە، 89 - ئايەت

[5] سۈرە بەقەرە، 91 - ئايەت

[6] سۈرە بەقەرە، 101 - ئايەت

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ پىكى ئادرىسى

مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ ...﴿١٠٥﴾

ھەققانىيەت دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشنى ئىنكار قىلغان بۇ كىشىلەر مەيلى ئەھلى كىتاب بولسۇن ياكى مۇشرىكلاردىن بولسۇن، ھەممىسى يەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە بىرەر ياخشىلىقنىڭ نازىل بولۇشىنى ھەرگىز ياقتۇرمايدۇ...[7]

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ ...﴿١٠٩﴾

ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر ھەرنىمە قىلىپ، سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايدۇرۇپ، كۈپۈرلۈققا قايتۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. گەرچە ھەق ئۇلارغا ئايان بولۇپ بولغان بولسىمۇ، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرگە نىسبەتەن شۇنداق خاھىشتا بولىدۇ...[8]

وَقَالُواْ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ ...﴿١١١﴾

ئۇلار: «يەھۇدىي بولمىغان ئادەم ھەرگىزمۇ جەنەتكە كىرمەيدۇ، (ناسارالارنىڭ قارىشى بويىچە) ناسارا بولمىغان ئادەم ھەرگىزمۇ جەنەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشىدۇ. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر...[9]

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ ...﴿١٢٠﴾

سەن يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ يولىدا ماڭمىغۇچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ...[10]

بۇلارنىڭ ھەممىسى، قۇرئان كەرىمنىڭ ھاياتى كۈچكە تولغان شۇنداق نۇرلۇق مۆجىزىلىرى ئىكەنكى، ئەينى چاغدا قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلارنى قانداق سۈپەتلىگەن بولسا، ھازىرقى دەۋرىمىزگە قەدەر ئۇ سۈپەتلەر يەھۇدىيلاردا شۇ پىتى داۋام قىلىپ كەلمەكتە. ئۇلارنىڭ مەيلى ئىسلامدىن ئىلگىرىكى ياكى كېيىنكى ۋەھەتتا ھازىرغىچە بولغان ھەربىر نەسلىمۇ شۇ سۈپەتلەردىن ئايرىلماي كەلمەكتە. قۇرئان كەرىم ئۇلارغا گويا يەسرىپ يەھۇدىلىرى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ دەۋرلىرىدە ئەمەلىي ياشاۋاتقاندەك خىتاب قىلىدۇ. چۈنكى يارىتىلىغان كۈندىن باشلاپلا

[7] سۈرە بەقەرە، 105 - ئايەت
[8] سۈرە بەقەرە، 109 - ئايەت
[9] سۈرە بەقەرە، 111 - ئايەت
[10] سۈرە بەقەرە، 120 - ئايەت

يەھۈدىيلارنىڭ تەبىئىتىمۇ شۇ، خاراكتېرىمۇ شۇ، ئەمەل تەرزىمۇ شۇ ۋە ھەق - ناھەقكە تۈتقان پوزىتسىيىسىمۇ يەنە شۇ بولۇپ كەلگەن.

دەل مۇشۇ سەۋەبتىن، قۇرئان كەرىمدە مۇسا ئەلەيھىسسالام دەۋرىدىكى يەھۈدىيلارغا قىلىنغان خىتابلار ئۆز نۆۋىتىدە يەنە مەدىنە يەھۈدىلىرىغىمۇ قارىتىلغان بولىدۇ ۋە بۇ جەريانداا خىتابنىڭ ئۆزلۈكسىز ھالدا مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەۋرى ئارىسىدىكى ئىسرائىل ئەۋلادلىرى تەرەپكە بۇرۇلۇۋاتقانلىقىنىمۇ كۆرسۈۋالغىلى بولىدۇ. شۇڭا قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ئۆلمەس ھۆكۈملىرى بۈگۈنكى كۈندىمۇ مۇسۇلمانلار بىلەن يەھۈدىيلارنىڭ مەيدانىنى ۋە بىر - بىرىگە بولغان مۇناسىۋىتىنى ئايان قىلىپ بەرمەكتە ھەمدە، «يەھۈدىيلار ئىسلام دەۋىتىگە ۋە ئىسلام ئۇممىتىگە قارشى بۈندىن ئەسىرلەر ئىلگىرى قانداق پوزىتسىيەدە بولغان بولسا، ھازىرمۇ يەنە شۇنداق پوزىتسىيەدە بولماقتا ۋە بۈندىن كېيىنمۇ يەنە شۇنداق پۈزىتسىيەدە بولىدۇ» دەپ ئېنىق ئېيتىپ بەرمەكتە. قۇرئاننىڭ بۇ ئايەتلىرى ئەينى چاغدىمۇ مۇسۇلمانلارغا نىسبەتەن مەڭگۈلۈك ئەسكەرتىش سالاھىتىيىگە ئىگە ئىدى، بۈگۈنكى كۈندىمۇ يەنە ئەسكەرتىش بېرىپ، «ئىسلام دۈشمەنلىرى بىزنىڭ ئەجداتلىرىمىزغا ئىلگىرى قانداق پوزىتسىيە تۇتقان بولسا، ھازىرمۇ يەنە شۇنداق سىياسەت ئىشلىتىپ كەلمەكتە. بۈگۈنمۇ ئۇلار خۇددى يەسرىپتىكىگە ئوخشاش ھىلە - نەيرەڭلەرنى داۋاملاشتۇرماقتا. ئۇلار ھەربىر دەۋردە ئەنە شۇنداق خىلمۇخىل يوللار بىلەن ئىسلامغا قارشى ئۇرۇش قىلىپ كەلگەن. بۇ بارلىق ئۇرۇشلارنىڭ ماھىيىتى پەقەتلا بىر، ئۇ بولسىمۇ ''ئىسلامغا دۈشمەنلىك قىلىش''تىن ئىبارەتتۇر» دېمەكتە.

دېمەك، يەھۈدىيلار تارىختىن بۇيان بۇ ئېتىقادىي ئامانەتنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالماي، ئاخىرىدا ئۇنىڭغا دۈشمەنلىك پوزىتسىيىسى تۇتۇشنى تاللىۋالغان بىر چاغدا، بۇ سۈرە يەھۈدىيلارنىڭ خاراكتېرىنى بايان قىلىپ، مۇسۇلمانلارنى ئۇلارنىڭ سۈيقەستلىرىدىن ئاگاھلاندۇرۇش بىلەن بىرگە، ئىسلام جامائىتىنى تەشكىللەپ چىقىشنىڭ، شۇنداقلا ئىسلام ئېتىقادىنىڭ دۇنيادىكى ئامانەتدارلىقىنى ئورۇنداش ئۈچۈن تەربىيە ئېلىپ بېرىشنىڭ يوللىرىنىمۇ ئېيتىپ بەرگەن.

خۇددى بىز ئىلگىرى ئېيتىپ ئۆتكەندەك، بۇ سۈرىنىڭ باش قىسمى ھىجرەتتىن كېيىنكى ئىسلام ھەربكىتىگە قارىتا ئوخشاش بولمىغان پوزىتسىيەدىكى پىرقىلەرنى تىلغا ئېلىش بىلەن باشلانغان. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ''شاياتۇنلار پىرقىسى'' دەل يەھۈدىيلارغا قارىتىلغان ئالاھىدە ئىشارە بولۇپ، ئۇنىڭ تەپسىلاتى كېيىنرەك تولۇق تىلغا ئېلىنىدۇ.

سۈرىنىڭ بېشىدا تىلغا ئېلىنغان پىرقىلەرنىڭ خاراكتېرى تارىختىن بۇيان ئىسلام دەۋىتىگە نىسبەتەن ئوخشاش بىر خىلدا داۋاملىشىپ كەلمەكتە.

ئاندىن سۈرىنىڭ پۈتۈن مەزمۇنى كۆپ خىللىقىغا قارىماي، ئۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىككى يولدىن مەيدانغا كەلگەن مەخسۇس خاراكتېر، ئوبرازى بىلەن بىرلا جەھەت ۋە بىرلا دائىرە ئەتراپىدا سەير قىلىدۇ.

سۈرە بەقەرەدە تەقۋادارلار، كاپىرلار ۋە مۇناپىقلاردىن ئىبارەت ئۈچ پىرقە تىلغا ئېلىنىش بىلەن بىرگە، "شاياتۇن يەھۇدىيلار" تەرەپكىمۇ ئىشارە قىلىپ ئۆتۈلگەندىن كېيىن، پۈتۈن ئىنسانلار پەقەت ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلىشقا ۋە ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابقا ئىمان كەلتۈرۈشكە دەۋەت قىلىنىدۇ. كاپىرلارغا بولسا، ناۋادا بۇ كىتابنىڭ ھەق ئىكەنلىكىدىن گۇمانلانسا، شۇنىڭغا ئوخشاش بىر سۈرە كەلتۈرۈپ بىقىش ھەققىدە جەڭ ئېلان قىلىنىدۇ. كاپىرلار دوزاقتىن قورقۇتۇلۇپ، مۇسۇلمانلارغا جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بېرىلىدۇ. ئاندىن كاپىرلار تەپەككۇر قىلىشقا چاقىرىلىپ، ئۇلارنىڭ كۇپۇرلۇقىغا ئەجەپلەنگەن ھالدا رەددىيە بېرىلىدۇ.

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

ئاللاھنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرگە جان بەردى، ھەمدە كېيىن يەنە ئاللاھ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن ئاللاھ قايتىدىن يەنە تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرىلىسىلەر. ئەنە شۇ ئاللاھ يەر يۈزىدىكى ھەمە نەرسىنى سىلەر ئۈچۈن ياراتتى، ئاندىن ئاسمانىنى يارىتىشقا يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تاماملىدى. ئاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر.[1]

زېمىندىكى پۈتۈن مەۋجۇتلۇقلارنىڭ ئىنسانلار ئۈچۈن يارىتىلغانلىقىدىن ئىبارەت ھەقىقەت تەرەپكە ئىشارە قىلىنغاندىن كېيىن، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ زېمىنغا خەلىپە قىلىنغانلىقى ھەققىدە سۆز باشلىنىدۇ. قىسسە: «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ» «شۇنداق بىر چاغنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باققىنكى، ئۆز ۋاقتىدا بەرۋەردىگارىڭ بەرىشتىلەرگە: "مەن يەر يۈزىدە خەلىپە يارىتىمەن" دېدى»[2] دېيىش بىلەن باشلىنىپ، ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن شەيتان ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن كۈرەش ۋە ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ زېمىنغا چۈشىشى، شۇنداقلا زېمىندىكى خەلىپىلىكنىڭ (ماھىيەتتە ئىمان دەۋرىنىڭ) باشلىنىشى تەپسىلى بايان قىلىنىدۇ.

قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾

---

[1] سۈرە بەقەرە، 28 - ۋە 29 - ئايەت

[2] سۈرە بەقەرە، 30 - ئايەت

بىز ئۇلارغا دىدۇق: «ھەممىڭلار بۇ يەردىن چۈشۈڭلار، سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر ھىدايەت (يوليورۇق) كېلىدۇ، كىملەركى ئۇنىڭغا ئەگىشىدىكەن، ئۇلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ. ھەمدە كىملەركى ئۇنى قوبۇل قىلىشتىن ئىنكار قىلىدىكەن ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى چەتكە قاقىدىكەن، ئۇلار ئوتقا تاشلىنىدىغان (ئەھلى دوزاق)لاردۇر. ئۇلار دوزاقتا مەڭگۈ قالىدۇ»[1]

ئاندىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ تارىخى ھەققىدە ئۇزۇن مۇلاھىزە باشلىنىدۇ (ئۇ ھەقتىكى بىرقانچە ئايەتنى ئىلگىرى نەقىل قىلىپ ئۆتتۇق). بۇ تەنقىدىي مۇلاھىزىلەر جەريانىدا ئۇلارنى ئىسلام ئېتىقادىنى قوبۇل قىلىشقا چاقىرىدۇ، ئۇلارنىڭ قولىدىكى كېتابتىمۇ تەستىقلىنىۋاتقان قۇرئان كەرىمگە ئىمان كەلتۈرۈشكە دەۋەت قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە، ئۇلارنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالام دەۋرىدە قانداق خاتالىقلارنى ئۆتكۈزگەنلىكى، قانداقلارچە توغرا يولدىن ئېزىپ، ھەق بىلەن باتىلنى ئارىلاشتۇرۇپ قويغانلىقىنى ئەسلىتىدۇ.

بەنى ئىسرائىل ھەققىدىكى مۇلاھىزىلەر بىرىنچى پارىنىڭ ئاخىرىغىچە يېيىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلام دىنىغا ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن قۇرئان كەرىمگە قانداق مۇئامىلە قىلغانلىقى مەلۇم بولىدۇ. ئۇلار ئىسلامغا بىرىنچى بولۇپ قارشى چىقىدۇ. ھەق بىلەن ناھەقنى ئارىلاشتۇرىدۇ، باشقىلارغا ئىمان ئېيتىش مەسلىھەتى بېرىپ، ئۆزلىرىنى ئونتۇپ قالىدۇ. ئۇلار ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى تىڭشاپ، ياخشى چۈشىنىپ يەتكەن تۇرۇقلۇق ئۇنىڭغا خاتا مەنە بېرىپ، تەتۇر ئىغۋاگەرچىلىك قىلىدۇ. دەسلەپتە ئىمان ئېيتقاندەك كۆرىنىپ، ئاندىن كۇپۇرلۇق قىلىپ، مۆئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ. ئۆزئارا ئۇچراشقانلىرىدا بولسا: «دىققەت! مۇھەممەد (سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) ھەققىدە ئالدىنقى كىتابلاردا بايان قىلىنغان مەخپى سۆزلەرنى ھەرگىز مۇسۇلمانلارغا ئاشكارىلاپ سالماڭلار!» دېگىنىچە ئۆزلىرى يوشۇرۇپ كېلىۋاتقان مەخپىيەتلىكنى بىر - بىرىگە ئالاھىدە تەكىتلىشىدۇ. ئۇلار ھەتتا بىر ئاماللار بىلەن مۇسۇلمانلارنى كاپىر قىلىشقا تىرىشىپمۇ باققان ئىدى.

خۇددى خرىستىئانلار ئۆزلىرىنى دۇنيادىكى ئەڭ ھىدايەت تاپقان كىشىلەر سانىغاندەك، بەنى ئىسرائىلمۇ «دۇنيادا پەقەت يەھۇدىيلارلا ھىدايەت ئەھلىدۇر» دەپ دەۋا قىلىشاتتى. ئۇلارنىڭ سۆزى بويىچە بولغاندا، ئاللاھنىڭ ئاخىرقى يوليورۇقلىرىنى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلارغا ئەمەس، بەلكى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكۈزگەنلىكى سەۋەبىدىنلا ئۇلار جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامغا دۈشمەن ئىدى. ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ ھەرقانداق بىر غەلىبىسىگە چىداپ تۇرالمايتى ۋە ھالاك بولۇشىنى كۈتىشەتتى. ئاللاھنىڭ ۋەھىيلىرى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەھكاملىرى ئۈستىدە گۇمان پەيدا قىلىش ئۈچۈن، ھەردائىم توختىماي تېرىشاتتى. قىبلە ئۆزگەرگەن پەيتتە ئۇلار تېرىغان پىتنە - ئىغۋاگەرچىلىكىنىڭ ھەددى - ھېسابى يوق ئىدى. مۇناپىقلار بىلەن

[1] سۈرە بەقەرە، 38 - ۋە 39 - ئايەت

مۇناسىۋەت باغلاپ، دائىم ئۇلارغا يېتەكچىلىك قىلاتتى، مۇشرىكلارنىمۇ ئاشكارا رىغبەتلەندۈرۈپ تۇراتتى.

دەل مۇشۇ سەۋەبتىن، ئۇلارنىڭ خاراكتېرى بۇ سۈرىدە ئىنتايىن قاتتىق تەنقىد قىلىغان. باشقا سۈرىلەردە بولسا، ئەشۇنداق ئىشلارنى قىلغانلىقى، ئۇلارنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرگە ۋە ئۇلارنىڭ شەرىئەتلىرىگىمۇ نەسىللەردىن بېرى شۇنداق بىر خىللا پوزىتسىيە تۇتۇپ كېلىۋاتقانلىقى ئەسلىتىلگەن. قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلارغا مەيلى قايسى زامان ۋە قايسى ماكاندا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، گويا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاشلا بىر پىرقىدەك خىتاب قىلىدۇ. چۈنكى ئۇلار قەتئىي ئۆزگەرمەيدىغان بىرلا مىجەز، تەبىئەتكە ئىگە.

بۇ ئۇزۇن تەنقىدنىڭ ئاخىرىدا مۇسۇلمانلارنىڭ: "بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئىمان ئېيتىپ قالارمىكى" دېگەن ئۈمىدتە بولماسلىقى كېرەكلىكى، چۈنكى ئۇلارنىڭ شەخسىيەتچى، مەنپەئەتپەرەس ئىدىئولوگىيىسى بىلەن ئېپلاس تەبىئىتىنىڭ ئىمان ئېيتىش يولىغا توسالغۇ بولىدىغانلىقى ئېيتىپ بېرىلگەن. بۇ خىتاب، ئۇلارنىڭ يالغۇز ئۆزىنىلا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسلىرى بولغانلىقى ئۈچۈن ھىدايەتكە ئىگە دەپ داۋا قىلىشلىرىغا قاتتىق رەددىيە بېرىش بىلەن تاماملىنىدۇ. ھەمدە «ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەقىقىي ۋارىسلىرى ئۇنىڭ سۈننىتىگە تولۇق ئەمەل قىلىپ، ئۇنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارىغا قىلغان ئەھدىسىگە ريئايە قىلىپ كەلگەن كىشىلەردۇر. ئەمدىلىكتە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسلىقى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆئمىنلەرگە ئۆتتى. چۈنكى يەھۇدىيلار توغرا يولدىن چىقىپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىنى ئۆزگەرتىۋەتتى. شۇڭا ئۇلار ئىسلام ئېتىقادىغا ئامانەتدار بولۇش ۋە زېمىندا ئاللاھنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە خەلىپىلىك ۋەزىپىسىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىش لاياقىتىنى يوقىتىپ بولدى. بۇ مەسئۇلىيەتنى ئەمدىلىكتە مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئۇنىڭ مۆئمىن ئەگەشكۈچىلىرى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. مۇسۇلمانلارنىڭ ئوتتۇرىغا چىققانلىقى دەل ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملارنىڭ كەبىنىڭ تېمىنى قويۇرىۋاتقان چاغدا قىلغان دۇئاسىنىڭ مەقبۇل بولغانلىقىنىڭ مۇجەسسەم ئىپادىسىدۇر. ئەينى چاغدا ئۇلار ئۆز دۇئالىرىدا:

رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

«ئى پەرۋەردىگارىمىز! شۈكسىزنى ئۆزۈڭگە ئىتائەتمەن قىلغىن، بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزدىنمۇ ئۆزۈڭگە مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) ئۈممەت چىقارغىن، بىزگە ھەججىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلدۈرگىن، يېتەرسىزلىكلىرىمىزنى ئەپۇ قىلغىن،

جۈنكى سىن تۆۋىنى ناھايىتى قوينۇل قىلغۇچىسىن، ناھايىتى مېھرىبانسىن. ئى پەرۋەردىگارىمىز! تۆلارنىڭ ئىچىدىن ئايەتلىرىڭنى تۆلارغا تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتاب ۋە ھېكمەتنى تەلىم بېرىدىغان، تۆلارنىڭ ھاياتىنى پاكلايدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتكىن، سىن ھەقىقەتەن قۇدرەتلىك، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسىن»[1] دەپ تىلىگەن ئىدى.

مۇشۇ يەردىن باشلاپ سۈرىنىڭ خىتابلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىغا توپلانغان مۇسۇلمانلار جامائىتىگە بۇرىلىدۇ. يەر يۈزىدە ئاللاھنىڭ دەۋىتىنى كەڭ تارقىتىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ ئوتتۇرىغا چىققان بۇ جامائەتنىڭ ھاياتلىق دەستۇرىنىڭ تۈپ ئاساسلىرى سۆزلەپ بېرىلىدۇ ھەمدە بۇ جامائەتكە خاس ئۆزگىچە سالاھىيەت ئاتا قىلىپ، ئەمەلىي ھاياتىنى، نەزەرىيە ۋە چۈشەنچىسىنى باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان شەكىلدە رەتكە سېلىپ بېرىدۇ.

مۇسۇلمانلارنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى قىبلە ئۆزگىرىشىدىن باشلاپ بايان قىلىنىدۇ. مۇسۇلمانلارنىڭ يۈز كەلتۈرىدىغان يېڭى قىبلىسى ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملار تەرىپىدىن ئاللاھنىڭ مەخسۇس بۇيرىقى بويىچە بىنا قىلىنغان ھەرەم مەسجىدى بولۇپ بەلگىلەپ بېرىلىدۇ. چۈنكى كىشىلەرنىڭ پەقەت بىرلا ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشى ئۈچۈن ئاللاھ ئۆزى ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملارنى ھەرەمنى بىنا قىلىشقا ۋە ئۇنى پاك تۇتۇشقا بۇيرىغان ئىدى. پەيغەمبىرىمىز سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنۇ گەرچە قىبلىنىڭ ئۆزگىرىشىنى شۈنچە ئارزۇ قىلىۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنى ئىزھار قىلالمايۋاتاتتى. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

«قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي ٱلسَّمَآءِ ۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ ۗ ﴿١٤٤﴾»

«بىز سېنىڭ بۇ قايتا- قايتا ئاسمانغا بېقىشلىرىڭنى كۆرۈپ تۇرىۋاتىمىز. ئەمدى سېنى چوقۇم سىن ياقتۇرىدىغان قىبلىگە يۈزلەندۈرىمىز. (نامازدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلغىن. (ئى مۇئمىنلەر!) ئەمدى قەيەردە بولماڭلار، (نامازدا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار»[2]

ئاندىن سۈرىدە، بۇ جامائەت ئەمەل قىلىدىغان ئىسلامىي ھايات تۈزۈمىنىڭ تەپسىلاتى، تۈرمۇش نەزىرىيىسى، ئىبادەت ئۇسۇللىرى، مۇئامىلە- ئالاقە - مۇناسىۋەتلىرى بايان قىلىپ بېرىلىدۇ. ئۇلارغا يەنە: «ھەق يولىدا جان بەرگەنلەرنى ھەرگىز ئۆلۈك دەپ قالماڭلار، ئۇلار مەڭگۈ ھاياتتۇر» دەپ ئالاھىدە تەكىتلىنىش بىلەن بىرگە، ئاللاھ يولىدا دۇچ كېلىدىغان خېيىم - خەتەر، جان ۋە مالنىڭ زىيانغا ئۇچرىشى، ئېتىز ۋە تېرىلغۇلارنىڭ نابۇت بولۇشى

[1] سۈرە بەقەرە، 128 - ۋە 129 - ئايەتلەر
[2] سۈرە بەقەرە، 144 - ئايەت

دېگەندەك مۇسىبەتلەرنىڭ مۇسىبەت ئەمەس، بەلكى سىناق ئىكەنلىكى، ھەققانىيەت دەۋەتچىلىرىنىڭ بۇ سىناقلارغا ھەردائىم ئۇچراپ تۇرىدىغانلىقى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. ئۇلارغا ئالاھىدە نەسىھەت قىلىپ: «ھەق بىلەن باتىل ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشتە سىنىلىرى يوقسۇزلىقتىن قورقۇتۇپ، ھاياسىزلىققا ۋە شەھۋانىيەتكە ئۇندەيدۇ. ئاللاھ بولسا سىلەرگە فەزل رەھمىتىنى ۋە ئەپۇ - مەغپىرىتىنى ۋەدە قىلىدۇ. ئاللاھ مۆئمىنلەرنىڭ باشپاناھى ۋە مەدەتكارىدۇر. ئۇلارنى زۇلمەتلەردىن يورۇقلۇققا چىقىرىدۇ. كاپىرلارنىڭ باشپاناھى بولسا، ئۇلارنى يورۇقلۇقتىن چىقىرىپ زۇلمەتكە تاشلايدىغان "تاغۇت" (يەنى ئاسىي)لاردۇر» دېيىلىدۇ. بۇنىڭ ئارقىدىن يېمەك - ئىچمەكنىڭ ھالال - ھاراملىقى ھەققىدىكى ئەھكاملار بېرىلىش بىلەن بىرگە، ياخشىنىڭ ماھىيىتىمۇ ئېيتىپ بېرىلىپ، پەقەت تاشقى قىياپىتىگە قاراپلا ياخشى ياكى يامان دەپ باھا بەرمەسلىك لازىملىقى چۈشەندۈرۈلىدۇ. ئارقىدىن يەنە قان قىساسى، ۋەسىيەت، روزا، جىھاد، ھەج، نىكاھ ۋە تالاق... قاتارلىقلارنىڭ ئەھكاملىرى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. ئىسلام ئائىلە تۈزۈمى ئىنتايىن ئىنچىكە سىستېمىلىق ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ ھەمدە ئىقتىسادىي تۈزۈمگە ئالاقىدار جازانە، ئۆسۈم، زاكات، سودا - تىجارەت قاتارلىقلارنىڭ ئەھكاملىرى بايان قىلىپ بېرىلىدۇ.

بۇ بارلىق تېمىلار ئۇستىدە توختىلىپ ئوتتۇش جەريانىدا ئۇرۇن ۋە شارائىتقا بىنائەن مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىنكى بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئەھۋالى تەرەپكىمۇ ئىشارەت قىلىنىدۇ ۋە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ھاياتىنىڭ مەلۇم قىسمىمۇ بايان قىلىنىدۇ. بىرىنچى پارىدىن كېيىن، پۈتۈن سۈرىنىڭ خىتاب يۆنىلىشى مەخسۇس ئىسلام جامائىتى تەرەپكىلا بۇرىلىدۇ. ئۇلارنى ئاللاھنىڭ شەرىئىتى بويىچە يەر يۈزىدە خەلىپىلىك تۈزۈمىنى بەرپا قىلىشقا ۋە ئېتىقاد ئامانلىنى ئۇستىگە ئېلىشقا ھازىرلاپ، باشقا بارلىق ئۈممەتلەردىن پەرقلىق ھالغا كەلتۈرۈش كۆزدە تۇتىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ، بۇ ئۈممەت كائىنات بىلەن كائىناتنىڭ رەببى (يەنى مۇسۇلمانلارنى شۇنداق ئۇلۇغ خىزمەت ئۈچۈن تاللىغان ئاللاھ) ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىش ھەققىدە باشقىلاردىن پەرقلىق ئۆزگىچە بىر نۇقتىنەزەرگە ئىگە بولغان بولىدۇ.

كۆرىمىزكى، سۈرە ئاخىردا سۆز باش تەرەپتىكى مەۋزۇلارغا يۆتكىلىپ، ئىمانىي تەسەۋۋۇرنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ. ئىسلام ئۈممىتىنىڭ بارلىق پەيغەمبەرلەرگە، پۈتۈن ساماۋىي كىتابلارغا، پەيغەمبەر ئېيتىپ بەرگەن بارلىق غەيبلەرگە ئىمان كەلتۈرىدىغانلىقى ھەمدە پەيغەمبەرلەرنىڭ تەلىماتىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭغا جان، دىلى بىلەن رىئايە قىلىدىغانلىقى سۆزلەپ بېرىلىدۇ.

«ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن

نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾»

بىغەمبەر پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن تۆنۈگۈنگە نازىل قىلىنغان ھىدايەتكە (يوليورۇققا) ئىمان كەلتۈردى، تۆلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھقا ۋە ئاللاھنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈردى. تۆلار: «بىز ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىۋەتمەيمىز. بىز ھۆكمىڭنى ئاڭلىدۇق ۋە ئىتائەتنى قوبۇل قىلدۇق، پەرۋەردىگارىمىز! مەغفىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىرى بىز سېنىڭ دەرگاھىڭغا قايتىمىز» دەيدۇ. ئاللاھ ھېچكىمگە تاقىتى يەتمەيدىغان مەسئۇلىيەت ئارتمايدۇ. ھەركىشىنىڭ قىلغان ياخشى ئەملىنىڭ سەمىرىسى ئۆزىگە، يامانلىقنىڭ ۋابالىمۇ ئۆزىگە. (ئى ئىمان ئېيتقۇچىلار سىلەر دۇئانى مۇنداق قىلىڭلار)

«پەرۋەردىگارىمىز! ئەگەر بىز ئۇنتۇساق ياكى خاتالاشساق، بىزنى جازالىكارلىققا تارتمىغىن. پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە بىزدىن ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەندەك ئېغىر مەسئۇلىيەت يۈكى يۈكلىمىگىن، پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە كۈتەرىشكە تاقىتىمىز يەتمەيدىغان يۈكنى يۈكلىمىگىن، بىزنى كەچۈرگىن، بىزنى مەغفىرەت قىلغىن، بىزگە رەھىم قىلغىن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىزسەن، كافىرلارغا قارشى بىزگە ياردەم قىلغىن»[1]

شۇنداق قىلىپ، سۈرىنىڭ بېشىدىن تارتىپ ئاخىرىغىچە ئىنتايىن تولۇق بىرەكلىكنىڭ مەۋجۇتلىقىنى ھەمدە پۈتۈن مەزمۇنلىرىنىڭ مۇئىمنلەرنىڭ ئەشۇ مۇھىم ئىككى سۈپىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغانلىقىنى كۆرىۋالغىلى بولىدۇ.

****

[1] سۈرە بەقەرە، 285 - ۋە 286 - ئايەتلەر

www.uyghurkitap.com
تۇيغۇر كتاب تور بيكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنڭ بيگى ئادريسى

1 - دىن 29 - گىچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ
ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ
هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ
وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ
ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا
يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ
وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ
أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ
شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ
﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى
ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ
وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾
يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ
لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ

ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ
بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟
شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ وَلَن تَفْعَلُوا۟ فَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى
وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ
لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا۟ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا۟ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا
مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا۟ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا
يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن
رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى
بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ
وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾
كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
﴿٢٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ
سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھ نىڭ ئىسمى بىلەن (باشلايمەن)

ئالىق، لام، مىم. (1) بۇ كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ھېچ شەك يوق، (ئۇ) تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر. (2) ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ، نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز بەرگەن مال-مۈلۈكتىن (خۇدا يولىغا) سەرب قىلىدۇ. (3) ئۇلار سېنىڭ نازىل قىلغان كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە ئاخىرەتنى شەكسىز ئىشىنىدۇ. (4) ئۇنە شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ توغرا يولىدا بولغۇچىلاردۇر، ئۇنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر. (5) شۇبھىسىزكى، كافىرلارنى ئاگاھلاندۇرامسەن، ئاگاھلاندۇرمامسەن، بەربىر، ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ. (6) ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى پېچەتلىۋەتكەن (ئىماستىك نۇرى كىرمەيدۇ)، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن (ھەقىقەتنى كۆرمەيدۇ)، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. (7) كىشىلەر ئارىسىدا ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگۈچى

www.uyghurkitap.com

دېگۈچىلەر بار، ھەقىقەتەن ئۇلار ئىشەنمەيدۇ (يەنى ئاغزىدا ئىشەندۇق دېگىنى بىلەن، كۆڭلىدە ئىشەنمەيدۇ). (8) ئۇلار ئاللاھنى ۋە مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ، ھەقىقەتەن ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ. (9) ئۇلارنىڭ دىللىرىدا كىسەل (يەنى مۇنايىقلىق ۋە شەكلىنىش) بار، ئاللاھ ئۇلارنىڭ كېسىلىنى كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى يالغاندىن ئىماننى دەۋا قىلغانلىقلىرى ۋە ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. (10) ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېپىلسە، «بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ. (11) بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ. (12) ئۇلارغا (يەنى مۇنايىقلارغا): «ئىمان ئېيتقان كىشىلەردەك (يەنى ساھابىلاردەك چىن كۆڭلۈڭلار بىلەن) ئىمان ئېيتىڭلار» دېپىلسە، «بىز ئىمان ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەقلەر، لېكىن (بۇنى) ئۇلار تۇيمايدۇ. (13) ئۇلار مۇئمىنلەر بىلەن ئۇچراشقىنىدا: «بىز ئىمان ئېيتتۇق» دېپىشىدۇ، شاياتۇنلىرى، (يەنى مۇنايىق كاتتىباشلىرى) بىلەن يالغۇز جايدا ئېيتىشقاندا بولسا: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللىمىز، يەقەت (ئىلىمىزنىڭ ئۆچىدىلا ئىمان ئېيتىب قويۇب) مۇئمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز» دەيدۇ. (14) مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن ئاللاھ ئۇلارنى جازالايدۇ، ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇب بىرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقىغان ھالدا يۈرۈشىدۇ. (15) ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىب، گۇمراھلىقنى ئالدى، شۇڭا سودىسى پايدا كەلتۈرمىدى، ئۇلار ھىدايەت تايقۇچى بولمىدى. (16) ئۇلار گوياكى (كېچىدە ئىسسىنىش ۋە يورۇقلۇق ئېلىش ئۈچۈن) ئوت ياققان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى يورۇتقاندا، ئاللاھ ئۇلارنىڭ (ئوتىنىڭ) يورۇقىنى ئۆچۈرىۋەتتى، ئۇلارنى (ئەتراپىنىكى ھېچ نەرسىنى) كۆرەلمەيدىغان قاراڭغۇلۇقتا قالدۇردى. (17) ئۇلار گاستۇر (يەنى گاس ئاڭلىمىغاندەك، ياخشىلىقنى ئاڭلىمايدۇ)، گاچىدۇر (يەنى گاچا سۆزلىيەلمىگەندەك، ياخشى ئىشنى سۆزلىيەلمەيدۇ)، كوردۇر (يەنى كور بولۇب قالغاندەك، توغرا يولنى كۆرمەيدۇ)، شۇڭا ئۇلار گۇمراھلىقتىن قايتمايدۇ. (18) ياكى ئۇلار زۇلمەتلىك، گۈلدۈرماملىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق يامغۇردا قالغان، گويا چاقماق سوقۇۋېتىب ئۇلۇب كېتىشتىن قورقۇب، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى بىلەن ئېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. ئاللاھ كافىرلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلىب تۇرغۇچىدۇر. (19) چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن ئايرىلىب قالغىلى تاس قالىدۇ. ئۇلار چاقماق يورۇقىدا مېڭىۋالىدۇ؛ قارڭغۇلۇق قايلىغاندا تۇرۇب قالىدۇ. ئاللاھ خالىسا ئىدى، ئۇلارنى ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئەلۋەتتە مەھرۇم قىلاتتى. ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر. (20) ئى ئىنسانلار! تەقۋادارلاردىن بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سىلەرنى ۋە سىلەردىن بورۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى ئۈممەتلەر)نى ياراتقان پەرۋەردىگارىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار. (21) ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى تۈشەك ۋە ئاسماننى بىنا (يەنى يۇلتۇزلارنىڭ زىچلىقىدا بىناغا ئوخشاش) قىلىب بەردى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇب بەردى، سىلەرگە رېزىق بولۇش ئۈچۈن يامغۇر ئارقىلىق تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈب بەردى. ئەمدى ئاللاھغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ھالبۇكى، سىلەر (ئاللاھنىڭ شېرىكى يوقلۇقىنى) بىلىب تۇرىسىلەر. (22) بەندىمىز (مۇھەممەد)گە بىز نازىل قىلغان قۇرئاندىن شەكلىنىڭلار، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى مەيدانغا چىقىرىب بېقىڭلار (قۇرئانغا تەئەررۇز قىلىشتا) ئاللاھدىن باشقا ياردەمچىڭلارنىڭ ھەممىسىنى (ياردەمگە) چاقىرىڭلار، (قۇرئان ئىنسانىنىڭ سۆزى دېگىن گېپىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار. (23) ئەگەر مۇنداق قىلالمىساڭلار - ھەرگىزغۇ قىلالمايسىلەر- كافىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان، ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولغان دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار. (24) (ئى مۇھەممەد!) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىب تۇرىدىغان جەنەتلەر بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن، ئۇلار جەنەتنىڭ بىرەر مېۋىسىدىن رىزقلاندۇرۇلغان چاغدا: «بۇنىڭ بىلەن بۇرۇن

(دۇنيادىمۇ) رىزقلانغان ئىدۇق» دەيدۇ. ئۇلارغا كۆرۈنىشى دۇنيانىڭ مېۋىلىرىگە ئوخشايدىغان، تەمى ئوخشىمايدىغان مېۋىلەر بېرىلىدۇ. جەنىتىلەردە ئۇلارغا پاك جۈپتىلەر (يەنى ھۈرلەر) بېرىلىدۇ، ئۇلار جەنىتىلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. (25) ئاللاھ ھەقىقەتىن پاشا ۋە ئۇنىڭدىنمۇ كىچىك نەرسىلەرنى مىسال قىلىپ كەلتۈرۈشتىن تارتىنىپ قالمايدۇ، مۇئمىنلەر بولسا ئۇنى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەت دەپ بىلىدۇ؛ كافىرلار بولسا: «ئاللاھ بۇ نەرسىلەرنى مىسال قىلىپ كەلتۈرۈشتىن نېمىنى ئىرادە قىلىدۇ؟» دەيدۇ. ئاللاھ بۇ مىسال بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنى (ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقتىن) ئازدۇرىدۇ ۋە نۇرغۇن كىشىلەرنى (ئۇنى تەستىقلىغانلىقتىن) ھىدايەت قىلىدۇ؛ شۇ ئارقىلىق پەقەت پاسىقلارنىلا ئازدۇرىدۇ. (26) پاسىقلار ئاللاھ ۋەدە ئالغاندىن كېيىن ۋەدىسىنى بۇزىدۇ، ئاللاھ ئۇلاشقا بۇيرىغان شەيئىنى ئۈزۈپ قويىدۇ (يەنى سىلە- رەھىم قىلمايدۇ)، يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ؛ ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر. (27) ئاللاھنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرگە جان بەردى (يەنى ئاتاڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ قارنىدا ئابىمەنى ئىدىڭلار)، كېيىن (ئەجىلىڭلار توشقاندا) ئاللاھ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن كېيىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتۇرىلىسىلەر. (28) ئاللاھ يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەر(نىڭ پايدىلىنىشىڭلار) ئۈچۈن ياراتتى، ئاندىن ئاسمانىنى يارىتىشقا يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تاماملىدى. ئاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر. (29)

بۇ كاتتا سۈرىنىڭ باشلىنىش قىسمى بولغان بۇ بۆلۈمىدە، يەھۇدىيلاردىن باشقىمۇ ئىسلام ھەرىكىتىگە قارشى تۇرىۋاتقان مەدىنىدىكى پۈتۈن بۇزغۇنچى ئۇنسۇرلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىمىز. ئۇنىڭدا يەھۇدىيلارغا قارىتا يېنىككىنە ئىشارە قىلىنغان بولۇپ، ئۇلارنى "مۇناپىقلارنىڭ شاياتۇنلىرى" دەپ ئاتىغانلىقنىڭ ئۆزىلا يەھۇدىيلارنىڭ نۇرغۇن خاراكتېرىنى ئىپادىلەپ بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ ئىسلام ھەرىكىتىگە قارشى زادى قانداق رول ئويناۋاتقانلىقىنىمۇ ئىپادىلەپ بېرىدۇ. بۇ يېنىك ئىشارە باشلانغۇچتا ئۇلارنىڭ خاراكتېرىنى ئىپادىلەپ بىرىشكە تامامەن يېتەرلىك. ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنىڭ تەپسىلاتى ھەققىدە كېيىنچە تەپسىلى توختىلىنىدۇ.

بۇ خۇسۇسىيەتلەرنى سۈرەتلەش جەريانىدا بىز قۇرئان كەرىمنىڭ تەبىر ۋە تەسۋىر ئۇسلۇبى بىلەنمۇ تونۇشۇپ چىقىمىز. تەسۋىرلەشكە نىسبەتەن سىزىق بىلەن رەڭلەرنىڭ ئورنىغا ئىنتايىن گۈزەل سۆزلەرنىڭ تاللانغانلىقىنى كۆرىمىز. ئۇلارنى ئوقۇش بىلەنلا ئەسلىدىكى مەنزىرە كۆز ئالدىمىزدا جىلۋىلىنىشكە باشلايدۇ. بۇ تەسۋىر بىلەن مەنزىرىلەر ناھايىتىمۇ تىز ھەرىكەتلەنگەن ھالدا گويا ھاياتى كۈچى ئۇرغۇپ تۇرغاندەك جانلىق كۆرۈنىدۇ.

سۈرىنىڭ بېشىدىلا ئۇقۇمى ئاددى، قىسقا ۋە ئاممىباپ، يېنىك سۆزلەر بىلەن ئىنسانلارنىڭ ئۈچ خىل تەبىقىسى ئۆزگىچە تەسۋىرلىنىدۇ. ھەر بىر تەبىقە ئاجايىپ چوڭ ساندىكى ھەر قايسى ئىنسانىي جەمئىيەت ۋە شەخسلەرنىڭ تىرىك ئۈلگىسى بولۇپ، ئۇلار شۇ دەرىجىدە ئەمەلىي ۋە ئىنتايىن رېئال كۆرىنىدۇكى، ھەر زامان ۋە ماكاندا قايتىمۇ قايتا ۋۇجۇتقا كېلىپ تۇرىدۇ. پۈتۈن ئىنسانىيەت ئەڭ دەسلەپ يارىتىلغان كۈندىن تاكى ھازىرغا

قەدەر بولغان ئۆزۈن تارىخى جەريانىدا دەل ئەشۇ ئوچ خىل تەبىقىگە ئايرىلىپ كەلمەكتە. مانا بۇ قۇرئاننىڭ مۆجىزىۋىلىكىنىڭ بىر مەخسۇس ئالامىتىدۇر.

بۇ قىسقىچە ساناقلىق جۈملىلەر ئارقىلىق مەزكۇر تەبىقىلەرنىڭ قىياپىتى ئىنسانىنىڭ ئىددىيە لەۋھىسىگە شۇ قەدەر مۇكەممەل بىر شەكىلدە نەقش قىلىپ ئويۇۋېتىلىدۇكى، ئۇلار گويا ھايات، ھەرىكەتچان، تونۇش كىشىلىك ئوبرازدەك ئۆزىنىڭ رېئال قىياپىتى بىلەن ئىنسانىنىڭ كۆز ئالدىدىن مېڭىپ ئۆتۈۋاتقان پىتى كۆرۈنىدۇ. بۇ ساددا، قىسقا جۈملىلەر شۇ قەدەر مۇناسىپ، قاملاشقان، ئاھاڭداش، مۇڭلۇق ئىكەنكى، ھەرقانداق ئۆزۈن كالام ۋە مۇپەسسەل بايانلارمۇ ئۇنىڭ كىچىككىنە بۇرجىكىگە تەڭ كېلەلمەيدۇ.

بۇ تەبىقىلەرنى تەسۋىرلەش تامامىلانغاندىن كېيىن، قۇرئان كەرىم پۈتۈن ئىنسانلارنى بىرىنچى خىل تەبىقىدىن بولۇشقا چاقىرىدۇ. ھېچبىر شېرىكى ۋە ھېچقانداق تەڭدىشى بولمىغان بىردىنبىر ياراتقۇچى، بىردىنبىر رىزىقلاندۇرغۇچى بولغان بىرلا ئاللاھنىڭ قۇللۇق ۋە بەندىچىلىكىگە قايتىشقا دەۋەت قىلىدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەقىقىي پەيغەمبەرلىكىدىن ۋە ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان قۇرئان كەرىمدىن شەكلىنىۋاتقانلارغا: «قېنى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر سۈرىنى مەيدانغا چىقىرىپ بېقىلار» دەپ جەڭ ئېلان قىلىدۇ. قۇرئاندىن يۈز ئۆرۈگەنلەرنى ئىنتايىن شىددەتلىك ۋە ناھايىتى قورقۇنچلۇق ئازابقا تەييار بولۇشقا چاقىرىپ، مۇئمىنلەرگە بولسا، تۈگىمىس - پۈتمەس ئىنئام - ئىكراملار بىلەن خۇشخەۋەر بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ تەسۋىرىنى سۆز ئەينەكلىرىدە كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئاندىن يەھۇدىيلار بىلەن مۇناپىقلارنىڭ: «قۇرئاندا شۇنچە ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەرمۇ مىسال كەلتۈرىلىدىكەن، شۇڭا ئۇ ھەرگىزمۇ ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان كىتاب ئەمەس» دەپ پىتنە قىلىپ يۈرۈشلىرىگە ھەمدە شۇنى دەستەك قىلىپ، كىشىلەرنى شەك - شۈبھىگە مۇبتىلا قىلىش بازىرىنى قىزىتىۋاتقانلىقىغا رەددىيە بېرىدۇ. ئۇلارغا بۇ ئۇششاق مىساللارنىڭ ئىنتايىن چوڭقۇر ھېكمەتكە تولغانلىقىنى، بىر تەرەپتە ئۇلار ئۇنى ئوقۇپ تېخمۇ گۇمراھ بولسا، يەنە بىر تەرەپتە مۇئمىنلەر ئوقۇپ ئىمانى تېخمۇ مۇستەھكەملىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئاندىن ئۇلارنىڭ ئۆلتۈرگۈچى ۋە تىرىلدۈرگۈچى، ھەممىنى كۆرۈپ ھەم بىلىپ تۇرغۇچى، ياراتقۇچى ۋە ھەممىنى ئىدارە قىلغۇچى بولغان ئاللاھنى ئىنكار قىلىشلىرىغا قاتتىق رەددىيە بېرىپ، ئاللاھنىڭ پۈتۈن كائىناتنى ئىنسان ئۈچۈن ياراتقانلىقىنى، ئۇلارغا سان - ساناقسىز ئىنئام - ئىكراملارنى بەرگەنلىكىنى ھەمدە بۇ پايانسىز، كەڭ مۇلكىيەتنى ئاتا قىلىپ، ئىنسانلارنى ھوقوقلۇق خەلىپە قىلغانلىقىنى سۆزلەپ بېرىدۇ.

بۇ، بەقەرە سۈرىسىنىڭ بىرىنچى دەرسى بويلاپ ماڭىدىغان نۇقتىلىق تېمىلارنىڭ ئومۇمىي خۇلاسىسى بولۇپ، ئاللىمىزدا ئۇنىڭ تەپسىلاتى ھەققىدە ئەتراپلىق توختىلىپ ئۆتىمىز.

****

سۈرە بەقەرە «ئەلف، لام، مىم» دېگەن ئۈچ تاق ھەرپ بىلەن باشلىنىپ، ئارقىدىنلا ئاللاھنىڭ كىتابى ھەققىدە: «بۇ ئاللاھنىڭ كىتابىدۇر، ئۇنىڭدا ھېچ شەك يوق، تەقۋادارلار ئۈچۈن ھىدايەتتۇر» دەپ توختىلىدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ بۇنىڭدىن باشقا بەزى سۈرىلىرىمۇ شۇنداق تاق ھەرپلەر بىلەن باشلانغان بولۇپ، ئۇلىمالار ئۇنىڭ خىلمۇ خىل شەرھىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان. بىز شۇلارنىڭ ئىچىدىن تۆۋەندىكى قاراشنى تاللايمىز:

«بۇ ئارقىلىق: "قۇرئانمۇ مۇشۇ تاق ھەرپلەردىن پۈتۈپ چىققان" دەپ ئىشارە قىلىنماقتا. بۇ ھەرپلەر ھەممىگە تونۇشلۇق ھەم مەلۇملۇق بولۇپ، ئەرەبلەر ئۇنى ناھايىتى ئاسان ئىشلىتەلەيدۇ. ئەمما ئۇنىڭدىن پۈتۈپ چىققان بۇ قۇرئان كەرىم شۇ قەدەر مۆجىزىۋىي سۈپەتكە ئىگە ئىكەنكى، ئۇنىڭغا ئوخشاش بىر كىتابنى ئەشۇ ھەرپلەر بىلەن يېزىپ چىقىش ھېچقاچان ئەرەبلەرنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ. شۇڭا بۇ كىتاب ئۇلارغا قايتا - قايتا دوئىل ئېلان قىلىپ، ئەگەر قۇلىدىن كەلسە، شۇنىڭغا ئوخشاش بىر كىتابنى، ياكى ئۇنىڭ سۈرىلىرىدەك **10** سۈرىنى، ئۇمۇ بولمىسا، پەقەتلا بىر سۈرىنى مەيدانغا كەلتۈرۈپ بېقىشقا چاقىرغان. ئەمما ئۇلار بۇ دوئىلغا جاۋاب قايتۇرۇشتىن ئاجىز كەلگەن».

قۇرئان كەرىمنىڭ ئاجايىپ مۆجىزىۋىلىكى بەئەينى كائىناتنىڭ مۆجىزىۋىلىكىگە ئوخشايدۇ. خۇددى ئاللاھنىڭ يارىتىشى بىلەن ئىنسانىنىڭ سەنئىتى ئوخشاش بولمىغاندەك، قۇرئان بىلەن ئىنسانىنىڭ سۆزىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. قېنى، بۇ تۈپراققا قاراپ باقايلى، ئۇ ھەممىمىزگە مەلۇملۇق بىرقانچە ئىلمىنىتىن تەركىپ تاپقان بىر زەررە. بىز ئۇنىڭ بىلەن خىش، تاۋاق، ياكى ھەيكەل ۋەياكى بەك بولغاندا بىرەر ماشىنا ياساپ چىقالايمىز. لېكىن ئاللاھ شۇنچە شانلىق بىر يارىتقۇچى ئىكەنكى، ئۇ زەررىلەرگە ھاياتلىق بەخش ئېتىدۇ. زەررىلەر بىردىنلا ھەرىكەتچان، جانلىق مەخلۇققا ئايلىنىپ، ئاللاھ تائالانىڭ "ھايات"تىن ئىبارەت سىرىنى ئۆز قوينىغا ئالغان ھالدا كۆز ئالدىمىزدا نامايەن بولىدۇ. بۇ "ھايات" ئىنسانىنىڭ كۆچ - قۇدرىتىدىن ۋە ئەقىل - ئىدراكىدىن تاشقىرى بىر سىر بولۇپ، بۇنىڭغا قۇرئان كەرىمنى مىسال قىلىشقا بولىدۇ. ئىنسانلار تاق ھەرپلەر بىلەن ۋە شۇلاردىن تۈزۈلگەن ئۇقۇملۇق جۈملىلەر بىلەن نەسىر ياكى شېئىر يېزىپ چىقالايدۇ. ئەمما ئاللاھ تائالا دەل شۇ ماددىلارنى ئىشلەتكەندە، قۇرئان كەرىم ۋە فۇرقانى ئەزىم پۈتۈپ چىقىدۇ. دېمەككى، ئاللاھنىڭ كالامى بىلەن ئىنسانىنىڭ سۆزى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق، خۇددى جانسىز بىر ماددا بىلەن جانلىق بىر مەخلۇقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەرققە ئوخشايدۇ. ھەقىقىي ھايات بىلەن كۆرۈنۈشتىكى ھاياتنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەرقمۇ دەل شۇنىڭدىن ئىبارەتتۇر.

«ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ» «بۇ ئاللاھنىڭ كىتابى، بۇنىڭدا ھېچ شەك يوقتۇر»

سۈرە باشلىنىشىدىن تارتىپلا ئىشەنچ، ساداقەتنىڭ قەتئىي دەلىللىرىنى ئۆز قوينىغا ئالغان تۇرسا، ھەمدە ئەرەب ئەدىبلىرىمۇ ئۆز تىلىدىكى ھەممىگە مەلۇملۇق ئەشۇ ھەرپ ۋە

سۆزلۈكلەر بىلەن بۇنداق بىر كىتابنى مەيدانغا كەلتۈرۈشتىن ئاجىز كەلگەن تۇرسا، ئۇنىڭدا قانداقمۇ شەك - شۇبھە بولسۇن؟

«ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ» «مانا بۇ كتاب، بۇنىڭدا شەك يوقتۇر تەقۋادارلار ئۈچۈن ھىدايەتتۇر»

بۇ كىتابنىڭ ھەقىقىتىمۇ، تەبىئىيتىمۇ، ماھىيىتىمۇ ۋە مەۋجۇتلۇقىمۇ ھىدايەتتۇر. ئەمما ئۇ زادى كىمگە ھىدايەت؟ زادى كىمگە يول كۆرسەتكۈچ نۇر ۋە كۆيۈمچان رەھبەر؟... پەقەتلا تەقۋاارلارغا.

****

تەقۋا

بۇنىڭدىن پەقەت قەلبى ئاللاھقا بولغان قورقۇنچ بىلەن تولۇپ تاشقان كىشىلا مەنپەئەتلىنەلەيدۇ. تەقۋالىق بۇ كىتابقا ئىنسانىنىڭ قەلب دەرىزىلىرىنى ئاچىدۇ. تەقۋالىق بىرەر قىلبكە يەرلەشكەن چاغدىلا ئاندىن ئۆز رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرىدۇ. چۈنكى ھەرقانداق قەلبنى ئىمانغا مايىل قىلىدىغان نەرسە تەقۋالىق بولۇپ، ساداقەتنى ھەممىدىن ئىلگىرى ئېگىز كۆتىرىپ، ھەققانىيەتنىڭ ساداسىغا "لەببەيك" دېيىشكە تەييارلايدۇ.

قانداقلا كىشى قۇرئاندىن ھىدايەت تاپماقچى بولىدىكەن، ئۇنىڭ ئىخلاسمەن، ساغلام قەلب بىلەن قۇرئاننىڭ يېنىغا كېلىشى ئىنتايىن مۇھىم. ئۇنىڭ قەلبى ئاللاھقا بولغان قورقۇنچقا ۋە تەقۋادارلىققا تولغان بولۇشى، دائىم دېگۈدەك بىرەر يەردە ئازغۇنلۇققا پېتىپ قېلىشتىن، زالالەتكە يېرىلىپ قىلىشتىن ئەندىشە قىلىپ تۇرىۋاتقان بولۇشى لازىم. كىمكى قۇرئاننى ئەنە شۇنداق مۇلاھىزە قىلىدىكەن، قۇرئانمۇ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ سىر - ئەسرالىرىنى ئېچىپ بېرىدۇ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ بەرىكەت نۇرىنى ياغدۇرىدۇ. شۇنداق قىلىپ، تەقۋادار، نازۇك، ھاياجانلىق، يۇمشاق قەلبكە مەرىپەتنىڭ شەربىتى قۇيۇلغان بولىدۇ. رىۋايەت قىلىنىشچە، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر قېتىم ئۇبەي ئىبنى كەئب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن تەقۋالىقنىڭ مەنىسىنى سورىغان. ئۇ جاۋابەن: «سەن بىرەر تىكەن - چاتقال باسقان يولدىن ئۆتۈپ باققانمۇ؟» دەپ سورىغان، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: «ھەئە» دېگىنىدە، «ئۇ يولدىن قانداق قىلىپ ئۆتتىڭ؟» دەپ سورىغان. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: «كىيىملىرىمنى ئاۋايلاپ، ئېھتىيات بىلەن مېڭىپ» دەپ جاۋاب بەرگەندە، ئۇبەي ئىبنى كەئب: «تەقۋالىق دېگەن دەل مۇشۇنداق بولىدۇ» دېگەن.

مانا بۇ تەقۋالىقنىڭ مەنىسى. سەگەك ۋىجدان، پاك تۇيغۇ، ئاللاھقا بولغان دائىملىق قورقۇنچ، ئىزچىل ئېھتىيات بىلەن ھاياتلىق يولىدىكى تىكەنلەردىن ساقلىنىشتۇر. بولۇپمۇ، نەپسىي خاھىش، ھاۋايى - ھەۋەس، قورقۇنچ، تەھدىت، تاماخورلۇق، قۇرۇق ئارزۇ - ئۈمىد

قاتارلىقلارنىڭ تىكەنلىرى ھەممە ئەتراپىنى قاپلىغان يوللاردىن ساقلىنىشتۇر. ئىشقا ئاشۇرالمايدىغانلارغا باغلانغان ئۈمىدنىڭ، پايدا ياكى زىيان يەتكۈزەلمەيدىغانلارغا باغلانغان قورقۇنچنىڭ تىكەنلىرىگە تولغان يولدىن... خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش يەنە قانچە ئون تۈرلۈك تىكەن، توساقلارغا تولغان يولدىن ساقلىنىشتۇر...

ئاندىن ئايەت كەرىمەلەر يەنە تەقۋادارلارنىڭ سۈپەتلىرىنى بايان قىلىش بىلەن داۋام قىلىدۇ. بۇ سۈپەتلەر مەدىنىدىكى دەسلەپكى مۆئمىنلەرنىڭ سۈپەتلىرى بولۇپ، باشقا پۈتۈن دەۋرلەردىكى بارلىق ئىخلاسمەن مۇسۇلمانلارنىڭمۇ مۇئەييەن ئۆلچىمى بولۇپ كەلمەكتە.

«ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ» «تۇلار غەيبكە ئىمان كەلتۈرىدۇ، نامازنى بەرپا قىلىدۇ (يەنى، ئادا قىلىدۇ)، بىز بەرگەن رىزىقتىن سەرب قىلىدۇ. تۇلار سېنىڭ نازىل قىلغان كىتابىڭغا (يەنى، قۇرئانغا)، سەندىن ئىلگىرىكى نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىمان كەلتۈرىدۇ ۋە ئاخىرەتنى ئىشىنىدۇ»

تەقۋادارلارنىڭ بىرىنچى خۇسۇسىيىتى شۇكى، ئۇلاردا پائالىيەتچان ئاڭ بىرلىكى بولىدۇ. ھەممەيلەننىڭ قەلبى غەيبكە بولغان ئىمان بىلەن تولغان بولىدۇ، ھەممەيلەن ئوخشاش پەرزنى ئادا قىلىدۇ، بارلىق پەيغەمبەرلەرگە ئىشىنىدۇ، قىيامەتتىكى جاۋابكارلىققا قەتئىي ئىمان كەلتۈرىدۇ. مانا بۇ پىكرىي بىرلىك ئىسلام ھاياتلىق نەزەريەسىنىڭ گەۋدىلىك خۇسۇسىيىتى بولۇپ، بۇ ئەقىدىنى قوبۇل قىلغان كىشىلەردە باشقىلارغا سېلىشتۇرغاندا مۇكەممەل بىر ئىتتىپاقلىق بارلىققا كېلىدۇ. شۇڭا بۇ ئەقىدە پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ ھاياتلىق نەزەريىسى بولۇشى، بارلىق ئىنسانلارنىڭ ئۇنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭ سايىسى ئاستىدا تولۇق بىرلىشىپ، ھاياتلىق يولىنى بەلگىلىگەن ھالدا ھايات كەچۈرىشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن خەلقنىڭ نەزەريىە، تۈيغۇلىرىغا، ئەمەلىي ھاياتىغا ۋە ئىجتىمائىي تۈزۈمىگە مانا بۇ ئەقىدە ھۆكۈمرانلىق قىلغان بولۇشى لازىم.

بىز تەقۋادارلارنىڭ بۇ مۇھىم، گەۋدىلىك خۇسۇسىيىتىنى تەپسىلى مۇلاھىزە قىلىپ، ھەربىر تەركىبىگە نەزەر سالىدىغان بولساق، بۇ بارلىق تەركىبلەرنىڭ پۈتۈن ئىنسانىيەت ھاياتىدىكى ھەممە ئېتىراپ قىلغان ئەڭ يۇكسەك قەدىر - قىممەتلەردىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يېتىمىز.

«ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ» «تۇلار غەيبكە ئىمان كەلتۈرىدۇ» شۇڭا تەقۋادارنىڭ روھى بىلەن پۈتۈن كائىناتنى ياراتقۇچى زاتنىڭ كۈچ - قۇدرىتى ئوتتۇرىسىدا ماددىي ياكى ھېسسىي ھېچبىر توسالغۇ بولمايدۇ. بۇ ماددىي دۇنيادىن تاشقىرى مەۋجۇت بولغان يۇكسەك ئالەم، كۈچ - قۇۋۋەت، ھەقىقەتلەر بىلەنمۇ ئۇنىڭ روھى ئارىسىدا ھېچبىر ماددىي ياكى ھېسسىي توسالغۇ قالمايدۇ.

دەرۋەقە، غەيبكە ئىمان كەلتۈرۈش، ئىنساننىڭ ھېسسىي بىلدۇرگەندىن ياشقىنى بىلمەسلىكتەك ھايۋانلىق مەرتىۋىسىدىن يۇكسىلىش يولىدىكى بىرىنچى قەدەمدۇر. ئىنسان غەيبكە ئىمان كەلتۈرۈش ماقامىغا يېتىپ كەلگەندىلا، كائىناتنىڭ بۇ چەكلىك دۇنيادىن ناھايىتىمۇ كاتتا ئىكەنلىكىنى بىلىپ يېتەلەيدىغان ئەڭ يۇكسەك ئىنسانىي ماقامغا يېتكەن بولىدۇ. كائىناتنىڭ قانداقتۇر ھېسلارنىڭ (ياكى بىر قىسىم يېڭى ئەسۋاپ، ۋاستىلەرنىڭ) بىلىپ يەتكىنىدىن ئىبارەتلا ئەمەسلىكىنى، بەلكى تاشقى كۆرىنىشىدىن تېخىمۇ كاتتا، تېخىمۇ بۈيۈك بىر ئالەم ئىكەنلىكىنى بىلىپ يېتىدۇ. شۇنداق قىلىپ، "غەيبكە ئىمان ئېيتقۇچى" ئىنساننىڭ تەسەۋۋۇر دۇنياسىدا، بۇ پۈتۈن كائىناتنىڭ ھەقىقىتى، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ ئىنسانىي مەۋجۇتلىقى، ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى كۆچ - قۇۋۋەتلەر، كائىنات ۋە ئۇنىڭ ئارقىدا رول ئويناۋاتقان ھېكمەتلىك باشقۇرغۇچى قۇدرەت ھەققىدە چەكسىز ئۆزگىرىش، شۇنداقلا ھەممىنى ئۆز قوينىغا ئالغان زور ئىنقىلاب بەرپا بولىدۇ. يالغۇز تەسەۋۋۇر دۇنياسىدىلا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ زېمىندا قىلىدىغان ئىش، ئادەتلىرىدىمۇ كەڭ - كۆلەمدە ئۆزگىرىش بولىدۇ. شۇنىسى ئېنىقكى، ئۆزىنىڭ چەكلىك ھېسسىي دۇنياسى بىلەنلا بولۇپ ياشايدىغان ئادەمنىڭ ھاياتى بىلەن، ئۆزى چەكسىز كائىناتتا ياشاۋاتقان، كائىناتنى ئۇنىڭ كۆزلىرى ۋە دانا بەسىرىتى سەير قىلىۋاتقان، قەلب تەكتىدە ۋە تەسەۋۋۇر دۇنياسىدا بۇ پايانسىز، ئەزىم كائىناتنىڭ ياڭراق ساداسىنى ھەر دائىم ئاڭلاپ تۇرىۋاتقان كىشىنىڭ ھاياتى ھەرگىز بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ. ئۇ ئۆز ئاقىۋىتىنىڭ، زامانىنىڭ ۋە ماكانىنىڭ چەك - چېگرىسى بۇ چەكلىك ئۆمرىدىكى ئەرزىمەس ئىدراكىدىن تاشقىرى ئىكەنلىكىنى پۈختا بىلىدۇ. ئىچكى ۋە تاشقى ئالەمنىڭ ئارقىسىدا بىر ئەزىم ھەقىقەتنىڭ رول ئويناۋاتقانلىقىنى، ئۇ بولسىمۇ ئىنسانىنىڭ تۈپ مەنبەسى، (يەنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرگۈچىسى) بولغان ئاللاھنىڭ زاتى ئىكەنلىكىنى، ئاللاھنىڭ زاتى بىزنىڭ نەزەر دائىرىمىزدىن ۋە ئەقىل - ئىدراك ئىقتىدارىمىزدىن تاشقىرى ئىكەنلىكىنى تولۇق بىلىدۇ.

مانا بۇ شەكىل ئارقىلىقلا ئىنساننىڭ چەكلىك بىكىر كۆچىنى چېچىلاڭغۇلۇقتىن ھەمدە يارىتىلىشىدا مەقسەت قىلىنمىغان ۋە بىزنىڭ بىكىر كۆچىمىزمۇ تەكتىگە يېتىپ بارالمايدىغان، ناۋادا پۈتۈن بىكرى كۆچىمىزنى ئەشۇ ئىشلار ئۈچۈن سەرپ قىلغان تەقدىردىمۇ بىزگە ھېچبىر دىنىي مەنپەئەتى بولمايدىغان كېرەكسىز ئىشلار بىلەن مەشغۇل بولۇپ يۈرۈشتىن ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ. شەكسىزكى، ئاللاھ ئېھسان قىلغان بۇ چەكلىك بىكىر كۆچى ئىنساننىڭ يەر يۈزىدە ئاللاھنىڭ خەلىپىسى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن ئۆز ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى ئۈچۈن بېرىلىگەن. ئىنسان بىكرىنىڭ ۋەزىپىسى يېقىن ۋە رېئال ھاياتنى تۈزەش، ھاياتنى تەپەككۇر قىلىش، ئۇنىڭغا چوڭقۇر ۋە ئەتراپلىق نەزەر تاشلاپ يەكۈنلەپ چىقىش، ھاياتنى تەرەققى قىلدۇرۇپ، تېخىمۇ گۈزەللەشتۈرۈشتىن ئىبارەتتۇر. ئەمما بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىنى روھانىي قۇۋۋەتنىڭ كائىنات بىلەن، شۇنداقلا كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسى بىلەن بىۋاستە باغلىنىشلىق بولغان دەللىلىك يولى ئاساسىدا ئورۇندىشى لازىم؛ مەجھۇل غەيب

ئالەمنى بولسا، ئۆز ھالىغا قويۇپ قويۇش كېرەك، چۈنكى ئىنسانىنىڭ چەكلىك ئەقلى غەيب ئالىمنى بىلىپ يېتەلمەيدۇ. دۇنيا ھاياتى ۋە يەرشارى بىلەنلا چەكلىك بولغان ناقىس ئەقىل كۆچىگە تايىنىپ مەۋجۇدىيەت ئالىمىدىن تاشقىرى ئالەمنى ئىزدىمەكچى بولغان ھەمدە بۇ ئىزدىنىشتە روھانىي ئىلھام ۋە روشەن بەسىرەتكە تايانمىغان، شۇنداقلا غەيب ئالىمنى ئىدراكتىن تاشقىرى بىلىپ، ئۆز ئورنىغا قويۇپ قويمىغان بۇ خىل كىشىلەرنىڭ پۈتۈن تىرىشچانلىقلىرى ھامان مەغلۇبىيەتكىلا دۇچار بولىدۇ. ئۇلارنىڭ تىرىشچانلىقلىرىنىڭ مەغلۇبىيەتكە دۇچار بولۇشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار شۇ ساھەدە ئىشقا يارىمايدىغان ھەمدە شۇ ساھە ئۈچۈنمۇ يارىتىلمىغان كۆچنى شۇ ساھە ئۈچۈن ئىشلىتىۋاتقان بولىدۇ. پىكىر كۆچنى خاتا جايغا قوللىنىپ، ئىسراپ قىلىۋاتقان بولىدۇ.

ئىنسان ئەقلىنىڭ مۇتلەق ۋە چەكسىز مەۋجۇدىيەتنى ئىدراك قىلىشتىن ئاجىز چەكلىك ئەقىل ئىكەنلىكى ئېتىراپ قىلىنغاندىن كېيىن، ئىنسانىنىڭ زېھنى شۇ مەنتىقىگە ھۆرمەت قىلىپ، "مۇتلەق ۋە چەكسىز مەۋجۇدىيەتنى بىلىپ يېتىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكى"دىن ئىبارەت ھەقىقەتنى قوبۇل قىلىشى كېرەك. شۇنى نەزەردە تۇتۇش كېرەككى، ئىنسان ئەقلىنىڭ مەجھۇل ئالەمنى بىلىپ يېتەلمىگەنلىكى قانداقتۇر غەيب ئالەمنىڭ مەۋجۇد ئەمەسلىكىگە دەلىل بولالمايدۇ. شۇڭا غەيب ئىشلارنى ئەقىل كۆچىدىن تاشقىرى بىر كۆچكە تاپشۇرۇشى ۋە بۇ ھەقتە كېرەكلىك مەلۇماتلارنى بولسا، ھەممىنى بىلگۈچى، ھەممىدىن خەۋەردار، ئاشكارا ۋە مەخپى ھەممىنى ئۆز قوينىغا ئالغان، ئۇنىڭغا نىسبەتەن رىئال ئالەم بىلەن غەيب ئالىمنىڭ ھېچبىرقى بولمىغان ئاللاھ تائالانىڭ ئىلمىدىن ھاسىل قىلىش لازىم.

مانا بۇ خىل نۇقتىئىنەزەر بىلەن ئەقىل مەنتىقىسىگە ھۆرمەت قىلغان كىشى دەل مۇئمىن بولۇپ، غەيبكە ئىمان كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت بۇ سۈپەت تەقۋادارلارنىڭ ئالدىنقى ئورۇندىكى سۈپەتلىرىنىڭ بىرسىدۇر.

غەيبكە ئىمان كەلتۈرۈش، ئىنسانىنىڭ ھايۋانلىق دەرىجىسىدىن يۇكسىلىشىدىكى ئايرىلىش نوقتىسىدۇر. بىراق خۇددى ھەر بىر دەۋردىكىگە ئوخشاشلا زامانىمىزدىكى ماتېرىيالىستلارمۇ ئىنسانىنى كەينىگە ياندۇرۇشقا، قايتىدىن ھايۋانلىق دەرىجىسگە پاتۇرۇشقا، ئۇببكتىپ سىزىمدىن باشقا ھېچ نەرسە بولمىغان ھايۋانات دۇنياسىغا ئېلىپ بېرىشقا تىرىشىپ كەلمەكتە. ھەمدە ئۇنى "تەرەققىپەرۋەرلىك" دەپ ئاتاشماقتا. ۋەھالەنكى، ئۇ تەرەققىپەرۋەرلىك ئەمەس، دەل ئەكسىچە قالاقلىقتۇر. ئاللاھ تائالا مۇئمىنلەرنى «غەيبكە ئىشىنىدۇ» دەپ سۈپەتلەش ئارقىلىق ئۇ خىل ئازغۇنلۇقتىن قۇتۇلدۇرغان. بۇ ئۇلۇغ نېمەتنى ئاتا قىلغان ئاللاھقا ھەمدى - سانالار بولسۇن! ھايۋانلىققا مەھلىيا بولۇپ كېلىۋاتقان قالاق ماتېرىيالىستلارغا لەنەتلەر بولسۇن!

«وَيُقِيمُون ٱلصَّلَوٰةَ» «نامازنى بەرپا قىلىدۇ (يەنى، ئادا قىلىدۇ)»

مۆئمىنلەر يالغۇز بىرلا ئاللاھقا ئىبادەت ۋە بەندىچىلىك قىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئىنسانلارنىڭ ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ قۇللىقىدىن ئازاتلىققا، يۇكسەكلىككە چىققان بولىدۇ. ئۇلار چەكسىز كۈچ - قۇدرەتنىڭ ئىگىسىگىلا يۈزلەنگەن، ئۇلارنىڭ باشلىرى ئىنسانىنىڭ ئالدىدا ئەمىس، پەقەتلا ئاللاھنىڭ ئالدىدا (تەزىمگە) ئېگىلگەن بولىدۇ. قەلبلىرى ھەقىقىي مەنىدىن ئاللاھنىڭ ئالدىدا سەجدىدە تۇرىۋاتقان، كېچەيۇ - كۈندۈز ئاللاھ بىلەنلا باغلانغان بولىدۇ. ئۇلار ئۆز مۇناسىۋىتىنىڭ بىۋاستە "ۋاجىبۇل ۋۇجۇد" (كائىناتنى ياتقۇچى) بىلەن باغلانغانلىقىنى ھېس قىلىۋاتقان بولىدۇ.

ھەقىقىي مۆئمىن ھاياتى دۇنياغا ۋە ئۇنىڭ ئېھتىياجلىرىغا غەرق بولۇپ كەتمەيدۇ، بەلكى ھاياتىنىڭ ئۇلۇغۋار غايىسىنى تېپىپ يەتكەن بولىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ پۈتۈن مەخلۇقاتلاردىن ئەۋزەل ھەم كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى، چۈنكى ئۇنىڭ باغلىنىشلىقى دۇنيادىكى پۈتۈن مەخلۇقاتلارنى ياراتقان زات بىلەن چېتىشلىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. مانا بۇ ئاڭ ئىنسان ۋىجدانىنىڭ كۈچ مەنبەسى بولۇپ، تەقۋالىق ۋە ياخشى بىلەن يامانىنى ئايرىش تۇيغۇسىنىڭمۇ ئاساسىدۇر. بۇ ئاڭ ئىنسانىنىڭ شەخسىيىتىنى تەربىيەلەشتە ھەر دائىم ئەڭ مۇھىم ئامىل بولۇپ كەلگەن. ئۇنىڭ نەتىجىسىدە تەييارلىنىپ چىقىلغان شەخسىيەت چوقۇم ئىسلامىي پىكىر، ئىسلامىي ئاڭ، ئىسلامىي ئەمەل تەرزىگە ساھىپ بولغان بولىدۇ.

«وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ» «بىز ئۇلارغا بەرگەن رىزىقتىن سەرپ قىلىدۇ»

ئۇلار قول ئىلكىدىكى بايلىقنى ئۆزى پەيدا قىلغان بولماستىن، بەلكى ئاللاھنىڭ ئاتا قىلغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىدۇ. بۇ ئېتىراپ نەتىجىسىدە، ئىنسان قەلبى ئاللاھنىڭ ئاجىز بەندىلىرىگە ياخشىلىق ۋە ياردەم قىلىش، ئىنسانىي قېرىنداشلىق، ئىنسانىي دوستلۇق تۇيغۇسىغا تولىدۇ. بۇ ئېتىراپنىڭ قەدىر - قىممىتى ئىنسانىنىڭ نەپسى باشقىلارغا ياخشىلىق قىلىش ئارقىلىق شەخسىيەتچى ھەۋەسلەردىن پاكلانغان چاغدىلا ئاندىن ئايان بولىدۇ. ئۇنىڭ نەتىجىسى بىلەنلا ھەرقايسى ئىنسان تەبىقىلىرى ئارىسىدىكى سىنىپى كۈرەش ۋە زۇلۇم - سېتەملەرنىڭ ئورنىنى تەبىقىلەر ئارا ھەمكارلىق ئىگەللەيدۇ. بۇنداق بىر دۆلەت تەسەۋۋۇرىدا غەرىپ، مىسكىن، ئاجىزلار ئۆزلىرىنى گويا قەلب ۋە روھىيەت دۇنياسىدا ياشاۋاتقاندەك، دائىم گۈزەل يېقىملىق چىرايلار بىلەنلا ئۇچرىشىپ تۇرىۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ، زۇلۇم - سېتەمنىڭ چاڭگىللىدا ئەمەسلىكىدىن، شۇنداقلا يىرتقۇچ، قانخورلارغا دۇچ كەلمەيۋاتقانلىقىدىن كۆڭلى ئەمىن بولىدۇ.

"ئاللاھ يولىدا سەرپ قىلىش" دېگەنلىك، زاكات، سەدىقە ۋە ياخشىلىق ئۇچۇن ياردەم قىلىنىدىغان باشقا بارلىق مال - مۈلۈكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. "ئاللاھ يولىدا سەرپ قىلىش" زاكاتنىڭ پەرزلىكىدىنمۇ ئىلگىرى ۋاجىپ قىلىنغان بىر ئومۇمىي پرىنسىپ بولۇپ، زاكات ھەققىدىكى ئايەتلەر ئۇنىڭ مەخسۇس ئايرىم ماددىلىرىنىڭ شەكلىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇ. فاتىمە بىنتى قەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلغان بىر

ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ان فى المال حقا سوى الزكاة» «مالدا مسكىنلەرنىڭ زاكاتتىن باشقىمۇ ھەققى بار» دېگەن[1].

«وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ» «ئۇلار سانا نازىل قىلغان كىتابنى (يەنى، قۇرئاننى)، سەندىن ئىلگىرىكى نازىل قىلىنغان كىتابلارنى ئىمان كەلتۈرىدۇ»

مانا بۇ سۈپەت ئىسلام ئۈممىتىنىڭ شان - شەرىپىدۇر. ئۇلار ئىلاھىي ئەقىدىلەرنىڭ ۋارىسىدۇر، ئىنسانىيەتنىڭ ئېتىداسىدىن تارتىپ ئاخىرىغىچە داۋاملاشقان پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسىدۇر. ئەقىدىلەرنىڭ، پەيغەمبەرلەرنىڭ مىراسىغا ئەمانەتدار، زېمىنىدىكى ئىمان كارۋانلىرىنىڭ ھەمراھىدۇر.

مانا بۇ سۈپەت ئارقىلىقلا ئىسلام ئۈممىتىدە ئىنسانىي بىرلىك تۇيغۇسى پەيدا بولىدۇ. شۇنداق قىلىپ، پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ دىنى ۋە مەبۇدىمۇ بىر بولغان بولىدۇ ھەمدە ئاللاھ تەرەپتىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسى بىردەك ھەق ئۈستىدە بولغان بولىدۇ.

مانا بۇ سۈپەت سەۋەبىدىنلا باشقا دىنلارنىڭ ئىشەنگۈچىلىرىگە (ئەگەر توغرا يولدىلا بولسىكەن) قارشى قارىغۇلارچە مۇتەئەسسىپلىكلەر يوقلىدۇ. ھەرقايسى دەۋر ۋە زامانلاردا ئاللاھ تائالانىڭ پۈتۈن ئىنسانىيەتنى ھىدايەتكە باشلاش ۋە ئىسلاھ قىلىش ئۈچۈن مۇئەييەن ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ بارغانلىقىغا، نۇرغۇنلىغان پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق ئىزچىل تۇرده بىرلا چاقىرىقنى ۋە بىرلا ھىدايەتنى ئىنسانلارغا يەتكۈزگەنلىكىگە ئىنسانىنىڭ كۆڭلى قانائەت تاپىدۇ.

مانا بۇ سۈپەتنىڭ نەتىجىسىدە، ئىنسان زامان ۋە ماكانلارنىڭ شۇنداقلا مۇھىت - ۋەزىيەتلەرنىڭ ئوخشىماسلىقىدىن قەتئىينەزەر، ھەق بىلەن ھىدايەتنىڭ بىرلا بولۇپ كەلگەنلىكىنى، ئۇ ھىدايەت نۇرىنىڭ گويا كى يۇلتۇزدەكلا توختىماي چاقناپ، قاراڭغۇلۇقتىكى ھەر بىر كىشىگە يول كۆرسىتىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يېتىدۇ.

«وَبِٱلْأَخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ» «ۋە ئاخىرەتكە ئىشىنىدۇ»

مانا بۇ، مۆئمىنلەرنىڭ سۈپەتلەرنىڭ ئاخىرقى نۇقتىسى بولۇپ، دەل مۇشۇ يەردىن باشلاپ، دۇنيا تىرىكچىلىكىنىڭ مۇناسىۋىتى ئاخىرەتكە تۇتىشىدۇ، باشلىنىش ئاياغلىنىش بىلەن باغلىشىدۇ. ئەمەللەرنىڭ جازاسى ياكى مۇكاپاتى بولغان بولىدۇ. ئىنسان ئۆزىنىڭ بىكار يارىتىلمىغانلىقىنى ياكى دۇنياغا مۇتلەق ئەركىن تاشلاپ قويۇلغانمۇ ئەمەسلىكىنى، بەلكى قەلبىنىڭ ئەمىن تېپىشى، غەم - قايغۇدىن خالاس بولۇشى، شۇنداقلا ياخشى ئەمەللەرگە مايىل بولۇشى ئۈچۈن ئىنتايىن كاتتا بىر ئادالەت كۈنىنىڭ بەرپا بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يېتىدۇ. ھەر ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ ناھايىتى مېھرىبان، رەھىم - شەپقەتلىك ئاللاھنىڭ

[1] تىرمىزى

ئادالىتىگە سۈنىلىدىغانلىقىغا، ئۇ يەردە ھەر بىركىشىگە ئىنتايىن ئادىل قارار چىقىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ.

ئاخىرەتكە ئىشىنىش، "سەزگۈ"نىڭ تار دائىرىسى ئىچىگە سولىنىپ ياشايدىغان كىشى بىلەن پايانسىز كائىناتتا ئەركىن يۈرۈپ كېتىۋاتقان كىشىنىڭ ئارىسىنى ئېنىق ئايرىپ بېرىدۇ. بىرىنچى خىل كىشىلەر: «ئىنسانىنىڭ ھاياتى يەر شارىدا ياشىغىنىدىن ئىبارەت بولىدۇ» دېگەن ئاڭدا بولسا؛ ئىككىنچى خىل كىشىلەر: «دۇنيا بىر ئىمتىھان مەيدانى بولۇپ، جازالىنىش ياكى مۇكاپاتلىنىشنىڭ مۇقەددىمىسىدۇر. ھەقىقىي ھايات دېگەن بۇ قىسقا، چەكلىك دۇنيادىن كېيىن باشلىنىدۇ» دېگەن ئەقىدىگە ئىگە بولغان بولىدۇ.

خۇددى يۇقىرىدا مۇلاھىزە قىلغىنىمىزدەك، بۇ سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىنسان ھاياتىغا ئىنتايىن قىممەتلىك تەسىرلەرنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇلار مۇئمىنلەرنىڭ مەخسۇس سۈپەتلىرى بولۇپ بەلگىلەنگەن. بۇ سۈپەتلەرنىڭ ئارىسىدا بىر مەنتىقى مۇناسىۋەت مەۋجۇت بولۇپ، شۇ ۋەجىدىن ئۇلار ئۆز - ئارا بىرلىشىپ، ئاجايىپ باغلىنىشچان، مۇكەممەل بىرلىككە ئايلىنىدۇ.

مەسىلەن: تەقۋالىق، شۇنداق بىر ۋىجدانىي ھالەتكى، ئۇ مەخسۇس بىر خىل ئىنتىلىشنى ۋە ياخشى ئەمەللەرنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ. بۇ سۈپەت سەۋەبىدىن ئىنسانىنىڭ ئىچكى تۇيغۇلىرى ۋە ئەمەلىي ئىش - ھەرىكەت، مەشغۇلاتلىرى ئارىسىدا بىرلىك ھەم باغلىنىشچانلىق پەيدا بولىدۇ، ئىنسان ئىددىيە، ئەمەل قاتارلىق ھەر ئىككىلى نۇقتىدىن ئۆز پەرۋەردىگارىغا باغلىنىدۇ. ئۇنىڭ روھى شېپا تاپىدۇ. روھ بىلەن غەيب ۋە رېئال ئالەم ئارىسىدىكى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھەممىنى ئالقىنىدا تۇتۇپ تۇرغان مۇتلەق زات ئارىسىدىكى پۈتۈن پەردىلەر قايرىلىپ كېتىدۇ. مەلۇم بىلەن مەجھۇلنىڭ ئارىسى ئۆزئارا بىرلىشىپ كېتىدۇ. "ئاخىرەتكە ئىشىنىش" روھ شېپا تاپقان ۋە زاھىر بىلەن باتىننىڭ ئارىسىدىكى توساقلار ئېچىلغان چاغدا ھەقىقەتنى يوشۇرىدىغان پەردىلەرنىڭ قايرىلغانلىقىنىڭ سەمەرىسى بولىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئىنسانىنىڭ روھى غەيب ئالەمگە باغلىنىپ ئەمىلىك تاپىدۇ.

تەقۋالىق ۋە غەيبكە ئىشىنىش بىلەن بىرگە، ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشنىڭمۇ ئاللاھ ئۆزى بەلگىلەپ بەرگەن شەكلى (يەنى ئاللاھ بىلەن بەندىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئالاھىدە بىر باغلىنىشتىن ئىبارەت بولغان ناماز) بايان قىلىنىدۇ. ئارقىدىن: «ئاللاھنىڭ سىلەرگە بەرگەن ئىنئام - ئىكرامىلىرىغا شۈكرى قىلغان ھالدا ئۇنىڭ بىر قىسمىنى ئىنسانىي قېرىنداشلىقنى تۇرغۇزۇش ئۈچۈن سەرپ قىلىڭلار» دېيىلىدۇ. ئاندىن ئىمان كارۋانلىرىنىڭ ئۆزۈن تارىخى ھەققىدە پىكىر ھەم نەزەرىنىڭ كەڭ بولۇشى تىلغا ئېلىنىدۇ. مۇئمىنىنىڭ قەلبىدە: «ھەر بىر مۇئمىن بىزنىڭ قېرىندىشىمىز، ھەر بىر پەيغەمبەر بىزنىڭ پەيغەمبىرىمىز، گەرچە ئۇلار ئىلگىرىكى زامانلاردا ئۆتكەن بولسىمۇ يەنىلا بىزنىڭ ئۇلار بىلەن پىكرىي يېقىنچىلىقىمىز بار» دېگەن ئاڭ تۇرغۇزۇلىدۇ. ئاخىرىدا ئاخىرەتتىكى جاۋابكارلىققا بولغان پۇختا ئىمان تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، بۇ بارلىق سۈپەتلەر ئۆزئارا ئىنتايىن مەھكەم باغلىنىشلىق بولىدۇ.

مەدىنىدىكى مۇھاجىر، ئەنسارلار ۋە "سابىقۇنەل ئەۋۋەلۇن" (يەنى ئالدىنقى ئاۋانگارتلار)دىن تەشكىل تاپقان دەسلەپكى مۇسۇلمانلار جامائىتى دەل شۇنداق سۈپەتلەرگە ئىگە ئىدى، ئۇلار ئەشۇ سۈپەتلىرى بىلەن بىر ئۇلۇغ ھەقىقەتكە ئايلانغان بولۇپ، ئىمانىنىڭ ھەقىقىتى ئۇلارنىڭ ھاياتىغا مۇجەسسەملىشىپ، ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان ئىدى. شۇڭا ئاللاھ تائالا يەر يۈزىدىكى ئىنسانىيەت تارىخىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن ئۇلۇغۋار تۆھپىلەرنى ئەشۇ جامائەتنىڭ قولى بىلەن ئىشقا ئاشۇردى. دەل مۇشۇ سەۋەبتىن ئۇلارغا: «أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» «ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ تورغا يولىدا بولغۇچىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلاردۇر» دەپ باھا بېرىلگەن ئىدى. ئۇلار ئەنە شۇنداق ھىدايەت تېپىپ ئۇتۇق قازاندى. مانا بۇ، ھىدايەت بىلەن ئۇتۇقنىڭ مەڭگۈلۈك يولدۇر. خالىغان كىشى ئۇنىڭدا يۇرۇشنى باشلىسا بولىدۇ.

ئەمدى بىزنىڭ ئالدىمىزغا ئىسلام دەۋىتىنى ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ تەسۋىرى ئۇچرايدۇ. بۇ تەسۋىرده، كۇپۇرلۇقنىڭ ماھىيىتىنى ئېچىگە ئالىدىغان، ھەرقانداق زامان ۋە ماكاندا، دۇنيانىڭ مەيلى قايسى جايىدا بولمىسۇن، دائىم رول ئېلىپ ئوتتۇرىغا چىقىپ تۇرىدىغان بارلىق مۇھىم پىرقىلەر بايان قىلىنىدۇ.

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾» «شۈبھىسىزكى، (يۇقىرىقى ئىشلارنى) ئىنكار قىلغانلارنى ئاگاھلاندۇرامسەن، ياكى ئاگاھلاندۇرمامسەن، بىربىر، ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە ئۇلاقلىرىنى پېچەتلىۋەتكەن. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن. ئۇلار قاتتىق تازابقا دۇچار بولىدۇ»

مانا بۇ يەردە، تەقۋادارلار بىلەن كاپىرلارنىڭ تەسۋىرى رۇبىرو تۇرغاندەك كۆرۈنىدۇ. بۇ كىتاب تەقۋادارلار ئۈچۈن ھىدايەت ۋە بەسىرەت نۇرى بولىدۇ. ئەمما كاپىرلار شۇ ھالدا بولىدۇكى، ئۇلار مەيلى ئاگاھلاندۇرۇلسۇن ياكى ئاگاھلاندۇرۇلمىسۇن، بەربىر كۆپۈرلۈقتا چىڭ تۇرىدۇ. پەرۋەردىگارىنىڭ ھىدايىتى ئۈچۈن مۆمىنلەر قەلبىگە ئېچىلغان پۈتۈن دەرىزىلەر ئۇلارغا نىسبەتەن تاقالغان بولىدۇ. ئاللاھ بىلەن كائىنات، ئاشكارا بىلەن باتىن، رېئال ئالەم بىلەن غەيب ئالەم ئارىسىنى مەڭگۈ باغلاپ تۇرىدىغان پۈتۈن مۇناسىۋەتلەر مۆئمىنلەرگە ئوچۇق، ئەمما كاپىرلارغا يېپىق بولىدۇ. تەقۋادارلارنىڭ تەسۋىرىدىكى ئاللاھ بىلەن مەڭگۈ باغلىنىشلىق بولغان بارلىق مۇناسىۋەتلەر كاپىرلارنىڭ تەسۋىرىدە پۈتۈنلەي ئۇزۇلگەن بولىدۇ.

«خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ» «ئاللاھ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە ئۇلاقلىرىنى پېچەتلىۋەتكەن» شۇڭا ئۇلارنىڭ ھەقىقەتكە ۋە رۇشدى - ھىدايەتكە ئېرىشىش، ھەقنىڭ ساداسىنى ئاڭلاش

لاياقىتى يوق، «وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ» «ئۇلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن» شۇڭا ھىدايەت نۇرىنى كۆرۈشتىن مەھرۇم. چۈنكى ئۇلار ئۆزۈلمەي قىلىنغان ئەسكەرتىشلەرنى ساتىۋىرا پوزىتسىيەلىرى بىلەن چەتكە قاققان بولغاچقا ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا دۇنيادىلا قاتتىق ئازاب بېرىپ، قەلبلىرىگە پېچەت ئۇرىۋەتكەن، كۆزلىرىنى پەردىلىگەن، قۇلاقلىرىنى بولسا، ھەققانىيەتنىڭ ساداسىغا نىسبەتەن گاس قىلىۋەتكەن. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارغا ۋەز - نەسىھەت تەبلىغ قىلغان بىلەن قىلمىغانىنىڭ ھېچبىر پەرقى قالمىغان.

بۇ ئىنتايىن خۇنۈك، قاتمال، قوپال تەسۋىر بولۇپ، ئۇلارنىڭ قەلب، ئىددىيەسىنى قاپلىغان قارىلىق، چوڭقۇر قاراڭغۇلۇق، گاس، قارىغۇلارچە ئىش تۇتقانلىقى سەۋەبىدىن سىزىلىپ چىققانچە، كۆز ئالدىمىزدا نامايەن بولماقتا.

«وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمُۢ» «ئۇلار قاتتىق تازابقا ھەقلىقتۇر»

چۈنكى بۇ ئۇلارنىڭ كاپىرانە ۋە دۈشمەنلەرچە قىلغان قىلمىشىنىڭ تەبىئىي ئاقىۋىتىدۇر. ئاگاھلاندۇرغۇچىنىڭ سۆزىگە ئۇنىمايدىغان كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش بىلەن ئاگاھلاندۇرماسلىقنىڭ ھېچ پەرقى بولمايدۇ. ئاللاھنىڭ ئىلمىغا كۆرە، ئۇلار ئاخىرغىچە شۇ يولدا بولىدۇ. شۇڭا ئۇلار دەل ئەشۇ ئاقىۋەتكە ھەقلىق بولىدۇ.

****

بۇزغۇنچىلار

ئەمدىلىكتە سۆزنىڭ يۆنىلىشى ئۇچىنچى بىر پىرقىنىڭ تەسۋىرى تەرەپكە يۆتكىلىدۇ. بۇ تەسۋىر نە بىرىنچىسىگە ئوخشاش پاك ۋە سۈزۈك ئەمەس، نە ئىككىنچىسىگە ئوخشاش ئېنىق قاتمال، قاراڭغۇ ئەمەس بولۇپ، ئۇلارنى بەزىدە ھېس قىلغىلى بولسا، بەزىدە بولمايدۇ. ئۇلار بەزىدە كۆزگە چېلىقسا، بەزىدە چېلىقمايدۇ. بۇ دەل مۇناپىقلارنىڭ تەسۋىرىدۇر.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَمَا هُم بِمُؤۡمِنِينَ ۝٨ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ۝٩ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ۝١٠ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ ۝١١ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ ۝١٢ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ ءَامِنُواْ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُۗ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا

يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَـٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا
نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟
ٱلضَّلَـٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَـٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

يەنە شۇنداق بىزى كىشىلەرمۇ بارىكى، ئۇلار «بىز ئاللاھغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ. ھالبۇكى، ھەقىقەتتە ئۇلار مۇئمىنلەر ئەمەس[8]. ئۇلار ئاللاھنى ۋە مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ، بىراق ماھىيەتتە ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ ۋە بۇنى تۇيمايدۇ[9]. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا كېسەللىك بار، ئاللاھ ئۇلارنىڭ شۇ كېسىلىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان سۆزلىگەنلىكلىرى ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ[10]. ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ[11]. بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ[12]. ئۇلارغا: «ئىمان ئېيتقان كىشىلەردەك سىلەرمۇ ئىمان ئېيتىڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىمان ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ھەقىقەتتە ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەقلەردۇر، لېكىن بۇنى ئۇلار بىلمەيدۇ[13]. ئۇلار ئىمان ئەھلى بىلەن ئۇچراشقىنىدا: «بىز ئىمان ئېيتتۇق» دېيىشىدۇ، يالغۇز جايدا شاياتۇنلىرى بىلەن تېيىشقانلىرىدا بولسا: «ئەسلىدە بىز سىلەر بىلەن بىللىمىز، بىز يەقەت ئۇلارنى مەسخىرە قىلىۋاتىمىز» دەيدۇ[14]. ئاللاھ ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارغامچىسىنى قويۇپ بېرىدۇ، ئۇلار ئازغۇنلىقلىرى ئىچىدە قارىغۇلاردەك تېڭىرقاپ يۈرىشىدۇ[15]. ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى سېتىۋالدى. بۇ سودا ئۇلار ئۈچۈن بايدىلىق بولمىدى، ئۇلار ھەرگىز توغرا يولدا ئەمەس[16]

بۇ يەردە تەسۋىرلىنىۋاتقىنى ئەينى چاغدىكى مەدىنىنىڭ ئەمەلىي ۋەزىيىتى بولۇپ، ناۋادا بىز زامان ۋە ماكاننى بىر چەتكە قايرىپ قويغان ھالدا قارايدىغان بولساق، ئۇ خىلدىكى كىشىلەرنىڭ ھەربىر دەۋردە، ئىنسانىيەتنىڭ ھەر بىر نەسلىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرىمىز. بۇنداق مۇناپىقلار ئۈستۈن مەرتىۋىلىك كىشىلەر ئارىسىدا كۆرۈلىدۇ، ئۇلار ھەق ساداقەتنى تولۇق قوبۇل قىلىپ، ئىمان ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمىغاندەك، ئوچۇق ئىنكار قىلىشقىمۇ جاسارەت قىلالمايدۇ. شۇ خىل ئەھۋالى بىلەن بىرلىكتە، ئۇلار كەڭ خەلق ئارىسىدا ئۆزىنىڭ يۇقىرى مەرتىۋە، سالاھىيەتلىك بولۇشىنى خالايدۇ. ئۆزىنى ئومومىي خەلقتىن بىلەرمەن، پاراسەتلىك ھېسابلايدىغان كېلىدۇ. شۇڭا بىز بۇ ئايەتلەرنى ھەرتۈردىكى تارىخىي مىساللاردىن ئازات پرىنسىپال ئايەت دەپ قارايمىز. چۈنكى ئۇ ھەر بىر دەۋردىكى مۇناپىقانە يول تۇتقان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ماس كېلىدۇ. قىسقىسى، بۇ ئايەتتە ھەر بىر دەۋر ئىنسانلىرىنىڭ ئارىسىدا مەۋجۇت بولغان، مەۋجۇت بولۇۋاتقان ۋە بولۇپ تۇرىدىغان بىر پىسخولوگىيىلىك تەسۋىر سۈرەتلەنگەن بولۇپ، بۇ خىل كىشىلەر ھەر دائىم ئاللاھقا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدىغانلىقىنى (ۋە ئىسلامنىڭ خىزمەتچىسى ئىكەنلىكىنى) دەۋا قىلىشىدۇ. ئەمەلىيەتتە، ئۇلارنىڭ قەلبى ئىمان بايلىقىدىن مەھرۇم بولىدۇ. ئۇلار ئوچۇق ھالدا مۇناپىقلىق يولىنى تۇتىدۇ، قورقۇنچاق كېلىدۇ، ئۆزىنىڭ مۇئمىنلەرگە بولغان ھەقىقىي كۆز قارىشىنى ئاشكارىلاشقا پىتىنالمايدۇ.

بۇنداق كىشىلەر ھەر دائىم ئۆزىنى ئىنتايىن ئەقىللىق، سىياسەتچى، مۇئامىلىگە ئۇستا، ھەرقانداق چاغدا ساددا مۆئمىنلەرنىڭ كۆزىنى بويىاپ كېتەلەيدىغان ھېسابلايدۇ. قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ يالغۇز مۆئمىنلەرنىلا ئەمەس، بەلكى ئاللاھنىمۇ ئالدىماقچى بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ: «يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ» «يەنى ئاللاھنى ۋە ئىمان ئېيتقانلارنى ئالدىماقچى بولىدۇ» دەيدۇ. بۇ ئايەتتە ۋە مۇشۇنىڭغا ئوخشىغان باشقا ئايەتلەردە ئىنتايىن كاتتا بىر ھەقىقەت ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. ئۇ بولسىمۇ، ئاللاھنىڭ ئۇلۇغ فەزل - رەھمىتى بىلەن قۇرئان كەرىمدە بۇ نۇقتىنىڭ تەكىتلەنگەن ھالدا قايتا - قايتا ئىپادىلەنگەنلىكى ھەمدە دەل شۇنىڭدا ئاللاھ بىلەن مۆئمىنلەرنىڭ ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ پىنھان سىرلىرى يېشىپ بېرىلگەنلىكى، يەنى ئاللاھنىڭ مۆمىنلەرنىڭ كۆرەش مەيدانىنى ئۆز مەيدانى ھېسابلايدىغانلىقى، ئۇلارنىڭ ئىشلىرى ۋە ۋەزىيەتلىرىنى ئۆز ئىشى كۆرىدىغانلىقى، مۆئمىنلەرنى ئۆزى بىلەن بىرگە قىلىپ، رەھمەت ئېتىكىگە ئالىدىغانلىقى، مۆئمىنلەرنىڭ دۈشمىنىنى ئۆزىگە دۈشمەن، مۆئمىنلەرگە قارشى قىلىنغان سۈيقەستلەرنى ئۆزىگە قارشى قىلىنغان سۈيقەست ھېسابلايدىغانلىقىدۇر. مانا بۇ، ئاللاھنىڭ ئاجايىپ شاھانە مېھىر - شەپقىتى ۋە ئاتا قىلغان ئىززەت - ھۆرمىتى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن مۆئمىننىڭ مەرتىۋە - دەرىجىسى ئۆزىنىڭ ئەڭ يۇكسەك پەللىسىگە يەتكەن بولىدۇ ھەمدە يەنە ئاللاھقا ئىمان ئېيتىشنىڭ كائىناتتىكى ئەڭ بۈيۈك ھەقىقەت ئىكەنلىكى، ئۇ ئارقىلىق مۆئمىن قەلبىدىن قەتئىي ئىزادە ۋە خاتىرجەملىكنىڭ بۇلاقلىرى ئېتىلىپ چىقىدىغانلىقى ئىسپاتلانغان بولىدۇ. مۆئمىن شۇنى كۆرۈپ يېتىدۇكى، ھەرقانداق بىر مۆئمىننىڭ مۇشكىلات، قىيىنچىلىقلىرىنى ئاللاھ تائالا ئۆز قۇدرەت ئالقىنىغا ئالىدۇ. ئۇنىڭ كۆرىشى ئاللاھنىڭ كۆرىشىگە، ئۇنىڭ دۈشمىنى ئاللاھنىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىدۇ. ئاللاھ تائالا ئۇنى ئۆز سېپىگە قوشۇپ، مېھرى - شەپقىتىنىڭ قوينىغا ئالىدۇ. شۇنداق ئىكەن، ئىنسانلارنىڭ ۋە خەستە بەندىلەرنىڭ سۈيقەستلىرى، ھىلە - نەيرەڭلىرى ۋە ئازار - كۈلپەتلىرى نېمىگە يارىسۇن، دەيسىز؟

بۇ ھەقىقەتنىڭ يەنە بىر يۈزىدە مۆئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولغان، ئۇلارغا قارشى سۈيقەست تۈزىشىۋاتقان، ئازار - كۈلپەت يەتكۈزىۋاتقان مۇناپىقلارغا ئىنتايىن قاتتىق تەھدىتمۇ مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلارغا: بۇ ئۇرۇشنىڭ يالغۇز مۆئمىنلەرگە قارشى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ماھىيەتتە ئاجايىپ كۈچ - قۇدرەتلىك، قەھرىلىك ۋە جەبىرلىك ئاللاھقا قارشى ئېچىلىۋاتقان جەڭ ئىكەنلىكى، ئاللاھنىڭ دوستلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلىپ، ماھىيەتتە ئاللاھقا قارشى ئۇرۇش قىلىۋاتقانلىقى، دەل مۇشۇنداق ئىپلاس قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئاللاھنىڭ قەھرى - غەزىپىگە تىگىشلىك بولىۋاتقانلىقى ئېيتىپ بېرىلگەن.

بۇ ھەقىقەتنىڭ مۇشۇ ھەر ئىككى يۈزىنى ئەستايىدىل ئويلىنىپ مۇلاھىزە قىلىش مۆئمىنلەرنىڭ ئۇستىدىكى پەرزىدۇر. بۇ ئارقىلىق ئۇلار قەتئىي ئىزادە ۋە خاتىرجەملىكنى ھاسىل قىلىپ، توپتوغرا ئۆز مەنزىلى تەرەپكە ئىلگىرىلەيدۇ، ئالدامچىلارنىڭ، ھىلە -

نەيرەڭلىرىگە، سۈيقەستچىلەرنىڭ سۈيقەستلىرىگە، ئىپلاسلارنىڭ ئازار - كۈلپەتلىرىگە پىسەنت قىلمايدۇ.

بۇ يەردە يەنە مۇئمىنلەرنىڭ دۇشمەنلىرىمۇ بىرەر دەققە توختاپ، ئۆزىنىڭ زادى كىمگە قارشى ئۇرۇش ئېچىۋاتقانلىقىنى، زادى قانداق زاتنىڭ قەھرى - غەزىپىگە تېگىشلىك بولۇۋاتقانلىقىنى تۇزۇك ئويلىنىپ قويۇشى ھەمدە مۇئمىنلەرگە ئازار يەتكۈزۈپ، قانداق خەتەرنى ئۆزىگە چاقىرىۋاتقانلىقىدىن قورقۇپ تىترىشى لازىم.

ئەمدى بىز تېمىمىزنى ئۆز كۆڭلىدە مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولۇۋاتقان، ئۆزىنى ئاجايىپ ئەقىللىق، مۇئامىلىگە ئۇستا چاغلاپ، ئېغىزىدا: «بىز ئاللاھقا ۋە ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتتۇق» دېيىشۋاتقان ھېلىقى مۇناپىقلار تەرەپكە (قايتىدىن) يۆتكەيمىز. بۇ يەردە، ئايەت ئاخىرىلىشىشتىن ئىلگىرىلا ئۇلارنىڭ قانداق قاتتىق مەسخىرىگە دۇچ كېلىۋاتقانلىقىنى ئالاھىدە مۇلاھىزە قىلىپ كۆرۈش لازىم.

«وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ» «بىراۋ ماھىيەتتە ئۆزلىرىلا ئالدايدۇ ۋە بۇنى تۇيمايدۇ» يەنى، شۇ قەدەر غاپىل ئىكەنكى، ھەتتا ئۆز - ئۆزىنى ئالداۋاتقانلىقىنىمۇ تۇيمايدۇ، لېكىن ئاللاھ ئۇنىڭ پۈتۈن قىلمىشلىرىدىن خەۋەردارىدۇر. مۇئمىنلەر بولسا، بىۋاستە ئاللاھنىڭ مۇھاپىزىتى ئاستىدا بولۇپ، ئۇلارنى بۇ پەسكەش ھىلە - نەيرەڭلەردىن ئاللاھ ئۆزى قوغدىماقتا. لېكىن بۇ گاللۇك مۇناپىق ئۆزىچە ئالدىنىپ يۈرمەكتە، ئۆزىنى ئۆزى رەزىل جىنايەتلەرگە مۇبتىلا قىلماقتا. مۇناپىقانە يول تۇتقانلىقىنى مەنپەئەتلىك سودا قىلغانلىق دەپ چۈشەنمەكتە.

توغرا، ئۇ بۇنىڭدىن خېلى يېتەرلىك مەنپەئەت ئالدى، مۇئمىنلەر جەمئىيىتىدە كۆپۈرلۈقنى ئاشكارا ئېلان قىلىشتەك قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلۇپ قېلىپ، مۇئمىنلەر بىلەن بىرلىكتە يېڭى جەمئىيەتنىڭ بىر قىسىم مەنپەئەتلىرىگە ئېرىشتى. ۋەھالەنكى، قەلبىدە يوشۇرىنىۋاتقان كۆپۈرلۈق ئۇنى ھالاكەت ئازگىلىغا سۈرەپ كېتىپ بارماقتا، ئۇنىڭ مۇناپىقلىقى ئۆز ھالاكىتىگە سەۋەب بولماقتا، شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئىنتايىن ناچار بىر ئاقىۋەت تەرەپكە يۈرۈپ كېتىۋاتماقتا.

بۇ يەردە: «مۇناپىقلار نېمە ئۈچۈن ئۇنداق ھەرىكەتلەرنى قىلىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن مۇناپىقلىق يولى بىلەن مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولىدۇ؟» دېگەن سوئال سورىلىدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، «فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ» «ئۇلارنىڭ دىللىرىدا كېسەللىك بار» ئۇلارنىڭ قەلبىگە شۇ خوي چاپلاشقان، ئىددىيىسىنى ئەشۇ ئاپەت باسقان، مانا بۇ ئىش، ئۇلارنى ھەقنىڭ توغرا يولىدا ماڭغىلى قويمىغان. شۇ سەۋەبتىن ئۇلار ئاللاھنىڭ قانۇنى بويىچە بۇ كېسەللىنىڭ تېخىمۇ ئاۋۇپ كېتىشىگە ھەقلىق بولغان. «فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا» «ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئۆز كېسەلىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى»

شۇنىسى ئېنىقكى، كېسەللىك باشقا كېسەللىكلەرنىمۇ تۇغدۇرۇ. ئازغۇنلۇق باشلىنىشتا ئادەتتىكىچە بولىدۇ، ئەمما يوللىنىشى ۋە چېكى كېچىكەيگەنسىرى ئۇنىڭ داۋالىنىشىمۇ كېچىكىپ كېتىدۇ. بۇ ئاللاھنىڭ ھەممىلا يەردە ئوخشاش ئىجرا قىلىنىۋاتقان تەبىئەت قانۇنىدۇر. بۇ قانۇن ئىنسانىنىڭ ئۇيى، پىكرى، ئەمەل قاتارلىق ھەممە ئىشلىرىدا ۋە بارلىق ھالەتلىرىدە ئوخشاش ئىجرا قىلىنىدۇ. مۇناپىقلار شۇڭا مۇئەييەن ۋە ھەممىگە ئايان بىر ئاقىۋەتكە قاراپ كېتىۋاتقان بولىدۇ. ئۇ ئاقىۋەت دەل ئاللاھنى ۋە مۇئمىنلەرنى ئالدىماقچى بولغانلار ئۈچۈنلا بەلگىلەنگەن ئاقىۋەتتۇر.

«وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ» «يالغان سۆزلىگىنلىكىنى ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ».

بۇ ئۇلارنىڭ ئىككىنچى مۇھىم سۈپىتى بولۇپ، خۇسۇسەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىجرەت قىلىپ كېلىشتىن ئىلگىرىكى ئۇلار ئۆز قەۋم، قەبىلىسى ئىچىدە باش بولغان كاتتىۋاشلار ئىدى. مىسال ئۈچۈن ئابدۇللاھ ئىبنى ئۈبەي ئىبنى سەلۇلنى كۆرسىتىشكە بولىدۇ. ئۇنىڭ خۇسۇسىيىتى شۇكى، ئۇ قورسىقىدا مۇمىنلەرگە ئىنتايىن قاتتىق غوم ساقلايتتى. قانداقلا پىتنە - پاسات تېرىسا، ھەر خىل باھانىلەرنى كۆرسىتىپ يۇرۇپ قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىشتىن قۇتۇلۇپ قالاتتى ۋە ئىچىگە سىغمايدىغان كۆرەڭلەپ يۇرەتتى.

«وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ . أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ» «ئۇلارغا: "يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار" دېيىلسە، "بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز" دەيدۇ. بىلمەيدىغىنى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تونۇمايدۇ»

ئۇلار يالغانچىلىق ۋە ئالدامچىلىق بىلەنلا قالماستىن، بەلكى مۇئمىنلەرنى ھاماقەت چاغلاپ: «بىز دېگەن ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەپ دەۋا قىلىشاتتى. «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دەپ قىلىنغان نەسىھەتكە قارىتا: «بىز نەدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپتۇق؟» دەپ ئۆدۈل جاۋاب قايتۇرماستىن، ئەكسىچە غەزەپلەنگەن ھالدا: «ئەسلى تۇزەتكۈچى دېگەن مانا بىز» دەپ جاۋاب قايتۇرىشاتتى.

ئىنسانلارنىڭ بۇ خىل تىپىنى ھەربىر دەۋردە كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. ئۇلار پاسات، بۇزغۇنچىلىقلارنىڭ ئەڭ ئەشەددىيسىنى بەرپا قىلىۋاتقان تۇرۇقلۇق: «بىز جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىلىشنى خالايتتۇق» دەپ دەۋا قىلىشىدۇ. ئالىي پەزىلەت ۋە يۈكسەك قەدىر - قىممەت قالمىغان ھەرقانداق جەمئىيەتتە دەل مۇشۇ خىل كىشىلەر بارلىققا كېلىشكە باشلايدۇ. ئۇلار چىن ئىخلاس، مەنۇيى پاكلىقتىن مەھرۇم بولىدۇ، ئىخلاس يوقالغان ھامان ئىنسانىنىڭ پىسخىكىسىدا بۇزۇلۇش بارلىققا كېلىپ، بارلىق ئالىي پەزىلەتلەر، قەدىرلىنىدىغان مەنۇيەتلەر، ياخشى بىلەن يامانىنىڭ قىممەت ئۆلچىمى ئۆزلۈكسىز تۆگىشىپ كېتىدۇ. قەلبىدە ئىخلاس، ئىمان قالمىغان كىشىلەر ئىددىيە، ئەمەللىرىدىكى بۇزۇقچىلىقنى ھەرگىز ھېس

قىلالمايدىغان بولىدۇ. ئۇلارنىڭ قەلب، ئىدىيىسىدىكى ياخشى بىلەن يامانىنىڭ قىممەت ئۆلچىمى ئىسلامنىڭ ھاياتلىق دەستۇرىغا ئەمەس، ئۆزلىرىنىڭ نەپسانىي خاھىشىغا بويسۇنغان بولىدۇ. شۇڭا ئۇلارنىڭ بۇ دەۋاسىغا ئىنتايىن قاتتىق، ئەمما ھەققانىي جاۋاب بېرىلىدۇ.

«أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ» «بىلگىلاركى، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇزغۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تونۇمايدۇ».

ئۇلارنىڭ يەنە شۇنداقمۇ بىر خۇسۇسىيىتى بارىكى، ئۇلار ھەر دائىم مەغرۇرلۇققا، مۇتەكەببىرلىككە مۇبتىلا بولغان بولىدۇ. ئۆزلىرىنى كەڭ خەلقتىن يۇقىرى دەرىجىلىك ھېسابلىشىدۇ. كىشىلەرنىڭ قەلبىدە مەرتىۋە تىكلەشكە تىرىشىدۇ.

«وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ ءَامِنُواْ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُۗ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعۡلَمُونَ» «ئۇلارغا: "ئىمان ئېيتقان كىشىلەرنىڭ سىلەرمۇ ئىمان ئېيتىڭلار" دېيىلسە، "بىز ئىمان ئېيتقان ئەخمەقلارگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟" دەيدۇ. بىلگىلاركى، ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەقلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۇلار بىلمەيدۇ».

دەرھەقىقەت، مەدىنىدە مۇناپىقلار خالىس ئىمان ئېيتىشقا، ئۆز ئىمانىنى شەخسىي خاھىشلاردىن پاك تۇتۇشقا چاقىرىلدى. چۈنكى باشقا مۇسۇلمانلارنىڭ ھەممىسى ئۆز شەخسىيىتىنى تاشلاپ، ئىسلامغا بارلىقىنى بېغىشلىغان بولۇپ، ئاللاھنىڭ ئىتائىتىگە باش ئېگىپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نىسبەتەن قەلب دېرىزىلىنى پۈتۈنلەي ئېچىۋەتكەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قانداق يولىورۇق بەرسە، ئۇنىڭغا چىن ئىخلاس بىلەن ئۆزلۈكسىز «لەبىبەيك» دەيتتى. شۇڭا مۇناپىقلارغىمۇ چاقىرىق قىلىپ، ئەشۇ مۇئمىنلەردەك ئىخلاس، قەتئىي ئىرادە بىلەن ئوچۇق كۆڭۈل، ئوچۇق پىكىرلىك بولۇپ، ئىمان ئېيتىشقا دەۋەت قىلىنماقتا ئىدى. ئەمما شۇنىسى ھەقىقەتكى، بۇ مەندىن مۇناپىقلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا تولۇق ئىتائەت قىلىشقا ئۇنىمايتتى. ئۇلار ئۆزىنى ئىمتىيازلىق كىشىلەر سانايتتى. شۇڭا: «ئىتائەت قىلىش ۋە باش ئېگىش دېگەن بىز ئۇچۇن زۆرۇر نەرسە ئەمەس» دېيىشەتتى. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن، ئۇلار مۇئمىنلەر ھەققىدە: «ئەجبا بىز مۇشۇ ھاماقەتلەرگە ئوخشاش قارىغۇلارچە ئىتائەت قىلىپ يۈرەمدۇق؟» دېيىشەتتى. شۇڭلاشقا قۇرئان كەرىمدە ئۇلارنىڭ ئۆز - ئۆزىگە بولغان بۇ باتىل قاراشلىرىغا قەتئىيلىك بىلەن قاتتىق رەددىيە بېرىپ: «بىلىپ قويۇڭلاركى، ئەسلى ھاماقەت ئۇلارنىڭ ئۆزى، ئەمما بۇنى بىلىشمەيدۇ» دېگەن ئىدى.

دەرھەقىقەت، ھاماقەتلەر قانداق چاغدا ئۆزىنىڭ ھاماقەتلىكىنى بىلىپ بېقىپتىكەن ياكى ئازغۇنلار ئۆزىنىڭ توغرا يولدىن ئازغانلىقىنى قاچان ھېس قىلىپ بېقىپتىكەن؟

بۇنىڭ ئارقىدىنلا مۇناپىقلارنىڭ ئاخىرقى سۈپىتى بايان قىلىنىپ، ئۇلارنىڭ نوقۇل يالغانچىلىق، ئالدامچىلىق، مۇسۇلمانلارنى كەمسىتىش، ئۆچمەنلىك ۋە دۈشمەنلىك قىلىش قاتارلىق قىلمىشلارغا مۇبتىلا بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئەشۇنداق ئىپلاس سۈپەتلىرى بىلەن بىرلىكتە جاسارەتسىز، قورقۇنچاق، پەسكەش، سۈيقەستچى، مەككار كېلىدىغانلىقىمۇ ئېيتىپ بېرىلىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ ھالى: «وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ» «ئۇلار ئىمان ئېلىپ بىلەن ئۇچراشقىنىدا: "بىز ئىمان ئېيتتۇق" دېيىشىدۇ، يالغۇز جايدا شايتانلىرى بىلەن تېپىشقانلىرىدا بولسا: "ئەسلىدە بىز سىلەر بىلەن بىللىمىز، بىز پەقەت ئۇلارنى مەسخىرە قىلىۋاتىمىز»" دەيدۇ» دەپ تىلغا ئېلىنىدۇ.

بەزىبىر شۇنداق كىشىلەرمۇ باركى، ئۇلار بۇ خىل پەسكەشلىكنى ھېكمەت ۋە كۆچ - قۇۋۋەت ھېسابلايدۇ. ھىلە - نەيرەڭ ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئالىي پارامەت ھەم سىياسەت سانىلىدۇ. ۋەھالەنكى، بۇ ئۇچىغا چىققان بىچارىلەرچە پەسكەشلىكنىڭ دەل ئۆزىدۇر. كۆچلۈك ۋە ھۆرمەتلىك ھەرقانداق كىشى بۇنداق ناچار، ئىپلاس مىجەزلىك بولمايدۇ، نە ئۇنىڭ ھىلە - نەيرەڭگە ھاجىتى چۈشمەيدۇ، نە يالغۇز يەردە غەيۋەتخورلۇق قىلىپ، تەنە، ھاقارەتلەر بىلەن قوساق كۆپكىنى چىقىرىۋېلىشقا ئېھتىياجى بولمايدۇ.

مۇناپىقلار بولسا، مۇسۇلمانلارغا ئاشكارا قارشى تۇرۇشقا پېتىنالمايتتى، مۇئمىنلەر ئارىسىغا قېتىلىپ، ئۆزلىرىنى مۇئمىن كۆرسىتەتتى. بۇ ئارقىلىق مۇئمىنلەر تەرىپىدىن كېلىدىغان ئەزىيەتلەردىن ئۆزىنى ساقلاپ قالماقچى ھەمدە خاتىرجەم ھالدا مۇسۇلمانلارگە قارشى سۈيقەستنى داۋاملاشتۇرماقچى بولاتتى. ئۇلارنىڭ شايتانلىرى يەھۇدىيلاردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلار يەھۇدىيلارنى ئۆزىگە تايانچ ۋە باشپاناھ قىلىشاتتى. يەھۇدىيلارمۇ ئىسلامنىڭ سېپىنى پارچىلاش ئۈچۈن ئەشۇنداق كىشىلەرنى قوللىناتتى. بۇ مۇناپىقلار شايتانلىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانلىرىدا بولسا: «ئەسلىدە بىز سىلەر بىلەن بىللىمىز، بىز پەقەت ئۇلارنى مەسخىرە قىلىۋاتىمىز» دېيىشەتتى. ئۇلارنىڭ ئېغىزىدا ئىمان، ئىسلامنى داۋا قىلىپ قويۇپ: «بۇ مۇسۇلمانلار بىزنىڭ زادى قانداقلىقىمىزنى نېمە بىلسۇن؟!» دەپ ئويلاشلىرى ئەسلىدە مۇسۇلمانلارنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئىدى.

قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ بۇ خىل مەككارانە سۆز ۋە ئەمەللىرىنى سۆزلەپ بېرىش بىلەن بىرگە، تاغ - تاشلارنىمۇ قورقۇنچتىن دىر - دىر تىترەتكۈدەك دەرىجىدە قاتتىق تەنقىد قىلىدۇ.

«ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ» «ئاللاھ ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئازغۇنلۇقلىرى ئىچىدە قارىغۇلارچە تېكىرقاپ يۈرۈشىدۇ».

ئاسمان - زېمىننىڭ جاببارى ۋە قاھارى بولغان زاتنىڭ مەسخىرىسىگە دۇچار بولغان كىشى نېمىدېگەن ئىپلاس، نېمىدېگەن بەدبەخت - ھە؟! ئاللاھ ئازغۇنچىسىنى قويۇپ بېرىۋاتقان

ۋە ئۇ قارىغۇدەك دەلدۇگۇنۇپ يۈرۈۋاتقان... بۇنىڭدىنمۇ بەك ئازغۇنلۇق بولارمۇ؟ ئەگەر بىرەر ئەستايىدىل ئىنسان بۇ سۆزلەرنى ئويلىنىپ كۆرىدىغانلا بولسا، قورقۇنچتىن تىترەككە سالىدىغان بۇ تەسۋىر ئالدىدا سۆز - ھەركەتسىز قاتقان پېتى تۇرۇپلا قالىدۇ. بۇ ئاقىۋەتنىڭ قورقۇنچىسىدىن قەلبى دىر - دىر تىترەپ، بەدەنلىرى شۇركىنىپ كېتىدۇ.

بۇ مەككارلار شۇ پېتى ئۆز ھالىغا قويۇپ بېرىلگەن بولۇپ، نە ئۇلارنىڭ بىرەر توغرا يولغا يېتەكلىگۈچىسى، نە بىرەر غايىسى، نە بىرەر توغرا يولى بولمايدۇ. ئۇلار ئەشۇنداق سەرگەردانلىق ئىچىدە ئاللاھنىڭ قۇدرەتلىك چاڭگىلىنىڭ شىددەتلىك ئىسكەنجىسىدە بولىدۇ. خۇددى چاشقانغا ئوخشاش بىخۇدلۇق ئالىمىدە قاپقان ئۇستىدە سەكرەپ يۈرۈۋاتقان بولىدۇ. مانا بۇ، ئۇلارنىڭ ئۆز خىيالىدا قىلىشۋاتقان مەسخىرىلىرىگە سېلىشتۇرغىلى بولمايدىغان ئەڭ قورقۇنچلۇق ئاقىۋەتتۇر.

خۇددى بىز ئىلگىرى ئىشارە قىلىپ ئۆتكىنىمىزدەك، بۇ يەردە كۆپۈرلۈق بىلەن ئىسلام ئوتتۇرىسىدىكى جەڭدە، ئاللاھ تائالانىڭ مۆئمىنلەرگە باشپاناھ، يارەمچى بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت بىر ھەقىقەت ئايان قىلىنماقتا. ئاللاھنىڭ بۇ باشپاناھلىقى ئاللاھنىڭ دوستلىرىغا ۋە ئىتائەتمەن بەندىلىرىگە نىسبەتەن قەلب تەسكىنلىكىنىڭ ئەڭ قىممەتلىك سەرمايىسى بولۇپ ھېسابلانسا، ئۆزىنىڭ ئاسىيلىقى ۋە ئازغۇنلۇقىدا سەرگەردان، «ئاللاھ ئارغامچىمىزنى قويۇپ بېرىۋاتىدۇ» دەپ ئالدىنىشتا قالغان، غاپىل، نەپسانىيەتچى، پەسكەش دۈشمەنلەرگە نىسبەتەن يامان ئاقىۋەتنىڭ شىددەتلىك بايانى بولۇپ، ئۇنىڭدا: «بۇلار قارىغۇلارچە غەپلەتكە پېتىپ كېتىۋاتماقتا. ۋەھالەنكى، بۇلارنى ئەڭ يامان ئاقىۋەت كۈتىۋاتماقتا» دېيىلگەن بولىدۇ.

ئەمدى قۇرئان كەرىم ئاخىرقى بىر قانچە ئېغىز سۆز بىلەن بۇ ئەمەلى ئەھۋالنى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن تارتىۋاتقان زىيانلىرىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ.

«أُولَٰئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ» «ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى سېتىۋالدى. بۇ سودا ئۇلار ئۈچۈن مەنپەئەتلىك بولمىدى، ئۇلار ھەرگىز توغرا يولدا ئەمەس».

ئاۋۋال ئۇلار خالىغان بولسا، توغرا يولمۇ ئۇلارنىڭ يېنىدىلا مەۋجۇت ئىدى. ئۇلارغا ھىدايەتنىڭ دەرياسى ئاقتۇرۇپ بېرىلگەن ئىدى. ھىدايەت ئۇلارنىڭ ئالقىنىدىلا ئىدى. لېكىن ئۇلار ئۆز ئىختىيارى بىلەن ھىدايەتنى بېرىپ، زالالەتنى سېتىۋالدى. ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتى ھاماقەت، غاپىل تىجارەتچىنىڭ ئاقىۋىتىگىلا ئوخشايدۇ، ئۇلارنىڭ سودىسى پايدا بەرمىدى، ھىدايەتمۇ قولدىن كەتتى. «فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ» «بۇ سودا ئۇلار ئۈچۈن مەنپەئەتلىك بولمىدى، ئۇلار ھەرگىز توغرا يولدا ئەمەس».

www.uyghurkitap.com

كۆردىڭىزكى، ئىلگىرىكى ئايەتلەردە تەسۋىرلەپ بېرىلىگەن ئۈچ خىل ئىنسانلار پىرقىسىنىڭ ئۈچىنچى تەسۋىرى سۈرەت لەۋھەسىدە خېلىلا كەڭ ھەم كۆپ ئورۇن ئىگەللىگەن بولۇپ، ئۇنىڭ كېڭەيگەن تەسۋىرى باشقا ئىككى تەسۋىرگە سېلىشتۇرغاندا خىلمۇخىل، رەڭمۇ رەڭ كۆرۈنىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، دەسلەپكى ئىككى تەسۋىردىكى ئۇبرازلارنىڭ ئۆز ئالدىغا مۇئەييەن يولى، ئېنىق قائىدىسى ۋە مەخسۇس يۆنىلىشى مەۋجۇت. بىرىنچى تەسۋىردە، توغرا پىكىرگە ئىگە بولغان ۋە توغرا يولدا ئۇدۇل كېتىپ بارغان كىشىنىڭ ئوبرازى كۆرۈنسە، ئىككىنچى تەسۋىردە كۆزى قارىغۇ، ھەيران، سەرگەردان ھالدا قاراڭغۇدا دەلدۈگۈنۈپ يۈرگەن بىر كىشىنىڭ ئوبرازى كۆرۈنىدۇ. بىراق ئۈچىنچى تەسۋىردە بولسا، پىسخىكىسى شۇ قەدەر مۇرەككەپ، قەلبى شۇ قەدەر كېسەل، پىكرى شۇ قەدەر چېچىلاڭغۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە، يەنە ئالاھىدە ئىزاھلاش كېرەك بولۇۋاتقان بىر كىشىنىڭ ئوبرازى تەسۋىرلەنگەن بولۇپ، بۇ تەسۋىردە ئۇنىڭ ھىلە - نەيرەڭلىك رەڭمۇ رەڭ شەخسىيىتىنىڭ ئەسلى قىياپىتىنى تېخىمۇ ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىش ئۈچۈن، يەنە بىرقانچىلىغان بوشلۇقلار خىلمۇ خىل رەڭلەر بىلەن تولدۇرۇلغان بولىدۇ.

بۇ پىرقە ھەققىدە ئۇزۇن توختىلىش بىلەن، بىر تەرەپتە مەدىنە مۇناپىقلىرىنىڭ ئىسلامنىڭ پىداكارلىرىغا ئازار - كۈلپەت يەتكۈزۈش، ئۇلارنىڭ ئىچىگە بۆلگۈنچلىك سېلىش ئىشىدا قانداق رول ئوينىغانلىقى كۆز ئالدىمىزدا ئوچۇق نامايەن قىلىپ بېرىلگەن بولسا، يەنە بىر تەرەپتە ئىسلام جامائىتىنى ئالاھىدە ئاگاھلاندۇرۇلۇپ، جامائەتنىڭ ئىنتىزامچانلىقىغا نىسبەتەن بىر مۇناپىقنىڭمۇ نەقەدەر خەتەرلىك بولىدىغانلىقى، ئىسلام جامائىتى ئىچىدىكى مۇناپىقلارنىڭ پەردىسىنى يىرتىپ، مەخپى سۈيقەستلىرىنى ئېچىپ تاشلاشنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقى ئېيتىپ بېرىلگەن. شۇڭا قۇرئان كەرىم بۇ پىرقىنىڭ رەڭگا - رەڭ مىجەز خاراكتېرىنى، ئىرادىسىنىڭ بوشاڭلىقىنى ھەمدە دومىلاپ يۈرشلىرىنى تېخىمۇ بەك ئايدىڭلاشتۇرۇپ، كۆز ئالدىمىزدا نامايەن قىلىپ بېرىش ئۈچۈن مىساللارنى كەلتۈرىدۇ.

«مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ . صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ»

«ئۇلارنىڭ مىسالى خۇددى ئوت ياققان كىشىلىرگە ئوخشايدۇكى، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى يورۇتقاندا، ئاللاھ ئۇلارنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتىنى (كۆز نۇرىنى) يوقىتىۋەتتى. ئۇلارنى قاراڭغۇلۇقتا ھېچنىرسىنى كۆرەلمەس ھالدا قالدۇردى. ئۇلار گاستۇر، گاچىدۇر، كوردۇر، شۇڭا ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ».

بۇنىڭدىن مەلۇمكى، ئۇلارنىڭ دەسلەپكى پوزىتسىيىسى قانداقتۇر ھىدايەتكە قارشى تۇرۇش ياكى قولىقىغا قولىنى تىقىۋىلىش ۋە ياكى كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋېلىش بولمىغان ئىدى. شۇنداقلا، خۇددى كاپىرلارغا ئوخشاش ئىسلام ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزۈپ بېقىشتىنمۇ ئۆزىنى

قاچۇرغان ئەمەس ئىدى. بەلكى ئۇلار ھدايەتنى بېرىپ، ئازغۇنلۇقنى ئالغانلار بولۇپ، ئەستايىدىل ئويلىنىپ، ئەقىل ھوشى بىلەن شۇنداق قارارغا كېلىشكەنلەر ئىدى. ئۇلار ئوت يېقىپ ئەترايىنىمۇ يورۇتتى. بىراق ئۆزلىرى ئەشۇ يورۇقلۇقنى ئىزدەۋاتقان تۇرۇقلۇق، ئۇنىڭدىن ھېچقانداق پايدا ئالمىدى. ئۇلار ئۆزى تەلەپ قىلىۋاتقان يورۇقلۇقنى تېپىپمۇ، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىگەن چاغدا، ئاللاھ شۇ قىلمىشى تۈپەيلىدىن ئۇلارنىڭ بەسىرەت نۇرىنى تارتىۋالدى. ئۇلارنى قاراڭغۇلۇقتا دەلدۇگۇنۇپ يۈرۈشكە تاشلاپ قويدى. چۈنكى ئۇلار دەل ئۆزى تەلەپ قىلىۋاتقان نەرسىدىن يۈز ئۆرىگەن ئىدى.

ئاللاھ ئىنسانغا سۆزنى ئاڭلىيالىشى، يۈرۈقلۇقنى كۆرەلىشى، ھدايەت نۇرىدىن مەنپەئەتلىنەلىشى ئۈچۈن كۆز، قۇلاق ۋە ئېغىزنى ئاتا قىلغان. ئەمما ئۇ قۇلىقىنى ئىشقا سالمىغاچقا "گاس"، ئېغىزىنى ئىشقا سالمىغاچقا "گاچا"، كۆزىنى بىلەن كۆرۈشتىن توختىۋالغاچقا "قارىغۇ" دەپ ئاتالغان. ئېنىقكى، بۇنداق ئەھۋالدا كىشىنىڭ ھەققە قايتىپ كېلەلىشى، ھدايەت يولى تەرەپكە بۇرىلالىشى ۋە ھەققانىيەتنىڭ نۇرىنى كۆرەلىشى قەتئىي مۇمكىن بولمايدۇ.

ئەمدىلىكتە، ئايەت كەرىمە باشقا بىر مىسال بىلەن ئۇلارنىڭ پىسخىك خاراكتېرىنى تەھلىل قىلىش ئارقىلىق ئىچكى ئىزتىرابلىرىنى، بىئاراملىقى، تەئەججۇپ ۋە قورقۇنچلىرىنى نامايەن قىلىپ بېرىدۇ.

«أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ»

«ياكى ئۇلارنىڭ مىسالى زۇلمەتلىك، گۈلدۈرماملىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق يامغۇردا قالغان، گويا چاقماق چاققان تاۋازنى تاڭلاپ، ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى بىلەن تېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. ئاللاھ كافىرلارنى ھەممە تەرەپتىن قورشاپ تۇرغۇچىدۇر. چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن تايرىلىپ قالغىلى تاس قالىدۇ. چاقماق يورۇقىدا مېڭىۋالىدۇ، قاراڭغۇلۇق قاپلىغاندا تۇرۇپ قالىدۇ. ئاللاھ خالىسا ئىدى، ئۇلارنى تاڭلاش ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئۈلۈتتە مەھرۇم قىلاتتى. ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر».

بۇ ئاجايىپ تەسۋىرگە قارىمامدىغان! يۈگۈرۈپ، چېپىش، ئىزتىراپ تەشۋىش، خارلىق ۋە ئازغۇنلۇق، قورقۇنچ ۋە ئەيمىنىش، ئاھۇ - پەريات، ھەيرانلىق ۋە پەرىشانلىق، ۋاي - ۋۇل چاقناشلار، ۋاقىراش ۋە جاقىراش... قاتارلىقلارنىڭ خىلمۇخىل سۈرەتلىرى كۆزلەرنىڭ ئالدىدىن بىر - بىرىگە ئۈلۈشۈپ ئۆتۈپ تۇرىدۇ. ئاسماندىن شىددەتلىك يامغۇر يېغىۋاتقان، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە، قاراڭغۇ كېچە، قاپقارا بۇلۇتلار، ئۆتكۈر چاقماقلار، قۇلاقنى يارغۇدەك گۈلدۈرمامىلار... بىر قىسىم كىشىلەر چاقماق يورۇقىدا ئازراق مېڭىۋىلىشقا تىرىشىۋاتقان... بىردىنلا يەنە قاراڭغۇلۇق بېسىپ كېتىۋاتقان، ئۇ بىچارىلەر داڭ قېتىپلا تۇرغان، ھەيرانلىق ۋە

پەرىشانلىق ئىچىدە قالغان، زادى قاياققا مېڭىشنى بىلەلمەيۋاتقان، قورقۇنچتىن لاغىلداپ تىترەۋاتقان... چاقماق، گولدۇرماما ئاۋازىدىن جان چىقىپ كەتكەندەك قورقۇۋاتقان، شۇڭا قۇلىقىغا قولىنى مەھكەم تىقىۋېلىپ بارغان...

بۇ پۈتۈن مەنزىرىلەر شۇ قەدەر سۈرۈك ۋە ساپ تەسۋىرلەنگەنكى، شىددەتلىك يامغۇر، قاراڭغۇلۇق، گۈلدۇرماما، چاقماق... تەشۋىشكە ۋە پەرىشانلىققا چۆمگەن مۇساپىر قاتتىق قورققان هالدا بىر قانچە قەدەم ئالدىغا مېڭىۋېلىشقا ئۇرۇنىۋاتقان، قاراڭغۇلۇق قاپلىشى بىلەنلا يەنە جايىدا توختاپ قېلىۋاتقان...

قۇرئان كەرىم بۇ تەسۋىرلەر بىلەن ئىجابىي تەسىر بېرىشنى خالايدۇ. مۇناپىقلارنىڭ ئىزتىراپ، بىئارامليقلارغا، هەيرانلىق ۋە پەرىشانلىقلارغا، گۇمراهلىق ۋە سەرسانچىلىقلارغا قانداق مۇبتىلا ئىكەنلىكىنى، ئۇياقتىن مۆئمىنلەر بىلەن ئۇچراشسا، بۇياقتىن شايتانلىرى بىلەن پىچىرلىشىدىغانلىقىنى، بۇ ياقتىن ئىمانىنى ئىزهار قىلسا، لەهزە ئۆتمەي ئىنكار قىلىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ هىدايەت نۇرىنى ئىزدەيدىغانلىقى، ئەمما ئەمەلىيەتتە ئازغۇنلۇق ۋە قاراڭغۇلۇق ئىچىدىلا تىمتاسقلاپ يۈرىدىغانلىقىنى نامايەن قىلىپ بېرىدۇ. بۇ ناهايىتمۇ ئاشكارا تەسۋىرىي مىسال بولۇپ، مۇناپىقلارنىڭ مەخپى پىسخىك خاراكتېرىنىڭ ئەينىكى. ئۇ مۇناپىقلارنىڭ هېس - تۇيغۇ دۇنياسىنى مۇجەسسەم بىر شەكىلدە ئايان قىلىپ بېرىدۇ.

بۇ دەل قۇرئان كەرىمنىڭ ئاجايىپ ئۆزگىچە بايان ئۇسلۇبىدۇر. قۇرئان مۇزەككەپ ئىددىيەتلىك هالەتلەر بىلەن ئىچكى پىسخىك خاراكتېرلەرنى ئۆزگىچە مەخسۇس ئۇسلۇبتا بايان قىلىپ، ئۇلارنىڭ جانلىق تەسۋىرىنى ئىنسانىنىڭ كۆز ئالدىدا مۇجەسسەم بىر شەكىلدە نامايان قىلىپ بېرىدۇ[1].

ئىنسانلارنىڭ مەزكۇر ئۇچ خىل تۈركۈمىنى تەسۋىرلەپ بەرگەندىن كېيىن، سۆزنىڭ ئەمدىكى يۆنىلىشى پۈتۈن ئىنسانىيەتنى ئىسلامغا دەۋەت قىلىش تەرەپكە بۇرالماقتا. ئۇلارنى بۇ ئۇچ خىل تەسۋىرلەرنىڭ ئىچىدىن ياخشى، توغرا، پاك، خالىس، پائالىيەتچان، مەنپەئەتلىك، هىدايەت تاپقان، ئۇتۇق قازانغان تەسۋىرنى، يەنى تەقۋادارلارنىڭ تەسۋىرىنى تاللاشقا چاقىرىپ مۇنداق دېيىلمەكتە:

«يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ»

---

[1] "التصوير الفنى فى القرآن" "قۇرئاننىڭ تەسۋىرلەش سەنئىتى" ناملىق كىتابىمنىڭ "قۇرئاندىكى هېسسىي تەمسىل ۋە تەهلىل" دېگەن بۆلىمىگە قارالسۇن (مۇئەللىپتىن).

«ئى ئىنسانلار! سىلەرنى ۋە سىلەردىن بۇرۇنقىلارنى ياراتقان پەرۋەردىگارىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار. شۇندىلا تەقۋادارلاردىن بولۇشىڭلار (يەنى نىجاتلىق تىپىشىڭلار) ئۈمىدلىك بولىدۇ. ئەنە شۇ ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى تۆشەك ۋە ئاسماننى ئۆگزە قىلىپ بەردى، ئۈستىدىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، شۇ ئارقىلىق سىلەرگە ھەرخىل مەھسۇلاتلارنى ئۈستۈرۈپ رزىق يەتكۈزۈپ بەردى. دېمەك سىلەر بۇلارنى بىلىدىغان تۇرۇپ، ئاللاھغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار».

ئەمدىلىكتە پۈتۈن ئىنسانلار ئۇلارنى ياراتقان ۋە ئۇلارنىڭ بارلىق ئاتا - بوۋىلىرىنى ياراتقان بىرلا پەرۋەردىگارنىڭ بەندىچىلىكىگە چاقىرىلماقتا؛ «ئاللاھ پۈتۈن كائىناتنىڭ تەنھا ياراتقۇچىسىدۇر؛ شۇڭا ئەنە شۇ ئاللاھلا بەندىچىلىكىنى قىلىشقا ھەقلىقتۇر. ئاللاھقا بەندىچىلىك قىلىشنىڭ بىر مەخسۇس مەقسىتى بولۇپ، ئۇ ئارقىلىق ئىنسانلارنىڭ ئەشۇ مەقسەتكە يېتىپ بارالىشى ئۈمىد قىلىنىدۇ. ئۇ مەقسەت دەل: "لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ" "شۇندىلا تەقۋادارلاردىن بولۇشىڭلار ئۈمىدلىك بولىدۇ" دېگەندىن ئىبارەتتۇر. يەنى، سىلەر ئاللاھقا يېقىملىق بولغان ھاياتلىق يولىنى تاللاڭلار، ئاللاھقا بەندىچلىك قىلىدىغان، ئاللاھدىن قورقىدىغان، ئاللاھنىڭ ياراتقۇچىلىقى ۋە پەرۋەردىگارلىقىنىڭ ھەققىنى تولۇق ۋە توغرا ئادا قىلىدىغان، پەقەت بىرلا ياراتقۇچىغا (يەنى ھازىرقى ۋە ئىلگىرىكى بارلىق ئىنسانلارنىڭ ئەشۇ بىرلا ياراتقۇچىسىغا) ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ تۇرمۇش يولىنى تاللاڭلار. ئەنە شۇ ئاللاھ ئاسماندىكى ۋە زېمىندىكى ۋاستىلەر بىلەن ئىنسانلارنى رىزىقلاندۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇرغان. ئۇنىڭ ئىشىدا ئۆزىدىن باشقا ھېچ بىر تەڭدىشى ياكى شېرىكى يوق. "ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا" "ئۇ سىلەرگە زېمىننى تۆشەك قىلىپ بەرگەن" دېيىلمەكتە.

بۇ تەبىردىن بىلىۋېلىشقا بولىدۇكى، ئاللاھ تائالا زېمىندا ئىنسانلارنىڭ ھاياتىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگەن. زېمىننى ئىنسانغا نىسبەتەن راھەتلىك ئارامگاھ، تۆشەككە ئوخشاش تىنچ قارارگاھ قىلىپ بەرگەن. بىراق ئىنسانلار ئۆزۈن مەزگىلگىچە زېمىندا تۇرىدىغان بولغاچقا، ئاسمان - زېمىننىڭ بۇ ئارامبەخشلىكى ئۇلارنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىدىن يوقاپ كېتىپ قالىدۇ. ئاللاھنىڭ ئىنسانلارنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن بۇ زېمىندىكى پەسىللەرنى نەقەدەر مۇناسىپ، يېقىملىق قىلىپ بەرگەنلىكىنى، ئىنسانلارنىڭ راھىتى ۋە ئاسايىشى ئۈچۈن قانداق - قانداق ۋاستىلەرنى ھازىرلاپ بەرگەنلىكىنى، ناۋادا بۇ ۋاستىلەر يەر شارىدا بولمىسا، ئىنسان ھاياتىنىڭ ھەرگىزمۇ بۇنداق ئاسان، خاتىرجەم، يېقىملىق بولالمايدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ كېتىدۇ. ئەگەر راستىنلا بۇ كائىناتنىڭ تەركىبىي ئامىللىرىدىن بىرەرسى يوق بولۇپ كېتىدىغانلا بولسا، يەر شارىنىڭ مۇھىتى شۇ دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كېتىدۇكى، ئۇنىڭدا ئىنسانىيەتنىڭ يېتىلىشى قەتئىي مۇمكىن بولمايدۇ. مەسىلەن: ئوكسىگىننى مەيدانغا كەلتۈرگەن ماددىلاردىن بىرەرسى كەم بولۇپ قالىدىغانلا بولسا، ئىنسان ھاۋانىڭ ئىچىدە تۇرۇپمۇ نەپەس ئېلىشى مۇمكىن بولماي قالىدۇ، ھايات پۈتۈنلەي پالەچ ھالغا كېلىدۇ.

«وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً» «ئاسماننى تۆگزە قىلىپ بەردى»

يەنى، ئاسماننى خۇددى ئۆگزىگە ئوخشاش مۇناسىپ ھەم پۇختا قىلىپ بەردى. زېمىندىكى ئىنسانلارنىڭ ھاياتى ۋە ھايات مەئىشەتلىرىنىڭ ھەممىسى ئاسمان بىلەن چوڭقۇر باغلىنىشلىق بولۇپ، ئاسمان ئۆزىنىڭ ھارارىتى، يورۇقلىقى، تەڭپۇڭلىقى ۋە پۈتۈن سىستېمىسىنىڭ جەزبدارلىقى بىلەن ھاياتنىڭ تەبىئىي تۈزۈلۈكىدۇر، زېمىندىكى ھاياتلىقنىڭ داۋاملىشىشىغا نىسبەتەن باشلانغۇچ ۋە تۈپ ئاساستۇر. شۇڭا قۇرئان كەرىمدە كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسىنىڭ قۇدرىتى بايان قىلىنغان ۋە ئىنسانىنىڭ رىزىقلاندۇرغۇچىسىنىڭ نەقەدەر كاتتىلىقى تىلغا ئېلىنغان ھەرقانداق يەردە: «پۈتۈن مەخلۇقلار ۋە پۈتۈن ئىنسانلار پەقەت ئۇنىڭغىلا ئىبادەت قىلىشى پەرز» دېيىلىدۇ. بۇنداق چاغدا ئاللاھنىڭ ئېھسانلىرى: «وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ» «ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، شۇ ئارقىلىق سىلەرگە ھەرخىل مەھسۇلاتلارنى تۆستۈرۈپ رىزق يېتكۈزۈپ بەردى» دەپ تىلغا ئېلىنىدۇ.

قۇرئاننىڭ نۇرغۇن جايلىرىدا ئاسماندىن يامغۇرنىڭ ياغدۇرۇلۇشى ۋە ئۇ ئارقىلىق خىلمۇخىل مەھسۇلاتلارنىڭ پەيدا قىلىنىشى تىلغا ئېلىنىش ئارقىلىق ئاللاھنىڭ قۇدرىتى ۋە قىلغان ئىنئاملىرى تەسۋىرلەنگەن بولۇپ، تەبىئىي نۇقتىدىنمۇ ئاسماندىن يامغۇرنىڭ يېغىشى يەر يۈزىدىكى ھاياتلىقنىڭ ساقلىنىپ تۇرىشىدىكى ئەڭ ئاساسلىق ئامىللارنىڭ بىرسى. زېمىندىكى خىلمۇخىل شەكىللىك ۋە خىلمۇخىل دەرىجىلىك جانلىقلارنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىمۇ دەل ئەشۇ سۇنىڭ بەرىكىتىدىن ئىبارەتتۇر. بۇ ھەقتە قۇرئان كەرىمدە: «وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» «بىز ھەممە نەرسىنى سۇ بىلەن ھايات قىلدۇق»[1] دېيىلگەن بولۇپ، بۇ سۇ بەزىدە يامغۇر شەكلىدە ئاسماندىن يېغىپ، ئېكىنزارلىقلارنى سۇغۇرسا، بەزىدە تاتلىق ئېرىق - ئۆستەك شەكلىدە ئاقىدۇ. بەزىدە زېمىننىڭ تومۇرلىرىغا سىڭىپ، قۇدۇق، كارىز شەكلىدە نامايەن بولسا، بەزىدە ھەر خىل ئەسۋاپلار بىلەن زېمىندىن تارتىپ چىقىرىلىپ، ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىغا ئىشلىتىلىدۇ. زېمىندا سۇنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقى، شۇنداقلا خىلمۇخىل ھاياتلىقنىڭ ساقلىنىپ تۇرالىشىدا ئۇنىڭ نەقەدەر مۇھىم رول ئويناۋاتقانلىقى ھەممە ئېتىراپ قىلغان شەك - شۈبھىسىز ھەقىقەتكى، ئۇ ھەقتە پەقەت ئىشارە قىلىپ قويۇشلا كۇپايە قىلىدۇ. بۇ يەردىكى مەقسەت، بىزنىڭ ياراتقۇچىمىز ۋە رىزىقلاندۇرغۇچىمىز بولغان ئاللاھنىڭ بۇ پۈتۈن نېمەتلەرنى ئاتا قىلغانلىقىنى ھەمدە ئەشۇ ئاللاھنىڭلا بىزنىڭ ئىبادەت قىلىشىمىزغا ھەقلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشتىن ئىبارەتتۇر.

[1] سۈرە ئەنبىيا، 30 - ئايەت

مانا بۇ چاقىرىق بىلەن ئىسلامىي ھاياتلىق تەسەۋۋۇرىنىڭ مۇنداق ئىككى مۇھىم ئاساسى ئايدىڭلاشقان بولىدۇ.

1 - بۇ پۈتۈن كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسى پەقەت بىرلا بولۇپ، «الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ» «ئۇ سىلەرنى ۋە سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ھەممىلەتنى ياراتقان».

2 - بۇ كائىنات بىرلا بولۇپ، ئۇنىڭ بىر پۈتۈنلۈكىدىن تارتىپ، ھەربىر تەركىبىي ئېلىمېنتلىرىغا قەدەر ھەممىنىڭ ئارىسىدا مۇكەممەل ماسلىشىشچانلىق مەۋجۇت. ئۇ ئىنسان ئۈچۈن ۋە ئىنسان ھاياتى ئۈچۈن ياردەمچى قىلىپ بەلگىلەنگەن.

«الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ» «ئۇ شۇ ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى توشەك ۋە ئاسمانى ئۆگزە قىلىپ بەردى، ئۇستىدىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، شۇ ئارقىلىق سىلەرگە ھەرخىل مەھسۇلاتلارنى ئۈستۈرۈپ رىزىق يېتكۈزۈپ بەردى».

زېمىن بىر توشەككە ئوخشاش سېلىنغان، ئۇنىڭ ئاسمىنى ئاللاھنىڭ قانۇنىغا مەھكەم باغلانغان، ئۇنىڭدىن سۇ ياغدۇرۇش ئارقىلىق ھەرخىل مەھسۇلاتلارنىڭ پەيدا بولۇشى زېمىندىكى مەخلۇقاتلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بۇلار زادى كىم ئۈچۈن؟ پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن ھەمدە بۇلارنىڭ ھەممىسى دەل كائىناتنىڭ قۇدرەتلىك ياراتقۇچىسى بولغان ئەشۇ شېرىكسىز ئاللاھنىڭ كارامىتىدۇر.

«فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» «دېمەك سىلەر بۇلارنى بىلىدىغان تۇرۇپ، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرمەڭلار»

ئاللاھنىڭ ھەم سىلەرنى ۋە ھەم سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى پەيدا قىلغانلىقىنى ئاھايىتى ياخشى بىلىسىلەر. ئاللاھنىڭ سىلەرگە زېمىننى توشەك، ئاسمانىنى ئۆگزە قىلىپ بەرگەنلىكىنى، ئاسماندىن سۇ چۈشۈرۈپ بەرگەنلىكىنى، بۇ پۈتۈن ئىشلارنى نە ئۇنىڭ قولىغا قول بولىدىغان ھېچ بىر ھەمكارلاشقۇچىسى، نە ئۇنىڭ بىرەر ئىشىغا قارشى تۇرالايدىغان ھېچبىر تەڭدىشى بولمىغانلىقىنى پىششىق بىلىسىلەر. بۇنچە ئىشلارنى بىلگەندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈش ئىنتايىن خاتا قىلمىشتۇر.

تەۋھىد ئەقىدىسىنى ساپ ھەم سۈزۈك ھالدا ئىددىيەلەرگە سىڭدۈرۈش ئۈچۈن قۇرئان كەرىم ھەردائىم قايتا - قايتا رەددىيە بېرىدىغان شېرىكچىلىك ھەمىشە بىلىنەرلىك بىر شەكىلدە، كىشىلەر چوقۇنۇپ كېلىۋاتقان بىرەر بۇت ياكى بىرەر شەخسنىڭ قىياپىتىدە بولۇۋەرمەيدۇ، بەلكى ئۇنىڭدىن باشقىمۇ مەخپى شەكىللەردە بولىدۇ. مەسىلەن: ئاللاھتىن باشقا بىرەرسىدىن ئۈمىد كۈتۈش، ئاللاھتىن باشقا بىرەرسىگە قارىتا قەلبىدە قورقۇنچ ساقلاشمۇ شېرىكچىلىك بولۇپ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە، ئاللاھتىن باشقا ھەرقانداق بىرىنى "پايدا ياكى مەنپەئەت يېتكۈزۈلەيدۇ" دەپ قاراشمۇ شېرىكچىلىك ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: «ئايەتتىكى "ئەنداد" دېگەن سۆز شۇنداق

مەخپى شېرىكچىلىكنى بىلدۈرىدۇكى، ئۇ گويا قاراڭغۇدا، قارا تاشنىڭ ئۈستىدە قارا چۈمۈلىنىڭ ئاستا مېڭىشى مەخپى بولغاندەك مەخپى بولىدۇ. بۇنىڭ مۇنداق بىرقانچە شەكلى بار، مەسىلەن، بىرەرسىنىڭ: ''ئى پالانچى! ئاللاھ بىلەن قەسەم ۋە جېنىم بىلەن قەسەم ياكى ئاللاھ بىلەن قەسەم ۋە سېنىڭ جېنىڭ بىلەن قەسەم'' دېيىشى، ۋە ياكى بىرەرسىنىڭ: ''ئەگەر تۇنۇگۈن كەچتە ئىت بولمىغان بولسا، ئوغرى مېلىمىزنى ئوغرىلىغان بولاتتى'' دېيىشى ۋە ياكى بىرسىنىڭ: ''ئەگەر ئۆيدە ئۆردەك بولمىغان بولسا، ئوغرى كىرگەن بولاتتى'' دېيىشى ۋە ياكى بىرسىنىڭ ئۆز دوستىغا: ''ئاللاھ خالىسا ۋە سەن خالىساڭ'' دېيىشى ۋە ياكى بىرسىنىڭ: ''ئاللاھ تائالا ۋە پالانچى بولمىغان بولسا'' دېيىشى... قاتارلىق سۆزلەرنىڭ ھەممىسى شېرىكتۇر» بۇنىڭدىن باشقا يەنە بىر ھەدىستە بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «ئاللاھ خالىسا ۋە ئۆزلىرى خالىسىلىرى» دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «اجعلتنی لله نداً؟» «سەن مېنى ئاللاھقا شېرىك قىلماقچىمۇ؟» دېگەن.

مانا بۇ سەلەف سالىھلارنىڭ مەخپى شېرىككە تۇتقان نۇقتىئىنەزىرى بولۇپ، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش مەسىلىسىدە بىز ئالدى بىلەن قولىمىزنى قوينىمىزغا سېلىپ، يۈرىكىمىزنى دەڭسەپ بېقىشىمىز لازىم. سەلەف سالىھلارنىڭ شېرىكچىلىككە بولغان قاتتىق سەزگۈرلۈكى قايسى ھالدا ئىكەن؟ بىز زادى قايسى ھالدا ئىكەنمىز؟ بىز تەۋھىد ئەقىدىسىدىن ئىبارەت بۇ ئەزىم ھەققانىيەتتىن نېمىدېگەن يىراقلاپ كەتكەن - ھە؟!

****

جەڭ ئېلان قىلىش

يەھۇدىيلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن گۇمانلىناتتى. مۇناپىقلارمۇ شەكلىنەتتى، مۇشرىكلارمۇ شۇنداق ئەھۋالدا ئىدى. قۇرئان بۇ يەردە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى دوئىلغا چاقىرغان ھالدا بىر ھەل قىلغۇچ ئەمەلىي ساۋاقنى ئوتتۇرىغا قويۇپ: «قېنى مۇشۇ قۇرئانغا ئوخشاش بىر كىتابنى كەلتۈرۈپ باقمامسىلەر» دەپ ندا قىلىدۇ.

«وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ» «ئەگەر بىز بەندىمىزگە چۈشۈرگەن كىتابنىڭ بىز تەرەپتىن ئىكەنلىكى ياكى ئەلسىلىكى ئۈستىدە شەكلىنىڭلار، قېنى ئۇنىڭغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى مەيدانغا چىقىرىپ بېقىڭلار، بارلىق

ياردەمچىلارنى جاقىرىڭلار، ئاللاھدىن باشقا مەيلى كىملەردىن ياردەم تىلىگۈلار، تىلىگۈلار. ئەگەر راستچىل بولساڭلار».

بۇ جەڭ ئېلانى ئۆزگىچە بىر تەرزدە باشلانغان بولۇپ، ئاللاھ تائالانىڭ بۇ يەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەندىلىك سۈپىتىنى تىلغا ئېلىپ: «بىز ئۆز بەندەمىزگە نازىل قىلغان كىتابنىڭ بىز تەرەپتىن تىكىلىكى ياكى ئەرسلىكى ئۈستىدە شەكلەنسەڭلار، قەنى شۇنىڭغا ئوخشاش بىرەر كىتابنى مەيدانغا كەلتۈرۈپ يېقىڭلار» دېگەنلىكى ئالاھىدە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى «بىزنىڭ بەندىمىز» دەپ ئاتاشتىن ئۆزئارا باغلىنىشچان بىر قانچە مۇھىم ئىشارىلەر ئوتتۇرىغا چىقىدۇ.

مەسىلەن: «بەندىمىز» دېيىش بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلۇغ شان - شەرىپى تەرەپكە ئىشارە قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن مەقسەت، ئاللاھقا بولغان بەندىچىلىك بىلەن قۇللۇقنىڭ ھەرقانداق كىشىگە نىسپىي قىلىنسا، پەخىرلىنىشكە تېگىشلىك يۈكسەك مەرتىۋە ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەشتۇر. ئىككىنچىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى «بەندىمىز ۋە قۇلىمىز» دېيىش ئارقىلىق ئاللاھ تائالانىڭ ھېچ بىر شېرىكى ۋە تەڭدىشى يوقلۇقى، ھەممەيلەننىڭ ئاللاھنىڭلا بەندىسى ۋە قۇللىرى ئىكەنلىكى تەرەپكىمۇ ئىشارە قىلىنغان بولۇپ، باشقىلارغۇ ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا ئەڭ يۈكسەك ماقامدا، يەنى ۋەھىي ماقامىدا بولغان پەيغەمبەرلەرنىڭمۇ ئاللاھنىڭ بەندىسى ۋە قۇللىرى ئىكەنلىكى، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ئاللاھقا بەندە ھەم قۇل بولالىغانلىقىدىن ئىبارەت بۇ ئالى مەرتىۋىسىدىن پەخىرلىنىدىغانلىقى ئىپادىلەنگەن.

بۇ دوئىل تۇغرۇلۇق سۆزىنىڭ دەسلىپىدە ئىشلىتىلگەن تاق ھەرپلەرگىمۇ بىر نەزەر سېلىش لازىم. ئۇنىڭدا: «بۇ كىتاب كىشىلەرمۇ ئىشلىتەلەيدىغان شۇ ھەرپلەردىن تۈزۈلگەن. ئەگەر ئۇلار بۇ كىتابنىڭ ئاللاھ تەرەپتىن ئىكەنلىكى ھەققىدە شەكلىنىدىغان بولسا، ئەنە ئۇ ھەرپلەر ئۇلارنىڭمۇ يېنىدا تۇرۇپتۇ. قەنى ئۇلار شۇ ھەرپلەر بىلەن ئەشۇنداق بىر كىتابنى تۈزۈپ چىقىپ باقمىسۇنمۇ؟ بۇ ئىشتا ئۇلارغا گۇۋاھلىق بېرەلەيدىغان ۋە ياردەمچى بولالايدىغان مەيلى كىمنى چاقىرسا چاقىرسۇن. ئاللاھ تائالا بولسا، ئۆز بەندىسىنىڭ راستچىللىقى ھەققىدە گۇۋاھلىق بېرىدۇ» دېيىلگەن.

بۇ دوئىل قۇرئاندىن گۇمانلىنىدىغانلارغا جاكارلانغان بولۇپ، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھاياتلىقىدىمۇ، ۋاپاتىدىن كېيىنمۇ، شۇنداقلا بىزنىڭ ھازىرقى دەۋرىمىزگە قەدەر ئوخشاشلا كۈچكە ئىگە بولۇپ كەلمەكتە. بۇ ھېچكىشى جاۋاب قايتۇرالمىغان بىر روشەن پاكىتتۇر. مانا ھازىرمۇ ئىنسانلارنىڭ بۈگۈنگە قەدەر يېزىپ چىققان ئەدەبىي ئەسەرلىرى بىلەن قۇرئان كەرىمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىنتايىن روشەن پەرق ساقلىنىپ كەلمەكتە ھەم تا قىيامەتكىچە ساقلىنىپ ماڭىدۇ ۋە ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزىنى ئىسپاتلاپ كېتىۋېرىدۇ.

www.uyghurkitap.com

«فَإِن لَّمْ تَفْعَلُواْ وَلَن تَفْعَلُواْ فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ»

«ناۋادا مۇنداق قىلالمىساڭلار ـــ ھەرگىزمۇ قىلالمايسىلەر ـ ئىنسان بىلەن تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، ھەقنى ئىنكار قىلغۇچىلار ئۈچۈن تەييارلانغان ئەشۇ ئوتتىن قورقۇڭلار»

بۇ دوئىل قانچە ئاجايىپ ھەقىقەت بولغان بولسا، ئۇنىڭغا قارىتا تا قىيامەتكىچە ھېچ كىشىنىڭ مەيدانغا چىقالماسلىقىمۇ ئۇنىڭدىن بەكرەك ئاجايىپ ھەقىقەتتۇر. ناۋادا ئۇنىڭغا ئوخشاش بىرەر كىتابنى مەيدانغا كەلتۈرۈش كۆپپارلارنىڭ قولىدىن كەلسە ئىدى، ئۇلار بىر دەقىقىمۇ تەخىر قىلمىغان بولاتتى. قۇرئان كەرىمنىڭ: «ئۇلار ھەرگىزمۇ بۇنداق كىتابنى مەيدانغا كەلتۈرەلمەيدۇ» دەپ ئوچۇق ئېيتىپ قويۇشى، شۇنداقلا دۈشمەنلەرنىڭمۇ قانچە ئەسىرلەردىن بېرى ئۇنداق قىلىشتىن ئاجىز كەلگەنلىكى ئوپئوچۇق بىر مۆجىزە بولۇپ، ئۆز نۆۋىتىدە يەنە قىلچە شەك ـ شۈبھىگە ئورۇن قالمىغان بولىدۇ. بۇ دۈشمەنلەر ئۈچۈن ئومۇمىيۈزلۈك جەڭ ئېلانى بولۇپ، ئۇلارغا نىسبەتەن مەيدان ئوچۇق ئىدى. ئەگەر ئۇلار قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر كىتابنى مەيدانغا كەلتۈرۈپ قالالايدىغانلا بولسا، قۇرئاننىڭ مۆجىزىۋىيلىكى پۈتۈنلەي يوقالغان بولاتتى، بىراق ئۇنداق قىلالمىدى ۋە ھەرگىز قىلالمايدۇ. بۇ خىتاب دەسلىۋىدە شۇ ئەۋلات ئىنسانلارغا قىلىنغاندەك قىلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە جاكارلانغان دوئىلدۇر، شۇنداقلا قۇرئاننىڭ مۆجىزىۋىيلىكىنىڭ ۋە قەتئىي پاكىتلىقىنىڭ تارىخىي قارارىدۇر.

سۆز ۋە ئىپادە ئۇسلۇبلىرىغا ئاز ـ تولا زوقى بولغان، كائىنات ۋە مەۋجۇدىيەتكە دائىر ئىنسانىي تەسەۋۋۇرلاردىن ئاز ـ تولا خەۋىرى بار، ئىنسانىي تۈزۈلمە قانۇن ـ قائىدىلەر ھەققىدە ئاز ـ تولا بىر نەرسە بىلىدىغان ھەمدە ئىنسانلارنىڭ ئوتتۇرىغا چىقارغان ئىجتىمائىي جەمئىيىتى ۋە ئىجتىمائىي پسىخىكىسىنى ئاز ـ تولا چۈشىنىدىغان ھەرقانداق كىشى شۇنى شەكسىز ھالدا قوبۇل قىلىدۇكى، قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ نۇقتىدا ئوتتۇرىغا قويغانلىرى ئىنسانلارنىڭ تۈزۈپ چىققانلىرىدىن پۈتۈنلەي پەرقلىقتۇر. بۇ ھەقتىكى جېدەل، گۇمانلار ياخشى بىلەن يامانىنى ئايرىيالمايدىغان جاھالەتتىن ياكى مەلۇم شەخسىي مەنپەئەتىنى دەپ ھەق بىلەن باتىلنى بىر ـ بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇشتىن كېلىپ چىققان بولىدۇ.

دەل مۇشۇ سەۋەبتىن بۇ جەڭ ئېلانىنى قوبۇل قىلىشتىن ئاجىز كەلگەن تۇرۇقلۇق، يەنىلا بۇ ئاشكارا ھەققەتنى ئېتىراپ قىلغىلى ئۇنىمىغانلار مۇنداق شىددەتلىك تەنقىد قىلىنىدۇ:

«فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ» «ئىنسان بىلەن تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، ھەقنى ئىنكار قىلغۇچىلار ئۈچۈن تەييارلانغان ئەشۇ ئوتتىن قورقۇڭلار».

بۇ يەردە، ئىنسانلار نېمە ئۈچۈن شۇنچە قورقۇنچلۇق بىر شەكىلدە تاش بىلەن بىر قاتاردا قويۇلماقتا؟ چۈنكى ئۇ ئوت ھەقنى ئىنكار قىلغۇچىلار ئۈچۈنلا ھازىرلانغان. ئۇ ئىنكارچىلار

سۈرىنىڭ بېشىدىلا: «ئاللاھ ئۆلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى يېچەتلىۋەتكەن، ئۆلارنىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن» دەپ تىلغا ئېلىنغانلار بولۇپ، قۇرئان كەرىم دەل شۇلارغا بۇ جەڭنى ئېلان قىلغان ۋە ئۇلار ئەسىرلەردىن بېرى بۇ دوئىل ئالدىدا ئاجىز كەلگەن، ئەمما يەنىلا ھەقنى قوبۇل قىلغىلى ئۇنىمىغان. شۇڭلاشقا بۇنداق كىشىلەر تاشقى كۆرىنىشتە گەرچە ئىنسانغا ئوخشىسىمۇ، ماھىيەتتە تاش بىلەن پەرقى يوقتۇر. ئەمدىلىكتە بۇ تاش ئىنسانلار تاشلار بىلەن بىر يەرگە جەم قىلىنىپ، جەھەننەمگە تاشلىنىشىنىلا كۈتۈشى لازىم.

بۇ يەردە تاشنىڭ تىلغا ئېلىنىشى ئىنسانىنىڭ زېھنىگە بىر مەخسۇس ئۇقۇمنى سالىدۇ. يەنى، ئوتنىڭ نەقەدەر قورقۇنچلۇقى... تاشلارنى ئېرىتىۋاتقان ئەشۇ ئوتنىڭ ئىچىدىكى تاشلارنىڭ تەكتىدە ئىنسانلار توپىنىڭ ئېزىلىۋاتقانلىقى...

قېنى ئەمدى بۇ دەھشەتلىك مەنزىرىنىڭ ئۇدۇلىدا مۆئمىنلەرنى كۈتۈپ تۇرىۋاتقان ئىنئام - ئىكراملارغا قاراپ باقايلى!

«وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ» «ئى پەيغەمبەر! بۇ كىتابقا ئىمان كەلتۈرگەن ۋە (ئۇنىڭغا بىنائەن) ياخشى ئەملىرىنى قىلغانلارغا ئۆلارنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان باغلار (يەنى جەننەتلەر) بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن، بۇ باغلاردىكى مېۋىلەرنىڭ شەكلى دۇنيادىكى مېۋىلەرگە توخشىشىپ كېتىدۇ. بۇ مېۋىلەردىن ئۆلارغا يېيىش ئۈچۈن يېرىلگەن چاغدا، ئۆلار: ''مۇشۇنداق مېۋىلەر ئىلگىرى (دۇنيادىمۇ) بىزگە بېرىلەتتى'' دەيدۇ. جەننەتلەردە ئۆلارغا پاك جۈپتلەر بولىدۇ، ئۆلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ».

بۇ رەھمۇ رەئ ئىنئام، ئىكراملار... ئىنسانىنىڭ نەزىرى شۇلارنىڭ ئىچىدىكى پاك جۈپتلەرگە تىكىلگىنىچە قېتىپ قالغان... ئاھ! بۇرۇنقىغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان بۇ خىلمۇ خىل مېۋىلەر... جەننەت ئەھلى ئۇ ھەقتە: «بەلكىم ئىلگىرىمۇ مۇشۇنداق مېۋىلەر بىلەن مېھمان قىلىنغان بولساق كېرەك» دەپ ئويلىشىپ قىلىۋاتقان... ياكى ئۇ مېۋىلەرنىڭ شەكلى دۇنيا ھاياتىدىكى مېۋىلەر بىلەن ئوخشاپ كېتىۋاتقان...

بۇ ئەسلىدە مۆمىنلەرگە قىلىنغان ئاجايىپ ئېسىل چاخچاق بولۇپ، ئۆلارغا قارىماققا شۇنداق ئوخشىشىپ كېتىدىغان، بىراق تېتىدىغاندا ھەيرانۇ - ھەس قالىدىغان، ھەر قېتىم تەمى باشقا، ئۆزگىچە لەززەت بېرىۋاتقان... قەدەم - قەدەمدە ئۆلار ئەشۇنداق يېڭى - يېڭى نەرسىلەرگە ئېرىشىۋاتقان... بىلىۋېلىشقا بولىدۇكى، ئۆلار ئاللاھنىڭ رازىلىقىنىڭ ھۇزۇرىدىخش مۇھىتىدا ياشاۋاتقان... ئاھ بۇ نېمىدېگەن ئېسىل چاخچاق - ھە؟! ھەرقېتىم قارىماققا ئوخشىشىپ كېتىدىغان مېۋىلەرنىڭ شەكلىدە يېيىلىدىغى نېمەتلەر ئاتا قىلىنىۋاتقان...

شەكىل - سۈرەت جەھەتتىكى بۇ ئوخشاشلىق، تەم ۋە خاراكتېر جەھەتتىكى خىلمۇ خىللىق ئاللاھنىڭ كائناتنى يارىتىشتىكى ئىلغار سەنئىتىدۇر. شۇ ئارقىلىق كائىنات بىر

ئەزىم ھەقىقەت بولۇپ كۆرۈنىدۇ. بۇ ئەزىم نۇقتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن بىز ئالدى بىلەن ئىنسانىنى مۇلاھىزە قىلىشىمىز لازىم.

قارىغىنكى، يارىتىلىش ئېتىبارى بىلەن بارلىق ئىنسانلار بىردۇر. باش، ۋۇجۇد، جىسماني ئەزالىرىنىڭ ھەممىسى بىر خىل، ھەممىسى گۆش، تىرە، سۆڭەكلەردىن تەركىب تاپقان، ھەممىگە ئىككى كۆز، ئىككى قۇلاق، بىر بۇرۇن، بىر ئېغىز، بىر تىل بېرىلگەن. ھەممەيلەن بىر تىرىك ھۈجەيرىدىن بارلىققا كەلتۈرۈلگەن. شەكىل ۋە مادىدا جەھەتتە ھەممەيلەن ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمما ئەخلاق، ئىقتىدار جەھەتتە، ئەقىل ۋە تالانت جەھەتتە شۇنچە چوڭ ئوخشىماسلىق مەۋجۇت. بەزىدە بىر ئىنسان بىلەن ئىككىنچى بىر ئىنسانىڭ ئوتتۇرىسىدا تاشقى كۆرىنىشتە شۇنچە ئوخشاشلىق مەۋجۇت تۇرۇپمۇ، يەنىلا ئاسمان - زېمىنىدىنمۇ بەك ئوخشىماسلىقلار ساقلانغان بولىدۇ.

ئىنسان ھەق تائالانىڭ مانا بۇ سەنئىتىنىڭ ئىنچىكىلىكى ئۈستىدە ئويلىنىپ كۆرىدىغانلا بولسا، بېشى قېيىپ كەتمەي تۇرالمايدۇ. قېنى ئويلىنىپ كۆرۈڭكى، مەخلۇقاتلارنىڭ بارلىق جىنس، تۈرلىرىنىڭ خىلمۇخىللىقى، ئوخشاش بولمىغان شەكىل، رەڭمۇرەڭ خۇسۇسىيەت، ئىقتىدار، ئالاھىدىلىكلەر ئارىسىدىكى پەرقلىنىشلەر... لېكىن بۇ بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئېتىتىداسى تەركىب قۇرۇلمىسى جەھەتتىن بىردەك بولغان بىر خىللا ھۈجەيرىدىن باشلانغان.

قىسقىسى، قېنى قايسى قارا كۆڭۈل بۇ ئاشكارا دەلىل، پاكىتلارنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ، ئاللاھقا قىلىنىدىغان بەندىچىلىك ۋە قۇللىقىنى رەت قىلالىسۇن؟ قېنى كىم بۇ مۇجىزىۋي دەلىللەر بىلەن روشەن ئىسپاتلار بار يەردە ئاللاھنىڭ زاتى - سۈپەتلىرىگە باشقىلارنى شېرىك قوشالىسۇن؟ ۋەھالەنكى، بۇ سان - ساناقسىز ئالامەتلەر ۋە ھەددى - ھېسابسىز دەلىل، پاكىتلار ئىنسانىتىنىڭ كۆزى ئالدىدا نامايەن بولىدۇ ۋە ئىنسان كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. بۇلاردىن باشقا يەنە كۆزلەردىن مەخپى، نەزەرلەردىن مەستۇر سان - ساناقسىز دەلىل - پاكىتلەرمۇ بار - ئەلۋەتتە.

****

ئىبرەتلىك مىساللار

«إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ

مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ» «ئاللاھ ھەقىقەتىن ياشا ۋە ئۇنىڭدىنمۇ ئەرزىمەس نەرسىلەرنى مىسال قىلىپ كەلتۈرۈشتىن تارتىنىپ قالمايدۇ، ھەقنى قوبۇل قىلىدىغان كىشىلەر بۇ مىساللارغا قاراپ، بۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ؛ ئىشەنمەيدىغان كىشىلەر بولسا: "ئاللاھنىڭ بۇنداق مىساللار بىلەن نېمە ئىشى؟" دەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئاللاھ بۇ مىسال بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازغۇنلۇققا مۇبتىلا قىلسا، يەنە نۇرغۇن كىشىلەرنى توغرا يولغا باشلايدۇ؛ ئازغۇنلۇققا پەقەت ياسىقلارنىلا مۇبتىلا قىلىدۇ. ئۇلار ئاللاھقا بۇختا ئەھدىنى بەرگەندىن كېيىن ئەھدىنى بۇزىدۇ، ئاللاھ نىڭ ئۇلاشقا بۇيرىسا، شۇنى ئۈزۈپ تاشلايدۇ. ھەمدە يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ؛ ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر».

بۇنىڭدىن ئىلگىرى سۈرىنىڭ باش قىسمىدا يۇھىدىيلار ۋە مۇشرىكلار بىلەن مۇناسىۋەت باغلىۋالغان مۇناپىقلار ئوت ياققان كىشىگە ياكى قاراڭغۇدا گۈلدۈرماما، چاقماقلارنىڭ ئارىسىدا قالغان ئادەمگە ئوخشىتىلغان ئىدى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى مەككىدە نازىل بولغان باشقا سۈرىلەردىمۇ شۇنىڭدەك بىر قانچىلىغان تەمسىللىك ئوخشىتىشلار مەۋجۇت بولۇپ، مەدىنىدە ئومۇمەن دېگۈدەك ئوقۇلۇپ تۇراتتى. مەسىلەن: ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغان كىشىنى ئۆمۈچۈككە ئوخشاتقان ھالدا: «كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ» «ئۇلارنىڭ مىسالى ئۆي ياسىغان ئۆمۈچۈككە ئوخشايدۇكى، ئۇيلارنىڭ ئەڭ ئاجىزى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيىدۇر، كاشكى بىلسە ئىدى»[1] دېيىلگەن. يەنە بىر يەردە ئۇلارنىڭ دۇئا تەلەپ قىلىدىغان شېرىك مەبۇتلىرىنىڭ بىچارە ھالىنى چۈشەندۈرۈپ: «إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ» «شۈبھىسىزكى، سىلەر ئاللاھنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنىڭ ھەمەسى يىغىلغان تەقدىردىمۇ بىر چىۋىننى يارىتالمايدۇ، بەلكى چىۋىن ئۇلاردىن بىرەر نەرسىنى ئېلىپ قاچسا، ئۇنىمۇ تارتىپ ئالالمايدۇ، مەدەت تىلىگۈچىلەرمۇ ۋە مەدەت تىلىنىۋاتقانلارمۇ ئاجىزدۇر»[2] دېيىلگەن.

بۇ ئايەتلەر ئېيتىپ بېرىدۇكى، مۇناپىقلار (يەھۇدىيلار بىلەن مۇشرىكلەرمۇ شۇلارنىڭ ئىچىدە) بۇ خىل مىساللارنى ۋە ئوخشىتىشلارنى سۈيئىستېمال قىلىپ، قۇرئان كەرىمنىڭ ھەقلىكىگە قارىتا گۇمان پەيدا قىلىش ئۈچۈن قوللىناتتى. ئۇلارچە بولغاندا، ئاللاھ تائالا ئۇنداق كۈلكىلىك ئۇششاق نەرسىلەرنى مىسال كەلتۈرۈپ يۈرمەيتتى. ئاللاھنىڭ كالامىدا چىۋىن، ئۆمۈچۈكلەرگە ئوخشاش ئۇششاق نەرسىلەر تىلغا ئېلىنىماسلىقى كېرەك ئىدى، بۇ ئېتىرازلار مەككە مۇشرىكلىرىنىڭ، شۇنداقلا مەدىنە مۇناپىقلىرىنىڭ تارقىتىپ يۈرگەن ھەر جەھەتتىكى شەك - شۈبھىلىرىنىڭ بىر قىسمى ئىدى.

---

[1] سۈرە ئەنكەبۇت، 41 - ئايەت

[2] سۈرە ھەج، 73 - ئايەت

شۇڭا بۇ ئايەت مەزكۇر شۇبھىلەرگە رەددىيە بېرىش ۋە ئاللاھنىڭ ئۇ خىل مىساللارنى كەلتۈرۈشتىكى كۆزدە تۇتقان ھېكمەتلىرىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش، ھەمدە كۇپپارلارنى ئۆلار دۇچ كېلىش ئالدىدا تۇرغان پالاكەتلەر بىلەن قورقۇتۇش، شۇنداقلا مۇئمىنلەرنىڭ ئىمانىنى بۇ مىساللار بىلەن تېخىمۇ كۈچەيتىپ، قەلبىگە تەسكىنلىك بېرىش ئۈچۈن نازىل قىلىنغان.

«إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْيِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا» «ئاللاھ ھەقىقەتەن پاشا ۋە تۆنگۈزنىمۇ ئۈرزىمەس نەرسىلەرنى مىسال قىلىپ كەلتۈرۈشتىن تارتىنىپ قالمايدۇ».

چۈنكى ئاللاھ ئۇششاق نەرسىلەرنىڭمۇ، بۇيۇك نەرسىلەرنىڭمۇ رەببىدۇر. پاشىنىڭمۇ، پىلنىڭمۇ ياراتقۇچىسىدۇر. پىلنىڭ يارىتىلىشى قانداق مۆجىزىۋىيلىككە ئىگە بولسا، پاشىنىڭ يارىتىلىشىمۇ شۇنداق مۆجىزىۋىيلىككە ئىگىدۇر. بۇ ئىنكار قىلىش مۇمكىن بولمايدىغان ھايات مۆجىزىسىدۇر. بىز ئىچكى ماھىيىتىنى بىلەلمەيۋاتقان بۇ مۆجىزىنىڭ ھەقىقىي سىرىنى ئاللاھتىن باشقا ھېچ كىشى بىلەلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، مىسال دېگەن پەقەتلا بىر ئىپادە ئۇسلۇبى بولۇپ، ئۇنىڭدىكى مەقسەت كۆزلىگەن مەزمۇننى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ چۈشەندۈرۈپ قويۇشتىن ئىبارەت بولىدۇ. مىسال كەلتۈرۈلگەن نەرسىنىڭ چوڭ ياكى كىچىك بولۇشىنىڭ ھېچ قانچە ئەھمىيىتى يوق. مىسال دېگەندە ھەرقانداق نەرسىنى تىلغا ئېلىش ئەيپ ئەمەس. بەلكى ئاللاھ بۇ مىساللار ئارقىلىق كىشىلەرنى سىناپ، قەلبلەرنى تەكشۈرۈشنى خالايدۇ.

«فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ» «ھەقنى قوبۇل قىلىدىغان كىشىلەر بۇ مىساللارغا قاراپ، بۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ»

شۇنداق، ئۇلار ئۆز ئىمانى بىلەن ئاللاھتىن ئۇنىڭ ئەزىمىتىگە يارىشا ھىدايەت ئالىدۇ. مەزكۇر تەمسىلەردە قانداق ھېكمەتلەرنىڭ مەستۇر ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ. ئۇلارنىڭ نۇرلۇق قەلبى، سەزگۈر روھى ۋە ئەقىل، ئىددىيەسى بۇ ھىدايەت ئۈچۈن ئېچىلغان بولىدۇ. ئاللاھ تەرەپتىن ئۇلارغا قانداقلا ھۆكۈم ۋە قانداقلا سۆز يەتكۈزۈلسە، ئۇنىڭ ھېكمىتىنى ياخشى بىلىپ يېتىدۇ.

«وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا» «ئىشەنمىدىغان كىشىلەر بولسا: "ئاللاھنىڭ بۇنداق مىساللار بىلەن نېمە ئىشى؟" دەيدۇ».

بۇ دەل كۆزى ئاللاھنىڭ نۇرىنى ۋە ھېكمەتلىرىنى كۆرەلمەيدىغان، شۇنداقلا ئىلاھىي سۆزنەتلەرنى، ئىلاھىي تۈزۈملەرنى چۈشەنمەيدىغان كىشىنىڭ سوئالىدۇر. بۇنداق سوئالنى سورايدىغان كىشىنىڭ قەلبىدە ئاللاھ تائالاغا ئېھتىرام بولمايدۇ، ئاللاھنىڭ ھۆكۈملىرىنىڭ ئىتائەتمەن بەندىلەر باققان نەزەردە باقمايدۇ. بۇنداق كىشىلەر بەزىدە ياقتۇرماسلىق ۋە

ئېتىراز بىلدۈرۈش يۈزىسىدىنلا شۇنداق سۆزلەرنى قىلسا، بەزىدە ئاللاھنىڭ شۇنداق دېگەنلىكىگە ئىشەنمىگەنلىكى يۈزىسىدىن شۇنداق سۆزلەرنى قىلىدۇ.

ئاللاھ تائالا تەقدىر ۋە تەدبىرىنىڭ ئىپادىسى بولغان بۇ مىساللاردىن كېيىن، ئۇلارنىڭ پوزىتىسىيىسىگە تەنقىد ۋە تەنبىھ شەكلىدە جاۋاب بېرىدۇ.

«يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِۦ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ» «ئاللاھ بۇ مىسال بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازغۇنلۇققا مۇپتىلا قىلسا، يەنە نۇرغۇن كىشىلەرنى توغرا يولغا باشلايدۇ؛ ئازغۇنلۇققا پەقەت پاسىقلارنىلا مۇپتىلا قىلىدۇ»

مانا بۇ ئاللاھنىڭ تەبىئەت قانۇنىدۇركى، ئۇ ئارقىلىق ئىنسانلار سىناق، ئېمتىھانلارغا سېلىنىدۇ. بۇ سىناقلاردا ھەر بىر كىشى تەبىئىتىنىڭ تەقەززاسىغا ۋە ئىقتىدارىغا بىنائەن ئەمەل يولى تۇتىدۇ. ھەر بىر كىشىنىڭ ئەمەلى ئۇنىڭ ياقتۇرۇپ تاللىغان ھايات يولى بويىچە بولىدۇ. گەرچە ئېمتىھان ئوخشاش بولسىمۇ، ھەرخىل تۇرۇملەرنى تاللىغان شەخسلەرگە بېرىدىغان تەسىرى ئوخشاش بولمايدۇ.

مەسىلەن: قىينىچىلىق، مۇسىبەتلەرگىلا قاراپ بېقىڭ! مۇسۇلمان، پاسىق ھەممە كىشى مۇسىبەتلەرگە يولۇقۇپ تۇرىدۇ. ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ۋە ھېكمىتىگە پۇختا ئىشىنىدىغان كىشى مۇسىبەتكە يولۇققاندا، تېخىمۇ تۆۋەنچىلىك بىلەن ئاللاھنىڭ ئالدىدا ئىلتىجادا بولىدۇ. بىراق پاسىق ۋە مۇناپىقلار بولسا، مۇسىبەتكە يولۇققان ھامان قەدەملىرى دەلدۇگۇنۇپ، ئاللاھ تائالادىن تېخىمۇ يىراقلىشىپ كېتىدۇ ۋە مۇئمىنلەر سېپىدىن چېقىپ كېتىدۇ. خۇددى شۇنىڭدەك، قېنى شات - خورامىلىققىمۇ قاراپ بېقىڭ! كىشىلەر بۇ خىل سىناققىمۇ يولۇقۇپ تۇرىدۇ. مۆئمىن كىشى ئاللاھنىڭ ئىنئام - ئىكرامىلىرىغا قانچە كۆپ ئېرىشكەنسىرى، شۇنچە سەگەك بولۇپ كېتىدۇ، ئاللاھقا شۇكرى قىلىشتا ئىلگىرىدىنمۇ بەك ئەستايىدىل بولىدۇ. بىراق پاسىق ۋە مۇناپىقلار بولسا، ئىنئام - ئىكرامىلارغا سازاۋەر بولغان ھامان، ئۇنى بۇزۇشقا باشلايدۇ، كۆرەڭلەپ كېتىپ، گۇمراھلىق يولىنى تۇتىدۇ. شۇڭا ئاللاھنىڭ كەلتۈرگەن مىساللىرىدىن شۇ نەتىجە چىقىدۇكى، «يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا» «ئاللاھ بۇ مىسال بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازغۇنلۇققا مۇپتىلا قىلىدۇ». ئۇلار ئاللاھ تەرىپىدىن كەلگەن ھىدايەتنى جايىدا، توغرا قوبۇل قىلمايدىغان كىشىلەردىن ئىبارەت بولىدۇ. «وَيَهْدِي بِهِۦ كَثِيرًا» «ئاللاھ نۇرغۇن كىشىلەرنى توغرا يولغىمۇ باشلايدۇ». ئۇلار ئاللاھنىڭ ھېكمەتلىرىنى بىلىدىغان كىشىلەردىن ئىبارەت بولىدۇ. «وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ» «ئازغۇنلۇققا پەقەت پاسىقلارنىلا مۇپتىلا قىلىدۇ». ئۇلارنىڭ قەلبىنى ئاللىبۇرۇن پاسىقلىق بېسىپ كەتكەن بولىدۇ. بۇنداقلار ھىدايەت ۋە ئىسلاھات يولىدىن چېقىپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ نېسىۋىسى ئازغۇنلۇقلىرىنى تېخىمۇ ئاۋۇتۇشتىنلا ئىبارەت بولىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇر كتابلىرنىڭ بىرىنچى ئادرىسى
www.uyghurkitap.com

خۇددى سۈرىنىڭ بېشىدا تەقۋادارلارنىڭ سۈپەتلىرى ھەققىدە تەپسىلى توختاپ ئۆتىلگەنگە ئوخشاش بۇ يەردىمۇ پاسىقلارنىڭ خۇسۇسىيىتى ھەققىدە خېلىلا تەپسىلى توختىلىنىدۇ. چۈنكى بۇ سۈرە ئەسىرلەردىن بېرى ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدا كۆپ كۆرۈنىپ كەلگەن بۇ پىرقىلەر ھەققىدە توختىلىپ داۋام قىلىدۇ.

«ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ» «ئۇلار ئاللاھقا بۇختا ئەھدى بەرگەندىن كېيىن ئەھدىنى بۇزىدۇ، ئاللاھ نېمىنى ئۇلاشقا بۇيرىسا، شۇنى ئۈزۈپ تاشلايدۇ. ھەمدە يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ؛ ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر».

بۇ يەردە: ئۇلار قايسى ئەھدىنى بۇزىدۇ؟ ئاللاھ ئۇلاشقا بۇيرىغان قايسى ئالاقىنى ئۇزىدۇ؟ ئۇلار تىرىيدىغان بۇزۇقچىلىقنىڭ ماھىيىتى ۋە خاراكتېرى نېمە؟... قاتارلىق مەسىلىلەر تەپسىلى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلمىگەن. چۈنكى بۇ يەردە پەقەت قائىدىگە بىنائەن شۇ خىل كىشىلەرنىڭ مىجەز - خاراكتېرىلا بايان قىلىنماقتا. ئۇلارنىڭ خاراكتېرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، شەخسىيىتىنى ئايرىپ بېرىش مەقسەت قىلىنغان بولۇپ، قانداقتۇر بىرەر ھادىسە ياكى بىرەر مەخسۇس ۋەقەنى بايان قىلىش ئەمەس، بەلكى ئومۇمىي ۋەزىيەتنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش كۆزدە تۇتۇلماقتا. يەنى، ئۇنداق كىشىلەر بىلەن ئاللاھنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پۈتۈن ئەھدىلەرنىڭ ئۈزۈلگەنلىكىنى، ئاللاھ باغلاشقا بۇيرىغان ئىنسانىي رىشتە، مۇناسىۋەتلەرنىڭ ھەممىنى ئۈزۈپ تاشلىغانلىقىنى، مۇمكىنلا بولغان پۈتۈن بۇزۇقچىلىقلارنى تېرىپ يۈرگەنلىكىنى، ئەسلىدە بۇزۇقچىلىقنىڭ ئۇلارنىڭ تەبىئىتىدە مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئۇلارنىڭ ھېچبىر ئەھدىگە ۋاپا، ھېچبىر مۇناسىۋەتكە رىئايە قىلمايدىغانلىقىنى ھەمدە ھەرقانداق بۇزۇقچىلىقتىنمۇ ئۆزىنى تارتمايىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرمەكتە. ئۇلارنىڭ مىسالى خۇددى ھاياتلىق دەرىخىدىن ئۈزۈلۈپ چۈشكەن ۋە سېسىپ چىرىگەن مىۋىگە ئوخشايدۇ، ھايات ئۇلارنى نىرىغا چۆرىۋەتكەن، شۇ تۈپەيلى مۆئمىنلەرگە ھىدايەت بولغان مىساللار ئۇلارغا نىسبەتەن گۇمراھلىققا مۇبتىلا بولۇشنىڭ ۋاستىسى بولۇپ قالىدۇ، بۇنداق مىساللار ئۇلارنىڭ زالالەتكە چۈشۈشىنى تىزلەتسە، تەقۋادارلارنىڭ ھىدايىتىنى ئاشۇرىدۇ.

مەدىنە دەۋرىدە يەھۇدىيلار، مۇشرىكلەر ۋە مۇناپىقلار شەكلىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ تۇرغان ھەمدە ئىسلامغا ئېغىر توسالغۇ بولۇپ كەلگەن بۇ تىپتىكى كىشىلەر بۇگۈنكى دەۋرىدىمۇ ئىسىم ۋە ئادرىسلىرىنى ئازراقلا ئۆزگەرتكەن شەكىلدە ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ يولىغا ئوخشاشلا توسقۇن بولۇپ كەلمەكتە. قېنى ئۇلارنىڭ بۇزغۇنچىلىقلىرىنىڭ ئالامەتلىرىگە نەزەر سېلىڭ!

«ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ» «تۆلار ئاللاهقا بۇختا ئەھدى بەرگەندىن كېيىن ئەھدىنى بۇزىدۇ»

ئاللاھ بىلەن بەندىلەر ئارىسىدىكى ئەھدە بىر قانچە تۈرلۈك بولىدۇ. بىرىنچىسى، ھەر بىر جانلىقنىڭ تەبىئىتىگە سىڭدۈرۈۋېتىلگەن ئىتائەت ئەھدىسى بولۇپ، ئۇنىڭغا ئاساسەن ھەر بىر جان ئىگىسىنىڭ ئۆز ياراتقۇچىسىنى تونۇشى ۋە ئۇنىڭغا بەندىچىلىك قىلىشى پەرز. ئىنسان تەبىئىتىدە ھەردائىم ئاللاھقا بولغان ئەقىدە تەشنالىقى مەۋجۇت. بىراق بەزىدە بۇ ساغلام تەبىئەت بۇزۇقچىلىققا ئۇچرىشى تۈپەيلى ئىنسان توغرا يولدىن چەتنەپ كېتىپ قالىدۇ ۋە ئاللاھقا باشقىلارنى شېرىك كەلتۈرۈشكە باشلايدۇ.

ئىككىنچىسى بولسا، ئالدىمىزدا بايان قىلىنىش ئالدىدا تۇرغان ئادەم ئالەيھىسسالام بىلەن ئاللاھ ئوتتۇرىسىدىكى خەلىپىلىك ئەھدىسىدۇر.

«فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ· وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ»

«سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر ھىدايەت (يوليورۇق) كېلىدۇ، قانداق كىشىلەر تۇنۇغا ئەگىشىدىكەن، تۆلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ. ھەمدە قانداق كىشىلەر تۇنى قوبۇل قىلىشنى تىنكار قىلىدىكەن ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى چەتكە قاقىدىكەن، تۆلار تۇتقا تاشلىنىدىغان (ئەھلى دوزاخ)لاردۇر. تۆلار تۇ يەردە مەڭگۈ قالىدۇ»

بۇ ئەھدىنىڭ يەنە بىرى، ھەر قايسى پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئوخشاش بولمىغان قەۋملەردىن پەقەت بىرلا ئاللاھقا بەندىچىلىك قىلىش ھەمدە ئۇنىڭلا بەلگىلەپ بەرگەن ھاياتلىق دەستۇرىنى ۋە قانۇن - تۈزۈمىنى قوبۇل قىلىش ھەققىدە ئېلىنغان ئەھدە بولۇپ، پاسىقلار ئۆلارنىڭ ھەممىنى بۇزىدۇ. ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسىنى بۇزغان ھەرقانداق كىشى باشقا ئەھدىلەرگە قىلچە پەرۋا قىلمايدىغان بولىدۇ. ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسىدىن يۈز ئۆرۈشكە جاسارەت قىلالىغان كىشىنىڭ ۋۇجۇدىدا باشقا ئەھدىلەرگە نىسبەتەن قىلچە ئېھتىرام بولمايدۇ.

«وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ» «ئاللاھ نېمىنى تۆلاشقا بۇيرىغان بولسا، شۇنى ئۈزۈپ تاشلايدۇ».

ئاللاھ تائالا تۇرغۇنلىغان رىشتە، مۇناسىۋەتلەرنى باغلاپ تۇرۇشقا بۇيرىغان. ئۇرۇق - تۇققانلارغا سىلە - رەھمە قىلىشقا، پۈتۈن ئىنسانىيەت بىلەن قېرىنداشلىق ئالاقىسى ئورنىتىشقا، ھەر بىر ئىنسانىنى ئۆز قېرىندىشى ئورنىدا كۆرۈشكە ھۆكۈم قىلغان. بولۇپمۇ ئىمان ۋە ئەقىدە قېرىنداشلىقىنى تىكلەش بىرىنچى دەرىجىدە تەكىتلەنگەن. چۈنكى ئىمان، ئەقىدىسىز ئالاقە - مۇناسىۋەت ھەرگىز مۇستەھكەم بولالمايدۇ. ئەگەر ئاللاھ ئۆلاشقا بۇيرىغان بۇ رىشتە ئۈزۈلىدىكەن، باشقا پۈتۈن مۇناسىۋەتلەر تۈگىگەن بولىدۇ، زېمىندا پاساتچىلىق تۇغۇلۇپ، رەزىللىك ئەۋج ئېلىشقا باشلايدۇ.

«وَيُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ» «ھەمدە يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ» يەر يۈزىدە پاسات تېرىشنىڭمۇ تۈرلىرى كۆپ. ئۇنىڭ ھەممىسى ئاللاھقا قىلغان ئەھدىنى بۇزۇش، ماخلۇقا بۇيرىغان مۇناسىۋەتلەرنى ئۈزۈش ۋە ئاللاھنىڭ ئەمرىگە ئىتائەتسىزلىك قىلىش نەتىجىسىدە مەيدانغا كېلىدۇ. بۇ پۈتۈن بۇزۇقچىلىقلارنىڭ تۈپ مەنبەسى ئىنسان ھاياتىنىڭ ئىشتىرام، تەرتىپى ئۈچۈن ئاللاھ تائالا بەلگىلەپ بەرگەن قانۇن - تۈزۈمنى تاشلاشتىن ئىبارەتتۇر. نەتىجىسى رەزىللىك ۋە بۇزۇقچىلىق بولغان يوللارنىڭ ئايرىلىش نۇقتىسى دەل مۇشۇ يەردىن باشلىنىدۇ. ئەگەر دۇنيا ئىشلىرى ئىسلام قانۇنىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن ۋە ئىدارە قىلىشىدىن مەھرۇم قېلىپ، ئىنسان ھاياتى ئاللاھنىڭ شەرىئەت دائىرىسىدىن ئۇزاقلىشىدىكەن، ئۇنى ئىسلاھ قىلىش ھەرگىز مۇمكىن بولمايدۇ. چۈنكى شۇنداق بولغان ۋە ئاللاھ بىلەن ئىنسانلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مەھكەم ئالاقە تۈگىگەن ھەرقانداق چاغدا، دۇنيا رەزىللىك ۋە بۇزۇقچىلىقنىڭ قاينىمىغا غەرق بولۇپ كەلدى. ئىنساني ئەخلاق خارابلىشىپ، كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى، ھاياتى ۋە ئىقتىسادى نابۇت بولۇپ كەلدى. قىسقىسى، ئاللاھ بىلەن ئىنسانلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ ئۈزۈلۈشى دېگەنلىك، يەر يۈزىدىكى بارچە مەۋجۇتلۇقلار ۋە جانلىقلارنىڭ بۇزۇقچىلىققا پاتقانلىقى دېگەنلىك بولىدۇ. شۇڭلاشقا ئاللاھ تائالا بۇنداق پاساتچىلىقلارغا مۇبتىلا بولغان كىشىلەرنى گۇمراھلىققا پاتۇرسا، مۇمىنلەرگە ھىدايەت يولىنى نېسىپ قىلىدۇ.

****

ھايات ۋە ئۆلۈم

كۆپۈرلۈق ۋە پاسىقلىقنىڭ ئالامەتلىرى بىلەن نەتىجىلىرى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلگەندىن، كېيىن ئەمدىلىكتە خىتابنىڭ يۆنىلىشى بارلىق ئىنسانىيەت تەرەپكە بۇرۇلىدۇ. ئۇلارغا: «ھەممىنى ياراتقۇچى ۋە رىزىقلاندۇرغۇچى، ھەممىنى بىلگۈچى ۋە ئىدارە قىلغۇچى، ھاياتلىق ۋە ماماتلىقنىڭ بىردىنبىر خوجايىنى بولغان ئاللاھ تائالانى نېمە ئۈچۈن ئىنكار قىلىسىلەر؟» دەپ قاتتىق ئەسكەرتىش بېرىلىدۇ.

«كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ» «ئاللاھنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، ئاللاھ

سىلەرگە جان بەردى، ھەمدە كېيىن يەنە ئاللاھ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن ئاللاھ قايتىدىن يەنە تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرىلىسىلەر. ئەنە شۇ ئاللاھ يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەر ئۈچۈن ياراتتى، ئاندىن ئاسماننى يارىتىشقا يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تاماملىدى. ئاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر»

مانا مۇشۇنداق كۈچلۈك دەلىللەر مەۋجۇت تۇرغان يەردە، ئاللاھنى ئىنكار قىلىش كۈپۈر ھەم ئىنكارچىلىقنىڭ ئەڭ قەبىھ، ئەڭ رەزىل يولىدۇر. بۇنداق كۈپۈرلۈقنىڭ ھېچ بىر پاكىتى ياكى مەنتىقىسى بولمايدۇ. قۇرئان كەرىم بۇ يەردە شۇنداق بىر ھەقىقەتنى ئوتتۇرىغا قويىدۇكى، ئۇنىڭدا ئۇلارغا قىلچە قېچىش ئىمكانى قالدۇرمايدۇ، مەزكۇر ھەقىقەتنى ۋە ئۇنىڭ قەتئىي نەتىجىسىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلىپ قويىدۇ. قۇرئان ئۇلارنىڭ ئالدىغا ھاياتلىق كارۋىنىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئوخشاش بولمىغان ئەھۋاللىرىنىڭ تەسۋىرىنى قويۇپ، تۈززۈكرەك پىكىر يۈرگۈزۈپ بېقىشقا چاقىرىدۇ.

شۇبھىسىزكى، ئۇلار يوقلۇقتىكى چاغدا ئاللاھ ئۇلارغا ھاياتلىق بەخش ئەتتى. پەقەت ئاللاھلا ئۇلارنى ئۆلۈك ھالەتتىن ھايات ھالەتكە ئېلىپ كەلدى. بۇ شۇنداق قەتئىي ھەقىقەتكى، ئۇنى ئاللاھنىڭ قۇدرىتى ۋە يارىتىشىدىن باشقا نەرسە بىلەن ئىزاھلاش مۇمكىن ئەمەس.

ئۇلار ھايات، ئۇلارنىڭ جىسمىدا ھاياتلىق مەۋجۇت، ئەمما بۇ ھاياتنىڭ ياراتقۇچىسى زادى كىم؟ ھەرىكەتسىز ماددىلاردىكى بۇ ئارتۇق سۈپەتنى، يەنى ھاياتلىق سۈپىتىنى پەيدا قىلغان زادى كىم؟ شۇبھىسىزكى، ماددىلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۆلۈمنىڭ ماھىيىتى بىلەن ھايات ئۆز ئالدىغا ئايرىم، باشقا - باشقا نەرسە. ئۇنداقتا، بۇ ھايات زادى قەيەردىن كەلگەن؟

بۇ شۇنداق سوئالكى، ئەقىل بىلەن روھ ھەردائىم ئۇنىڭغا نىسبەتەن بىر قانائەتلىنەرلىك جاۋاب تېپىشنى خالايدۇ، ھېچبىر كىشىنىڭ بۇ سوئالغا پىسەنت قىلماي ئۆتۈپ كېتەلىشى مۇمكىن ئەمەس. ھەمدە ماددى دۇنيادىن تاشقىرى بىرەر ياراتقۇچىنى ئېتىراپ قىلمىغان ھەرقانداق سۆز بىلەنمۇ ئىنساننى قانائەت تاپقۇزغىلى بولمايدۇ. قىسقىسى: «يەر يۈزىدە داۋاملىشىۋاتقان ھەمدە خاراكتېرى جانسىز ماددىغا قەئىي ئوخشىمايدىغان بۇ "ھايات" زادى قەيەردىن كەلگەن؟» دېگەن بۇ سوئالنىڭ قانائەتلىنەرلىك جاۋابى پەقەتلا بىر. ئۇ بولسىمۇ: «ئاللاھ تەرەپتىن ۋە ئاللاھنىڭ قۇدرەت كارامىتىدىن كەلگەن» دېيىش بولۇپ، بۇ جاۋابنى ھەممىلا ئادەم چۈشىنەلەيدۇ. ئەگەر قانداقلا كىشى بۇ جاۋابنى قوبۇل قىلمايدىكەن، ئۇنداقتا، بىز ئۇنىڭدىن سوراپ باقايلى، قېنى ئۇ بىزگە باشقا بىرەر قانائەتلىنەرلىك جاۋاب تېپىپ بېرەلەرمۇ؟

قۇرئان كەرىم بۇ يەردە دەل مۇشۇ ھەقىقەتنى كىشىلەرنىڭ ئالدىغا قويماقتا.

«كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ» «ئاللاھنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرگە جان بەردى» يەنى، سىلەرمۇ خۇددى ئەتراپىڭلاردا يېيىلىپ ياتقان ماددىلارغا ئوخشاش جانسىز ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنىڭ ۋۇجۇدۇڭلاردا جاننى پەيدا قىلىپ، سىلەرنى ھايات قىلدى. كىشى قانداقسىگە ئۆز ياراتقۇچىسىنى ئىنكار قىلالىسۇن؟

«ثُمَّ يُمِيتُكُمْ» «ھەممە كىشى يەنە ئاللاھ جېنىڭلارنى ئالىدۇ» بۇمۇ ھېچ كىشى ئىنكار قىلالمايدىغان بىر ھەقىقەت. چۈنكى جانلىقلارنىڭ ئۆلۈشى ھەر كۈنى كۆزگە چېلىقىپ تۇرىدىغان بىر ئىش. شۇڭا ئۆلۈم ھەرقانداق ئىنسانىنىڭ ئىددىيىسىدە مەۋجۇت بولۇپ، بۇ ھەقتە ھېچقانداق بەس - مۇنازىرىگە ئورۇن يوق.

«ثُمَّ يُحْيِيكُمْ» «ئاندىن ئاللاھ سىلەرنى يەنە قايتىدىن تىرىلدۈرىدۇ» مانا بۇ ئۆلار گۇمانلىنىدىغان ھەقىقەت بولۇپ، ئۆلار مۇشۇ ھەقتە بەس - مۇنازىرە قىلىشاتتى. ھازىرقى دەۋردە تۇرۇپمۇ ئەسىرلەر ئىلگىرىكى ئەشۇ جاھىلىيەت دەۋرىگە قايتىپ كەتكەن بىر قىسىم كاج تەبىئەتلىك كىشىلەر يەنە ئۇنىڭدىن گۇمانلانماقتا. ئەگەر ئىنسان ئۆزىنىڭ ئىلگىرى ھېچ نەرسە ئەمەس چاغىدا يارىتىلغانلىقىنى ئويلىنىپ كۆرىدىغانلا بولسا، ئۆلۈمدىن كېيىنمۇ يەنە قايتا تىرىلدۈرۈلۈش مۇمكىنلىكىنى ھەرگىز ئەقىلدىن يىراق ساناپ قالمايدۇ. دېمەك، بۇ ھەرگىزمۇ چوقۇم رەت قىلىنىشى كېرەكلىك ئۇنچە غەلىتە ئەقىدە ئەمەس.

«ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» «ئاندىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرىلىسىلەر» ئىلگىرى سىلەر قانداق يارىتىلغان بولساڭلار، ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا يەنە شۇنداق قايتۇرىلىسىلەر. ئىلگىرى ئۇ سىلەرنى زېمىنغا قانداق يايغان بولسا، يەنە شۇ قۇدرەت بىلەن بىر يەرگە توپلىنىسىلەر. ئىلگىرى ئۆلۈم ئالمىدىن ھاياتلىق ئالمىگە قانداق كەلگەن بولساڭلار، ھەققىڭلاردا قارار چىقىرىشى ئۈچۈن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا يەنە شۇنداق قايتىسىلەر...

بۇ ئىنتايىن قىسقا ئايەتتە، پۈتۈن ھاياتنىڭ تېزىملىك دەپتىرى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئېچىلىپ يېپىلماقتا، ھەممە ئاللاھنىڭ قۇدرەت ئىلكىدىكى ئىنسانىيەتنىڭ ھالى خۇددى چاقماقتەك لىپىدە پارلىغان بىر تەسۋىر بىلەن بايان قىلىنماقتا.

ئاللاھ ئەڭ دەسلەپ ئىنسانغا ھاياتلىق بېرىپ زېمىنغا يايدۇ... ئاندىن ئىنسانغا تۇيۇقسىز ئۆلۈم كېلىپ، مەھشەرنىڭ مەنزىرىسى كۆرۈنۈشكە باشلايدۇ... ئۇنىڭدا ئىنسانلار خۇددى بىرىنچى قېتىم ھاياتقا ئېرىشكەندەك يەنە قايتا تىرىلىپ، ئاللاھنىڭ دەرگاھى تەرەپكە يول ئالىدۇ...

بۇ چاقماق تېزلىكىدىكى قىسقا بايانىدا ئاللاھنىڭ كامالى قۇدرىتى ئوپئوچۇق كۆرىنىپ، ئىنسانىنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىغا چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتمەكتە.

ئەمدىكى ماۋزۇ گويا بىرىنچى قېتىملىق پارلاشنىڭ تولۇقلىمىسى ئۈچۈن، يەنە بىر نۇر پارلاۋاتقاندەك داۋام قىلىدۇ.

«هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ» «ئۇ شۇ تاللاھ يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەر ئۈچۈن يارىتتى، ئاندىن ئاسمانى يارىتىقا يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تاماملىدى. تاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر».

مۇپەسسىرلەر ۋە مۇتەكەللىملەر (يەنى ئەقىدەشۇناسلار) زېمىن بىلەن ئاسمانىنىڭ زادى قايسىسى بالدۇر، قايسىسى كېيىن يارىتىلغانلىقى ھەققىدە ناھايىتى ئۇزۇن توختالغان بولۇپ، ھەم ئايەتتىكى "بالدۇر" - "كېيىن"لىك ئۇستىدىمۇ ھەم "الاستواء والتسوية" دېگەن ئىپادىلەر ئۇستىدىمۇ نۇرغۇنلىغان قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئەمما بۇ جاناپلار "بالدۇر" - "كېيىن"لىكنىڭ پەقەتلا ئىنسانىي ئاتالغۇ ئىكەنلىكىنى، ئاللاھ تائالاغا نىسبەتەن ئۇنىڭ ھېچ بىر مەنىسى يوقلۇقىنى ئۇنتۇپ قالىدۇ، ھەمدە " الاستواء والتسوية" دېگەن سۆزنىڭمۇ پەقەتلا ئىنسانىي ئىستىلاھ (يەنى ئاتالغۇ) بولۇپ، ئۇنىڭ چەكسىز ئاللاھنى ئىنسانىنىڭ چەكلىك نەزىرىگە يېقىنلاشتۇرۇپ تەسۋىرلەپ بېرىشتىن باشقا رولى يوقلۇقىنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدۇ. قۇرئاندىكى بۇنداق مەخسۇس ئاتالغۇلارغا قارىتا ئىسلام ئۇلىمالىرى ئۇزۇندىن ئۇزۇن ئورۇنسىز توختىلىپ يۈرۈشتى. بۇنىڭدىكى سەۋەب، دەل يۇنان پەلسەپەسىنىڭ ۋە يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ ئايىغى چىقماس پۈچەك مۇنازىرىلىرىنىڭ ئۈممەتكە نىسبەتەن ئاپەتكە ئايلىنىپ قالغانلىقى ئىدى. بۇ پەلسەپە ۋە ئايىغى چىقماس مۇنازىرىلەر ئەرەب خەلقىنىڭ ساددا ئىدىئولوگىيەسىنى، جۇملىدىن مۇسۇلمانلارنىڭ پاك تەپەككۇرلىرىنى بۇلغىغانلىقى ئۈچۈن ئەشۇنداق ئۇزۇن توختىلىشلار مەيدانغا كەلگەن ئىدى. ئەمدىلىكتە بىزنىڭمۇ بۇ مۇسىبەتكە بىكاردىن - بىكار مۇبتىلا بولۇپ يۈرىشىمىزنىڭ، شۇنداقلا مەنتىق ۋە كالامچىلىقنىڭ جېدەل - ماجىراسىغا كىرىپ، قۇرئاننىڭ ھۆسنى - جامالىغا تەسىر يەتكۈزۈپ يۈرىشىمىزنىڭ قىلچە ھاجىتى يوق. شۇڭا بىز بۇنداق ياسالما تەبىر، تېرمىنلەردىن ئازات ھالدا: «پۈتۈن كائىناتنىڭ ئىنسان ئۈچۈن يارىتىلىشىدىكى ھەقىقەت زادى نېمە؟ بۇ ھەقىقەت بىلەن نېمە ئىزھار قىلىنماقتا؟ ئۇ نەزەردە تۇتۇلغاندا ئىنسانىنىڭ مەۋجۇتلىقىدىكى مەقسەت زادى نېمە بولماقچى؟ ئىنسانىنىڭ زېمىنىدىكى ۋەزىپىسىچۇ؟ ئاللاھنىڭ نەزىرىدە ئىنسان قانچىلىك قەدىر - قىممەتكە ئىگە؟ ئىسلامنىڭ ھاياتلىق تەسەۋۋۇرى ۋە كائىنات تەسەۋۋۇرىدا ئىنسانغا زادى قانچىلىك ئەتىبار بېرىلگەن؟ ئىسلامنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈمىدە ئىنسانغا قانداق مەرتىۋە بېرىلگەن؟» قاتارلىق نۇقتىلارغىلا قاراپ چىقىشىمىز لازىم.

«هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا» «ئۇ شۇ تاللاھ يەرىۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەر ئۈچۈن يارىتتى» ئايەتتىكى «لَكُم» «سىلەر ئۈچۈن» دېگەن سۆز ئىنتايىن چوڭقۇر مەنىگە ئىگە بولۇپ، ئاللاھ تائالانىڭ ئىنسانلارنى ئۇلۇغ بىر مەقسەت ئۈچۈن يارىتقانلىقىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. ئۇ بولسىمۇ، ئاللاھنىڭ ئىنسانلارنى زېمىندا خەلىپە قىلىشنى، زېمىندىكى ھەممە

نەرسىگە خوجايىن ۋە كۆچلۈك رول ئويناۋاتقان ھۆكۈمران قىلىشنى خالىغانلىقىدۇر. چۈنكى ئاللاھنىڭ بۇ پايانسىز كائىناتتىكى ئەڭ ئۈستۈن دەرىجىلىك مەخلۇق دەل ئىنسانىدۇر. بۇ، بۇ پايانسىز مۇلۈكنىڭ تۈنجى ساھىبىدۇر. شۇڭا ئىنسان زېمىننىڭ مۇھىتىدا ۋە ئۇنىڭدىكى زور ئۆزگىرىشلەردە ئىنتايىن مۇھىم رولغا ئىگە. ئۇ ھەم دۇنيانىڭ ھەم دۇنيادىكى ماشىنا - ئۈسكىنىلەرنىڭ سەردارىدۇر. ئۇ ھەرگىزمۇ خوددى بۈگۈنكى ماددىزىم دۇنياسىدا ئىنسان ماشىنا - ئۈسكىنىلەرنىڭ ئالقىنىدا ئەسىر ھەم چارىسىز بولغانغا ئوخشاش، ماشىنا - ئۈسكىنىلەرنىڭ بىچارە قۇلى ئەمەس. يەنە قانداقتۇر ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئىنسان بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە - مۇناسىۋەتكە سالغان ئۆزگىرىشلىرىگىمۇ قۇل ئەمەس. بۈگۈنكى ماددىزىم تەسەۋۋۇرى ئىنسانىنى ۋە ئىنسانىنىڭ مەرتىۋە، رولىنى تۆۋەن كۆرمەكتە. پۈتۈن مەخلۇقلارنىڭ ئەڭ ئۈستۈنى ۋە مەۋجۇداتلارنىڭ سەردارى بولغان ئىنسانلارنى بۇ جانسىز، ھېسسىز ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنىڭ قۇلىغا ئايلاندۇرۇپ قويماقتا. قۇرئاننىڭ روھىغا ئاساسەن ھېچبىر ماددىي قەدىر - قىممەت ئىنسانىنىڭ قەدىر - قىممىتىدىن ئۈستۈن تۇرالمايدۇ ۋە ئىنسان ئۇنىڭ ئالدىدا خار، تۆۋەن ئورۇنغا چۈشۈپ قالسا قەتئىي بولمايدۇ. نەتىجىسى ئىنسانىنىڭ ئىنسانۇيلىكىنى تۆۋەن ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويىدىغان غايە، مەقسەتلەرنىڭ ھەممىسى مەيلى ئۇنىڭ بىلەن ھەرقانچە كاتتا ماددى مەنپەئەتلەر قولغا كەلگەن تەقدىردىمۇ، ئىنسان مەۋجۇتلۇقىنىڭ مەقسىتىگە خىلاپ ھەم ھاقارەتتۇر. شۇڭا ئىسلام تەسەۋۋۇرىغا كۆرە، ئىنسانىنىڭ شەرىپى ۋە ئۈستۈنلۈكى پۈتۈن قەدىر - قىممەتلەردىنىڭ ئەڭ بېشىدا تۇرىدۇ. ماددى قەدىر - قىممەتلەر بولسا، ئۇنىڭغا باش ئەگكەن ھالدا كېيىنكى ئورۇندا تۇرىدۇ.

بۇ يەردە، ئاللاھ تائالا تىلغا ئېلىۋاتقان ۋە كۆپۈرلۈق قىلىنغانلىقى تەنقىد قىلىنىۋاتقان نېمەت، ئاللاھنىڭ ئىنسانلارنى يەر يۈزىدىكى بارچە نېمەتلەرگە سازاۋەر قىلغانلىقىلا ئەمەس، بەلكى ئىنسانىنى شۇلارنىڭ ھەممىگە خوجايىن ۋە باشقۇرغۇچى قىلغانلىقى، ھەمدە ئىنسانىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى يەر يۈزىدىكى پۈتۈن قەدىر - قىممەتلەردىن ئۈستۈن قىلغانلىقى بولۇپ، بۇ يەردە تىلغا ئېلىنىۋاتقىنى دەل دۇنيانىڭ خوجىدارلىقىدىنمۇ ۋە يەر يۈزىدىكى مەۋجۇداتلاردىن مەنپەئەتلىنىشتىنمۇ ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىغان ئىنسانىي شەرەپ ھەم ئىنسانىي ئۈستۈنلۈكتىن ئىبارەت بۇيۇك نېئمەتتۇر.

«ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ» «تاندىن ئاسمانى يارىتىشقا يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تامامىلىدى». بۇ يەردىكى: «ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ» «ئاسمانى يارىتىشقا يۈزلىنىپ» دېگەن ئىبارىنىڭ ماھىيەتلىك جەريانىنى بىلىش مۇھىم ئەمەس، مۇھىمى ئۇنداق دېيىشتە زادى نېمىنىڭ مەقسەت قىلىنغانلىقىدۇر. ئۇنىڭدا يەقەت ئاللاھنىڭ قۇدرىتىنى بايان قىلىش مەقسەت قىلىنغان، يەنى ئاللاھنىڭ يارىتىش ۋە پەيدا قىلىشنى ئىرادە قىلغانلىقىنى

ئىپادىلەش مەقسەت قىلىنغان. خۇددى شۇنىڭدەك، يەتتە ئاسمانىنىڭ شەكلىنى، ھەقىقىتىنى ۋە تۆت ئەتراپىدىكى چەك - چىگرىلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ يۈرىشىمىزمۇ مۇھىم ئەمەس. بەلكى بىز پەقەت ئايەتنىڭ پرىنسىپال ئاممىباپ ئۇقۇمىنىلا بىلىشىمىز كۆپايە. ئەسلىدە كاپىرلار كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسىنى ۋە خەۋەر ئالغۇچىسىنى ئىنكار قىلىدىغان بولغاچقا، بۇ يەردە زېمىن - ئاسمانلارنىڭ ياراتقۇچىسىنىڭ ئاللاھ ئىكەنلىكىنى، ئەنە شۇ ئاللاھنىڭ زېمىندىكى پۈتۈن مەخلۇقلارنى ئىنسانغا بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، ئىنسانلارنىڭ يەر شارىدا ئۆز ھاياتىنى ساقلاپ قالالىشىغا ئاسانلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن ئاسمانلارنىڭ ئىنتىزامىنىمۇ ئالاھىدە تەرتىپكە سالغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىش كۆزدە تۇتۇلماقتا.

«وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» «ئاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر»

ئاللاھ ھەممىنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە ھەممىنىڭ باشقۇرغۇچىسىدۇر. شۇڭا ئۇنىڭ ھەر نەرسىنى بىلىدىغانلىقى ئېنىق. بۇ ئىلاھىي "بىلىش"نىڭ ھەممىنى قوينىغا ئېلىشى خۇددى پۈتۈن كائىناتنى باشقۇرۇشنىڭ ھەممىنى ئۆز قوينىغا ئېلىشىغا ئوخشاشلا كەڭ بولۇپ، ئۇ كائىناتنىڭ تەنھا، شېرىكسىز ياراتقۇچىسىغا ئىمان كەلتۈرۈشكە تۇرتكە بولىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئىنسان شېرىكسىز، بىرلا ئاللاھنىڭ بەندىچىلىكى تەرەپكە يۈزلىنىدۇ ۋە نېمەتكە شۈكرى ئېيتىش بىلەن ئۆز رىزىقلاندۇرغۇچىسى ۋە نېئمەت ئاتا قىلغۇچىسى بولغان ئاللاھ تائالاغا بەندىچىلىك قىلىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن، بۇ سۈرىنىڭ قەلبىلەرگە ئىمانىنى ھاكىم قىلىپ، ئىنسانلارنى تەقۋادار مۇئمىنلەر كارۋىنىغا قېتىلىشقا دەۋەت قىلغان بىرىنچى بۆلۈمى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشىدۇ.

****

30 - دىن 39 - گىچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

www.uyghurkitap.com

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾

ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە: «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە (يەنى ئورۇنباسار) يارىتىمەن» دېدى. پەرىشتىلەر: «يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلدۇرغان، قان تۆكدۈرگان (شەخسنى) خەلىپە قىلامسەن؟ ھالبۇكى بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيلەيمىز، مۇقەددەس دەپ مەدھىيلەيمىز» دېدى. تاللاھ: «مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دېدى. (30) تاللاھ بۇتۇن شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئادەمگە ئۆگەتتى، ئاندىن ئۇلارنى پەرىشتىلەرگە كۆرسىتىپ: «(خەلىپە بولۇشقا ئادەمگە قارىغاندا بىز ھەقلىق دەيدىغان قارشىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، بۇ شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلار» دېدى. (31) پەرىشتىلەر: «سېنى (بۇتۇن كەمچىلىكلەردىن) پاك دەپ تونۇيمىز. بىز سەن بىلدۈرگەندىن باشقىنى بىلمەيمىز، ھەقىقەتەن سەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇرسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇرسەن» دېدى. (32) تاللاھ: «ئى ئادەم! ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگىن» دېدى. ئادەم ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگەن چاغدا، تاللاھ: «مەن سىلەرگە، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى

غەيبلەرنى ھەققەتەن بىلىپ تۇرمەن، دېمىگىنىدەك» دېدى. (33) ئۇز ۋاقتىدا پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدىڭ. ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى، ئىبلىس (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئۇ كافىرلاردىن بولۇپ كەتتى. (34) بىز (ئادەمگە): «ئى ئادەم! سەن خوتۇنۇڭ (يەنى ھەۋۋا) بىلەن جەنەتتە تۇرۇڭلار! جەنەتتىكى نەرسىلەردىن خالىغىنىڭلارچە كەتكانا يەپ- ئىچىڭلار، بۇ دەرەخكە يېقىنلاشمىڭلار(يەنى مېۋىسىدىن يېمىڭلار)، بولمىسا (ئۆزەڭلارغا) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولۇپ قالىسىلەر» دېدۇق. (35) شەيتان ئۇ ئىككىسىنى تېيىلدۇردى (يەنى مەنئى قىلىنغان دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېگۈزۈپ خاتالاشتۇردى)، تۇرۇۋاتقان جەنەتتىن چىقاردى. (ئادەمگە، ھەۋۋاغا، ئىبلىسقا) «بىر- بىرىڭلار بىلەن دۈشمەنلىشىڭلار ھالدا (جەنەتتىن يەر يۈزىگە) چۈشۈڭلار، يەر يۈزىدە ۋاقىتلىق (تۇرمۇشقۇچە) يەرلىشىڭلار ۋە (نېمەتلەردىن) بەھرىمەن بولۇڭلار» دېدۇق. (36) ئادەم پەرۋەردىگارىدىن بىر قانچە سۆز تەلىم ئالدى (يەنى گۇناھىنىڭ كەچۈرۈلۈشى ئۈچۈن تەۋبە قىلىدىغان دۇئا ئۇنىڭغا ئىلھام ئارقىلىق بىلدۈرۈلدى)، ئاللاھ ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. ئاللاھ ھەققەتەن تەۋبىنى بەك قوبۇل قىلغۇچىدۇر (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر.(37) (ئۇلارغا) «ھەممىڭلار بۇ يەردىن چۈشۈڭلار، سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر يول كۆرسىتكۈچى (يەنى پەيغەمبەر) كېلىدۇ، يولۇمغا ئەگىشكەنلەرگە (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ» دېدۇق.(38) كافىرلار ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار ئەھلى دەۋزەختۇر، ئۇلار دەۋزەختە مەڭگۈ قالىدۇ.(39).

قۇرئان كەرىمدە ئوخشاش بولمىغان مەزمۇنلاردىكى قىسىملەر بايان قىلىنىدۇ. قىسىمنىڭ بايان قىلىنىشىدىكى مەقسەت، مۇددىئانىڭ نېمىلىكى، قايسى سۆز ھالقىسىغا كېلىپ توختاۋاتقانلىقى، قانداق شەكىل، قانداق تەسۋىر، قانداق ئۇسلۇب بىلەن قىسسە بايان قىلىنىۋاتقانلىقى... قاتارلىقلارنى ئۇنىڭ ئورۇن، شارائىتىنىڭ ئۇزىلا ئېيتىپ بېرىۋاتقان بولىدۇ. بۇنداق بايان ئۇسلۇبى ئارقىلىق روھ، پىكىر ۋە سەنئەت ئالىمىدە ماسلىشىشچانلىق پەيدا بولىدۇ، بىر تەرەپتىن سۆزنىڭ مەزمۇن جەھەتتىكى ھەققى ئادا بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن قىسسە بايان قىلىشتا كۆزدە تۇتۇلغان پسىخىكىلىق مەقسەت ئادا تاپقان ۋە بېرىلمەكچى بولغان تەسىر ئۇزىنى كۆرسەتكەن بولىدۇ.

قۇرئاننىڭ ئوخشاش بولمىغان يەرلىردە بىرلا قىسسىنىڭ خىلمۇ خىل شەكىللەر بىلەن تەكرارلىنىدىغانلىقىنى كۆرگەن بەزىلەر: «قۇرئان قىسسىلىرىدە تەكرارلىق كۆپ» دەپ ھېسابلىشىدۇ. بىراق چوڭقۇر نەزەر بىلەن مۇھاكىمە قىلىدىغانلا بولسا، شۇنى بىلىپ يېتەلەيدۇكى، بىرەر پۈتۈن قىسسە ياكى ئۇنىڭ مەلۇم قىسمى تەكرارلانغان ھەرقانداق يەردە، قىسسە ھەرگىزمۇ ئۇزىنىڭ ئالدىنقى شەكلى پېتى بايان قىلىنمايدۇ. بەلكى تەكرارلانغان ھەممىلا يەردە قىسسىنىڭ ھەجمى، مەزمۇن باغلىنىشلىقى ۋە ئىپادىلەش ئۇسلۇبى پۈتۈنلەي باشقا - باشقا شەكىلدە بولىدۇ. تەكرارلانغانلا يەرنىڭ ھەممىسىدە يېڭى بىر سۆزنى قىلىۋىلىش كۆزدە تۇتۇلغان بولىدۇ. دېمەك، قۇرئان كەرىمدىكى قىسسىلەرنىڭ بايان قىلىنىشىدا ھېچ بىر تەكرارلىق مەۋجۇت ئەمەس.

يەنە بىر قىسىم كالتە پەم كىشىلەر قۇرئان كەرىمدە بايان قىلىنغان بەزى ۋەقەلەرنى: «غەيرى ئەمەلىي ياكى ئىستىمال ئۇچۇنلا بايان قىلىنغان، يەنى، مەقسەتنى بايان قىلىش ياكى

سۆز گۈزەللىكىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىلغان» دەيدۇ. ۋەھالەنكى، تەبىئىتى ساغلام ھەرقانداق كىشى ناۋادا كۆزىنى يوغانراق ئېچىپ، قۇرئاننى مۇتالىئە قىلىدىغانلا بولسا، ھەممىلا يەردە مەزمۇنغا كۆرە بىرەر قىسسە ياكى قىسسىنىڭ مەلۇم بولىكى بايان قىلىنغانلىقىنى ھەمدە بايان شەكلى بىلەن ئىپادە ئۇسلۇبىنىڭمۇ ئۇرۇن ۋە شارائىتقا كۆرە پەرقلىق ئىكەنلىكىنى كۆرىۋالالايدۇ.

قۇرئان كەرىم بىر دەۋەت كىتابىدۇر. بىر ھاياتلىق تۈزۈمى ۋە ھاياتلىق تۈزۈمىنىڭ دەستۇرىدۇر. ئۇ ھەرگىزمۇ ئىشتىياققا تەسكىن بېرىدىغان ھېكايە ياكى تارىخ كىتابى ئەمەس. شۇڭا دىننى دەۋەت قىلىش جەريانىدا تاللانغان قىسسىلەر بايان قىلىنغان بولۇپ، قىسسىلەرنىڭ قانداق بايان ئۇسلۇبىدا ۋە قانچىلىك مىقدارىدا بولۇشى مەزمۇن داۋامىغا ۋە ئەمەلىي ۋەزىيەتكە كۆرە بەلگىلەنگەن. قىسسىلەرنى بايان قىلىشتا ئىپادە گۈزەللىكىنىڭ ئەڭ ئالى سەنئىتى نەزەردە تۇتۇلغان. ھېچبىر يەردە سۆزنى كۆچلەندۈرۈش ئۈچۈن ۋەقە ئاۋۇتۇپ قويۇلغان ئەمەس. بەلكى ۋەقە ھەممىلا يەردە باشقا بىر پەۋقۇلئاددە ئۇسلۇبتا بايان قىلىنغان. تەسىرىنىڭ كۆچلۈك بولۇشىدا ھەقىقەت بىلەن ئىپادە گۈزەللىكى ئاساس قىلىنغان.

ئەسلىدە، قۇرئان كەرىمدىكى قىسسىلەر ئىنسان كارۋانلىرىنىڭ ئۇزۇن، ئۇزۇلمەس سەپەر ھېكايىسى ۋە سەرگۈزەشتىلىرى بولۇپ، ئۇ دىن دەۋىتىنىڭ نەسلىدىن نەسلىگە سوزۇلغان ھەمدە كىشىلەرمۇ دەۋەتنى قوبۇل قىلىپ ماڭغان ئۇزۇن جەريانىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ قىسسىلەر بىر تەرەپتىن پەيغەمبەرلىك شەرىپىگە تاللانغان ئەشۇ ئۇلۇغ زاتلارنىڭ ئىمانىي كەيپىياتىنى ئېيتىپ بەرسە، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلىرىنىڭ خاراكتېرىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. بىز بۇ قىسسىلەر ئارقىلىقلا ئىلاھىي كەرەم كارۋانلىرىنىڭ ئەشۇ ئۇزۇن يولدا كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگىنىمىزدە، بۇ قىسسىلەر قەلبىلەرنى نۇرغا، پاكلىققا ۋە ئىماندىن ئىبارەت ئەڭ قىممەتلىك نېمەتكە تولدۇرىدۇ، ئىمانىنىڭ كائىناتتىكى ئەھمىيىتىگە بولغان ھېس - تۇيغۇنى ئويغاتقان ھالدا ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ. ئۇ ئىمانىنىڭ ھەقىقىي تۇيغۇسى بىلەن غەيرى ھەقىقىي تۇيغۇلارنىڭ ئارىسىنى پەرقلەندۈرۈپ، ئىنسانىنىڭ ئېڭىغا چوڭقۇر سىڭدۈرىدۇ. مانا شۇنىڭ ئۈچۈنلا كاتتا دەۋەت كىتابى بولغان قۇرئان كەرىمنىڭ خىلى كۆپ قىسمى ئەشۇنداق قىسسىلەردىن تەشكىل تاپقان.

****

تۇنجى ئىنسانىنىڭ قىسسىسى

ئەمدى بىز بۇ ئىزاھنىڭ نۇرى ئاستىدا ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسسىسىگە نەزەر سېلىپ چىقايلى! خۇددى يۇقىرىدا ئىپادىلەنگەندەك، ئەڭ دەسلەپ ئىنسانىي ھاياتلىق

كارۇنى ئۇستىدىلا توختىلىنغان بولماستىن، بەلكى پۈتۈن كائىناتنىڭ ۋۇجۇتقا كېلىشى ھەققىدىكى توختىلىنغان. ئاندىن ئاللاھنىڭ ئىنسانغا قىلغان نېمەتلىرى تىلغا ئېلىنىپ، يەر شارى ۋە ئۇنىڭدىكى پۈتۈن نەرسىلەرنىڭ ئىنسان ئۈچۈنلا پەيدا قىلىنغانلىقى بايان قىلىنغان. مانا بۇ جەريانىدا ئادەم ئەلەيھىسسالامغا زېمىننىڭ خەلىپىلىك مەرتىۋىسى ئاتا قىلىنغانلىقى ھەققىدىكى قىسسە باشلىنىدۇ. ئاللاھ تائالانىڭ ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئەھدى تۈزۈپ ئۇنىڭغا زېمىننىڭ ھوقوقىنى شەرتلىك ھالدا تاپشۇرغانلىقى، ھەمدە خەلىپىلىك ۋەزىپىسىنى زېممىسىگە ئالالىشى ئۈچۈن كېرەكلىك مىقدارىدا ئىلىم ئاتا قىلىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ قىسسىسى كېيىنكى چاغدا ئاللاھ بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئوتتۇرىسىدا تۈزۈلىدىغان خەلىپىلىك ئەھدىسىنىڭ مۇقەددىمىسى ئىدى. چۈنكى ئاللاھ تائالا ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنى خەلىپىلىك ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلايدۇ. خەلىپىلىك مەرتىۋىسىنى بولسا، ئاللاھ بىلەن تۈزگەن ئەھدىسىگە ياخشى ئەمەل قىلىدىغان مۇسۇلمانلار ئۈممىتىگە تاپشۇرىدۇ. شۇنداق قىلىپ، بۇ قىسسە سۈرىنىڭ مەزمۇن ۋە سۆز تەرتىپىگە تولۇق ماسلاشقان بولىدۇ.

ئەمدى بىز بىر دەم بولسىمۇ، ئىنسانىيەتنىڭ باشلىنىش ئەھۋالىنى ئوقۇپ چىقىشىمىز ۋە ئۇنىڭ ئارقا كۆرىنىشىدە نەقەدەر قىممەتلىك ھىدايەتلەرنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ يېتىشىمىز لازىم.

ئەمدى بىز يۇكسەك ئالىم سەھنىسىدە تۇرماقتىمىز، يۇقىرىدىن چاقناۋاتقان پارلاق نۇرلار ئارىسىدا بەسىرەت نۇرى ئارقىلىق ئىنسانىيەتنىڭ باشلىنىش ھېكايىسىنى سەھنىلەشكەن ھالدا كۆرۈشكە باشلاۋاتىمىز.

«وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً» «ئاندىن، شۇنداق بىر چاغنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باققىنكى، ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە: "مەن يەر يۈزىدە خەلىپە يارىتىمەن" دېدى». مەلۇمكى، بۇ ھەق تائالانىڭ يۇكسەك ئالەمدە قىلغان ئىرادىسى بولۇپ، ئاللاھ تائالا زېمىننىڭ بارلىق ھوقوقىنى بېرىش ئۈچۈن، كائىناتنا يارىتىش ئالدىدا تۇرغان بۇ يېڭى مەۋجۇتلۇق (يەنى ئىنسان)نى پەيدا قىلىشنى ئىرادە قىلىدۇ. بۇ ئىرادىگە كۆرە، ئىنسان زېمىندا ئەركىن قويۇپ بېرىلىدۇ، كائىناتنىڭ يارىتىلىشىدىكى مەقسەتنى، يوقىتىن بار قىلىنىشىدىكى غايە، مۇددىئانى نامايەن قىلىش ھەم ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، زېمىننى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، ئۇنى تەرەققى قىلدۇرۇش، ئۇنىڭ ئاستىدىكى يوشۇرۇن بايلىقلارنى قېزىپ چىقىرىپ، كەڭ ۋاستىلەرنى تېپىپ چىقىش ۋە ئۇنى بويسۇندۇرۇپ ئىشقا سېلىش... قاتارلىق ۋەزىپىگە تەيىنلىنىدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭ ھۆكمى بىلەن ئىنسانغا تاپشۇرۇلغان ئۇلۇغۋار ۋەزىپىنىڭ بىر قىسمى بولۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئىنسانىنىڭ خەلىپىلىككە تەيىنلەنگەنلىكىدىن شۇنى بىلۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئاللاھ تائالا ئىنساندىن ئىبارەت بۇ يېڭى مەخلۇقنىڭ ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇن قۇدرەت، تالانت - ئىقتىدارلارنى يەرلەشتۈرگەن بولۇپ، ئىنسان ئۇنىڭ بىلەن زېمىنىدىكى ھەر تۈرلۈك كۈچ - قۇۋۋەت، سەزگۈ ئىنىرگىيە، خام ماتېريال، مەنپەئەتلىك ۋاستىلەرنى ئىشقا سالالايدۇ. شۇلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئاللاھنىڭ كۈتكەن مۇددىئاسىنى ئىشقا ئاشۇرالايدۇ.

بۇنىڭدىن يەنە شۇنىمۇ بىلۈۋېلىشقا بولىدۇكى، كائىناتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان قۇدرەت قانۇنى بىلەن ئىنسان ھەم ئىنسانىنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى ئۇستىدە يۈرگىزىلىدىغان شەرئىەت قانۇنىدىن ئىبارەت بۇ ئىككى قانۇن ئارىسىدا ئۇرۇش - زىددىيەت چىقماسلىقى، شۇنداقلا ئىنسانىنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى بۇ بۈيۈك كائىناتنىڭ مۇنتىزىم چوققىلىرىغا ئۇرۇلۇپ، ۋەيران بولماسلىقى ئۈچۈن، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا ئىنتايىن مۆكەممەل بىرلىك ۋە ھەمكارلىق ئورنىتىلغان.

بۇنىڭدىن يەنە شۇنىمۇ بىلۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بۇ پايانسىز ئالەم سىستېمىسىدا ئىنسانىنىڭ ماقام، مەرتىۋىسى ئىنتايىن ئۇستۇن بولۇپ، رەھىم - شەپقەتلىك ياراتقۇچىسى ئاللاھ تائالا بۇ يۇكسەك ماقامنى ئۇزى ياقتۇرۇپ ئىنسانغا ئاتا قىلغان. ئاھ! بۇ نېمىدېگەن كاتتا ماقام ھە!

بۇلارنىڭ ھەممىسى: «من يرى خلية يارسمن» دېگەن ئۇلۇغ ئايەت ئۇز ئىچىگە ئالغان مەنىلەرنىڭ پەقەتلا بىر قىسمىدۇر. بولۇپمۇ، مانا بۇگۈن مادىي ۋە مەنىۋي ھەر ئىككى كۆزنىمىز بىلەن شۇنى ئوچۇق كۆرۈپ تۇرىۋاتىپتىمىزكى، ئاللاھ تائالانىڭ بۇ پايانسىز مۇلۇكتە ئىنسانىي ئۆزىگە خەلىپە قىلىشتا كۆزدە تۇتقان ئۇلۇغ ئىرادىسى ئىنسانىنىڭ قولى ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرۇلماقتا.

«قَالُوٓاْ أَتَجۡعَلُ فِيهَا مَن يُفۡسِدُ فِيهَا وَيَسۡفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحۡنُ نُسَبِّحُ بِحَمۡدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَۖ »

«يەرشتىلەر: "يەر يۈزىنىڭ ئىنتىزامىنى بۇزىدىغان، قان تۆكىدىغان بىرسىنى خەلىپە قىلامسەن؟ ساڭا ھەمدۇ ـ سانا بىلەن تەسبىھ ئېيتىشنى ۋە سېنى تۇلۇغلاشنى مانا بىز قىلىپ كېلىۋاتىمىز" دېدى» پەرىشتىلەرنىڭ بۇ سۆزىدىن مەلۇمكى، ئۇلار ياكى شۇ چاغدىكى ئەمەلىي ئەھۋالغا قاراپ، كېلىش ئالدىدا تۇرغان مەخلۇققا (يەنى ئىنسانغا) قارىتا شۇ خىل قاراشقا كەلگەن ياكى يەر يۈزىدە ئىنسانلاردىن ئىلگىرى يەرلەشتۈرۈلگەن مەخلۇقلاردىن ئىگەللىگەن تەجرىبىلىرىگە ئاساسەن شۇ خىل سۆزلەرنى قىلغان، ياكى بەلكىم ئاللاھ تەرەپتىن بېرىلگەن ئالدىن كۆرۈش ئىقتىدارىغا تايىنىپ كېلىش ئالدىدا تۇرغان بۇ مەخلۇقنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلگەن بولۇشى مۇمكىن ۋەياكى يەر يۈزىدىكى ئىنسانىي ھاياتنىڭ تەققەززالىرىغا قاراپ، بۇ مەخلۇقنىڭ تەبىئىتىنى مۇلچەرلىگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن. شۇڭا ئۇلار بۇ يېڭى مەخلۇقنىڭ يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق

قىلىدىغانلىقىنى ۋە قان تۆكىدىغانلىقىنى بىلەتتى ياكى ھېچ بولمىغاندا شۇنداق بولۇش ئېھتىماللىقىنى ھېس قىلاتتى. ئۇلار ئۆزىنىڭ ساپ تەبىئىتى ۋە پاكلىقى سەۋەبىدىن مۇتلەق ياخشىلىقنىلا ۋە ھەر جەھەتتىكى تىنچ - ئامانلىقنىلا تەسەۋۋۇر قىلالايتتى. شۇڭا ئۇلار: «كائىناتنىڭ يارىتىلىشىدا ۋە ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈلىشىدە پەقەت ئاللاھقا ھەمدى - سانا بىلەن تەسبىھ ئېيتىش ۋە ئاللاھنى ئۇلۇغلاش مەقسەت قىلىنغان. بۇ ۋەزىپىنى پەرىشتىلەر تولۇق ئورۇنلىماقتا» دەپ چۈشىنەتتى. چۈنكى پەرىشتىلەر ھەردائىم ئاللاھقا ھەمدى - سانا ئېيتىش بىلەن ئۇنىڭ پاكلىقىنى بايان قىلىپ تۇراتتى، ھېچقاچان ئاللاھقا ئىتائەت ۋە بەندىچىلىك قىلىشتىن باش تارتمايتتى. بىراق يەر يۈزىنىڭ ئىچكى - تاشقى قۇرۇلمىسىدا ۋە ئۇنىڭ ئىچىگە ھاياتلىق كۆچىتىنىڭ تىكىلىشىدە رول ئويناۋاتقان ئىنتايىن چوڭقۇر، ئىنچىكە ھېكمەت، تەدبىرلەر ئۇلارغا مەخپى ئىدى.

ئاللاھنىڭ ئىرادىسى شۇكى، ئىنسان خەلىپە بولۇپ، گەرچە بەزىدە بۇزۇقچىلىق تېرىيدىغان ۋە قان تۆكىدىغان ئىشلارنى سادىر قىلسىمۇ، يەنىلا ئاللاھنىڭ ئىرادىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن زېمىننى بويسۇندۇرىدۇ، ئۆزگەرتىپ، تەرەققى قىلدۇرىدۇ. ئاز بىر قىسىم بۇزۇقچىلىقلىرى بىلەن بىرلىكتە پۈتۈن كائىناتقا ئومۇمىييۈزلۈك ئورتاق بولغان ھەر كاتتا ياخشىلىقلارنى ئەۋج ئالدۇرىدۇ. يەنى، ئاللاھنىڭ بۇ پايانسىز كائىناتىدا تائەبەد ئۆسۈپ يېتىلىش، مەدىنىيەتنى ئىزچىل تۈردە تەرەققى قىلدۇرۇش، توختىماي بۇزۇش ھەم قۇرۇش، توختىماي كۈرەش قىلىش، توختىماي ئىزدىنىش، داۋاملىق ئۆزگىرىش ۋە ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئەڭ كاتتا ياخشىلىقلارنى ھەم باياشاتلىقلارنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ.

شۇڭا پۈتۈن غەيب ئالەمنى بىلگۈچى ۋە ئۇنىڭغا ئىگە بولغۇچى ئاللاھ تائالا ئۇلارغا جاۋابەن: «قَالَ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ مَا لَا تَعۡلَمُونَ» «من ھەقىقەتىن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دەيدۇ.

«وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلۡأَسۡمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمۡ عَلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي بِأَسۡمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُواْ سُبۡحَٰنَكَ لَا عِلۡمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمۡتَنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئۡهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسۡمَآئِهِمۡ قَالَ أَلَمۡ أَقُل لَّكُمۡ إِنِّيٓ أَعۡلَمُ غَيۡبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَأَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ ﴿٣٣﴾

«ئاندىن ئاللاھ تائالا بۇتۇن شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئادەمگە ئۆگەتتى، ئاندىن ئۇلارنى پەرىشتىلەرگە كۆرسىتىپ: "(ئەگەر بىرەر خەلىپە تېيىنلەنسە، ئىنتىزام بۇزۇلۇپ كېتىدۇ) دەيدىغان قارىشىڭلار توغرا بولىدىغان بولسا، قېنى بۇ شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بېقىڭلار" دېدى. ئۇلار: "سېنىڭ زاتىڭلا (بۇتۇن كەمچىلىكلەردىن) پاكتۇر. بىز پەقەت سىن ئاتا قىلغان ئىلىمگىلا ئىگە، ھەقىقەتىن ھەمىنى بىلگۈچى ۋە چۈشەنگۈچى سەندىن باشقا بىرى يوقتۇر" دېدى.

www.uyghurkitap.com

ئاللاھ: ”ئى ئادەم! ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگىن“ دېدى. ئادەم ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگىن جاغدا، ئاللاھ: ”مەن سىلەرگە، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىلەردىن مەخپىي ياكى ئاشكارا يۈتۈن ھەقىقەتلەرنى بىلىپ تۇرىمەن، سىلەرنىڭ يوشۇرغانلىرىڭلارنىمۇ ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىمەن، دېمىگەنمىدىم“ دېدى».

مانا قاراڭ! شۇ تاپتا بىز تەپەككۇر كۆزىمىز بىلەن ئىنتايىن يۈكسەك ئالەمدىكى پارلاق نۇرلار ئارىسىدا بىر توپ پەرىشتىلەرنى كۆرىۋاتىمىز. مانا بىز بۇ يىغىلىشتا خەلىپىلىك مەرتىۋىسى ئاتا قىلىنغان بۇ يىڭى مەخلۇقنىڭ ۋۇجۇدىغا ئاللاھ ئورۇنلاشتۇرغان كاتتا ئىلاھىي سىرنىڭ بەزى مۇھىم قىسمىنى كۆرمەكتىمىز. بۇ سىر ئىنسانلارنىڭ ئۆز ئۇقۇملىرىنى ئىسىم قويۇپ ئىپادىلەش قابىلىيىتىگە ئىگە قىلىنغانلىقىدۇر. ئىنسانلار ئاتالغۇ ئارقىلىقلا ئۆز كۆڭلىدىكىنى ئىپادىلەيدۇ. ”ئاتالغۇ“نىڭ ئەسلى ماھىيىتى ئىنسانلارنىڭ ئېغىزىدىن چىقىدىغان ھەرخىل تەلەپپۇزدىن ئىبارەت بولۇپ، ئىنسان ئۇ ئارقىلىق كۆرگەن شەيئىلەرنى، شەخسلەرنى ۋە ھېس - تۇيغۇلارنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. مانا بۇ، ئىنساننىڭ يەر يۈزىدىكى ھاياتىنى قولايلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئاتا قىلىنغان ئەڭ مۇھىم ئىقتىدارنىڭ بىرسى. بۇنىڭ نەقەدەر ئەۋزەللىكىنى چۈشىنىش ئۈچۈن بىز: «ناۋادا ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىدا شەيئىلەرگە ئىسىم قويۇش ۋە ئۇنى ئىشلىتىش ئىقتدارى بولمىسا، بىر - بىرىنى چۈشىنىشتە ۋە ئۆزئارا ئالاقە قىلىشتا ئۇلار زادى قانداق قىيىنچىلىقلارغا يولۇققان بولاتتى - ھە!؟» دېگەننى ئازراق ئويلىنىپ بېقىشىمىز لازىم. ئەگەر شۇنداق بولۇپ قېلىپ، ئىنسان بىرەرسى بىلەن بىر نەرسە ھەققىدە ئالاقە قىلماقچى بولسا، چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن شۇ نەرسىنىڭ ئۆزىنى ئەكىلىپ كۆرسىتىشكە توغرا كېلىدىغان بولۇپ قالاتتى. ئەگەر بىرەر خورما دەرىخىگە ئالاقىدار مەسىلە بولسا، شۇ دەرەخنىڭ ئۆزى مەۋجۇت بولۇشى، ئەگەر بىرەر تاغ ياكى بىرەر جايغا ئالاقىدار مەسىلە بولسا، ھەممە ئادەم شۇ تاغقا ياكى شۇ جايغا بېرىشقا توغرا كېلىدىغان ۋە ياكى بىرەر كىشىگە ئالاقىدار مەسىلە بولسا، شۇ كىشىنىڭ ئۆزىنى ھازىر قىلىشقا توغرا كېلىدىغان بولۇپ قالاتتى. قېنى ئويلىنىپ بېقىڭ! ئۇنداقتا ھەممىنى قىيىنچىلىق بېسىۋالغان ۋە ياشاش ئىنتايىن مۇرەككەپلىشىپ كەتكەن بولمامدۇ؟ قىسىقىسى، ناۋادا ئاللاھ تائالا ھەرنەرسىنى ۋە ھەر مەنە ئۇقۇمنى ئىسىم، ئاتالغۇ قويۇش بىلەن ئىپادىلەش مۇمكىنچىلىكىدىن ئىبارەت بۇ سىرنى ئاتا قىلمىغان بولسا ئىدى، ئىنسان ئىككى قەدەممۇ ئالغا ئىلگىرىلىيەلمىگەن بولاتتى.

پەرىشتىلەرگە كەلسەك، ئۇلارنىڭ بۇ قابىلىيەتكە ئېھتىياجى يوق، چۈنكى ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى بۇنداق قابىلىيەتنى تەقەززا قىلمايدۇ. شۇڭا ئۇلارغا بۇنداق ئىقتىدار بېرىلمىگەن. ئاللاھ ئادەمگە بۇ سىرنى ئۈگىتىپ، پەرىشتىلەرنىڭ ئالدىغا شۇ نەرسىلەرنى قويغاندا، ئۇلار نەرسىلەرنىڭ ئىسمىنى ئاتىيالمىدى. ئۇلار ئوخشاش بولمىغان شەيئىلەرگە ۋە شەخسلەرگە ئىسىم قويۇپ، سۆز ئارقىلىق ئاسانلا چۈشەندۈرۈش مۇمكىنلىكىنى بىلمەيتتى. شۇڭا ئۇلار ئاللاھقا ھەمدۇ - سانا ئېيتىش بىلەن ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى ئېتىراپ قىلدى ۋە بىلىش

ئىقتىدارىنىڭ ئاللاھ ئۇلارغا ئاتا قىلغان ئىلىم دائىرىسى بىلەنلا چەكلىك ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. شۇنداق قىلىپ، ئاللاھ تائالا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ئۇلارغا تونۇتتى، نەتىجىدە ئۇلار ئاللاھنىڭ پايانسىز ئىلىم - ھېكمىتى تەرەپكە يېتەكلەنگەن بولدى.

«قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُواْ لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓاْ...» «ئاللاھ: ''مەن سىلەرگە، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىلەردىن مەخپىي ياكى ئاشكارا يۈتۈن ھەقىقەتلەرنى بىلىپ تۇرىمەن، سىلەرنىڭ يوشۇرغانلىرىڭلارنىمۇ ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىمەن، دېمىگىنىدىم؟'' دېدى. ئاندىن پەرىشتىلەرگە: ''ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار'' دەپ ھۆكۈم قىلغان چېغىمىزدا، ھەممىلەر سەجدە قىلدى».

مانا، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، قان تۆكىدىغان مەخلۇقنىڭ نەقەدەر ھۆرمەتلىنىۋاتقانلىقىغا قارىمامدىغان! مانا ئۇ پەرىشتىلەردىنمۇ ئۈستۈن ئورۇندا تۇرماقتا. بۇنىڭ سەۋەبى بىرىنچىدىن، ئاللاھنىڭ ئۇنىڭغا ئاللاھنى تونۇش سىرىنى ئاتا قىلغانلىقى، ئىككىنچىدىن، قايسى يولنى خالىسا، شۇنى تاللىيالايدىغان ئىرادە، ئىختىيارغا ئىگە مەخلۇق قىلغانلىقىدۇر. دېمەك، ئىنسان تەبىئىتىنىڭ قوش تەرەپلىمىلىكى، ئۆز يولىنى مۇئەييەنلەشتۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىرادىسىنى ئىشلىتىش قۇدرىتى ۋە ئۆزىنىڭ كۆرەش، تىرىشچانلىقلىرى بىلەن ئىنسانىيەتنى ھىدايەتكە يېتەكلەش ۋەزىپىسىنى مۇكەممەلەشتۇرۇش قۇدرىتى... قاتارلىقلار دەل ئەشۇ ئۇلۇغ مەرتىۋىنىڭ سىرلىرىدۇر.

ئاللاھنىڭ بۇ مۇقەددەس پەرمانىنى بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بارلىق پەرىشتىلەر ئادەمگە سەجدە قىلىدۇ. «إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ» «بىراق ئىبلىس ئىنكار قىلدى. ئۇ تەكەببۇرلۇققا بېرىلىپ، ئاسىيلاردىن بولۇپ كەتتى»

مانا بۇ يەردە، بۇ ئىپلاس مەخلۇق مۇجەسسەم بىر شەكىلدە نامايەن بولىدۇ. ئاللاھ تائالانىڭ مۇقەددەس دەرگاھىدا تۇرۇپ، ئۇنىڭ پەرمانىغا ئاسىيلىق قىلىدۇ. پۈتۈن پەزىلەتلەر ئىگىسى ئاتا قىلىۋاتقان مەرتىۋىسىنى ئىنكار قىلىدۇ. بۇ ئىپلاس مەخلۇق بويۇنتاۋلىقتا چىڭ تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئەقىل - ئىدراكنىڭ پۈتۈن دەرۋازىلىرى تاقىلىپ كېتىدۇ.

ئايەتنىڭ مەزمۇن تەرتىپىدىن مەلۇمكى، ئىبلىس پەرىشتىلەرنىڭ ئارىسىدا بولغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە پەرىشتىلەردىن ئەمەس ئىدى. ناۋادا ئۇ پەرىشتىلەردىن بولغان بولسا، بويۇنتاۋلىق قىلىشقا جۈرئەتمۇ قىلمىغان بولاتتى. چۈنكى پەرىشتىلەرنىڭ بەلگىلىك

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تۈر بىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىكۇ تادىسى

خۇسۇسىيىتى «لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ» «يەرشتىلەر ئاللاھنىڭ بۇيرىقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ»[1] دىن ئىبارەتتۇر.

بۇ يەردە، شەيتاننىڭ ئىستىسنائىي شەكىلدە «شەيتاندىن باشقا ھەممەيلەن سەجدە قىلدى» دەپ تىلغا ئېلىنىشىدىن، قارىماققا ئۇ پەرىشتىلەردىن بىرسىدەك بىلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتە، ئۇ پەرىشتىلەردىن ئەمەس، بەلكى پەرىشتىلەر بىلەن بىر يەردە تۇرىدىغان بولغاچقا، شۇنداق شەكىلدە تىلغا ئېلىنغان. ئەرەب تىلىدا: «جاء بنو فلان الا احمد» «پالانى قەۋمنىڭ ھەممىسى كەلدى پەقەت ئەھمەدلا كەلمىدى» دەپمۇ ئىشلىتىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە، ئەھمەد ئۇ قەۋمدىن بولمىغان بولىدۇ. قۇرئاننىڭ يەنە بىر يېرىدە بولسا، ئىنتايىن ئوچۇق قىلىپ، شەيتاننىڭ جىنلاردىن ئىكەنلىكى، جىنلارنىڭ ئوتتىن يارىتىلغانلىقى بايان قىلىنغان بولۇپ، مانا بۇنىڭدىن قەتئىي ھالدا بىلىۋېلىشقا بولىدۇكى، شەيتان ھەرگىزمۇ پەرىشتىلەردىن ئەمەس ئىدى.

ئۇنىدىن كېيىن كۆز ئالدىمىزغا تۇگىمەس جەڭ مەيدانى كېلىدۇ، ئۇنىڭدا ئىبلىسنىڭ ۋەكىلى بولغان رەزىللىك بىلەن ئاللاھنىڭ زېمىندىكى خەلىپىسى بولغان ئىنسان ئوتتۇرىسىدا ئۈزۈلمەس جەڭ باشلىنىدۇ. بۇ ئۇرۇش ماھىيەتتە ئىنساننىڭ ئىددىيە ۋە قەلب، ۋىجدان مەيدانىدا ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئۇنىڭدا پەقەت ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسىگە مەھكەم ئېسىلىدىغان، پۇختا ئىرادىگە ئىگە كىشىلا ئۇتۇق قازىنالايدۇ. ئەكسىچە، ئىنسان ئۆز نەپسىگە بەندە بولۇپ ماڭغانسېرى، ئاللاھتىن يىراقلىشىپ كېتىشكە باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، رەزىل كۈچلەرنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىۋېلىشىغا پۇرسەت يارىتىلغان بولىدۇ.

«وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾» «ئاندىن بىز ئادەمگە: "سىن ۋە خوتۇنۇڭ ئىككىڭلار جەنەتتە تۇرۇڭلار! جەنەتتە خالىغىنىڭلاردىن كەڭتاشا يەپ- ئىچىڭلار، ئەمما بۇ دەرەخكە يېقىنلاشماڭلار، بولمىسا، زالىملاردىن بولۇپ قالىسىلەر" دېدۇق»

ئۇلارغا جەنەتنىڭ بىرلا دەرەخىدىن باشقا بارلىق مېۋىلىرى ھالال ھەم يوللۇق ئىدى. چەكلەنگىنى پەقەت ئەشۇ بىرلا دەرەخ ئىدى. بەلكىم ئۇ دەرەخ يەر يۈزىدە ئىنسان ئۈچۈن بەلگىلەنگەن چەكلىمىلەر تەرەپكە قىلىنىۋاتقان بىر ئىشارەت بولۇشىمۇ مۇمكىن. چۈنكى چەكسىز ۋە شەرتسىز ئەركىنلىك بولمايدۇ. ئۇنىڭسىز ئىرادىلىك ئىنسان بىلەن ئىرادىسىز ھايۋاننى ئايرىغىلىمۇ بولمايدۇ. ئىنساننى سىناشمۇ ئاللاھ تەرەپتىن بەلگىلەنگەن چەكلىمە ۋە

[1] سۈرە تەھرىم، 6 - ئايەت

رۇخسەتكە رىئايە قىلغان - قىلمىغانلىقىنى كۆرۈش بىلەنلا مۇمكىن بولىدۇ. ئىرادە ئەركىنلىكى شۇنداق بىر ھەقىقەتكى، ئۇ ھەقىقىي ئىنسان بىلەن پادىغا ئوخشاش ئوتلاپ يۈرۈشنىلا بىلىدىغان ئىنسان كەبى ھايۋانلارنى پەرقلەندۈرۈپ بېرىدۇ.

«فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ» «ئاخىرى شەيتان ئۇ ئىككىسىنى تېيىلدۇردى، (ئۇنىڭ دەرەخكە ئەڭ قىلىش تارقىلىق بىزنىڭ ھۆكمىمىزگە ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەتلىكىنى ئۇنۇتقان ھالىتىدە) ئۇ ئۇرۇنداقتىن ھالىتىدىن (جەننەتتىن) چىقارغۇزدى»... بۇ يەردىكى ئاجايىپ ئىپادە سەنئىتىگە قارىمامدىغان؟! «تېيىلدۇردى» دېگەن بىرلا سۆز ئەينى چاغدىكى پۈتۈن جەريانىنى سۈرەتلەپ بەرمەكتە. كۆز ئالدىمىزدىن گويا شەيتان ئۇلارنى ئىتتىرگەنچە جەننەتتىن چىقىرۋەتمەكچى بولىۋاتقاندەك ياكى تۇيۇقسىز ئۇلارنىڭ مەزمۇت قەدەملىرىنى پۈتلاپ، يەرگە يىقىتىپ، تۆۋەنگە چۈشۈرىۋاتقاندەك مەنزىرىلەر ئۆتۈشكە باشلايدۇ.

بۇ يەردە، ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن شەيتان ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشنىڭ تۇنجى تەجرىبىسى مۇكەممەللىشىدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام ئۆز ئەھدىسىنى ئۇنتۇپ قېلىپ، ئىبلىسنىڭ تېيىلدۇرىشى ئالدىدا ئاجىز كېلىدۇ. ئاللاھنىڭ ھۆكمى ھەقىقەتكە ئايلىنىپ، ئىلاھىي تەقدىر مۇنداق جاكارلىنىدۇ:

«وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾» «بىز ئۇلارغا ھۆكۈم قىلىپ: "ئەمدى بۇ يەردىن چۈشۈڭلار، سىلەر بىر ـ بىرىڭلارغا دۈشمەن بولىسىلەر، يەر يۈزىدە مەلۇم ۋاقىتقىچە ئۇرنىلىرى ۋە نېمەتلىرىدىن بەھرىمەن بولىسىلەر" دېدۇق». مانا بۇ ئادەم بىلەن ئىبلىس ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشنىڭ بەلگىلەنگەن جايدا، يەنى يەر يۈزىدە باشلىنىدىغانلىقىنىڭ ۋە تاكى قىيامەتكىچە داۋام قىلىدىغانلىقىنىڭ جاكاسى ئىدى.

ئادەم ئەلەيھىسسالام يىقىلغاندىن كېيىن ئۆزىنى رۇسلاپ، ئورنىدىن تۇرىدۇ. چۈنكى يىقىلغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇش ئىنسانىي تەبىئەتنىڭ تەقەززاسىدۇر. ئەمدىلىكتە ئاللاھنىڭ رەھمىتى ئۇنى شەپقەت سايىسى ئاستىغا ئالىدۇ. ئاللاھنىڭ رەھمەت ئېتىگىدىن پاناھلانغان ۋە ئاللاھنىڭ بۇسۇغىسىدا تىز چۆككەن ھەرقانداق كىشىنى بۇ پايانسىز رەھمەت مەڭگۈ ئۆز قوينىغا ئالىدۇ.

«فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾» «ئادەم پەرۋەردىگارىدىن بىر قانچە سۆز تىلەم تېلىپ، تەۋبە قىلدى. پەرۋەردىگارى ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. چۈنكى ئۇ ھەقىقەتەن ناھايىتى ئېغىر قىلغۇچى ۋە رەھىم قىلغۇچىدۇر» بۇ، ئاللاھ تائالانىڭ ئادەم ۋە پۈتۈن ئادەم ئەۋلاتلىرى بىلەن تۇنجىمەن ئەھدىسى ئىدى. سۆز تامامىلاندى. ئادەم زېمىنىدا ئاللاھنىڭ ھوقۇقلۇق ۋە ئەركىن ئىرادىلىك خەلىپىسى بولۇپ تەيىنلەندى، ئۇنىڭغا بەختىيارلىق ياكى ھالاكەت يولىنى تاللاش ئىختىيارلىقى بېرىلدى.

«قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾» «بىز ئۇلارغا دىدۇق: «ھەمىڭلار بۇ يەردىن چۈشۈڭلار، سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر ھىدايەت (يولىورۇق) كېلىدۇ، قانداقكى كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىدىكەن، ئۇلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ. ھەمدە قانداقكى كىشىلەر ئۇنى قوبۇل قىلىشتىن ئىنكار قىلىدىكەن ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى چەتكە قاقىدىكەن، ئۇلار ئوتقا تاشلىنىدىغان (ئەھلى دوزاق)لاردۇر. ئۇلار ئۇ يەردە مەڭگۈ قالىدۇ» مانا بۇ يەرگە كەلگەندە، مەڭگۈلۈك كۈرەش ئۆزىنىڭ ئەسلى مەيدانىغا، يەنى يەر يۈزىگە يۆتكىلىدۇ ۋە شۇ چاغدىن باشلىنىپ كەتكەنچە، بىر لەھزىمۇ توختىماي داۋام قىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئىنسانىيەت ئۆزىنىڭ باشلىنىشىدىلا ئەگەر زەپەر ۋە ئۇتۇقنى خالىسا، قانداق قولغا كەلتۈرگىنى بولىدىغانلىقى، ناۋادا خار - زەبۇنلۇقنى خالىسا، قانداق يولدا ماڭىدىغانلىقىنىڭ سىرىنى بىلىپ يېتىدۇ.

ئەمدى بىر دەملىك بولسىمۇ ئارقىڭىزغا بۇرۇلۇپ، ئىنسانىيەتنىڭ باشلىنىشى ھەققىدىكى بۇ قىزىقارلىق ھېكايىنىڭ بەزى نۇقتىلىرىنى مۇلاھىزە قىلىپ بېقىڭ!

ئاللاھ تائالا پەرىشتىلەرگە خىتاب قىلىپ: «مەن زېمىندا خەلىپە يارىتىمەن» دەيدۇ. بۇنىڭدىن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ دەسلىۋىدىنلا زېمىن ئۈچۈن يارىتىلغانلىقى مەلۇم بولىدۇ. شۇڭا بۇ يەردە «ئۇنداقتا، نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا جەننەت كۆرسىتىلدى؟ نېمە ئۈچۈن بىر دەرەخ ھارام قىلىنىپ، ئۇ ئارقىلىق ئازغۇنلۇققا مۇبتىلا قىلىندى ۋە زېمىنغا ھەيدەلدى؟ ۋەھالەنكى، ئەزەلدىنلا بەلگىلىنىپ بولغان پىروگىراممىغا ئاساسەن ئۇ ئەسلىدە زېمىندا خەلىپلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشى ئۈچۈن يارىتىلغان ئەمەسمىدى؟!» دېگەن سوئال كېلىپ چىقىدۇ.

مەنچە، ئادەم ئەلەيھىسسالامنى زېمىننىڭ خەلىپىلىكىنى ماڭدۇرالايدىغان قىلىپ تەييارلاپ چىقىش ئۈچۈن، مۇشۇ تۇنجى تەجرىبە ئېلىپ بېرىلغان. شۇ ئارقىلىق ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىچكى قۇۋۋەتلىرى ئويغىتىلغان، خاتالىشىشنى تەجرىبە قىلدۇرۇپ، ئۇنىڭ نەتىجىسىنى كۆرسەتكەن. ئاندىن نادامەت، خىجالەت، دۈشمەننى تونۇش ۋە ئاللاھنىڭ تىنچ پاناھلىقىغا ئۆتۈش قاتارلىقلارنىڭ يوللىرى ئۆگىتىلگەن.

چەكلەنگەن دەرەخنىڭ ھېكايىسى، شەيتاننىڭ ئۇنى يېگۈزۈش ئۈچۈن قىلغان ۋەسۋەسىلىرى، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەھدىسىنى ئونتۇپ قالغاندىن كېيىن ھۇشىنى تېپىۋېلىشى، نادامەت، تەۋبە، ئىستىغپار... قاتارلىق بۇ خىل ھالەت ۋە ھادىساتلارنىڭ ھەممىسى، ھەر بىر ئىنسان ھەر دائىم باشتىن كەچۈرۈپ تۇرىدىغان ئىشلاردۇر. ئاللاھنىڭ رەھىم - شەپقىتى شۇنى تەقەززا قىلغانكى، ئىنساننى خەلىپىلىك دىيارىغا چۈشۈرۈشتىن ئىلگىرى ئۇنى شەيتان بىلەن بولغان ئۇزۇن ھەم ئۈزۈلمەس كۈرەشكە تەييارلاش ئۈچۈن (يۈز بېرىشى ھاياتنىڭ بىر قىسمى بولغان) پۈتۈن ۋەقەلەرنى تەجرىبە قىلدۇرغان ۋە بۇ

تەجرىبىلەرنىڭ ئۇنىڭغا نىسبەتەن نەسىھەت ھەم ئىبرەتلىك ئاچچىق ساۋاق بولۇپ قېلىشىنى كۆزدە تۇتقان.

ئەمدىلىكتە: «بۇ تەجرىبە زادى قەيەردە قىلدۇرۇلغان؟ ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ھاۋا ئانا مەلۇم مۇددەت تۇرغان يەر زادى قايسى جەننەت ئىدى؟ پەرىشتە دېگەن قانداق نېمە؟ ئىبلىسچۇ؟ ئاللاھ ئۇلارغا قانداق شەكىلدە خىتاب قىلدى؟ ئۇلار قانداق ھالەتتە جاۋاب قايتۇردى؟» دېگەن سوئاللار پەيدا بولىدۇ.

قۇرئان كەرىمدە تىلغا ئېلىنغان مۇشۇنداق سۆزلەرنىڭ ھەممىسى ئەسلىدە پەقەت ئاللاھ ئۆزىلا بىلىدىغان سىر - ھېكمەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرىنى ۋە ماھىيەتلىرىنى بىلىشنىڭ ئىنسانغا ھېچبىر مەنپەئەتى يوقلۇقىنى ھەممىدىن خەۋەردار ھېكمەتلىك ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ. شۇڭا ئاللاھ ئىنسانلارغا ئۇلارنىڭ ھەقىقىي ماھىيەت، خاراكتېرىنى بىلىش ئىقتىدارى ئاتا قىلمىغان. ئىنسان ئۇلارنىڭ ماھىيىتىنىڭ تەكتىگە يېتەلمەيدۇ. چۈنكى ئاللاھ ئىنسانغا دۇنيادىكى خەلىپىلىكىنى ماڭدۇرۇشقا كېتەرلىكلا ئىدراكنى ئاتا قىلغان. بۇ ئىدراكنى غەيبنىڭ ماھىيىتىنى بىلىشكە ئىشلەتكىلى بولمايدۇ ھەمدە خەلىپىلىكنى ئادا قىلىش ئۈچۈنمۇ غەيبنىڭ ماھىيىتىنى بىلىپ يېتىشمىزنىڭ ھېچقانداق ھاجىتى يوق. شۇنىڭدەك «ئاللاھ ئىنسانغا تەبىئەت قانۇنىنى قانچىلىك مىقدارىدا، قانداق بويسۇندۇرۇپ بەرگەن؟ كائىناتنىڭ سىرلىرىدىن زادى قانچىلىك ئىلىم بەرگەن؟ ئىنسانىنىڭ كۆزىگە چىلىقمايدىغان زادى قانچىلىك غەيب سىرلىرى بار؟...» قاتارلىق بۇ ئىشلار ھەققىدە مەلۇماتلىق بولۇپ كېتىشىنىڭمۇ ئىنسانغا ھېچ قانداق زۆرۈرىيىتى يوق. گەرچە ئىنسانغا شۇنچە نۇرغۇن كائىنات سىرلىرى ئاتا قىلىنغان بولسىمۇ، يەنىلا ئىنسان بىر ئازدىن كېيىن يۈز بېرىدىغان ھادىسە، ۋەقەلەردىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز. شۇنچە تەييار شارائىت، ئۇسكۇنىلەرگە ۋە شۇنچە كەڭ ئىلىم ۋاستىلىرىگە ئىگە بولغان تۇرۇپمۇ، بىرئازدىن كېيىن نېمىلەرنىڭ بولىدىغانلىقىنى قەتئىي بىلمەيدۇ. ھەتتا ئۇ شۇ تاپتا ئېلىۋاتقان تىنىقى ئاخىرقى تىنىق بولۇپ قالامدۇ - قانداق؟ كېيىنكى تىنىقىنى ئالالامدۇ - يوق؟ بۇنىمۇ بىلمەيدۇ. مانا بۇلار، غەيب پەردىسىنىڭ ئارقىسىدا يوشۇرۇن ھەقىقەتلەرنىڭ ئاددىغىنە بىر مىسالى. قىسقارتىپ ئېيتقاندا، خەلىپىلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن بۇ غەيب ئىشلىرىنىڭ ھېچ بىرىنى بىلىشنىڭ لازىمى يوق. بەلكى مەن شۇنىمۇ ئېيتىپ قويالايمەنكى، ناۋادا ئىنسانغا بەزى سىرلار ئېچىپ بېرىلىدىغان بولسا، ئۇنىڭ پائالىيەتچانلىقىغا ئەكسى تەسىر كۆرسىتىدۇ. بۇنداق سىر - ئەسرارلار قانچىلىغان خىل بولۇپ، ئۇلار قويۇق غەيىپ پەردىسىگە ئۇرالغان بولىدۇ، ئاللاھدىن باشقا ھېچ كىم ئۇلارنى بىلمەيدۇ. شۇڭا ئىنسانىنىڭ ئەقلى بۇ مەيدانغا ئوشۇقچە ئۇرۇنۇپ يۈرمەسلىكى لازىم. چۈنكى ئۇنىڭدا بۇ مەيداندا كارغا كېلىدىغان ۋاستە، ئۇسكۇنىلەر يوق. قانداقلا كىشى بۇ مەيدانغا كۈچ سەرپ قىلىدىكەن، ئۇنىڭ پۈتۈن تىرىشچانلىقى مەغلۇپ بولىدۇ، نەتىجىسىز ۋە ئۇنۇمسىز بولۇپ چىقىدۇ.

دېمەك، ئىنسانىنىڭ ئەقلىگە غەيب ئالمىگە ئائىت ئىشلارنى بىلىش ئىقتىدارى بېرىلمىگەن بولغاچقا نوقۇل تەرسالىق قىلىش سەۋەبىدىنلا غەيب ھەقىقەتلىرىنى ئىنكار قىلىشقا ھەققى بولمايدۇ. چۈنكى ھەرقانداق نەرسىنى ئىنكار قىلىشتىن ئىلگىرى ئۇ ھەقتە تولۇق بىلىم بولۇش لازىم. ئەمما غەيبنى بىلىش نە ئىنسان ئەقلىنىڭ ئىشى ئەمەس، نە ئۇنىڭ تەبىئىتى ۋە پائالىيەت ئىمكانى دائىرىسىگە كىرمەيدۇ. ئىنساندا ئۇنى بىلىپ يېتەلەيدىغان ۋاستىمۇ يوق، شۇنداقلا ئەقلىنىڭ ئۇنى بىلىشكە ئېھتىياجمۇ يوق، ئۇنى بىلىش قانداقتۇر ئىنسان ئەقلىنىڭ دىنىي ۋەزىپىسىمۇ ئەمەس.

كونىلىق بىلەن خۇراپىلىقنىڭ ئىنتايىن خەتەرلىك ھەم زىيانلىق ئىكەنلىكىنى ئەلبەتتە ئېتىراپ قىلىمىز. ئەمما بۇنىڭدىنمۇ خەتەرلىك ھەم زىيانلىق بولغىنى، ئىنسانىنىڭ بىلىش دائىرىسىدىن تاشقىرى مەجھۇللارنى ئىنكار قىلىشى ياكى چۈشىنىش قۇدرىتىگە ئىگە بولالمىغان ھەقىقەتلەرنى ئىمكانسىز دەپ قارىشىدۇر. ئەگەر بىز ئىلىم بىلەن ئىشەنچىكە بۇنداق ئۆلچەمنى قويۇۋالىدىغان بولساق، بۇ بىر ھايۋانىي ئۆلچەم بولغان بولىدۇ. گويا ئىنسانىيەت سەزگۈگە تايىنىپلا ياشايدىغان، ھېسسىي دائىرىدىن ھالقىپ، مۇتلەق ۋۇجۇد ئالمىگە يۈكسىلەلمەيدىغان ھايۋانات مەۋقەسىگە چۈشۈپ قالغان بولىدۇ. شۇڭا ئەگەر ياخشىسى، بىز بۇ غەيب ئالمىنى ئۆز ئىگىسىگە تاپشۇرايلى. بىزگە پەقەت ھەم دۇنيادىكى كۈندۈلۈك ھاياتىمىزنىڭ ھەم ماددىي ۋە مەنىۋىي جەھەتتىكى تەرىبىيلىنىشىمىزنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن بىلدۇرۇلگەن بەلگىلىك غەيب ئىلمىلا يېتەرلىكتۇر.

ئەمدى بۇ قىسىمنىڭ كائىنات ۋە ئىنسانىيەتكە دائىر بەزى ھەقىقەتلەر تەرەپكە قاراتقان، جۈملىدىن مەۋجۇدىيەت ئالمىنىڭ تەسەۋۋۇرى، ئۇلارنىڭ ئۆز - ئارا باغلىنىشلىقى، ئىنسانىنىڭ تەبىئىتى ۋە گۈزەللىك بىلەن رەزىللىك ئۆلچىمى قاتارلىقلار تەرەپكە قاراتقان ئىشارىلىرى ئۇستىدە توختىلىمىز. چۈنكى ئىنسانلارنىڭ ھىدايىتى ۋە مەنپەئەتى دەل مۇشۇ نۇقتىلاردا ساقلانغان.

قېنى، بۇ يەردە "قۇرئاننىڭ سايىسى"غا مۇناسىپ بىر شەكىلدە ئەشۇ ئىشارە، تەسەۋۋۇر ۋە ھەقىقەتلەرنى قىسقىچە مۇلاھىزە قىلىپ باقايلى!

1 - بۇ قىسىمدىن ئايدىڭلىشىدىغان نۇقتا شۇكى، ئىسلام تەسەۋۋۇرى ئىنسانغا، شۇنداقلا ئىنسانىنىڭ كائىناتتىكى ئورنىغا، فونكسىيىسىگە، ئىنسانىي قەدىر - قىممەت ئۆلچىمىگە يۈكسەك مەرتىۋە ۋە قىممەت ئاتا قىلىدۇ ھەمدە يەنە ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ ئىنسان بىلەن ۋە ئىنسانىنىڭ ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ خاراكتېرىنى ھەمدە ئىنسانىنىڭ زېمىنغا خەلىپە بولۇشىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇ ئەھدىنىڭ ماھىيىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئۇستۈنكى ئالەمدە ئويۇشتۇرۇلغان ئىنسانىنى ئۇلۇغلاش يېغىلىشىدىكى ئەشۇ ئۇلۇغۋار جاكارنىڭ ئۆزىدىنلا ئسلام تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن ئىنسانغا نەقەدەر يۇكسەك قىممەت بېرىلگەنلىكى ئۆزلىگىدىن ئايدىڭلىشىدۇ. يەنى، بىر مەخلۇقنىڭ ئاللاھنىڭ خەلىپىسى بولۇشتەك يۇكسەك شەرەپكە ئىگە بولغانلىقىنىڭ ئەڭ روشەن ئىزھارى، ئاللاھنىڭ تۇپراقتىن پۈتكەن ئەشۇ خەستە بەندىگە ئالى پەرىشتىلەرنى سەجدە قىلىشقا بۇيرۇۋاتقانلىقى بىلەن تولۇق ئىپادىلىنىدۇ. بۇ يېغىلىشتا ئىبلىس تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقى ئۈچۈن قوغلاندى بولدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى باشتىن ئاخىر ئاللاھنىڭ نازارىتى ئاستىدا يۈز بېرىدۇ.

ئىنسان ھەققىدە مانا شۇنداق نۇقتىئىنەزەرگە ئىگە بولغاندىن كېيىن، ئىنسانىنىڭ بۇ تەسەۋۋۇرى يېكىر ئالىمى بىلەن ئەمەلىي دۇنياسىدا ئىنتايىن چوڭقۇر ئۇلۇغۋار تەسىرلەرنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇنىڭدىن بىرىنچى بولۇپ بارلىققا كېلىدىغان تەسەۋۋۇر: «ئىنسان بۇ دۇنيانىڭ خوجايىنى، دۇنيامۇ ئىنسان ئۈچۈن ۋە كائىناتتىكى پۈتۈن نەرسىلەرمۇ ئىنسان ئۈچۈن يارىتىلغان، شۇڭا ئۇ ھەرقانداق ماددىي شەيئىدىن ئۈستۈن، ھۆرمەتلىك ھەم قىممەتلىك. ئىنسان دۇنيادىكى پۈتۈن ماددىي قىممەتلەردىن يۇكسەك ئورۇندا تۇرىشى لازىم. شۇڭلاشقا ھەرقانچە كاتتا ماددىي مەنپەئەت ۋە ھەرقانچە ئۇلۇغ تەرەققىياتلار ئالدىدا ئىنسانىنىڭ تۆۋەنگە چۈشۈپ قىلىشىغا، خارلىنىشىغا يول قويۇلمايدۇ. ھەرقانداق بىر تۈردىكى ماددىي تەتقىقات، ماددىي ئۇتۇق، ھەرقانداق ماددىي مەھسۇلات ياكى ماددىي مەھسۇلاتنىڭ ئېشىشى ۋە قولغا كېلىشى ئۇچۇن ئىنسانىنىڭ ئىنسانىي ئەخلاق تەركىبىي قىسمىنىڭ ھېچ بىرىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ. چۈنكى پۈتۈن ماددىلار ۋە پۈتۈن ھۈنەر - سانائەتلەر پەقەت ئىنسانىنىڭ ئادىمىيلىكىنى تەرەققى قىلدۇرۇش ئۇچۇن، شۇنداقلا ئىنسان ھاياتىنىڭ ئىنسانىي سالاھىيەتتە داۋام ئېتىشى ئۇچۇن يارىتىلغان. قانداقتۇر ئىنسانىنىڭ ماددىي ھاياتىنى دەپ ئىنسانىي قەدىر - قىممىتىنى ۋە ئىنسانىي ئەخلاق - كارامىتىنىڭ تەركىبىي قىسمىنى يوق قىلىشقا ياكى زايا قىلىۋېتىشكە قەتئىي يول قويۇلمايدۇ» دېگەندىن ئىبارەت بولىدۇ.

2 - ئىنسان يەر شارىغا ئەڭ زور تەسىر كۆرسەتكۈچى كۈچتۇر. چۈنكى زېمىنىنىڭ رەڭگە-روينى ئۆزگەرتىدىغانمۇ ئىنسان... ئىنسانىنىڭ ئىجتىمائىي ھاياتىغا چوڭقۇر باغلىنىش، مۇناسىۋەتلەرنى ئورنىتىدىغانمۇ ئىنسان... ھاياتلىق كارۋىنىنىڭ سەپەر يۆنىلىشىنى بەلگىلەپ بېرىدىغان قۇماندان ۋە يولباشچىمۇ يەنە شۇ ئىنسان... ماددىي مەھسۇلات ۋە ماددىي مەھسۇلاتلارنىڭ تەقسىمات قانۇنىنىڭ ھېچ بىرى ئىنسانغا رەھبەرلىك قىلىش سالاھىيىتىگە ئىگە ئەمەس. بىراق ئىنسانىنىڭ چۈلۈۋىرى ماددىنىڭ قولىدا بولىدىغان ھەمدە ئىنسان خۇددى چارىسىز ھايۋاندەك ئۇنىڭ ئارقىدىن ئامالسىزلارچە ماڭىدىغان (خۇددى ھازىرقى بىر قىسىم پەيلاسوپلار تەسۋىرلەپ بېرىۋاتقاندەك ئۇلارنىڭ ئىنسانىي تەسەۋۋۇرىدا ئىنسانىنىڭ ھېچ بىر

سالاھىيىتى بولمايدىغان) بۇنداق تۇزۇملەردە بولسا، ماشىنا - ئۈسكۈنىلەرنىڭ يارغانچە قەدىر - قىممىتى ئۈسۈپ، ئىنساننىڭ قەدىر - قىممىتى ئايال - ئاستى بولۇشقا باشلايدۇ.

قۇرئان كەرىم ئىنسانىنى ئاللاھنىڭ زېمىنىدىكى خەلىپىسى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئۇنى كائىنات تۇزۇلمىسىگە ئەڭ ئاساسلىق تەسىر كۆرسەتكۈچى كۈچ، بىرىنچى بولۇپ چۈشىنىلىشى كېرەكلىك ئامىل دەپ قارايدۇ. ئىنساننىڭ يەر يۈزىدىكى خەلىپىلىكى ئوخشاش بولمىغان يوللاردىن ئاسمان، زېمىن، بۇلۇت، يامغۇر، قويۇش، سەييارە، يۇلتۇز... قاتارلىقلار بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتلىكتۇر. دېمەككى، بۇ بارچە مەۋجۇتلۇقلارنىڭ يارىتىلىشىدا گېئومېتىرىك شەكىللىرى ۋە فونكسىيىسىدە، ئۇلارنىڭ يەر يۈزىدىكى ئىنسان ھاياتىغا مۇقىملىق يارىتىشى ھەمدە ئىنساننىڭ خەلىپىلىك مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلالىشىغا مەدەتكار بولۇشى كۆزدە تۇتۇلغان.

بۇنىڭ ئىنسانغا بېرىلگەن نەقەدەر يۈكسەك ماقام ئىكەنلىكىگە، شۇنداقلا ماتېرىيالىست ئېقىملار تەرىپىدىن ئۇنىڭغا تەيىن قىلىنغان ناچار، پەسكەش سالاھىيەتكە ھەمدە ئۇنىڭدىن بىر قەدەم بولسىمۇ يۇكسىلىشكە يول قويماسلىقلىرىغا بىر قاراپ چىقىش لازىم.

شۇبھىسىزكى، ئىنسان ئۇچۇن تۇزۇپ چىقىلغان ھەرقانداق قانۇن - تۈزۈم، يا ئىسلامنىڭ نەزەرىيەسىگە ياكى ماددىزىمنىڭ نەزەرىيەسىگە ئويغۇن تۇزۇپ چىقىلىدۇ. ئۇنىڭ نەتىجىسىدە، ئىنساننىڭ يۈكسەك قەدىر - قىممىتى يا تېخىمۇ يۇكسىلىدۇ ياكى ئايال ئاستى بولىدۇ. ئىنسان يا مەخلۇقاتلارنىڭ ئەڭ شەرەپلىكىگە ئايلىنىدۇ ياكى ئەرزىمەس ماشىنا - ئۈسكۈنىگە ئايلىنىدۇ. بۇگۈنكى ماددىزىم دۇنياسىنىڭ پەقەتلا ماددىي تەرەققىياتىنى ۋە ماددىي مەھسۇلاتلارنىڭ ئېشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۇن ھەر تۈرلۈك ئىنسانىي شەرەپ ۋە ئىنسانىي ئازاتلىقنى، جۇملىدىن، ئىنساننىڭ ئىنسانىيلىقىنى دەپسەندە قىلىپ، ۋەيران قىلىۋاتقانلىقى دەل ماتېرىيالىست قانۇن - تۈزۈمىنىڭ ئىنسان ۋە ئۇنىڭ دۇنياسىدىكى ئەھمىيىتى ھەققىدە تۈزۈپ چىققان نۇقتىئىنەزىرىنىڭ نەتىجىسىدۇر.

بىراق ماتېرىيالىزمنىڭ دەل ئەكسىچە، ئىنساننىڭ ھەقىقىتى ۋە يارىتىلىشىنىڭ مەقسىتى ھەققىدە ئىسلام دىنى ئوتتۇرىغا قويغان تەسەۋۋۇرنىڭ ئۆلچىمى تارازىسىدا ئىنسانىي ئەدەپ - ئەخلاقنىڭ قەدىر - قىممىتى يۇكسىلىدۇ. ئەخلاقىي پەزىلەت ۋە ئۇستۇنلۇك ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك ئورۇنغا ئۆتىدۇ. ئىنساننىڭ ھاياتىدا ئىمان، ياخشىلىق، ئىخلاس دېگەنگە ئوخشاش سۈپەتلەر مۇھىم ھېسابلىنىدىغان بولىدۇ. چۇنكى ئىسلام تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن ئىنساننىڭ زېمىنىدىكى خەلىپىلىك ۋەزىپىسى دەل ئەنە شۇ ئالى قىممەتلىك خۇسۇسىيەتلەر بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

«فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» «سىلەرگە من تەرەپتىن بىر ھىدايەت (يولىيورۇق) كېلىدۇ، قانداق كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىدىكەن، ئۇلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ» دېمەككى، مانا بۇ قەدىر - قىممەت پۈتۈن ماددىلارنىڭ قەدىر - قىممىتىدىن يۈكسەك ئورۇندا تۇرىدۇ. ئەمما شۇنىمۇ ئەستىن چىقارماسلىقىمىز لازىمكى، بۇ ماددىي قىممەتلەرنى ھاسىل قىلىشمۇ دەل زېمىندىكى خەلىپىلىكىمىزنىڭ مەقسىتى ئىچىگە كېرىدۇ. لېكىن ماددىي قىممەتلەر چوقۇم يۈكسەك روھىي ۋە ئەخلاقىي قىممەتلەرگە بويسۇنغان، ھەرگىزمۇ ئاساسىي مەقسەتكە ئايلىنىپ قالمىغان بولۇشى لازىم. مۇشۇ ۋەجىدىنلا ئىسلام دىنى ئىنساننىڭ ۋىجدانىنى شۇ قەدەر پاك ۋە ساپ، ئالىي ھايات كەچۈرۈشكە قايىل قىلىدۇكى، باشقا بارلىق ماتېريالىست نەزەرىيەلەر بولسا، مەنىۋىيەتنىڭ يۈكسەكلىكىگە كەمسىتىش نەزىرى بىلەن قارايدۇ، ماددا ئۈچۈن ئىنسانىي ئەدەپ - ئەخلاقنىمۇ قويماي قۇربان قىلىدۇ. بۇنىڭ ھەممىسى پەقەت تۇرمۇشنىڭ ئەيشى - ئىشرىتىنى ئاشۇرۇش، شۇنداقلا ھايۋانغا ئوخشاش قورساقخۇمارلىق ئۈچۈنلا بولىدۇ[1].

ئىسلامنىڭ تەسەۋۇرىدا ئىنساننىڭ نەقەدەر يۈكسەك ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنى ئۇنىڭ ئىرادىلىك ۋە ئىختىيارلىق مەخلۇق قىلىنغانلىقىدىن بىلىۋېلىشقا بولىدۇ. ناۋادا ئىرادىلىك ھەم ئىختىيارلىق بولمىسا ئىدى، ئۇنىڭ ئاللاھ بىلەن تۈزگەن ئەھدىسىنىڭ نېمە سالاھىيىتى بولسۇن؟ چۈنكى ئىختىيارلىقى بولغاچقىلا ئىنساننىڭ مەسئۇلىيىتى بولىدۇ، جازاغا ياكى مۇكاپاتقا ھەقلىق بولىدۇ. ئەگەر ئىنسان ئۆز ئىرادىسىدە پۇختا بولۇپ، نەپسى خاھىشلىرىنى كونتىرول قىلىۋالالايدىغان بولسا، پەرىشتىلەردىنمۇ يۈكسەك ماقام ھاسىل قىلالايدۇ، ھەمدە دۇچ كېلىدىغان ھەربىر تەتۈرلۈكتىن ساقلىنىپ قالالايدۇ. ناۋادا ئۇنىڭ نەپسانىي خاھىشى ئىرادىسىدىن غالىپ كېلىپ، ھاياتىدا ھىدايەتنىڭ ئورنىنى زالالەت ئىگەللەپ كەتسە، ھەمدە ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىنى ئۇنتۇپ كەتسە، ئۆزىنىڭ يۈكسەك ماقامىدىن يىقىلىپ، ئۆزى ئۈچۈن خارلىق ۋە ھالاكەتنى تەييار قىلغان بولىدۇ.

مانا بۇ يەردە، ئاللاھنىڭ باشقا مەرھەمەتلىرى بىلەن بىرگە، يەنە بىر تۈركۈم يېڭى مەرھەمىتىنى كۆرىمىز. ئۇ بولسىمۇ، بەختىيارلىق بىلەن بەختسىزلىكنىڭ، يۈكسەكلىك بىلەن چۈشكۈنلۈكنىڭ، ئىرادىلىك ئىنسان بىلەن ئىرادىسىز ھايۋاننىڭ ماڭىدىغان يولىنىڭ ئايرىلىش نۇقتىسىنى ئەسلىتىۋاتقانلىقىدۇر.

بۇ قىسسىدە تەسۋىرلەنگەن ۋەقەلەر جەريانىدا شەيتان بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى جەڭنىڭ ماھىيىتى ئەسلىتىلگەن بولۇپ، بۇ جەڭ ئاللاھقا بېرىلگەن ئەھدە بىلەن شەيتاننىڭ

---

[1] تەپسىلى مۇلاھىزە ئۈچۈن مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ "دارۇش شۇرۇق نەشرياتى" تەرىپىدىن نەشىر قىلىنغان «الانسان بين المادية والاسلام» «ئىنسان، ئىسلام بىلەن ماتېريالىزىم ئارىسىدا» دېگەن كىتابىغا قارالسۇن.

پىتنىلىرى، ئىمان بىلەن كۇپىر، ھەق بىلەن باتىل، ھىدايەت بىلەن زالالەت ئارىسىدا داۋام قىلىدۇ. بۇ جەڭنىڭ مەيدانى دەل ئىنسانىنىڭ ئۆزى بولۇپ، غەلىبە قىلىدىغانمۇ ۋە مەغلۇپ بولىدىغانمۇ يەنىلا ئىنسانىنىڭ ئۆزىدۇر. مەنپەئەت ۋە زىيانىنىڭ بۇ قىزغىق بازىرىمۇ ھەم دەل ئىنسانىنىڭ ۋۇجۇدىدۇر. شۇڭا ئاللاھ تائالا ئىنسانىنىڭ دائىم سەگەك تۇرىشى كېرەكلىكىنى، چۈنكى ئىنسان ھەردائىم جەڭ مەيدانىدا بولۇپ، ئۇنىڭدا يا ھالاك بولىدىغانلىقى ياكى غەنىمەتلىك غالىپ بولىدىغانلىقىنى ئەسكەرتىدۇ.

بۇ قىسسىدە يەنە ئىسلامنىڭ خاتالىققا ۋە تەۋبە قىلىشقا بولغان قارىشىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ. گۇناھنىڭ سادىر بولۇشى كىشىلىك مەسىلە بولغانغا ئوخشاش، تەۋبىمۇ كىشىلىك مەسىلە ھېسابلىنىدۇ. بۇ قاراشنىڭ ھېچ قانداق تۇتۇق ياكى چىگىش تەرىپى يوق. ئىسلامدا چېركاۋ ئەھلىنىڭكىگە ئوخشاش: «ئىنسان تۇغۇلۇشىدىنلا گۇناھكار تۇغۇلىدۇ. ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چارمىخقا مىخلىنىشى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ گۇناھىنىڭ كاپارىتى ئۈچۈن بولغان» دېگەندەك، گۇناھنىڭ روھانىي كاپارەت تەسەۋۋۇرى يوق. چۈنكى بۇ ئىنتايىن خاتا تەسەۋۋۇر. ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ خاتالىشىشى كىشىلىك ئەمەل بولۇپ، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ يولىمۇ كىشىلىك نادامەت ۋە تەۋبىدىن ئىبارەتتۇر. مانا بۇ، ئىنتايىن ساپ، چۈشىنىشلىك، رەشەن يول. ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ ھەربىرى ئۆزىنىڭ قىلغان ئەمەلىگىلا مەسئۇل، ھەممەيلەنگە تەۋبىنىڭ دەرۋازىسى ئوخشاشلا ئوچۇق، شۇنچە ساپ، سادىدا ۋە ئاسان.

قېنى، بۇ تەسەۋۋۇرنىڭ نەقەدەر روشەن، يېقىملىق ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىڭ! ھەر بىر كىشى ئۆز يۈكىنى ئۆزى كۆتۈرىشى لازىم. بۇ تەسەۋۋۇر ئىنسانىنى ياخشىلىققا ھاسىل قىلىش ئۈچۈن تىرىشىشقا ھازىر قىلىپ، مەيۈسلىك ۋە ئۈمىدسىزلىكتىن يىراقلاشتۇرىدۇ. چۈنكى «إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ» «ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە ئىتتايىن رەھىم قىلغۇچىدۇر».

بۇ، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسسىسىدىكى ئىشارىلەرنىڭ كىچىككىنە بىر تەرىپى بولۇپ، بىز "قۇرئاننىڭ سايىسىدا" شۇنىڭ بىلەنلا كۇپايىلىنىپ تۇرىمىز. چۈنكى ئۇنىڭدىكى ئىشارىلەرنىڭ ئەشۇ كىچىككىنە تەرىپىدىلا بىباھا ھەقىقەتلەر بىلەن ساغلام تەسەۋۋۇرلارنىڭ قىممەتلىك خەزىنىلىرى ساقلانغان. شۇڭا بۇ قىسسىدە ئاجايىپ قىممەتلىك ئىشارىلەر بىلەن يولىورۇقلارنىڭ تۆگمىسى - پۈتمەس بولىقى تېشىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭدا ئىسلامنىڭ ئىجتىمائىي تەسەۋۋۇرى ۋە ئىجتىمائىي ئاساسلىرى مۇئەيەنلەشتۈرۈلگەن، ئۇلارنى ياخشىلىق، ئەخلاق - پەزىلەت قاتارلىق گۈزەللىكلەر بىلەن تېخىمۇ مۇستەھكەملىگەن. بىز مانا بۇ تەرىپىنى مۇلاھىزە قىلىدىغان بولساق، ئۇ بىزگە قۇرئاندىكى قىسسىلەرنىڭ زور ئەھمىيىتىنى ۋە مەقسىدىنى، شۇنداقلا بۇ قىسسىلەرنىڭ ئىسلام ئەقىدىسىنىڭ ئاساسلىرىنى قانداق كۆچەيتىپ بېرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدۇرىدۇ. ھەمدە يەنە: «ئاللاھقا يۈزلىنىپ كېتىۋاتقان ۋە ئاللاھ

تەرەپكىلا قايتىدىغان بۇ كائىناتنى ئاللاھ يارىتقان. شۇڭا ئۇنىڭغا ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى ئۈستۈن ھۆكۈمرانلىق ھۆكۈمران بولۇشى لازىم» دېگەن تۈپ ئاساستىن ئىبارەت يۈكسەك قەدىر - قىممەتلەرنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ.

دەرۋەقە، ئىنسانىنىڭ خەلىپە بولۇش كېلىشىمى ئاللاھنىڭ ھىدايىتىنى ئۆزىگە ئاساس قىلغان. ئۇنىڭ ئەڭ مۇھىم شەرتى ئىنسانىنىڭ ئىسلام قانۇنىغا ئۇيغۇن ھايات كەچۈرىشىدۇر. بۇ كېلىشىمدىن كېيىنلا، ئىنسان بىر ئىرادىلىك مەخلۇق بولۇش سالاھىيىتى بىلەن گويا ئاچا يولنىڭ دوقمۇشىدا تۇرغان ھالغا كېلىدۇ. بىر تەرەپتە ئاللاھ ئۇنى چاقىرىۋاتقان ۋە ئۇ چاقىرىقنى ئاڭلاۋاتقان بولىدۇ، ئەگەر بىر قارارغا كەلسە، ئۇدۇل سىراتەل مۇستەقىمگە مېڭىپ كېتىدۇ. يەنە بىر تەرەپتە شەيتان ئۇنى چاقىرىۋاتقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇ خالىسا، شەيتانىنىڭ يولىغا مېڭىپ كېتىدۇ. پەقەت مۇشۇ ئىككىلا يول بولۇپ، باشقا ئۇچىنچى بىر يول ئەسلا مەۋجۇت ئەمەس. يا ئاللاھنىڭ يولى، يا شەيتانىنىڭ... يا ھىدايەتنىڭ يولى ياكى زالالەتنىڭ... ياھەقنىڭ يولى يا باتىلنىڭ... يا غالىبىيەتنىڭ يولى يا مەغلۇبىيەتنىڭ... مانا بۇلار، قۇرئان كەرىم بىرىنچى قاتاردا ئوتتۇرىغا قويىدىغان ھەقىقەت بولۇپ، ئىنسانىيەت دۇنياسىدىكى پۈتۈن قانۇن - تۈزۈم، نەزەرىيە تەسەۋۋۇر ۋە ھاياتلىق يوللىرىنىڭ ھەممىسى دەل مانا مۇشۇ ھەقىقەت ئۈستىگە قۇرۇلغان.

****

40 - دەن 74 - گەچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِيٓ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ وَإِيَّٰيَ
فَٱرۡهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦۖ وَلَا تَشۡتَرُواْ
بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗا وَإِيَّٰيَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلۡبِسُواْ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُواْ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ
﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ۞ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ
أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا
عَلَى ٱلۡخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ وَأَنَّهُمۡ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ
نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن
نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِذۡ نَجَّيۡنَٰكُم مِّنۡ
ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ
مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ﴿٤٩﴾ وَإِذۡ فَرَقۡنَا بِكُمُ ٱلۡبَحۡرَ فَأَنجَيۡنَٰكُمۡ وَأَغۡرَقۡنَآ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾
وَإِذۡ وَٰعَدۡنَا مُوسَىٰٓ أَرۡبَعِينَ لَيۡلَةٗ ثُمَّ ٱتَّخَذۡتُمُ ٱلۡعِجۡلَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ وَأَنتُمۡ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوۡنَا
عَنكُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡفُرۡقَانَ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ
﴿٥٣﴾ وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦ يَٰقَوۡمِ إِنَّكُمۡ ظَلَمۡتُمۡ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلۡعِجۡلَ فَتُوبُوٓاْ إِلَىٰ
بَارِئِكُمۡ فَٱقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ عِندَ بَارِئِكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ
﴿٥٤﴾ وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهۡرَةٗ فَأَخَذَتۡكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ
﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثۡنَٰكُم مِّنۢ بَعۡدِ مَوۡتِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلۡنَا عَلَيۡكُمُ ٱلۡغَمَامَ وَأَنزَلۡنَا
عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰۖ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذۡ قُلۡنَا ٱدۡخُلُواْ هَٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةَ فَكُلُواْ مِنۡهَا حَيۡثُ شِئۡتُمۡ رَغَدٗا وَٱدۡخُلُواْ ٱلۡبَابَ سُجَّدٗا

وَقُولُواْ حِطَّةٌ نَّغۡفِرۡ لَكُمۡ خَطَٰيَٰكُمۡۚ وَسَنَزِيدُ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ قَوۡلًا غَيۡرَ
ٱلَّذِي قِيلَ لَهُمۡ فَأَنزَلۡنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ رِجۡزٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُواْ يَفۡسُقُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ وَإِذِ
ٱسۡتَسۡقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦ فَقُلۡنَا ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡحَجَرَۖ فَٱنفَجَرَتۡ مِنۡهُ ٱثۡنَتَا عَشۡرَةَ عَيۡنٗاۖ قَدۡ
عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٖ مَّشۡرَبَهُمۡۖ كُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ مِن رِّزۡقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٦٠﴾
وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصۡبِرَ عَلَىٰ طَعَامٖ وَٰحِدٖ فَٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُخۡرِجۡ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۢ
بَقۡلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۖ قَالَ أَتَسۡتَبۡدِلُونَ ٱلَّذِي هُوَ أَدۡنَىٰ بِٱلَّذِي هُوَ
خَيۡرٌۚ ٱهۡبِطُواْ مِصۡرٗا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلۡتُمۡۗ وَضُرِبَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلۡمَسۡكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٖ
مِّنَ ٱللَّهِۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ ذَٰلِكَ بِمَا
عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعۡتَدُونَ ﴿٦١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنۡ
ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا فَلَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ
يَحۡزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَكُمۡ وَرَفَعۡنَا فَوۡقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُواْ مَآ ءَاتَيۡنَٰكُم بِقُوَّةٖ وَٱذۡكُرُواْ مَا
فِيهِ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۖ فَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ لَكُنتُم
مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدۡ عَلِمۡتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعۡتَدَوۡاْ مِنكُمۡ فِي ٱلسَّبۡتِ فَقُلۡنَا لَهُمۡ كُونُواْ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾
فَجَعَلۡنَٰهَا نَكَٰلٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهَا وَمَا خَلۡفَهَا وَمَوۡعِظَةٗ لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ
يَأۡمُرُكُمۡ أَن تَذۡبَحُواْ بَقَرَةٗۖ قَالُوٓاْ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوٗاۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾
قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٞ لَّا فَارِضٞ وَلَا بِكۡرٌ عَوَانُۢ بَيۡنَ
ذَٰلِكَۖ فَٱفۡعَلُواْ مَا تُؤۡمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوۡنُهَاۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا
بَقَرَةٞ صَفۡرَآءُ فَاقِعٞ لَّوۡنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ ٱلۡبَقَرَ
تَشَٰبَهَ عَلَيۡنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهۡتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٞ لَّا ذَلُولٞ تُثِيرُ ٱلۡأَرۡضَ وَلَا

www.uyghurkitap.com

تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا۟ ٱلْـَٰٔنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾
وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ
يُحْىِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ
كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ
مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

ئى ئىسرائىل ئۇلادى! مېنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ياد ئېتىڭلار، ماڭا بەرگەن (ئىمان ئېيتىش ۋە تائەت-ئىبادەت قىلىش ھەققىدىكى) ۋەدەڭلارغا ۋايا قىلىڭلار، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان (ساۋاب بېرىش ھەققىدىكى) ۋەدەمگە ۋايا قىلىمەن، مەندىنلا قورقۇڭلار. (40) مەن نازىل قىلغان تەۋراتنى تەستىق قىلغۇچى قۇرئانغا ئىمان كەلتۈرۈڭلار، قۇرئاننى بىرىنچى بولۇپ ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار، ئايەتلىرىمنى ئەرزان باھادا سېتىۋەتمەڭلار، ماڭىلا تەقۋادارلىق قىلىڭلار. (41) ھەقنى باتىلغا (يەنى ئاللاھ نازىل قىلغان ھەقىقەتنى ئۆزەڭلار ئويدۇرۇپ چىققان نەرسىگە) ئارىلاشتۇرماڭلار، ھەقنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرماڭلار. (42) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار بىلەن بىللە رۇكۇ قىلىڭلار. (43) كىشىلەرنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ ئۆزەڭلارنى ئۇنتۇمسىلەر؟ ھالبۇكى، سىلەر كىتاب (يەنى تەۋرات)نى ئوقۇپ تۇرىسىلەر، چۈشەنمەسىلەر. (44) سەۋر قىلىش، ناماز ئوقۇش ئارقىلىق (ئاللاھدىن) ياردەم تىلەڭلار. ناماز ئاللاھدىن قورققۇچىلار (يەنى كەمتەرلىك بىلەن ئاللاھغا بويسۇنغۇچىلار)دىن باشقىلارغا ھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر. (45) ئاللاھدىن قورققۇچىلار پەرۋەردىگارىغا چوقۇم مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ۋە ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا چوقۇم قايتىپ بارىدىغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىدۇ. (46) ئى ئىسرائىل ئۇلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى (بىر زامانلاردا) تامام جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد ئېتىڭلار. (47) كىشى كىشىگە ئىسقاتمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىدىن فىدىيە ئېلىنمايدىغان، ئۇلار (يەنى كافىرلار ۋە گۇناھكار بەندىلەر) ياردەمگە ئېرىشەلمەيدىغان كۈندىن قورقۇڭلار. (48) ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى قاتتىق قىينىغان، ئوغۇللىرىڭلارنى بوغۇزلاپ، قىزلىرىڭلارنى (ئىشقا سېلىش ئۈچۈن) تىرىك قالدۇرغان فىرئەۋن گۇرۇھىدىن سىلەرنى قۇتقۇزدۇق. بۇ، پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ (ياخشى ئادەم بىلەن يامان ئادەمنى ئاجرىتىدىغان) چوڭ سىنىقى ئىدى. (49) ئۆز ۋاقتىدا دېڭىزنى يېرىپ سىلەرنى قۇتقۇزدۇق (يەنى دېڭىزنىڭ سۈيىنى ئوتتۇرىدىن بۇلۇپ، قۇرۇق يول ھاسىل قىلىپ، شۇ يەردىن سىلەرنى سالامەت ئۆتكۈزدۇق) ۋە فىرئەۋن گۇرۇھىنى كۆز ئالدىڭلاردا غەرق قىلدۇق. (50) ئۆز ۋاقتىدا مۇساغا قىرىق كېچە (كۈتكەندىن كېيىن تەۋراتنى نازىل قىلىشنى) ۋەدە قىلدۇق. ئۇ سىلەردىن ئايرىلغاندىن كېيىن، ئۆزەڭلارغا زۇلۇم قىلىپ موزاينى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار. (51) شۇنىڭدىن كېيىن، شۈكرى قىلىشۇن دەپ، سىلەرنى ئەپۇ قىلدۇق. (52) ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى ھىدايەت تاپىشۇن دەپ، مۇساغا ھەقنى باتىلدىن ئايرىغۇچى كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) بەردۇق. (53) ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! سىلەر موزاينى مەبۇد قىلىپ، ھەقىقەتەن ئۆزەڭلارغا زۇلۇم قىلدىڭلار، ياراتقۇچىڭلارغا تەۋبە قىلىڭلار، موزايغا چوقۇنمىغانلار چوقۇنغانلارنى ئۆلتۈرسۇن» دېدى، مۇنداق قىلىش ياراتقۇچىڭلارنىڭ دەرگاھىدا سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. ئاللاھ تەۋبەڭلارنى قوبۇل

قىلدى. ئاللاھ تۇبىنى ھەقىقەتىن بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر. (54) ئۆز ۋاقتىدا: «ئى مۇسا! ئاللاھنى ئوپئوچۇق كۆرمىگىچە ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار- دە، (سىلەرگە نازىل بولغان ئازابنى) كۆرۈپ تۇرغىنىڭلار ھالدا سىلەرنى چاقماق سوقتى. (55) ئاندىن كېيىن، سىلەرنى شۈكرى قىلسۇن، دەپ ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن قايتا تىرىلدۈردۇق. (56) سىلەرگە بۇلۇتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، سىلەرگە تەرەنجىبىن بىلىن بۇدۇننى چۈشۈرۈپ بەردۇق. (بىز سىلەرگە) «رىزىق قىلىپ بەرگىن پاك، شىرىن نەرسىلەردىن يەپ- ئىچىڭلار» (دېدۇق). ئۇلار (نېئىمەتلىرىمىزگە نانكورلۇق قىلىش بىلىن) بىزگە ئەمەس، پەقەت ئۆزلىرىگىلا زۇلۇم قىلدى. (57) ئۆز ۋاقتىدا (مۇسا ئارقىلىق ئەجداتلىرىڭلارغا): «بۇ شەھەرگە (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار، ئۇيەردە خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ- ئىچىڭلار، (بەيتۇلمۇقەددەس) دەرۋازىسىدىن (شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن) سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار، (پەرۋەردىگارىمىز) گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن دەڭلار، گۇناھىڭلارنى مەغفىرەت قىلىمىز، ياخشىلارغا تېخىمۇ ئارتۇق ساۋاب بېرىمىز» دېدۇق. (58) زۇلۇم قىلغۇچىلار ئۆزلىرىگە سۆزلىنگىن سۆزنى باشقا سۆزگە ئۆزگەرتىۋەتتى، زۇلۇم قىلغۇچىلار يولدىن چىققانلىقلىرى (يەنى ئاللاھغا ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسماندىن ئازاب چۈشۈردۇق. (59) ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمى ئۈچۈن سۇ تەلەپ قىلغان ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: «ھاساڭ بىلىن تاشنى ئۇرغىن» دېدۇق. تاشتىن ئون ئىككى بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەمە ئادەم (يەنى قەبىلە) ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى، (ئۇلارغا) «ئاللاھ بەرگىن رىزقتىن يەڭلار ۋە ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېدۇق). (60) ئۆز ۋاقتىدا (سىنا چۆلىدە تەرەنجىبىن ۋە بۇدۇنە بىلىنلا ئوزۇقلىنىۋاتقىنىڭلاردا) سىلەر: «ئى مۇسا! بىر خىل يىمەكلىككە چىداپ تۇرالمايمىز، بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا دۇئا قىلغىن، بىزگە زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرخەمەك، سامساق، يىسموق ۋە پىيازلارنى ئۈستۈرۈپ بەرسۇن» دېدىڭلار، مۇسا: «سىلەر ياخشىنى ناچارغا تېگىشەمسىلەر؟ (يەنى پىياز، سامساق، كۆكتاتنى تەرەنجىبىن بىلىن بۇدۇنىدىن ئارتۇق كۆرەمسىلەر؟) بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار، (شۇ يەردە) تىلىگىنىڭلار بار» دېدى. ئۇلار خارلىقتا، موھتاجلىقتا قالدى. ئاللاھنىڭ غەزىپىگە تېگىشلىك بولدى. بۇ ئۇلارنىڭ ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى تۈپەيلىدىن بولدى. بۇ ئاللاھغا ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئاشقانلىقلىرى تۈپەيلىدىن بولدى. (61) شۈبھىسىزكى، مۇئمىنلەر، يەھۇدىيلار، ناسارالار (ئارىسىدىن) ۋە پەرشىتىلەرگە، يۇلتۇزلارغا چوقۇنغۇچىلار ئارىسىدىن ئاللاھغا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگىن ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار پەرۋەردىگارىنىڭ قېشىدا ئۆز ئەجرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ يوقتۇر. (62) ئۆز ۋاقتىدا، بىز سىلەردىن چىن ۋەدە ئالغان ۋە تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەپ قويغان، سىلەرگە: «(دۇنيادا ھالاك بولۇشتىن، ئاخىرەتتە ئازابقا قېلىشتىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن بىز بەرگىن كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار (يەنى تەۋراتقا ئەمەل قىلىڭلار)، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارنى ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار» (دېگىن ئىدۇق). (63) شۇنىڭدىن كېيىن (بەرگىن ۋەدەڭلاردىن) يۈز ئۆرۈدۈڭلار، سىلەرگە ئاللاھنىڭ پەزلى- مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولاتتىڭلار. (64) ئاراڭلاردىكى شەنبە كۈنى (بېلىق تۇتماسلىق) توغرىسىدىكى شەرىئەت چەكلىمىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى (قانداق قىلىدىغانلىقىمىزنى)، ئەلۋەتتە بىلىسىلەر، بىز ئۇلارغا: «خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق. (65) ئۇنى (يەنى ئۇلارغا بېرىلگىن بۇ جازانى) زامانداشلىرى ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز- نەسىھەت قىلدۇق. (66) ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «ئاللاھ ھەقىقەتىن سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دېگىن ئىدى. ئۇلار: « بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتامسىن؟» دېدى. مۇسا: « جاھىللاردىن (يەنى مەسخىرە قىلغۇچىلاردىن) بولۇپ قېلىشتىن ئاللاھغا سېغىنىپ

www.uyghurkitap.com

باناھلىق تىلەيمىن» دېدى. (67) ئۇلار بىز ئۈچۈن بەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە قانداق كالا ئىكەنلىكىنى بايان قىلىسۇن» دېدى. مۇسا: «ئاللاھ ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى، سىلەر بۇيرۇلغاننى قىلىڭلار» دېدى. (68) ئۇلار بىز ئۈچۈن بەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلىسۇن» دېدى. مۇسا ئېيتتىكى، «ئاللاھ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان ساپىرىق بولسۇن دېدى». (69) ئۇلار: « بەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىن، ئۇنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىزگە بايان قىلىسۇن، (يەنى دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلگەن كالىمۇ، ياكى سەمرىتىش ئۈچۈن بېقىلغان كالىمۇ؟) بۇ بىزگە مۇجمەل بولۇپ قالدى (بۇ ئىنىق بولىدىغان بولسا) خۇدا خالىسا (ئۇنى) چوقۇم تابىمىز» دېدى. (70) مۇسا : «ئاللاھ ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۈندۈرۈلگەن بولماسلىقىنى ، بىجىرىم، ئالىسى يوق (يەنى رەڭگىدە سېرىقلىقتىن باشقا رەڭ يوق) بولۇشنى ئېيتتى» دېدى. ئۇلار: «ئەمدى تولۇق بايان قىلدىڭ» دېدى. ئۇلار كالىنى (تېيىپ كېلىپ) بوغۇزلىدى، (ئۇلار سوئال سوراۋەرگەنلىكتىن) بۇنى ئۇرۇنلىيالمىغىلى تاس قالدى. (71) ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن ۋە (قاتىلنىڭ كىملىكى) توغرىسىدا دەتالاش قىلىشقان ئىدىڭلار. سىلەر يوشۇرماقچى بولغان (يەنى قاتىلنىڭ ئىشىنى) ئاللاھ ئاشكارىلىغۇچىدۇر. (72) (سىلەرگە مۇسا ئارقىلىق) دېدۇقكى، كالىنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرۇڭلار (ئۇ تىرىلىپ قاتىلنى ئېيتىپ بېرىدۇ)، ئاللاھ ئۆلۈكلەرنى شۇنداق (يەنى كۆز ئالدىڭلاردا بۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەندەك) تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ. (73) (ئى يەھۇدىيلار جامائىسى!) شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى سانلىق مۇجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىن) دىلىڭلار قېتىپ كەتتى. تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ ئاللاھدىن قورقۇپ، (تاغ چوققىلىرىدىن) دومىلاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشىمايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن غايىل ئەمەستۇر(74).

مۇشۇ يەردىن باشلاپ، سۆزنىڭ يۆنىلىشى بەنى ئىسرائىل تەرەپكە بۇرۇلىدۇ. ئۇلار مەدىنىدە ئىسلام دەۋىتىگە ئەڭ ئەشەددى قارشى تۇرغانلار ئىدى. ئاشكارا ۋە مەخپى ھەممە ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، ئىسلامنى بۆشىكىدىلا تۇنجۇقتۇرىۋېتىشكە ئۇرۇنغان ئىدى. ئىسلام دەۋىتىنىڭ مەدىنىدىكى باشلىنىشىدىن تارتىپ تاكى مۇشۇ باسقۇچقا گەلگەنگە قەدەر، ئۇلار بىردەممۇ توختىماي ھەرخىل سۇيقەستلەرنى تۈزۈپ، ئىسلام دۈشمەنلىكىنى داۋاملاشتۇرماقتا ئىدى. ئۇلار ھۆكۈمرانلىق ئاچقۇچلىرىنىڭ بىر - بىرلەپ مۇسۇلمانلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى، خەزرەج بىلەن ئەۋس قەبىلىسى ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇش - ئاداۋەتلەرنىڭ ئاخىرلىشىشىشى بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ مەدىنە مۇشرىكلىرى ئارىسىدىكى تەسىر كۈچىنىڭ زورىيىش دەرۋازىسى تاقىلىشقا باشلىغانلىقىنى كۆرگەندە، ئىسلامغا تېخىمۇ بەك ئۆچمەنلىك قىلىشقا باشلىدى. بولۇپمۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ بىر يېڭى كىتاب ئاساسىدا قانۇن - تۈزۈم ئورنىتىشقا باشلىغانلىقىنى كۆرگەندە بولسا، ئەمدى بۇ يېڭى ھەرىكەتنىڭ ئۆزلىرىنى مەدىنىيەت، ئىقتىساد، تۇرمۇش، ئەدىبىيات قاتارلىق پۈتۈن مۇھىم ساھەلەردىن سىرتقا ئىتتىرىپ چىقىرىۋېتىدىغانلىقىنى جەزملەشتۈرگەن ئىدى.

قىسقىسى، يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى دەسلەپكى كۈندىن تارتىپلا باشلىغان بۇ ئۇرۇشى ھەتتا بۈگۈنگە قەدەر ئۈز پېتى داۋام قىلماقتا. ئۇلار ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى بۈگۈنمۇ يەنە ئىلگىرىكىدەكلا ئەڭ رەزىل ۋاستىلەرنى قوللىنىپ كەلمەكتە. گەرچە قوللىنىۋاتقان قورال - ۋاستىلىرىنىڭ يولى، تۈرى ۋە رەڭگى - رويى پەرقلىق بولسىمۇ، ئەمما ماھىيىتى، تەبىئىتى ۋە مەقسىدى ئوخشاشلا بولۇپ كەلمەكتە. شۇنى ئەستىن چىقارماسلىق لازىمكى، تارىختا پۈتۈن دۇنيا يەھۇدىيلارنى قوغلاپ چىقىرىپ، ئەسىرلەر بويى ئۇياقتىن - بۇياققا، ئۇ ئىشىكتىن بۇ ئىشككە سۈرگۈن قىلغان چاغلاردا، پەقەت دىنىي ۋە ئىرقىي دۈشمەنلىكلەرنى قەتئىي ياخشى كۆرمەيدىغان ئىسلام دۇنياسىلا ئۇلارغا قۇچاق ئاچقان ھەم خاتىرجەم نەپەسلىنىشكە سازاۋەر قىلغان بولسىمۇ، يەھۇدىيلار يەنىلا تاكى بۈگۈنگە قەدەر ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى زىيانكەشلىكى بىلەن ئەشەددى دۈشمەنلىكىنى داۋاملاشتۇرماقتا. ئىسلامدا بولسا، دىنىي ۋە ئىرقىي تەپرىقچىلىق ھەر دائىم يامان كۆرۈلىدۇ. ئىسلام دۇنياسىنىڭ دەرۋازىسى ئۈزىگە ئەزىيەت يەتكۈزمەيدىغان ياكى مۇسۇلمانلارغا قارشى سۇيقەست قىلىپ يۈرمەيدىغان تىنچلىقپەرۋەر ھەرقانداق كىشى ئۈچۈن دائىم ئوچۇق تۇرىدۇ.

ئەسلىدە مەدىنە يەھۇدىلىرى بۇ يېڭى پەيغەمبەر بىلەن يېڭى دەۋەتنى ھەممىدىن ئىلگىرى قوبۇل قىلىپ، ئىمان ئېيتىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى قۇرئان ئومۇملۇق نۇقتىسىدىن تەۋراتتا بايان قىلىنغان تەلىماتلارنى تەستىقلايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، يەھۇدىيلارمۇ يېڭى پەيغەمبەرنىڭ كېلىشىگە ئىنتىزار ئىدى، ھەمدە ئۇنىڭ سۈپەت - خۇسۇسىيەتلىرىنى ياخشى بىلەتتى. ئۇلارنىڭ ساماۋىي كىتابىدا بۇ ھەقتە بېشارەتلەر بېرىلگەن بولۇپ، ئۇلار ھەر دائىم قوللىرىنى كۆتىرىشىپ، ئەشۇ كېلىش ئالدىدا تۇرغان پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن پۈتۈن ئەرەب مۇشرىكلىرىدىن غالىپ كېلىش ھەققىدە ئاللاھقا دۇئا قىلىشاتتى.

بۇ يەردىكى دەرس، قۇرئان كەرىمنىڭ بەنى ئىسرائىلغا قاراتقان سۆزلىرىنىڭ بىرىنچى قىسمى بولۇپ، بۇ سۆزلەر ماھىيەتتە ئۇلارنىڭ تۇتقان مەيدانىغا رەددىيە بېرىش ۋە قىلىپ يۈرگەن سۇيقەستلىرىنى ئەيىپلەش ئۈچۈن ئومۇمىيۈزلۈك بېرىلگەن تەنقىدتىن ئىبارەتتۇر. ئىسلام دەۋتى مەدىنىگە كېلىپ، ئۇلارنى ئىسلامغا چاقىرىش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ بولغان، ئۇلارنى بۇ يېڭى ھەرىكەت تەرەپكە جەلپ قىلىش ئۈچۈن بارچە ۋاستىلەرنى ئىشلىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن بۇ تەنقىدلەر ۋاقتىنىڭ ئېھتىياجىغا كۆرە ئوتتۇرىغا قويۇلماقتا.

****

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تۈر بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىخى يادىرىسى

يەھۇدىيلارغا خىتاب

بۇ دەرسنىڭ ئىپتىداسى ئاللاھ تائالانىڭ مۇقەددەس چاقىرىقى بىلەن باشلانغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئاللاھنىڭ نېمەتلىرى ئەسلىتىلىدۇ ۋە ئاللاھنىڭ ئۇلارغا بەرگەن ئەھدىسىنى ئىشقا ئاشۇرىشى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئۆز ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىشى لازىملىقى بىلدۈرۈلىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇقەددىمە ئورنىدا ئۇلارنى ئاللاھدىن قورقۇشقا، تەقۋادارلىق ۋە پاكلىق تەرەپكە چاقىرىدۇ. ئاندىن ئىلگىرى ئاللاھ تائالا ئۆزى ئۇلارغا ئەۋەتكەن پۈتۈن كىتابلارنى ۋە تەلىماتلارنى تەستىقلايدىغان بۇ كىتابنى، جۈملىدىن بۇ يېڭى دەۋەتنى قوبۇل قىلىشقا چاقىرىدۇ. ئۇلارنىڭ قۇرئان كەرىمگە قارشى تۇتقان پوزىتسىيىسىنى تەنقىد قىلىدۇ. ئۇلارغا بۇ كىتابنى ھەممىدىن ئىلگىرى ئىنكار قىلغۇچىلاردىن بولماسلىق ھەققىدە نەسىھەت قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەقنى يوشۇرۇپ، ھەق بىلەن باتىلنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويىدىغانلىقى، بۇ ئارقىلىق كىشىلەرنى، خۇسۇسەن مۇسۇلمانلارنى ئازدۇرماقچى بولۇدىغانلىقى، مۇسۇلمانلارنىڭ سېپىگە پىتنە سېلىپ، تەپرىقچىلىق تۇغدۇرماقچى بولۇشى، يېڭى مۇسۇلمان بولغان كىشىلەرنىڭ قەلبىگە شەك - شۈبھە تارقىتىشى... قاتارلىق قىلمىشلىرىنىمۇ تەنقىد قىلىدۇ. ئالاھ تائالا ئۇلارغا مەسلىھەت بېرىپ، بۇنداق پىتنىلەردىن قول تارتىپ، ئىسلام جامائىتىگە قېتىلىشنى، مۇسۇلمانلار بىلەن بىرلىكتە ناماز ئوقۇپ، زاكات بېرىپ، جامائەت ئىنتىزامىنى بەرپا قىلىشنى، بۇ يېڭى دىنغا ئۆزىنى مۇجەسسەملەشتۈرۈشتەك مۇشكۇل ئىشتا سەبىر بىلەن نامازغا تايىنىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. ئۇندىن باشقا يەنە ئۇلارنىڭ مۇشرىكلەرگە ئىماننى تەۋسىيە قىلىپ، ئۆزلىرى ئىمان ئېيتمايدىغان ۋە ئىسلامغا بويسۇنمايدىغان قىلمىشىنىمۇ قاتتىق تەنقىد قىلىدۇ.

ئاندىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە ئۇلارنىڭ پۈتۈن تارىخى بويى ئاتا قىلىنىپ كەلگەن نېمەتلەر ئەسلىتىلىدۇ. سۆز جەريانىدا مەدىنە يەھۇدىلىرىغا گويا ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە مەۋجۇتتەكلا خىتاب قىلىنىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئەزەلدىنلا بىر ئۈممەت بولۇپ، ئۇلار ئەسىرلەردىن بېرى خۇددى كېيىنكى دەۋرلەردىمۇ ئوخشاشلا خاراكتېر، خۇسۇسىيەتلىك بولۇپ كەلگەندەك، بىرلا مىللىي مىجەز، تەبىئىتىدە مەھكەم تۇرۇپ كەلگەن ئىدى.

ئاندىن ئۇلار ھېچكىشى ھېچكىشىگە مەسئۇل بولمايدىغان، ھېچكىشىنىڭ تىلىۋېلىشى ئەسقاتمايدىغان، ھېچقانداق فىدىيە ياكى تۆلەم قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھەممە ئادەم يار - مەدەتكارسىز قالىدىغان قىيامەت كۈنىدىن ۋە ھېچ كىشى قۇتۇلدۇرالمايدىغان ئاخىرەت ئازابىدىن قورقۇتىلىدۇ.

ئاندىن ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىغا ئاللاھ ئۇلارنى پىرئەۋندىن قۇتۇلدۇرىۋالغان چاغدىكى مەنزىرىلەر گويا ھازىرقىدەكلا سۇنۇلىدۇ. ئاندىن ئارقىمۇئارقا ئۈزۈلدۈرمەي قىلىنغان

ئىنئاملار تىلغا ئېلىنىپ، ئۇلارنىڭ ھېشىغا بۇلۇت بىلەن سايە تاشلانغانلىقى، بۆدۈنە ۋە تەرەنجىبىن بىلەن مېھمان قىلىنغانلىقى، تاشلارنىڭ باغرىنى يېرىپ سۇ چىقىرىپ بېرىلگەنلىكى بايان قىلىنىدۇ. ئاندىن ئۇلارنى نومۇس قىلدۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بۇ ئىنئاملارغا قايتىمۇقايتا ئاسىيلىق قىلغانلىقى، ئاللاھ ئۇلارنىڭ بىر خاتالىقىنى ئەپۇ قىلسا، يەنە بىر خاتالىققا چۆكۈۋالغانلىقى، بىر مۇسىبەتتىن قۇتۇلدۇرسا، يەنە بىر مۇسىبەتنىڭ يولىنى ئاچقانلىقى بىر - بىرلەپ ئەسلىتىلىدۇ.

دەرۋەقە، يەھۇدىيلار يەنىلا شۇ يەھۇدىيلار ئىدى. يەنە شۇ پىتنەۋازلىق، يەنە شۇ ھەسەتخورلۇق، يەنە شۇ تەرسالىق، يەنە شۇ جاھالەت... ئۇلار دائىم ئاللاھنىڭ ئەھكاملىرىغا خىلاپلىق قىلىۋاتقان... ئامانەتكە خىيانەت قىلىۋاتقان... قىلغان ۋەدىسىنى بۇزىۋاتقان... ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى بىلەن تۇزگەن ئەھدىلەرنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇۋاتقان... ھەتتا ھېچبىر سەۋەبسىز ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈرىدىغان يەرگىچە يېتىپ بېرىۋاتقان... ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى يالغانغا چىقىرىۋاتقان... كالىغا چوقۇنۇپ، ئاسىيلىقى شۇ دەرىجىگە يەتكەنكى، ھەتتا ئاللاھنى كۆزى بىلەن كۆرمىگىچە ئىمان ئېيتمايدىغان بولۇۋېلىپ بارغان...

شۇنىمۇ ئويلاپ قويۇڭكى، يەھۇدىيلار ھەتتا يېزىغا كىرىش ئالدىدا ئاللاھ ئېيتقىنى بۇيرىغان ۋە قاتتىق تەكىتلىگەن سۆزنىمۇ ئېيتقىلى ئۇنىمايدۇ. ئاللاھنىڭ ھۆكمىگە ئاشكارا قارشى چىقىدۇ، شەنبە قانۇنىغا خىلاپلىق قىلىدۇ. تۇر تېغىدا بەرگەن ۋەدىسىنى ئۇنتۇيدۇ، ئاللاھ كالا بوغۇزلاشقا بۇيرىسا، گىجىڭلىق قىلىپ، بىس - مۇنازىرە، تىركىشىش بىلەن ئۇنى قەستەن كەينىگە سوزۇشقا ئۇرۇنىدۇ. قىسقىسى، يەھۇدىيلار: «يەھۇدىدىن باشقا ھىدايەت تاپقان قەۋم يوق، ئاللاھ تائالا قىيامەت كۈنى پەقەت بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىنلا رازى بولىدۇ. ئۇلاردىن باشقا پۈتۈن ئۇممەتلەر ئازغۇن، ئۇلارنىڭ دىنىدىن باشقا پۈتۈن دىنلار باتىل» دېگەن دەۋا ئاستىدا مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. شۇڭا قۇرئان كەرىم بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى تەنقىدىي سۆزلىرىدە بۇ دەۋاغا رەددىيە بېرىپ: «باشقا ئۇممەتلەرنىڭ ئىچىدە قانداقكى كىشىلەر ئاللاھقا ۋە قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلسا، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا تېگىشلىك ئەجرى بولىدۇ. ئۇلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ» دەيدۇ.

بۇ يەردىكى بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە قارىتىلغان زەربىلىك تەنقىدلەر بىلەن بۇندىن كېيىنكى سۈرىلەرنىڭ مەزمۇنىدىكى تەنقىدلەرنىڭ ھەممىسى ۋاقىتنىڭ ئۆك مۇھىم ئېھتىياجى ئىدى. چۈنكى بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پۈچەك دەۋالىرىنى ھەمدە يېڭى ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئاساسلىرىغا ۋە بىرلىكىگە قارشى ئېلىپ بېرىۋاتقان بارلىق ھىلە - نەيرەڭ، سۈيقەستلىرىنى ئېچىپ تاشلاپ، مۇسۈلمانلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، جۈملىدىن ئۇلارنىڭ خۇپىيانە سۈيقەستلىرىگە قارىتا مۇسۈلمانلارنىڭ قەلب، ئىددىيىسىنى سەگەكلەشتۇرۇش ئىنتايىن زۆرۈر ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە، پىتنە - پاسات، چېچىلاڭغۇلۇقلارغا قارشى ھەممەيلەننىڭ بىردەكلىكنى مەھكەم ساقلىشى تەكىتلەندى.

مۇسۇلمانلارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ تارىخىغا تەنقىدىي نەزەر سېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكى شۇ يەردىكى، مۇسۇلمانلار خەلىپىلىكتىن ئىبارەت بۇ يېڭى ۋەزىپىنىڭ يولىدا قانداق قىيىنچىلىقلارنىڭ ئۇچرايدىغانلىقىنى، قايسى - قايسى جايلاردا قىيىپ كېتىش ئېھتىمالى بارلىقىنى، خەلىپىلىككە تەيىنلەنگەن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەردىن قانداق خاتالىقلارنىڭ ئۆتۈلگەنلىكىنى ۋە شۇ ۋەجدىن خەلىپىلىك مەرتىۋىسىدىن قانداقلارچە مەھرۇم بولغانلىقىنى، ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاللاھنىڭ يەر يۈزىدىكى ئامانىتىنى ساقلاش ۋە يۇقىرى كۆتۈرۈشتەك ئالى شەرەپنى قانداق قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانلىقىنى، ئىسرائىلارغا رەھبەرلىك قىلىدىغان تۈزۈمنىڭ قانداقلارچە ۋە قانداق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئۇلارنىڭ ئىلكىدىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى پىششىق بىلىشى ئىنتايىن مۇھىم. دېمەك، بۇ پۈتۈن تەنقىدىي مەزمۇن جەريانىدا، بەزىدە ئوچۇق ۋە بەزىدە يېپىق ئىشارىلەر ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، بۇ يولدا ۋە بۇ مەنسەپتە خاتالىشىش ۋە تېيلىپ كېتىش ئېھتىمالى بولغان قايسى خىل مۇشكۈل ئۆتەڭلەرنىڭ ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئۇچراپ تۇرىدىغانلىقى ئېيتىپ بېرىلگەن. بۇ تېمىنىڭ ئىككىنچى قىسمىدىمۇ يەنە شۇنداق ئەسكەرتىشلەر بېرىلىدۇ.

ئەينى چاغدا، مەدىنىدىكى مۇسۇلمانلار بۇ خىل نەسىھەت، يولىورۇقلارغا قانچە قاتتىق ئېھتىياجلىق بولغان بولسا، ھەر قايسى زامان ۋە ماكاندىكى كەڭ ئىسلام ئۈممىتىمۇ ئۇنىڭغا ھەردائىم يەنە شۇنداق قاتتىق ئېھتىياجلىق بولۇپرىدۇ. مۇسۇلمانلار چوقۇم قۇرئان كەرىمنى چوڭقۇر تەپەككۇر، دانا نەزەر بىلەن مۇتالىئە قىلىشى، شۇنداقلا ئىسلامنىڭ ئەزەلىي دۈشمەنلىرىگە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن مۇقەددەس ئىلاھىي ھاكىمىيەت تەرىپىدىن ئاتا قىلىنغان بۇ يولىورۇق، تەلىماتلارنى پۈختا ئۆزلەشتۈرىشى ھەمدە دۈشمەنلەرنىڭ ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىگە قارشى ئاجايىپ ھىلىگەرلىك بىلەن ئىنتايىن خۇپىيانە ئىلىپ بېرىۋاتقان سۇيىقەستلىك ئويۇنلىرىغا قانداق تاقابىل تۇرۇش كېرەكلىكىنى ياخشى بىلىشى لازىم. چۈنكى قەلبى ئىمان نۇرى بىلەن نۇرلانمىغان، ئىچكى، تاشقى، مەخپى ۋە ئاشكارا ھەممە جەھەتلەردە ئۆز ھاياتى ئۈچۈن مۇقەددەس ئىلاھىي ھاكىمىيەتتىن يولىورۇق ئالمىغان كىشى ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىگە خەۋپ سالىدىغان ناپاك، خۇپىيانە، يەرئاستى كۈچلەرنى قانداقمۇ تېيىپ چىقالىسۇن؟

بۇ يەردە قۇرئان كەرىمنىڭ ئىپادە ئۇسلۇبىدىكى ھەم ئەدەبىي ھەم پىسخىكىي جەھەتتىكى ئۆزگىچە بىر ئالاھىدە مۇناسىۋەتنى مۇلاھىزە قىلىپ ئۆتۈش لازىم.

بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ تارىخى ھەققىدىكى بۇ مەزمۇننىڭ خۇددى بىز ئىلگىرى ئىشارە قىلىپ ئۆتكەندەك ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىبلىس قىسسىسىنىڭ ئاخىرلىشىشىغا ئۇلىشىپلا بايان قىلىنغانلىقى ھەمدە ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتقان قىسسە بىلەن ئەمەلىي ۋەزىيەت

ئوتتۇرىسىدا مۇكەممەل بىر باغلىنىش ھەم ماسلىشىشچانلىقنىڭ مەۋجۇت بولۇشى كۆزدە تۇتۇلغانلىقى دەل قۇرئان كەرىمنىڭ پەۋقۇلئادە ئۆزگىچە ئىپادە ئۇسلۇبىدۇر[1].

قېنى ئازراق ئارقىغا قايتىپ، مۇلاھىزە قىلىپ بېقىڭ! سۆز داۋامىدا: «زېمىندىكى پۈتۈن مەخلۇقلارنى ئاللاھ ئىنسانلار ئۈچۈن يارىتقان» دېيىلدۇ، ئاندىن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ يەرىيۈزىگە خەلىپە بولۇش قىسسىسى باشلىنىپ، ئاللاھ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا ئەھدە تۈزۈلىدۇ، ئادەمگە پەرىشتىلەردىن ئارتۇق پەزىلەت ئاتا قىلىنىدۇ. ئاندىن نەسىھەت، خاتالىق، تەۋبە، ئادالەت، ئاللاھنىڭ ھىدايىتى ۋە مەغپىرىتى قاتارلىق تېمىلار باشلىنىپ، دۇنيادىكى تا قىيامەتكىچە داۋاملىشىدىغان ياخشى بىلەن يامان ئوتتۇرىسىدىكى تۈگىمەس كۈرەش ئادەم ئەلەيھىسسالامغا جەننەتنىڭ ئۆزىدىلا بىر قېتىم تەجرىبە قىلدۇرىلىدۇ. خەير - ئىسلاھات، ياخشىلىق، تەرەققىيات قۇۋۋەتلىرى بىر مۇئمىن ئىنسان شەكلىدە؛ يامانلىق، رەزىللىك، پىتنە - پاسات، بۇزغۇنچىلىق قۇۋۋەتلىرى ئىبلىس شەيتان شەكلىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپىدۇ.

بۇ بارلىق ۋەقەلەر سۆزلەپ بېرىلگەندىن كېيىن، بەنى ئىسرائىل قەۋمى ھەققىدىكى تەنقىد باشلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاللاھقا پۇختا ئەھدى بېرىپ، قانداقلارچە بۇزغانلىقى، ئۇلارغا قايسى - قايسى نېمەتلەرنىڭ يامغۇرى ياغقانلىقى، شۇنداقتىمۇ ئۇلارنىڭ قانداقلارچە ناشۇكۇرلۇك قىلغانلىقى، شۇڭا ئاللاھ تائالا ئۇلارنى يەر يۈزىنىڭ خەلىپىلىكىدىن ئېلىپ تاشلاپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە خار - زەبۇنلۇقنى مۇسەللەت قىلغانلىقى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. مۇئمىنلەرنى بولسا، ئۇلارنىڭ مەككارلىقىدىن ئاگاھلاندۇرۇپ، ئۇلارنىڭ تارىخىدا قانداق خاتالىقلارنىڭ سادىر بولغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

دەل مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، ئادەمنىڭ يەر يۈزىگە خەلىپە قىلىنىشى بىلەن، كېيىن بەنى ئىسرائىلنىڭ خەلىپە قىلىنىشى ئوتتۇرىسىدا ناھايىتى روشەن مەنۇيي باغلىنىش پەيدا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مەزمۇن تەرتىپى بىر - بىرىگە باغلىشىپ كەتكەن بولىدۇ.

قۇرئان كەرىم بۇ يەرە بەنى ئىسرائىلنىڭ تارىخىنى سۆزلەشنى ئەمەس، بەلكى بەزى مۇھىم تارىخىي ۋەقەلەر تەرەپكە مۇناسىپ مىقدارىدا يىغىنچاق ئىشارە قىلىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئۆزۈن تارىخىدىن بىر قىسىم كۆرۈنۈشلەرنى كۆرسىتىپ ئوتتۇشنى مەقسەت قىلىدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ سۈرە بەقەرەدىن ئىلگىرىكى مەككىدە نازىل بولغان بارلىق سۈرىلىرىدە بۇنداق قىسقىچە ئىقتىباسلار تەكرار - تەكرار ئۇچراپ تۇرىدۇ. بىراق ئۇلاردا كائىناتنىڭ دەسلەپكى باشلانغۇچىدىن تارتىپ داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئىمان كاراۋانلىرىنىڭ دەۋەت

---

[1] ئاتاقلىق مۇستەشرىق "گولد زىھەر" قۇرئانغا قارىتا: «قۇرئان يەھۇدىلارغا مەككە دەۋرىدە يۈمشاق يوزىتسىيە تۇتۇپ، مەدىنە دەۋرىدە قاتتىق تەنقىد قىلىشنى باشلىۋېتىدۇ» دەپ ئېتىراز بىلدۈرگەن ئىدى. بۇ يەردە ئۇستاز سەييىد قۇتۇب، قۇرئان كەرىمنىڭ ھەر ئىككىلى دەۋرىدە ئوخشاش بولمىغان مەقسەت بىلەن يەھۇدىلار ھەققىدە توختالغانلىقىنى، مەككە دەۋرىدە يەھۇدىلارنى تەنقىد قىلىشنىڭ ھېچ بىر زۆرۈرىيىتى يوقلۇقىنى ئېيتىپ بېرىش ئارقىلىق مۇستەشرىقلەر ھەر دائىم ئىسلام تەلىماتىغا ئەشۇنداق تەتۈر ئىددىيە بىلەنلا نەزەر سالىدىغان بولغاچقا ئىسلامدا ئۇلارغا زىتلىقتىن باشقا نەرسە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرگەن (تەرجىمانىدىن).

تەجرىبىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇش ئارقىلىق مەككىدىكى ئەشۇ ئازغىنە ئىسلام جامائىتىنىڭ غەيرىتىگە غەيرەت بېرىش ھەمدە ئۇلار مەككىدە ئۇچرىشىپ تۇرىدىغان ھەر بىر باسقۇچنىڭ تەقەززاسىغا ئۇيغۇن يولىيورۇقلارنى بېرىش مەقسەت قىلىنىدۇ. ئەمما بۇ يەردە (يەنى مەدىنىدە) بولسا، يەھۇدىيلارنىڭ سۈيقەستلىرى ۋە شۇم نىيەتلىرىدىن مۇسۇلمانلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، ئىسلام جامائىتىگە يەھۇدىيلارنىڭ زادى قانداق يامان غەرەزلەردە ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن قانداق ۋاستىلەرنى قوللىنىدىغانلىقىنى ئوقتۇرۇش مەقسەت قىلىنىدۇ. ھەمدە يەنە مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزىنىڭمۇ خۇددى ئىلگىرىكى يەھۇدىيلار مۇبتىلا بولغاندەك ئۇنداق خاتالىقلار ۋە يېتەرسىزلىكلەرگە مۇبتىلا بولۇپ قالماسلىقىغا دىققەت قىلىشى كېرەكلىكى ئەسكەرتىلىدۇ. گەرچە بايان قىلىنغان ھەقىقەت (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ ئازغۇنلىقى ۋە توغرا يولدىن باش تارتقانلىقى) ھەر ئىككى دەۋردە بىردەك بولسىمۇ، قۇرئاندىكى قىسسىلەرنىڭ مەككە مۇكەررىمە دەۋرى بىلەن مەدىنە مۇنەۋۋەرە دەۋرىدىكى مەقسەت ئوبيېكتى باشقا - باشقا بولغاچقا، بۇ يەردە بەنى ئىسرائىلنىڭ ھىكايىسىمۇ باشقا نۇقتىدىن باشقىچە ئۇسلۇب بىلەن ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ (نازىل بولۇش تەرتىپى بويىچە سۈرە بەقەرەدىن ئىلگىرى نازىل بولغان مەككە سۈرىلىرىگە كەلگىنىمىزدە، بۇ توغرىدا تەپسىلى توختىلىپ ئۆتىمىز).

بەنى ئىسرائىلنىڭ قىسسىسى بايان قىلىنغان قۇرئان كەرىمدىكى ھەممىلا جايىنى ئەستايىدىل مۇلاھىزە قىلغاندا، ئۇ جايلارنىڭ مەزمۇن تەرتىپى ۋە ئورۇن شارائىتى بىلەن نەقەدەر باغلىنىشچانلىقىنى، ھەمدە شۇ ئورۇندىكى مەقسەت، مۇددىئا، پىكىر، ئىزاھاتلارنى تاكامۇللاشتۇرىدىغانلىقىنى بىلىپ يەتكىلى بولىدۇ.

بۇ يەردىمۇ بۇ قىسسە مەزمۇن تەرتىپىگە ۋە ئورۇن، شارائىتىغا شۇنداق ماسلاشقان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئالدى بىلەن ئىنسانىنىڭ شان - شەرىپى ۋە كارامەتلىرى ھەققىدىكى تېما بايان قىلىنىدۇ. ئاندىن ئاللاھ بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى تۇزۇلگەن ئەھدە، ئۇنتۇش، خاتالىق قاتارلىق تېمىلار بايان قىلىنىپ، پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ بىرلىكى تەرەپكە ئىشارە قىلىنىش بىلەن بىرگە، ئۇلارغا كەلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭمۇ ۋە ئۇلار ئوتتۇرىغا قويغان دىنىنىڭمۇ پەقەت بىرلا مەنبەدىن ئىكەنلىكى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. سۆز جەريانىدا، ئىنسانىنىڭ يەر يۈزىدە خەلىپە بولۇشى بىلەن چوڭقۇر مۇناسىۋەتلىك بولغان ھەمدە ئۇنى ئىنكار قىلىش ئىنسانىيلىقنى ئىنكار قىلغانلىق ھېسابلىنىدىغان، ئىنسان روھى بىلەن ئۇنىڭ تەركىبى ئېلىمېنتلىرى تەرەپكىمۇ ئۆزلۈكسىز ئىشارە قىلىنىدۇ. ئۇنىڭغا قارشى ئىش تۇتۇشنىڭ ياكى ئۇنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ قويۇشنىڭ يامان ئاقىۋىتى (يەنى، يەر يۈزىگە خەلىپە قىلىنىشىغا ئاساس بولغان ئەشۇ ۋاستىلەرنى يوقىتىپ قويۇش بىلەن ئىنسانىنىڭ قايتىدىن پەسكەش ھايۋان دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالىدىغانلىقى) بىلدۈرىلىدۇ.

قۇرئان كەرىمدە بەنى ئىسرائىل قىسسىسى ھەممىدىن كۆپ بايان قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى قىممەتلىك نەسىھەتلەرگە تولغان تەرىپى ئىنتايىن زور ئەھمىيەتكە

ئىگە. بۇ ئارقىلىق ئاللاھ تائالانىڭ ئىسلام ئۈممىتىگە تەلىم - تەربىيە بېرىپ، ئۇلارنى بۈيۈك خەلىپىلىك مەنسىپىگە ھازىر قىلىشنى مەقسەت قىلغان ھېكمەتلىك تەربىيە ئۇسۇلىنى بىلىپ يەتكىلى بولىدۇ.

بۇ قىسقىچە خۇلاسىدىن كېيىن، قېنى ئەمدى ئايەتلەرنىڭ تەپسىلاتىغا نەزەر سالايلى!

****

يەھۇدىيلار ۋە ئەھدى ۋاپا

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِيٓ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ وَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦۖ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗا وَإِيَّٰيَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلۡبِسُواْ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُواْ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ۞ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلۡخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ وَأَنَّهُمۡ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

ئى بەنى ئىسرائىل! مەن سىلەرگە ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى ئەسلەڭلار، ماڭا بەرگەن ئەھدىڭلارغا ۋاپا قىلىڭلاركى، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن، مەندىنلا قورقۇڭلار[40]. مەن نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار، تۇ سىلەردە بۇرۇندىنلا بار بولغان كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر. قۇرئانتى بەرىنجى بولۇپ ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار، ئايەتلىرىمنى ئەرزان باھادا سېتىۋەتمەڭلار، مەندىن غەزەبىمدىن قورقۇڭلار[41]. ھەقنى باتىل بىلەن يوگۈرۈپ، ئەكىلىك قىلىپ قويماڭلار ۋە بىلىپ تۇرۇپ، ھەقنى يوشۇرۇشقا تىرىشماڭلار[42]. نامازنى بەرپا قىلىڭلار، زاكات بېرىڭلار، مەندىن ئالدىمدا ئېگىلگۈچىلەر بىلەن بىللە سىلەرمۇ ئېگىلىڭلار[43]. باشقىلارنى ياخشىلىق يولىنى ئاللاشقا بۇيرۇپ ئۆزەڭلارنى ئۇنتۇمسىلەر؟ ھالبۇكى، سىلەر كىتاب (يەنى تەۋرات)نى ئوقۇپ تۇرسىلەر ــ يو، ئەقلىڭلارنى ئىشقا سالمامسىلەر؟[44] سەۋر قىلىش، نامازغا ئوقۇش ئارقىلىق يارەدەم تىلەڭلار. ئەگەرکى، نامازھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر، ئەمما ئاللاھقا ئىتائەتمەنلەر ئۈچۈن مۇشەققەتلىك ئەمەس[45]. ئۇلار بەرۋەردىگارىغا چوقۇم مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ۋە ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا چوقۇم قايتىپ بارىدىغانلىقىغا چىزمەن ئىشىنىدۇ[46].

بەنى ئىسرائىلنىڭ تارىخىنى مۇلاھىزە قىلغان ھەرقانداق كىشى ئاللاھنىڭ ئۇلارغا بۇنچە نېمەتلەرنى ئاتا قىلغانلىقىغا ھەمدە ئۇلارنىڭ بۇ نېمەت يامغۇرىغا نىسبەتەن مەككارانە يوللار بىلەن قانداقلارچە ھەقنى ئىنكار قىلغانلىقىغا ھەيران بولماي تۇرالمايدۇ. بۇ يەردە،

باشلىنىشتىلا ئاللاھ تائالا ئۇلارغا قىلغان ئەشۇ نېمەتلەرنى قىسقىچە تىلغا ئېلىپ ئۆتىدۇ. ئاندىن كېيىنكى ئابزاسلاردا تەپسىلى توختىلىدۇ. بۇ يەردە بۇ نېمەتلەرنى ئېسلىتىشتىن مەقسەت، ئۇلارنى: «سىلەر ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىڭلارغا ۋاپا قىلىڭلاركى، ئاللاھمۇ ئىنئام قىلغا قىلىشنى داۋاملاشتۇرسۇن ھەمدە سىلەرنى ئۆزىنىڭ پۈتۈن نېمەتلىرىگە سازاۋەر قىلسۇن» دەپ دەۋەت قىلىشتىن ئىبارەتتۇر.

«يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِيٓ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ» «ئى بەنى ئىسرائىل! مەن سىلەرگە ئاتا قىلغان نېمەتلەرنى ئېسىڭلار، ماڭا بەرگەن ئەھدىڭلارغا ۋاپا قىلىڭلاركى، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن»

بۇ يەردە تىلغا ئېلىنىۋاتقىنى زادى قايسى ئەھدە؟ ئەجىبا، ئۇ ئاللاھ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام ئوتتۇرىسىدا: «فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» «سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر ھىدايەت (يوليورۇق) كېلىدۇ، قانداقكى كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىدىكەن، ئۇلارغا ھېچ قانداق قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ. ھەمدە قانداقكى كىشىلەر ئۇنى قوبۇل قىلىشتىن ئىنكار قىلىدىكەن ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى چەتكە قاقىدىكەن، ئۇلار ئوتقا تاشلىنىدىغان (ئەھلى دوزاخ)لاردۇر. ئۇلار ئۇ يەردە مەڭگۈ قالىدۇ» دەپ ئۇزۇلگەن دەسلەپكى ئەھدىمۇ؟

ياكى ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن بۇ ئەھدىنى ئۇزۇشتىنمۇ ئىلگىرى ئاللاھ بىلەن ئىنسانىنىڭ فىترىتى ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇلگەن ۋە ئۇنىڭدا ئاللاھنى تونۇش، شۇنداقلا شېرىكسىز بىرلا ئاللاھقا ئىتائەت قىلىش لازىملىقى تەكىتلەنگەن تەبىئى ئەھدىمۇ؟

بۇ تەبىئىي ئەھدە ھېچقانداق دەلىل، پاكىتقا مۇھتاج بولمايدۇ، چۈنكى ئىنسانىنىڭ فىترىتى ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇلگەن ۋە ئۇنىڭدا ئاللاھنى تونۇش، شۇنداقلا شېرىكسىز بىرلا ئاللاھقا ئىتائەت قىلىش لازىملىقى تەكىتلەنگەن تەبىئى ئەھدىمۇ؟

بۇ تەبىئىي ئەھدە ھېچقانداق دەلىل، پاكىتقا مۇھتاج بولمايدۇ، چۈنكى ئىنسانىنىڭ فىترىتى (يەنى ساغلام تەبىئىتى) ئۆز ماھىيىتى ۋە ئۆزلۈكسىز مايىللىقى ئاساسىدا ئاللاھنى تونۇش تەرەپكە ئۆزلىگىدىن ئىنتىلىپ تۇرىدۇ. پەقەت بۇزۇق تەبىئىتى سەۋەبىدىنلا ئىنسان ئىلاھىي مەرىپەتتىن غاپىل قالىدۇ.

ياكى ئاللاھ تائالا بەنى ئىسرائىلنىڭ ئەڭ كاتتا بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن ئالغان ۋە ئالدىمىزدىكى ئايەتلەردە: «وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي قَالَ لاَ يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» «ئەسلاڭلاركى، ئۇز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى بىر قانچە ئىش بىلەن سىنىدى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كەلتۈردى، ئاللاھ (ئۇنىڭغا): "سېنى جەمئىيەت پۈتۈن كىشىلەرگە پېشۋا قىلىمەن" دېدى، ئىبراھىم: "مېنىڭ ئەۋلادلىرىمغىمۇ شۇنداق ۋەدە بارمۇ؟" دېدى. ئاللاھ: "مېنىڭ ۋەدەم زالىملارغا تېگىشلىك ئەمەس" دەپ جاۋاب بەردى»[1] دەپ تىلغا ئېلىنىدىغان ئەھدىمۇ؟ ياكى ئاللاھ تائالا ئۇر ئىبغىنى بەنى ئىسرائىلنىڭ ھېشىنىڭ ئۈستىدە توختىتىپ قويۇپ، ئۇلاردىن قانداقلا يولىورۇق

[1] سۈرە بەقەرە، 124 - ئايەت

بىرىنسە، ئۇنىڭغا قاتتىق رىئايە قىلىش ھەققىدە ئالغان ۋەمۇشۇ سۈرىنىڭ 93 - ئايىتىدە مەخسۇس شۇ توغرىدا توختىلىنىدىغان ئالاھىدە ئەھدىمۇ؟

دەرۋەقە، بۇ ئەھدىلەرنىڭ ھەممىسى ماھىيەت نۇقتىسىدىن پەقەت بىرلا بولۇپ، بەندىلەرنىڭ چىن قەلبى بىلەن ئۆز پەرۋەردىگارىغا يۈزلىنىشى ۋە پۈتۈن ھاياتىنى ئاللاھقا تاپشۇرىشى ئۈچۈن تۈزۈلگەن ئەھدىدىن ئىبارەتتۇر. مانا بۇ، ئاللاھنىڭ بىرلا دىنىدۇر، شۇنداقلا بارلىق پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ۋە ئەسرلەردىن بېرى ئىمان كارۋانلىرىنىڭ سەمۇزلى بولغان ئىسلامنىڭ ئۆزىدۇر.

ئاللاھ تائالا بۇ ئەھدىلەرنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنى، پەقەت ئاللاھتىنلا قورقۇشقا ۋە ئاللاھتىنلا قورقىدىغان خۇسۇسىيەت پەيدا قىلىشقا چاقىرىپ: «وَإِيَّىَ فَٱرۡهَبُونِ» «پەقەت مەندىلا قورقۇڭلار» دەيدۇ. ھەمدە يەنە بۇ ئەھدىنىڭ تەقەززاسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنى ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان ۋە ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ساماۋىي كىتابلارنى تەستىقلايدىغان بۇ روشەن كىتابقا ئىمان كەلتۈرۈشكە چاقىرىپ، ئالدىراقسانلىق بىلەن ئۇنى رەت قىلغۇچى ۋە ئۇنىڭغا كۇپۇرلۇق قىلغۇچىلاردىن بولماسلىقنى، بەلكى بىرىنچى بولۇپ بۇ كىتابقا ئىمان ئېيتقۇچىلاردىن بولۇشنى كېرەكلىكىنى تەكىتلەيدۇ: «وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦ» «مەن نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار، ئۇ سىلەردە بۇرۇندىنلا بار بولغان كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر. قۇرئاتى بىرىنچى بولۇپ ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار»

مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېلىپ كەلگەن بۇ ئىسلام، ئاللاھ تەرىپىدىن ھەر دائىم كېلىپ تۇرغان بىرلا ئەبەدىي دىنىدۇر. ئاللاھنىڭ ئۆزۈلدۈرمەي يوللىغان يولىورۇقلىرىنىڭ ۋە ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ باشلىنىشىدىلا ئاللاھ بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدا تۈزۈلگەن ئەھدىنىڭ داۋامىدۇر. ئۇ بۇنىڭدىن ئىلگىرىمۇ ئىنسانىيەتنى ئۆز باشلامچىلىقىنىڭ سايىسى ئاستىغا ئالغان ئىدى، بۇندىن كېيىنمۇ يەنىلا ئىنسانىيەتنىڭ يول باشچىسى ۋە يېتەكچىسى بولىدۇ. بۇ دىن تەۋرات بىلەن ئىنجىلنىمۇ بىر - بىرىگە باغلايدۇ ھەمدە كەلگۈسى ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئاللاھ كۆزدە تۇتقان خەير - ياخشىلىقلارنى تېخىمۇ يۇقىرى پەللىگە كۆتىرىدۇ. بۇ دىن پۈتۈن ئىنسانىيەتنى بىر يېپقا تىزىپ، ئۆزئارا تونۇش قېرىنداش قىلىدۇ. ئىنسانىيەتنى ھەرگىزمۇ خىلمۇخىل ئىرق، مىللەت، جامائەت، گورۇھ شەكلىدە بولۇپ يۇرمەستىن بەلكى ئىنسانىيەت قوياشىنىڭ تۇنجى تېخىدىن تارتىپ ئۆزگەرمەي ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغىلا مەھكەم ئېسىلىپ كېلىۋاتقان ئىخلاسمەن بەندىلەر شەكلىدە ئىنتىزامچانلاشتۇرىدۇ.

ئاللاھ تائالا ئۆلارنىڭ يېنىدىكى كىتابلارنى تەستىقلىغان ھالدا نازىل قىلغان بۇ كىتابنى بەنى ئىسرائىلنىڭ پەقەت دۇنيا مەنپەئەتى ئۈچۈنلا ئىنكار قىلىشىنى مەنئى قىلدى. بولۇپمۇ، ئىسلامغا ئىمان كەلتۈرگەن تەقدىردە، جەمئىيەتتىكى ئورۇن، مەرتىۋە، ئۇستۇنلۇكلىرىدىن، شۇنداقلا ئىقتىسادىي مەنپەئەتلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورقۇپ، ئىمان ئېيتىشتىن ئۆزىنى قاچۇرىۋاتقان يەھۇدى ئۆلىما، دىنى پېشۋالارغا خىتاب قىلىپ، ھەممەيلەننى بىرلىكتە پەقەتلا ئاللاھتىن قورقۇشقا ۋە تەقۋادارلىق قىلىشقا دەۋەت قىلدى:

«وَلَا تَشْتَرُواْ بِـَٔايَـٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّـٰىَ فَٱتَّقُونِ» «ئايەتلىرىمنى ئەرزان باھادا سېتىۋەتمەڭلار، مېنىڭ غەزىمىدىن قورقۇڭلار».

مال - دۇنيا، پۇل - بايلىققا، جۈملىدىن دۇنيا مەنپەئەتىگە بەندىچىلىك قىلىش قەدىمدىن تارتىپلا يەھۇدىيلارنىڭ ئالاھىدە خۇسۇسىيىتى بولۇپ كەلمەكتە. بۇ يەردە «ئايەتلىرىمنى ئەرزان باھادا سېتىۋەتمەڭلار» دېيىلگەنلىكى بەلكىم خۇددى قۇرئان كەرىمنىڭ باشقا جايلىرىدا تەپسىلى توختىلىنغانغا ئوخشاش يەھۇدى ئۆلما، دىنىي پېشۋا، ماشايىخلارنىڭ يالغان پەتىۋالارنى چىقىرىپ، دىنىي خىزمەت قىلغانلىقىغا، شۇنداقلا يەھۇدى كاتتىۋاشلىرىنى شەرىئەتنىڭ جازاسىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قىلىش ئۈچۈن ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزگەنلىكىگە ئالغان پۇل - مالىلارنى كۆرسەتسە كېرەك. ئۇلار دەل ئەشۇ خىل ماددىي مەنپەئەتلىرىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈنلا كىشىلەرنى ئىسلامغا كىرىشتىن توساتتى. چۈنكى ئۇنداق بولمىغاندا، رەھبەرلىك ۋە سەردارلىقنىڭ قولدىن كېتىپ قېلىشى تۇرغانلا گەپ ئىدى.

بەزى ساھابە، تابىئىنلەر بۇ ئايەتنى تەپسىر قىلىشتا: «پۈتۈن دۇنيانىڭ قىممىتى "ئازغىنە باھا"دىن ئىبارەتتۇر. چۈنكى ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈشكە ھەمدە قىيامەت كۈنى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئىمان ئەھلى كۆرىدىغان گۈزەل نەتىجىلەرگە سېلىشتۇرغاندا، دۇنيا ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا پۈتۈن كائىناتنىڭمۇ ھېچ قانچە قىممىتى بولمايدۇ» دەپ چۈشەندۈرۈش بەرگەن.

ئالدىمىزدىكى جۈملىدە ئاللاھ تائالا يەھۇدىيلارنى يىلپۇ تۇرۇپ، باتىلغا ھەقتىن تون كەيدۈرۈپ، ھەقنى يوشۇرۇشتەك ئىككىنچى خۇسۇسىيىتىدىن مەنئى قىلدۇ. ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتى ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىدە پىكرىي چېچىلاڭغۇلۇق پەيدا قىلىش، مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدە گۇمان، شەك - شۇبھە دولقۇنىنى كۆتىرىشتىن ئىبارەت ئىدى.

«وَلَا تَلْبِسُواْ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَـٰطِلِ وَتَكْتُمُواْ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» «ھەقنى باتىل بىلەن يۇغۇرۇپ، شەكلىنى قىلىپ قويماڭلار ۋە بىلىپ تۇرۇپ، ھەقنى يوشۇرۇشقا تىرىشماڭلار».

يەھۇدىيلار ھەرقانداق ۋاقىت، ھەرقانداق شارائىتتا ھەقنى يوشۇرۇپ، ئۇنىڭغا باتىلدىن رەڭ ئارىلاشتۇرۇپ، پۈرسەت تاپسىلا ئىنسانىيەتنى ئالداشقا تىرىشىپ كەلدى. شۇڭا قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ بۇ ئادەت - خاراكتېرىنى قايتا - قايتىدىن تەكرار بايان قىلىدۇ. ئۇلار ھەر

دائىم ئىسلام جەمئىيىتى ئىچىدە ۋە ئىسلام جامائىتى ئارىسىدا پىتنە - پاسات، ئىتتىپاقسىزلىق ۋە قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇشقا تىرىشىپ كەلگەن بولۇپ، بۇ خىل قىلمىشلىرىنىڭ بىر قانچە مىسالى مۇشۇ سۈرىدە (ئالدىمىزدا) بايان قىلىنىدۇ.

ئاندىن ئاللاھ تائالا ئۇلارغا چاقىرىق قىلىپ: «ئى بەدبەختلەر! مانا ئىمان كارۋانلىرى كېتىۋاتماقتا. سىلەرمۇ دەرھال ئۇلارنىڭ سېپىگە قېتىلىڭلار، جامائەتكە ھەمكارلىشىڭلار، ئۇنداق بولمايدىكەن، يوقۇلۇشقا گىرىپتار بولىسىلەر. شۇڭا ناپاك مۇتەئەسسىپلىكنى ۋە ئايرىمچىلىقنى تاشلاپ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىجتىمائىي ئىبادەتلىرى بىلەن پەرزلىرىنى سىلەرمۇ ئوخشاش ئادا قىلىڭلار» دەپ خىتاب قىلىدۇ. چۈنكى ئايرىمچىلىق قەدىمقي دەۋردىن تارتىپلا يەھۇدىيلارنىڭ ئىزچىل ئادىتى بولۇپ كەلمەكتە ئىدى.

«وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ» «نامازنى بەرپا قىلىڭلار، زاكات بېرىڭلار، مىنىڭ ئالدىمدا بېگىلگۈچىلەر بىلەن بىللە سىلەرمۇ بېگىلىڭلار».

ئاندىن يەھۇدىيلارغا ئومۇمەن ۋە ئۇلارنىڭ دىنىي پېشۋالىرىغا خۇسۇسەن ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ، ئۇلارنىڭ مۇشرىك ئەرەبلەر ئارىسىدا ئۆزلىرىنى "ئىمان دەۋەتچىسى" دەپ ئاتىۋالىدىغانلىقى، گەرچە ئەھلى كىتاب بولۇش سالاھىيىتى بىلەن ئۇلار مۇشرىكلەرگە سېلىشتۇرغاندا راستىنلا ئەھلى تەۋھىد ھېسابلانسىمۇ، بىراق يەنىلا ئۆز قەۋمىنى پۈتۈن سابىق دىنلارنى تەستىقلىغۇچى بولۇپ كەلگەن ئاللاھنىڭ نۆۋەتتىكى بۇ دىنىنى قوبۇل قىلىشتىن توسۇۋاتقانلىقى ئەسكەرتىلىدۇ.

«أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ» «باشقىلارنى ياخشىلىق يولىنى تاللاشقا بۇيرۇپ ئۆزەڭلارنى ئۇنتۇمسىلار؟ ھالبۇكى، سىلەر كىتاب (يەنى تەۋرات)نى ئوقۇپ تۇرسىلار ــ يۇ، ئەقلىڭلارنى ئىشقا سالمامسىلار؟»

قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ھۆكمى گەرچە ئەينى چاغدىكى يەھۇدىيلارنىڭ ۋەقەلىرىگە قارىتا نازىل قىلىنغان بولسىمۇ، بىراق ئۇ يەنىلا ئومۇمى ئىنسان نەپسىگە، بولۇپمۇ ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ دىنىي پېشۋالىرىغا قارىتىلغان بولۇپ، ئۇ نە بىرەر مىللەت ياكى بىرەر قەۋمگە مەخسۇس ئەمىس ھەمدە نە بىرەر ئالاھىدە قىلمىش ياكى بىرەر مەخسۇس زامان دائىرىسىدىلا چەكلەنمەيدۇ.

دىن، تىرىك بىر روھ ۋە بىجانىدىل قوغدىلىنىدىغان ئېتىقاد بولۇشنىڭ ئورنىغا سەنئەت ۋە تىجارەتكە ئايلىنىپ قالىدىغان ھالغا كەلتۈرۈلگەندە، دىنىي پېشۋالار تەھلىكىلىك ئاپەتكە ئايلىنىپ قالىدۇ. بۇ خىل دىنىي پېشۋالار ئۆزى قەلبىدە ئىشەنمىگەن نەرسىلەرنى تىلىدا سۆزلەيدىغان، باشقىلارنى ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ ئۆزلىرى قىلمايدىغان، باشقىلارنى تەقۋالىققا دەۋەت قىلىپ، ئۆزى تەقۋالىققا يېقىنمۇ كەلمەيدىغان، توغرا سۆزنى

مۇرەككەپلەشتۈرۈپ، ئەپسانىي خاھىشى ئۈچۈنلا كەسكىن ئىلاھىي ھۆكۈملەرنى يۈرگىلايدىغان بولىدۇ. ئۇلار شۇنداق گۈزەل ئىزاھلارنى ۋە دەلىللىك پەتىۋالارنى مەيدانغا چىقىرىدۇكى، قارىماققا ئۇ پەتىۋالار ئايەت تېكىستلىرىنىڭ تاشقى ئۇقۇملىرىغا شۇنداق ئويغۇن كۆرۈنىدۇ، ئەمەلىيەتتە دىننىڭ ھەقىقىي روھىدىن ئىنتايىن يىراقلىشىپ كەتكەن بولىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىنى ئۇلار ئۆز مەنپەئەتى، كۆڭۈل خاھىشى ياكى باي، ھوقۇقدارلارنىڭ يۈز خاتىرىسى ئۈچۈنلا قىلىدۇ. يەھۇدىيلارنىڭ دىنىي پېشۋالىرى دەل ئەنە شۇنداق ئىشلارنى قىلاتتى.

دەرۋەقە، كىشىلەرنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ھاياتىدا ئۇنىڭغا خىلاپ يول تۇتۇش شۇنداق بىر ۋابا كېسىلى ئىكەنكى، بۇ ئىش يالغۇز دەۋەتچىنىڭ قەلبىدە شەك - شۇبھە ئۇندۇرۇپلا قالماستىن، بەلكى دەۋەتنىڭ ئۆزىنىمۇ گۇمانلىق ھالغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ. سۆز بىلەن ئەمەلنىڭ ئوخشىماسلىقى سەۋەبىدىن كىشىلەرنىڭ قەلب، ئىددىيەسىدە چېچىلاڭغۇلۇق پەيدا بولىدۇ. چۈنكى كىشىلەرنىڭ ئاڭلايدىغىنى ياخشى سۆزلەر بولغىنى بىلەن، كۆرىدىغىنى ناچار قىلمىشلاردىن ئىبارەت بولىدۇ. سۆز بىلەن ئەمەل ئوتتۇرىسىدىكى بۇنداق زىتلىقنى كۆرۈپ ھەيرەتتە قالماي تۇرالمايدۇ. دەۋەت ۋە ۋەز - نەسىھەتنى ئاڭلاپ، ئىمانى ئۇنىڭ روھىغا ياققان چىراغلار ئۆچۈپ قالىدۇ. قەلبلەردىن ئىمانىنىڭ نۇرى يوقۇلىدۇ. دىنىي پېشۋالارغا بولغان ئىھتىرام يوقۇلۇش نەتىجىسىدە دىنغا بولغان ئىشەنچمۇ يوقالغان بولىدۇ.

بىئەمەل دەۋەتچىنىڭ سۆزى جانسىز كېلىدۇ. ئۇ خۇددى باشقىلارغا يېتىپ بارغىچە ئۆچۈپ قالىدىغان ئۇچقۇنغا ئوخشايدۇ. ئۇنداق دەۋەتچىلەرنىڭ سۆزى گەرچە شۇنچە سىپايە، قاپىيەلىك، دەبدەبىلىك، ھېسسىياتلىق بولسىمۇ، ئەمما رەسمى ئىشىنىدىغان قەلبتىن چىققان سۆز بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ھېچقانداق تەسىر كۈچى بولمايدۇ. تەسىر كۈچى دېگەن ھەقىقىي قەلبتىن چىققان سۆزدىلا مەۋجۇت بولىدۇ. قەلبتىن چىققان سۆز ئۇدۇل تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ. قىلىۋاتقان سۆزلىرىگە ئەمەللىرى تەرجىمان بولالىغان، قىلىۋاتقان دەۋەتى ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ھاياتىدا مۇجەسسەم ئوبراز يارىتالىغان دەۋەتچىلا ھەقىقىي سۆزىگە سادىق دەۋەتچى ھېسابلىنىدۇ. بۇنداق ئۆلچەمگە يەتكەن كىشىگە گەرچە ئۇنىڭ سۆزلىرى دەبدەبىلىك، نۇتۇقلىرى ئالا - چۇقانلىق بولمىسىمۇ، پۈتۈن خەلق ئىشەنچ باغلايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ سۆزىدىكى كۈچ سۆزمەنلىكتىن ئەمەس، بەلكى ئەمەلىيەتچانلىقىدىن كەلگەن بولىدۇ. ئۇنداق چاغدا ئەمەلىيەتچانلىقنىڭ ئۆزىلا سۆزنىڭ گۈزەللىكى بولۇپ قالىدۇ، زۇۋانداراز لىققا تايىنىپ سۆزنى كۆچلەندۈرۈشنىڭ ھاجىتى قالمايدۇ. دەرھەقىقەت، سۆز بىلەن ئىمان ھەم ئەمەل ئارىسىدا ئوخشاشلىقنى ۋە ماسلىشىشچانلىقنى پەيدا قىلىش ھەرگىز ئاسان ئىش ئەمەس، ئاسانلا تاللۇالغىلى بولىدىغان يولمۇ ئەمەس، بەلكى بۇنى ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئىنتايىن ئېغىر رىيازەت، جاپا - مۇشەققەتلەرنى باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھقا باغلىنىش، ئاللاھنىڭ ياردىمى، تەۋپىقى ۋە ھىدايىتىدىن مەدەت ئىلىش

كېرەكلىك بولىدۇ. چۈنكى ئەمەلىي تۇرمۇشتىكى خىلمۇخىل ھالەت، ئېھتىياج، ئامالسىزلىقلار ئىنسانىنى قەلبىدىكى ئەقىدىدىن ياكى باشقىلار ئۈنى چاقىرىۋاتقان ئىشلاردىن يىراقلاشتۇرۇپ قويىدۇ. ئىنسان مەيلى ھەرقانچە كۈچتۇڭگۇر بولۇپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، پۈتۈن كۈچ - قۇدرەتنىڭ خوجايىنى بولغان ئاللاھقا تايانمىغۇچە يەنىلا ئاجىز، ناتىۋان قېلىۋېرىدۇ. چۈنكى رەزىللىك ۋە بۇزۇقچىلىقنىڭ شەيتانىي كۈچلىرى ئىنسانىنىڭ ھالاكىتى ئۈچۈن ھەممە تەرەپكە توزاق قۇرۇپ تۇرغان بولىدۇ. گەرچە ئىنسان كۆپىنچە ھاللاردا ئۇ توزاقلاردىن غالىپ كەلسىمۇ، ئەمما سەللا بىخۇتلۇقتا قالغان ھامان يېقىلىپ، خارلىققا چۆكىدۇ. ئۆزىنىڭ ئۆتمۈشىنى، ھازىرىنى ۋە كەلگۈسىنى تەڭلا قولدىن بېرىپ قويىدۇ. ناۋادا ئىنسان پۈتۈن ئىشەنچىنى ئەشۇ ئەزەلىي ۋە ئەبەدىي قۇۋۋەتكە (يەنى ئاللاھقا) باغلايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئۇنىڭ كۈچ - قۇدرىتى شۇ قەدەر ئېشىپ كېتىدۇكى، ھەممە نەرسىدىن غالىپ كېلىدىغان ھالغا يېتىدۇ. ئۆز ئاجىزلىقلىرىنىمۇ ۋە نەپسانىي خاھىشلىرىنىمۇ يېڭىپ كېتەلەيدىغان بولىدۇ. جىددىي ئېھتىياجلىرى ۋە چارىسىزلىقلىرى ئۈستىدىنمۇ غالىپ كېلىدىغان، جۈملىدىن ئۇنىڭ بىلەن دوقمۇشۇپ تۇرىدىغان پۈتۈن كۈچلەرنى مەغلۇپ قىلىدىغان بولىدۇ. شۇڭا قۇرئان كەرىم بۇ يەردە ئالدى بىلەن يەھۇدىيلارنى ئەشۇ تەڭداشسىز قۇدرەت تەرەپكە دىققەت قىلىشقا چاقىرىدۇ. چۈنكى خىتابنىڭ قاراتما ئوبيېكتى ئالدى بىلەن يەھۇدىيلار، ئاندىن پۈتۈن دۇنيا ئىنسانلىرى بولۇپ، ئۇلارنى بۇ قېيىن، مۇشكۈل ۋەزىپىنى ئادا قىلىشتا، شۇنداقلا بۇ مۇرەككەپ كۈرەشنى بېسىپ ئۆتۈشتە قەتئىي ئىرادە ۋە سەۋرچانلىق بىلەن، نامازغا ئوقۇش ۋە ئاللاھتىن تىلەش بىلەن يارىدەم ھاسىل قىلىشقا چاقىرىدۇ. يەھۇدىيلاردىن تەلەپ قىلىنىۋاتقىنى دىنغا خىزمەت قىلىش، قولغا كەلتۈرگەن مال - بايلىقلارنى ئازغىنە ۋاقىتلىق نېمەت دەپ بىلىپ، ئۇنىڭدىن ھەقنى ئۈستۈن كۆرۈش ئىدى. چۈنكى ئۇلار مەدىنىدىكى دىنىي سالاھىيتى ۋە دىنىي مەلۇماتى سەۋەبىدىن ھەق - ساداقەتنى ياخشى بىلىدىغان، شۇنداقلا باشتىنلا كىشىلەرنى ئىمانغا دەۋەت قىلىۋاتقان بولغاچقا، ئەمدىكى ئىمان كارۋانلىرىغا دەرھال قوشۇلۇپ كېتىشى پەرز ئىدى. بىراق يەھۇدىيلارنىڭ بۇنداق بىر قارارغا كېلىشى ئۈچۈن ئىنتايىن بۈيۈك جاسارەت كۆچى بولۇشى لازىم ئىدى. شۇڭا ئاللاھ ئۇلارنى قەتئىي ئىرادە ۋە سەۋرچانلىق بىلەن، نامازغا ھەم دۇئا بىلەن كۆچ ھاسىل قىلىشقا بۇيرۇيدۇ.

«وَٱسْتَعِينُواْ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ»

«سەۋر قىلىش ۋە نامازغا تۇتۇش تارقىلىق يارىدەم ھاسىل قىلىڭلار. شەكسىزكى، نامازغا ھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر، ئەمما ئاللاھقا ئىتائەتمەنلەر ئۈچۈن مۇشەققەتلىك ئەمەس. ئۇلار پەرۋەردىگارىغا چوقۇم مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ۋە ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا چوقۇم قايتىپ بارىدىغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىدۇ».

مېنىڭ قارىشىمچە، بۇ يەردىكى ''إِنَّهَا'' دېگەن ئىگىلىك ئالماش قوشۇمچىسى، بىرەر كىشى تەرەپكە ئەمەس، بەلكى شۇ چاغنىڭ ئەملى مۇھىتىغا قارىتىلغان. يەنى، شۇنچە كۆپ توسالغۇلار مەۋجۇت بولغان بۇنداق بىر شارائىتتا يەھۇدىيلارنى ھەقنى قوبۇل قىلىشقا چاقىرىش ناھايىتىمۇ قىيىن، بەسى مۇشكۈل بىر ئىش. ئەمما قەلبىدە پەقەت ئاللاھتىلا قورقىدىغان ۋە ئاللاھقىلا ئىتائەت قىلىدىغان، ئاللاھتىن قورقۇش ۋە تەقۋالىق قىلىش ھېسسى دائىم ئويغاق بولغان ھەمدە ئاخىرى ئاللاھ تەرەپكە قايتىدىغانلىقىغا چوقۇم ئىشىنىدىغان زاتلارغا نىسبەتەن ناھايىتى ئاسان ئىشتۇر.

ئەمەلىيەتتىمۇ ئىنسان قەتئىي ئىرادە ۋە سەۋرچانلىقتىن ئىنىرگىيە ھاسىل قىلىشقا تەكرار - تەكرار ئېھتىياجلىق بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ ھەرقانداق مۇسىبەتكە ۋە مۇشەققەتكە داۋا، قىينىچىلىققا چارە بولىدۇ. ئىنسانغا نىسبەتەن ئەڭ قىيىن ئىش، ھوقوق - مەنسەپتىن چۈشۈپ، ھەق - ساداقەت ئۈچۈن ئۆز مەنپەئەتىنى، كەسىپ - تاپاۋەتلىرىنى چۆرۈپ تاشلاش، شۇنداقلا ھەممە نەرسىدىن قول ئۈزۈپ، ھەقنى ئېتىراپ قىلىش ۋە ھەقكە ئەگىشىشتىن ئىبارەتتۇر. بۇنىڭغا نىسبەتەن: «نامازدىن قانداقسىگە ياردەم ئالغىلى بولىدۇ؟» دېگەن سوئال پەيدا بولىدۇ.

نامازنىڭ ئەسلىدە ئاللاھ بىلەن بەندە ئوتتۇرىسىدىكى مەخسۇس ئالاقە بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئىنسان قەلبى ئوزۇق تاپىدۇ ۋە روھى ئالاھىدە بىر باغلىنىشنى ھېس قىلىدۇ. ئۇنىڭدا ئىنسان نەپسى ئۈچۈن ھەتتا دۇنيادىكى پۈتۈن بايلىقلاردىنمۇ قىممەتلىك بايلىق بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قانداقلا بىر قىينىچىلىق يۈزىسىدىن سېقىلسا، شۇ ھامان نامازغا يۈگرەيتتى. بۇ روھى ھەر دائىم ۋەھىي ۋە ئىلھام بىلەن رەببىگە باغلانغان بىر قەلبنىڭ يەنە ئۇنىڭغا يۇنىلىشى ئىدى. بۇ بەرىكەت ۋە خەير - ئېھسانىنىڭ سەرچىشمىسى ھازىرمۇ ئاللاھ يولىنىڭ كارۋانلىرى ئۈچۈن بىر ئوزۇق، چۆللۈكتە سۇسىز چاڭقىغانلار ئۈچۈن ئوسىۇزلۇق، پۈتۈن ئۇمىدلەر ئۈزۈلگەن يەردە بىر ئۇمىد مەنبەسىدۇر. بۇ مەنبە ھەر بىر مۇئمىن قول ئۇزاتسىلا ئېرىشەلەيدىغان بىر غەزىنە سۈپىتىدە داۋاملىشىپ كەلمەكتە.

ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا ھەرقانداق ئىشتا ۋە ھەرقانداق ئەھۋالدا چوقۇم قايتىپ باردىغانلىقىغا قەتئىي ئىشىنىش، ئىنسانىنىڭ ۋۇجۇدىدا سەۋر ۋە چىدامچانلىقنى پەيدا قىلىدۇ. مانا بۇ، تەقۋا ۋە ياخشىلىق تۇيغۇسىنىڭ مەنبەسى، مانا بۇ، توغرا قىممەت ئۆلچىمىنىڭ مەنبەسى... دۇنيانىڭ قىممىتى بىلەن ئاخىرەتنىڭ قىممىتى ئارىسىدا توغرا ئۆلچەم پەيدا بولغان ۋە تارازىنىڭ چوكىسى توغرا تۇتۇلغان ھەرقانداق چاغدا، دۇنيا پۈتۈنلەي قىممەتسىز، بىر ئەرزىمەس نەرسە بولۇپ كۆرۈنۈشكە باشلايدۇ. ئەنە شۇ چاغدىلا، ئاخىرەت پۈتۈن ھەشەمىتى بىلەن ئۆزىنى ئايان قىلىدۇ. ئاندىن ھېچ بىر ئەقىل ئىگىسى ئۇنى ئەلا بىلىشتە ۋە ئۇنى تاللاشتا قىلچە ئىككىلەنمەيدىغان بولىدۇ.

ئىنسان قۇرئان كەرىم ئۈستىدە دەل مانا مۇشۇنداق تەرىزدە پىكىر يۈرگۈزىدىغان بولسا، ئەينى چاغدا بەنى ئىسرائىللارغا بېرىلگەن يولىورۇقلارنىڭ پۈتۈن ئىنسانىيەت ئۈچۈن مەڭگۈلۈك يولىورۇققا ئايلانغانلىقىنى كۆرۈپ يېتەلەيدۇ.

****

نېمەت

شۇڭا بۇندىن كېيىنكى ئايەتلەرنىڭ يۆنىلىشى قايتىدىن يەنە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە بۇرۇلۇپ، ئۇلارغا ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ئەسلىتىدۇ ۋە كېلىش ئالدىدا تۇرغان كۈننىڭ دەھشىتىدىن قورقۇتىدۇ. بۇ ئىشلار تەپسىلى بايان قىلىنىشتىن ئىلگىرى يىغىنچاق شەكىلدە خىتاب قىلىنىدۇ.

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى تامام جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ئەسلەڭلار[47]. *كىشى كىشىگە ئىقتىدارى يەتمەيدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىدىن فىدىيە ئېلىنمايدىغان، گۇناھكارلار ھېچ يەردىن ياردەمگە ئېرىشەلمەيدىغان كۈندىن قورقۇڭلار*[48].

بەنى ئىسرائىلنىڭ پۈتۈن جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلىنغان دەۋرى ئۇلار ھەقىقىي مەنىدىن ئاللاھنىڭ يەر يۈزىدىكى خەلىپىسى بولالىغان دەۋرلەر ئىدى. بىراق ئۇلار ئۆز پەرۋەردىگارىنىڭ ئەھكاملىرىدىن يۈز ئۆرۈپ، پەيغەمبىرىگە ئىتائەتسىزلىك قىلىشقا ۋە ئاللاھنىڭ ئۇلارغا ئاتا قىلغان نېمەتلىرىگە ناشۇكۇرلۇك قىلىپ، ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىنى، شۇنداقلا ئۆز ئۈستىگە ئالغان مەسئۇلىيەتلىرىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇشقا باشلىغاندا، ئاللاھمۇ ئۇلارنى مەڭگۈلۈك غەزىپىگە دۇچار قىلىش، لەتەنلىك، خار - زەبۇن قەۋم قىلىۋېتىش قارارىغا كەلدى. ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن قوغلاپ چىقىرىپ، سەرسان قىلىش ھۆكۈم قىلىندى ۋە ئۇلار ئاللاھنىڭ ئازابىغا ھەقلىق بولۇشتى.

ئەمدىلىكتە ئۇلارغا بىر چاغلاردا ئاللاھنىڭ شۇنچە ئىنئام - ئىكرامىلارنى قىلغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى ئەڭ ئېسىل قەۋم بولغانلىقى ئەسلىتىلمەكتە. بۇ ئارقىلىق ئۇلار ئەشۇ يوقىتىپ قويغان مەرتىۋىسىنى قايتىدىن قولغا كەلتۈرۈش پۇرسىتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكى تەرەپكە تەرغىپ قىلىنغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ بۇ يېڭى ئىمان كارۋانلىرىغا قېتىلىپ، ئىسلام دەۋىتىگە قوشۇلۇشى، ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىگە قايتىپ، ئاتا - بوۋىلىرىغا ئاللاھ تەرەپتىن

قىلىنغان مەزكۇر ئىنئاملارغا ئۇلارنىڭمۇ شۈكرى ئادا قىلىشى كېرەكلىكى، شۇنداقلا مۇئمىنلەرگە ئاتا قىلىنىۋاتقان ئەمدىكى يۇكسەك ماقامغا ئۇلارنىڭمۇ ئەڭ ئورتاق بولۇشى كېرەكلىكى بىلدۈرۈلمەكتە. ھەمدە يەنە بۇ ئىنئام - ئىكراملارنى ئەسلىتىش ۋە تەرغىب قىلىش بىلەن بىرگە، كېلىش ئالدىدا تۇرغان، «لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئًا» «ھېچ كىشى ھېچكىشى ئىسقاتمايدىغان» قىيامەت كۈنىدىنمۇ قورقتىلماقتا. چۈنكى قىيامەت كۈنى ھەر بىر كىشى ئۆز ئەمەلىنىڭ بەدىلىنى كۆرىدۇ. قىيامەتتىكى ھېساب يەككە ھالدا ئېلىپ بېرىلىدۇ. ھەر بىر كىشى ئۆز ئەمەلىگە ئۆزى جاۋابكار بولىدۇ، ھېچ كىشى ئىككىنچى بىرىنگە ئەسقاتمايدۇ.

شۇنى ئەستە تۇتۇش كېرەككى، مەسئۇلىيەتنىڭ خۇسۇسىي بولۇشى ئىسلامنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئەڭ ئۇلۇغ پرىنسىپىنىڭ بىرسى. كىشىلىك مەسئۇلىيەت پرىنسىپى ئىنسانىيەتنىڭ ئازات ئىرادە، تاللاش ئەركىنلىكى ئۈستىگە قۇرۇلغان بولۇپ، شۇنىڭغا ئاساسەن ئاللاھ تەرەپتىن ئالەمشۇمۇل ئەدلى - ئادالەت يۈرگۈزۈلىدۇ. بۇ پرىنسىپ ئىنسان ۋۇجۇدىدا ئەڭ شەرەپلىك مەخلۇق بولۇش تۇيغۇسىنى ئويغۇتىدۇ، بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ قەلبى مەڭگۈ سەگەك، جۇش ئۇرۇپ تۇرىدىغان بولىدۇ. بۇ ئىككى ئامىل ئىنسان مەدەنىيىتى ۋە تەربىيىسى ئۈچۈن ئىنتايىن پايدىلىق بولۇپ، ئۇ يەنە ئىنسانىنىڭ قەدىر - قىممىتىنى يۈكسەلتىدۇ. بۇ پرىنسىپ ئىسلامنىڭ ئىنسانغا ئەڭ شەرەپلىك مەخلۇق بولۇش ماقامى بېرىش ئاساسىدۇر.

«وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ» «ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىدىن فىدىيە ئېلىنمايدىغان» ئۇ كۈندە ئىمان ۋە سالىھ ئەمەل بىلەن كېلەلمىگەن كىشىگە ھېچ بىر شاپائەت بولمايدۇ. كۆپۈرلۈقى بىلەن ئاسىيلىقىنىڭ ئەپۇ قىلىنىشى ئۈچۈن فىدىيەمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ.

«وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ» «گۇناھكارلار ھېچ يەردىن ياردەمگە ئېرىشەلمەيدىغان» ئۇ كۈندە، ئۇلارنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قالىدىغان ھېچ بىر ياردەمچى، مەدەتكار بولمايدۇ. بۇ ئاخىرقى جۈملىدىكى كۆپلۈك ئالماش ھەممەيلەننى تەڭ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يەنى، كىشى كىشىگە ئەسقاتمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىدىن فىدىيە ئېلىنمايدىغان ئۇ كۈندە پۈتۈن ئىنسانلار بىر - بىرىگە ئەسقاتمايدۇ. گەرچە ئايەتنىڭ بېشىدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە خىتاب قىلىنغان بولسىمۇ، ئاخىرىدا بۇ ھۆكۈمنىڭ پۈتۈن ئىنسانلارغا تەڭ ئومۇملىشىشى ئۈچۈن سۆز شەكلى ئۈچىنچى شەخس كۆپلۈك تەرەپكە بۇرالغان.

شۇنىڭدىن كېيىن، قۇرئان كەرىم ئاللاھ تائالانىڭ بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە بەرگەن نېمەتلىرىنى بىر - بىرلەپ ساناپ ئۆتىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ نېمەتلەرگە قانداق پوزىتسىيە

تۇتقانلىقىنى، قانداقلارچە ئىنكار قىلىپ، ھەق يولدىن چىققانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئۇلارنى پىرئەۋنىنىڭ قۇللۇقىدىن ۋە ئازاپ - ئۇقۇبەتلىرىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىقىش ئەڭ كاتتا نېمەتلەردىن بىرسى بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ يەردە ھەممىدىن ئىلگىرى شۇ ۋەقە تىلغا ئېلىنىدۇ.

وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

ئىسلائىلارکى، ئۇز ۋاقتىدا بىز سىلەرنى بىرئەۋن خانىدانلىقى قۇللىقىدىن قۇتقازدۇق، ئۇلار ئوغۇللىرىڭلارنى بوغۇزلاپ، قىزلىرىڭلارنى تىرىك قالدۇرۇش ئارقىلىق سىلەرنى دائىم قاتتىق ئازابقا مۇپتىلا قىلاتتى. بۇنىڭدا پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە چوڭ سىناق بار ئىدى[49].

ئىسلائىلارکى، ئۇز ۋاقتىدا بىز دېڭىزنى يېرىپ، سىلەرگە يول ئېچىپ بەردۇق ۋە سىلەرنى ساق ـ سالامەت قۇتقۇزۇۋەتتۇق. ئاندىن فىرئەۋن گورۇھىنى شۇ يەردىلا كۆز ئالدىڭلاردا غەرق قىلدۇق[50].

قۇرئان ئەينى چاغدا ئۇلارنىڭ قەدىم ئەجداتلىرى تارتقان زۇلۇم - سىتەمىلەرنى ئۇلارنىڭ تەپەككۇر لەۋھەسىگە سۈرەتلەپ بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرغۇالغان چاغنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلدۇرىدۇ. ئۇلارغا: «ئەنى ئىسلائىلارکى، ئۇز ۋاقتىدا سىلەرنى دائىم ئازابقا مۇپتىلا قىلغان بىرئەۋن خانىدانلىقى قۇللىقىدىن قۇتقازدۇق» دەيدۇ. «يَسُومُونَ» دېگەنلىك، «سىلەرنى ھەردائىم ئازابقا مۇپتىلا قىلغان» دېگەنلىك بولۇپ، بۇ گويا: «پىرئەۋن ئازاپ - ئۇقۇبەتنى سىلەرگە دائىم يېگۈزىدىغان ئوزۇقلۇق قىلىۋالدى» دېگەننى ئىپادىلىگەنلىك بولىدۇ. ئۇنىڭ ئارقىدىن ئازابنىڭ مەخسۇس بىر تۈرىنى يەنى، ئوغۇللارنى ئۆلتۈرۈپ، قىزلارنى ساق قالدۇرىدىغانلىقىنى تىلغا ئېلىش ئارقىلىق بەنى ئىسرائىلنىڭ نەقەدەر ئاجىز ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ۋە ئۇستىدىكى مەسئۇلىيەتنىڭ شۇنچە ئېغىرلىقىنى ئەسلىتىدۇ.

بەنى ئىسرائىلنى ئازابتىن قۇتقۇزۇش ۋەقەسى تەپسىلى بايان قىلىنىشتىن ئىلگىرى، ئۇ خىل ئازاب - ئوقۇبەتنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەن ئېغىر ئايەت ئىكەنلىكى تىلغا ئېلىنىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ، شۇنداقلا ھەر بىر مۇسۇلمانىنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىدا: «ھەرقانداق كىشىنىڭ مۇسىبەتكە مۇپتىلا بولۇشى، ھەرقانداق بىر بەندىنىڭ بېشىغا بالا كېلىشى، ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھەم ئايەت ھەم پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بىر سىناقتۇر» دېگەن تونۇشنى پەيدا قىلىدۇ. بالا - مۇسىبەتنىڭ بۇ ھەقىقىتىنى بىلىپ يەتكەن كىشى ھەرقانداق مۇسىبەت - قىيىنچىلىقلاردىن مەنپەئەتلىنىلەيدىغان بولىدۇ. ئەشۇ خىل تونۇشى ئارقىلىق ئېغىر بالايى - ئاپەتلەردىنمۇ چوقۇم بىرەر نەرسە ھاسىل قىلماي قالمايدىغان بولىدۇ. دەرت - ئەلەمگە مۇپتىلا كىشى ناۋادا ئۇنىڭ بىر ئىمتىھان ئىكەنلىكىنى بىلسە، دەرت - ئەلەمنۇ

مەنپەئەتلىك نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. بۇنداق تەسەۋۋۇر بىلەن ھايات كەچۈرۈۋاتقان كىشىنىڭ پۈتۈن قىينىچىلىقلىرى ئاسانلىشىپ كېتىۋېرىدۇ. بولۇپمۇ، ئەگەر ئەلەملىك ئاچچىق ساۋاقلار داۋامىدا قولغا كېلىدىغان ئىلىم - مەرىپەت، قەتئىي ئىرادىنى نەزەردە تۇتقانلىقان بولسا، ھەمدە ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مۇسىبەتلەرنىڭ ئەجرى بارلىقىنى بىلىپ، ئاللاھقا بولغان قوللۇق ۋە ئىلتىجالىرىنى ئۈزۈلدۈرمەي داۋاملاشتۇرسا، ئاللاھنىڭ چوقۇم نىجاتلىقغا ئېرىشتۈرىدىغانلىقىغا قەتئىي ئۈمىدۋار بولسا، ئاللاھنىڭ رەھىم - شەپقىتىدىن قەتئىي ئۈمۈتسىزلەنمىسە، تېخىمۇ شۇنداق بولىدۇ. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئازاب - ئوقۇبىتىنى تىلغا ئېلىش بىلەن تەڭ: «وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ» «بۇنىڭدا پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە چوڭ سىناق بار ئىدى» دەيدۇ. ئاندىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئازابتىن قۇتۇلۇش جەريانىنى بايان قىلىپ: «وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ» «ئەسلەڭلاركى، بىز ۋاقتىدا سىز دېڭىزنى يېرىپ، سىلەرگە يول تېچىپ بەرگەنىمىز ۋە سىلەرنى ساق ـ سالامەت قۇتقۇزۇۋەتكەنىمىز. ئاندىن فىرئەۋن گورۇھىنى ئۆز كۆز ئالدىڭلاردا غەرق قىلدۇق» دەيدۇ.

بۇ قۇتۇلۇش ۋەقەسىنىڭ جەريانى بۇنىڭدىن بۇرۇن، سۈرە بەقەرەدىن ئىلگىرى مەككىدە نازىل بولغان باشقا سۈرىلەردە بايان قىلىنغان بولۇپ، بۇ يەردە پەقەت ۋەقەدىن خەۋەردار كىشىلەرگە قايتىدىن ئەسلىتىپ قويۇش مەقسەت قىلىنماقتا. ئەسلىدە ئايەتنىڭ خىتاب قىلىنغۇچىلىرى بۇ ۋەقەدىن تولۇق خەۋەردار ئىدى، ئۇلار بۇ مەلۇماتنى يا قۇرئان كەرىمدىن ۋە ياكى ئۆز يېنىدا ساقلىنىۋاتقان دىنىي كىتاب، ھېكايە، چۆچەكلەردىن ئىگەللىگەن ئىدى. شۇڭا بۇ يەردە ئۇلارنى تەسىرلەندۈرۈش ئۈچۈن ۋەقە قايتىدىن سۈرەتلەپ بېرىلمەكتە.

بۇ تەسۋىرلەش ئۇسلۇبىغا قارىمامدىغان؟! گويا مەدىنە يەھۇدىلىرى دېڭىزنىڭ يېرىلىشىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرمەكتە، بەنى ئىسرائىل قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدىلا دېڭىزنى يېرىپ ئۆتمەكتە ئىدى. قۇرئان كەرىمنىڭ بۇنداق بايان تەرزى، يەنى تەسۋىرلەش ئۇسلۇبى بىلەن خىتاب قىلىنغۇچىنى ئاجايىپ تەسىرگە سېلىشى پەقەت قۇرئانغىلا خاس ئۆزگىچە مۆجىزىۋي ئىپادە ئۇسلۇبى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ[1].

****

[1] "التصوير الفني في القرآن" "قۇرئاننىڭ تەسۋىرلەش سەنئىتى" ناملىق كىتابىمىزنىڭ "قۇرئاننىڭ ئىپادە ئۇسلۇبى" ناملىق بۆلۈمىگە قارالسۇن (مۇئەللىپتىن).

كالىغا چوقۇنۇش

ئەمدى ئايەتنىڭ جەريانى بەنى ئىسرائىلنىڭ مىسىردىكى زۇلۇمدىن قۇتۇلۇپ، كۆچۈپ چىقىشىنى بويلىغان ھالدا ئۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەقەلەرنى بايان قىلىدۇ.

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

ئەسلاڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا مۇسانى قىرىق كېچە ـ كۈندۈزلۈك ۋەدە بىلەن چاقىردۇق. ئۇ سىلەردىن ئايرىلغاندىن كېيىن، سىلەر موزاينى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار. شۇ چاغدا سىلەر قاتتىق يولسىزلىق قىلغان ئىدىڭلار[51]. شۇنىڭدىن كېيىن، يەنە سىلەرنى ئەپۇ قىلدۇق، شۈكرى قىلىشىڭلار كېرەك ئىدى[52].

ئەسلەڭلاركى، ئەينى چاغدا (سىلەر ئۆزىڭلارغا زۇلۇم قىلىۋاتقان بەيتە) سىلەرنى شۇ ئارقىلىق ھىدايەت تاپسۇن دەپ، مۇساغا كىتابنى ۋە فۇرقانىنى ئاتا قىلدۇق[53].

ئەسلاڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا مۇسا (بۇ نېمەتنى ئېلىپ قايتقاندا) ئۆز قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! سىلەر موزاينى مەبۇد قىلىپ، ھەقىقەتەن ئۆزەڭلارغا قاتتىق زۇلۇم قىلدىڭلار، شۇڭا سىلەر ياراتقۇچىڭلار ئالدىدا تەۋبە قىلىڭلار ۋە ئۆز ـ ئۆزەڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار. مۇنداق قىلىش ياراتقۇچىڭلارنىڭ دەرگاھىدا سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر» دېدى. شۇ چاغدا ياراتقۇچىڭلار تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى. ئۇ ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچى ۋە ناھايىتى مېھرىباندۇر[54].

بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ موزاينى ئىلاھ قىلىۋىلىپ، ئۇنىڭغا چوقۇنۇشى، مۇسا ئەلەيھىسسالام قىرىق كۈنلۈك ۋەدە بىلەن تۇر تېغىغا چىقىپ كەتكەن چاغدا يۈز بەرگەن ئىدى. سۈرە بەقەرەدىن ئىلگىرى نازىل بولغان سۈرە تاھادا بۇ ئىش تەپسىلى بايان قىلىنغان بولۇپ، بۇ يەردە پەقەت ۋەقەنىڭ ئۇلار بىلىدىغان تەپسىلاتى قايتىدىن ئەسلىتىلمەكتە. ئاللاھ تائالا ئۇلارغا ئەسلىتىپ: «ئۇلار شۇنداق ھالدا ئىكەنكى، پەيغەمبەر كۆزدىن بىردەملىك غايىپ بولغان ھامان، موزايغا ئۆزىنى ئېتىشىدۇ، ۋەھالەنكى، پەيغەمبەر ئۇلارنى پەقەت ئاللاھنىڭ نامى بىلەنلا پىرئەۋن خانىدانىنىڭ ئەشەددى زۇلۇم ـ سېتەملىرىدىن قۇتۇلدۇرغان ئىدى» دەيدۇ ھەمدە ئۇلارغا: «وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ» «سىلەر زالىملار ئىدىڭلار» دەپ باھا بېرىدۇ.

دېمىسىمۇ، ئاللاھنىڭ بەندىچىلىكىنى تاشلاپ، پەيغەمبەرنىڭ نەسىھەتلىرىنى ئۇنتۇپ، موزايغا ئوخشاش بىر مەخلۇققا چوقۇنۇشنى باشلاشتىنمۇ ئارتۇق زۇلۇم بولامدۇ؟! ۋەھالەنكى،

ئاللاھ ئۇلارنى دەل موزاينى مۇقەددەس بىلىدىغان قەۋمنىڭ قۇللىقىدىن ئازات قىلغان ئىدى. بىراق شۇنداقتىمۇ ئاللاھ ئۇلارنى ئەپۇ قىلدى، ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرىگە ھىدايەت كىتابى بولغان ۋە ئۇنىڭدا يېزىلغىنى ھەق بىلەن باتىلنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىپ بەرگۈچى فۇرقان بولغان تەۋراتنى ئاتا قىلدى. بۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ باتىلنى تاشلاپ، روشەن ھەقنى قوبۇل قىلىشى ئۈمىد قىلىندى. لېكىن شۇنداقتىمۇ ئۇلارنى پاكلاشتا قاتتىق قوللۇق قىلىش زۆرۈر ئىدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ بۇزۇق تەبىئىتىنى يالىڭاچ قىلىچ ۋە قاتتىق ئازاب ئارقىلىقلا رۇسلىغىلى بولاتتى. ئۇلارنىڭ تەبىئىتى جازانىڭ ھەم شىددەتلىك ھەم پەۋقۇلئاددە بولۇشىنى تەقەززا قىلماقتا ئىدى. شۇڭا: «وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ» «ئەسلاڭلاركى، ئەينى چاغدا مۇسا ئۆز قەۋمىگە: "ئى قەۋمىم! سىلەر موزاينى مەبۇد قىلىپ، ھەقىقەتەن ئۆزەڭلارغا قاتتىق زۇلۇم قىلدىڭلار، شۇڭا سىلەر ياراتقۇچىڭلار ئالدىدا تەۋبە قىلىڭلار ۋە ئۆز ـ ئۆزەڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار. مۇنداق قىلىش ياراتقۇچىڭلارنىڭ دەرگاھىدا سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر" دېدى» دەپ ھۆكۈم قىلىندى.

يەنى ئۆز ـ ئۆزىڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار... ئىچىڭلاردىكى ئىتائەتكار بولغانلار ئاسىيلارنى ئۆلتۈرسۇن، شۇنىڭ بىلەن، ئۆز ـ ئۆزىڭلارنىمۇ ۋە ئىسيانكارلارنىمۇ پاكلىغان بولىسىلەر... دېيىلدى.

رىۋايەتلەرگە كۆرە، بۇ روھلارنى قاتتىق زىلزىلىگە سالىدىغان ئىنتايىن ئېغىر جانئالغۇچ مەسۇلىيەت بولۇپ، قېرىنداش قېرىنداشنى ئۆلتۈرۈشكە گويا ئۆز ـ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. ئۇلارنىڭ بۇزۇق، قورقۇنچاق تەبىئىتىنى ئىسلاھ قىلىش ئۈچۈن بۇ ئىنتايىن مۇھىم ئىدى. چۈنكى ئۇلارنىڭ تەبىئىتى ھەر قانداق رەزىللىككە مايىل ئىدى. ھەرقانداق يىرىگىنىچلىك ئىشلارنى قىلىشتىن يانمايتتى. ناۋادا ئۇلاردا يىرگىنىچلىك ئىشلاردىن ساقلىنىدىغان سالاھىيەت بولغان بولسا ئىدى، پەيغەمبەر بىردەملىك يوق بولۇپ بولغۇچە ئۆزلىرىنى موزايغا ئاتمىغان بولاتتى. شۇڭا ئۇلارنىڭ ئىلاجى دەل شۇ ئىدى. چۈنكى تاياققىپى ھېچقاچان گەپكە ئۇنىمايدۇ. ئۇلارغا ئەنە شۇنداق ئېغىر بەدەل تۆلىتىش بۇزۇق تەبىئىتىنى تەربىيىلەش ئۈچۈن ئىنتايىن مۇناسىپ ھەم پايدىلىق ئىدى. بىراق بۇ جازا ھۆكمىدىن كېيىن، يەنىلا ئاللاھنىڭ رەھىم ـ شەپقىتى ئۇلارنى ئۆز قوينىغا ئالدى. «فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ» «شۇچاغدا ياراتقۇچىڭلار تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى. چۈنكى ئۇ ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچى ۋە ناھايىتى مېھرىباندۇر»

****

يەھۇدىلىق تەبىئىتى

بىراق يەھۇدىيلار ھامان يەھۇدىيلار ئىدى. قاتمال ئىددىيسى يەنىلا دۇنياپەرەست بولۇپ، ئاخىرەت بىلەن غەيب ئالىمى ئۈلارنىڭ نەزىرىدىن ساقىت ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئاللاھنى كۆزى بىلەن كۆرۈشنى تەلەپ قىلدى. بۇ تەلەپ قويغۇچىلار ئادەتتىكى كىشىلەر ئەمەس، بەلكى مۇسا ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارى بىلەن مۇلاقات بولۇش ئۈچۈن قەۋم ئىچىدىن ئالاھىدە تاللاپ ئۆزى بىلەن بىرگە ئېلىپ بارغان **70** كاتتا زاتلار ئىدى (بۇنىڭ تەپسىلاتى ئىلگىرى مەككىدە نازىل بولغان سۈرىلەردە بايان قىلىنغان). دېمەك، بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئاللاھنى ئاشكارا كۆرمەي تۇرۇپ ئىمان ئېيتمايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشكەن ئىدى. قۇرئان كەرىم بۇ يەردە يەھۇدىيلارنىڭ ئەشۇ ئەجداتلىرىنىڭ ئاسىيلىقىنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ئۈلارغا قەدىم زامانلاردىن تارتىپ بۇ قەۋمىنىڭ تەرسالىق ۋە ئۆچمەنلىككە مۇبتىلا ئىكەنلىكىنى، ئۈلارنىڭ ئەشۇ قەدىمكى تەرسالىقىنىڭ خۇددى ھازىر ئاخىرقى زامان پەيغەمبىرى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قىلىۋاتقان تەرسالىقىغا ئوخشايدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. چۈنكى مەدىنە يەھۇدىلىرىمۇ خۇددى قەدىمكى ئەجداتلىرىغا ئوخشاش مۆجىزە تەلەپ قىلماقتا ۋە ئاق كۆڭۈل مۇسۇلمانلارنىمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مۆجىزە تەلەپ قىلىشقا كۈشكۈرتمەكتە ئىدى.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

ئېسلاڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر مۇساغا: «ئى مۇسا! ئاللاھنى (ساڭا سۆز قىلىۋاتقان ھالدا) ئويۇچۇن كۆرمىگىچە بىز ھەرگىز ساڭا ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار، شۇ چاغدا سىلەرنى قاراب تۇرغان يېتىڭلار جازاسى سوقتى[55]. ئاندىن ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن بىز سىلەرنى قايتا تىرىلدۈردۇق، بۇ ياخشىلىقتىن كېيىن شۈكرى قىلىشىڭلار كېرەك ئىدى[56].

بىز بۇلۇتنى ئۈستىڭلارغا سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، غىزالىنىشىڭلار ئۈچۈن تەرەنجىبىن بىلەن بۈدۈنىنى چۈشۈرۈپ بېرىدۇق ۋە سىلەرگە: «بىز ئاتا قىلغان پاك نەرسىلەردىن يەپ- ئىچىڭلار» دېدۇق. ئەمما ئەجداتلىرىڭلارنىڭ قىلغانلىرى بىزگە ئەمەس، بەلكى بەرئەت ئۆزلىرىگىلا زۇلۇم قىلغانلىق بولدى[57].

مەلۇمكى، يەھۇدىيلارنىڭ بىردىنبىر ئىلىم مەنبەسى ئەنە شۇنداق قاتمال ماددىي ھېس بولۇپ، "تۇتۇپ كۆرمىگەن" نەرسىنى ئىدراك قىلىش سالاھىيىتى يوق ئىدى ۋە ياكى تەرسالىق ۋە بۇزغۇنچىلىقتا مەھكەم تۇرۇپ، قارشى تەرەپنى چارىسىزلاشتۇرماقچى بولاتتى.

ئاللاھنىڭ سان - ساناقسىز مۆجىزىلىرى بىلەن ئارقا - ئارقىدىن قىلغان ئەپۇ - مەغپىرىتى ئۈلارنىڭ ماددىي تەبىئىتىگە، ماددىزمچى خاراكتېرىگە تەسىر قىلمىغان ئىدى.

شۇنچە نېمەتلەردىن كېيىنمۇ يەنىلا ئۇلار جېدەلخور، ئالدامچى ئىدى. بىرەر قائىدىنى ئازابقا ئۇ جازاغا ئۇچرىماي تۇرۇپ ھەقنى قوبۇل قىلغىلى ئۇنىمايتتى. بۇنىڭدىن مەلۇمكى، پەرۋەردىگارنىڭ زالىمانە تۇزۇمى بۇ بەختسىزلەرنىڭ تەبىئىتىنى پۈتۈنلەي چىرىتىپ تاشلىغان ئىدى. چۈنكى شۇنى ئەستە تۇتۇش كېرەككى، ھەرقانداق بىر قەۋمگە ناۋادا بىرەر زالىم، مۇشتۇمزۇر تۇزۇم مۇسەللەت بولۇپلا قالىدىكەن، مەھكۇم قەۋمنىڭ ساغلام تەبىئىتىنى پۈتۈنلەي چىرىتىپ تاشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، مەھكۇم قەۋمنىڭ پۈتۈن ئىنسانىي پەزىلەتلىرى، ياخشى ئادەت - خىسلەتلىرى بىر - بىرلەپ يوقىلىپ تۈگەيدۇ. قۇللۇق ئىنسان پەزىلىتىنىڭ ئەڭ ئاساسىي تەركىبى قىسمىنى بۇزۇپ تاشلايدۇ. قۇل مىللەتلەردە قۇللارغا خاس ناچار ئىللەت، بۇزۇق سۈپەتلەر پەيدا بولۇشقا باشلايدۇ. بۇنداق كىشىلەر بېشىغا جەللاتنىڭ توقمىقى تېگىپلا تۇرسا، ئىتائەت قىلىپ تۇرۇۋېرىدىغان، بىراق سەللا ئازاتلىققا چىقىپ، ئەركىنلىكنىڭ سايىسىدا كىچىككىنە قۇۋۋەت ۋە ئاسايىش تاپقان ھامان ھەددىدىن ئېشىپ، مەنمەنلىك قىلىدىغان كېلىدۇ. يەھۇدىيلارمۇ دەل شۇنداق خاراكتېرلىك بولۇپ، بۇ خاراكتېرى تاكى بۈگۈنگە قەدەر داۋاملاشماقتا.

دەل مۇشۇ ۋەجدىنلا يەھۇدىيلار خۇددى ئايەتتە: «وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً» «ئەسلاڭلارکى، ئۇز ۋاقتىدا سىلەر مۇساغا: "تاللاھنى (سۇز قىلىۋاتقان ھالدا) ئېنىق كۆرمىگىچە بىز ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېگەنلەر» دېيىلگەندەك، كۆپىرانە سۆزلەرنى قىلاتتى ۋە ئازغۇنلۇقنىڭ چوڭقۇر ھاڭلىرىغا غۇلايتتى.

دەل مۇشۇ ۋەجدىنلا خۇددى ئايەتتە: «فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ» «شۇ چاغدا سىلەرنى قاراپ تۇرغان پېتىڭلار چاقماق سوقتى» دېيىلگىنىدەك، ئۇلار تېخى تاغنىڭ ئۈستىدىكى چاغدىلا، ئاللاھ ئۇلارنى بۇ كاپىرانە پوزىتسىيىسى يۈزىسىدىن قاتتىق جازالىدى.

كېيىنچە، ئاللاھنىڭ رەھمىتى يەنە ئۇلارنى ئۆز قوينىغا ئالدى. ئۇلارنىڭ ساۋاق ئېلىشى ۋە قەدىرەتلىك ئاللاھقا شۈكرى ئېيتىشى ئۈچۈن، ئۇلارغا قايتىدىن ھاياتلىق پۈرسىتى بەخش ئەتتى. ئاللاھ تائالا بۇ يەردە شۇ نېمىتىنى ئەسلىتىپ: «ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» «كېيىن بىز سىلەرنى قايتا تىرىلدۈردۇق، بۇ ياخشىلىقتىن كېيىن شۈكرى قىلىشىڭلار كېرەك ئىدى» دەيدۇ.

ئاندىن ئاللاھ تائالا ئۇلارغا قۇرغاق سىنا چۆلىدە بەرگەن ئالاھىدە مەرھەمىتىنى ۋە مەخسۇس ياخشىلىقلىرىنى ئەسلىتىدۇ. ئۇلارغا تەلەپ قىلغىنى بويىچە ھېچقانداق ئەمگەك قىلىش كەتمەيدىغان، يەر ھەيدەپ، تېرىلغۇ تېرىمسىمۇ بولىدىغان ئوزۇقلۇق ئاتا

قىلغانلىقىنى، ھەمدە يەنە ئۆزىنىڭ مەخسۇس ھېكمىتى، تەدبىرى بىلەن چۆللۈكنىڭ پىتى - پىتۈ قىززىقىددىن ۋە قۇياشنىڭ كۆيدۈرگۈچ ئاپتىپىدىن ساقلاپ قالغانلىقىنى خاتىرىلىتىدۇ.

«وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ» «بىز بۇلۇتنى ئۈستۈڭلارغا سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، غىزالىنىشىڭلار ئۈچۈن تەرەنجىبىن بىلەن بۇدۇنىنى چۈشۈرۈپ بەردۇق ۋە سىلەرگە: "بىز ئاتا قىلغان پاك نەرسىلەردىن يەپ-ئىچىڭلار" دېدۇق. ئەمما ئەجداتلىرىڭلارنىڭ قىلغانلىرى بىزگە ئەمەس، بەلكى بەقەت ئۆزلىرىگىلا زۇلۇم قىلغانلىق بولدى».

رىۋايەت قىلىنىشىچە، شۇ چاغدا ئاللاھ تائالا ئىسرائىللارنىڭ ساقلاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بېشىغا بۇلۇتنى سايىۋەن قىلغان ئىدى. مەلۇمكى چۆللۈك دېگەن ناۋادا بۇلۇت بىلەن يامغۇر بولمىسا، يېنىپ تۇرىدىغان دوزاققا ئوخشاپ قالىدۇ، ئۇنىڭدىن ئوت يالقۇنى كۆتۈرۈلۈۋاتقاندەك بىلىنىدۇ. ئەگەر يامغۇر يېغىپ، ھاۋا بۇلۇتلۇق بولسا، چۆلنىڭ تېمپېراتۇرىسى ئىنتايىن يېقىشلىق، سوغۇق بولۇپ قالىدۇ. جىسىم ۋە روھ ئىككىسى تەڭلا راھەت سۈرگەندەك بولىدۇ.

رىۋايەتتە بايان قىلىنىشىچە، ئاللاھ تائالا ئۇلارغا دەرەختە بولىدىغان ۋە تەمى ھەسەلگە ئوخشاش ناھايىتى شېرىن تەرەنجىبىن ئاتا قىلغان. ھەمدە ئۇلارنىڭ ئوزۇقلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا ئىنتايىن كۆپ مىقدارداا بۇدۇنە دېگەن قۇشنى پەيدا قىلىپ بەرگەن. بۇلار ئارقىلىق ئاللاھ تائالا بەنى ئىسرائىل ئۈچۈن دۇنيادا مىسلى يوق ئاجايىپ لەززەتلىك ئوزۇقلۇق بەرگەن. تۇرىدىغان جايىنى يېقىملىق، پاك نەرسىلەرنى ھالال قىلىپ بەرگەن. بىراق بۇ قەۋمنىڭ ئەھۋالىغا قاراڭلارکى، شۇنداقتىمۇ ئۇلار شۈكرى قىلغۇچى بولدىمۇ؟ ھىدايەت تاپتىمۇ؟

ياق، ئايەتنىڭ ئاخىرىدىكى سۆزلەر ئېنىق ئىپادىلەپ تۇرۇپتۇكى، ئۇلار بۇ نېمەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىنكار قىلدى. جەبر - زۇلۇم بىلەن شۇغۇللاندى، ماھىيەتتە ئۇلار بۇ جەبر - زۇلۇمنى ئۆز - ئۆزىگە قىلىشقان بولدى.

«وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ» «ئەجداتلىرىڭلارنىڭ قىلغانلىرى بىزگە ئەمەس، بەلكى بەقەت ئۆزلىرىگىلا زۇلۇم قىلغانلىق بولدى».

قۇرئان كەرىمنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى بايانلىرى بەنى ئىسرائىللىنىڭ ئازغۇنلۇقى، ھەقنى ئىنكار قىلىشى ۋە ئاسىيلىقتا مەھكەم تۇرۇشنى بويىلىغان ئۆزۈن ھېكايىسى تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەيدۇ.

وَإِذْ قُلْنَا ٱدْخُلُوا۟ هَـٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ فَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَـٰيَـٰكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

يەنە شۇنىمۇ ئەسلاڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا بىز: «ئالدىڭلاردىكى بۇ شەھەرگە كىرىڭلار، ئۇ يەردە خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەب- ئىچىڭلار، ئەمما شەھەر دەرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار ۋە "خىتتۇن، خىتتۇن" (يەنى گۇناھىمىزنى كەچۈرگىن) دەپ مېڭىڭلار، بىز گۇناھلىرىڭلارنى كەچۈرىمىز ۋە ياخشىلارغا تېخىمۇ ئارتۇق فەزىل ـ رەھمىتىمىزنى ئاتا قىلىمىز» دېدۇق[58]. ئەمما قىلىنغان سۆزنى زالىملار باشقا سۆزگە ئۆزگەرتىۋەتتى. ئاخىرى زۇلۇم قىلغۇچىلارغا ئاسماندىن ئازاب نازىل قىلدۇق. بۇ ئۇلار قىلغان ئىتائەتسىزلىكنىڭ جازاسى ئىدى[59].

بەزى رىۋايەتلەردە بۇ ئولتۇراق رايوننىڭ بەيتۇل مۇقەددەس ئىكەنلىكى ئايدىڭلىشىدۇ. بەنى ئىسرائىل قەۋمى مىسىردىن چىققاندىن كېيىن، ئاللاھ تائالا ئۇلارنى بۇ شەھەرگە كىرىشكە ۋە شۇ چاغدا ئۇنىڭدا ئولتۇراق ئەمالىقە قەۋمىنى شەھەردىن قوغلاپ چىقىرىشقا بۇيرىغان ئىدى. ئەمما بەنى ئىسرائىل قەۋمى بۇنى رەت قىلىپ: «يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىَ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ» «ئى مۇسا! بۇ شەھەردە ناھايىتى زالىم بىر قەۋم بار، ئۇلار چىقىپ كەتمىگىچە بىز ئۇ يەرگە ھەرگىز كىرمەيمىز، ئۇلار ئۇ يەردىن چىقىپ كەتسە، ئاندىن كىرىشكە تەييارمىز»[1] دېيىشكەن ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە، ئۇلار بۇ شەھەر ھەققىدە ئۆز پەيغەمبىرىگە: «قَالُوا۟ يَا مُوسَى إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا أَبَدًا مَّا دَامُوا۟ فِيهَا فَاذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ» «ئى مۇسا! ئۇلار شۇ يەردە مۇجۇتلا بولىدىكەن، بىز ھەرگىز ئۇ يەرگە كىرمەيمىز، سەن يەرۋەردىگارىڭ بىلەن بىللە بېرىپ ئىككىڭلار جەڭ قىلىڭلار، بىز بۇ يەردە ئولتۇرۇپ تۇرايلى»[2] دېيىشكەن ئىدى. شۇڭا ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ بۇ قىلمىشىنى شۇنداق جازالىدىكى، ئۇلار قىرىق يىلغىچە سەرسان - سەرگەردان بولۇپ يۈرۈشتى. ئۇلارنىڭ ئەينى چاغدىكى نەسلى ئۆلۈپ تۈگەپ، يېڭى بىر نەسىل مەيدانغا كەلدى ۋە ئۇلار ھەزرىتى يۇشەئ ئىبنى نۇننىڭ قوماندانلىقىدا قۇددۇسنى فەتھى قىلىپ، شەھەرگە كىردى. بىراق بۇ ئۇزۇن سۈرگەن جازادىن كېيىنمۇ، ئۇلار شەھەرگە ئاللاھ بۇيرىغاندەك، ئاللاھدىن قورققان ۋە تەزىم قىلغان ھالدا "خىتتۇن، خىتتۇن" "بىزنى مەغىرەت قىلغىن! بىزنى مەغىرەت قىلغىن!" دەپ توۋلىغان پېتى كىرمىدى. شەھەرگە كىرىشتە نە ئاللاھ كۆرسىتىپ بەرگەن شەكىلگە ئەمەل قىلمىدى، نە ئاللاھ ئېيتىشقا بۇيرىغان سۆزلەرنى ئېيتمىدى.

---

[1] سۈرە مائىدە، 22 - ئايەت.

[2] سۈرە مائىدە، 24 - ئايەت.

ئاللاھ تائالا بۇ يەردە ئۇلارنىڭ بۇ تارىخىي ئىتائەتسىزلىكىنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ئالدىغا قويماقتا. تارىخىي نۇقتىدىنمۇ بۇ ۋەقە ئايەتنىڭ تېمىسى بولغان بەنى ئىسرائىلنىڭ مىسىردىن چىقىش ۋەقەسىدىن كېيىنلا يۈز بەرگەن بولغاچقا، شۇڭا بۇ يەردە ئۇلىشىپ تىلغا ئېلىنماقتا. قۇرئاننىڭ بۇ خىل بايان ئۇسلۇبىدىن مەلۇمكى، قۇرئان بەنى ئىسرائىل تارىخىنىڭ باش، ئوتتۇرا، ئاخىر، پۈتۈن قىسىملىرىغا ئوخشاش بىرلا قاراش بىلەن قارايدۇ. چۈنكى بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پۈتۈن تارىخى ھەققە قارشىلىق ۋە ئىتائەتسىزلىككە، ئازغۇنلۇق ۋە ئاسىيلىققا تولۇپ تاشقاندۇر.

تارىخىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، بۇ ۋەقە مەيلى قانداق شەكىلدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، قۇرئان ئۇلارغا مەلۇملۇق بىر ۋەقەنى ئەسلەتكەن ھالدا خىتاب قىلماقتا. ئۇلار بۇ يەردە زادى قايسى ئىشلار تەرەپكە ئىشارەت قىلىنىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. ئاللاھ تائالا ئۇلارغا ياردەم قىلدى ۋە ئۇلار بۇ بەلگىلەنگەن شەھەرگە كىرەلىدى. ئاللاھ ئۇلارنى تەقۋالىق ۋە تۆۋەنچىلىك بىلەن شەھەرگە كىرىشكە ھەمدە ئاللاھقا دۇئا قىلىپ، خاتالىقلىرى ئۈچۈن ئەپۇ - مەغپىرەت تىلەشنى بۇيرىغان ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە، ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ئەپۇ قىلىدىغانلىقىنى، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا تېخىمۇ ئاشۇرۇپ فەزل - رەھمىتىنى ئاتا قىلىدىغانلىقىنى ۋەدە قىلغان ئىدى. بىراق ئۇلار ئۆزىنىڭ كونا ئادىتى بويىچە بۇ ھۆكۈمگىمۇ خىلاپلىق قىلدى.

«فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ قَوْلاً غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ» «بىراق زالىملار قىلىنغان سۆزنى ئۆزگەرتىپ، باشقىچە سۆز قىلىپ قويدى».

بۇ يەردە قۇرئان ئاللاھنىڭ ھۆكمىنى ۋە قىلغان نەسىھەتلىرىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن كىشىلەرنى تىلغا ئالماقتا. يەنى، ئايەتتە ئۇلارنىڭ: «ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ» «زۇلۇم قىلغۇچىلار» دەپ تىلغا ئېلىنغانلىقى يا بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنىڭ ۋە ياكى پۈتۈن ھەممىسىنىڭ زالىم ئىكەنلىكىنى، ھەممىسى ئوخشاشلا ئەشۇنداق قەبىھ ئىشنى سادىر قىلغانلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن بولسا كېرەك.

«فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُواْ يَفْسُقُونَ» «ئاخىرى زۇلۇم قىلغۇچىلارغا ئاسماندىن ئازاب نازىل قىلدۇق. بۇ ئۇلار قىلغان ئىتائەتسىزلىكنىڭ جازاسى ئىدى».

ئايەتتىكى "رىجز" دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئازاب بىلەن پاسىقلىقنى، ھۆكۈمگە خىلاپلىق قىلىش بىلەن ھەقنىڭ دائىرىسىدىن چىقىپ كېتىشنى بىلدۈرىدۇ. بۇلار بەنى ئىسرائىلنىڭ ئەزەلدىن مەۋجۇت سۈپەتلىرىدۇر.

ئاللاھ تائالا سۆزسىز، گىناھسىز، ئىسىق چۆللۈكتە بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ سايىدىشىنى ۋە ئوزۇقلىنىشىنى قانداق ئورۇنلاشتۇرغان بولسا، ئېچىدىغان سۈيىنمۇ شۇنداق پەۋقۇلئاددە بىر شەكىلدە ھازىرلاپ بەرگەن ئىدى. ھازىرلاپ بەرگەندىمۇ، مۇسا

www.uyghurkitap.com

ئەلەيھىسسالامنىڭ باشقا مۆجىزىلىرىگە ئوخشاشلا ئاجايىپ مۆجىزىۋىي شەكىلدە ھازىرلاپ بەرگەن ئىدى. قۇرئان بۇ ۋەقەنى ئاللاھنىڭ ئىھسانى قاتارىدا بايان قىلىش بىلەن بەرگە، شۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئۇلارنىڭ بۇ ئېھسانغا قانداق تۇزكەرلارچە جاۋاب قايتۇرغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

ئەسلەڭلارگى، ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمى ئۈچۈن سۇ تىلەپ دۇئا قىلدى. بىز ئۇنىڭغا: «ھاساڭ بىلەن قۇرام تاشنى ئۇرغىن» دېدۇق. شۇنىڭ بىلەن، ئۇنىڭدىن ئون ئىككى بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەر بىر قەبىلە ئۆزىنىڭ سۇ ئالىدىغان ئورنىنى بىلدى. ئاللاھ بەرگەن رىزقتىن يەڭلار ۋە ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېيىلدى)[60].

مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمى ئۈچۈن ئاللاھ تائالادىن سۇ تىلىگەن ئىدى. ئاللاھ تائالامۇ ئۇنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، مۇئەييەن بىر تاشقا ھاسا بىلەن ئۇرۇشقا بۇيرىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام ھاسىسى بىلەن تاشقا ئۇرىۋىدى، تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى. بۇ، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ 12 قەبىلە سانىغا ئۇيغۇن ئىدى. چۈنكى ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىلىرىدىن كېيىنلا، بۇلار 12 قەبىلىگە بۆلۈنۈپ كېتىشكەن ئىدى. ئەسلىدە ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى ئىسرائىل بولۇپ، يەھۇدىيلار ئۇنىڭغا نىسبەت بېرىلگەن ھالدا بەنى ئىسرائىل (يەنى ئىسرائىل ئەۋلاتلىرى) دەپ ئاتىلاتتى. قۇرئان كەرىمدە "ئەسبات" دەپ قايتا - قايتا تىلغا ئېلىنغانلار ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىلىرى بولۇپ، ئۇلار بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ سەردارلىرى ئىدى. ئۇلار ئىپتىدائىي قەبىلە تۈزۈمى بويىچە ھايات كەچۈرەتتى. ئىپتىدائىي قەبىلە تۈزۈمىدە قەبىلىنىڭ ئىسمى ئۇلۇغ ئەجداتلىرىنىڭ نامىغا نىسبەت بېرىلەتتى.

ئاللاھ تائالا مانا بۇ ئىپتىدائىي قەبىلە تۈزۈمى تەرەپكە ئىشارە قىلغان ھالدا: «قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ» «ھەر بىر قەبىلە ئۆزىنىڭ سۇ ئالىدىغان ئورنىنى بىلدى» دەيدۇ. ھەمدە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگىمۇ ھەددىدىن ئېشىپ، بۇزۇقچىلىق تېرىماسلىقى ئۈچۈن بىر تۈركۈم نېمەتلەرنى ھالال قىلىپ بەرگەنلىكىنى ئىپادىلەپ مۇنداق دەيدۇ: «كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ» «ئاللاھ بەرگەن رىزقتىن يەڭلار ۋە ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار».

قىيا تاشلارغا تولغان قورغاق چۆلنىڭ ئوتتۇرىسىدا، ئاسمان ئوت پۈركەۋاتماقتا ئىدى. ئاللاھ ئۆلار ئۈچۈن تاشتىن سۇ چىقىرىپ بەردى. ئاسماندىن ھەسەلدەك تەرەنجىبىن ۋە گۆش ئورنىدا بۆدۈنە چۈشۈرۈپ بەردى. شۇنداقتىمۇ، مەسىردىن قۇتۇلدۇرۇلىشىدا كۆزدە تۇتۇلغان يۈكسەك ماقامغا يېتەلمىشىگە ئۆلارنىڭ پەسكەش، بۈزغۇنچى مىجەز - تەبىئىتى توسالغۇ بولدى ۋە ئۆلارنى ئەشۇ سۈسىز، گىياھسىز چۆللۈكتە قالدۇردى. ۋەھالەنكى، ئاللاھ ئۆلارنى پەيغەمبىرى ئارقىلىق خار - زەبۈنلۈقتىن قۇتۇلدۇرۇپ، مۇقەددەس زېمىنغا ئىگە قىلماقچى ۋە خارلىقتىن ھۆرلۈككە چىقارماقچى ئىدى. شۇنىسى ئېنىقكى، ئازاتلىق ۋە يۈكسەك مەرتىۋە ئۈچۈن بىر تۈركۈم قۇربانلىق بېرىلىشى ۋە ئۆلارغا تاپشۇرۇلىدىغان ئۇلۇغ ئامانەت ئۈچۈن ئاز - تولا بەدەل تۆلىشى لازىم ئىدى. بىراق بەنى ئىسرائىل قەۋمى ھېچ قانداق بەدەل تۆلەشنى خالىمايتتى. ئۆلار ھېچ بىر سىناق، مۇشەققەتلەرگە چىدىمايتتى. شۇڭا بۇنداق يۈكسەك ماقام ئۈچۈن نە بەدەل تۆلەشكە ئۇنىمايتتى، نە مىسىردا كۆنگەن تۇرمۇش ئادىتىدىن ۋە كۆنۈپ قالغان يېمەك - ئىچمىكىدىن ۋاز كەچكىلى ئۇنىمايتتى. ھەمدە ئىززەت - مەرتىۋىلىك، ئازات، ھۆر بىر ھاياتنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۆز تۇرمۇشىنى يېڭى بىر تەرىزدە ئۆزگەرتىشكىمۇ تەييار ئەمەس ئىدى. ئۆلار مىسىردا ئادەتلەنگەن تاماقلىرىنى ئىستەيتتى. تەرخەمەك، سامساق، يىسىسمۇق، پىياز... قاتارلىقلارغا ئوخشاش ئانچىكى نەرسىلەرگە مەھلىيا ئىدى.

مەدىنىدىكى يەھۇدىيلار ھىلىھەمىۋ ئۆزىنىڭ ئاساسسىز داۋالىرىنى يېيىپ يۈرىۋاتقان پەيتتە، قۇرئان كەرىم ئۆلارنىڭ ئەشۇ كەچمىشلىرىنى ئەسلەتمەكتە.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَٰحِدٍ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ مِنۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۚ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

ئەسلاكالاركى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر: «ئى مۇسا! بىر خىلدا يەمكىلىكى جىناب ئىزالمايمىز، بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا دۇئا قىلغىن، بىزگە زېمىنىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرخەمەك، سامساق، پىسىمۇق ۋە پىيازلارنى ئۈستۈرۈپ بەرسۇن» دېدىڭلار، مۇسا: «سىلەر شۇنچە ياخشى نەرسىنى ناچار نەرسىگە تالماشتۇرۇشنى خالامسىلەر؟ ئەمىسە، بەرەر شەھەرگە كىرىڭلار، شۇ يەردە تىلىگىڭلار بار» دېدى. تاخىرى خارو - زارلىق ۋە موھتاجلىق ئۆلارنى جەرمىۋالدى. ئۆلار تاللاھنىڭ غەزىپىگە قالدى. بۇ ئۆلارنىڭ تاللاھنىڭ ئايەتلىرىگە كۈيۈرلۈق قىلىشقانلىقىنىڭ، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق

تۆلتۇرگىنلىكىنىڭ نەتىجىسى ئىدى. بۇ ئاللاھنىڭ ئىتائەتسىزلىك قىلغانلىقىنىڭ ۋە شەرىئەت دائىرىسىدىن چىقىپ كەتكىنلىكىنىڭ جازاسى ئىدى[61].

مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ بۇ نادانلارچە تەلىپىنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپلەندى. «سىلەر شۇنچە ياخشى نەرسىنى ناچار نەرسىگە ئالماشتۇرۇشنى خالامسىلەر؟ ئاللاھ سىلەرگە يۈكسەكلىكنى خالىسا، سىلەر پەسكەشلىكنى تىلەمسىلەر؟ ئەمىسە، بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار، شۇ يەردە تىلىگىنىڭلار بار» دېدى.

بۇنىڭ ئىككى مەنىسى بار بولۇپ، بىرىنچىسى، «سىلەر شۇنچە ئادەتتىكى نەرسىلەرنى تەلەپ قىلىۋاتىسىلەر، ئۇنى دەپ ئاتايىن دۇئالارنى قىلىشىپ، ئاللاھتىن تىلەپ يۈرىشىڭلار قەتئىي ھاجەتسىز، قانداقلا بىر شەھەرگە كىرسەڭلار، ئۇنداق نەرسىلەرنى ناھايىتى كۆپ ئۇچرىتالايسىلەر» دېگەننى بىلدۈرسە؛ ئىككىنچى مەنىسى، «سىلەر قوتۇلۇپ چىققان مىسىرغا قايتىپ كېتىڭلار، شۇ يەرگە بېرىپ، ئۆزىڭلار ئادەتتىلەنگەن شەرمەندىلەرچە پەسكەش قوللۇق تۇرمۇشىڭلارنى قايتىدىن تىپىۋىلىڭلار. ئۇ يەردە تەرخەمەك، كۆكتات، پىسىياز، سامساقلار ناھايىتى كۆپ. سىلەر شۇلارنى دەپ ئۆزىڭلار ئۈچۈن تاللانغان بۇ ئالى غايە، مەنسەپنى تاشلاڭلار» دېگەننى بىلدۈرىدۇ.

ئەگەر ئىككىنچى مەنىسى ئىلىنىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا مۇسا ئەلەيھىسسالام تەرەپتىن ئۇلارغا قاتتىق تەنبىھ، مالامەت قىلىنغان ھەمدە ئۇلارنى نومۇس قىلدۇرۇش مەقسەت قىلىنغان بولىدۇ. بەزى مۇپەسسىرلەر ئىككىنچى مەنىنى بىرئاز يىراق كۆرگەن بولسىمۇ، بىراق مەن: «كېيىنكى تىلغا ئىلىنغان نەتىجىلەرنى كۆزدە تۇتۇپ پىكىر يۈرگۈزگەندە، ئىككىنچى مەنىسى تېخىمۇ مۇناسىپ بولغان بولىدۇ» دەپ قارايمەن. چۈنكى ئارقىدىنلا: «وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ» «ئاخىرى خار ـ زارلىق ۋە موھتاجلىق ئۇلارنى چىرمىۋالدى. ئۇلار ئاللاھنىڭ غەزىپىگە قالدى» دېيىلگەن.

بۇ خارۇ ـ زارلىق ۋە چۈشكۈنلۈكنىڭ ئۇلارنى چىرمىۋىلىشى تارىخىي نۇقتىدىن شۇ چاغنىڭ دەل ئۆزىدىكى ۋەقە ئەمەس، بەلكى كېيىنكى باسقۇچلاردا ئۇلار تېخىمۇ نۇرغۇن بۇزۇقچىلىقلارغا مۇبتىلا بولغان چاغدا يۈز بەرگەن ۋەقە ئىدى. ئۇ بۇزۇقچىلىقلار ئايەتنىڭ ئاخىرىدا: «ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ» «بۇ ئۇلارنىڭ ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىگە كۇپۇرلۇق قىلغانلىقىنىڭ، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگىنلىكىنىڭ نەتىجىسى ئىدى. بۇ ئاللاھنىڭ ئىتائەتسىزلىك قىلغانلىقىنىڭ ۋە شەرىئەت دائىرىسىدىن چىقىپ كەتكىنلىكىنىڭ جازاسى ئىدى» دەپ تىلغا ئىلىنغان بولۇپ، مۇسا ئەلەيھىسسالام دەۋرىدىن بىر قانچە نەسىل كېيىن سادىر قىلىنغان جىنايەتلەر ئىدى. بىراق ئەينى چاغدا بەنى ئىسرائىل قەۋمى تەرخەمەك، پىسىياز، سامساق قاتارلىقلارنى تەلەپ قىلغان بولغاچقا، بۇ يەردە

ئۇلارنىڭ مەككارانە خاراكتېرىگە ماسلاشتۇرغان ھالدا: «ئەشۇ نەرسىلەرنى تەلەپ قىلغانلىقىمۇ ئۇلارنىڭ خارلىقىغا چۆكىشىدىكى سەۋەبلەرنىڭ بىرسى ئىدى» دەپ ئېيتىپ بېرىلمەكتە. شۇڭا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ: «ئەمىسە، بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار» دېگەن سۆزى ئىنتايىن جايىغا ئىشلىتىلگەن بولىدۇ. ھەمدە بۇ سۆز ئۇلارغا مىسىرلىقى قوللۇق ھاياتتىن قوتۇلغاندىن كېيىنمۇ شۇكرى قىلماي، يەنە شۇ قوللۇقتا يەپ كۆنگەن تاماقلارنى ئىزدەشكە چۈشكەنلىكىنى ئەسلىتىدۇ.

بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پەيغەمبەرلەر بىلەن توغرا يولغا چاقىرغۇچى ئىسلاھاتچىلارغا تۇتقان ۋەھشىيانە پوزىتسىيىسىگە ۋە قىلغان زۇلۇم - سىتەملىرىگە باشقا ھېچبىر قەۋمنىڭ تارىخىدىن مىسال تاپقىلى بولمايدۇ. ئۇلار قانچىلىغان پەيغەمبەرلەر بىلەن ئىسلاھاتچىلارنى بوغۇزلىغان، ئۆلتۈرگەن، ھەرىدەپ پارچىلىغان بولۇپ، بۇ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن قەبىھ، نېمىدېگەن ۋەھشى؟!.... ئۇلار كۆپۈرلۈق ۋە ھەددىدىن ئېشىشنىڭ ئەڭ ئېپلاس مىساللىرىنى بەرپا قىلىشقان، ۋەھشىيانە زۇلۇم - سىتەمدىن ھەممىدىن ئېشىپ كەتكەن، ئىتائەتسىزلىك ۋە ئاسىيلىقتا رېكورت يارىتقان ئىدى. قىسقىسى، رەزىللىك ۋە بۇزۇقچىلىقنىڭ بارچە مەيدانلىرىدا ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىگىلا خاس بولغان مىسلىسىز قىلمىش - ئەتمىشلەرنى سادىر قىلىشقان ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇقمۇ، ئۇلار يوغان دەۋالارنى قىلىشىپ يۈرەتتى. ھەر دائىم ھىدايەتتە ئىكەنلىكىنى ۋە يالغۇز ئۆزلىرىنىڭلا ئاللاھقا سۆيۈملۈك، تاللانغان مىللەت ئىكەنلىكىنى، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا كاتتا ئەجىر، ساۋاپقا ھەقلىق ئىكەنلىكىنى، ئاللاھنىڭ ئىنئام - ئىكرامىلىرىنىڭ ئۆزلىرىگىلا خاس ئىكەنلىكىنى، باشقىلارنىڭ ھەرگىزمۇ ئۇلارغا ئورتاق بولالمايدىغانلىقىنى جار سېلىپ يۈرەتتى.

قۇرئان كەرىم بۇ يەردە ئۇلارنىڭ دەل شۇنداق دەۋالىرىغا رەددىيە بېرىپ، بىر مەخسۇس قائىدىنى بايان قىلىدۇ. بۇ قائىدە قۇرئان كەرىمنىڭ پۈتۈن قىسسىلىرى جەريانىدا قايتا - قايتا تەكرارلىنىپ، بەزىدە باشتا، بەزىدە ئاخىرىدا تىلغا ئېلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇ دەل ئىمان بىرلىكى ۋە ئېتىقاد بىرلىكىدۇر. شەرت شۇكى، ئىنسانىنىڭ نەپسى شۇ ئېتىقاد نەتىجىسىدە ئاللاھنىڭلا ئالدىدا ئېگىلىشى، ئۇنىڭ ئىمانى ياخشى ئەمەللەرنىڭ بۇلىقىغا ئايلانغان بولۇشى لازىم. شۇنىڭدەك، ئاللاھنىڭ ئىنئام - ئىكرامىمۇ قانداقتۇر بىرەر مىللەتكىلا خاس چەكلىك نەرسە ئەمەس، بەلكى ھەرقانداق زامان ۋە ھەرقانداق ماكانغا تەۋە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئىمان ئېيتقان بارلىق مۆئمىنلەرگە تېگىشلىكتۇر. ھەربىر ئىنسان ئاللاھنىڭ ئەزەلىي ۋە ئەبەدىي دىنىغا ئاساسەن ئاللاھنىڭ فەزل - رەھمىتىگە سازاۋەر بولىدۇ، ھەمدە ئاخىرىدا دىنلارنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسى بولغان مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە بىنائەن ئىمان ئېيتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى يەنە شۇنداق نەتىجىگە سازاۋەر بولىدۇ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

شۈبھىسىزكى، مۇئمىنلەردىن، يەھۇدىيلاردىن، ناسارالاردىن، سابىلاردىن كىملەرکى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ھەمدە ياخشى ئەملەرنى قىلغان بولسا، پەرۋەردىگارىنىڭ قېشىدا ئۆز ئاجرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلارغا ھېچقانداق قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ[62].

«إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ» يەنى، مۇسۇلمانلار.

«وَٱلَّذِينَ هَادُواْ» يەنى، ئاللاھنىڭ تەرەپتىن توغرا يولغا ئېرىشكەنلەر ۋە "يەھۇدا"نىڭ ئەۋلاتلىرى.

«وَٱلنَّصَٰرَىٰ» يەنى، خرىستىئانلار.

«وَٱلصَّٰبِـِٔينَ» «سابىلار». مېنىڭ قارىشىمچە ۋە ئەڭ كۆپ قوبۇللۇققا ئېرىشكەن رىۋايەتلەرگە كۆرە، «سابىلار» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن ئىلگىرى، مۇشرىكلەرنىڭ ئەنئەنىۋي دىنىنى تاشلىغان ھەمدە بۇتقا چوقۇنۇشنى توغرا تاپماي، ئۆزىنىڭ ئەقىل - تەپەككۇرىغا تايىنىپ، ئۆزىگە خاس ئايرىم ئېتىقاد يارىتىشقا تىرىشقان ۋە شۇنىڭ نەتىجىسىدە، تەۋھىد ئەقىدىسىگە يېتىپ بارالىغان كىشىلەر بولسا كېرەك. ئۇلار ئۆزىنى: «بىز ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەلگەن دىندا» دەپ ئاتايتتى. گەرچە ئۇلار ئۆز قەۋمىنى تەۋھىد ئەقىدىسى تەرەپكە دەۋەت قىلمىسىمۇ، بۇتقا چوقۇنۇشنى تاشلاپ بولغانلار ئىدى. شۇڭا مۇشرىكلار ئۇلارنى: «بۇلار "سابى" بولۇپ كەتكەنلەر (يەنى ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ دىنىدىن چىققانلار) دەپ ئاتىشاتتى. كېيىنكى چاغدا، مۇشرىكلەر مۇسۇلمانلارنىمۇ شۇنداق ئەيىپلەشكەن ئىدى. بەزى تەپسىرلەردە ئۇلار "يۇلتۇزغا چوقۇنغۇچىلار" دېيىلگەن بولۇپ، ئۇنىڭغا قارىغاندا، بۇ قاراش تېخىمۇ مۇناسىپ.

ئايەتتە مەقسەت قىلىنغىنى: «بۇ گورۇھلارنىڭ ئىچىدىن كىم ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتسا ھەمدە ياخشى ئەملەرنى قىلسا، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەجرىگە ھەقلىق بولىدۇ. ئۇلارغا ھېچقانداق قورقۇنچ، غەم - قايغۇدىن مالالىق يەتمەيدۇ. چۈنكى ئىسلامنىڭ ئاساسىي ئەقىدە - ئېتىقاد بولۇپ، ھەرگىزمۇ بىرەر قەۋم ياكى بىرەر نەسىلنى ئاساس قىلمايدۇ» دېگەندىن ئىبارەتتۇر. ئەمما ئەمەل ۋە مۇكاپاتنىڭ بۇ قائىدىسى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن ئىلگىرىكى دەۋرلەرگە ئائىت بولۇپ، پەيغەمبەرلىكتىن كېيىن، ئېنىقكى، ئاللاھقا ئىمان ئېيتىشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى شەكلى (يەنى ئىسلام دىنى) بەلگىلىنىپ بولغان.

بۇنىڭ ئارقىدىن ئايەتنىڭ داۋامى مۇسۇلمانلارنى ئاخلىتىش ئۈچۈنكى قىلغان ۋە مەدىنە يەھۇدىلىرىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ بىر قىسىم قىلمىشلىرىنى بايان قىلىشقا يۆزلىنىدۇ.

«وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾»

تەرجىمىسى: «بىز سىلەرنىڭ كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار، ئۇنىڭدىكى ئەھكام، يوليورۇقلارنى ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار. بۇ تارقىلىپ سىلەرنىڭ ئەۋلادىڭ يولىدا مېڭىشىڭلارنى كۈتكىلى بولىدۇ» دېگەن تەنبىھ[63]. ئەمما شۇنىڭدىن كېيىن ۋەدەڭلاردىن يۈز ئۆرۈدۈڭلار، شۇنداقتىمۇ ئاللاھنىڭ يېزىل- مەرھەمتى سىلەرنى ئاشلىمىدى. بولمىسا، سىلەر ئاللىقاچان ھالاك بولغانلاردىن بولاتتىڭلار[64].

بۇ ئەھدىنىڭ تەپسىلاتى باشقا سۈرىلەردە بايان قىلىنغان بولۇپ، سۈرە بەقەرەنىڭ ئۆزىدىمۇ بەزى قىسمى تىلغا ئېلىنىدۇ. بۇ يەردىكى مەقسەت، ئەينى چاغدىكى مەنزىرىنى ئۈلارنىڭ كۆز ئالدىدا نامايەن قىلىپ ببرىشتىن ئىبارەتتۇر. ئايەتتە ئىسپادىلەنگىنىگە ئوخشاش، ئاللاھ تائالانىڭ بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ باشلىرى ئۈستىدە تۇر تېغىنى تىكلەپ قويۇپ، ببىسىم بىلەن ئەھدە ئېلىشى ۋە ئۈلارغا تەۋراتنى پۈتۈن كۈچى بىلەن مەھكەم تۇتۇپ تۇرۇش ھەققىدە بۇيرۇق قىلىشى قاتارلىق بۇ ئەھكاملارنىڭ ئىپادە كۈچىنىڭ ھەم سۆز، ھەم روھ جەھەتتىن باغلىنىشلىق بىر مەنزىرە شەكلىدە ئوتتۇرىغا سۈنۈلىشى زور ئەھمىيەتكە ئىگە. ئۈلار ئىمان ئىشىدا قەتئىي بولۇشقا بۇيرىلىدۇ، چۈنكى ئىمان - ئەقىدە ئىشىدا يول قويۇشقا، كەڭ قورساق بولۇپ كېتىشكە، پەرۋاسىز، بوشاڭ مۇئامىلە قىلىشقا، ياكى ئويۇن - چاخچاق قىلىۋېلىشقا ھەرگىز قاراپ تۇرغىلى بولمايدۇ. ئىمان - ئەقىدە ئاللاھ بىلەن بەندە ئوتتۇرىسىدىكى چىن ئەھدە، شۇنداقلا ئىنتايىن ئەستايىدىل، ھەققانىي بىر ۋەدە بولۇپ، شۇڭا ئۇنىڭدا باتىلغا ۋە سەلقاراشقا قەتئىي ئورۇن يوق.

شۇبھىسىزكى، ئىمان بىلەن مۇناسىۋەتلىك بۇيرۇقلارنىڭ جاپا - مۇشەققەتلىرى بولىدۇ. چۈنكى ئىمان - ئەقىدە دېگەننىڭ ئەسلى خاراكتېرى شۇنداق بولىدۇ. ئىمان ئىنتايىن ئۈلۈغ نەرسە بولۇپ، ئۇنىڭ كائىناتتىكى ئۈلۈغلىقى ھەممە نەرسىدىن ئۈستۈن تۇرىدۇ. شۇڭا ئىنسان ئىنتايىن ئەستايىدىللىق بىلەن، ناھايىتىمۇ ياخشى چۈشىنىپ، ئۇنىڭ پۈتۈن تەقەززالىرىنى تولۇق نەزەردە تۇتقان ھالدا ئۇنىڭغا يۆزلىنىشى، پۈتۈن دىققىتى، جاسارىتى ۋە سەمىمىيتى بىلەن ئەقىدە يولىدا ئۇچرايدىغان مۇشكۈلاتلارغا تاقابىل تۇرۇپ، پىداكارلىق كۆرسىتىشى لازىم. ئىمانىنى مانا بۇ مەندىن قوبۇل قىلغان ھەرقانداق كىشى راھەت - پاراغەت، ئارام - ئاسايىشلارغا ئەلۋىدا ئېيتىپ بولغانلىقىنى بىلىپ قويۇشى لازىم. ئاللاھ تائالا مۇھەممەد

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىگە چاقىرغان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا: «مضى عهد النوم يا خديجة» «ئى خەدىچە! ئەمدى ئۇخلايدىغان ۋە ئارام ئالىدىغان زامان تۈگىدى» دېگەن ئىدى. ئاللاھ تائالا يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئاگاھلاندۇرۇپ: «سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا» «بىز يات يېقىندا ساڭا ئىنتايىن ئېغىر سۆز نازىل قىلىمىز»[1] دېگەن بولسا، بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە: «خُذُوا مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» «بىز سىلەرگە بېرىۋاتقان كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار، ئۇنىڭدىكى ئەھكام، يولىيورۇقلارنى ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار. بۇ ئارقىلىق سىلەرنىڭ تەقۋالىق يولىدا مېڭىشىڭلارنى كۈتكىلى بولىدۇ» دېگەن ئىدى.

بىراق بېسىم، سەمىمىيەت، غەيرەت ۋە جىددىي تۈستە ئېلىنغان بۇ ئەھدە بىلەن بىرلىكتە ئەھدى قىلغۇچى مۇسۇلمان مەزكۇر ئەھدىنىڭ ماھىيىتىنى ۋە خاراكتېرىنى ياخشى چۈشەنگەن ۋە ئۇنى پۈتۈن ھاياتىغا مۇجەسسەملەشتۈرگەن بولۇشى كېرەككى، مەسىلە پەقەتلا ھېسسىيات، كۈچ - قۇۋۋەت، ھاياجان بىلەنلا چەكلىنىپ قالماسلىقى لازىم. چۈنكى بىزنىڭ ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىمىزنىڭ ماھىيىتى: «پۈتۈن ھاياتىمىزنى ئاللاھ ياقتۇرۇپ ئورنىتىپ بەرگەن قانۇن - تۈزۈم بويىچە ئۆتكۈزىمىز» دېگەندىن ئىبارەتتۇر. بۇ تۈزۈم قەلب، ئىددىيەلەرگە راھەت بەخش ئەتكۈچى تىرىك تۇيغۇ بولۇپ سىڭىپ كەتسە، ئەمەلىي ھاياتتا ھاياتلىق تۈزۈمى ۋە بىر ھاياتلىق شەكلى بولۇپ نامايەن بولىدۇ. جەمئىيەتتە گۈزەل ئەخلاق، ئېسىل پەزىلەت شەكلىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپسا، ئاخىرەتلىك ھاياتتا تەقۋالىقنىڭ ۋە ئاللاھنىڭ ئالدىدىكى جاۋابكارلىق تۇيغۇسىنىڭ ھاسىلاتىدىن ئىبارەت بولىدۇ.

بىراق ئەپسۇسكى، بەنى ئىسرائىل يەنىلا ئۆز پېتى تۇرىۋېرىدۇ. ئۇلارنىڭ ناچار تەبىئىتى غالىپ كېلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن: «ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ» «شۇنىڭدىن كېيىن ۋەدەڭلاردىن يۈز تۇرۇدۇڭلار» دېگەن يەرگە كېلىپ قالىدۇ.

شۇنداقتىمۇ، ئاللاھنىڭ رەھمىتى ۋە شەپقىتى يەنە بىر قېتىم ئۇلارغا مەدەتكار بولىدۇ. ئاللاھنىڭ فەزل - ئىكرامى بىلەن ئۇلار زىيان ۋە ھالاكەتتىن قۇتۇلدۇرۇلىدۇ. شۇڭا ئايەتتە ئۇلارغا: «فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ» «شۇنداقتىمۇ، ئاللاھنىڭ بىزل-مەرھەمىتى سىلەرنى تاشلىمىدى. بولمىسا، سىلەر ئاللىقاچان ھالاك بولغانلاردىن بولاتتىڭلار» دېيىلىدۇ.

****

[1] سۇرە مۇزەممىل، 5 - ئايەت

شەنبە كۈنىگە بىھۆرمەتلىك قىلىش

قېنى، ئەمدى ئۇلارنىڭ ئاسىيلىقىنىڭ ۋە ئەھدىگە ۋاپا قىلماسلىقىنىڭ يەنە بىر يېڭى مەنزىرىسىنى كۆرۈپ بېقىڭلار! ئۇنىڭدا ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئەزەلدىنلا ئەھدىگە ۋاپا قىلىدىغانلاردىن ۋە قىلغان ئەھدىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغانلاردىن ئەمەسلىكىنى، نەپسانىي خاھىش ۋە ۋاقىتلىق مەنپەئەتلەرنى كۆرگەندە، پۈتۈنلەي چارىسىز قالىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ.

«وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَـٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَـٰهَا نَكَـٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾»

قۇرئاندىكى شەنبە قانۇنىنى بۇزغان كىشىلەرنىڭ قىسمى خۇسۇسىلاردا بارلىقىنى بىلىسىلەر. بىز ئۇلارغا: «ھەممىڭلار تەرەپتىن رەددىيە يەپ، قوغلىنىدىغان خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق[65]. ئۇنىڭ بىلەن بىز ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتىنى زامانداشلىرى ئۈچۈن ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت قىلدۇق[66].

قۇرئان كەرىمنىڭ ئوخشاش بولمىغان يەرلىرىدە يەھۇدىيلارنىڭ "شەنبە قانۇنى"نى بۇرمىلاش ھېكايىسى تەپسىلى بايان قىلىنغان.

«وَاسْأَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ» «ئۇلاردىن دېڭىز بويىدىكى شەھەرنىڭ ئاھالىلىرى سەرگۈزەشتىسىنى سورىغىن، ئۇلارنىڭ ھەر شەنبە كۈنىدە بالاغا ھۆكۈمگە خالايمىس قىلىشقانلىقىنى ئېسىلىتكىن، چۈنكى شەنبە كۈنىدە بېلىقلار سۇ ئۈستىگە لېيلەپ چىقاتتى، شەنبە كۈنىدىن باشقا كۈنلەردە چىقمايتتى» (سۈرە ئەئراف، 163 - ئايەت)

يەھۇدىيلار ئاللاھ تائالادىن بىر مۇقەددەس ئارام ئېلىش كۈنى تەيىنلەپ بېرىشنى تىلىگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئاللاھ تائالا شەنبە كۈنىنى مۇقەددەس دەم ئېلىش كۈنى قىلىپ بەلگىلەپ بەردى ۋە ئۇ كۈندە دۇنيالىق تاپاۋەتنى ھارام قىلدى. ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن شەنبە كۈنىدە بېلىقلارنى سۇ يۈزىگە ناھايىتى كۆپ مىقدارىدا لەيلەپ چىقىدىغان، ئەمما ئەتىسى يوقاپ كېتىدىغان قىلىپ قويغان ئىدى. يەھۇدىيلار بۇ سىناقتىن ئۆتەلمىدى. ئالدىغا كېلىپلا قالغان بۇ تەييار ئوۋنى كۆرگەندە، ئۇلار قانداقمۇ چىداپ تۇرالىسۇن؟ ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىش يۈزىسىدىنلا قاراپ تۇرۇپ، بۇنچە كۆپ ئوۋنى قانداقمۇ قولدىن بېرىپ قويىسۇن؟... بۇ ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. چۈنكى يەھۇدىيلارنىڭ تەبىئىتى بۇنىڭدىن كۆپ يىراق ئىدى.

ئاقىۋەت، ئۇلار ئىلاھىي قانۇنىنى بۇزۇپ، شەنبە كۈنىدە ئىلاھىي ھۆكۈمگە خىلاپلىق قىلدى. قايتىدىن رەزىللىككە چۆكتى. شەنبە كۈنى بىلىقلارنى كىچىكلەرگە ھەيدەپ توپلاپ ئەترابىغا توساق سالدى. بىلىقلارنى ئۇ كۈنى تۇتماي، ئەتىسى تۇشمۇ تۇشتىن تۇتۇشقا

باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن: «فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ» «بىز تۆلارغا: "سىلەر تەرىقەتتىن دەرەجە يوقىتىپ، قوغلىنىدىغان خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار" دېدۇق».

ئۇلار ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىنى ئەنە شۇنداق بۇزۇپ، ئازابقا ھەقلىق بولۇشقان ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئىراده ساھىبى ئىنسان بولۇش دەرىجىسىدىن ھايۋان دەرىجىسىگە چۈشۈپ قېلىشقا تېگىشلىك بولدى. شۇنىسى ئېنىقكى، ھايۋان دېگەن ئاشقازاننىڭ ئاۋازىدىن باشقىنى تەڭشىمايدۇ ۋە ئاشقازاندىنمۇ يۇقىسەك ئويلايدىغىنى بولمايدۇ. شۇڭا ئىنسانلارنىڭ ئالدىنقى خۇسۇسىيىتى بولغان مۇتلەق ئىراده ھەمدە ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىده مۇستەھكەم، سادىق بولۇش... قاتارلىق خاراكتېرنى تاشلىشى بىلەن تەڭ ئىنسانلىق دەرىجىسىدىن ھايۋانلىق دەرىجىسىگە چۈشتى.

ئۇلارنىڭ جىسمانىي جەھەتتىن مايمۇنغا ئوخشىشى مۇھىم ئەمەس، بەلكىم روھ، تەپەككۇر، ئاڭ، تۇيغۇ، مىجەز، تەبىئەت جەھەتلەردىن مايمۇنغا ئوخشاپ قالغان بولۇشى ۋە مايمۇنغا ئوخشاش ھەركەتلەرنى قىلىدىغان بولۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى ئىنسانىنىڭ پىكرى ھەردائىم ئۇنىڭ چىراي - شەكلىگە جىسىم - ھەرىكىتىگە، ئولتۇرۇش - قوپاشلىرىغا بېزەك بولىدۇ. ئىنساننىڭ ئىچكى پىكىر دۇنياسى تاشقى كۆرىنىشىگە ئالاھىده تەسىر كۆرسىتىدۇ.

بۇ ۋەقە ئەينى چاغدىكى ۋە شۇنىڭدىن كېيىنكى ھەرقايسى دەۋرلەردىكى ھەققانىيەت دۈشمەنلىرىگە نىسبەتەن كۆچلۈك ئاچچىق ساۋاق بولغان بولسا، مۇئمىنلەرگە نىسبەتەن ھەممە دەۋردە ئىنتايىن ئىبرەت بولۇپ كەلمەكتە. «فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ» «شۇنىڭ بىلەن، بىز تۆلارنىڭ ئاقىۋىتىنى زامانداشلىرى ئۈچۈن ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز- نەسىھەت قىلدۇق».

بۇ ساۋاقتىن كېيىن، ناھايىتىمۇ مەشھۇر كالا بوغۇزلاش ۋەقەسى بايان قىلىنىدۇ. بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى سۈرىلەردە بەنى ئىسرائىلنىڭ تارىخىي ۋەقەلىرى ھەققىده قىسقىچە ئىشارىلەر بىلەن كۆپايىلەنگەن بولۇپ، بۇ يەردە بولسا، رەسمى بىر ھېكايە شەكلىده ئىنتايىن تەپسىلى بايان قىلىنماقتا. چۈنكى بۇ ۋەقەلەر گەرچە بۇنىڭدىن ئىلگىرى مەككىده نازىل بولغان سۈرىلەردە بايان قىلىنغان بولسىمۇ، باشقا يەرلەردە بايان قىلىنمىغان ئىدى. بۇنىڭدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ مەيدانسىزلىقى، ئىتائەتسىزلىكى، ھۆكۈمنى ئىجرا قىلىشتا ھورۇن، ھانۇئاز، بېجىمبوشلىقى ئىنتايىن ياخشى سۈرەتلەپ بېرىلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا مەدىنە يەھۇدىلىرىمۇ گەۋدىلىك رولغا ئىگە.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ
بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ
لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا
مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ
لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ ٱلْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا۟ ٱلْـَٰٔنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا
وَمَا كَادُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا
ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْىِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

ئاندىن يەنە شۇ ۋەقەنىمۇ ئەسلاڭلارکى، ئەينى چاغدا، مۇسا ئۆز قۇمىگە: «ئاللاھ سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دېگەن ئىدى. ئۇلار: «بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن؟» دېدى. مۇسا: «مەن چاھىللاردەك ئىش قىلىشتىن ئاللاھقا سېغىنىپ ياناھلىق تىلەيمەن» دېدى[67]. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن ئۆز پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە قانداق كالا ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا: «ئاللاھ ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس، ئۇتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى، سىلەر بۇيرۇلغاننى قىلىڭلار» دېدى[68]. ئۇلار يەنە: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا ئېيتتىكى، «ئاللاھ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان سايىسىرىق بولسۇن دېدى»[69]. ئۇلار يەنە: «پەرۋەردىگارىڭدىن قانداق كالىنىڭ تەلەپ قىلىنىدىغانلىقىنى ئوچۇق سوراپ، بىزگە بايان قىلغىن، بىز ئۇنى مۇئەيىنلەشتۈرۈشتە تەمتىرەپ قالدۇق. خۇدا خالىسا، ئۇنى چوقۇم تايىمىز» دېدى[70]. مۇسا چاۋاب بېرىپ: «ئاللاھ ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۆندۈرۈلگەن بولماسلىقىنى، بىجىرىم، ئالىسى يوق بولۇشىنى ئېيتتى» دېدى. ئۇلار: «ئەمدى تولۇق بايان قىلدىڭ» دەپ توۋلىشىپ كەتتى. ئاندىن ئۇلار كالىنى بۇغۇزلىدى، بولمىسا، ئۇلار بۇ ئىشنى قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى[71]. يەنە شۇ ۋەقەنىمۇ ئەسلاڭلارکى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن ۋە شۇ ھەقتە دەتالاش قىلىشىپ، بىر ـ بىرىڭلارنى «قاتىل» دەپ ئەيىبلىگىلى باشلىغان ئىدىڭلار. ئاللاھ سىلەر يوشۇرماقچى بولغاننى ئاشكارىلاش قارارىغا كەلدى[72]. شۇ چاغدا بىز دېدۇقكى: «ئۆلتۈرۈلگەن كىشىنىڭ جەسىدىگە ئۇنىڭ (يەنى كالا گۆشىنىڭ) بىر پارچىسى بىلەن ئۇرۇڭلار» قاراڭلار! ئاللاھ ئۆلۈكلەرنى شۇنداق تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ، قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ[73].

بۇ كىچىك قىسسىنىڭ قۇرئان كەرىمدىكى بايان تەرزىنى بىر قانچە نۇقتىدىن مۇلاھىزە قىلىش مۇمكىنچىلىكى مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرسى شۇكى، بۇ قىسسە يەھۇدىيلارنىڭ مىللىي مىجەز، خاراكتېرىنى ۋە ئاتا مىراس تەبىئىتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ھەمدە بۇ

قىسسە ئارقىلىق ئۆلۈمدىن كېيىنكى ھاياتنىڭ ماھىيىتى، ئۇلۇمدىن كېيىن قايتىدىن تىرىلدۈرۈپ تۇرغۇزۇلۇشنىڭ خاراكتېر جەريانى، شۇنداقلا ياراتقۇچىنىڭ چەكسىز كۈچ-قۇدرىتى نامايەن قىلىنىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يەنە، قىسسىنىڭ بايان ۋە ئىپادە ئۇسلۇبىنىڭ بەدىئىي ئارتۇقچىلىقلىرى، باشلىنىشى ۋە ئاخىرلىشىشى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ مەزمۇن تەرتىپى بىلەن بولغان ئۆزئارا ماسلىشىشچانلىقىمۇ دىققەتنى ئالاھىدە ئۆزىگە تارتىدۇ.

قىسقارتىپ ئېيتقاندا، بۇ كالا ھېكايىسى يەھۇدىيلارنىڭ مىللى قىياپىتىنى ناھايىتى يۇقىرى ماھارەت بىلەن ئىپادىلەپ بېرىدۇ. ھىدايەتنىڭ پاك، ساپ ھەم سۈزۈك سەرچەشمىسى بولغان بۇ ئىلاھىي ۋەھىي بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ قەلب باغلىنىشلىقىنىڭ ئاللىبۇرۇن ئۇزۇلۇپ بولغانلىقى، "غەيىپكە ئىمان"، "ئاللاھقا تەۋەككۇل قىلىش"نىڭ پرىنسىپلىرى ئۈستىگە نازىل بولغان ئىلاھىي ھىدايەتنى قوبۇل قىلىشتىن مەھرۇم ئىكەنلىكى، ئاللاھنىڭ ئەھكاملىرىنى ۋە يولىورۇقلىرىنى قوبۇل قىلىشتا ھەردائىم ئىككىلىنىپ، ئارقىغا سۈرەپ، يالغان باھانىلارنى كۆرسىتىپ كەلگەنلىكى، كۆپ ھاللاردا، زۇۋانداراڵىقى ۋە قاپ يۈرەكلىكى تۈپەيلىدىن دىننىڭ سىمۋوللۇق ئاساسلىرىنىمۇ مەسخىرە قىلىشتىن يانمايدىغانلىقى مەلۇم بولىدۇ.

ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى ئاللاھنىڭ ھۆكمىنى ئۇلارغا ئوچۇق ئاڭلىتىپ: «إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تَذۡبَحُواْ بَقَرَةٗ » «تاللاھ سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دەيدۇ. شۇنىسى ئېنىقكى، بۇ ھۆكۈم سۆز جەھەتتىن شۇ قەدەر ئوچۇق ھەم ساپ ئىدىكى، ئۇنى دەرھال ئىجرا قىلىشقا بولاتتى. يەنە كېلىپ، ھۆكۈمنى ئاڭلاتقان پەيغەمبەرمۇ ئۇلارنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك رەھنەماسى بولۇپ، ئاللاھ تائالا ئۇلارنى ئۇنىڭ پېتەكچىلىكى بىلەنلا پىرئەۋن ئەھلىنىڭ ئېغىر زۇلمىدىن قۇتقۇزغان ۋە بۇ قۇتقۇزۇشمۇ ئاللاھنىڭ ئالاھىدە مەرھىمىتى ھەمدە كۆزىتىپ، يول كۆرسىتىشى ئاساسىدا ئىنتايىن ھەيران قالارلىق مۆجىزىۋي شەكلىدە ئەمەلىيلەشكەن ئىدى. ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرىمۇ بۇنىڭ ھەرگىز ئۆز شەخسىي قارىشى ياكى شەخسىي ھۆكمى ئەمەسلىكىنى، بەلكى ئاللاھنىڭ ھۆكمى بولۇپ، شۇنىڭغا بىنائەن ئۇلارغا پېتەكچىلىك قىلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئوچۇق ئۇقتۇرۇپ قويغان ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇلارنىڭ ئەسلىدە نېمە دەپ جاۋاب بېرىشى كېرەكلىكى ۋە نېمە دەپ جاۋاب بېرىۋاتقانلىقىغا. قېنى بىر قاراپ بېقىڭ! مانا ئۇلار تازىمۇ ئەدەپسىزلىك، ھاماقەتلىك ۋە ھاياسىزلىق بىلەن ئۆز پەيغەمبىرىگە: «بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن؟» دەپ جاۋاب بەرمەكتە.

بۇ پەسكەشلىككە قارىمامدىغان! ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئاللاھنى تونۇيدىغان ئادەتتىكى بىر ئادەم ئەمەس، بەلكى ئاللاھنىڭ شۇنچە ئۇلۇغ پەيغەمبىرىمۇ نورمال ئىشلار ئۈياقتا تۇرسۇن، ھەتتا ئاللاھنىڭ شۇنچە مۇھىم ئەھكام ئىشلىرىدىمۇ ئاللاھنىڭ نامى بىلەن پۈتۈن خەلقى ئالەمنى مەسخىرە قىلالايتتى. شۇڭا ئۇلار: «أَتَتَّخِذُنَا هُزُوٗا» «بىزنى مەسخىرە قىلۋاتامسەن؟» دېمەكتە ئىدى.

مۇسا ئەلەيھىسسالام بۇنداق ئەخمىقانە، پەسكەشلەرچە بۆھتانغا نىسبەتەن: «نەئۇزىبىللاھ» دېيىشتىن باشقا نېمىمۇ دېيەلىسۇن؟ شۇڭا ئۇ ئىنتايىن يۇمشاق ئىشارە ۋە كىنايىلەر بىلەن ئاللاھقا قانداق ئىھتىرام قىلىش لازىملىقىنى بىلدۈردى. ئۇلارغا بۇنداق ئىشنى ئاللاھنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتىدىن بىخەۋەر، ئاللاھنىڭ مۇقەددەس قەدىر - قىممىتى قەلبىدە يەر ئالمىغان كىشىدىن باشقىسى سادىر قىلمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈردى ۋە ئۇلارغا: «أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ» «من جاھىللاردەك ئىش قىلىشتىن ئاللاھقا سېغىنىپ ياناھلىق تىلەيمىن» دېدى.

بۇ ھىدايەت، كۆرسەتمە ئەمدىلىكتە ئۇلارنىڭ ھۇشىنى تېپىۋېلىشىغا ۋە ئۆز پەرۋەردىگارى تەرەپكە يۈزلىنىشىگە، شۇنداقلا پەيغەمبىرىنىڭ ھۆكمىنى ئىجرا قىلىشىغا يېتەرلىك ئىدى. ئەمما بەنى ئىسرائىل بەرىبىر بەنى ئىسرائىل بولغانلىقى ئۈچۈن ھۆكۈم كېلىپ بولغىچە ئىجرا قىلىشى نەدىمۇ مۇمكىن بولسۇن دەيسىز؟

شۇنداق، ئەسلىدە ئۇلار ھۆكۈم ئاسان چاغدا بىر كالىنى تۇتۇپ، بوغۇزلاپلا ئاللاھنىڭ ھۆكمىنى ۋە پەيغەمبىرىنىڭ ئىشارىتىنى ئاسانلا ئىجرا قىلالايتتى. لىكىن دەل شۇ پەيتتە ئۇلارنىڭ ھىلىگەر تەبىئىتى ئويغاندى ۋە ئاتا مىراس خاراكتېرى ئالدىدا مەغلۇپ بولۇپ: «قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ» «بىز ئۈچۈن ئۆز پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە كالىنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دەپ سوئال قويۇپ تۇرىۋېلىشتى. ئۇلار قويۇۋاتقان سوئالدىكى سۆزلەردىنلا تېخىچە ئۇلارنىڭ: «مۇسا ئەلەيھىسسالام چاخچاق قىلىۋاتامدۇ - قانداق؟» دېگەن گۇماندا ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇلار شۇنچە ئەستايىدىللىق بىلەن دەسلەپتە گويا ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەمەس، پەقەت مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭلا پەرۋەردىگارىدەك: «بىز ئۈچۈن ئۆز پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى» دېيىشسە، ئارقىدىنلا بۇ ئىش گويا ئۇلارغا ئەمەس، پەقەت مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئاللاھقىلا مۇناسىۋەتلىكتەك: «بىزگە كالىنىڭ "قانداق نەرسە" ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دېيىشىدۇ. بۇ يەردە گەرچە مەقسەت كالىنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلىشتەك قىلسىمۇ، ئەمما ماھىيەتتە ئۇلار مەسخىرە قىلغان شەكىلدە خۇددى كالىنى بىلمەس ئادەمدەك، «كالا! كالا دېگەن زادى قانداق نەرسە؟!» دەپ سوراشماقتا ئىدى، ۋەھالەنكى مۇسا ئەلەيھىسسالام دەسلەپتىلا بىر كالىنى تۇتۇپ، بوغۇزلىسا بولىدىغانلىقىنى ئۇلارغا ئوچۇق ئوقۇتۇرۇپ قويغان ئىدى. شۇڭا مۇسا ئەلەيھىسسالام يەنىلا ئۇلارنىڭ سوئالىنى نەزەردىن ساقىت قىلغان ھالدا توغرا جاۋابنى قايتۇرۇپ، ئۇلارنى توغرا يولغا ئەكىلىشكە تىرىشتى. ئۇلارنىڭ ئەسلىدىكى سوئالىغا جاۋاب قايتۇرۇپ، كالىنىڭ ماھىيىتى ھەققىدە بولمىغۇر مۇنازىرىلەرنى قىلىشىپ يۈرۈشنىڭ ئورنىغا، ئەقىلىسىز ھاماقەت، پاسىقلارنى توغرا يولغا يېتەكلەش ئۈچۈن تەيىنلەنگەن تەدبىرلىك ئىسلاھاتچى ئۇستازدەك جاۋاب قايتۇرۇپ: «قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ» «ئاللاھ ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ

ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى» دەيدۇ. يەنى، بەكمۇ قېرىپ كەتمىگەن، بەكمۇ ياش ئەمەس، ئوتتۇرا ياشلىق بولسۇن - دەيدۇ. ئارقىدىنلا ئۇلارغا نەسىھەت قىلىپ تەكىتلىگەن هالدا: «فَٱفْعَلُواْ مَا تُؤْمَرُونَ» «سىلەر بۇيرۇلغانچە ئىجرا قىلىڭلار» دەيدۇ.

ناۋادا ئۇلار ھۆكۈم ئىجرا قىلىشنى خالىغانلا بولسا ئىدى، بۇ سۆزلەر پۈتۈنلەي يېتەرلىك بولۇپ، يەنى ئىسرائىللىنى تولۇق قانائەت تاپقۇزالايتتى. پەيغەمبەر ئۇلارنى ئىككى قېتىم توغرا يولغا ئەكىلىپ بولغان ۋە ئۇلارغا ئاللاھ بىلەن مۇناسىۋەتلىك سوئال - جاۋابنىڭ ۋە ئۇنىڭدىن مەنپەئەتلىنىشنىڭ ئەدەپ - قائىدىلىرىنى ئۆگىتىپ بولغان ئىكەن، ئۇلار چوقۇم كالىلىرى ئىچىدىن بەكمۇ قېرىپ كەتمىگەن ۋە بەكمۇ ياش بولمىغان، ئوتتۇرا ياشلىق بىرىنى تۇتۇپلا بوغۇزلىشى كېرەك ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار بۇ پەرزنىڭ مەسئۇلىيىتىنى تېزلا ئادا قىلغان ۋە ئۆزلىرىنى ئارتۇقچە مۇشەققەتلەرگە تىقۋالماي، ئاللاھنىڭ ھۆكمىنى دەرھال ئىجرا قىلغان بولاتتى. بىراق بەنى ئىسرائىل يەنىلا بەربىر بەنى ئىسرائىل ئىدى... شۇڭا ئۇلار يەنە: «قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا» «بىز ئۆچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلسۇن» دەپ سوئال قويۇشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار: «بىز ئۆچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنكى» دېگەننى ئۆچىنچى قېتىم تەكرارلىغان بولدى. ئۇلارنىڭ بۇنچە تەكرارلاپ چىڭ تۇرۇۋۇلۇشى نەتىجىسىدە، ئۇلارغا تەپسىلى جاۋاب بېرىشكە توغرا كەلدى. شۇڭا ئۇلارغا: « قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّـٰظِرِينَ» «ئاللاھ ھەقىقەتەن "ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان سايىرىق بولسۇن" دېدى» دەپ جاۋاب بېرىلدى.

شۇنداق قىلىپ، ئىلگىرى شۇنچە ئاسان بېجىرگىلى بولىدىغان ئاددى بىر ئىشنى ئۇلار ئۆزلىرى قىيىنلاشتۇرۇپ، مۇرەككەپلەشتۈردى. ئەمدىلىكتە، ئۇلار قانداقلا بىر كالىنى ئەمەس، بەلكى قېرىپمۇ كەتمىگەن، بەك ياشمۇ بولمىغان، ئوتتۇرا ياش، رەڭگى ساپسېرىق، پارقىراق، ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇرۇق - ئاۋاق، كۆرۈمسىز ئەمەس، بەلكى قارىسا ئادەمنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلغۇدەك دەرىجىدە بىر كالىنى بوغۇزلىمىسا بولمايدىغان يەرگە يەتكەن ئىدى. شۇنىسى ئېنىقكى، كالا تازا سېمىز، قاملاشقان، ھاياتى كۈچى ئۇرغۇپ، شاش، چاپچېپ تۇرىدىغان، رەڭگى پارقىراق بولغاندىلا ئاندىن ئادەمنىڭ قەلبىنى خۇش قىلالايدۇ. چۈنكى كىشىلەر ئۇلاغلارنىڭ شۇنداق سۈپەتلىك بولۇشىنى ياقتۇرىدۇ. ئوموميەن ئۇرۇق - ئاۋاق، سەت جانۋارلارنى يامان كۆرۈپ، ئوتتۇرا ياش، چىرايلىق، جانۋارلاردىن سۆيىنىدۇ.

قىسقىسى، بەنى ئىسرائىلنىڭ ئىشنى ئۇنچۇۋالا ئارقىغا سوزۇشى ئادەتتىن تاشقىرى ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىك ئىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇلار يەنە بولدى قىلماي، ئۆزىنىڭ ئازغۇنلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، مەسىلىنى تېخىمۇ مۇرەككەپلەشتۈرۈشكە ۋە ئۆزلىرىنى تېخىمۇ قىيىنچىلىققا تىقىشقا باشلىدى. شۇڭا ئاللاھ تائالامۇ ئۇلارنىڭ پوزىتسىيىسىگە

بىنائەن ئۆز ھۆكمىنى تېخىمۇ قىيىنلاشتۇردى. شۇنچە تەپسىلاتلاردىن كېيىنمۇ، ئۇلار يەنە بىردىنلا كالىنىڭ ماھىيەت، خاراكتېرى ھەققىدە سوئال سوراشقا باشلىدى.

«قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ» «ئۇلار يەنە: "پەرۋەردىگارىڭدىن زادى قانداق كالىنىڭ تەلەپ قىلىنىدىغانلىقىنى ئوچۇق سوراپ بىزگە بايان قىلغىن" دېيىشتى».

ئۇلار ئۆزىنىڭ بۇنداق سوئال سوراشلىرىغا ۋە سوزۇپ - تارتىپ يۈرۈشلىرىگە قارىتا: «إِنَّ ٱلۡبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيۡنَا» «بىز ئۇنى مۇئەيەنلەشتۈرۈشتە گاڭگىراپ قالدۇق» دەپ سەۋەب كۆرسەتتى.

ئاندىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئوساللىقىنى ھېس قىلغاندەك بىر تەرزدە: «إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهۡتَدُونَ» «ئاللاھ خالىسا، ئۇنى چوقۇم تاپىمىز» دېيىشتى.

بۇ تۇگىمەس ئېزىلەڭگۈ خۇشامەتچىلىك، ئايىغى چىقماس بەس - مۇنازىرىلەر نەتىجىسىدە، ھۆكۈمنى تېخىمۇ قىيىن، مۇرەككەپلەشتۈرۈش، شۇنداقلا تاللاش ۋە ئەمەل قىلىشنىڭ كەڭرى دائىرىسىنى تېخىمۇ تارلاشتۇرۇش، شۇ ئارقىلىق تەلەپ قىلىنىۋاتقان كالىغا يەنە بىر قانچە سۈپەتلەرنىمۇ قوشۇشتىن باشقا چارە قالمىغان ئىدى. ۋەھالەنكى، ئىلگىرى بۇنچە سۈپەتلەرنىڭ ھېچ كېرىكى يوق بولۇپ، ھۆكۈمنى ئىجرا قىلىشنىڭ دائىرىسىمۇ ناھايىتى كەڭ ئىدى.

شۇڭا: «قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٞ لَّا ذَلُولٞ تُثِيرُ ٱلۡأَرۡضَ وَلَا تَسۡقِي ٱلۡحَرۡثَ مُسَلَّمَةٞ لَّا شِيَةَ فِيهَا» «مۇسا ئەلەيھىسسالام جاۋاب بېرىپ: "ئاللاھ ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۈندۈرۈلگەن بولماسلىقىنى، بىجىرىم، ئالىسى يوق بولۇشىنى ئېيتتى" دېدى».

ئەمدىلكتە كالا شاش، كۆڭۈلنى سۆيۈندۈرىدىغان، رەڭگى سېرىق، پارقىراق، ئوتتۇرا ياش بولۇپلا قالماستىن، بەلكى يەنە ئەمگەككە سېلىنمىغان، يەر ھەيدىتىلمىگەن، ئېكىن سۇغۇرۇشقا سېلىنمىغان، رەڭگىدىمۇ ھېچ بىر داغ بولمىغان بولۇشى كېرەك ئىدى.

ئىش مانا شۇ دەرىجىگە يەتكەندىلا، ئۇلار ھوشىنى تاپتى. ئىشنى تېخىمۇ مۇرەككەپلەشتۈرۈپ، نۇرغۇن شەرتلەرنى قوشقۇزۇپ، ئۆزىنىڭ ئەمەل دائىرىسىنى تېخىمۇ تارلاشتۇرۇپ، ئاخىرقى چەككە يەتكەندىن كېيىن، ئاندىن: «قَالُواْ ٱلۡـَٰٔنَ جِئۡتَ بِٱلۡحَقِّ» «ھە، ئەمدى توغرا گېنى قىلدىڭ» دەپ توۋلىشىپ كەتتى.

گويا ئىلگىرى قىلىنغان گەپلەر "توغرا" ئەمەس ئىدى، مانا ئەمدىكى باسقۇچقا كەلگەندىلا مۇسا ئەلەيھىسسامنىڭ قىلغان سۆزلىرى "توغرا" بولغان ئىدى.

«فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفۡعَلُونَ» «ئاندىن ئۇلار كالىنى بوغۇزلىدى. بولمىسا، ئۇلار بۇ ئىشنى قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى».

ئۇلار ئىلاھىي ھۆكۈمنى ئىجرا قىلىپ، ئىلاھىي پەرزنى ئادا قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ھېكايىنىڭ ئاخىرىدا ئاللاھ تائالا ئۇلارغا بۇ كالىنى نېمە ئۈچۈن بوغۇزلاشقا بۇيرىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا ۖ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

يەنە شۇ ۋەقەنىمۇ ئەسلەڭلارگى، ئۇز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشنى ئۆلتۈرگەن ۋە شۇ ھەقتە دەتالاش قىلىشىپ، بىر-بىرىڭلارنى «قاتىل» دەپ ئەيىبلىگىلى باشلىغان ئىدىڭلار. ئاللاھ سىلەر يوشۇرماقچى بولغانىنى ئاشكارىلاش قارارىغا كەلدى[72]. شۇ چاغدا بىز دېدۇقكى، «ئۆلتۈرۈلگەن كىشىنىڭ جەسىدىگە ئۇنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۇرۇڭلار» قارارىغا، ئاللاھ ئۆلۈكلەرنى شۇنداق تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى جۈشەنسۇن دەپ، قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ[73].

مانا بۇ يەردە، بىز كالا ھېكايىسىنىڭ ئاللاھنىڭ چەكسىز قۇدرىتىنى نامايەن قىلىپ بېرىدىغان باشقا بىر تەرىپىگە يۆتكەلگەن بولىمىز. بۇ ئارقىلىق ھايات بىلەن ماماتنىڭ ماھىيىتى، ئۆلۈمدىن كېيىن قايتا تىرىلدۈرۈشنىڭ خاراكتېر جەرياىنى مەلۇم بولىدۇ. بۇ يەردىكى سۆز ئۇسلۇبى ھېكايە تەرزىنىڭ ئورنىغا خىتاب تۈسىنى ئالىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇشتىكى ھېكمىتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئەسلى ۋەقە مۇنداق ئىدى:

ئۇلار بىرسىنى ئۆلتۈرگەن بولۇپ، ھەممەيلەن مەسئۇلىيەتتىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن جىنايەتنى بىر - بىرىگە دوڭگىمەكتە ئىدى. ئەمما ئوتتۇرىدا ھېچ بىر شاھىد يوق ئىدى. ئاللاھ تائالا ئۆلگەن كىشىنى تىرىلدۈرۈپ، ئۇنىڭ تىلى بىلەن ھەقنى ئوتتۇرىغا چىقىرىشنى خالىدى. دەسلىۋىدە، كالىنى بوغۇزلاشقا بۇيرىغانلىقى بولسا، ئەشۇ ھەققانىي گۇۋاھلىقنىڭ تاشقى ۋاستىسى بولۇپ، كالىنىڭ بىر پارچە گۆشى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرغاندا، ئۆلۈك تىرىلىپ قوپاتتى. ئاخىرى راستىنلا شۇنداق بولدى. ئۇلار ئۆلۈكنى بوغۇزلانغان كالىنىڭ بىر پارچە گۆشى بىلەن ئۇردى. ئۆلۈك تىرىلدى ۋە ئۆز تىلى بىلەن قاتىلىنى ئېيتىپ بەردى. جىنايەتنىڭ ئۇستىگە يېپىلغان پەردىلەر قايرىپ تاشلاندى. شۇنداق قىلىپ، ئاللاھ تائالا ئەڭ كۈچلۈك دەلىل بىلەن ھەقنى ھەق، باتىلنى باتىل قىلىپ ئوتتۇرىغا چىقاردى.

سوئال شۇكى، بۇنداق تاشقى سەۋەب - ۋاستىلەرنىڭ زادى نېمە ھاجىتى؟ ئاللاھ تائالا ئۇنىڭسىزمۇ ھېچبىر سەۋەبسىز ئۆلۈكنى تىرىلدۈرەلەيتتىغۇ؟ بوغۇزلانغان كالا بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن كىشىنىڭ ئوتتۇرىسىدا زادى قانداق مۇناسىۋەت بار؟

بەنى ئىسرائىلنىڭ ئادىتىگە كۆرە، ئومۇمەن ئاللاھقا يېقىنلىق قىلىشنىڭ ۋاستىسى ئورنىدا كالا قۇربانلىق قىلىناتتى. بىراق بوغۇزلانغان كالىنىڭ بىر پارچە گۆشى بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن كىشىنى ئۇرغاندا، ئۇنىڭ تىرىلىپ قوپۇشىدىن ئىبارەت بۇ مەنزىرىگە كەلسەك،

گۆش پارچىسىدا بىرەر ھاياتلىق ئامىلى يوق ئىدى، بەلكى پەقەت ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلۇغ قۇدرىتىنى نامايەن قىلىپ بېرىۋاتقان تاشقى سەۋەبتىنلا ئىبارەت بولۇپ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى ئىنساننىڭ بىلىپ يېتەلىشى مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا گەرچە كىشىلەر ئۇنىڭ تەسىرى ۋە نەتىجىسىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈۋاتقان بولسىمۇ، ئەمما ئۇلۇكنى تىرىلدۈرۈشنىڭ بۇ يولى ئۇلارنىڭ ئەقىل - ئىدراكىدىن تاشقىرى ئىدى.

«كَذَٰلِكَ يُحْيِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ» «ئاللاھ ئۇلۇكلارنى مانا شۇنداق تىرىلدۈرىدۇ» يەنى، خۇددى سىلەر ئۆز كۆزىڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرىۋاتقاندەك مۇشۇنداق تېرىلدۈرىدۇ. شۇنداقتىمۇ سىلەر ئۇنىڭ ھەقىقىتىدىن خەۋەرسىز قىلىۋېرىسىلەر، قانداقلارچە تىرىلگەنلىكىنى بىلەلمەيسىلەر. بۇنىڭدىكى مەقسەت شۇكى، ئاللاھ تائالا ئۆلگەن ئىنسانلارنى ئەنە شۇنداق جاپا - مۇشەققەتسىزلا قايتا تىرىلدۈرلەيدۇ.

ئۇلۇم بىلەن ھاياتنىڭ ماھىيىتى ئوتتۇرىسىدا باشنى قايدۇرغۇدەك دەرىجىدە ناھايىتى يىراق مۇناسىپە بولىدۇ، بىراق ئاللاھنىڭ قۇدرىتىگە نىسبەتەن بۇ ئىنتايىن ئاددى پەرق بولۇپ، ئۇلۇم بىلەن ھايات ناھايىتى ئاسانلا بىر ئىشتۇر.

- قانداقسىگە؟...

- شۇنداق، ھېچبىر ئەقىل مانا بۇ "قانداقسىگە؟"نىڭ تەكتىگە يېتىپ بارالمايدۇ. ئۇنى ھېچ كىشى بىلەلمەيدۇ. ئۇلۇم بىلەن ھاياتنىڭ سىرىنى بىلىش ماھىيەتتە ئاللاھنىڭ سىرىنى بىلگەنلىكتۇر. بۇ پانى جاھاندا ئاللاھنىڭ سىرىغا يېتىش مۇمكىن ئەمەس. ئىنسان پەقەت بۇ سىر - ھېكمەتلەر ئۈستىدە تەپەككۇر يۈرگۈزۈپ، ساۋاق، ئىبرەت ۋە نەسىھەت ھاسىل قىلالايدۇ.

«وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» «ئاللاھ سىلەرنى جۈملىدىن دەپ، قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ».

ئەمدى بىز سۆز تەرتىپى بىلەن ئىپادە گۈزەللىكى ئوتتۇرىسىدىكى ماسلىشىشچانلىق ئۈستىدە توختىلىمىز.

بىز بۇ قىسقا ھېكايىنىڭ باشلىنىشىدا ئۆزىمىزنى ئالدى - كەينىنى بىلگىلى بولمايدىغان مەجھۇللۇق ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك ھېس قىلىمىز. ھېكايىنىڭ باش قىسمىدا ئاللاھ تائالانىڭ نېمە ئۈچۈن كالا بوغۇزلاشقا بۇيرىغانلىقىنى خۇددى بەنى ئىسرائىل ئۆزىمۇ بىلەلمىگەندەك، بىزمۇ بىلەلمەي قالىمىز. ئەسلىدە ئۇ ئارقىلىق بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئاللاھقا ئىتائەت قىلىش ۋە رازىلىق بىلەن باش ئېگىش تۇيغۇسىنى سىناش مەقسەت قىلىنماقتا ئىدى.

ئاندىن ھېكايىنىڭ ئەسلى قىسمى باشلىنىپ، ئۇنىڭدا مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن قەۋمى ئارىسىدا سۆزلىشىش داۋام قىلىدۇ. سۆزلىشىش تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەنچە بۇ سۆھبەتكە ئاللاھ

تائالامۇ قاتنىشىدۇ، بىراق ئاللاھ بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوتتۇرىسىدا قانداق سۆزلەرنىڭ بولۇنغانلىقىنى بىلگىلى بولمايدۇ. ۋەھالەنكى، ھەرقېتىمدا بەنى ئىسرائىل قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا: "پەرۋەردىگارىدىن سوراپ ئېيتىپ بېرىش" شەرتىنى قويىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالاممۇ ئالدى بىلەن پەرۋەردىگارىدىن سوراپ، ئاندىن جاۋاب بېرىدۇ. بىراق ئايەتنىڭ سۆز تەرتىپىدە مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھدىن نېمىلەرنى سورىغانلىقى ۋە ئاللاھنىڭ نېمە دەپ جاۋاب قايتۇرغانلىقى ھەققىدە ھېچ نەرسە دېيىلمەيدۇ. دەل مانا بۇ سۈكۈت ئاللاھنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا ۋە بۈيۈك مەرتىۋىسىگە ناھايىتىمۇ ماسلاشقان بولۇپ، ناۋادا ئاللاھ بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوتتۇرىسىدىمۇ خۇددى بۇ ۋەقەدىكى بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ تەرسالارچە سۆز قىلىش خاراكتېرىگە ئوخشاش سوئال - جاۋابلار بولۇپ قالغان بولسا ئىدى، ئەلبەتتە ئاللاھنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا قەتئىي مۇناسىپ بولمىغان بولاتتى.

ئاخىرىدا، خۇددى ئەينى چاغدا بەنى ئىسرائىلغا نىسبەتەن كۈتۈلمىگەن ئىش بولغاندەك، تۇيۇقسىزلا ئاللاھ تائالا بەنى ئىسرائىلنى بوغۇزلانغان كالىنىڭ جانسىز گۆش پارچىسى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرۇشقا ۋە ئۇنىڭ قانداقلارچە قايتىدىن تىرىلىپ سۆز قىلىدىغانلىقىنى كۆرۈشكە بۇيرۇيدۇ. ۋەھالەنكى، كالىنىڭ گۆش پارچىسىدا نە ھاياتلىق، نە ھاياتلىقنىڭ بىرەر ئېلمىنتى يوق ئىدى.

قىسقىسى، قۇرئان كەرىمنىڭ باشقا قىسقىچە، گۈزەل ھېكايىلىرىگە ئوخشاش بۇ قىسقا ھېكايىدىمۇ مەزمۇن يۆنىلىشىگە ئۇيغۇن شەكىلدە پەۋقۇلئاددە بىر ھېكمەتلىك ئىپادە ئۇسلۇبى ئىشلىتىلگەنلىكىنى كۆرىمىز.

قىسسىنىڭ بۇ ئاخىرقى مەنزىرىسىنىڭ تۈگەنچە قىسمىدا، شۇنداقلا قىسسىدىن ئىلگىرىكى ئىبرەتلىك كۆرۈنۈشلەر ۋە ئىبرەتلىك ۋەقەلەر نەتىجىسىدە: «ئەمدى بەنى ئىسرائىلنىڭ قەلبى يۇمشاپ، ئاللاھقا بولغان قورقۇنچ ھەم تەقۋالىق تۇيغۇلىرى ئويغۇنۇپ قالسا، ئەجەپ ئەمەس» دېگەننى ئۈمىد قىلىشقا بولاتتى. ئەمما سۆزنىڭ ئاخىرى دەل كۈتۈلگەننىڭ ئەكسىچە سۆزلەر بىلەن تاماملىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، چوقۇم ھەيرەتتە قالماي تۇرالمايمىز.

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

ئەمما شۇنداق ئالامەتلەرنى كۆرگەندىن كېيىنمۇ دىلىڭلار تاشتەك قېتىپ كەتتى. بەلكى قاتتىقلىقتا ئۇنىڭدىنمۇ ئېشىپ كەتتى. چۈنكى تاشلارنىڭ ئارىسىدا ئىچىدىن بۇلاق ئېقىپ چىقىدىغانلىرىمۇ بار. پېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ ئاللاھدىن قورقۇپ، دوملاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار؛ ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرسىز ئەمەستۇر[74].

بۇ يەردە ئۇلارنىڭ قەلبى تاشقا ئوخشىتىلماقتا ھەمدە تاشقا ئوخشىتىلىش بىلەن تەڭ ئۇلارنىڭ تاشتىنمۇ قاتتىق قاقشاللىشىپ كەتكەنلىكى تەسۋىرلەنمەكتە. بەنى ئىسرائىل قەۋمى بۇ يەردە ئوخشىتىلۇاتقان تاشنى ئوبدان بىلەتتى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇلار تاشتىن 12 قۇدۇقنىڭ ئېتىلىپ چىققانلىقىنىمۇ ۋە ئاللاھنىڭ بىر تەجەللى قىلىشى بىلەن تاغنىڭ پارچە - پارچە بولۇپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوشسىزلىنىپ يىقىلىپ چۈشكەنلىكىنىمۇ ئۆز كۆزلىرى بىلەن كۆرگەن ئىدى. لېكىن كۆرىمىزكى، مۇشۇنچە ئىشلاردىن كېيىنمۇ ئۇلارنىڭ قەلبى ئازراقمۇ يۇمشاي دېمىگەن ئىدى. ئۇ كاپىر قەلبلەر ئاللاھتىن قورقۇپ لەرزىگە كەلمەيتتى. تېخىمۇ بەك قاتمالىشاتتى... قاقشاللىشاتتى. شۇڭا ئۇلارغا: «وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» «ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرسىز ئەمەستۇر» دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلمەكتە ئىدى.

مۇشۇنىڭ بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ كۆپۈرلۈققا، پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقىرىشقا، ھىلە - نەيرەڭ، پىتنە - پاسات، بۇزۇقچىلىققا، ھۆكۈمگە خىلاپلىق قىلىش، ئاسىيلىق، ئاللاھتىن قورقماسلىق، قاقشال يۈرەكلىك، باھانەخورلۇق، ھىلىگەرلىككە تولغان پۈتۈن تارىخىنىڭ دەسلەپكى قىسمى تامامىلاندى.

****

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

75 - دىن 103 - گىچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ

بِٱلرُّسُلِ ۖ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ ۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾ قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا

www.uyghurkitap.com

مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ كِتَـٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾
وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟
يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ
حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ
وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟
لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟
يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

(ئى مۇئمىنلەر جامائەسى! دەۋىتىڭلار ئارقىلىق) يەھۇدىيلارنىڭ ئىمان ئېيتىشنى ئۈمىد قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى ئۇلاردىن بىر گورۇھ ئادەم ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاب چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ (قەستەن) ئۆزگەرتىۋەتتى. (75) ئۇلار مۇئمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەيتتى. بىر- بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېيىشقانلىرىدا: «يەرۋەردىگارىڭلار قېشىدا مۇئمىنلەر سىلەرگە قارشى پاكت كۆرسەتسۇن دەپ ئاللاھ سىلەرگە بىلدۈرگەن ۋەھيىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈيەتلىرىنى) ئۇلارغا سۆزلەپ بەرەمسىلەر؟ (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر!» دەيتتى. (76) يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى ئاللاھنىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئۇقمامدۇ؟ (77) ئۇلارنىڭ ساۋاتسىزلىرى كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) ئۇقمايدۇ، (ئەھبارلىرى ئويدۇرۇپ چىققان) ئويدۇرمىلارنىلا بىلىدۇ، گۇمان بىلەنلا ئىش قىلىدۇ. (78) كىتابنى ئۆز قوللىرى بىلەن يېزىپ ئۇنى ئاز پۇلغا سېتىش (يەنى دۇنيانىڭ ئازغىنا مەنپەئەتى) ئۈچۈن، بۇ ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل بولغان دېگۈچىلەرگە ۋاي! قولى بىلەن يازغانلىرى (يەنى تەۋراتنى ئۆزگەرتكەنلىكلىرى) ئۈچۈن ئۇلارغا ۋاي! (بۇنىڭ بىلەن) ئېرىشكەن (ھارام) نەرسىلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا ۋاي! (79) ئۇلار: «بىزنى دەۋزەخ ئوتى ساناقلىق كۈنلەرلا كۈيدۈرىدۇ» دەيدۇ. (ئۇلارغا) «سىلەرگە ئاللاھ شۇنداق قىلىشقا ۋەدە بەرگەنمۇ، (ۋەدە بەرگەن بولسا) ئاللاھ ۋەدىسىگە ھەرگىزمۇ خىلايلىق قىلمايدۇ ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغانىنى ئاللاھ نامىدىن دەۋاتامسىلەر؟» دېگىن. (80) ئۇنداق ئەمەس (سىلەرنى دەۋزەخ ئوتى كۈيدۈرىدۇ)، گۇناھ قىلغان ۋە گۇناھقا چۈمۈپ كەتكەنلەر ئەھلى دەۋزەختۇر، ئۇلار دەۋزەختە مەڭگۈ قالىدۇ. (81) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئەھلى جەنەتتۇر. ئۇلار جەنەتتە مەڭگۈ قالىدۇ. (82) ئۆز ۋاقتىدا بىز ئىسرائىل ئەۋلادىدىن ئاللاھدىن باشقىغا ئىبادەت قىلماسلىققا، ئاتا- ئانىسىغا، خىش- ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە ياخشىلىق قىلىشقا، كىشىلەرگە ياخشى سۆز قىلىشقا، ناماز ئۆتەشكە، زاكات بېرىشكە ئەھدە ئالدۇق. ئاراڭلاردىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقىڭلار ئەھدىدىن يېنىۋالدىڭلار، سىلەر ھەمىشە (ئەھدەڭلاردىن) يېنىۋالسىلەر. (83) ئۆز ۋاقتىدا بىر- بىرىڭلارنىڭ قېنىنى تۆكمەسلىككە، بىر- بىرىڭلارنى يۇرتلىرىڭلاردىن ھەيدەپ چىقارماسلىققا سىلەردىن چىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق. كېيىن بۇنى (يەنى ئەھدىنى) ئېتىراپ قىلغان ئىدىڭلار، بۇنىڭغا ئۆزەڭلار گۇۋاھسىلەر. (84) كېيىن سىلەر (ئەھدىنى بۇزۇپ) بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈردۈڭلار، ئىچىڭلاردىن بىر تۈركۈم كىشىلەرنى يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقاردىڭلار، گۇناھ ۋە دۈشمەنلىك قىلىش بىلەن، ئۇلارنىڭ قارشى تەرىپىدىكىلەرگە ياردەم بەردىڭلار، ئۇلار ئەسىر چۈشۈپ كەلسە، فىدىيە بېرىپ قۇتقۇزۇۋالسىلەر، ھالبۇكى، ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن

ھەيدەب چىقىرىش سىلەرگە ھارام قىلىنغان ئىدى (يەنى بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈرۈش ۋە يۇرتىدىن ھەيدەب چىقىرىشنى راۋا كۆرسىلەرۇ، ئۆلارنىڭ ئەسىرگە چۈشۈپ دۈشمەنلىرىڭلارنىڭ قولىدا بولۇپ قېلىشنى راۋا كۆرمەيسىلەر). سىلەر كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) بىر قىسىم ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسىم ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى يەقەت ھاياتىي دۇنيادا خورلۇققا قېلىش، قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتۇر. ئاللاھ قىلمىشىڭلاردىن غايىل ئەمەستۇر. (85) ئەنە شۇلار ئاخىرەتنى بېرىپ، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى سېتىۋالغان كىشىلەردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۆلاردىن ئازاب يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۆلارغا ياردەممۇ قىلىنمايدۇ. (86) شەك- شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن ئارقىمۇ ئارقا پەيغەمبەرلەر ئەۋەتتۇق، مەريەم ئوغلى ئىساغا مۇجىزىلەر بەردۇق، ھەمدە ئۇنى روھۇلقۇدۇس (يەنى جىبرىئىل) بىلەن يۇلىدۇق، ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر كۆڭلۈڭلارغا ياقمايدىغان بىرەر نەرسە ئېلىپ كەلسە، تەكەبىۇرلۇق قىلىۋېرەمسىلەر؟ بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدىڭلار، يەنە بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈردۈڭلار. (87) ئۆلار: «دىللىرىمىز پەردىلەنگەن» دېدى. ئۇنداق ئەمەس، ئۆلارنىڭ كۇفرى سەۋەبلىك ئاللاھ ئۆلارغا لەنەت قىلدى، ئۆلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز. (88) ئۆلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن ئۆلاردىكى كىتاب (تەۋرات)نى تەستىقلايدىغان كىتاب (قۇرئان) نازىل بولغان چاغدا (ئۇنىڭغا ئىشەنمىدى)، ئىلگىرى ئۆلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ۋاستە قىلىپ) كافىرلارغا قارشى ئۆزلىرىگە ياردەم كىلىشنى تىلەيتتى، ئۆلار بىلىدىغان (تەۋراتتا سۈيىتى بايان قىلىنغان) پەيغەمبەر كەلگەن چاغدا ئۇنى ئىنكار قىلدى. ئاللاھ كافىرلارغا (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۇگەنچىسىنى ئىنكار قىلغان يەھۇدىيلارغا) لەنەت قىلدى. (89) يەھۇدىيلارنىڭ ئاللاھ نازىل قىلغان قۇرئاننى ئىنكار قىلىشى ئاللاھنىڭ ئۆز يەزلىنى (يەنى پەيغەمبەرلىكنى) خالىغان بەندىسىگە چۈشۈرگەنلىكىگە ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىندۇر. ئۆلارنىڭ ئۆزلىرىنى (يەنى ئىماننى) كۇفرىغا سېتىشى ئەجەب يامان ئىشتۇر. ئۆلار ئۈستى- ئۈستىگە غەزەپكە تىگىشلىك بولدى. كافىرلار خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ. (90) ئۆلارغا: «ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار» دېيىلسە، ئۆلار: «ئۆزىمىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا) ئىمان كەلتۈرىمىز» دەيدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىنكى كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ، ھالبۇكى ئۇ (يەنى قۇرئان) ھەقتۇر، ئۆلارنىڭ قولىدىكى كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر. (ئۆلارغا) «سىلەر (تەۋراتقا) ئىشىنىدىغان بولساڭلار، ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈردۈڭلار؟» دېگىن. (91) مۇسا سىلەرگە ھەقىقەتەن ئېنىق مۇجىزىلەرنى كەلتۈردى، مۇسا (تۇر تېغىغا كەتكەن)دىن كېيىن، ئۆزەڭلارغا زۇلۇم قىلىپ موزاينى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار. (92) ئۆز ۋاقتىدا بىز سىلەردىن (تەۋراتقا ئەمەل قىلىشقا) چىن ۋەدە ئالغان ئىدۇق، سىلەرگە: «مەن نازىل قىلغان كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار (بولمىسا ئۈستۈڭلارغا تاغنى تاشلايمىز)» دەپ تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلىدۇق، ۋە تەۋراتقا قۇلاق سېلىڭلار (دېدۇق). ئۆلار: «سۆزۈڭگە قۇلاق سالدۇق، ئەمرىڭگە ئاسىيلىق قىلدۇق» دېيىشتى. ئۆلارنىڭ كۇفرى تۈيىلىدىن دىللىرىغا موزاينىڭ مۇھەببىتى سىڭىپ كەتتى. ئۆلارغا: «ئەگەر سىلەر مۇئمىن بولساڭلار، ئىمانىڭلار سىلەرنى ئەجەب يامان ئىشقا بۇيرۇيدىكىنا؟ (سىلەر مۇئمىن ئەمەس، چۈنكى ئىمان موزايغا چوقۇنۇشقا بۇيرىمايدۇ)» دېگىن. (93) ئۆلارغا: «ئەگەر ئاخىرەت يۇرتى (يەنى جەنەت) ئاللاھنىڭ قېشىدا (سىلەر گۇمان قىلغاندەك) باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، (سىلەرنى جەنەتكە ئۆلاشتۇرىدىغان) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار! (جەنەت بىزگىلا خاس دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» دېگىن. (94) ئۆلار قىلغان يامان ئەمەللىرى سەۋەبلىك، ئۆلۈمنى ھەرگىزمۇ ئارزۇ قىلمايدۇ. ئاللاھ زالىملارنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر. (95) شۈبھىسىزكى، ئۆلارنى ھاياتقا ھەمە كىشىدىن، ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ ھېرىس كۆرسىن؛ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرۈش ئۆلارنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايدۇ. ئاللاھ ئۆلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر. (96) ئېيتقىنكى، «جىبرىئىلغا دۈشمەن بولغان ئادەم (ئاللاھغا دۈشمەندۇر)، چۈنكى ئۇ (يەنى جىبرىئىل) ئاللاھنىڭ ئەمرى بىلەن ئۆزىدىن ئىلگىرىكىنى (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇچى، توغرا

www.uyghurkitap.com

يول كۆرسەتكۈچى، مۇئمىنلەرگە بېشارەت بەرگۈچى قۇرئاننى سېنىڭ قەلبىڭگە نازىل قىلدى. (97) كىمكى ئاللاھنى، ئاللاھنىڭ پەرشتىلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن تۇتىدىكەن (ئاللاھنى دۈشمەن تۇتقان بولىدۇ)، شۈبھىسىزكى، ئاللاھ كافىرلارنى دۈشمەن تۇتىدۇ» . (98) شەك- شۈبھىسىزكى، ساڭا بىز روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، ئۇلارنى پەقەت توغرا يولدىن چىققانلارلا ئىنكار قىلىدۇ . (99) ھەر قاچان ئۇلار بىرەر ئەھدە تۈزۈشسە، بىر تۈركۈمى ئۇنى بۇزىدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) تولىسى (تەۋراتقا) ئىمان ئېيتمايدۇ . (100) ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە، (ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك دەلىللىرىنى) بىلمەيدىغانىدەك، ئاللاھنىڭ كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) ئارقىسىغا چۈرۈۋېتىدۇ (يەنى تەۋراتنىڭ سۆزلىرىگە ئەمەل قىلمايدۇ) . (101) ئۇلار سۇلايمانىڭ زامانىدىكى شەيتانلارنىڭ (سېھىرگەرلىكىگە ئائىت) سۆزلىرىگە ئەگەشتى. سۇلايمان (سېھىرگەر بولغىنى ۋە سېھىر ئۆگىنىش بىلەن) كافىر بولغىنى يوق، لېكىن شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كافىر بولدى، ئۇلار بابىلدىكى ھارۇت- مارۇت دېپىلىدىغان ئىككى پەرشتىگە نازىل قىلىنغان سېھىرنى ئۆگىنەتتى. (بۇ ئىككى پەرشتە) بىز كىشىلەرنى سىنايمىز، كافىر بولمىغىن، دېمىگىچە ھېچ كىشىگە سېھىر ئۆگەتمەيتتى. ئۇلار بۇ ئىككىسىدىن ئەر- خوتۇننى بىر- بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى (يەنى سېھىرگەرلىكنى) ئۆگىنەتتى. ئۇلار (سېھىر ئارقىلىق) ئاللاھنىڭ رۇخسىتىسىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەلمەيتتى. ھالبۇكى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، يايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. يەھۇدىيلار (تەۋراتنى تاشلاپ) سېھىرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە (ئاللاھنىڭ رەھمىتىدىن ۋە جەنىتىدىن) ھېچ نېسىۋە يوق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇلار جانلىرىنىڭ بەدىلىگە سېتىۋالغان نەرسىسىنىڭ (يەنى ئۆزلىرى ئۈچۈن سېھىر ئۆگىنىشنى تاللىشىنىڭ) ئەجەبمۇ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى كاشكى بىلسە ئىدى . (102) ئەگەر ئۇلار ئىمان كەلتۈرسە (سېھىرنى تاشلاپ) ئاللاھدىن قورقسا، (ئۇلار ئۈچۈن) ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، كاشكى ئۇلار بۇنى بىلسە ئىدى (103).

سۇرە بەقەرەنىڭ بىز شەرھىلەپ ئۆتكەن ئىلگىرىكى بۆلۈمىنىڭ خاتىمىسى بەنى ئىسرائىلغا ئەسكەرتىش بېرىش بىلەن، شۇنداقلا ئاللاھنىڭ ئۇلارغا قانداق ئىنئاملارنى ياغدۇرۇپ تۇرغانلىقىنى، بۇنىڭغا قارىتا ئۇلارنىڭ قانداقلارچە تەرسالىق بىلەن تەكرار - تەكرار كۈپرانى نېمەتلىك قىلىپ كەلگەنلىكلىرىنى ئەسلىتىپ ئۆتۈش بىلەن تاماملانغان بولۇپ، ئۇنىڭدا بەزىدە يىغىنچاق، بەزىدە تەپسىلى شەكىلدە ئاللاھنىڭ ئىنئاملىرى ۋە بەنى ئىسرائىلنىڭ ئىتائەتسىزلىك قىلىش ۋەقەلىرى بايان قىلىنغان ئىدى. بۆلۈمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قىسمى «بەنى ئىسرائىلنىڭ قەلبى ھىدايەتنى قوبۇل قىلىش ئىشىدا قاتتىق تاشقا ئوخشاش قېتىپ، قاتماللىشىپ كەتكەن. بەلكى تاشتىنمۇ بەك قاقشاللىشىپ كەتكەن» دېگەن باھا بىلەن تاماملانغان ئىدى. ئەمدىكى ماۋزۇيىمىز بولغان ئايەتلەردە بولسا، خىتابنىڭ يۆنىلىشى ئىسلام جامائىتىگە بۇرۇلىدۇ ۋە مۇسۇلمانلارغا ئۇلارنىڭ ھېكايىسى بايان قىلىنىپ، بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ نەقەدەر مەككار، پىتنىخور قەۋم ئىكەنلىكى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. يەھۇدىيلارنىڭ تەبىئىتى ۋە ئۇزۇن تارىخىنى يورۇتۇپ بېرىش ئاساسىدا مۇسۇلمانلار جامائىتىنى ئۇلارنىڭ ھىلە - مىكىر، نەيرەڭۋازلىقلىرىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ.

يەھۇدىيلارنىڭ مەككارلىقى ھەققىدە بۇنچە ئۇزۇن توختىلىش، يەنە كېلىپ، ئوخشاش بولمىغان نۇقتىلاردىن ئۇ قەدەر تەكرارلاش شۇنى ئىپادىلەپ بېرىدۇكى، ئەينى چاغدا ئۇلار

مۇسۇلمانلارغا ۋە ئىسلام دىنىغا قارشى كەڭ كۆلەمدە سۇيقەست تۈزۈپ، كېچەيۇ كۈندۈز ئىسلام ھەرىكىتىگە زىيانكەشلىك قىلىشنىڭ كويىدىلا يۈرىۋاتقان بولۇپ، شۇڭا بۇ ھەقتە تەپسىلى تۇختىلىشقا توغرا كەلمەكتە ئىدى.

سۆز داۋامىدا خىتاب بەزىدە بەنى ئىسرائىل تەرەپكە بۇرۇلۇپ، ئاللاھنىڭ ئۇلاردىن قانداق ۋەدىلەرنى ئالغانلىقى، ئۇلارنىڭ ۋەدىسىنى بۇزۇپ، قانداقلارچە گۇمراھ بولغانلىقى، پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىپ، ھەتتا ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەشگەشمىگەنلىكى سەۋەبىدىنلا قانچىلىغان پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرگەنلىكى، ھەمدە يەنە ئاللاھنىڭ شەرىئىتىگە خىلاپلىق قىلىپ، قانداق ناتوغرا بەس - مۇنازىرە، جېدەل - ماجرالارنى قىلىپ يۈرگەنلىكى، قوللىرىدىكى شەرىئەت قانۇنىغا قانداقلارچە ئۆزگەرتىش كىرگۈزگەنلىكى مۇسۇلمانلارغا ئېيتىپ بېرىلىدۇ.

بۇ يەردە، ئۇلارنىڭ مۇسۇلمانلار بىلەن قىلىشقان بەس - مۇنازىرىلىرىنىڭ ۋە تەرسالارچە ھۆججەتۋازلىقىنىڭ بىر قسىم ئۆرنەكلىرى ئوتتۇرىغا سۇنۇلىدۇ. ئۇلارنىڭ دەۋالىرىنىڭ ئەسلى ھەقىقىتىنى ئېچىپ تاشلاش ھەمدە كەلتۈرىۋاتقان دەلىللىرىنىڭ ئاجىزلىقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىپ، باتىل سۇيقەستلىرىگە قارشى روشەن ھەققانىيەتنى ئوپئوچۇق ئوتتۇرىغا چىقىرىش ھەققىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يوليورۇق بېرىلىدۇ.

مەسىلەن، ئۇلار ئۆزلىرىنى: «بىز جەھەننەمدە ساناقلىق بىرقانچە كۈنلا قالىمىز، چۈنكى بىز ئاللاھنىڭ ئارزۇلۇق، ئەتىۋارلىق بەندىلىرى، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مەرتىۋىمىز ناھايىتى يۇقىرى» دەپ خىيال قىلىشاتتى. شۇڭا ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى: «ئەجىبا سىلەر ئاللاھدىن (قانداقتۇر) تۇ خىلاپلىق قىلمايدىغان بىرەر ۋەدە ئالغانمۇ؟ ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغاتتى ئاللاھ نامىدىن سۆزلۈۋاتامسىلەر؟» دەپ سوراپ بېقىشقا بۇيرۇيدۇ.

ئۇلار ئىسلام تەرەپكە دەۋەت قىلىنغاندا بولسا: «بىز يەقەت ئۆزىمىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقىلا ئىمان كەلتۈرىمىز» دەيدۇ. شۇ داۋىرىنىڭ سىرتىدا كەلگەن كىتاب (قۇرئان)غا ئىشىنىشنى ئىنكار قىلىدۇ. ۋەھالەنكى تۇ (يەنى قۇرئان) ھەق ۋە ئۇلارنىڭ ئىلگىركى تەلىماتلىرىنى تەستىقلىغۇچى ئىدى».

شۇڭا ئاللاھ تائالا يەھۇدىيلارنىڭ مەزكۇر ئىمان دەۋاسىنىڭ پۈچەكلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھۆكۈم قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئۇلارغا دېگىنكى، "ئەگەر ئۆزەڭلارغا كەلگەن كىتابقىلا ئىشىنىدىغان بولساڭلار، ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن ئاللاھنىڭ (ئۆز ئىجىڭلاردىن چىققان) پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈردۈڭلار؟"».

«سىلەرگە مۇسا ھەقىقەتەن ئوچۇق مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن ئىدى، شۇنداقتىمۇ سىلەر زالىملىقىڭلار تۈپەيلىدىن مۇسا (تۇر تېغىغا كەتكەن)دىن كېيىنلا، موزايىنى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار. يەنە شۇنىمۇ ئەسلەڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەپ، بىز سىلەردىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق، سىلەرگە قاتتىق تەكىتلەپ: «بىز بېرىۋاتقان يوليورۇقلارغا قەتئىي بوي سۇنۇڭلار ۋە قۇلاق سىلىپ ئاڭلاڭلار» دېگەن ئىدۇق. سىلەرنىڭ ئەجداتلىرىڭلار: «بىز ئاڭلىدۇق، ئەمما ئىتائەت قىلمايمىز» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ باتىل يەرەسلىكى شۇ دەرىجىگە يەتكەنكى، دىللىرىغا يۈتۈنلىي موزايلا سىڭىپ

www.uyghurkitap.com

كىتكىن ئىدى. ئۇلارغا ئېيتقىنكى: «ئەگەر سىلەر مۇتمىن بولساڭلار، ئىمانىڭلار سىلەرنى ئەجەب يامان ئىشقا بۇيرۇيدىكىنا؟»

ئۇلار يەنە ئاخىرەتنىڭ پەقەت ئۆزلىرىگىلا مەخسۇس ئىكەنلىكىنى، باشقىلارنىڭ ھىچ قانداق نېسىۋىسى يوقلۇقىنى دەۋا قىلىشاتتى. شۇڭا ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۇلارنى دوئىلغا چاقىرىشقا ۋە: «قېنى ھەر ئىككى تەرەپ بىر مەيدانغا تەڭ تۇپلۇنۇپ، ئارىمىزدىن قايسىمىز يالغانچى بولساق، شۇنى ئاللاھنىڭ ھالاك قىلىشى ئۈچۈن بەددۇئا قىلىشىپ باقمايلىمۇ!» دەپ جەڭ ئېلان قىلىشقا بۇيرۇيدۇ.

«ئۇلارغا، "ئەگەر ئاللاھنىڭ نەزىرىدە ئاخىرەت يۇرتى (جەنەت) سىلەر ئويلىغاندەك باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، ئۇنداقتا ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىشىڭلار كېرەك ئىدىغۇ! ئەگەر ئەشۇ خىيالىڭلاردا راستچىل بولساڭلار" دېگىن» دەيدۇ. ئاندىن ئايەتتە ئۇلارنىڭ ئۆلۈمنى مەڭگۈ ئارزۇ قىلالمايدىغالىقىنى ئاللاھ ئۆزى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ راستىنلا شۇنداق بولىدۇ. يەھۇدىيلار دوئىلغا چۈشۈشتىن قاچىدۇ. چۈنكى ئۇلار قىلىۋاتقان دەۋاسىنىڭ يالغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ.

دېمەك، سۆز داۋامىدا يەھۇدىيلار قاتتىق تەنقىد قىلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ مەككارلىقى ئىچىپ تاشلىنىدۇ، مۇسۇلمانلارغا ئۇلاردىن ھوشيار تۇرۇش كېرەكلىكى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلىدۇ. بۇنىڭدىن مەقسەت، مۇسۇلمانلارنىڭ سېپىگە مەخپى زىيانكەشلىك قىلىش ئارقىلىق ئىتىپاقسىزلىق تېرىماقچى بولۇۋاتقان ئەينى چاغدىكى يەھۇدىيلارنىڭ سۇيقەستىنى ئىشقا ئاشۇرماسلىق ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ھۇشيارلىقىنى ئوستۇرۇش ئىدى. مانا بۇگۈنكى دەۋردىمۇ مۇسۇلمانلار خۇددى ئىلگىرى مەدىنىدىكى ئەجداتلىرى ئۇچرىغاندەكلا يەھۇدىيلارنىڭ ھىلە - مىكىر، نەيرەڭۋازلىقلىرىغا ئۇچراپ كەلمەكتە. بىراق ناھايىتى ئەپسۇسلانغان ھالدا شۇنى ئېيتماي بولمايدۇكى، بۇگۈنكى مۇسۇلمانلار قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ رەببانىي يوليورۇقلىرىدىن ئىلگىرىكى ئەجداتلىرى مەنپەئەتلىنىپ، مەدىنىدە يەھۇدىيلارنىڭ سۇيقەستلىرىنى مەغلۇپ قىلغاندەك لايىقىدا مەنپەئەتلىنەلمەي كەلمەكتە. ۋاھالەنكى، ئۇ چاغلار ئىسلام يېڭى باش كۆتۈرگەن ۋە ئىسلام جامائىتى تېخى يېڭىدىن تەشكىللىنىۋاتقان دەۋر ئىدى. يەھۇدىيلار مانا شۇ چاغدىن تارتىپ، تاكى ھازىرغا قەدەر پۈتۈن شۇملۇقلىرى ۋە ھىلە - نەيرەڭلىرىنى ئىشقا سېلىپ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىلگىرىكى قۇرئانىي يادروسىغا ئىگە بولۇپ قالماسلىقى ۋە ئەشۇ ئاساسلىق كۈچ مەنبەسىگە تايىنىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئۇلارنى دىنىدىن يىراقلاشتۇرۇشقا ۋە قۇرئان كەرىمدىن ئۇزاقلاشتۇرۇشقا تىرىشىپ كەلمەكتە. چۈنكى بۇ ئۈممەت ئۆزىنىڭ ھەقىقىي يادرو مەنبەلىرىدىن ۋە مەرىپەت بۇلاقلىرىدىن قانچە مەھرۇم قالغانسېرى، يەھۇدىيلار شۇنچە راھەت - پاراغەت سۈرەلەيدۇ. شۇنىسى ھەقىقەتكى، بۇ ئۈممەتنى قانداقلا كىشى قۇرئاندىن ۋە دىنىدىن ئۇزاقلاشتۇرماقچى بولىدىكەن، مەيلى ئۇ بۇ ئىشنى بىلىپ ياكى بىلمەي، خالاپ ياكى خالىماي قىلىۋاتقان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، مۇتلەق ھالدا يەھۇدىيلارنىڭ يالاقچىسىدۇر. چۈنكى بۇ ئۈممەت ئىمانىي ھەقىقەتتىن، ئىمانىي تۇرمۇش تۈزۈمىدىن، شەرىئەت ۋە ئىسلام قانۇنىدىن قانچە يىراقلاشقانسېرى، يەھۇدىيلار شۇنچە خەۋپسىز، راھەت ياشىيالايدۇ. بۇنىڭ

سەۋەبى شۇكى، مۇسۇلمان ئۈممەتنىڭ مەۋجۇتلىقى، ئۇنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى ۋە غالىبىيىتىنىڭ يېگانە ھەقىقىي مەنبەسى پەقەت ئىسلام ۋە ئىماندىنلا ئىبارەتتۇر. مانا بۇ بىرلا يول ۋە مۇشۇ بىرلا يول كۆرسەتكۈچ بەلگىسى مۇسۇلمانلارنى كۆزلىگەن مەنزىلگە يەتكۈزەلەيدۇ.

****

ئىمان ئىقتىدارى

أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُواْ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓاْ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

ئى مۇسۇلمانلار! ئەمدىلىكتە بۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) ئىمان ئېيتىشنى ئۈمىد قىلامسىلار؟ ھالبۇكى ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەملەر(نىڭ ئادىتى شۇ بولۇپ كەلگەنكى،) ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ ياخشى چۈشىنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزگەرتىۋېتەتتى[75]. ئۇلار (مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىمان كەلتۈرگەن) مۇئمىنلەر بىلەن ئۇچرىشىقانلىرىدا: «بىزمۇ بۇنىڭغا ئىمان ئېيتمىز» دەيدۇ. بىرە- بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېيىشقانلىرىدا: «ئاللاھنىڭ سىلەرگە ئاشكارىلىغانلىرىنى پەرۋەردىگارىڭلار ئالدىدا (ئاخىرەتتە) ئۇزىڭلارغا قارشى ياكىت بولسۇن دەپ، ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟» دەيدۇ[76]. ئەجىبا بۇلار ئۆزلىرىنىڭ يوشۇرغان ياكى ئاشكارىلىغانلىرىنى ئاللاھنىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئۇقمامدۇ؟ ئاللاھ ھەممە ئىشتىن خەۋەرداردۇر[77]

ئالدىنقى تېمىنىڭ ئاخىرىدا ئاللاھ تائالا بەنى ئىسرائىلنىڭ قەلب ھالىنى تەسۋىرلەپ بەرگەن بولۇپ، بىز ئۇنىڭدىن ئۇلارنىڭ نەقەدەر قاقشال يۈرەكلىك، ئۆزگەرمەس قەلب، قاتمال ئىددىيەلىك كىشىلەر ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتكەن ئىدۇق. ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ قەلبىنى ئېچىدىن بىرەر تامچىمۇ سۇ چىقمايدىغان ھەمدە قول بىلەن ئاسان سىلىغىلىمۇ بولمايدىغان، بىرەر نەرسىنىڭ ئۇنۇشى ياكى ئېچىدە بىرەر ھاياتلىق ئېلىمىنتىنىڭ تېپىلىشى قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان، ئىنتايىن قاتتىق، ناھايىتىمۇ قوتۇر تاشقا ئوخشاتقان ئىدى.

بۇ تەسۋىر ئۇلارنىڭ ئەشۇ قاتمال مېڭىسى، پەسكەش تەبىئىتى، چىقىشالماس، مۇتەئەسسىپ ئىددىيىسى سەۋەبىدىن ھىدايەت يولىغا كېلىش سالاھىيىتىنى يوقىتىپ بولغانلىقىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. بۇ تەسۋىر ئارقىلىق يەھۇدىيلارنىڭ ھىدايەتكە كېلىشىدىن

ئۈمىد ئۈزۈلگەنلىكى تەرەپكە ئىشارە قىلغاندىن كېيىن، خىتابنىڭ يۆنىلىشى يەھۇدىيلارنى ھېلىھەم بولسىمۇ «ھىدايەت تېپىپ قالارمىكىن» دەپ ئويلاۋاتقان بىر قىسىم مۇسۇلمانلارغا يۆتكىلىدۇ. چۈنكى ئۇلار بىر ئاماللارنى قىلىپ، بەنى ئىسرائىلنى ئىمان نۇرى تەرەپكە ئېلىپ كېلىشكە، قەلبىگە ئىمان نۇرىنى سىڭدۈرۈشكە تىرىشاتتى. قۇرئان كەرىم مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدىكى بۇ خىل ئۈمىد - ئارزۇلارنىڭ ئىشقا ئاشمايدىغانلىقىنى ئىپادىلەپ، ئۇلارغا سوئال تەرزىدە خىتاب قىلىدۇ.

أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

ئى مۇسۇلمانلار! ئەمدىلىكتە بۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) ئىمان ئېيتىشىنى ئۈمىد قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى ئۇلاردىن بىر گورۇھ ئادەملەر(نىڭ ئادىتى شۇ بولۇپ كەلگەنكى،) ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ ياخشى چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزگەرتىۋېتەتتى.

دېققەت! بۇنداق كىشىلەرنىڭ ئىمان كەلتۈرۈشىنى كۈتكىلى بولمايدۇ. ئىمان ئېيتىدىغانلارنىڭ تەبىئىتى باشقىچە بولىدۇ. ئۇلاردا باشقىچە بىر سالاھىيەت بولىدۇ. ئىمان ئېيتىدىغان تەبىئەت ئاددى - ساددى، يۇمشاق كېلىدۇ. ئۇنىڭ قەلب دەرىزىلىرى بارچە نۇرلار ئۈچۈن ئوچۇق بولىدۇ. ئاللاھنىڭ ئەزەلىي ۋە ئەبەدىي ھىدايەت سەرچەشمىسىگە باغلىنىشقا ۋە ئۇنىڭ بىلەن سۇغۇرۇلۇشقا ھەر دائىم تەييار تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ھېس، ئېھتىيات ۋە ئاللاھتىن قورقۇش تۇيغۇلىرى بولىدۇ. ئۇلاردىكى بۇ تەقۋالىق ئۇلارنى ئاللاھنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ، چۈشىنىپ تۇرۇپمۇ، ئۇنى ئۆزگەرتىپ قويۇشتىن توسىدۇ. پەقەتكىنە شەخسىي خاھىشىنى ۋە ئەسەبىيىتىنى دەپلا، ئىلاھىي كالامغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزمەيدىغان بولىدۇ. چۈنكى ئىمان ئېيتىدىغان تەبىئەت پۈتۈنلەي ئاددى - ساددا كېلىدۇ، سۆزنى تولغاپ، بۇرمىلاپ ئوتتۇرىغا قويۇشتەك تەرسالىقتىن چوقۇم ساقلىنىدۇ.

بۇ يەردە ئىشارە قىلىنىۋاتقىنى يەھۇدىيلارنىڭ ئەڭ بىلىملىك تەبىقىسى بولۇپ، ئۇلار ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئۆزلىرىگە نازىل قىلىنغان كىتابلاردىكى ھەقىقەتلەرنى ئەڭ ياخشى بىلىدىغانلار ئىدى. يەھۇدى ئۆلىمالىرى ئۆز پەيغەمبىرىگە نازىل قىلىنغان تەۋراتنى ئاڭلاپ، چۈشىنىپ تۇرۇپمۇ، ئۇنى ئۆزگەرتىپ تاشلايتتى، ئەسلى سۆزنى باشقا بىر نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ قوياتتى. ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشى، قانداقتۇر كالامنىڭ توغرا ئورنىنى بىلەلمىگەنلىكىدىن ئەمەس ئىدى، بەلكى بىلىپ تۇرۇپ، قەستەن شۇنداق قىلاتتى. ھەتتا ئۆزلىرىنىڭ ئۆزگەرتىش كىرگۈزىۋاتقانلىقىنىمۇ ياخشى بىلىشەتتى. ئۇلارنىڭ پىكىر - ئەمەللىرىنىڭ يۈگىنى نەپسانىي خاھىشىنىڭ، شەخسىي غەرەزلىرىنىڭ ئالقىنىدا بولۇپ، ئۇلار پەسكەش مەقسەتلىرىنىڭ دېپىغا ئۇسۇل ئويناپلا يۈرەتتى. دېمەك، ئۇلار ئۆزى ئىمان كەلتۈرگەن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ كىتابىغا شۇنداق قەبىھ مۇئامىلە قىلغان يەردە، مۇھەممەد

سەلەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نازىل بولغان ۋە ئۇلار ئۆزلىرى ئىمان كەلتۈرمەيۋاتقان قورئان كەرىمگە ئۆنىكىدىنمۇ بەتتەر مۇئامىلە قىلىدىغانلىقى تۈرغانلا گەپ ئىدى. چۈنكى ئۇلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەزەلدىنلا ئىمان كەلتۈرمىگەن ئىدى. شۇڭا ئۆزىنىڭ ئەشۇ بۇزۇق ئىددىيىسى ۋە باتىل پوزىتسىيىسىدە قەستەن تەرسالىق قىلىشاتتى. بىز ئۇلارنىڭ بۇ خىل بۇزۇق ئىددىيەسى بىلەن باتىلدا مەھكەم تۇرۇۋېلىشلىرىغا قاراپ چىقىدىغان بولساق، ئىسلام دەۋىتىگە قارشىلىق قىلىشلىرى، شۇنداقلا ئىسلام ھەرىكىتىگە سۇيىقەستلەرنى تۈزۈپ، بۆھتان چاپلاپ يۇرۇشلىرى ئەلۋەتتە كۈتكىلى بولىدىغان تەبىئىي ھادىسە بولۇپ تۇيىلىدۇ.

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

ئۇلار (مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىمان كەلتۈرگەن) مۇئمىنلەر بىلەن ئۇچرىشقانلىرىدا: «بىزمۇ ئۆزىڭلا ئىمان ئېيتىمىز» دەيدۇ. يەنە بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانلىرىدا: «ئاخىرەتمۇ سىلەرگە ئاللاھنىڭ سىلەرگە ئاشكارىلىغانلىرىنى پەرۋەردىگارىڭلار ئالدىدا (ئاخىرەتتە) ئۆزىڭلارغا قارشى ياكت بولىدۇن دەپ، ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟» دەيدۇ.

ئۇلار ھەقنى يوشۇرىدىغان، ئاللاھنىڭ كالامىغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزىدىغان شۇنچە مەسئۇلىيەتسىز كىشىلەر تۇرسا، ئەجىبا سىلەر ئۇلارنى «سۆزىمىزگە كىرىدۇ» دەپ ئويلاۋاتامسىلەر؟ ئۇلارنىڭ تەبىئىتىگە رىياخورلۇق، ئالدامچىلىق، مۇناپىقلىق، نەيرەڭۋازلىق... قاتارلىق شۇنچە ئېپلاس ئىللەتلەر ئورناپ كەتكەن. تېخى ئۇلارنىڭ ئىچىدە شۇنداق كىشىلەرمۇ باركى، مۇسۇلمانلار بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا: «بىزمۇ ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ. يەنى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئىمان ئېيتقانلىقىنى، چۈنكى ئۇلارنىڭ قولىدىكى تەۋراتتىمۇ ئاخىر زامان پەيغەمبىرى ھەققىدە ئوچۇق بېشارەتلەر بېرىلگەن بولۇپ، ئۆزلىرىنىڭ ئەشۇ ئاخىر زامان پەيغەمبەرنى قاتتىق تەشنالىق بىلەن كۈتۈشۈاتقانلىقىنى، ھەمدە ئاللاھقا دۇئا قىلىپ: «ئەشۇ پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن بىزنى كاپىرلاردىن غالىپ قىلغىن» دەپ تىلەيدىغانلىقلىرىنى ئېيتىشىدۇ (ئاللاھ تائالامۇ ئۇلارنىڭ شۇنداق تىلەيدىغانلىقىنى بىلدۇرۇپ، 89 - ئايەتتە: «وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟» «ئۇلار (قورئان ۋە پەيغەمبەر كېلىشتىن ئىلگىرى) كاپىرلار ئۈستىدىن غەلبە تىلەيتتى» دېگەن). بىراق ئۆزئارا يالغۇز يەردە تېپىشقانلىرىدا بولسا، بىر - بىرىگە ئالاھىدە تەنبىھ قىلىشىپ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەقلىكىنى ئىسپاتلايدىغان تەۋراتتىكى بېشارەتلەرنى مۇسۇلمانلارغا ئېيتىپ بەرمەسلىكىنى قاتتىق جېكىلىشەتتى. «ئاخىرەتمۇ سىلەرگە ئاللاھنىڭ سىلەرگە

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ بىكى تادرىسى

ئاشكارىلىغانلىرىنى يەرۋەردىگارىڭلار ئالدىدا (ئاخىرەتتە) ئۆزىڭلارغا قارشى ياكت بولىنۇن دەپ، ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟» دېيىشەتتى.

مانا بۇ يەردە، ئۇلارنىڭ ئىلاھى مەرىپەتكە نىسبەتەن ئەما تەبىئىتى غالىپ كەلگەن بولىدۇ. ئۇلار ئاللاھنىڭ ھەققانىيەت ئىلمىدىنمۇ ۋە ھەقىقي سۈپەتلىرىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىنمۇ خالىي كۆرۈنىدۇ. ئۇلار ئۆز كۆڭلىدە: «ناۋادا بۇ سۆزلەرنى مۇسۇلمانلارغا ئېيتىپ بەرمىسەك، ئاللاھ بىزنى ھېچقانداق جاۋابكارلىققا تارتالمايدۇ، پەقەت سۆزلەپ بېرىپ قالغان ئەھۋالدىلا جاۋابكارلىققا تارتىدىغان دەلىل تېپىلغان بولىدۇ» دەپ ئويلىشىدۇ.

تېخىمۇ كۈلكىلىك يېرى شۇكى، ئۇلار بىر - بىرىنى ھەتتا «مۇشۇنىڭغىمۇ ئەقلىڭلارنى ئىشلەتمەمسىلەر؟» دەپ تەنقىد قىلىشىدۇ. ئەقىل - ئىدراك ساھىبى ئىنساننىڭ بۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرۈشى نېمىدېگەن غەلىتە، نېمىدېگەن كۈلكىلىك - ھە؟!

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

ئەجىبا بۇلار ئۆزلىرىنىڭ يوشۇرغانلىرى ياكى ئاشكارالىغانلىرىنىڭ ھەممىنى ئاللاھنىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئۇقمامدۇ؟ ئاللاھ ھەممە ئىشتىن خەۋەردارىدۇر.

ئەمدىلىكتە، قۇرئان كەرىم بەنى ئىسرائىلنىڭ ئەھۋالىنى مۇسۇلمانلارغا باشقا بىر نۇقتىدىن نامايەن قىلىپ بەرمەكتە. ئۇلارغا: «بۇلارنىڭ ئىچىدە ئىككى تەبىقە كىشىلەر بار. بىرىنچى تەبىقە ساۋاتسىز، ئوقۇمىغان كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار نازىل قىلىنغان ئىلاھى كالام ھەققىدە ھېچ قانچە مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس. ئۇلارنىڭ ئىددىيىسىدە پەقەت كونا خۇراپاتلار، شەك - شۈبھە، چىرايلىق ئارزۇ - ئۈمىدلەر يەر ئالغان. ئۇلار ئۆزلىرىنى: «بىز ئاللاھنىڭ سۆيۈملۈك، ئەتىۋارلىق بەندىلىرى، مەيلى قانچىلىك گۇناھ ئۆتكۈزسەكمۇ، ئاللاھ بىزنىڭ پۈتۈن گۇناھلىرىمىزنى ئەپۇ قىلىۋېتىدۇ» دەپ ئويلىشىدۇ. شۇڭا ئۇلار ئىددىيىسىدە ئاسانلا نىجاتلىق تېپىش ئۈمىدىنى قۇچاقلاپ ئولتۇرىدۇ.

ئىككىنچى تەبىقە بۇ خىل جاھالەتتىن ناھەق مەنپەئەتلىنىپ كېلىۋاتقانلار بولۇپ، ئۇلار ھېچ تەپتارتماستىن ئۆز ئالدىغا ئايەتلەرنى ئويدۇرۇپ چىقىدۇ. ئۆزىگە مەنپەئەتلىك شەرھىلەرنى بېرىپ، ئاللاھنىڭ كىتابىنىڭ مەنىسىنى باشقا بىر نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ. ئۆزى خالىغاننى يوشۇرۇپ، خالىغاننى كىشىلەرنىڭ ئالدىغا قويىدۇ. ئۆز قولى بىلەن يېزىپ چىققان نەرسىلەرنى ئاللاھنىڭ كالامى دەپ داۋراڭ سالىدۇ. ئۇلار پەقەت پانى دۇنيالىق شەخسىي مەنپەئەتى ئۈچۈن، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ كاتتىلىقىنى ۋە كىشىلەر ئارىسىدىكى رەھبەرلىك ئورنىنى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن بۇ تۈردىكى ئىشلارنىڭ ھەممىنى قىلىدۇ.

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

بۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر گۇرۇھ كىشىلەر ساۋاتسىزلار بولۇپ، كىتابنى تۇتقايدۇ، پەقەت ئۆزلىرىنىڭ ئاساسسىز ئۈمىد، ئارزۇلىرىغا كۆتۈرۈپ ئولتۇرىدۇ ۋە پەقەت ۋەھىم، گۇمانلىرى بىلەنلا ئىش قىلىدۇ[78]. ئۆز قولى بىلەن شەرىئەت كىتابىنى يېزىپ، ئۇنى ئازراقلا پايدا تېپىش ئۈچۈن كىشىلەرگە: «بۇ ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل بولغان» دېگۈچىلارنىڭ ھالىغا ۋاي. ئۇلارنىڭ ئۆز قوللىرى بىلەن يېزىشىغالغانلىرىغۇ ۋە تاپقان پايدىلىرىغۇ ھالاكەتنىڭ ۋاستىسىدۇر[79].

بۇ، ھەر ئىككى خىل تەبىقىنىڭ ۋە بۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ ئىلاھىي كىتابنىڭ ھۆكۈملىرىنى ئۆزگەرتىشتىن ۋاز كېچىپ، ھەقنى قوبۇل قىلىشنى قانداقمۇ كۆتكىلى بولسۇن؟ بۇنداقلارنى ئىمان ئېيتىپ، مۇسۇلمانلارنىڭ سۆزىگە كىرىپ قالار دەپ ئۈمىد قىلىش پايدىسىز. ئۇلارنى پەقەت ھالاكەت، ۋەيرانچىلىق كۈتمەكتە. بۇنداق بولۇشى ئۆز قوللىرى بىلەن يازغان نەرسىلەرنى ئاللاھقا دۆڭگەپ قويغانلىقى ئۈچۈن بولۇپ، بۇ ھالاكەت، ۋەيرانچىلىقلار ئۇلارنىڭ ئۆز تاپاۋىتىدۇر.

****

خام خىياللار

ئۇلارنىڭ ناتوغرا خاھىش، ئارزۇلىرىنىڭ بىرسى مەيلى قانچىلىك يامانلىق قىلسىمۇ ھەمدە ئىلاھىي ئەھكاملارغا مەيلى قانچىلىك خىلاپلىق قىلسىمۇ، يەنىلا نىجاتلىققا ئېرىشىش، جەھەننەمدە بىر قانچە كۈنلا قېلىپ، ئاندىن يەنە جەننەتكە يېنىپ چىقىش ئىدى. شۇنىسى ئېنىقكى، بۇ خىل خام خىيال ئاللاھنىڭ ئادالەت تۈزۈمىگە، دائىملىق قانۇنىيىتىگە ھەمدە مۇكاپات ۋە جازانىڭ توغرا تەسەۋۋۇرىغا پۈتۈنلەي خىلاپ. بۇ يەردىكى سوئال شۇكى، ئۇلار زادى نېمىگە ئاساسلىنىپ بۇنداق ئارزۇدا بولىدۇ؟ گويا ئاللاھ تائالا بىلەن ئۇلار ئارىسىدا بىرەر ئەھدە تۈزۈلۈپ، ئۇنىڭدا شۇنچىلىكلا جازا مۇئەييەنلىشىپ بولغاندەك، زادى قايسى ئاساسقا تايىنىپ شۇنداق بولىدىغانلىقىغا ئىشەنچ قىلالايدۇ؟

ئەسلىدە بۇ، ساۋاتسىز نادانلارنىڭ ئاساسسىز ئارزۇلىرى ۋە بىھۇدە گەپلىرىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ مەككار، ئالدامچى ئۇلىمالىرى ئويدۇرۇپ چىققان يالغانلارنىڭلا نەتىجىسىدۇر. بۇنداق ئارزۇلارغا يولىنىۋالغانلار توغرا ئەقىدە، توغرا ھايات نەزەريەسىنى تاشلاپ بولغان، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ھەقىقىي دىنى بىلەن مۇناسىۋىتىنى ئۈزگىلى ئۇزاق زامانلار بولغان كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار پەقەت ئۆز دىنىنىڭ نامىدىن ۋە بىر قانچىلىغان زاھىرى ئىبادەتلىرىدىن باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ. ئۇلار دىنىنىڭ ھەقىقىتىدىن ۋە ئەسلى ئوبيېكتىدىن بىخەۋەر. شۇڭا ئۇلار ئاشۇ خام خىياللىرىنى دوزاق ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشقا يېتەرلىك سانايدىغان ھەمدە ئاغزاكى ئويدۇرمىلارنى ئاللاھنىڭ ھۆكمى دەپ سۆزلەپ يۈرىيدىغانلاردۇر.

وَقَالُواْ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

ئۇلار: «دوزەخ ئوتى بىزگە پېقىنمۇ كېلىدۇ، جازامۇ پەقەت بىر قانچە كۈنلۈكلا بولىدۇ» دەيدۇ. ئۇلاردىن سورىغىنكى، «سىلەر ئاللاھدىن بىرەر ۋەدە ئالغانمۇ؟ (ئالغان بولساڭلار) ئاللاھ ۋەدىسىگە ھەرگىزمۇ خىلاپلىق قىلمايدۇ. ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغانىنى ئاللاھ نامىدىن دەۋاتامسىلەر؟»[80].

بۇ يەردە، ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارغا باتىلنىڭ بېشىنى يەنچىپ تاشلايدىغان بىر كۈچلۈك دەلىلنى تەۋسىيە قىلىپ: «سىلەر ئاللاھدىن بىرەر ۋەدە ئالغانمۇ؟ (ئالغان بولساڭلار) ئاللاھ ۋەدىسىگە ھەرگىزمۇ خىلاپلىق قىلمايدۇ؟ ئەگەر ئالغان بولساڭلار، قېنى ئۇ ئەھدە؟ زادى قەيەردە؟ ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغانىنى ئاللاھ نامىدىن دەۋاتامسىلەر؟» دەپ سوراشقا بۇيرىماقتا. بۇ سوئال تەرزى سۆزنى تېخىمۇ كۈچلەندۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سوئال شەكلىدە كېلىشى ياقتۇرماسلىقنى ۋە تەنىلىك تەنقىد قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

****

جىنايەت ۋە جازا

ئەمدى بۇ يەردە ناھايىتى كەسكىن، قەتئىي سۆز ئىشلىتىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ دەۋاسىنىڭ ئەسلى ھەقىقىتى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. بۇ يەردە دېيىلۋاتقىنى مۇكاپات ۋە جازاغا دائىر ئىسلامنىڭ ئالەمشۇمۇل تەسەۋۋۇرىدىن ئىبارەتتۇر. ئومۇمىي قائىدە سۈپىتىدە: «ئەجىر ئەمەلگە كۆرە بولىدۇ، نېمە تېرىساڭ، شۇنى ئالىسەن» دەپ ئېيتىپ بېرىلىدۇ.

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَٰطَتۡ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾

(دوزاخ ئوتى بىلەن ئوچۇن سىلەرنى كۆيدۈرمىگەيمىز؟) ئۇنداق ئەمەس، كىمكى گۇناھنى تاياۋەت قىلمىكىن ۋە گۇناھكارلىققا چۆمۈپ كېتمىكىن، ئۇلار ئەھلى دەۋزەختتۇر، ئۇلار دەۋزەختە مەڭگۈ قالىدۇ[81]. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئەھلى جەنەتتۇر. ئۇلار جەنەتتە مەڭگۈ قالىدۇ[82].

بۇ ئالاھىدە بەدئىلىككە تولغان مۆجىزىۋى سەنئەتكارانە تەسۋىر ۋە ئىپادىلەر ئۇسلۇبىدە ئەلۋەتتە بىر ئاز توختىلىپ ئۆتۈشىمىز ھەمدە ئاللاھنىڭ بۇ قەتئىي ھۆكمى بىلەن ئەبەدىي پرىنسىپىنىڭ سىرلىرىنى بىلىپ يېتىشكە تىرىشىپ بېقىشىمىز لازىم.

«ئۇنداق ئەمەس، كىمكى گۇناھنى تاياۋەت قىلمىكىن ۋە گۇناھقا چۆمۈپ كېتمىكىن...»

بۇ يەردە گۇناھ گويا بىر تۇرلۇك كەسىپكە ئوخشاش ئىپادىلەنمەكتە. گەرچە مەقسەت، گۇناھ بىلەن شۇغۇللىنىشنى ئىپادىلەش بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۇچۇن ئىشلىتىلگەن ئىبارىلەر گۇناھنىڭ پىشىكىلىق كەيپىياتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرمەكتە. دەرۋەقە، گۇناھكارلىققا مۇبتىلا كىشىلەر ئۇنىڭغا ئادەتلىنىپ قالغان بولىدۇ، گۇناھ ئۇتكۈزگەندە راھەتلەنگەندەك بولىدۇ، ئۇنى ئۆزىنىڭ كەسپى سانايدۇ. ناۋادا خاتا ياكى ياقتۇرۇلمايدىغان ئىش دەپ بىلسە ئىدى، ئۇنىڭ بىلەن شۇغۇللانمايتتى. زىيانلىق كۆرگەن تەقدىردە، ئۇنچە قىزغىنلىق بىلەن سادىر قىلىشقا بېرىلىپ كەتمىگەن ۋە ئۇ يامانلىقنىڭ ئۆزىدىن غالىپ كېلىشىگە، پۈتۈن دۇنياسىنى قوينىغا ئېلىپ، ئۆز قاينىمىغا سۈرەپ كىرىپ كېتىشىگە يول قويمىغان بولاتتى. چۈنكى ئادەم ئۇنى ياقتۇرماي، ئۇنىڭ زىيانلىق تەرىپىنى ھېس قىلغاندا، گەرچە تەبىئىتى ئۇنى سادىر قىلىشقا مايىل بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنىڭ سايىسىدىنمۇ قاچىدىغان بولۇپ قالىدۇ ۋە ئاللاھتىن مەغپىرەت تىلەپ، گۇناھنىڭ تەسىر دائىرىسىدىن چىقىپ، باشقا يەردىن پاناھلىق ئالىدۇ. بۇنداق چاغدا، يامانلىق ئۇنى نە قورشۇالالمايدۇ، نە بېسۇالالمايدۇ، ئۇنىڭغا نىسبەتەن تەۋبە قىلىش ۋە ئورنىنى تولدۇرۇشنىڭ دەرۋازىلىرىمۇ تاقىلىپ قالمايدۇ.

قۇرئان كەرىم: «وَأَحَٰطَتۡ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ» «گۇناھكارلىق ئۇنى قورشۇالغان بولسا» دېگەن بۇ ئىپادە ئارقىلىق ئۇ خىل ھالەتنى مۇجەسسەم بىر شەكىلدە ئوتتۇرىغا سۇنىدۇ. بۇ، قۇرئان كەرىمنىڭ ئەدىبىي ماھارەت ۋە باشقا نۇرغۇن خۇسۇسىيەتلىرى ئىچىدىكى ئۆزگىچە ئىپادىلەش ئۇسلۇبىنىڭ مۇھىم ئالامىتى بولۇپ، ئىنساننىڭ زېھنىدە يەر ئالغان جانسىز تەبىر، قاتمال مەنە، ئۇقۇملارنىڭ ئورنىغا سۆزلەرنى بىۋاستە ئىنساننىڭ ھېس - تۇيغۇسىغا خىتاب قىلىۋاتقان ھەرىكەتچان بىر ۋەقە سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا سۇنۇش قۇرئانغىلا خاس ئۆزگىچە ئىپادە ئۇسلۇبى ھېسابلىنىدۇ.

گۇناھكارلىق بىلەن قول تۇتۇشۇپ، گۇناھ ئۇچۇنلا ياشىغان، گۇناھ ھاۋاسىدا نەپەسلىنىپ، گۇناھ دائىرىسىدىلا ھايات كەچۈرگەن، گۇناھقىلا مەھكۇم، گۇناھكار ئىنساننىڭ

گۈناھ دەريياسىدىكى ھاياتىنى بۇ شەكىلدە تەسۋىرلەپ بېرەلەيدىغان ئىپادە ئۇسلۇبىنى باشقا ھېچ يەردە ئۇچراتقىلى بولمايدۇ. ئىنسان گۈناھ گىردابىغا چۆشۈپ، ھەممە ئەتراپىنى گۈناھ قورشىغان ۋە تەۋبە دەرۋازىلىرى پۈتۈنلەي تاقالغان ئەھۋالغا كېلىپ قالغاندا، ئاندىن ئاللاھ تائالانىڭ ئادىلانە كەسكىن قارارى چىقىپ، ئۇلار: «فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ» «ئۇلار ئەھلى دەۋزەختۇر، ئۇلار دەۋزەختە مەڭگۈ قالىدۇ» دېگەن جازاغا تېگىشلىك بولىدۇ.

بۇ قارارىدىن كېيىنلا، ئەكسىچە ئەھۋالغا بولغان ھۆكۈمنۇ ئۇلىشىپ بايان قىلىنىدۇ:

«وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ»

«ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئەھلى جەننەتتۇر. ئۇلار جەننەتە مەڭگۈ قالىدۇ»

ئىمان ئىنسان قەلبىدىن ياخشى ئەمەل شەكىلىدە ئۇرغۇپ نامايەن بولۇشى لازىم. ئىماننى دەۋا قىلىدىغان كىشىلەر ۋە بىزدىن ئىبارەت ئۇممىنى مۇسۇلمان دەپ ئاتايدىغان بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ مانا بۇ ھەقىقەت ئۈستىدە ئەستايىدىل ئويلىنىپ كۆرۈشى ۋە تولۇق قانائەت تېپىشى ئىنتايىن زۆرۈر. چۈنكى ئىماننىڭ مەۋجۇتلۇقىنى تاكى ئۇنىڭ نەتىجىسى بولغان ياخشى ئەمەل مەيدانغا چىقمىغىچە قەتئىي تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ.

ئەمدى ئۇممىنى مۇسۇلمان دەيدىغان، شۇنداقتىمۇ يەر يۈزىدە بۈزۈقچىلىق تېرىپ، ياخشىلىققا قارشى تۇرىدىغان، دۇنيادا ئىسلام تۈزۈمىنى يۇقىرى كۆتىرىپ، ئىسلام شەرىئىتىنى يۈرگۈزۈشكە توسالغۇ بولىدىغان ۋە ئۇنى ئىنكار قىلىدىغان، ھەمدە ئىسلام ئەخلاقىغا ئۇرۇش ئاچىدىغان كىشىلەرگە كەلسەك، ئۇلار ئىمان نېئمىتىنىڭ كىچىككىنە زەررىسىدىنمۇ خالىي كىشىلەردۇر. ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ھېچبىر ساۋاپمۇ بولمايدۇ، ھېچكىممۇ ئۇلارنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرالمايدۇ. ئۇلار خۇددى يۇقىرىدا بايان قىلىنغان يەھۇدىيلاردەك، مەيلى ھەرقانچە گۈزەل ئارزۇ، شېرىن خىياللارنى قىلغان بىلەنمۇ قىلچە پايدىسى بولمايدۇ. بۇ تۈردىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئەشۇ بىرلا ھۆكۈمنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەر مۇسۇلمانلارغا بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ يەنە باشقا بىر قىسىم ئەھۋالىنى ئايان قىلىپ بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرى، ئاسىيلىق، تەرسالىق، ئازغۇنلۇق، ئەھدىسىدە تۇرماسلىق... قاتارلىق ئوخشاش بولمىغان چاغلاردىكى خىلمۇخىل ۋەقەلىرىنى بايان قىلىپ بېرىپ، يەھۇدىيلارنىڭ قارا كەچمىشلىرىنى ئېچىپ بېرىدۇ.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ

أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ
وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ
تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا
جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ
ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ فَلَا
يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

ئەسلەڭلارکى، ئۆز ۋاقتىدا بىز ئىسرائىل ئۇلادىدىن ئاللاھدىن باشقىغا ئىبادەت قىلماسلىققا، ئاتا- ئانىسىغا، خىش- ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە ياخشىلىق قىلىشقا، كىشىلەرگە ياخشى سۆز قىلىشقا، ناماز ئۆتەشكە، زاكات بېرىشكە يۇختا ئەھدە ئالغان ئىدۇق. ئەمما ئاز بىر قىسىم كىشىلەردىن باشقا ھەمىڭلار ئەھدىدىن يۈز ئۆرىدىڭلار ۋە ھازىرغىچە يۈز ئۆرۈپ تۇرۇۋاتىسىلەر[83]. شۇنىمۇ ئەسلەڭلارکى، ئۆز ۋاقتىدا بىر- بىرىڭلارنىڭ قېنىنى تۆكمەسلىككە، بىر- بىرىڭلارنى يۇرتلىرىڭلاردىن ھەيدەپ چىقارماسلىققا سىلەردىن چىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق. كېيىن بۇنى (يەنى ئەھدىنى) ئېتىراپ قىلغان ئىدىڭلار ۋە ھازىرمۇ ئۆزەڭلار گۇۋاھىسىلەر[84]. بىراق ئەمدىلىكتە يەنە سىلەر بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈرىسىلەر، ئىچىڭلاردىن بىر تۈركۈم كىشىلەرنى يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقىرىسىلەر، يولىسىزلىق ۋە دۈشمەنلىك قىلىپ، ئۇلارغا قارشى گورۇھۋازلىق قىلىسىلەر، ئۇلار ئۆرۈشتا ئەسىر ئېلىنىپ كەلسە، ئۇلارنىڭ قويۇپ بېرىلىشى ئۈچۈن فىدىيە (يەنى تۆلەم) سودىسى قىلىپ يۈرىسىلەر، ھالبۇكى، ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىش ئەزەلدىنلا سىلەرگە ھارام قىلىنغان ئىدى. ئەجىبا سىلەر كىتابنىڭ بىر قىسمىغا ئىمان كەلتۈرۈپ، يەنە بىر قىسمىغا كۇپۇرلۇق قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى دۇنيا ھاياتىدا خورلۇق ۋە ئاخىرەتتە ئەڭ شىددەتلىك، قاتتىق ئازابتىن باشقا نېمە بولسۇن؟ ئاللاھ بۇ قىلمىشلىرىڭلاردىن خەۋەرسىز ئەمەستۇر[85]. ئەنە شۇلار ئاخىرەتنى بېرىپ، دۇنيانى سېتىۋالغان كىشىلەردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ جازاسى قىلچە يېنىكلىتىلمەيدۇ ۋە ياردەمىمۇ قىلىنمايدۇ[86].

بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ۋەدىسىدە تۇرمايدىغانلىقى تىلغا ئېلىنغان ئالدىنقى دەرسىمىزدە مۇشۇ ئەھدە تەرەپكە ئىشارە قىلىنغان بولۇپ، ئەمدىلىكتە بولسا، بۇ ئەھدىنىڭ بەزى ماددىلىرى ئۈستىدە تەپسىلى ئىشارە قىلىنماقتا.

بىرىنچى ئايەتتىن مەلۇمكى، ئۇنىڭدىكى "ئەھدە" دېگەن سۆزدە، ئاللاھ تائالانىڭ ئەينى چاغدا بەنى ئىسرائىلنىڭ بېشىغا تۇر تېغىنى تىكلەپ قويۇپ، ئۇلاردىن ئالغان ئەھدىسى، شۇنداقلا ئۇنى مەھكەم تۇتۇشقا ۋە ئۇنىڭدىكى يوليورۇقلارنى ئەستە چىڭ ساقلاشقا بۇيرىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلماقتا. شۇبھىسىزكى، ئۇنىڭدا دىننىڭ ئاساسلىق پرىنسىپلىرى بايان قىلىنغان بولۇپ، بۇ پرىنسىپلار ئىسلام ئوتتۇرىغا سۇنىۋاتقان، ئەمما يەھۇدىيلار غەلىتە، يېڭى ئىش چاغلاپ رەت قىلىۋاتقان پىرىنسىپلارنىڭ ئۆزى ئىدى.

ئۇلارنىڭ ئاللاھ بىلەن قىلىشقان ئەھدىسى تۆۋەندىكى نۇقتىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى.

1 - پەقەت ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلىش، ئۇنىڭغا ھېچ كىشىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك بولۇپ، بۇ بەلگىلىمە تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ بىرىنچى پىرىنسىدۇر.

2 - ئاتا - ئانىغا، ئۇرۇق - تۇغقانلارغا، يېتىم - مىسكىنلەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلىش، كىشىلەرگە ياخشى ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىش قاتارلىقلار بولۇپ، "ياخشىغا يۆرۈپ، يامان ئىشلاردىن توسۇش" ئەلۇھىتتە بۇلاردىنمۇ ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ

3 - نامازنى ۋاقىتلىق پەرز قىلىنىشى بولۇپ، خۇلاسىلەپ ئېيتقاندا، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسلامدىمۇ ئەڭ مۇھىم ئاساسلىق پەرز ئىشلار سانىلاتتى. بۇ بەلگىلىمىلەردىن مۇنداق ئىككى مۇھىم ھەقىقەت ئايدىڭلىشىدۇ:

1 - ئاللاھنىڭ دىنىنىڭ ئەزەلدىنلا بىر ئىكەنلىكى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرى بولغان بۇ دىنىنىڭ ئىلگىرىكى دىنلار ئوتتۇرىغا قويغان نوقتىلىق ئاساسلارنىڭ ھەممىنى تەستىقلايدىغانلىقى.

2 - يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلامغا ناھايىتىمۇ بەك ئۆچمەنلىك قىلىدىغانلىقى، گەرچە ئىسلام ئۇلارنى ئاللاھقا بەرگەن ئىلگىرىكى ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىشقا چاقىرىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ يەنىلا ئىنكارچىلىق قىلىدىغانلىقى.

ئۇلارنىڭ مانا شۇنداق نۇمۇسسىزلارچە پوزىتسىيەسى تۈپەيلى ئايەتنىڭ يۆنىلىشى ھېكايە ئۇسلۇبىدىن خىتاب شەكلىگە ئۆزگىرىپ، يەھۇدىيلارغا توغرىلىنىدۇ. ۋەھالەنكى، بۇنىڭدىن ئىلگىرى بەنى ئىسرائىلنى قويۇپ، مۇئمىنلەرگە خىتاب قىلىنۇاتماقتا ۋە ئۇلارغا بەنى ئىسرائىلنىڭ ئاجار ئىللەتلىرى ئىچىپ بېرىلمەكتە ئىدى. ئەمدىلىكتە ئۇلارنىڭ ئىپلاس قىلمىشلىرىنى بايان قىلىۋېتىپ، بىردىنلا ئۇلارغا بىۋاستە خىتاب قىلىنغانلىقى، ئۇلارغا نىسبەتەن ناھايىتىمۇ بەك شەرمەندىلىك ئىدى.

«ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلاً مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ» «ئەمما تاز بىر قىسم كىشىلەردىن باشقا ھەممىڭلار ئەھدىدىن يۈز ئۆرىدىڭلار ۋە ھازىرغىچە يۈز ئۆرۈپ ئۆرىۋاتىسىلەر».

مانا بۇنىڭدىن ئاللاھنىڭ بۇ ئاجايىپ كىتابىدا ۋەقەلەر بايان قىلىنىۋېتىپ، نېمە ئۈچۈن تۈيۇقسىزلا سۆزنىڭ يۆنىلىشى ئۆزگىرىدىغانلىقىدىكى بەزى سىرلارنى ۋە ئۇنىڭدا زادى قانداق ھېكمەتلەرنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى بىلىپ يېتەلەيمىز.

بۇندىن كېيىنكى خىتابنىڭ يۆنىلىشى يەنە بەنى ئىسرائىل تەرەپكە قارىتىلغان بولۇپ، قۇرئان كەرىم ئۇلارغا خىتاب قىلىپ، ئۇلارنىڭ تۇتقان يولىدا قانداق زىتلىقلارنىڭ مەۋجۇتلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ قايسى - قايسى جايلاردا ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

«وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ» «شۇنىمۇ ئېسىڭلاركى، بىز ۋاقتىدا بىر- بىرىڭلارنىڭ قېنىنى تۆكمەسلىكىڭ، بىر- بىرىڭلارنى

يۇرتلىرىڭلاردىن ھەيدەب چىقارماسلىققا سىلەردىن چىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق. كېيىن بۇنى (يەنى ئەھدىنى) ئېتىراپ قىلغان ئىدىڭلار ۋە ھازىرمۇ ئۆزەڭلار گۇۋاھسىلەر».

لېكىن بۇنداق ئېتىراپ قىلىپ، گۇۋاھلىق بەرگەندىن كېيىن نېمىلەر بولماقتا؟

«ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ» «بىراق ئەمدىلىكتە يەنە سىلەر بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈرىسىلەر، ئىچىڭلاردىن بىر تۈركۈم كىشىلەرنى يۇرتىدىن ھەيدەب چىقىرىسىلەر، يولسىزلىق ۋە دۈشمەنلىك قىلىپ، ئۇلارغا قارشى گورۇھۋازلىق قىلىسىلەر، ئۇلار ئۇرۇشتا ئەسىر ئېلىنىپ كەلسە، ئۇلارنىڭ قويۇپ بېرىلىشى ئۈچۈن فىدىيە (يەنى ئۆلەم) سودىسى قىلىپ يۈرىسىلەر، ھالبۇكى، ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەب چىقىرىش ئەزەلدىنلا سىلەرگە ھارام قىلىنغان ئىدى. ئەجىبا سىلەر كىتابنىڭ بىر قىسمىغا ئىمان كەلتۈرۈپ، يەنە بىر قىسمىغا كۆپۈرلۈق قىلامسىلەر؟».

قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلارغا قارشى بايان قىلىۋاتقان بۇ ۋەقە، شۇنىڭدىن مەلۇم مەزگىل ئىلگىرى ئەۋس بىلەن خەزرەج قەبىلىسى ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشتا يۈز بەرگەن ئىدى. ئەۋس بىلەن خەزرەج مۇشرىكلىرى يەسرىب (مەدىنە)نىڭ ئىككى مەشھۇر قەبىلىسى بولۇپ، ئۆز - ئارا دۈشمەنلىشىشتە پۈتۈن ئەرەب خەلقى ئىچىدە مىسلى يوق ئىدى. يەسرىبتە يەھۇدىيلارنىڭمۇ ئۈچ قەبىلىسى بار ئىدى. ئۇلارنىڭ بەزىسى خەزرەجنى ھىمايە قىلسا، بەزىسى ئەۋسنى قوللايتتى. ئۇلار ئۇرۇشقان چاغدا، يەھۇدى قوللىغۇچىلىرىمۇ تەڭ جەڭگە قاتنىشاتتى. شۇنىڭ بىلەن، بۇ تەرەپتىكى يەھۇدىيلار ئۇ تەرەپتىكى يەھۇدىيلارنى ئۆلتۈرىدىغان ئىشلار يۈز بېرىپ، ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسىگە خىلاپلىق قىلغان بولۇشاتتى. قايسى تەرەپ غەلىبە قازىنىپ قالسا، شۇ تەرەپتىكى يەھۇدىيلار قارشى تەرەپتىكى يەھۇدىي قېرىنداشلىرىنى تالان - تاراج قىلىشاتتى، ئۆيلىرىدىن قوغلاپ چىقىرىشاتتى، ئاياللىرىنى تۇتۇپ قۇل قىلىشىۋالاتتى. ۋەھالەنكى، ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىنىڭ ماددىلىرىغا كۆرە، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۇلارغا نىسبەتەن مۇتلەق ھارام ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇرۇش تۈگىگەن چاغدا، غالىپ يەھۇدىيلار مەغلۇپ بولغان ئەسىر يەھۇدىيلارنىڭ فىدىيەسىنى تۆلەيتتى. ئەسىرلەر مەيلى قايسى تەرەپتە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇلارنى ئەسىرلىكتىن ۋە قۇللۇقتىن قۇتۇلدۇرۇپ قوياتتى. بۇ ئىشنى ئۇلار تەۋراتتىكى: «سىلەرگە بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىن قانداقلا ئەسىر ياكى قۇل ئۇچراپ قالسا، ئۇنى سېتىۋىلىڭلار ۋە ئازات قىلىڭلار» دېگەن ھۆكۈمگە ئەمەل قىلغان ئاساستا قىلاتتى. مانا بۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەلىي ھاياتىدىكى ئەڭ مۇھىم غەلىتە زىتلىق بولۇپ، قۇرئان كەرىم بۇنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ، ئۇلاردىن: «أَفَتُؤْمِنُونَ

بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ» «ئەجبا سىلەر كىتابنىڭ بىر قىسمىغا ئىمان كەلتۈرۈپ، بىر قىسمىغا كۇپۇرلۇق قىلامسىلەر؟» دەپ سورايدۇ.

ئاللاھ تائالا بۇنىڭ ئەھدىگە ئوچۇق ھالدا خىلاپلىق قىلىش ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئۇلارغا دۇنيادىكى خار - زەبۇنلۇق ۋە ئاخىرەتتىكى قاتتىق ئازاب بىلەن تەھدىت سېلىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ھەمدە ئاللاھ تائالانىڭ نە ئۇلاردىن غاپىل ئەمەسلىكىنى، نە ئۇلارنىڭ بۇنداق ئۇپ - ئوچۇق جىنايەتلىرىنى ئەپۇ قىلمايدىغانلىقىنى تەكىتلەپ: «فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» «سىلەردىن تۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى دۇنيا ھاياتىدا خورلۇق ۋە ئاخىرەتتە تەك شىددەتلىك، قاتتىق ئازابتىن باشقا نېمە بولسۇن؟ ئاللاھ بۇ قىلمىشلىرىڭلاردىن ھەرگىز خەۋەرسىز ئەمەس» دەيدۇ.

بۇنىڭ ئارقىدىن خىتابنىڭ يۇنىلىشى ئومۇمەن پۈتۈن ئىنسانلار، خۇسۇسەن مۇسۇلمانلار تەرەپكە بۇرۇلۇپ: «أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ» «ئەنە شۇلار ئاخىرەتنى بېرىپ، دۇنيانى سېتىۋالغان كىشىلەردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ جازاسى ھېچ يېنىكلىتىلمەيدۇ ۋە ياردەمۇ قىلىنمايدۇ» دېيىش ئارقىلىق ئۇلارغا يەھۇدىيلارنىڭ زادى قانداق خاراكتېرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ قىلغان ۋە قىلۋاتقان قىلمىشلىرىنىڭ قانداق ئاقىۋەتكە دۇچار بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

دېمەك، ئۇلارنىڭ: «بىز دوزاق ئوتىدا ساناقلىق بىر قانچە كۈنلا كۆيىمىز» دېگەن دەۋاسى پۈتۈنلەي ئاساسسىز بولۇپ، نە ئۇلارنىڭ ئازابى قېلىچە يېنىكلىتىلمەيدۇ، نە ئۇلارغا بىرەر مەدەتكار بولمايدۇ.

ئۇلارنىڭ قانداقلارچە ئاخىرەتنى دۇنيا ھاياتى ئۈچۈن ساتقانلىقىنىڭ تەپسىلاتىغا كەلسەك، ئەسلىدە ئۇلار دۇنيالىق مەنپەئەتىنى دەپلا مۇشرىكلەر بىلەن تۇزگەن ئەھدىلىرىنى، يەنە كېلىپ ئۆزى ئورۇنلاشتا چوقۇم ئاللاھنىڭ كىتابىدىكى ھۆكۈملەرگە خىلاپلىق قىلىشقا توغرا كېلىدىغان ئەھدىلەرنى ئورۇنلاپ، ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىنى بۇزۇشقان ئىدى.

شۇنى ئەستە چىڭ ساقلاش كېرەككى، ئىككى گورۇھقا بۆلۈنۈپ، قارىمۇ قارشى ئىككى تەرەپنى قوللاش ئەزەلدىن يەھۇدىيلارنىڭ كونا ئويۇنى بولۇپ كەلمەكتە. ئۇلار دائىم ئوتتۇرىدا تۇرىۋالاتتى، ئىھتىيات قىلىش ئۈچۈن قارىمۇ قارشى ئىككى تەرەپنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى تەك قوللايتتى. بۇ ئارقىلىق قايسى تەرەپ غەلبە قىلسا، ئۇنىڭ قولغا كەلتۈرگەن مەنپەئەتلىرىدىن ئۆزلىرىگىمۇ تېگىشلىك نىسبىۋە ساقلىماقچى ھەمدە غەلبىنىڭ يەھۇدىيلارنىڭمۇ غەلبىسى بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇرماقچى بولاتتى. ئاللاھقا ئىشەنمەيدىغان ۋە ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا مەھكەم ئېسىلمايدىغان كىشىلەرنىڭ ئادىتى دائىم مۇشۇنداق بولۇپ كەلگەن. بۇنداق

كىشىلەر ھەمىشە ھىلە - نەيرەڭ، مەككارلىق بىلەن ئىش تۇتىدۇ. ئاللاھنىڭ ئەمىس، ئىنسانلارنىڭ ياردىمىدىن ئايرىلماسلىققا تىرىشىدۇ. ئۇلار ئاللاھقا بەرگەن ئەھدە - پەيمانىدىنمۇ بەكرەك ئىنسان بىلەن تۈزۈشكەن توختاملىرىغا ئەمەل قىلىشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ.

بىراق ھەقىقىي ئىمان شەرىئەتكە خىلاپ كېلىدىغان ۋە ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىنى بۇزۇشقا تۇغرا كېلىدىغان ھەرقانداق بىر ئىش ئۈچۈن ئەھدىلىشىشنى توسىدۇ. ھەرقانداق ھېكمەت ۋە ھەرقانداق مۇداپىئەلىنىش تەدبىرى ئۈچۈنمۇ بۇنداق ئەھدىلەرنى تۈزۈشكە قەتئىي بولمايدۇ. چۈنكى ئىنسانىڭ نىجاتلىقى پەقەت ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىشقا ھەمدە ئاللاھنىڭ ئەھكاملىرىنى بىجانىدىل ئورۇنلاپ، ئۆز دىنىغا تولۇق ئەگىشىشىگە باغلىق بولىدۇ.

****

پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش

بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەر بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە قارشى تۇتقان پۈزىتسىيەسىنى يۈزىگە ئۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆز پەيغەمبەرلىرى ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتلەرگە قارشى ئېلىپ بارغان ناچار قىلمىشلىرىنى ئىزاھلاپ بېرىدۇ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ ۖ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

«بىز مۇساغا كىتاب بەردۇق. ئاندىن ئارقىمۇ ئارقىدىن پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق، مەريەم ئوغلى ئىسانى ئوچۇق مۇجىزىلەرنى بېرىپ ئەۋەتتۇق، ھەمدە ئۇنىڭغا پاك روھ (يەنى، رۇھۇلقۇدۇس) بىلەن يارىدەم قىلدۇق. بۇ سىلەرنىڭ قانداق قىلىقىڭلاركى، ھەر قاچان بىرەر پەيغەمبەر نەپسانىي خاھىشىڭلارغا زىت بىرەر ئىش كېلىپ، تەكەببۇرلۇق قىلىسلەر، بىرنى ئىنكار قىلىساڭلار، يەنە بىرنى ئۆلتۈرىسلەر»[87].

ئەسلىدە، يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلامدىن يۈز ئۆرۈشىدىكى ۋە ئىسلامغا كىرىشتىن باش تارتىشىدىكى بىردىنبىر ئاساسى ئۆزلىرىنىڭ نۇرغۇنلىغان پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن قانۇن - شەرىئەتلەرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا ئەشۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ شەرىئىتىگە ئەگىشىپ ھايات كەچۈرىۋاتقانلىقىنى دەۋا قىلىشلىرى ئىدى. شۇڭا قۇرئان كەرىم بۇ يەردە ئۇلارنىڭ مەزكۇر پۇچەك داۋالىغلىرىغا زەربە بېرىپ، يۈزىدىكى نىقابلىرىنى يىرتىپ تاشلايدۇ ھەمدە شۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەرگە ۋە پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن شەرىئەتلەرگە زادى قانداق

پوزىتسىيىدە بولغانلىقىنى ئاشكارىلاپ بېرىدۇ. ھەققانىيەتنى يۈزمۈيۈز كۆرگەن جاغالاردىمۇ، ئۇلارنىڭ پوزىتسىيىسىدە قىلچە ئۆزگىرىش بولمىغانلىقتىن، يەنىلا شۇ رەھىمدىللىق تەبىئىتىدىن ۋاز كەچمىگەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇ.

ئالدىنقى بۆلۈملەردە بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن بېرىلگەن كىتابقا ۋە مۇسا ئەلەيھىسسالامغا قارشى تۇتقان پوزىتسىيەلىرى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلگەن ئىدى. ئەمدىلىكتە بولسا، ئۇلارغا ئارقىمۇ ئارقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋەتىلگەنلىكى ۋە بۇ پەيغەمبەرلەر كارۋىنىنىڭ ئاخىرقى ھالقىسىنى مەريەم ئوغلى ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ شەكىللەندۈرگەنلىكى، ئاللاھ تائالانىڭ ئۇنىڭغا ئوپئوچۇق مۆجىزىلەرنى بېرىپ، "رۇھۇل قۇددۇس" (جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام) بىلەن يارىدەم قىلغانلىقى بايان قىلىنماقتا.

بەنى ئىسرائىل قەۋمى بۇ پەيغەمبەرلەر كارۋىنىغا ۋە ئۇنىڭ ئاخىرقى ھالقىسىنى شەكىللەندۈرگەن مەريەم ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا زادى قانداق مۇئامىلە قىلىشتى؟ قانداق قارشى ئېلىشتى؟

مانا بۇ، قۇرئان كەرىم ئەيىپلەۋاتقان ۋە ئۇلار ئۆزلىرىمۇ ئىنكار قىلالمايۋاتقان ناچار پوزىتسىيەلىرى... ھەتتا ئۇلارنىڭ ئۆز كىتابلىرىمۇ بۇ ھەقىقەتلەرنى ئىقرار قىلىپ، ئەينەن كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

«أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ»

«بۇ سىلەرنىڭ قانداق قىلمىقىڭلاركى، ھەر قاچان بىرەر پەيغەمبەر نەپسانىي خاھىشىڭلارغا زىت بىرەر نەرسە ئېلىپ كەلسە، تەكەببۇرلۇق قىلىسلەر، بەزىنى ئىنكار قىلىساڭلار، يەنە بەزىنى ئۆلتۈرىسلەر».

ھىدايەت يولىدىكى كىشىلەرنى ۋە شەرئىي پرىنسىپلارنى ئۆتكۈنچى ئارزۇلار بىلەن تۇراقسىز ھەۋەسلەرگە ئەگەشتۈرۈشكە تىرىشىش، مىجەز - خاراكتېر بۇزۇلغان، شۇنداقلا ئىنسانلاردا ئادالەت مەنتىقىسى قالمىغان ۋەزىيەتلەردە ناھايىتى كۆپ كۆرۈنىدۇ.

بۇ مەنتىق شۇنى تەقەززا قىلىدۇكى، شەرىئەت ئىنسانىي ھەۋەسلەرگە ئەسىر بولمىغان، نەپسانىي خاھىشلار تەرىپىدىن مەغلۇپ بولمىغان، تۇراقسىز ئىنسانىي مەنبەلەردىن تاشقىرى مۇقىم بىر مەنبەنى مەركەز قىلىپ، بارلىق ئىنسانىيەتنى شاتلىق ۋە قايغۇ، كېسەللىك ۋە سالامەتلىك، ئارزۇ ۋە ھەۋەس دېگەنگە ئوخشاش تۇيغۇلار تەرىپىدىن ئالدىتىلمىغان مۇقىم بىر مىزان تەرەپكە يۈزلەندۈرگەن بولۇشى لازىم. شۇڭا ئاللاھ تائالا بۇيەردە مۇسۇلمانلارنىڭمۇ ئۇلار بىلەن ئوخشاش خاتالىقنى سادىر قىلىپ، ئاللاھقا بەرگەن ئەھدىسىنىڭ مۇھىم ماددىسى بولغان يەر يۈزىنىڭ خەلىپىلىكىنى ۋە ئاللاھنىڭ باشقا ئامانەتلىرىنى ئۇستىگە ئېلىش ۋەزىپىسىنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويماسلىقى ئۈچۈن، بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە ئالاقىدار بۇ تۇردىكى خەۋەرلەرنى تىلغا ئالماقتا. چۈنكى مۇسۇلمانلار قانداقلا چاغدا بەنى ئىسرائىل چۈشكەندەك ئازغۇنلۇقلارغا چۈشىدىكەن، ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى بىر چەتكە قايرىپ قويىدىغان، ئۆز خاھىشىغا كۆرە ھەرىكەت قىلىپ، بىر قىسىم دىندارلارنى ئۆلتۈرسە، يەنە بىر

قىسمىنى قارىلايدىغان بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئاللاھ ئۇلارنىمۇ خۇددى بەنى ئىسرائىل مۇبتىلا بولغاندەك گورۇھۇازلىق، چوشكۇنلۇك، پەسكەشلىك، خارلىق ۋە بەدبەختلىك ئىللەتلىرىگە مۇبتىلا قىلىدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، يالغۇز ئاللاھنىڭ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆكمىگە ئەگىشىپ، ئازرۇ - ھەۋەسلىرىنى ئاللاھنىڭ كىتابىغا ۋە شەرىئىتىگە ئۇيغۇنلاشتۇرىدىكەن، شۇنداقلا ئاللاھقا بەرگەن ۋەدىسىنى ئورۇنلاپ، شۇ ۋەدىگە مەھكەم ئېسىلىدىكەن، روشەن كىتابتا بايان قىلىنغان ھەقىقەتلەرنى تېكشاپ، ھىدايەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشىدىكەن، ئەنە شۇ چاغدىلا ئازابتىن قۇتۇلالايدۇ.

****

پەردىلەنگەن قەلبلەر

ئەمدى قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلارنىڭ پەيغەمبەرلەرگە قارشى تۇتقان پوزىتسىيەسىنى تەپسىلى بايان قىلىپ بېرىدۇ. ئاندىن ئۇلارنىڭ يۇ يېڭى پەيغەمبەرگە قارشى پوزىتسىيەسىنىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. مانا بۇ يەردە كۆرسۈتىلىشىچە بولىدۇكى، ئۇلار يەنىلا كونا يولىنى داۋاملاشتۇرىدۇ، چۈنكى يەھۇدىيلار خۇددى ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە قارشى چىققان ئىلگىرىكى يەھۇدىيلارغا ئوخشاش بەربىر يەھۇدىيلار - دە؟!

وَقَالُواْ قُلُوبُنَا غُلْفُۢۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِۦۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ ۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُواْ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تور بىكىتى
كۆپتۈرچە كتابلارنىڭ ئىگى تادرىسى

وَٱسۡمَعُواْۖ قَالُواْ سَمِعۡنَا وَعَصَيۡنَا وَأُشۡرِبُواْ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡعِجۡلَ بِكُفۡرِهِمۡۚ قُلۡ بِئۡسَمَا يَأۡمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٩٣﴾

ئۇلار: «دىللىرىمىز يىردىلىنگىن» دېيىشىدۇ. ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ كۇفرى سەۋەبلىك ئاللاھ ئۇلارغا لەنەت قىلدى، شۇڭا ئۇلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز[88]. ئەمدى ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن بىر كىتاب (يەنى قۇرئان) كەلگەندە، ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلىۋاتىدۇ؟ ھالبۇكى، ئۇ (قۇرئان) ئۇلاردىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان تۇرسا؟! ھەتتا قۇرئان كىلىشتىن ئىلگىرى ئۇلار كافىرلارغا قارشى ئۆزلىرىگە غەلبە، نۇسرەت ئۈچۈن دۇئا قىلىپ گەلگەن تۇرسا؟! ئەمما ئۇلار بىلىدىغان (تەۋراتتا سۈيىتى بايان قىلىنغان ئەشۇ قۇرئان بىلەن پەيغەمبەر) كەلگەن چاغدا، ئۇنى تونۇپ يېتىمۇ، ئىنكار قىلىشتى. ئاللاھنىڭ لەتىنى ئەشۇ ئىنكارچىلارغا بولسۇن[89]. ئۇلارنىڭ ئۆزىنى تېگىشىپ سېتىۋالغان نەرسىسى نېمىدېگەن يامان! يەھۇدىيلارنىڭ ئاللاھ نازىل قىلغان ھىدايەتنى قوبۇل قىلىشتىن ئىنكار قىلىشى ئاللاھنىڭ ئۆز بەزلىنى (يەنى ۋەھىي بىلەن پەيغەمبەرلىكنى) ئۆزى خالىغان بەندىسىگە چۈشۈرگەنلىكىگە ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئەمدى غەزەپ ئۈستىگە غەزەپكە تېگىشلىك بولدى. بۇنداق كايىرلار قاتتىق خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ [90]

ئۇلارغا: «ئاللاھ نازىل قىلغان (قۇرئان)غا ئىمان كەلتۈرۈڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ئۆزىمىزگە (يەنى بەنى ئىسرائىل نەسلىگە) نازىل قىلىنغان كىتابقىلا ئىمان كەلتۈرىمىز» دەيدۇ. ئۇ (قۇۋم) دائىرىسىنىڭ سىرتىدا كەلگەن كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ. ھالبۇكى ئۇ (قۇرئان) ھەقتۇر، ئۇلارنىڭ ئىلگىرىكى تەلىماتلىرىنى تەستىق قىلغۇچىدۇر.

ئۇلارغا: «ئەگەر ئۆزەڭلارغا كەلگەن كىتابقىلا ئىشىنىدىغان بولساڭلار، ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن ئاللاھنىڭ (بەنى ئىسرائىل ئىچىدىن چىققان) پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈردۈڭلار؟» دېگىن[91].

سىلەرگە مۇسا ھەقىقەتەن ئوچۇق مۇجىزىلەر بىلەن كەلدى، شۇنداقتىمۇ سىلەر مۇسا (تۇر تېغىغا كەتكەن)دىن كېيىنلا، ئۆزەڭلارغا زۇلۇم قىلىپ موزاينى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار[92]. ئەسلەڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەپ، بىز سىلەردىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق، سىلەرگە قاتتىق تەكىتلەپ: «بىز بېرىۋاتقان يولىيورۇقلارغا قەتئىي بوي سۇنۇڭلار ۋە قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار» دېگەن ئىدۇق. سىلەرنىڭ ئەجداتلىرىڭلار: «بىز ئاڭلىدۇق، ئەمما ئىتائەت قىلمايمىز» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ كۇيۇرلۇقى شۇ دەرىجىگە يەتكەنكى، دىللىرىغا بۇتۇنلەي موزايلا سىڭىپ كەتكەن ئىدى. ئۇلارغا ئېيتقىنكى: «ئەگەر سىلەر مۇئمىن بولساڭلار، ئىمانىڭلار سىلەرنى ئەجەپ يامان ئىشقا بۇيرۇيدىكىنا؟!»[93].

بۇ يەردە قۇئان كەرىمنىڭ بايان تەرزى قاتتىقلىشىپ، بەزى جايلاردا ھەتتا خۇددى چاقماق چېقىۋاتقاندەك ياكى ئوت چاچراۋاتقاندەك شەددەتلىك تۈس ئالىدۇ. قۇرئان كەرىم بەنى ئىسرائىلنىڭ تارىخىي قىلمىشلىرىنى ئالدىغا قويۇپ، ئۇلارنى جاۋاب بېرىشكە پۈتۈنلەي ئامالسىز قالدۇرغان ھالدا جاۋابكارلىققا تارتىدۇ. ئۇلار نە بىرەر پاكىت، نە بىرەر باھانە كۆرسىتەلمەي قالىدۇ. ئەسلىدە، ئۇلار مۇتەكەببۇرلۇقى يۈزىسىدىن ھەققانىيەتنى قوبۇل قىلىشتىن قاچاتتى، ئۇلارنىڭ قەلبى ئىسلامغا بولغان ئۆچمەنلىككە تولۇپ تاشقان بولۇپ، ئۇلار مۇسۇلمانلارنى كەمسىتىپ، قېچىپ يۈرىدىغان بولۇۋالغان ئىدى. ئۇلار ئۆزىدىن باشقىلارنىڭ بۇنداق يۈكسەك مەرتىۋىگە ئىگە بولۇپ قېلىشىغا قەتئىي چىداپ تۇرالمايتتى.

شۇڭا: «نېمە ئۈچۈن ئاللاھنىڭ پەزل - رەھمىتى مۇسۇلمانلارغا بولىدۇ؟» دېگەن ھەسەت ئۇلارنىڭ قەلبىنى چىرماپ كەتكەن ئىدى. ئەمما كىشىلەرگە بولسا، نېمە ئۈچۈن ئىسلامنى قوبۇل قىلمىغانلىقىغا قارىتا يۇقىرىقىدەك سۆزلەرنى باھانە قىلىپ كۆرسىتەتتى. ئاللاھ تائالا بۇنىڭغا ئىنتايىن قاتتىق رەددىيە بېرىدۇ، چۈنكى ئاللاھقا ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىغا قارشى ئۇلارنىڭ ئىنكارچى، ئاسىيلارچە پوزىتسىيىسىنىڭ ئىلاجى دەل مۇشۇ ئىدى.

«وَقَالُواْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ» «تۆلار: ''دىللىرىمىز پەردىلەنگەن'' دېيىشىدۇ. تۇنداق ئەمەس، تۆلارنىڭ كۇفرى سەۋەبلىك ئاللاھ تۆلارغا لەنەت قىلدى، شۇڭا تۆلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز».

ئۇلار: «قەلبىمىز پەردىلەنگەن، ئۇنىڭغا ھېچبىر يېڭى دەۋەت يېتىپ بارالمايدۇ، نە ئۇ بىرەر يېڭى دەۋەتچىنىڭ چاقىرىقىنى ئاڭلىيالمايدۇ» دېيىشەتتى. ئۇلار بۇ سۆزلىرى ئارقىلىق پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇسۇلمانلارنى بۇ يېڭى دىن تەرەپكە يەھۇدىيلارنى چاقىرىشتىن توسماقچى بولۇشاتتى، ھەمدە ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلماسلىقلىرىغا سەۋەب قىلىپمۇ كۆرسىتەتتى. شۇڭا ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ سۆزىگە رەددىيە بېرىپ: «بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ» «تۇنداق ئەمەس، تۆلارنىڭ كۇفرى سەۋەبلىك ئاللاھ تۆلارغا لەنەت قىلدى» دەيدۇ. يەنى، ئۇلار داۋاملىق ئىنكارچىلىق قىلىپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن، ئاللاھ تائالا جازا ئورنىدا ئۇلارنى ھىدايەتتىن مەھرۇم قىلدى. ھىدايەت نۇرى بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەردە پەيدا قىلدى. «فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ» «شۇڭا تۆلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز».

يەنى، بۇ قەدىمىي ئازغۇنلۇق ۋە ئۇزۇلمەس كۇپۇرلۇق تۈپەيلىدىن ئۇلار ھەق يولىدىن يىراقلىشىپ كەتكەن. ئاللاھمۇ جازا ئورنىدا ئۇلارنى ھىدايەت يولىدىن مەھرۇم قىلغان. شۇڭا ئۇلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز.

بۇ ئايەتنىڭ يەنە بىر مەنىسى: «ئۇلار كاپىرانە پوزىتسىيەنى تاللىۋالغان، بۇ ئۇلارنىڭ مۇقىم تۇتقان يولى. شۇڭا ناھايىتى ئاز كىشى ئىمان ئېيتىدۇ» بولۇشى مۇمكىن. بۇ ھەر ئىككىلى ئۇقۇم ئىبارىنىڭ مەنىسىگە ئوخشاشلا ئۇيغۇن كېلىدۇ.

ئۇلارنىڭ كۇپۇرلۇقىنىڭ ئىنتايىن قاباھەتلىك يېرى شۇكى، ئۇلار ئۆزلىرى شۇنچە ئەسىرلەردىن بېرى كۇتۇپ تۇرىۋاتقان ۋە ھەتتا ئۇنىڭ ۋاستىسى بىلەن پۈتۈن كاپىرلاردىن غالىپ كېلىشنى ئۈمىد قىلىشۋاتقان ئەشۇ ئاخىرقى زامان پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلماقتا ئىدى. ئۇلار: «ئەشۇ كېلىش ئالدىدا تۇرغان پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن نۇسرەت قازىنىمىز» دەپ ئويلىشاتتى. بىراق، دەل ئەشۇ پەيغەمبەر ئۇلارنىڭ كىتابلىرىنى تەستىقلىغان ھالدا كەلگەندە بولسا، ئۇلار كۇپۇرلۇق يولىنى تۇتۇشتى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلىنىڭ ئىچىدىكى تادىرىسى

«وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ»

«ئەمدى ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن بىر كىتاب (يەنى قۇرئان) كەلگەندە، ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلىۋاتىدۇ؟ ھالبۇكى، ئۇ (قۇرئان) ئۇلاردىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان تۇرسا، ھەتتا قۇرئان كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇلار كافىرلارغا قارشى ئۆزلىرىگە غەلبە، نۇسرەت ئۈچۈن دۇئا قىلىپ كەلگەن تۇرسا، ئەمما ئۇلار بىلىدىغان (تەۋراتتا سۈيىتى بايان قىلىنغان ئەشۇ قۇرئان بىلەن يەيغەمبەر) كەلگەن چاغدا، ئۇنى تونۇپ تۇرۇيغۇ، ئىنكار قىلىشتى».

مانا مۇشۇنىڭ ئۆزىلا ئۇلارنى ئاللاھنىڭ ئازابىغا ۋە ھىدايەت يولىدىن يىراققا ئېتىپ تاشلىشىغا تېگىشلىك قىلىدىغان قەبىھ قىلمىش ئىدى. دەل مۇشۇ سەۋەبتىنلا ئاللاھنىڭ لەنىتى يېغىپ، ئۇلار "كاپىر" دەپ سۈپەتلەنگەن ئىدى. «فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ» «ئاللاھنىڭ لەنىتى ئەشۇ كاپىرلارغا بولسۇن».

بۇنىڭ ئارقىدىن ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ قىلغان سودىسىنىڭ زىيانلىق سودا بولغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىش بىلەن بىرگە، ھىلە - نەيرەڭلىرىنىڭ ۋە يىرگىنىچلىك ئەمەل تەرزىنىڭ ئەسلىدىكى مەخپى سەۋەبلىرىنى ئېچىپ بېرىدۇ.

«بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ» «ئۇلارنىڭ ئۆز - ئۆزىنىڭ بەدىلىگە سېتىۋالغان نەرسىسى نېمىدېگەن يامان! يەھۇدىيلارنىڭ ئاللاھ نازىل قىلغان ھىدايەتتى قوبۇل قىلىشتىن ئىنكار قىلىشى ئاللاھنىڭ ئۆز يەزلىنى (يەنى ۋەھىي بىلەن يەيغەمبەرلىكنى) ئۆزى خالىغان بەندىسىگە چۈشۈرگەنلىكىگە ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار ئەمدى غەزەب ئۈستىگە غەزەبكە تېگىشلىك بولدى. بۇنداق كاپىرلار قاتتىق خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ».

ئۇلار قەستەن ئۆز - ئۆزىنىڭ بەدىلىگە كۇپۇرلۇقنى سېتىۋالدى. بۇ ئۇلارغا نىسبەتەن ناھايىتى زىيانلىق سودا بولدى. گويا ئۇلار ئۆزىنىڭ قىممىتىنى كۇپۇرلۇققا تۆلىگەن بولدى. ئىنسان مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ئۆزىگە مەلۇم باھانى قويۇپ، ئۇنى كۇپۇرلۇقنىڭ بەدىلىگە سېتىۋەتسە، بۇ ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھەقىقەتەنمۇ زىيانلىق سودا بولغان بولىدۇ. گەرچە بۇ يەردە، بۇ ۋەقە مىسال ۋە تەسۋىر ئۈچۈن بايان قىلىنىۋاتقان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە يەھۇدىيلار راستىنلا شۇنداق قىلغان ئىدى. ئۇلارنىڭ دۇنيادا تارتقان زىيىنى بۇ قەدىرلىك ئىمان كارۋانلىرى سېپىنىڭ ئەزاسى بولالمىغانلىقى بولۇپ قالغان بولسا، ئاخىرەتلىك زىيىنى، ناھايىتىمۇ خور قىلغۇچى ئازاپنىڭ ئۇلارنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈۋاتقانلىقى بولدى. چۈنكى ئۇلار ھاياتى بويى كۇپۇرلۇقنىلا تاپاۋەت قىلغان ۋە ھاياتى كۇپىر ئۈستىدە ئاخىرلاشقان ئىدى.

ئۇلارنى بۇنداق پوزىتسىيەگە مەجبۇر قىلغان نەرسە، ئۇلارنىڭ قەلبىنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى ھەسەتكە تولغانلىقىدىن ئىبارەت ئىدى. ئۇلارنىڭ خىيالىچە، ئاخىرقى زامان پەيغەمبىرى ئۇلاردىن چىقىشى كېرەك ئىدى. ئەمما ئاللاھ تائالا مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى پەيغەمبەرلىككە تاللىدى. ئۇلار ئۆز قەلبىدە: «ئاللاھ ۋەھىي بىلەن پەيغەمبەرلىكنى ئۆزى خالىغان كىشىگە ئاتا قىلىدۇ» دېگەن مەرىپەت كەڭلىكىنى پەيدا قىلىپ بولۇپمۇ يەنىلا چىدىماسلىق قىلدى. بۇ قىلمىشى ئوپئوچۇق زۇلۇم ۋە چەكتىن ئاشقانلىق ئىدى. ئۇلار مانا شۇنداق زۇلۇم ۋە چەكتىن ئېشىش تۈپەيلىدىنلا غەزەپىنىڭ ئۈستىگە غەزەپكە تېگىشلىك بولدى. شۇڭا بۇنداق كىبىر، ھەسەتخورلۇق، ۋە ئىپلاسلارچە ئاسىيلىقنىڭ جازاسى سۈپىتىدە ئىنتايىن خور قىلغۇچى دەھشەتلىك ئازاب ئۇلارنى تۆت كۆزى بىلەن كۆتمەكتە.

يەھۇدىيلاردا ئۇچرايدىغان بۇ ئۆزگىچە تەبىئەت، دەل تۆزكورلۇق مىجەزدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇنداق مىجەزگە مۇبتىلا كىشىلەر ئەشەددى مۇتەئەسسىپلىكنىڭ تار دائىرىسى ئىچىدىلا شەخسىيەتچىلىك بىلەن ھايات كەچۈرۈشكە ئادەتلەنگەن بولىدۇ. بۇنداق كىشىلەر ھەردائىم باشقىلارنىڭ ياخشى بولۇشىنى ۋە بەختكە سازاۋەر بولۇشىنى ئۆزىگە نىسبەتەن مەھرۇملۇق ھېس قىلىدۇ. جۈملىدىن ئۇلار ئىنسانىيەتنىڭ چەكسىز قېرىنداشلىق تەسەۋۋۇرىدىن خالىي بولىدۇ. يەھۇدىيلارنىڭ تارىخىنى مۇھاكىمە قىلىدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ يىللاردىن يىللارغىچە ئەنە شۇ ئىددىيە تۈپەيلى گويا ئىنسانىيەت شەجەرىسى بىلەن ھېچبىر مۇناسىۋىتى يوقتەك، پۈتۈن ئىنسانلاردىن ئايرىلىپ ھايات كەچۈرگەنلىكىنى، بەلكى تېخى پۈتۈن ئىنسانىيەتكە قارشى ھەردائىم سۈيقەست تۈزۈپلا يۈرگەنلىكىنى كۆرىمىز. ئۇلار قەلبىدە دائىم پۈتۈن ئىنسانىيەتكە قارشى ئۆچ - ئادا‌ۋەت ۋە ھەسەتخورلۇق ئوتلىرىنى ئۇلغايتىپ كەلگەن بولۇپ، ماھىيەتتە بۇ ھەسەتنىڭ ئازابلىق يالقۇنى ئۇلارنىڭ ئۆزىنىمۇ قوۋرىماقتا ئىدى.

ئۇلار قەلبىدىكى ھەسەت بىلەن ئۆچمەنلىكنىڭ ئاچچىقىنى دائىم دېگۈدەك ئىككى مىللەت ئارىسىغا ئادا‌ۋەت سېلىپ، ئۆزئارا ئۇرۇشقا سېلىپ قويۇش ئارقىلىق چىقىرىپ كەلگەن ئىدى. ئۇرۇش نەتىجىسىدە توپلاڭدىن توغاچ ئوغرىلاپ، بىر قىسىم مەنپەئەتلەرنى قولغا كەلتۈرۈش بىلەنلا قەلبىدىكى ئۆچمەس ھەسەت يالقۇنلىرىغا تەسەللى تاپاتتى. ئۇلار دائىم دۇنيا مىللەتلىرىنىڭ بېشىغا بالا تېرىپلا كەلگەن بولۇپ، بەزىدە شۇ بالادا ئۆزلىرىمۇ ھالاك بولۇشاتتى. بۇ ئۆزۈن جەريانلىق پاسات، بۇغۇنچىلىقلارنىڭ ھەممىسى يەھۇدىيلارنىڭ ئىسانىيەتكە قارشى دائىم قەلبىدە ساقلاپ كەلگەن ئۆچمەنلىكى ۋە ھەسەتخورلۇقىنىڭ شۇنداقلا شەخسىيەتچى ئىدىئولوگىيىسىنىڭ ئەسىرىدۇر. خۇددى ئايەتتە: «بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ» «ئاللاھنىڭ ئۆز بەزلىنى (يەنى ۋەھىي بىلەن پەيغەمبەرلىكنى) ئۆزى خالىغان بەندىسىگە چۈشۈرگىنىگە ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن» دېيىلگىنىدەك.

«وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ» «تۆلارغا: ''تاللاھ نازىل قىلغان (قۇرئان)غا ئىمان كەلتۈرۈڭلار'' دېگىنىدە، تۆلار: ''تۆزىمىزگە (يەنى بەنى ئىسرائىل ئەسلىگە) نازىل قىلىنغان كىتابقىلا ئىمان كەلتۈرىمىز'' دەيدۇ».

بۇ دائىرىنىڭ تېشىدا كەلگەنگە ئىمان كەلتۈرۈشنى ئىنكار قىلىدۇ. ۋەھالەنكى، ئۇ ھەق بولۇپ، ئۇلاردا مەۋجۇت بولغان تەلىماتنى تەستىقلاۋاتقان ۋە تەكىتلەۋاتقان بولىدۇ. ئۇلار قۇرئانغا ئىمان كەلتۈرۈشكە ۋە ئىسلام دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشقا چاقىرىلغان ھامان شۇنداق سۆزلەرنى قىلىشاتتى ۋە: «بىز ئۆزىمىزگە نازىل قىلىنغان تەلىماتلارغا ئىمان كەلتۈرۈپ بولغان، شۇ بىزگە يېتىپ ئاشىدۇ» دېيىشەتتى. ئۇنىڭدىن تاشقىرى، مەيلى ئەيسا ئەلەيھىسسالامغا ياكى ئاخىر زامان پەيغەمبىرى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نازىل قىلىنغان ھىدايەت بولسۇن، ھەممىنى ئىنكار قىلاتتى.

قۇرئاننىڭ نەزىرىدە ئۇلارنىڭ تەۋراتتىن باشقا پۈتۈن ھىدايەتلەرنى ئىنكار قىلىشتىن ئىبارەت بۇ قىلمىشى ناھايىتىمۇ غەلىتە ئىش ئىدى. «وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ» «چۈنكى ئۇ (يەنى قۇرئان) ھەق بولۇپ، ئۇلاردا مەۋجۇت بولغان تەلىماتنى تەستىقلىماقتا ۋە تەكىتلەمكتە ئىدى».

يەنى ئۇلار نەدە، ھەق نەدە؟ ئۇلارنىڭ نەدىمۇ ھەق بىلەن ئالاقىسى بولسۇن؟ ئۇلارنىڭ ئۆز يېنىدىكى تەلىماتلارنى تەستىقلايدىغان ھەققە ئىشەنگىنىنىڭمۇ نېمە پايدىسى بولسۇن؟ ئۇلار مىللىي ئەسەبىيىتىگە بەندە بولۇشقان بولۇپ، پەقەتلا ئۆز نەپسىگە چوقۇنىدۇ ۋە نەپسانىي ھەۋەسلىرىگىلا ئەگىشىدۇ. چۈنكى ئىلگىرىمۇ ئۇلار ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە نازىل بولغان ھىدايەتلەرنى چەتكە قېقىشقان. ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ خاراكتېرىنى ئېچىپ تاشلاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئاجىز نۇقتىسىنى ئىزاھلاپ بېرىپ، ئۆز پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا: « فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ» «ئەگەر ئۆزۈڭلارغا كەلگەن كىتابقىلا ئىشىنغان بولساڭلار، ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن ئاللاھنىڭ (بەنى ئىسرائىل ئىچىدىن چىققان) پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈردۈڭلار؟ دېگىن» دەپ تەلىم بېرىدۇ. يەنى: «سىلەر بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرى ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە تەلىماتلارغا ئىمان كەلتۈرگىنىڭلارنى دەۋا قىلىسىلەر، ئەگەر راستىنلا ئىمان كەلتۈرگەن بولساڭلار، ئۇنداقتا نېمە ئۈچۈن ئەشۇ مۇھتىرەم پەيغەمبەرلىرىڭلارنى ئۆلتۈردۈڭلار؟» دەپ سوراشقا بۇيرۇيدۇ.

-- ياق، ئىش بۇنىڭلىق بىلەنلا تۈگىگىنى يوق. سىلەر تۇنجى پەيغەمبىرىڭلار ۋە ئۇلۇغ قۇتقازغۇچىڭلار بولغان مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېلىپ كەلگەن يولىيورۇقلىرىنىمۇ ئىنكار قىلغان ئىدىڭلار.

«وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ» «سىلەرگە مۇسا ھەقىقەتەن ئوچۇق مۇجىزىلەر بىلەن كەلدى، شۇنداقتىمۇ سىلەر مۇسا (تۇر تېغىغا كەتكەن)دىن كېيىنلا، ئۆزۈڭلارغا زۇلۇم قىلىپ موزايىنى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار».

مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىماتلىرى ۋە روشەن مۆجىزىلىدىن كېيىنمۇ، ئۇنىڭ ھاياتلىقىدىلا موزاينى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار. ئەجىبا ئىمانىڭلار ۋە ئىلاھىي ۋەھىنىڭ تەقەززاسى مۇشۇمىدى؟ شۇنداق قىلمىشىڭلار مەۋجۇت تۇرۇپ يەنە سىلەر: «بىز مۇسا ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەلگەن مۆجىزە، ھىدايەتلەرگە ئىمان ئېيتىپ بولغان» دەپ دەۋا قىلالامسىلەر؟

ياق، ئىش بۇنىڭلىق بىلەنلا تۈگىگىنى يوق. بەلكى مۇسا ئەلەيھىسسالام بىر قىيا تاشنىڭ ئاستىدا سىلەردىن پۇختا ۋەدە ئالغان ئىدى. ئەجىبا ئەنە شۇنداق پەۋقۇلئاددە بىر ۋەدىنى بۇزۇپ، مەنمەنلىك ۋە ئاسىيلىققا مۇبتىلا بولغانلىقىڭلارنى ئۇنۇتتۇڭلارمۇ؟

«وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ» «ئەسلەڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلىپ، بىز سىلەردىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق، سىلەرگە قاتتىق تەكىتلىپ: «بىز بېرىۋاتقان يولىيورۇقلارغا قەتئىي بوي سۇنۇڭلار ۋە قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار» دېگىن ئىدۇق. سىلەرنىڭ ئەجداتلىرىڭلار: «بىز ئاڭلىدۇق، ئەمما ئىتائەت قىلمايمىز» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ كۈيۈرلۈقى شۇ دەرجىگە يەتكەنكى، دىللىرىغا يۈتۈنلىي موزايلا سىڭىپ كەتكەن ئىدى».

بۇ يەردە، خىتاب ھېكايە تەرزىگە ئۆزگىرىدۇ. چۈنكى دەسلەپتە يەھۇدىيلارغا بىۋاستە خىتاب قىلىپ، ئۇلارغا نېمە ئىشلارنى قىلغانلىقى ئەسلىتىلگەن بولسا، ئەمدىلىكتە سۆزنىڭ يۆنىلىشى مۇسۇلمانلارغا ۋە ئومۇم ئىنسانلارغا بۇرۇلۇپ: «بەنى ئىسرائىل مانا شۇنداق ئىشلارنى قىلغان» دەپ كۆرسىتىپ بېرىش كۆزدە تۇتۇلماقتا. بۇ جەرياندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۈشەندۈرۈش بېرىپ، ئۇلارنى قاتتىق سوراققا ئېلىشقا ۋە ئۇلارنىڭ ئۆز سۆزىگە كۆرە ئۇلارنى ئاسىيلىققا مەجبۇر قىلغان ئۇ ئاتالمىش ئىماننىڭ نېمىدېگەن رەزىل، ھىلە - نەيرەڭگە تولغان ئىمان ئىكەنلىكىنى سوراپ بېقىشقا بۇيرۇيدۇ ۋە: «قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم» «ئۇلارغا ئېيتقىنكى: "ئەگەر سىلەر مۇئمىن بولساڭلار، ئىمانىڭلار سىلەرنى ئەجىب يامان ئىشقا بۇيرۇيدىكىنا؟" دەيدۇ.

قۇرئان كەرىمنىڭ: «ئۇلار "بىز ئاڭلىدۇق، ئەمما ئىتائەت قىلمايمىز" دېيىشتى» دېگەن ھەمدە يەنە: «ئۇلارنىڭ كۈيۈرلۈقى شۇ دەرجىگە يەتكەنكى، دىللىرىغا يۈتۈنلىي موزايلا ئىچۈرۈلگەن (سىڭىپ كەتكەن) ئىدى» دېگەن بۇ ئىككى تەسۋىرىي ئىپادىسى نېمىدېگەن چوڭقۇر تەپەككۇر قىلىشقا تېگىشلىك - ھە؟!

ئۇلار دەسلىۋىدە: «بىز ئاڭلىدۇق» دېيىشىدۇ، ئاندىن ئارقىدىنلا: «ئىتائەت قىمايمىز» دەيدۇ. بىراق باشتىنلا: «بىز ئىتائەت قىلمايمىز» دېگەن سۆزنى قىلمايدۇ. سوئال شۇكى، ئۇلار قانداقسىگە بىرلا تىنىقتا بۇنداق گەپنى قىلالىسۇن؟

دەرھەقىقەت، بۇ ئۇلارنىڭ ساداسىز ئەمەلىيىتىنىڭ سۆز شەكلىدە جانلاندۇرۇلغان ئەمەلي تەسۋىرىدۇر. ئۇلار تىلى بىلەن: «ئاڭلىدۇق» دېگەن بولسا، ئىش - ھەرىكىتى بىلەن «ئىتائەت قىلمايمىز» دېگەنىنى بىلدۈرگەن. چۈنكى ئەمەلي ھەرىكەت ئېغىزدىن چىققان سۆزگە چىن مەنە بېرىدۇ. ئەمەلي ھەرىكەتنىڭ ئىپادىسى ئاغزاكى ئىپادىدىن تېخىمۇ كۈچلۈك بولىدۇ. ئەمەلي ۋەقەنىڭ بۇنداق ئىپادىلىنىشى ئارقىلىق ئىسلام دىنىنىڭ: «ئەمەلسىز سۆزلەرنىڭ ۋە قۇرۇق ئاغزاكى ئەمەللەرنىڭ ئىسلامدا ھېچ بىر ئورنى يوق» دېگەن ئۇمۇمىي پرىنسىپى ئايدىڭلىشىدۇ. چۈنكى ئىسلامدا ئېتىبارغا ئېلىنىدىغىنى ئەمەل بولۇپ، ئەمەلي ۋەقەلەر بىلەن ئاغزاكى ئىپادىلەرنىڭ ئارىسىنى باغلايدىغىنىمۇ دەل ئەمەلدىنلا ئىبارەتتۇر، ھۆكۈمنۇ شۇنىڭغا بىنائەن چىقىرىلىدۇ.

ئەمدى: «ئۇلارنىڭ قەلبىگە موزاي ئىچۈرۈلگەن (سىڭدۈرۈلگەن)» دېگەن ئىككىنچى ئىپادىگە كەلسەك، بۇ قورقۇنچلۇق ئىپادە ئاجايىپ مەنىلىك بولۇپ، ئۇنىڭدا «ئىچۈرۈلگەن» (يەنى، بىرسى ئۇلارغا بىرەر نەرسە ئىچۈرۈپ قويغان) دېيىلمەكتە.

- نېمە ئىچۈرۈلگەن؟
- موزاي.
- قەيىرىگە ئىچۈرۈلگەن؟
- قەلبىگە.

بۇ نېمە دېگەن قورقۇنچلۇق ئىپادە - ھە؟! ئىنساننىڭ تەپەككۇرى قەلبلەرگە بىر موزاينىڭ كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ كۆرۈشكە تىرىشىدۇ. پۈتۈن بىر موزاينىڭ ئىنسان قەلبىگە ئۇسسۇپ كىرگەنچە قەلب دۇنياسىنى قاپلاپ كېتىۋاتقان مەنزىرىسى كۆز ئالدىغا كېلىدۇ. بۇ يەردىكى مەنە ئۇچۇن شۇنداق ھېسسىي ئىپادە تاللانغانكى، سۆزنىڭ ئەسلى مەنە - ئۇقۇمى (يەنى موزاي سۇيۇقلۇقى ۋە موزايغا چوقۇنۇش) بىردەملىك ئۇچۇن ئىنساننىڭ تەپەككۇرىدىن غايىپ بولۇپ، ئىنسان گويا راستىنلا ئۇلارنىڭ قەلبىگە بىر موزاينىڭ ئېزىپ ئىچۈرۈلۋاتقانلىقىنى خىيال قىلىشقا باشلايدۇ.

بۇنداق جايلارنى ئەدىبىي نۇقتىدىن مۇھاكىمە قىلغاندىلا قۇرئاننىڭ تەسۋىرىي ئىپادە ئۇسلۇبىنىڭ قانداق قەدىر - قىممەتكە ئىگە ئىكەنلىكى، شۇنداقلا نەزەرىيىۋى ۋە ئەقلىي ئىپادىلەرنىڭ ئورنىغا قۇرئان كەرىم ئىشلەتكەن جانلىق تەسۋىرىي ئىپادىلەرنىڭ نەقەدەر روشەن ھەم تەپسىلى ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. بۇ، بىر جانلىق مەنزىرىدۇر. قۇرئاننىڭ ئاجايىپ گۈزەل ۋە ئوچۇق ئىپادىسىدە بىرمۇبىر ئەكس ئېتىدىغان مەنزىرە...

****

يەھۇدى تەبىئىتى

يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭلا ئاللاھنىڭ سۆيۈملۈك بەندىلىرى ئىكەنلىكىنى، يالغۇز ئۆزلىرىلا ھەق يولىدا بولۇپ، ئاخىرەتتىمۇ ئۆزلىرىنىڭلا نىجات تاپىدىغانلىقىنى، ئۇلاردىن باشقا مىللەتلەرگە بولسا، ئاخىرەتتە ھېچبىر نەرسىۋە يوقلۇقىنى دەۋا قىلىشاتتى. يەھۇدىيلارنىڭ بۇ دەۋاسى ئوچۇق ھالدا: «ئاخىرەتتە ئاخىر زامان پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىمۇ نىجاتتىن مەھرۇم قالىدۇ» دېگەن تەرەپكە ئىشارە قىلماقتا ئىدى. بۇ ئىغۇاگەرچىلىكتە يەھۇدىيلارنىڭ كۆزدە تۇتقان مەقسىتى، ئاددى مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدە قۇرئان كەرىمنىڭ تەلىماتلىرىغا ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىورۇقلىرىغا، جۈملىدىن ئىسلام دىنىغا ئىشىنىلمەيدىغان مۇھىت ھازىرلاش ئىدى. شۇڭا ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھۆكۈم قىلىپ، ئۇلارنى دوئىلغا چاقىرىشقا بۇيرىدى. دوئىلدا ھەر ئىككى تەرەپ ئۆزە تۇرۇپ: «قايسىمىز يالغانچى بولساق، شۇ ھالاك بولسۇن» دەپ دوئا قىلىشى كېرەك ئىدى. ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى: «قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْآخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ» «ئۇلارغا: "ئەگەر ئاللاھنىڭ نىزىدە ئاخىرەت يۇرتى (جەننەت) سىلەر ئۈيلىغاندەك باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، ئۇنداقتا ئۆلۈمنى تىلىشىڭلار كېرەك ئىدىغۇ! ئەگەر ئۇنۇ خىيالىڭلاردا راستچىل بولساڭلار" دېگىن» دېيىشكە بۇيرىدى.

ئارقىدىنلا قۇرئان ئۇلارنىڭ ھەرگىزمۇ دوئىلغا چۈشەلمەيدىغانلىقىنى، ئۆلۈمنى تىلەشكە قەتئىي جۈرئەت قىلالمايدىغانلىقىنى، چۈنكى ئۇلار يالغانچى بولۇپ، ئاللاھنىڭ دۈشمىنى قوبۇل قىلىپ ئۇلارنى جازاغا تارتىشىدىن قورقىدىغانلىقىنى جاكارلايدۇ. ھەتتا ئۇلار ئۆزلىرىمۇ دۇنيادا قىلغان ئىپلاس قىلمىشلىرى تۈپەيلى ئاخىرەتتە نەسىۋىسىز قالىدىغانلىقىنى، ناۋادا دوئىلغا چۈشسە، نەتىجىدە، دۇنيادىن قۇرۇق قالىدىغانلىقىنى، قىلغان قىلمىشلىرى تۈپەيلى ئاخىرەتتىن ئاللىبۇرۇنلا قۇرۇق قېلىپ بولغانلىقىنى ئوبدان بىلىشەتتى. شۇڭا قۇرئان كەرىم ناھايىتى كەسكىن قىلىپ، ئۇلارنى بۇنداق بىر رىقابەتنى قوبۇل قىلىدۇ دەپ ئويلاشقا بولمايدىغانلىقىنى، چۈنكى ئۇلار دۇنيا ھاياتىغلا ھېرىسمەن بولۇپ، باشقا مۇشرىكلارنىڭمۇ ئۇلاردىن پەرقلىنىپ كەتمەيدىغانلىقىنى، بەلكى بۇ نۇقتىدا ئۇلاردىنمۇ بەك ئېشىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ ۋە: «وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٨﴾»

«ئىشەنگىنكى، ئۇلار ھەرگىزمۇ ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمايدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆز قوللىرى بىلەن دۇنيادا يىغىب ئاخىرەتكە يوللىغان يامان ئەمەللىرى شۇنى (يەنى ئاخىرەتكە بارماسلىقنى) تەقەززا قىلىدۇ. ئاللاھ زالىملارنى ئۆيدان بىلگۈچىدۇر[95]. شۈبھىسىزكى، ئۇلارنى ھاياتقا ھەمە كىشىدىن، ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ بەك ھېرىسمەن كۆرىسىن؛ ئۇلارنىڭ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئۇلارنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر[96]» دەيدۇ.

ئۇلارنىڭ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى ئاخىرەتتە ئۇلارنى ھېچبىر ئەجىرگە ئېرىشتۈرمەيدىغان بولغاچقا، ئۇلار ئۆلۈمنى ھەرگىز ئارزۇ قىلالمايدۇ. ئۇلار مەزكۇر ئەمەللىرى ئارقىلىق ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇپ قېلىشنىمۇ ئۈمىد قىلالمايدۇ. بەلكى ئۇلارنى ئاخىرەتتە ئازاپ كۈتۈپ تۇرماقتا. ئاللاھ تائالا زالىملارنىڭ ئەھۋالىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەربىر قىلمىشى ئاللاھنىڭ نازارىتى ئاستىدا.

ياق، يالغۇز بۇلا ئەمەس، يەھۇدىيلارنىڭ يەنە بىر خۇسۇسىيىتىمۇ بار بولۇپ، قۇئان كەرىم ئۇلارنىڭ بۇ رەزىل، ئىپلاس خۇسۇسىيەتلىرىنى قاتتىق ئەيىپلىگەن ھالدا تەسۋىرلەپ بېرىدۇ.

«وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ» «شۈبھىسىزكى، سىن ئۇلارنى ياشاشقا ھەمەدىن بەك ھېرىسمەن كۆرىسىن».

- قانداق ياشاشقا؟

ئۇلارنىڭ بۇنىڭ بىلەن كارى يوق، مەيلى قانداقلا بولسا ياشىسىلا بولدى. ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ئىززەت - نومۇسى بىلەن ياشاش مۇھىم ئەمەس. ئۇلارغا مەيلى ھەرقانچە خار، پەسكەش بولسىمۇ ھايات بولسىلا بولدى. ياشاش ۋە يېيىش... ئەزەلدىن يەھۇدىيلارنىڭ خاراكتېرى بولۇپ كەلگەن. يەھۇدىيلارنىڭ ئۆتمۈشىمۇ شۇ... ھازىرىمۇ شۇ... ۋە كەلگۈسىنىڭ مەركىزى كۆرنىشىمۇ يەنە شۇ... يەھۇدىيلار ھەردائىم خېيىم - خەتەر تۈگىگەندىن كېيىن، ئاندىن باش كۆتىرىپ كەلگەن. خېيىم - خەتەر مەۋجۇتلا بولىدىكەن، قەتئىي باش كۆتۈرمەستىن بېشىنى ساڭگىلىتىپ يۈرىدۇ، چۈنكى ئۇلار ناھايىتىمۇ پەسكەش قورقۇنچاقلاردىن بولۇپ، ياشاشنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدۇ.

-- ئۇلار زادى قانداق ياشاشنى خالايدۇ؟

«وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ» «ھاياتقا ھېرىسمەنلىكتە ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ ئېشىپ كېتىدۇ؛ ئۇلارنىڭ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئۇلارنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر».

دېمەك، ئۇلاردىن ھەر بىر كىشى مىڭ يىل ياشاشنى ئارزۇ قىلىدۇ. نېمە ئۈچۈن؟ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار ئاللاھنىڭ ئالدىغا ھازىر قىلىنىدىغانلىقىغا پۇختا ئىشەنچ قىلالمايدۇ. بۇ ھاياتتىن باشقىمۇ يەنە بىر ھايات بارلىقىنى بىلمەيدۇ. ئېنىقىكى، قانداقلا كىشى: "بۇ ھاياتتىن

باشقا هايات يوق" دەپ قارىسا، ئۇنىڭ دۇنيالىق هاياتى تارلىشىپ كېتىشكە باشلايدۇ. چۈنكى ئۇ ئۆزىنى ناهايىتى چەكلىك بىر قانچە سائەتلىك نەپەسلىنىش شارائىتىگە ئىگە دەپ چۈشىنىدۇ.

مانا بۇ نۇقتىدىن نەزەر سالغاندا، ئاخىرەتلىك هاياتقا ئىشىنىشنىڭ ئىنسانلارغا بەخش ئېتىلگەن ناهايىتى ئۇلۇغ بىر نېمەت ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. بۇ شۇنداق بىر نېمەتكى، ئۇنىڭ بەرىكىتى ئىمان ئارقىلىق ئىنسان قەلبىگە يەرلىشىدۇ. ئاللاه تائالا بۇ نېمەتنى هاياتى پانى، ئۆمرى چەكلىك، بىراق ئارزۇ - ئارمانلىرى چەكسىز ئىنسانغا ئىهسان قىلغان. شۇڭا ئۇ هاياتنىڭ تارلىقىنى هېس قىلمايدۇ. قانداقكى كىشى ئۆزىنى بۇ نېمەتتىن مەهرۇم قىلىپ، ئۆزىگە نىسبەتەن مەڭگۈلۈك هاياتنىڭ دەرۋازىسىنى تاقۋالىدىكەن، ئۇنىڭ ئىدىيىسىدە هاياتقا نىسبەتەن ئىنتايىن ناقىس، خۇنۇك تەسەۋۋۇر مەۋجۇت بولغان بولىدۇ. دېمەك، ئاخىرەتكە ئىمان كەلتۈرۈش ئاللاه تائالانىڭ ئىنسانغا ئادالىتىگە ۋە ئاخىرەتتىكى مۇكاپاتىغا ئىمان كەلتۈرگەنلىك بولۇپ، يەنە تېخى ئۇ ئارقىلىق مۆئمىننىڭ ۋۇجۇدى هاياتلىق بايلىقى بىلەن تولۇپ تاشقان بولىدۇ. ئۇنىڭغا هېچقاچان تامام بولمايدىغان ياكى مەلۇم توختاش چېكى بولمىغان دائىملىق هايات ئاتا قىلىنغان بولىدۇ. هاياتنىڭ پۈتۈن چەك - چېگرىلىرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ ئىنتىهاسىنى ئاللاه تائالادىن باشقا هېچ كىشى بىلەلمەيدىغان مەڭگۈلۈك هاياتنىڭ مەنزىلىگە يېتىپ كەلگەن بولىدۇ. بۇ هايات ئىنسانىنى ئىزچىل هالدا يۇقىرى ئورلىتىپ، ئاللاهنىڭ ۋىسالىغا يەتكۈزىدىغان دەرىجىگىچە ئېلىپ بارىدۇ.

ئەمدىلىكتە، ئاللاه تائالا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ دىققىتىنى يېڭى بىر نۇقتىغا تارتىدۇ، يەهۇدىيلارنى ئوچۇق دوئىلغا چاقىرىپ، ئۇلارغا:

قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾

«ئېيتقىنكى، "جىبرىئىلغا ئاداۋەت ساقلىغانلار شۇنى بىلىشى كېرەككى، جىبرىئىل ئاللاهنىڭ ئەمرى بىلەن بۇ قۇرئانىنى سېنىڭ قەلبىڭگە نازىل قىلدى. بۇ ئۆزىدىن ئىلگىرى كەلگەن كىتابلارنى تەستىقلايدۇ ۋە قۇۋۋەتلەيدۇ. بۇ ئىمان كەلتۈرگۈنلەرگە نىسبەتەن هىدايەت ۋە ئۇنۇغلۇقتىن بىشارەت بولۇپ كەلگەندۇر[97]. (ئەگەر ئۇلارنىڭ جىبرىئىلغا ئۇنچىلىك ئادىتى مۇشۇ سەۋەبتىن بولسا، ئۇنداقتا ئېيتىپ قويغىنكى،) كىمكى ئاللاهنىڭ، ئاللاهنىڭ پەرىشتىلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن ئۇتسىمكەن، ئاللاه ئۇنداق كافىرلارنى دۈشمەن ئۇتىدۇ"[98]» دېگەن هەقىقەت ئېلان قىلىشقا ئۇندەيدۇ.

بۇ دوئىل ئارقىلىق يەهۇدىيلارنىڭ ئاجايىپ غەلىتە يېڭى خۇسۇسىيەتلىرىنى بىلىپ يېتىمىز. دەرۋەقە، يەهۇدىيلار يەهۇدىدىن باشقىغا ۋەهى نازىل قىلىنغانلىقى ئۈچۈن قاتتىق ئۆچمەنلىككە مۇبتىلا بولۇشقانلا بولۇپ قالماستىن، بەلكى چىدىماسلىق ۋە هەسەتخورلۇقتا

رىكۆرت يارىتىپ، ھەتتا شۇ قەدەر ھاماقەتلىك دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەنكى، ھەرقانداق بىر نورمال ئەقىل ئىگىسىنىڭ ئۇلار قىلغانىدەك بىر - بىرىگە زىت سۆزلەرنى قىلىپ يۈرىشىنى كۈتكىلى بولمايتتى. ئۇلار جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ۋەھىي ئېلىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغاندا، ھەسەت ۋە ئۆچمەنلىك ئوتىدا بولۇشىغا پۈچىلىنىپ، ئاقماس ھېكايىلەرنى توقۇپ چىقىدىغان يەرگە يېتىشتى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنى ئۆزىگە دۈشمەن ساناشتى، چۈنكى ئۇ دائىم ئۇلارنىڭ بېشىغا بالايى ئاپەت، ئازابلارنى ئېلىپ كېلەتتى. شۇنداق بولغاندا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماسلىقنىڭ سەۋەبى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بولغان بولاتتى. ناۋادا ۋەھىنى ھەزرىتى مىكائىل ئېلىپ كەلگەن بولسا ئىدى، چوقۇم ئىمان ئېيتاتتى. ئۇلارنىڭ قارىشى بويىچە، مىكائىل رەھمەت، يامغۇر ۋە بەرىكەت ئېلىپ كېلىدىغان پەرىشتە ئىدى.

بۇ نېمىدېگەن (كۈلكىلىك) ھاماقەتلىك - ھە؟! ئەپسۇسكى، ئىنسان ھەسەت ۋە ئۆچ - ئاداۋەتكە گىرىپتار بولغاندا، بۇنىڭدىنمۇ چوڭ ئەخمىقانىلىقلارنى سادىر قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ. چۈنكى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىرەرسىگە دۈشمەنلىك قىلالايدىغان ياكى ئۆزلىگىدىن بىرەرسى بىلەن دوسلۇق ئورنىتالايدىغان ئىنسان ئەمەس، ھەمدە ئۆزلىگىدىن بىرەر ئىشنى قىلالالايدىغان قۇدرەتكىمۇ ئەسلا ئىگە ئەمەس. ئۇ پەقەت پەرىشتە بولۇپ، ئاللاھنىڭ ھۆكمىگە بويۇنتاۋلىق قىلالمايدۇ. بەلكى نېمىگە بۇيرۇلغان بولسا، شۇنىلا ئىجرا قىلىدۇ.

«قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ» «تېيتقىنكى، ''جىبرىئىلغا ئاداۋەت ساقلىغانلار شۇنى بىلىشى كېرەككى، جىبرىئىل ئاللاھنىڭ ئەمرى بىلەن بۇ قۇرئاننى سېنىڭ قەلبىڭگە نازىل قىلدى».

يەنى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ نە بىرەر شەخسىي تەرەپۋازلىقى يوق، نە ئۆز ئىرادىسى بىلەن قۇرئاننى نازىل قىلغان ئەمەس. ئۇ پەقەت ئىلاھىي ئىرادىنى ئىجرا قىلغۇچى بولۇپ، سېنىڭ قەلبىڭگە قۇرئاننى نازىل قىلىش ئىشىنى ئاللاھنىڭ پەرمانىغا بىنائەن ئورۇندىماقتا.

قۇرئان كەرىم نازىل قىلىنىۋاتقان قەلب ئەسلىدە ئىدراكنىڭ مەركىزى بولۇپ، شۇ يەردە ئىدراك قىلىنغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇقۇم چۈشىنىلىدۇ ۋە چۈشەنچىلەر ساقلىنىپ قالىدۇ. قۇرئان كەرىم ئىنسانىنىڭ ئىدراك كۈچىنى ''قەلب'' دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىگەن. شۇڭا ئىدراكلىق قەلب، قانداقتۇر گۆش ۋە قاننىڭ ھەممىگە مەلۇملۇق تەبىئىي ئۇيۇشما پارچىسى ئەمەس، بەلكى ئىدراك ۋە ئۇقۇم ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان تۈپ ئامىلدۇر.

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام سېنىڭ قەلبىڭگە قۇرئاننى «مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ» «ئۆزىدىن ئىلگىرى كېلگەن كىتابلارنى تەستىقلايدىغان ۋە قۇرئانغا ئېتىقاد قىلغۇچىلارغا ھىدايەت ۋە خۇشخەۋەرلىك بولىدىغان» قىلىپ نازىل قىلدى.

قۇرئان كەرىم پرىنسىپ جەھەتتىن پۈتۈن سابىق ساماۋىي كىتابلارنى تەستىقلايدۇ. چۈنكى بارلىق ساماۋىي كىتابلار بىلەن ئىلاھىي دىنلارنىڭ ئاساسلىق تەلىماتى بىرلا بولۇپ، قۇرئان پەقەت مۆئمىنلەر ئۈچۈنلا ھىدايەت ۋە بەختىيارلىقتىن بىشارەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ تەلىماتى ئۈچۈن مۆئمىن قەلبلەرنىڭ دەرىزىلىرىلا ھەر دائىم ئوچۇق تۇرىدۇ. ئۇنىڭ تەلىماتلىرىغا مۆئمىنلەرلا "لەببەيك" دېيەلەيدۇ. بۇ ھەقىقەتنى تېخىمۇ ئېچىپ چۈشەندۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم. قۇرئان كەرىم مۆئمىنلەرنىڭ قەلبىدە مايىللىق پەيدا قىلىدۇ، ئۇنىڭدا ئىدراك ۋە مەرىپەتنىڭ يوللىرىنى ئاچىدۇ، ئۇنىڭدا ئىمانسىز دىللاردا بولمايدىغان ھېس - تۇيغۇلارنى پەيدا قىلىدۇ. دەل مۇشۇ سەۋەبتىن مۆئمىنلەرنىڭ قەلبى قۇرئاندىن ھىدايەت تاپىدۇ. قۇرئان مۆئمىنگە نىسبەتەن بەختىيارلىقنىڭ بىشارىتى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەقىقەت قۇرئاننىڭ ئوخشاش بولمىغان جايلىرىدا، «ھدًى للمتقين» «تەقۋادارلارغا ھىدايەتتۇر»، «ھدًى لقوم يوقنون» «ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر»، «ھدًى ورحمة لقوم يوقنون» «پۈختا ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن رەھمەت ۋە ھىدايەتتۇر» دەپ تىلغا ئېلىنىدۇ. دېمەك، ئىمان، تەقۋالىق ۋە ئىشىنىش نەتىجىسىدە قولغا كېلىدۇ. بەنى ئىسرائىلنىڭ بۇنىڭدىن مەھرۇم بولۇشىدىكى سەۋەب شۈكى، ئۇلار نە ئىشەنگۈچى ئەمەس، نە تەقۋادار ئەمەس، نە ئىشەنچىنىڭ ئېسىتېتىكىسىغا ئىگە ئەمەس.

ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەر بىلەن دىن، شەرىئەتلەرنى بىر - بىرىدىن پەرقلەندۈرگىنىگە ئوخشاش، ئىسمىنى ۋە قىلىدىغان خىزمىتىنى ئاخىرۇلزامان پەرىتىشلەرنىمۇ بىر - بىرىدىن پەرقلەندۈرىدىغان ئادەتى بولۇپ، ئۇلار مىكائىل بىلەن ناھايىتى ياخشى مۇناسىۋەتتى بارلىقىنى، بىراق جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇناسىۋىتىنىڭ يېرىكلىكىنى سۆزلىشىپ يۈرەتتى. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن، ئالدىمىزدىكى ئايەتتە پۈتۈن پەرىشتىلەرنىڭ ئوخشاشلىقى، ئۇلارنىڭ بىرەرسىنى دۈشمەن تۇتۇشنىڭ پۈتۈن پەرىشتىلەرنى دۈشمەن تۇتۇش بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئاللاھقىمۇ ئاداۋەت تۇتۇش بولىدىغانلىقى، شۇڭا ئاللاھ تائالانىڭمۇ ئۇلارغا ئاداۋەت تۇتىدىغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ كاپىر بولىدىغانلىقى تىلغا ئېلىنىدۇ.

«مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبۡرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلۡكَٰفِرِينَ»

«كىمكى ئاللاھنى، ئاللاھنىڭ پەرىشتىلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن تۇتسىكەن، ئاللاھمۇ تۇنداق كافىرلارنى دۈشمەن تۇتىدۇ».

****

ئەھدە

ئاندىن خىتابنىڭ يۇنىلىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەرەپكە بۇرۇلۇپ، نازىل قىلىنغان ھەقىقەتلەر بىلەن روشەن ئالامەتلەر ئۇستىدە مەھكەم بولۇشى كېرەكلىكىنى، بۇزۇق، پاسىقلاردىن باشقا ھېچ كىشى ئۇنى ئىنكار قىلمايدىغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ. ھەمدە بەنى ئىسرائىلغا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ، ئۇلارنىڭ مەيلى ئاللاھقا قىلغان ئەھدىسى بولسۇن، مەيلى

سابىق پەيغەمبەرلەرگە قىلغان ئەھدىسى بولسۇن، مەيلى ئاخىرقى زامان پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قىلغان ئەھدىسى بولسۇن، ھېچبىر ئەھدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغانلىقىنى تەنقىدلەش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ يېنىدىكى بارلىق ساماۋىي كىتابلارنى تەستىقلايدىغان شۇنچە ئېسىل بىر كىتابنى چەتكە قېقىۋاتقانلىقىنمۇ ئەيىپلەيدۇ.

«وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾»

«شۇبھىسىزكى، بىز ساڭا روشەن ھەقىقەتنى ئايان قىلىدىغان ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، ئۇلارغا ئۆگۈتسەن يەقەت ياسىقلارلا ئىنكار قىلىدۇ[99]. ئېجىبا ھەر قاچان ئۇلار بىرەر ئەھدە قىلسا، بىر تۈركۈمى ئۇنى بۇزۇپ كەلمەمدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) تولىسى جەن قىلىپ بىلەن ئىمان كەلتۈرمەيدۇ[100]. ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان ۋە قۇۋۋەتلەيدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە، بۇ ئەھلى كىتابلار خۇددى ھېچ نەرسە بىلمەيدىغاندەك، ئاللاھنىڭ كىتابنى ئارقىغا جۇرۇپ قويۇشتىمۇ[101]».

بۇ يەردە ئاللاھ تەرەپتىن نازىل بولغان روشەن ئايەتلەرنى بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ ئىنكار قىلىشىدىكى سەۋەبلەر تەپسىلى بايان قىلىنماقتا. يەنى، بۇلار بۇزۇقلۇق ۋە پاسىقلىققا مۇبتىلا بولغان ۋە تەبىئەت - خاراكتېرى چېرىكلەشكەن كىشىلەر ئىدى. چۈنكى ساغلام تەبىئەتلىك كىشىلەرنىڭ بۇ ئايەتلەرگە ئىمان كەلتۈرمەي باشقا چارىسى يوق. قەلبىدە تەرسالىق بولمىسىلا، بۇ ئايەتلەر ئۆزىنى ئۆزى قوبۇل قىلدۇراتتى. يەھۇدىيلارنىڭ ئۇنىڭغا كۆپۈرلۈق پوزىتسىيىسى تۇتۇشىدىكى سەۋەب، قانداقتۇر قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ دەلىل كۈچى كەم بولۇپ قالغانلىقى ياكى ئۇلارنى قايىل قىلالمىغانلىقى ئەمەس، بەلكى ئەسلى سەۋەب ئۇلارنىڭ مىجەز - خاراكتېرىنىڭ بۇزۇلۇپ بولغانلىقى ۋە بۇزۇقچىلىق، پاسىقلىققا مۇبتىلا بولۇپ بولغانلىقىدۇر.

ئاندىن خىتابنىڭ يۈنىلىشى مۇسۇلمانلارغا ۋە باشقا پۈتۈن ئىنسانلارغا بۇرۇلىدۇ. يەھۇدىيلارنى ئەيىپلەپ، ئۇلارنىڭ رەزىل سۈپەتلىرىدىن بىرسى بايان قىلىنىدۇ. ئۇ بولسىمۇ يەھۇدىيلار شۇنداق مىللەتكى، ئۇلار ئىپلاس مۇتەئەسسىپلىكنىڭ ۋە خىلمۇخىل خاھىشلىرىنىڭ كەينىدىنلا چاپىدۇ، مۇئەييەن بىر پىكىر ئۈستىدە بىرلىككە كەلمەيدۇ، بەرگەن ئەھدىسىگە ۋاپا قىلمايدۇ. ئۇلار ئاللاھنىڭ ھېچ بىر ئارغامچىسىغا مەھكەم ئېسىلمەيدۇ. ئۆزىنىڭ مىللى مەنپەئەتىگە نىسبەتەن شۇ قەدەر شەخسىيەتچى ئىكەنكى، ئۆزلىرىدىن باشقىلارغا ئاللاھنىڭ فەزل - رەھمىتى نېسىپ بولۇشىنى قەتئىي راۋا كۆرمەيدۇ. ئۇلار مانا مۇشۇنداق مىللىي مۇتەئەسسىپلىككە ئىگە تۇرۇپمۇ، يەنىلا ئۆزئارا ئىتتىپاق بولالمايدۇ. ھەتتا بىر - بىرى بىلەن ئۆزئارا قىلىشقان ئەھدىلەرگىمۇ ۋاپا قىلىشمايدۇ. ئۇلار قانداقلا

چاغدا بىرەر پۈختا ئەھدە قىلسا، ئارىسىدىن مەلۇم گۇرۇپپا چىقىپ، ئۇنى بۇزۇپ تاشلايدۇ، ھەممەيلەننىڭ بىرلىكتە چىقارغان قارارىغا ئوچۇق ھالدا خىلاپلىق قىلىشقا باشلايدۇ.

«أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» «ئەجبا ھەر قاچان ئۇلار بىرەر ئەھدە قىلسا، بىر ئۈركۈمى ئۇنى بۇزۇپ كەلمەمدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) تولىسى جىن قەلبى بىلەن ئىمان كەلتۈرمەيدۇ».

ئۇلار تۇر تېغىنىڭ ئاستىدا ئاللاھقا پۈختا ۋەدە بېرىپ، ئارقىدىنلا خىلاپلىق قىلىشقان ئىدى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر بىلەنمۇ قىلىشقان ئەھدىلىرىگە خىلاپلىق قىلىشتى. ھەمدە مەدىنىگە كەلگەندىن كېيىن، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قىلىشقان ئەھدىسىنىمۇ بىر چەتكە قايرىپ قويۇشتى. ۋەھالەنكى، ئۇ كىلىشىمدە ئۇلار بىلەن بەزى شەرتلەر ماقۇللانغان ئىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇلار ئالدى بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دۈشمەنلىرىگە ياردەملەشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوتتۇرىغا قويغان تۈزۈمنى ئەيىپلەشكە باشلىدى. مۇسۇلمانلار ئارىسىغا ئىتتىپاقسىزلىق سېلىشقا تىرىشتى. ھالبۇكى، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى مەدىنە ئەھدىنامىسىگە پۈتۈنلەي زىت ئىدى.

مانا بۇلار، يەھۇدىيلارنىڭ ئىپلاس ئادەتلىرى بولۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئادىتى پۈتۈنلەي باشقىچە ئىدى. بۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق بايان قىلىدۇ: «المسلمون تتكافا دماؤهم وهم يد على من سواهم يسعى بذمتهم ادناهم» «مۇسۇلمانلارنىڭ قېنى تەڭ· باراۋەر. باشقىلارغا قارشى ھەمىلىدىن بىر ـ بىرىگە مەدەتكار، ئۇلارنىڭ ئەڭ ئاددىتىكىسىمۇ ھەممىلىگە ۋاكالىتەن ئامانلىق بېرەلەيدۇ». ئۇلار قانداقلا بىرسى بىلەن ئەھدىلەشسە، ئۇلاردىن ھېچ بىرىنىڭ ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىشىغا ۋە ئەھدىنى بۇزۇشىغا قەتئىي رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ خەلىپىلىك دەۋرىدە ئەسكەرلەرنىڭ باش قوماندانى ئەبۇ ئۇبەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: «ئىراقتىكى بىر يېزىغا بىزنىڭ بىر قۇلۇمىز ئامانلىق بېرىپتۇ، ئەمدى قانداق قىلىشىمىز لازىم؟» دەپ مەكتۇپ يوللىغان ئىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا: «ئاللاھ تائالا ئەھدىگە ۋاپا قىلىشنى ناھايىتى ئۇلۇغ پەرز قىلىپ بەلگىلىگەن. شۇڭا سىلەر ئۆز ۋەدەڭلارغا ئەمەل قىلمىغۇچە، سىلەرنى ۋاپادار دېگىلى بولمايدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەن. شۇنىڭ بىلەن مەزكۇر ئەھدىگە ئەمەل قىلىنىپ، شۇ رايون خەلقى ئۆز ھالىغا قويۇپ بېرىلگەن.

مانا بۇ راستچىل، قائىدە ـ قانۇنلۇق، ئېسىل جامائەتنىڭ سۈپىتى بولۇپ، بۇنىڭدىن ناچار يەھۇدىيلارنىڭ ئەخلاقى بىلەن راستچىل، قائىدىلىك مۇسۇلمانلارنىڭ ئەخلاقىي ئوتتۇرىسىدىكى پەرق ئوچۇق ئايدىڭلاشقان ھالدا ئوتتۇرىغا چىقىدۇ.

«وَلَمَّا جَآءَهُمۡ رَسُولٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٞ لِّمَا مَعَهُمۡ نَبَذَ فَرِيقٞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمۡ كَأَنَّهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ» «ئۇلارغا ئاللاھ تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان ۋە قۇۋۋەتلەيدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە، بۇ ئەھلى كىتابلار خۇددى ھېچ نەرسە بىلمەيدىغاندەك، ئاللاھنىڭ كىتابنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇشىدۇ».

بۇ، ۋەدىگە خىلاپلىق قىلىشنىڭ بىر مىسالى بولۇپ، ئۇنى يەھۇدىيلارنىڭ بىر پىرقىسى سادىر قىلغان ئىدى. ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلاردىن ئالغان ئەھدىسىدە: «بۇندىن كېيىن قانداقلا پەيغەمبەر ئەۋەتىلسە، سىلەر ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرىسىلەر. ئۇنىڭغا ئېھتىرام بىلدۈرىسىلەر، ئۇنىڭغا ھەمكارلىشىسىلەر» دېگەن بىر ماددىمۇ بار ئىدى. ئاللاھ تائالا ئاخىر زامان پەيغەمبىرىنى قۇرئان كەرىم بىلەن بىرگە ئەۋەتكەن چاغدا بولسا، ئەھلى كىتابلارنىڭ بىر پىرقىسى ئۇ ئەھدىنى چەتكە ئىتتىرىپ قويدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار بىرىنچىدىن، ئاخىر زامان پەيغەمبىرى ھەققىدە بېشارەت بېرىلگەن ئۆز كىتابلىرىنى ۋە ئەشۇ بېشارەتلەرنى ئىنكار قىلغان بولسا، ئىككىنچىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولغان يېڭى ئىلاھىي كىتابنى رەت قىلغان بولدى.

بۇ ئايەتتە ئەھلى كىتابلارغا يوشۇرۇن بىر تەنە قىلىشمۇ كۆزدە تۇتۇلغان. يەنى، ناۋادا مۇشرىكلار ئاللاھنىڭ كىتابىنى رەت قىلغان بولسا ئىدى، ئانچە ئەجەپلىنەرلىك ئىش بولمىغان بولاتتى. بىراق بۇ بەدبەختلەر ئۆزى ئەھلى كىتاب تۇرۇپمۇ، ئۇنى رەت قىلدى. ۋەھالەنكى، ئۇلار پەيغەمبەرنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئوبدان بىلىشەتتى. ھەردائىم ھىدايەت بۇلىقى بىلەن ئالاقىسى بولۇپ كەلگەن ۋە دائىم چىراغنىڭ يېنىدا بولۇپ كەلگەن ئىدى. بىراق ئۇلار مەرىپەت ئىگىسى بولغان تۇرۇقلۇق قانداق قىلدى؟ ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويدى. يەنى ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشنى تاشلىدى. ئۇلار ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئۆز ھاياتىدىن ۋە پىكىر دۇنياسىدىن چىقىرىپ تاشلىدى.

قۇرئان كەرىمنىڭ تەسۋىرىي ئىپادە ئۇسلۇبى ئۇقۇمنى مەنە دائىرىسىدىن چىقىرىپ، ئەمەلىيەت دائىرىسىگە يۆتكەپ كېلىدۇ. ئۇلارنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرىنى جانلىق شەكىلدە ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. ئۇلار شۇ قەدەر قەبىھ ۋە يىرگىنىچلىك شەكىلدە تەسۋىرلىنىدۇكى، ھەممىلا يېرىدىن ئىنكارچىلىقى ۋە بىلىپ تۇرۇپ رەت قىلىشلىرى كۆرۈنۈپلا تۇرىدۇ. بۇ تەسۋىردە ئۇلار ئىنتايىن ناپاك قەلب، ھاماقەتلەرچە كۆزقاراش، ئاسىيلىق، مەينەتچىلىك ۋە خارلىقنىڭ مۇجەسسىمى بولۇپ كۆرۈنىدۇ. بۇ تەسۋىردە ئىنساننىڭ خىيالىغا گويا بىر قول ھەرىكەتلىنىپ، ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇۋاتقاندەك كۆرۈنۈشلەر كېلىشكە باشلايدۇ.

****

ئاللاھنىڭ كىتابىدىن يۈز ئۆرۈگەنلەر

ئاندىن نېمە بولدى؟ ئەجىبا، قوللىرىدىكى كىتابلارنى تەستىقلايدىغان قۇرئاننى ئارقىغا چۆرۈپ قويغاندىن كېيىن، ئۇنىڭدىن ياخشىراق بىرەر نەرسە تاپتىمۇ ياكى ئۇنىڭدىن تېخىمۇ گۈزەل بىرەر كىتابقا مۇراجىئەت قىلدىمۇ ۋەياكى باشقا بىر ھەقىقەتكە قايتىشتىمۇ ۋەياكى بولمىسا، قۇرئان تەستىقلاۋاتقان كىتابلىرىغا قايتتىمۇ؟

ياق، بۇلارنىڭ ھېچ بىرسى بولمىدى. ئۇلار مۇئەييەن بىر ھەقىقەتنى ئاساس قىلمىغان خۇراپى ئەپسانىلەرنىڭ كەينىگە كىرىش ئۈچۈن ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇشتى.

وَٱتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

ئۇلار سۇلايمانىڭ سەلتەنىتىنىڭ نامى بىلەن شەيتانلار ئوتتۇرىغا قويىدىغان سۇزلىرىگە ئەگەشتى. ھالبۇكى، سۇلايمان كاپىر بولغىنى يوق، لېكىن شەيتانلار كىشىلىرىگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولۇشقان ئىدى. ھەمدە بابىلدىكى ھارۇت- مارۇت دېپىلىدىغان ئىككى پىرىشتىگە سېھىر نازىل قىلىنغىنىمۇ يوق. (ئۇ پىرىشتىلەر بىر سىناق بولۇپ،) ھەرقانداق چاغدا ئۇنى تەلىم بەرسە، ئالدى بىلەن «بىز بىر سىناق، سەن كافىر بولۇپ قالمىغىن» دەپ ئوچۇق ئاگاھلاندۇرۇش بېرەتتى. شۇنداقتىمۇ بۇلار ئۇ ئىككىسىدىن ئەر- خوتۇننى بىر- بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى ئۆگىنەتتى. شۇنىسى ئىنىق ئىدىكى، ئۇلار ئۇ ئارقىلىق ﷲنىڭ ئىزنىسىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەلمەيتتى. ئەمما شۇنداقتىمۇ، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. ئۇلار ئەشۇ نەرسىلەرنىڭ خېرىدارى بولغانلارغا ئاخىرەتتە ھېچ نېسىۋە يوقلىقىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇلار چانلىرىنىڭ بەدىلىگە سېتىۋالغان نەرسىسىنىڭ ئەجىبمۇ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسە ئىدى كاشكى![102]. ئەگەر ئۇلار ئىمان ۋە تەقۋالىقنى تاللىغان بولسا، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى ئېرىشىدىغان ئەجىر ئەلۋەتتە ئۇلار ئۈچۈن كۆپ ياخشى ئىدى، كاشكى ئۇلار بۇنى بىلسە ئىدى![103].

ئۇلار قوللىرىدىكى ساماۋىي كىتابلارنى تەستىقلايدىغان ئاللاھنىڭ كىتابىنى قويۇپ، سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدىن قالغان جىنلارنىڭ ئويدۇرما ھېكايىلىرىگە ئەگەشتى. سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ نامىدىن جىنلار ئويدۇرغان يالغانلار بىلەن كىشىلەرنى ئالدىدى.

جىنلار سۇلايمان ئەلەيھىسسالامغا قارا چاپلاپ، «سۇلايمان ناھايىتى كاتتا سېھرىگەر بولۇپ، ئۇ ھەممە نەرسىنى ئۆزىنىڭ سېھرىگەرلىك ئىلمىگە تايىنىپلا بويسۇندۇرغان ئىدى» دېيىشەتتى. قۇرئان كەرىم «سۇلايمان سېھرىگەر ئىدى» دېگەن بۇ باتىل قاراشقا رەددىيە بېرىپ: «وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ» «سۇلايمان كاپىر بولغىنى يوق» دەيدۇ. يەنى سېھرىگەرلىكنى قۇرئان كەرىم كۇپۇرلۇق دەپ ھېسابلايدۇ. شۇڭا سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنى ئاقلاپ، سېھرىگەرلىكنى ئۇ ئەمەس، بەلكى شاياتۇنلارنىڭ ئۆزى قىلغانلىقىنى بىلدۈرۈپ: «وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ» «لېكىن شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولۇشقان ئىدى» دەيدۇ.

ئاندىن قۇرئان كەرىم يەنە: «ئاللاھ تائالا سېھرىگەرلىك تەلىماتىنى بابىلدىكى "ھارۇت" ۋە "ماروت" دېيىلىدىغان ئىككى پەرىشتىگە نازىل قىلغان» دېگەن قاراشقىمۇ رەددىيە بېرىپ: «وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَ» «ھەمدە بابىلدىكى ھارۇت- ماروت دېيىلىدىغان ئىككى پەرىشتىگە سېھىر نازىل قىلىنغىنىمۇ يوق» دەيدۇ.

مەلۇم بولۇشچە، يەھۇدىيلاردا ئەشۇ ئىككى پەرىشتە ھەققىدە خېلى مەشھۇر ھېكايىلەر مەيدانغا چىققان بولۇپ، يەھۇدىيلار بىلەن جىن - شاياتۇنلار: «ئۇ ئىككى پەرىشتە سېھرىگەرلىك ئىلمىنى بىلەتتى ۋە كىشىلەرگىمۇ ئۆگىتىپ يۈرەتتى» دېيىشەتتى. ئۇلار يەنە «سېھرىگەرلىك ئىلمى بابىلدىكى پەرىشتىلەرگە ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان» دەپ قارايتتى. قۇرئان كەرىم بۇ تۆھمەتكىمۇ رەددىيە بېرىدۇ ۋە بۇ ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىپ، مەزكۇر ئىككى پەرىشتىنىڭ ئاللاھنىڭ ھېكمەتلىك سىرلىرىدىن بىرى ئىكەنلىكىنى، پۈتۈن خەلق ئاممىسىغا سىناق ھەم پىتنە قىلىپ ئەۋەتىلگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ يېنىغا سېھىر ئۆگىنىش ئۈچۈن بارغانلىكى كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئالدىن ئاگاھلاندۇرۇش بېرىدىغانلىقىنى: «وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ» «ھەرقاندای چاغدا ئۇنى تەلىم بەرسە، ئالدى بىلەن "بىز بىر سىناق، سەن كاپىر بولۇپ قالمىغىن" دەپ ئۇچۇق ئاگاھلاندۇرۇش بېرەتتى» دەپ بايان قىلىدۇ.

قۇرئان كەرىم بۇ يەردە سېھرىگەرلىككە قارىتا يەنە قايتىدىن كۇپۇرلۇق دەپ باھا بەرمەكتە، شۇنداقلا ئۇنىڭ كۇپۇرلۇق ئىكەنلىكىنى مەزكۇر ئىككى پەرىشتە (ھارۇت ۋە ماروت)نىڭ تىلى بىلەن جاكارلىماقتا.

قۇرئان يەنە، پەرىشتىلەر ئۇچۇق ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرسىمۇ، بەزى كىشىلەرنىڭ ئۇلاردىن سېھىر ئۆگىنىمىز دەپ چىڭ تۇرىۋالىدىغانلىقىنى، ئۇلار شۇنچە چىڭ تۇرىۋالغان بولغاچقا ئاللاھ تائالا ئۇلارغا بۇ دەرۋازىنىمۇ ئېچىپ بەرگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

«فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ» «شۇنداقتىمۇ بۇلار تۇ ئىككىسىدىن ئەر-خوتۇننى بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى ئۆگىنەتتى». ۋەھالەنكى، پەرىشتىلەر ئاگاھلاندۇرىۋاتقان يامان ئىش دەل ئەشۇ ئىدى.

قۇرئان بۇ يەردە ۋەزىيەت، شارائىتقا ماسلاشتۇرغان ھالدا، ئىسلام ئەقىدىسىنىڭ ئاساسلىق پرىنسىپلىرىدىن بىرسى تەرەپكە دىققەتنى تارتىدۇ. ئۇ بولسىمۇ، كائىناتتا ئاللاھنىڭ ئىزنىسىز ۋە ئىرادىسىسىز بىر تال يوپۇرماقنىڭمۇ ھەرىكەت قىلالمايدىغانلىقىدىن ئىبارەتتۇر.

«وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ» «ئىنسانى، ئۇلار ﷲنىڭ ئىزنىسىز ھېچ كىشىگە تۇ-تارقىلىق زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ».

دېمەك، ئاللاھنىڭ ئىزنى ۋە ئىرادىسى بىلەنلا سەۋەبلەر ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ ۋە نەتىجىلەر بارلىققا كېلىدۇ. بۇ ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ ئىنتايىن مۇھىم ئالەمشۇمۇل ئومۇمىي قائىدىسى بولۇپ، ھەرقانداق بىر مۇئمىننىڭ قەلب، ئىدىيىسىدە ئوچۇق يەر ئالغان بولۇشى لازىم. بۇ ئەقىدىنى ئوتتۇرىغا قويۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى مۇشۇ بولۇپ، ئۇنىڭ مىسالى شۇكى، ناۋادا سىز قولىڭىزنى ئوتقا تىقسىڭىز، ئۇ چوقۇم كۆيىدۇ. ئەمما بۇ كۆيۈش ئاللاھنىڭ ئىزنى ۋە ئىرادىسىسىز ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس. ئوتقا كۆيدۈرۈش ۋە قولغا كۆيۈش خۇسۇسىيىتىنى ئاللاھ تائالا بەرگەن بولۇپ، ئاللاھ قاچان خالىسا، بۇ خۇسۇسىيەتلەرنى ئەمەلدىن قالدۇرالايدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەقەسىدىمۇ ئەمەلىيەت دەل شۇنداق بولغان. دېمەك، ئەر - ئايالنى بىر - بىرىدىن ئايرىشتا ئىشلىتىلىدىغان سېھرىگەرلىكمۇ شۇنىڭغا ئوخشايدۇ. ئەگەر ئاللاھنىڭ ئىرادىسى ۋە ئىزنى بولمايدىكەن، ئۇنىڭ ھېچقانداق تەسىرى بولمايدۇ. ئاللاھنىڭ ئىرادىسى ۋە ھېكمىتى شۇنى تەقەززا قىلمىغان ئەھۋالدا، سېھرىنىڭ تەسىر كۈچى قەتئىي ئاقمايدۇ. بىز تاكى بۈگۈنگە قەدەر بىلىپ يەتكەن پۈتۈن سەۋەبلەر ۋە بارلىق تەسىر كۈچلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئەھۋالىمۇ يەنە شۇنداق بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەر بىر سەۋەبكە ئاللاھ تائالا مەخسۇس بىر خۇسۇسىيەتنى يەرلەشتۈرگەن بولۇپ، ئۇ ئاللاھنىڭ ئىرادىسى ۋە ئىزنى بىلەنلا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرماقتا. ئاللاھ تائالا بۇ سەۋەبلەرگە ئەشۇ خىلمۇ خىل خۇسۇسىيەتلەرنى قانداق ئاتا قىلغان بولسا، يەنە شۇنداق تارتىپ ئالالايدۇ.

ئاندىن قۇرئان كەرىم ئۇلار ئۆگەنگەن نەرسىنىڭ (يەنى، ئەر ئايالنى بىر - بىرىدىن ئايرىدىغان سېھرىنىڭ) ماھىيىتىنمۇ ئېچىپ بايان قىلىدۇ. قۇرئان كەرىم بۇ سېھرىگەرلىكنىڭ ئۇلار ئۈچۈن ھېچبىر پايدىسى يوقلىقىنى بايان قىلىپ: «وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ» «ئەما شۇنداقتىمۇ، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى» دەيدۇ. ئۇلار مۇبتىلا بولغان ئازغۇنلۇقنىڭ كۆپۈرلۈق دەپ ئاتالغانلىقىنىڭ ئۆزىلا ئۇ ئىشنىڭ پۈتۈنلەي زىيانلىق ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭدا ھېچبىر مەنپەئەت يوقلۇقىنى ئىسپاتلاشقا يېتەرلىك پاكىت ئىدى.

«وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ» «تۇلار تەۋرات بىلەن خەيرلەشكەن بولغانلارغا ئاخىرەتتە ھېچ نەرسە يوقلىقنى ئېيتى بىلەتتى». ناۋادا كىشى قىلىۋاتقان ئىشنىڭ نەتىجىسىدە ئاخىرەتتىكى پۇتۇن ياخشىلىقلاردىن مەھرۇم قالىدىغانلىقىنى بىلسە يەتكەندىن كېيىنمۇ، يەنە ئىلگىرىكى ئىشنى داۋاملاشتۇرىدىكەن، ئۇ گويا ئۆزىنىڭ ئاخىرەتلىكىنى قەستەن خاراب قىلىۋاتقان، كەلگۈسىدىكى پۇتۇن ياخشىلىقلاردىن ئۆزىنى مەھرۇم قىلىۋاتقان بولىدۇ.

-- بۇ نېمە ئۈچۈن؟

-- بۇ، بىرقانچە كۈنلۈك ھاياتتا بولۇشىغا پەيز سۈرۈۋېلىش ئۈچۈندۇر. بۇلارنىڭ قىلىۋاتقىنى نېمىدېگەن ناچار سودا - ھە؟! ۋەھالەنكى، ئۇلار بۇ سودىنىڭ ماھىيىتىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ.

«وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ» «تۇلار جانلىرىنى بەدىلگە ھېتىۋالغان نەرسىنىڭ ئەجرىنى يامان ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسە ئىدى كاشكى!».

«وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ» «ئەگەر تۇلار ئىمان ۋە تەقۋالىقنى تاللىغان بولسا، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى ھېرىشىدىغان ئەجىر ئۇلۇغتە تۇلار تۇجۇن كۆپ ياخشى ئىدى، كاشكى تۇلار بۇنى بىلسە ئىدى!»

بۇ سۆز بابىلدىكى مەزكۇر ئىككى پەرىشتىدىن سېھىر ئۆگەنگەنلەرنىڭ ۋە سۇلايمان ئەلەيھىسسالام دەۋرىدىن قالغان شەيتان قىسسىلىرىغا ئەگەشكەنلەرنىڭ ئەھۋالىغا ناھايىتى ئوخشاش بولۇپ، بۇنداق قىلغانلار ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇپ، يالغان، رەزىل نەرسىلەرگە ئەگەشكەن يەھۇدىيلاردىن باشقىلار ئەمەس ئىدى.

****

سېھىرگەرلىك

بۇ يەردە بىر ئاز سېھىر ھەققىدە، يەنى يەھۇدىيلار ئارقىدىن چېپىپ يۈرگەن، ئەر - ئايالنىڭ ئارىسىغا سوغۇقچىلىق سالىدىغان ھەمدە ئۇلارنىڭ ئاللاھنىڭ كىتابىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويىشىغا سەۋەب بولغان سېھىر ھەققىدە توختىلىپ ئۆتىشىز لازىم.

دەرھەقىقەت، بىزنىڭ بۈگۈنكى دەۋرىمىزدىمۇ ئاجايىپ غەلىتە، مۆجىزىۋي خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە كىشىلەر ئۈچراپ تۇرىدۇ، ئۇلارغا پەن - تېخنىكا تېخىچە تۇزۇككىنە بىر ئىلمىي باھا بېرەلىگىنى يوق. گەرچە بۇ خىل ئاجايىپ ئىشلارغا ھەرخىل ناملار قويۇلغان

بولسمۇ، ئەمما ھازىرغىچە ئۇلارنىڭ ھەقىقىتى مۇئەييەنلەشتۈرۈلۈپ بېقىلمىدى. ھازىرغىچە يەنىلا "ئاجايىبات" ھېسابلىنىپ كەلمەكتە. مەسىلەن: "تېلېمېڭە" يەنى، يىراقتىن خىيالىي پىكىر ئالماشتۇرۇش قانداق خاراكتېرگە ئىگە؟ بىر كىشى ئاۋازى ۋە كۆزى يېتىپ بارالمايدىغان يىراق مۇساپىدىكى ئىككىنچى بىر كىشىنى قانداقسىگە چاقىرالىسۇن؟ ئۇنىڭدىن پىكىر ئالالىشى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يىراق مۇساپىنىڭ قەتئىي توسالغۇ بولماسلىقى قانداق مۇمكىن بولسۇن؟

ھەمدە يەنە "مەنىياتىزىم" يەنى، "مېڭىنىڭ ماگنىت كۈچى"مۇ بار. بۇ قانداقسىگە مۇمكىن بولسۇن؟ بىرىنىڭ ئىرادىسى چۈشىنىش قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان شۇنچە پەۋقۇلئادده يول بىلەن قانداقسىگە ئىككىنچى بىرسىنىڭ ئىرادىسىغا ھۆكۈمرانلىق قىلالىسۇن؟ ئىككى مېڭە ئۆز - ئارا ئالاقە ئورنىتىپ، ماس ھالدا پىكىر ئالماشتۇرالىسۇن؟ بىرى بىرنەمىلەرنى دېسە، يەنە بىرى قانداقسىگە خۇددى كىتابتىن ئوقۇۋاتقاندەكلا تەكرارلاپ بېرەلىسۇن؟

پەن - تەتقىقاتنىڭ بۇ خۇسۇستا بۇگۈنگە قەدەر قىلىپ كېلىۋاتقان ئىشلىرى پەقەتلا ئۇنى ئېتىراپ قىلىپ، ئىسىم قويۇشتىنلا ئىبارەت بولۇپ كەلمەكتە. زامانىۋى ئىلىم بۇ ئىشلارنىڭ ماھىيىتى ۋە قانداق مۇمكىن بولىدىغانلىقىغا قارىتا ھېچ قانداق جاۋاب بېرەلمەيدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يەنە تېخىچە پەن - تەتقىقاتنى ھەيرەتتە قالدۇرۇۋاتقان ئاجايىباتلار مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلىقىنى پەن - تەتقىقاتنىڭ ئېتىراپ قىلىشى ئۈچۈن يا يېتەرلىك ئەمەلى تەجرىبىلەر يەكۈنلەنمىگەن بولۇشى مۇمكىن ياكى پەن - تەتقىقات تېخىچە ئۆزى تەجرىبە، تەتقىق قىلالىغۇدەك ۋاستىلەرگە ئىگە بولالمىغان بولۇشى مۇمكىن.

شۇنىڭدەك، ھەقىقىي چۈشىنىڭ مەسىلىسمۇ تېخىمۇ بەك ئەجەپلىنەرلىك. شۇڭا بارلىق روھانىي كۈچلەرنى شىددەت بىلەن ئىنكار قىلىپ كەلگەن فىرويدمۇ ئۇنى ئىنكار قىلالمىغان ئىدى. كەلگۈسىنىڭ قاراڭغۇ مەۋھۇملىقىدا بولىدىغان ئىشلار ھەققىدە قانداقسىگە چۈشىمىزدىن ئالدىن بېشارەتلەرنى ئالالايمىز؟ نېمە ئۈچۈن چۈشتە كۆرگەن ئىش ئارىدىن ئۆزۈن ئۆتمەي ئەمەلىلىشىدۇ؟

ئىنسانىنىڭ تېخىچە ئىسىمۇ قويالمىغان بىر قىسىم يوشۇرۇن ھېس - تۇيغۇلىرىنىڭ مەسىلىسمۇ دەل شۇنىڭغا ئوخشايدۇ. بەزىدە ئىنسان بىر ئىش بولىدىغاندەك، ياكى بىرسى كېلىدىغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالىدۇ. شۇنىڭدىن مەلۇم مۇددەت كېيىن كۈتۈلگەن ئىش مەلۇم بىر شەكىلدە ئەمەلىيەتكە ئايلىنىدۇ. بۇ قانداقسىگە شۇنداق بولىدۇ؟

- ئىلىم - پەننىڭ بۇلارنى تەجرىبە تاختىسىغا ئېلىپ چىقىدىغان ئەسۇاپلىرى يوق، ئىلىم - پەن بۇنداق ئىمكانىيەتكە ئىگە ئەمەس - دەپلا ئىسانىنىڭ بۇ يوشۇرۇن ئىچكى قۇۋۋەتلىرىنى مۇنداقلا رەت قىلىۋېتىش راستىنلا ئىنتايىن غەلىتىلىك. بۇنىڭ مەنىسى قانداقتۇر ئىنسان دۇنياسىدىكى بارلىق خۇراپاتلارغا كۆزنى يۇمۇپلا ئىشىنىشى ۋە ئۇدۇللا كەلگەن ئەپسانىلەرگە ئىمان كەلتۈرىشى لازىم دېگەنلىك بولمايدۇ. بەلكى ئەڭ مۇتىدىل، توغرا

پوزىتسىيە شۇكى، ئىنسان نامەلۇم، مەجھۇل ھەقىقەتلەرگە نسبەتەن مۇتىدىل، ئىلاستىكلىق مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئۇنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىشمۇ توغرا ئەمەس، شۇنداقلا پۈتۈنلەي قوبۇل قىلىشمۇ ئەقىلگە ئۇيغۇن ئەمەس. بۇ خىل ئوتتۇرا يولنى تۇتۇشنىڭ نەتىجىسى شۇ بولىدۇكى، ئىنسان نۇۋەتتە ئۆزىدە مەۋجۇت بولغان ئىلىم، ئىدراك ۋاستىلىرىنى تېخىمۇ تەرەققى قىلدۇرغان چاغدا، ئۇ خىل ھەقىقەتلەرنى بىلىپ يېتىش مۇمكىنچىلىكىگە ئىگە بولىدۇ. شۇڭا ئىنسان ئۆز ئىلمىنىڭ چەكلىك ئىكەنلىكىنى ۋە بەزى مەجھۇل ھەقىقەتلەرنىڭ ئىدراك دائىرىسىدىن تاشقىرى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشى لازىم. ئۆزىنىڭ ئىمكان دائىرىسىنى ياخشى چۈشىنىشى ۋە مەجھۇل ھەقىقەتلەرگىمۇ ئازدۇر - كۆپتۇر ئېتىبار بېرىشى لازىم.

سېھرىگەرلىكنىڭ خاراكتېرىمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدۇ. شاياتۇنلار تەرىپىدىن ناچار كىشىلەرنىڭ قەلبىگە سېلىنىدىغان ئىشلارمۇ ئىدراكتىن تاشقىرى ئىشلار قاتارىدا سانىلىدۇ. بۇنىڭ قانچىلىغان تۈرلىرىدىن بىرى شۇكى، سېھرىگەرلەر ئىنسانلارنىڭ ھېس - تۇيغۇ، ئوي - خىيالىغا تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ. بەزىدە ماددىي ئەشيالار ئۈستىدىمۇ ئۆز تەسىرىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. پىرئەۋننىڭ سېھرىگەرلىرى كۆرسەتكەن سېھرىنىڭ كۆزباغلاش ئىكەنلىكىنى، سېھىر بىلەن ھېچ بىر نەرسىنىڭ ئەسلى ھەقىقىتى ئۆزگىرىپ قالمايدىغانلىقىنى قۇرئان كەرىم ئوچۇق تىلغا ئالغان. قۇرئان كەرىمدە: «يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى» «ئۇلارنىڭ سېھرى بىلەن گويا ئۇ مېڭىۋاتقاندەك بىلىنەتتى»[1] دېيىلگەن بولۇپ، بەلكىم سېھرىگەرلەر ئەشۇنداق تەسىر كۆچىگە تايىنىپ، ئەر - ئاياللىنىڭ، شۇنداقلا يېقىن دوستلارنىڭ ئارىسىغا ئايرىمچىلىق سالالىشى مۇمكىن. چۈنكى ئىنسان بىرەر نەرسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاندا، ئۇنىڭ ھەركەتلەندۈرۈشىگە ماس بەزى ئىشلارنى سادىر قىلىپ سالىدۇ. بىراق خۇددى يۇقىرىدا دېيىلگەنگە ئوخشاش سەۋەب، ۋاستىلەر، سەۋەبچىلەر ۋە نەتىجىلەرنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭ ئىزنىسىز ھەرگىز مەيدانغا كەلمەيدۇ.

بۇ يەردە تەبئىي ھالدا: «ھارۇت بىلەن ماروت كىملەر ئىدى؟ قايسى دەۋرلەردە بابىلدا ئۆتكەن ئىدى؟» دېگەن سوئالمۇ پەيدا بولىدۇ. بۇ سوئالغا قارىتا قۇرئان كەرىم تەپسىلى توختىلىپ يۈرمەيدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەزكۇر پەرىشتىلەرنىڭ قىسسىسى يەھۇدىيلارنىڭ ئارىسىدا مەشھۇر بولۇپ، قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇنى قانداق ئاڭلاتقانلىقىغا نسبەتەن ئەينى چاغدىكى يەھۇدىيلارنىڭ ھېچ بىرى ئېتىراز بىلدۈرۈپ باققان ئەمەس. چۈنكى قۇرئان كەرىم كىتاب قىلىنۇاتقان كىشىلەر ئارىسىدا مەلۇملۇق تارىخىي ۋەقەلەرنى تىلغا ئالغاندا، ئۇنىڭ خۇلاسىسىنلا بايان قىلىدۇ ھەمدە تېمىنىڭ چۈشىنىشلىك بولۇشىغا يېتەرلىك قىسمىنلا ئالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، تەپسىلاتىنى تەقەززا قىلىدىغان ئەھۋال قالمايدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ مەقسىتى قىسسىنىڭ تەپسىلاتىنى ئاڭلىتىش ئەمەس، بەلكى قىسسىنى ئەسلىتىشنىلا

[1] سۈرە تاھە، 66 - ئايەت

ئىبارەتتۇر. شۇڭا بىزمۇ "قۇرئاننىڭ سايىدا" مەزكۇر ئىككى پەرىشتە ھەققىدە تارقىلىپ يۈرگەن چۆچەك، ئەپسانىلەرگە كىرىشنى خالىمايمىز. يەنە كېلىپ، بەزى تەپسىرلەردىكى ئۇلار ھەققىدە ئۇچرايدىغان ماتېرياللارنىڭ ۋە نەقىل قىلىنغان رىۋايەتلەرنىڭمۇ ھېچبىر ئىشەنچلىك مەنبەسى يوق.

ئىنسانىيەت ئۆزىنىڭ ئۆزۈن تارىخىدا خىلمۇخىل بالا - مۇسىبەتلەرگە ۋە تۇرلۇك سىناقلارغا دۇچ كېلىپ تۇرغان بولۇپ، بۇ سىناق - مۇسىبەتلەرمۇ ئوخشاش بولمىغان دەۋرلەردىكى ئىنسانلارنىڭ پىكىر ئىقتىدارىغا ۋە ۋەزىيەت، شارائىتىغا كۆرە خىلمۇخىل خۇسۇسىيەتلىك بولۇپ كەلگەن ئىدى. شۇنىڭدەك، ناۋادا بىرەر سىناق ئىككى پەرىشتە شەكلىدە ياكى پەرىشتە سۈپەت ئىككى ئىنسان شەكلىدە كەلگەن بولسا، بۇنىڭ ھېچقانچە ئەجەپلەنگۈچىلىكى يوق. چۈنكى ئىنسانىيەت دۇچ كېلىپ تۇرىدىغان سىناقلار ھەرخىل تۇرلەرگە ۋە ئاجايىپ غەلىتە، تەبىئەتتىن تاشقىرى خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە بولۇپ كەلمەكتە. بولۇپمۇ، ئىنسانلارنىڭ پىكرىي تەرەققىياتى باشلانغۇچ باسقۇچتىكى چاغلاردا، ئىنسانلار جاھالەت ۋە خۇراپاتلىقنىڭ قاراڭغۇلىقىدا ساماۋىي نۇرغىلا تايىنىپ يول يۈرىۋاتقان دەۋرلەردە تېخىمۇ شۇنداق بولغان.

ئەسلىدە بىزگە بۇ ئايەتلەر ئارقىلىق بېرىلگەن ئىنىق ھۆكۈم، يولىورۇقلارنىڭ ئۆزىلا يېتەرلىك. ناۋادا بىرەر مەۋھۇملۇق مەۋجۇت بولسا، ئۇنىڭغىمۇ ئەگىشىپ يۈرىشىمىزنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوق. خۇسۇسەن ئۇنداق ھادىسىلەر يۈز بېرىدىغان قەدىمكى دەۋرلەردىن ناھايىتى يىراق ھازىرقى دەۋرىمىزدە تېخىمۇ شۇنداق بولۇشى لازىم. بىز پەقەت بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ سېھرىگەرلىككە ئوخشاش مەنىسىز، مەۋھۇم نەرسىلەرنىڭ ئارقىدىن ئەگىشىپ نابۇت بولغانلىقىنى، ئاللاھنىڭ ھەققانىي يولىورۇقلىرىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويۇش ۋە سېھرىگەرلىك بىلەن شۇغۇللىنىشنىڭ كۆپۈرلۈق ئىكەنلىكىنى، بۇنداق ئىشلار بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنىڭ ئاخىرەتتە ھېچقانداق نېسىۋىسى بولمايدىغانلىقىنى، ئەكسىچە ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئاخىرەتتىكى بارلىق ياخشىلىقلاردىن مەھرۇم قالىدىغانلىقىنى بىلىپ يەتسەكلا كۇپايە.

****

www.uyghurkitap.com

104 - دىن 123 - گىچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُواْ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ ۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُواْ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُواْ وَٱصْفَحُواْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُواْ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُواْ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَا ۚ أُوْلَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ
لَوۡلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوۡ تَأۡتِينَآ ءَايَةٞۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِم مِّثۡلَ قَوۡلِهِمۡۘ تَشَٰبَهَتۡ قُلُوبُهُمۡۗ
قَدۡ بَيَّنَّا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ
ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٩﴾ وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ
ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ ٱلَّذِي جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ
﴿١٢٠﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يَتۡلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ يُؤۡمِنُونَ بِهِۦۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ
﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا
هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

ئى مۇئمىنلىر! (پەيغەمبەرگە) رائىنا دەپ خىتاب قىلماي، ئۇنزۇرنا دەپ خىتاب قىلىڭلار، (سۆزىگە) قۇلاق سېلىڭلار، كافىرلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. (104) ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلاردىن بولغان كافىرلار پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە بىرەر ياخشىلىقنىڭ چۈشۈشىنى ياقتۇرمايدۇ، ئاللاھ ئۆزىنىڭ خالىغان بەندىسىگە پەيغەمبەرلىكنى خاس قىلىدۇ. ئاللاھ چوڭ پەزل ئىگىسىدۇر. (105) قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، (ئورنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرىمىز. ئاللاھنىڭ ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلمەمسىن؟ (106) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى ئاللاھغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى بىلمەمسىن؟ سىلەرگە ئاللاھدىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر. (107) ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئىلگىرى مۇسادىن سوئال سورىغاندەك، سىلەرمۇ پەيغەمبىرىڭلاردىن سوئال سورىماقچى بولامسىلەر؟ كىمكى ئىماننى كۇفرىغا تېگىشسە، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ. (108) ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر ئۆزلىرىگە ھەقىقەت (يەنى دىنىڭلارنىڭ ھەقلىقى) ئاشكارا بولغاندىن كېيىن، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايتۇرۇپ كافىر قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئاللاھنىڭ ئەمرى كەلگەنگە قەدەر (يەنى ئاللاھ سىلەرگە ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت قىلغۇچە) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىڭلار ۋە كەچۈرۈڭلار. ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر. (109) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، ئۆزەڭلار ئۈچۈن ئىشلىگەن ھەر قانداق ياخشى ئەمەل بولسا، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ ساۋابىنى تاپىسىلەر، ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەلىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر. (110) ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولمىغان ئادەم (يەنى يەھۇدىيلار يەھۇدىي بولمىغان ئادەم، ناسارالار ناسارا بولمىغان ئادەم) ھەرگىزمۇ جەنەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشتى. بۇ، «ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىلىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار» دېگىن. (111) ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى ئاللاھغا تاپشۇرىدىكەن (يەنى ئاللاھنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ، ئەمەلنى خالىس ئاللاھ ئۈچۈن

www.uyghurkitap.com

قىلىدىكىن)، ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ساۋابتىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ. (112) يەھۇدىيلار: «ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ناسارالارمۇ: «يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ھالبۇكى، ئۇلار كىتابنى (يەنى يەھۇدىيلار تەۋراتنى، ناسارالار ئىنجىلنى ئوقۇيدۇ، بىلىمسىز ئادەملەر (يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرى)مۇ ئۇلار دېگەندەك دېدى. ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئۆزئارا ئىختىلاب قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ. (113) ئاللاھنىڭ مەسجىدلىرىدە ئاللاھنىڭ نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسقان ۋە ئۇلارنى ۋەيران قىلىشقا ئۇرۇنغانلاردىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ مەسجىدلەرگە ئۇلار پەقەت قورققان ھالدىلا كىرىشى لايىق ئىدى. ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ. ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا (يەنى دەۋزەخ ئازابىغا) دۇچار بولىدۇ. (114) مەشرىقمۇ، مەغرىپمۇ (يەنى پۈتۈن يەر يۈزى) ئاللاھنىڭدۇر، قايىبى تەرەيكە يۈزلەنسەڭلارمۇ، ئۇ ئاللاھنىڭ تەرىپى (يەنى سىلەرگە ئىختىيار قىلغان قىبلىسى)دۇر. ئاللاھ(نىڭ مەغپىرىتى) ھەقىقەتەن كەڭدۇر، ئاللاھ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر. (115) ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار، مۇشرىكلار): «ئاللاھنىڭ بالىسى بار» دەيدۇ . ئاللاھ (ئۇلارنىڭ گۇمان قىلغان نەرسىسىدىن) پاكتۇر، ئۇنداق ئەمەس، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويىسۇنغۇچىدۇر. (116) ئاللاھ ئاسمانلار ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇدقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ. (117) بىلمەيدىغانلار (يەنى قۇرەيش كافىرلىرى): «ئاللاھ نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن سۆزلەشمەيدۇ؟ ياكى نېمە ئۈچۈن بىزگە (راست پەيغەمبەرلىكنىڭ دەلىلى سۈيىتىدە) بىرەر مۇجىزە كەلمەيدۇ؟» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە) شۇنداق سۆزنى قىلغان ئىدى؛ ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر- بىرىگە ئوخشايدۇ. ئايەتلىرىمىزنى جەزمەن ئىشىنىدىغان (يەنى ھەقىقەت ئىزدەيدىغان) قەۋم ئۈچۈن ھەقىقەتەن بايان قىلدۇق . (118) بىز سېنى ھەقىقەتەن (مۇئمىنلەرگە جەنەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كافىرلارنى دەۋزەخ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ھەق (دىن) بىلەن ئەۋەتتۇق. سىن ئەھلى دەۋزەخ (يەنى كافىرلاردىن ئىمان ئېيتمىغانلار) توغرىسىدا جاۋابكار ئەمەسسىن. (119) سىن يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ دىنىغا كىرمىگۈچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «توغرا يول پەقەت ئاللاھنىڭ يولىدۇر». ساڭا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن (يەنى پاكتلىق ھەقىقەت ساڭا ئاشكارا بولغاندىن كېيىن)، ئەگەر سىن ئۇلارنىڭ نەفسى خاھىشلىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، (سېنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق دوستمۇ بولمايدۇ، مەدەتكارمۇ بولمايدۇ. (120) بىز ئاتا قىلغان كىتابنى تېگىشلىك رەۋشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار ئۇنىڭغا ئىشىنىدۇ. كىملەركى كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلىدىكىن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر. (121) ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى (بىر زامانلاردا) ھەممە جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد ئېتىڭلار. (122) بىراۋغا بىراۋ قىلچىلىك ياردەم قىلالمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ فىدىيىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ئۇلارغا (يەنى كافىرلار ۋە گۇناھكارلارغا) ياردەم قىلىنمايدىغان كۈندىن قورقۇڭلار. (123)

بۇ بۆلۈمدە يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى ئۆچمەنلىكى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىسلامغا خىلاپ قوللىنىۋاتقان ھىلە - نەيرەڭلىرىدىن مۇسۇلمانلار جامائىتى ئاگاھلاندۇرۇلىدۇ ھەمدە ئۇلارنىڭ قەلبىدە مۇسۇلمانلارغا قارشى نەقەدەر ھەسەت، غەزەپ - نەپرەتلەرنىڭ مەۋجۇتلىقىنى، شۇڭا ئۈممەتكە زىيان يەتكۈزۈش ئۈچۈن كېچەيۇ كۈندۈز سۇيقەست تۈزۈش بىلەن قانداق مەشغۇل بولۇپ يۈرىيدىغانلىقىنى

ئېيتىپ بېرىدۇ. شۇڭلاشقا مۇسۇلمانلارنى ئۆزىنىڭ سۆز - ھەرىكەتلىرىدە ئىسلام دۇشمەنلىرىنى ۋە كاپىر ئەھلى كىتابلارنى تەقلىد قىلىشنىڭ پۈتۈن تۈرلىرىدىن مەنئى قىلىدۇ. مۇسۇلمانلارغا يەھۇدىيلارنىڭ سۆز - ھەرىكەتلىرىنى ۋە تۇتقان سىياسىتىنىڭ ھەقىقىي سەۋەبلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكىگە ۋە ئىتتىپاقلىقىغا قارشى قېلىپ يۈرگەن سۇيقەستلىرىنى، ئالدامچىلىقلىرى ۋە پىتنىخورلۇقلىرىنى ئوچۇق بايان قىلىپ بېرىدۇ.

بۇ يەردە مەلۇم بولۇشچە، بىر قىسىم شەرئىي ئەھكام، تەلەپلەرنىڭ ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىنىڭ يېڭىدىن تەشكىللىنىشى داۋامىدىكى ۋەزىيەت - شارائىتنىڭ تەقەززاسىغا كۆرە ئۆزگىرىشى، بەلگىلىنىپ، ئەمەلدىن قالمىشى قاتارلىقلارنى يەھۇدىيلار مۇسۇلمانلارغا قارشى سۇيىئىستېمال قىلىۋېلىپ، ئىغۋاگەرچىلىك دولقۇنى كۆتۈرىشەتتى. ئۇ ئارقىلىق شەرئىي ئەھكاملارنىڭ مەنبەسى بولغان ئاللاھ تائالانىڭ زاتى ھەققىدە، شۇنداقلا ئىلاھىي ۋەھىنىڭ نازىل بولغانلىقى ھەققىدە، مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدە شەك - شۈبھە پەيدا قىلىش ئۈچۈن ناھايىتىمۇ مەخپى سۇيقەستلەرنى تۈزۈشۈپ: «ئەگەر بۇ ھۆكۈملەر راستىنلا ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان بولسا ئىدى، ئالدىنقى ھۆكۈملەرنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، يېڭىدىن ئۆزگەرتىپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى بولمايتتى» دەيىشەتتى.

گەرچە يەھۇدىيلار ئىلگىرىمۇ ھەر تۈرلۈك ئىغۋاگەرچىلىكلەرنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن بولسىمۇ، بىراق ھىجرەتتىن 16 ئاي كېيىن قىبلىنى ئۆزگەرتىش ھەققىدە ھۆكۈم نازىل بولغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئىغۋاگەرچىلىك ھۇجۇمى تېخىمۇ كۈچەيگەن ئىدى. ھىجرەتتىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خېلى مەزگىلگىچە يەھۇدىيلارنىڭ قىبلىسى بولغان بەيتۇلمۇقەددەس تەرەپكە قاراپ نامىز ئوقۇپ كەلگەن بولۇپ، يەھۇدىيلار بۇ ئىشنى دەلىل قىلىۋېلىپ: «مانا ئەمەسمۇ؟! بىزنىڭ قىبلىمىز بىلەن بىزنىڭ دىنىمىزلا ھەقتۇر» دەيىشەتتى. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلار قىبلىسىنىڭ بەيتۇل مۇقەددەستىن بەيتۇللاھقا ئۆزگىرىشىنى چىن يۈرەكتىن ئارزۇ قىلاتتى. ئەمما بۇ ئارزۇسىنى ئاشكارىلىماي، قەلبىدە ساقلاپ كەلگەن ئىدى. ئاخىرى ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارزۇسىغا كۆرە، بەيتۇللاھنى مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىسى قىلىپ تەينىلەپ بەردى (بۇنىڭ تەپسىلاتىنى ئالدىمىزدىكى بەتلەردە ئۇچرىتىمىز). قىبلىنىڭ ئۆزگىرىشى يەھۇدىيلارنىڭ ئۇنى ئۆز دىنىنىڭ ھەقلىكى ئۈچۈن دەلىل قىلىۋېلىش پۈرسىتىنى يوققا چىقىرىپ، ئۇتتۇرىغا قويۇۋاتقان دەۋالىرىنى پۈچەكلەشتۈرۈپ قويىاتتى. شۇڭا ئۇلار بۇ باسقۇچتا مۇسۇلمانلارنىڭ سېپىگە تەپرىقچىلىق سېلىش، مۇسۇلمانلارنىڭ نازىل قىلىنغان ۋەھىنىڭ ئاللاھ تەرەپتىن ئىكەنلىكىگە بولغان ئەقىدىسىنى داۋالغۇشقا سېلىش ئۈچۈن بولىشىغا ئىغۋاگەرچىلىك قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار شۇ قەدەر چوڭقۇر سۇيقەستلەرنى تۈزۈشكەن ئىدىكى، بۇ ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنىڭ ئاساسلىق ئەقىدىسىگە ۋە قۇرئاننىڭ ئاللاھ تەرەپتىن ئىكەنلىكىگە پالتا ئۇرۇشقا تىرىشماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا دەپ يۈرىدىغان سۆزلىرىنىڭ خۇلاسىسى:

«بەيتۇل مۇقەددەس تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈپ نامـاز ئوقۇش خاتا بولغان بولسا، سىلەرنىڭ 16 ئايدىن بېرى ئوقۇغان نامىزىڭلار زايا بولغان بولىدۇ. ئەگەر شۇنداق قىلغىنىڭلار ئوخشا بولغان بولسا، ئۇنداقتا نېمە ئۈچۈن قىبلە ئۆزگەرتىلىدۇ؟ دېمەك، سىلەرنىڭ هازىرغا قەدەر ئوقۇغان نامىزىڭلارغا هېچبىر ساۋاب بېرىلمەيدۇ، شۇنداقلا مۇهەممەد ئەلەيهىسسالامنىڭ رەهبەرلىكىمۇ هېچقانچە دانا رەهبەرلىك ئەمەس (نەئۇزۇبىللاه)» دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

مەلۇمكى، بەزى مۇسۇلمانلارغا بۇ ئىغۋاگەرچىلىكنىڭ مەلۇم تەسىرى بولغان ئىدى. شۇڭا ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامدىن بۇ هەقتە قاتتىق بىئارامـلىق بىلەن سوئال سوراپ تۇراتتى. چۈنكى بۇ ئىنتايىن پەۋقۇلئاددە ۋەقە بولۇپ، ئۇ ئارقىلىق قەلبلەردە پەيدا بولغان چىگىشلەر مەۋجۇتلا بولىدىكەن، ئىسلامنىڭ رەهبەرلىكىگە نىسبەتەن نە قانائەتلىنەرلىك مۇهىتنى، نە ئىسلام ئەقىدىسىنىڭ مەنبەسىگە بولغان مۇكەممەل ئىشەنچنى ساقلاپ قالغىلى بولمايتتى. شۇڭا مۇسۇلمانلارمۇ بۇ ئىشنىڭ هېكمىتىنى ۋە قانائەتلىنەرلىك دەلىلىنى سوراشقا باشلىغان ئىدى.

مانا بۇ، مۇشۇ ئايەت نازىل بولغان چاغدىكى ۋەزىيەت مۇهىتى بولۇپ، شۇڭا بەزى ئەهكاملارنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشىنىڭ چوڭقۇر هېكمەتلەرگە تولغان بولىدىغانلىقى، ئۇ ئارقىلىق ئاللاه تائالانىڭ مۇسۇلمانلارغا تېخىمۇ ياخشى، يېڭى ۋەزىيەتلەردە تېخىمۇ مەنپەئەتلىك ئەهكاملارنى نازىل قىلىپ بېرىدىغانلىقى، چۈنكى قانداق چاغدا قايسى خىل ئەهكاملارنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىقىنى پەقەت ئاللاهنىڭلا ياخشى بىلىدىغانلىقى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، مۇسۇلمانلارنى ئالاهىدە ئاگاهلاندۇرۇپ، يەهۇدىيلارنىڭ ئەسلى مەقسىتىنىڭ مۇسۇلمانلارنى قايتىدىن كاپىر قىلىۋېتىش ئىكەنلىكىنى، چۈنكى ئىلاهىي ۋەهىيگە ئوخشاش كاتتا پەزىلەت، كاتتا شەرەپنىڭ مۇسۇلمانلارغا ئاتا قىلىنغانلىقىغا يەهۇدىيلارنىڭ قاتتىق هەسەت قىلىدىغانلىقىنى، شۇ ۋەجىدىن: «ئاللاهنىڭ ئاخىرقى كىتابى نېمە ئۈچۈن مۇسۇلمانلارغا نازىل قىلىندى؟ نېمە ئۈچۈن بۇنچە ئۇلۇغ ۋەزىپە مۇسۇلمانلارغا تاپشۇرۇلدى؟» دەپ چىدىماسلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. قۇرئان كەرىم بۇ يەردە يەهۇدىيلارنىڭ پۈتۈن پىتنىلىرىنىڭ ئارقىسىدا قايسى مەخپى غەرەزنىڭ رول ئويناۋاتقانلىقىنى ئېچىپ بايان قىلىپ بېرىدۇ. شۇ چەرياندا ئۇلارنىڭ: «جەننەت پەقەتلا بىزگە مەنسۇپ» دېگەن دەۋاسىنى مەسخىرە قىلىدۇ. ئاندىن ئۇلارنىڭ ئۆزئارا قىلىشىپ يۈرگەن تۆهمەتخورلۇقىنىمۇ بايان قىلىپ، يەهۇدىيلارنىڭ: «ناسارالارنىڭ دىنى هەق ئەمەس» دەيدىغانلىقىنى، نەسارالارنىڭمۇ: «يەهۇدىيلارنىڭ دىنى هەق ئەمەس» دەيدىغانلىقىنى، يەنە تېخى مۇشرىكلارنىڭمۇ چاچراپ قوپۇپ: «بۇ ئىككىلىسى هەق ئەمەس» دەيدىغانلىقىنى نەقىل كەلتۈرىدۇ.

بۇنىڭ ئارقىدىنلا، قۇرئان كەرىم يەهۇدىيلارنىڭ قىبلىنىڭ ئۆزگىرىشىگە قاراتقان يامان نىيىت، شۇم سۈيقەستلىرىنى پاش قىلىپ تاشلاپ: «بەيتۇللاه بولسا، ئاللاهنىڭ يەر يۈزىدىكى تۇنجى ئىبادەتخانىسى، يەهۇدىيلار كىشىلەرنى ئۇنىڭدا ئىبادەت قىلىشتىن توسۇپ، ئاللاهنىڭ

مەسجىدىنى ۋە ئىبادەتگاھلىرىنى ۋەيران قىلىشتەك ئېغىر جىنايەتنى سادىر قىلماقتا، ۋەھالەنكى، بۇ ئىش ئۇلارنىڭ ئېتىقادىدىمۇ ئېغىر جىنايەت ھېسابلىناتتى» دەيدۇ.

قىسقىسى، بۇ بۆلۈمنىڭ ئاخىرىغا قەدەر مۇشۇ مەزمۇن داۋام قىلغان بولۇپ، ئاخىردا يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ يۇقىرىقى پۈتۈن پائالىيەتلىرىدىكى رەزىل غەرەزلىرى، يەنى مۇسۇلمانلارنى ھەق دىندىن يانداۋۇرۇپ ئۆز دىنىغا ئەكىلىشمەكچى بولۇۋاتقانلىقى ئوچۇق ئاشكارىلاپ بېرىلىدۇ. دېمەك، بۇنىڭغا كۆرە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاكى ئۇلارنىڭ دىنىغا ئەگىشكۈچى بولمىغىچە، ئەھلى كىتابلار ئۇنىڭدىن قەتئىي رازى بولمايدۇ، تاكى بۇ ئارزۇسى ئىشقا ئاشمىغىچە ئۇلارنىڭ ھىلە - مىكىر، ئىغۋاگەرچىلىك ھوجۇمى ئۈزۈلمەي داۋام قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بارلىق پىتنە - پاساتلىرىنىڭ ۋە ئوتتۇرىغا قويۇۋاتقان پۈچەك دەلىللىرىنىڭ ئارقىدا دەل ئەشۇ ئىپلاس مەقسەت يوشۇرۇنغان.

****

ئىمان ئېيتقانلارغا خىتاب!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُواْۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْۚ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ ۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُواْ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّۖ فَٱعْفُواْ وَٱصْفَحُواْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَمَا تُقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

ئى مۇئمىنلەر! (پەيغەمبەرگە) "رائىنا" دەپ خىتاب قىلماڭ، "ئۇنزۇرنا" دەپ خىتاب قىلىڭلار، سۆزنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار، كافىرلارغا قاتتىق ئازاب باردۇر[104]. ھەققانىيەت دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشنى ئىنكار قىلغان بۇ كىشىلەر مەيلى ئەھلى كىتاب بولسۇن ياكى مۇشرىكلاردىن بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە بەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن بىرەر ياخشىلىقنىڭ نازىل بولۇشىنى ھەرگىز ياقتۇرمايدۇ، ئەمما ئاللاھ كىمنى خالىسا، ئۆز رەھمىتى ئۈچۈن ئاللايدۇ. ئاللاھ ئەڭ بۈيۈك فەزىل ئاتا قىلغۇچىدۇر[105].

قانداقلا بىر ئايىتىمىزنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، ئۇنىڭدىن تېخىمۇ ياخشىراقىنى ياكى ھېچ بولمىغاندا شۇنىڭغا ئوخشاش بىرىنى كەلتۈرىمىز. بىلمەمسەنكى، ئاللاھ ھەر نەرسىگە قادىردۇر[106]. بىلمەمسەنكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى ئاللاھغا مەنسۇپتۇر ۋە سىلەرگە ئاللاھدىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر[107].

ئەچىبا ئىلگىرى مۇسادىن سورىغانغا ئوخشاش سوئاللارنى سىلەرمۇ پەيغەمبىرىڭلاردىن سورىماقچى بولامسىلەر؟ ھالبۇكى، كىم ئىمانىنى كۇفرىغا تېگىشسە، ئۇ ھەق يولدىن ئازغان بولىدۇ[108]. ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر ھەرنېمە قىلىپ، سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن ياندۇرۇپ، كۇپۇرلۇققا قايتۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ھەق ئۇلارغا ئايان بولۇپ بولغاندىن كېيىنمۇ، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرگە نىسبەتەن شۇنداق خاھىشتا بولىدۇ. ئاللاھ ئۆز قارارىنى ئىچرا قىلغانغا قەدەر ئۇلارغا چاۋابىن ئەيۇچانلىق بىلەن ئىش تۇتۇڭلار. (خاتىرجەم بولۇڭلاركى،) ئاللاھ ھەر نەرسىگە قادىردۇر[109]. نامازنى بەرپا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، سىلەر ئاقىبەتلىكىڭلار ئۈچۈن ئالدىن يوللىغىنىڭلارنىڭ ھەممىنى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مەۋجۇت ھالدا ئۇچرىتىسىلەر. ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلىۋاتقىنىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر[110].

بۇ بۆلۈمنىڭ باشلانغۇچ قىسمىدىكى ئىلاھىي خىتابنىڭ يۆنىلىشى ئىمان ئېيتقانلارغا قارىتىلغان بولۇپ، ئۇلارغا ئۇلارنى باشقىلاردىن ئايرىغان، رەببىگە ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مەھكەم باغلىغان، شۇنداقلا چىن قەلبىدىن ھەقكە ئىتائەت قىلدۇرغان سۈپەتلىرى بىلەن خىتاب قىلىنىدۇ. ئاللاھ تائالا ئۇلارنى شۇنداق سۈپەت بىلەن چاقىرىپ يولىيورۇق بېرىدۇ. ئۇلارنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلغانلىرىدا: "رائىنا" (بىزگىمۇ قۇلاق سال) دېگەن سۆزنى ئىشلىتىشتىن مەنئى قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئەرەب تىلىدا ئۇنىڭ بىلەن مەنىداش بولغان: "ئۇنزۇرنا" (بىزگە قارىغىن) دېگەن سۆزنى ئىشلىتىشنى بۇيرۇيدۇ. شۇ جەرياندا قۇرئان ئۇلارنى قەتئىي ئىتائەت قىلىشقا بۇيرۇپ، كاپىرلارنىڭ ماكانى قاتتىق ئازاب بولىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ.

«يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٞ» «ئى مۇئمىنلەر! (پەيغەمبەرگە) "رائىنا" دەپ خىتاب قىلماڭ، "ئۇنزۇرنا" دەپ خىتاب قىلىڭلار، سۆزنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار، كافىرلارغا قاتتىق ئازاب باردۇر».

مۇپەسسىرلەر "رائىنا" دېگەن سۆزنى ئىشلىتىشتىن مەنئى قىلىشتىكى سەۋەب ھەققىدە توختىلىپ: «بەزى ئەقىلسىز يەھۇدىيلار بۇ سۆزنى "بىزگىمۇ قۇلاق سالغىن" دېگەن مەنىنى

بىلدۇرىدىغان شەكىلدە ئەمەس، بەلكى "گالۋاك" دېگەن مەنىنى بىلدۇرىدىغان شەكىلدە تەلەپپۇز قىلىشاتتى. بۇ ئارقىلىق ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھاقارەت قىلىشقا، ئۇنىڭ شان - شەرىپىنى چۈشۈرۈپ، قورساق كۆپكىنى چىقىرىۋېلىشقا تىرىشاتتى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئاشكارا بىر نەرسە دېيىشكە جۈرئەت قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن، ئىپلاس تەبىئەتلىك بىر قىسىم يەھۇدىيلار تىلىنى قەستەن ئەگرى - بۈگرى قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چاندۇرماي سەت گەپ قىلىۋېلىشقا تىرىشاتتى. شۇڭا يەھۇدىيلار ئەشۇنداق رەزىل مەقسەتلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىۋاتقان ئۇ سۆزنى مۇسۇلمانلارنىڭ قەتئىي ئىشلەتمەسلىكى كېرەكلىكى، شۇنداق قىلىپ يەھۇدىيلارنىڭ رەزىللىك قىلىشىغا يوچۇق قالدۇرماسلىق لازىملىقى ئۇقتۇرۇلغان.

يەھۇدىيلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شەنىگە ھۆرمەتسىزلىك قىلىش ئۈچۈن بۇنداق رەزىل ۋاستىلەرنى قوللانغانلىقى بۇ بەدبەختلەرنىڭ قەلبىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئىسلام ھەرىكىتىگە قارىتا قانداق ئاداۋەت ساقلانغالىقىنى، بۇنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق شەرمەندىلىكنى قىلىشقا تەييار تۇرىدىغانلىقىنى، ئۇنداق ھېچ بىر پۈرسەتنى قولدىن بەرمەسلىككە تىرىشىدىغانلىقىنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بۇنداق پەيتتە ئۇ خىل سۆزلەرنى ئىشلىتىشنىڭ ئىلاھىي ۋەھىي ئارقىلىق مەنئى قىلىنىۋاتقانلىقى بولسا، ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئىسلام ھەرىكىتىگە ھەردائىم پاسىبان بۇلۇپ كۆز سېلىپ تۇرىۋاتقانلىقىنى ھەمدە ئۇلارنى رەزىل دۈشمەنلەرنىڭ مەككارانە سۇيقەستلىرىدىن قوغداپ تۇرىۋاتقانلىقىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

ئاندىن ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، ئۇلارنىڭ قەلبىنىڭ مۇسۇلمانلارغا قارشى نەقەدەر ھەسەت، ئۆچ - ئادەۋەتلەر بىلەن تولۇپ كەتكەنلىكىنى، شۇڭا ھەممىلا چاغدا مۇسۇلمانلارغا دۈشمەنلىك قىلىپ، ئازار يەتكۈزۈشكە تىرىشىدىغانلىقىنى، بۇنىڭ سەۋەبى ئاللاھنىڭ ئۆز پەزلىنى مۇسۇلمانلارغا ئاتا قىلغىنىغا چىداپ تۇرالماسلىق ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ تەپسىلاتلارنى مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىدىن ھۇشيار بولۇشى، شۇنداقلا دۈشمەنلەرنىڭ يۈرىكىنى كۆيدۈرۈۋاتقان ئەشۇ ئىماندا مەھكەم بولۇشى ھەمدە ئاللاھنىڭ ئۇلارغا قىلغان ئەشۇ ئالاھىدە مەرھەمىتىگە شۈكرى قىلىشى ۋە ئۇنى مۇھاپىزەت قىلىشى ئۈچۈن ئېيتىپ بېرىدۇ.

«مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَلَا ٱلۡمُشۡرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ خَيۡرٍ مِّن رَّبِّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ» «ھەقانىيەت دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشنى ئىنكار قىلغان بۇ كىشىلەر مەيلى ئىلگىرى كىتاب بولسۇن ياكى مۇشرىكلاردىن بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن بىرەر ياخشىلىقنىڭ نازىل بولۇشىنى ھەرگىز ياقتۇرمايدۇ، ئەمما ئاللاھ كىمنى خالىسا، ئۆز رەھمىتى ئۈچۈن تاللايدۇ. ئاللاھ ئۇلۇق بۇيۇك فەزىل ئاتا قىلغۇچىدۇر».

ئاللاھ تائالا بۇ يەردە ئەھلى كىتابلار بىلەن مۇشرىكلاردىن ئىبارەت ھەر ئىككى پىرقىنى كاپىرلار قاتارىغا كىرگۈزىدۇ. چۈنكى بۇ ھەر ئىككىلى پىرقە ئاخىر زامان پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلماقتا ئىدى. بۇ جەھەتتىن ھەر ئىككىلىسىنىڭ سالاھىيىتى ئوخشاش ئىدى. ھەر ئىككىلى پىرقىنىڭ قەلبى مۇسۇلمانلارغا قارشى ھەسەت، ئۆچ - ئاداۋەت بىلەن تولغان ئىدى. ھەر ئىككىلى پىرقە ئوخشاشلا مۇسۇلمانلارنىڭ بىرەر ياخشىلىققا مۇيەسسەر بولۇشىنى خالىمايتتى. ئۇلارنىڭ چىدىماسلىق قىلىۋاتقىنى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنى بولۇپ، ئاللاھ تائالانىڭ بۇ ئۇلۇغ پەزىلەتكە ئۇلارنى قويۇپ مۇسۇلمانلارنى تاللىغانلىقىغا ئىچى ئېچىشاتتى. ئىلاھىي ۋەھىنىڭ قۇرئان شەكلىدە مۇسۇلمانلارغا نازىل بولغانلىقى، ئۇلارغا ئىسلام نېئمىتىنىڭ ئاتا قىلىنغانلىقى، يەر يۈزىنىڭ ئەڭ مۇقەددەس ئېتىقاد ئامانىتىنىڭ مۇسۇلمانلارغا تاپشۇرۇلغانلىقى... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ غەزىپىنى قوزغاۋاتقان ئاساللار ئىدى.

بۇندىن ئىلگىرى يەھۇدىيلارنىڭ ئاللاھنىڭ ئۆز فەزلىنى بەندىلىرىدىن خالىغىنىغا ئاتا قىلىشىغا چىدىماسلىق قىلغانلىقى، ھەتتا ئۇلارنىڭ ئىچى تارلىقى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋەھىي نازىل قىلىنغانلىقى ئۈچۈنلا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنى ئۆزىگە دۈشمەن تۇتقانلىغان دەرىجىگە يەتكەنلىكى بايان قىلىنغان ئىدى. بۇ يەردە شۇنىڭغا قارىتا: «وَٱللَّهُ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ» «"ئەما ئاللاھ ئۆز رەھمىتىگە كىمنى خالسا، شۇنى ئاللايدۇ" ھەمدە پەيغەمبەرلىك ئامانىتىنىڭ كىمگە بېرىلىشى كېرەكلىكىنمۇ ئاللاھ ئۆزى ئەڭ ياخشى بىلىدۇ. ناۋادا ئەمدى بۇ ئامانەت مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بېرىلگەن ۋە مۇسۇلمانلار ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرگەن بولسا، بۇنىڭ مەنىسى: «ئاللاھنىڭ ئىلمىدە بۇ ئامانەتنىڭ ھۆددىسىدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ چىقالايدىغانلىقى مەۋجۇتتۇر» دېگەنلىك بولىدۇ. «وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ» «ئاللاھ ناھايىتى كاتتا فەزل ئىگىسىدۇر».

پەيغەمبەرلىك نېئمىتىدىنمۇ كاتتا نېئمەت، ئىمان بايلىقىدىنمۇ ئارتۇق بايلىق، ئىسلام دەۋەتچىلىكىدىنمۇ ئۇستۇن مەرتىۋە بولمايدۇ. بۇ ئىپادە ئارقىلىق ئاللاھ تائالا ئۆزىنىڭ مۇئمىنلەرگە قانداق كاتتا فەزل - رەھمەت ئاتا قىلغانلىقىنى بىلدۈرۈشنى، ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ئىمان تۇيغۇسىنى جانلاندۇرۇشنى مەقسەت قىلماقتا. بۇنىڭ ئالدىدىمۇ ئاللاھنىڭ مۇئمىنلەرگە بولغان ئەڭ كاتتا ئىھسانى يۈزىسىدىنلا كاپىرلار قەلبىنىڭ ھەسەت ۋە ئۆچ - ئاداۋەتلەرگە تولۇپ كەتكەنلىكى تەسۋىرلەپ بېرىلگەن ۋە ئۇلاردىن ھوشيار تۇرۇش لازىملىقى بىلدۈرۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدىنمۇ مۇسۇلمانلارنىڭ ئىھتىياتچان بولۇشى، يەھۇدىيلارنىڭ سۇيىقەتلىرىگە قارشى سەزگۈر بولۇشى مەقسەت قىلىنغان ئىدى. دېمەك، يەھۇدىيلارنىڭ تارقىتىپ يۈرگەن ۋەسۋەسە، شەك - شۇبھىلىرىگە قارشى مۇسۇلمانلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ئەشۇ خىل ھېس - تۇيغۇ، سەزگۈرلۈكنىڭ پەيدا بولۇشى ناھايىتى مۇھىم ئىدى. چۈنكى يەھۇدىيلار ئىلگىرىمۇ، ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ، ھەتتا ھازىرغا قەدەر مۇسۇلمانلارنىڭ قەلب ئىددىيىسىدىكى ئىمان،

ئېتىقادىنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا تىرىشىپ كەلمەكتە. ئۇلارنىڭ ھەسەت قىلىدىغىنى دەل ئىمان بايلىقىدىنلا ئىبارەتتۇر. چۈنكى مۇسۇلمانلار شۇ ئارقىلىقلا ئۇلاردىن ئۈستۈن ئىمتىيازلىق ھالغا كەلگەن ئىدى.

خۇددى يۇقىرىدا بايان قىلغىنىمىزغا ئوخشاش، يەھۇدىيلار ئىغۋاگەرچىلىك ھۆجۇمىنى قۇرئاننىڭ بەزى ئايەتلىرىدىكى ھۆكۈملەرنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلىشىدىن، بولۇپمۇ قىبلىنىڭ بەيتۇل مۇقەددەستىن بەيتۇللاھ تەرەپكە يۆتكىلىشىدىن باشلىغان ئىدى. چۈنكى بۇ ۋەقە يەھۇدىيلارنىڭ دەۋاسىنىڭ مۇھىم ئىسپاتىنى ئەمەلدىن قالدۇرغان بولۇپ، شۇڭا ئۇلار ئىپلاس ئىغۋاگەرچىلىكىنى كۈچەيتكەن ئىدى.

ئاللاھ تائالا بۇنىڭغا قارىتا: «مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ» «قانداقلا بىر ئايىتىمىزنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، ئۇنىڭ تېخىمۇ ياخشىراقىنى ياكى ھېچ بولمىغاندا ئوخشىشىنى كەلتۈرىمىز» دەيدۇ.

بۇ ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلۇۋاتقىنى خۇددى ئۇنىڭدىن كېيىنكى سۆز ۋە مەزمۇن تەرتىپىدە بىلىنىپ تۇرغىنىغا ئوخشاش، قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن ياكى مۇسۇلمانلار جامائىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن قۇرئان ئەھكاملىرىدا ۋە يولىورۇقلىرىدا ئوخشاش بولمىغان شارائىتلارغا كۆرە ئىپلىپ بېرىلۇاتقان قىسمەن ئۆزگىرىشلەر بولۇشىمۇ مۇمكىن ۋەياكى گەرچە قۇرئان تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى ئومۇملۇق نۇقتىسىدىن بەرھەق دەپ قارىسىمۇ، بىراق تەۋرات بىلەن ئىنجىلغا سېلىشتۇرغاندا، ئەھكام نۇقتىسىدىن ئىپلىپ بېرىلغان نۇرغۇن ئۆزگىرىشلەر بولۇشىمۇ مۇمكىن. مەيلى ھەر ئۈچىلىسى ياكى شۇلاردىن بىرەرسى كۆزدە تۇتۇلغان بولۇشى ۋەياكى ئەينى چاغدا مۇسۇلمانلارنىڭ ئېتىقادىغا گۇمان سېلىش ئۈچۈن يەھۇدىيلارنىڭ قىلىپ يۈرگەن ئىغۋاگەرچىلىك ھۆجۇمىغىلا قارىتىلغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. ھەرھالدا كۆزدە تۇتۇلغىنى مەيلى نېمە بولۇشتىن قەتئىينەزەر، قۇرئان كەرىم بۇ يەردە ئەھكاملارنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە ئەمەلدىن قالدۇرۇلىشى توغرۇلۇق روشەن يولىورۇقلارنى بېرىپ، يەھۇدىيلارنىڭ ھەرخىل شەكىللەر بىلەن ئىسلامغا قارشى تارقىتىپ يۈرگەن پىتنە - ئىغۋالىرىنى بىتچىت قىلىپ تاشلايدۇ.

پەيغەمبەرنىڭ ھايات ۋاقتىدا ئەھكاملارنىڭ قىسمەن ئۆزگىرىپ تۇرۇشى ئىنسانلارنىڭ ئۆزىگە مەنپەئەتلىك بولۇپ، ئوخشاش بولمىغان ھەربىر ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسىغا بىنائەن ئىنسانىيەتنىڭ ياخشىلىقى ئۈچۈن مەلۇم ئۆزگەرتىشلەر ئىپلىپ بېرىلىدۇ. چۈنكى ئىنسانلارنى ياراتقانمۇ، پەيغەمبەرنى ئەۋەتكەنمۇ، ئەھكاملارنى نازىل قىلغانمۇ دەل ئەشۇ ئاللاھ تائالا بولۇپ، پۈتۈن ئىشلار ئۇنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بولىدۇ. ئاللاھ تائالا ھەرقانداق ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرسا ياكى ئۇنتۇلدۇرسا، ئايەت مەيلى تىلدا ئوقۇلىدىغان قۇرئاننىڭ ئەھكاملىرىدىن ئىبارەت بولسۇن، ياكى ئوخشاش بولمىغان ۋەزىيەتلەردە پەيغەمبەرلەرنىڭ قولى ئارقىلىق يۇز بېرىدىغان تۇرلۇك پەۋقۇلئاددە ۋەقەلەردىن ئىبارەت تەبئىي ۋە غەيرى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تەبىئىي مۆجىزە - ئالامەتلەر بولسۇن، مەيلى نېمىلا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئاللاھ ئۇنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭدىن ياخشىراق بىرىنى كەلتۈرىدۇ. ھەممە نەرسىنىڭ خوجايىنى ئاللاھ تائالادۇر. ئۇ ھېچ نەرسىنىڭ ئالدىدا ئاجىز ئەمەس. زېمىن ۋە ئاسماندىكى پۈتۈن ئىشلار ئۇنىڭلا قۇدرەت ئىلكىدە بولىدۇ.

مۇشۇ ۋەجىدىنلا ئاللاھ تائالا: «أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾» «بىلمەسىنكى، ئاللاھ ھەر نەرسىگە قادىردۇر. بىلمەسىنكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى ئاللاھغا مەنسۇپتۇر ۋە سىلەرگە ئاللاھدىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەددەتكار يوقتۇر» دەيدۇ.

مۇسۇلمانلارغا بۇ يەردە قىلىنىۋاتقان خىتاب، ھەم نەسىھەت ھەم ئاگاھلاندۇرۇشنى تەڭلا ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، مۆئمىنلەرنىڭ بىردىنبىر دوستىنىڭ ئاللاھ ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ بىر دوستى ۋە ياردەمچىسى يوقلۇقىنى ئەسلىتىدۇ. بۇ يەردە بۇ خىل ئاگاھلاندۇرۇش ئۇسلۇبىنىڭ ئىشلىتىلىشى بەلكىم بىر قىسىم مۇسۇلمانلارنىڭ يەھۇدىيلارنىڭ ئازغۇن ئىغۋاگەرچىلىكىگە ۋە ساختا ئويۇنلىرىغا ئالدىنىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مۇكەممەل ئىمان ۋە مۇستەھكەم ئىشەنچكە قەتئىي ياراشمايدىغان سوئاللارنى سوراشقا باشلىغانلىقى سەۋەبىدىن بولسا كېرەك. شۇڭا ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇنداق سوئاللارنى سوراپ يۈرۈشىنى ياقتۇرمىغان ھالدا ئوچۇق ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ: «أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾» «ئەجىبا ئىلگىرى مۇسادىن سورىغانغا ئوخشاش سوئاللارنى سىلەرمۇ پەيغەمبىرىڭلاردىن سورىماقچى بولامسىلەر؟ ھالبۇكى، كىم ئىماننى كۇفرىغا تېگىشسە، ئۇ ھەق يولدىن ئازغان بولىدۇ» دەيدۇ.

ئاللاھ تائالا بۇ يەردە مۇئمىنلەرگە ئالاھىدە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ، ئۇلارنىڭمۇ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىگە ئوخشاش بىھۆدە مۇنازىرىلەردە بولماسلىقىنى، ئارتۇقچە دەلىل ۋە غەيرى تەبىئىي ئىشلارنى تەلەپ قىلماسلىقىنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئۆز پەيغەمبىرىنى خاپا قىلىش ئۈچۈنلا شۇنداق ئىشلارنى قىلىشاتتى. خۇددى ئىلگىرى بايان قىلىنغىنىغا ئوخشاش، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى بىرەر ئىشقا بۇيرىغان ياكى ئاللاھنىڭ بىرەر يوليورۇقىنى يەتكۈزگەن ھامان بىھۆدە مۇنازىرىلەرنى قىلىپ يۈرۈش ئۇلارغا ئادەت بولۇپ قالغان ئىدى.

ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنى بۇنداق پوزىتسىيەنىڭ تەبىئىي ئاقىۋەتلىرىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ. چۈنكى بۇ خىل پوزىتسىيەنىڭ تەبىئىي ئاقىۋىتى ئازغۇنلۇق، ئىماندىن كېيىن كۇپۇرلۇق بولۇشتىن باشقا بولمايدۇ. بەنى ئىسرائىل قەۋمى دەل ئەشۇ ئاقىۋەتكە يېتىپ

كېلىشكەن بولۇپ، ئەمدىلىكتە ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭمۇ شۇنداق ئاقىۋەتكە دۇچار بولۇشىنى ئارزۇ قىلىشماقتا ئىدى.

«وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ»

«كۆپلى كتاب ئەھلىدىكى نۇرغۇن كىشىلەر ھەرىمە قىلىپ، سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن يانىدۇرۇپ، كۇپۇرلۇققا قايتۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ھەق ئۇلارغا ئايان بولۇپ بولغاندىن كېيىنمۇ، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرگە نىسبەتەن شۇنداق خاھىشتا بولىدۇ».

ھەسەتخورلۇق - ئىنسانىيەن ناچار خۇسۇسىيەت ۋە ئەخلاقىي كېسەللىك بولۇپ، ئىنساندا: «باشقا بارلىق كىشىلەر ياخشىلىقلارنىڭ ھەرقاندىقىدىن قۇرۇق قېلىپ، ھىدايەت يولىنى تاپالمىسىكەن» دېگەن خاھىشنى پەيدا قىلىدۇ.

-- بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ئۇخىل چۈپرەندە ھەسەتخورلارنىڭ ھەقىقەتتىن خەۋەرسىز قالغانلىقىمۇ؟

-- ياق، ئەكسىچە ئۇلار ھەقىقەتنى ناھايىتى پىششىق بولىدۇ. پەقەت ئىچىدىكى ھەسەت تۇپەيلىدىنلا ئەشۇنداق خاھىشتا بولىدۇ.

«حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ» «ھەق ئۇلارغا ئايان بولۇپ بولغاندىن كېيىنمۇ، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرگە نىسبەتەن شۇنداق خاھىشتا بولىدۇ».

يەھۇدىيلارنىڭ قەلبىدە ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى ھەسەتخورلۇقنىڭ ئىپلاس، رەزىل تۇيغۇلىرى ئىلگىرى قانداق ساقلانغان بولسا، ھازىرمۇ يەنە شۇنداق ساقلىنىپ كەلمەكتە. ئۇلارنىڭ ئىسلامغا قارشى ئېلىپ بارغان پۈتۈن دۈشمەنلىكلىرىنىڭ ۋە تۇزۇشكەن بارلىق سۇيقەستلىرىنىڭ مەنبەسى دەل ئەشۇ تۇيغۇلىرى ئىدى. بۈگۈنكى دەۋرىمۇ ئۇلارنىڭ قىلمىشى يەنە شۇ پىتى داۋام قىلماقتا. قۇرئان كەرىم مۇسۇلمانلارنىڭ مەسلىنىڭ تېگىگە يېتىپ بارالىشى ئۈچۈن بۇ ھەقىقەتنى تەپسىلى بايان قىلىپ بەرمەكتە. يەھۇدىيلارنىڭ ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلارغا قارشى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان بۇ ئىزچىل سۇيقەستلىرىنىڭ ئارقىدا رول ئويناۋاتقىنى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىمانىنى كاردىن چىقىرىش، ئۇلارنى ئىلگىرى مۇبتىلا بولغان ۋە ئاللاھ ئىمان نېمىتى ئارقىلىق نىجاتلىققا چىقارغان ئەشۇ كۈپۈرلۇق پاتقىقىغا قايتىدىن تىقىپ قويۇش خاھىشىدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرمەكتە.

مانا بۇ ھەقىقەتلەر ئايدىڭلىشىپ، يەھۇدىيلارنىڭ ھەسەتخورلۇقى ۋە ھىلە - نەيرەڭلىرى ئايان بولغاندىن كېيىن، قۇرئان كەرىم مۇسۇلمانلارغا يەھۇدىيلارغا ئوخشاش پەسكەش ئوي - خىياللاردا بولماسلىقنى تەۋسىيە قىلىدۇ. ھەسەتكە ھەسەت بىلەن، رەزىللىككە رەزىللىك بىلەن جاۋاب قايتۇرماسلىققا، بەلكى تاكى ئاللاھنىڭ قارارى كەلگۈچە، ئەپۇچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا چاقىرىدۇ.

«فَٱعۡفُواْ وَٱصۡفَحُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ» «ئاللاھ ئۇ قارارنى ئىجرا قىلغانغا قەدەر ئۇلارغا جاۋابسىز ئېغىزچانلىق بىلەن ئىش تۇتۇڭلار. (خاتىرجەم بولۇڭلاركى،) ئاللاھ ھەرنەرسىگە قادىردۇر».

ئاللاھ تائالا سىلەرگە ياقتۇرۇپ بەرگەن يولدا مېڭىۋېرىڭلار، ئۇنىڭغىلا بەندىچىلىك قىلىپ، كۆپلەپ ياخشى ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىڭلار ۋە ئۇنىڭ ھوزۇرىغا ساۋاپ توپلاڭلار.

«وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَمَا تُقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُم مِّنۡ خَيۡرٖ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ١١٠» «نامازنى بەرپا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، سىلەر ئاقىبىتىڭلار ئۈچۈن ئالدىن يوللىغىنىڭلارنىڭ ھەممىنى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مەۋجۇت ھالدا تۇجرىسىلەر. ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلىۋاتقىنىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر».

شۇنداق قىلىپ، ئايەتنىڭ يۇنىلىشى مۇسۇلمانلارنىڭ ئاڭ - تۇيغۇلىرىنى ئويغۇتۇشقا ۋە ئۇلارنىڭ دىققىتىنى خېيىم - خەتەرنىڭ ئەسلى مەركىزىگە، يەنى سۈيقەستلەرنىڭ زادى قەيەردە تۇرۇلىدىغانلىقىغا بۇراشقا يۆتكىلىدۇ. شۇ ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنى يەھۇدىيلارنىڭ ئېپلاس سۈيقەستلىرىگە ۋە پەسكەش ھەسەتخورلۇقىغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ھازىرلايدۇ. بىراق بۇ ھازىرلىقنىڭ كېيىن، مۇسۇلمانلارنىڭ ئاڭ - تۇيغۇلىرىنى ئاللاھ تەرەپكىلا مەركەزلەشتۈرۈپ، تاكى ئاللاھنىڭ ھۆكمى كەلگەنگە قەدەر، پۈتۈن ھەرىكىتىنى ئاللاھنىڭ ئەمرىگە تاپشۇرۇشقا بۇيرۇيدۇ. ئۇلارغا ئەپۇچانلىق بىلەن ئىش تۇتۇشى، قەلبلىرىنى ھەسەت، ئۆچ - ئادا‌ۋەتلەردىن پاك تۇتۇشى، پۈتۈن ھۆكۈملەرنىڭ ۋە ئىرادىلەرنىڭ ئىگىسى بولغان ئاللاھنىڭ بۇيرۇقىنى كۈتۈشى لازىملىقى تەكىتلىنىدۇ.

****

ئورتاق دەۋالار

ئاندىن قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلار بىلەن ناسالارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك قىلىپ كېلىۋاتقان دەۋالىرى ئۈستىدە توختىلىدۇ. مەسىلەن: ئۇلار ئۆزلىرىنىڭلا ھىدايەت ئۈستىدە ئىكەنلىكىنى، جەننەتكە ئۇلاردىن باشقىلارنىڭ كىرەلمەيدىغانلىقىنى دەۋا قىلىشاتتى. يەھۇدىيلارمۇ ۋە ناسارالارمۇ بىرلا ۋاقىتتا، ئوخشاشلا ئەشۇ داۋانى ئىلگىرى سۈرۈشكەن بولۇپ، بىرى يەنە بىرىنى رەت قىلغان ھالدا: «ئۇنىڭدا ھەق دېگەندىن زەررىچە ئەسەرمۇ يوق» دېيىشەتتى. قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ بۇ دەۋالىرىنى تىلغا ئېلىش جەريانىدا ئەمەلنىڭ مۇكاپاتىغا دائىر ئىسلامنىڭ ھەقىقىي تەسەۋۋۇرىنىمۇ ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتىدۇ.

وَقَالُواْ لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ تِلۡكَ أَمَانِيُّهُمۡۗ قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ فَلَهُۥٓ أَجۡرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ﴿١١٢﴾ وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ لَيۡسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيۡسَتِ ٱلۡيَهُودُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُمۡ يَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ مِثۡلَ قَوۡلِهِمۡۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

ئۇلار: «يەھۇدىي بولمىغان ئادەم ھەرگىزمۇ جەنەتكە كىرمەيدۇ، (ناسارالارنىڭ قارشى بويىچە) ناسارا بولمىغان ئادەم ھەرگىز جەنەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشىدۇ. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. ئۇلارغا: «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىلىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار. (دەرۋەقە، بۇ نە سىلەرنىڭ نە باشقىلارنىڭ ئايرىم خۇسۇسىيىتىگە باغلىق ئىش ئەمەس)» دېگىن[111]. ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ئۆزىنى ئاللاھغا تايشۇرىدىكەن ۋە ئەملەن ياخشى يولغا ماڭىدىكەن، ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب بار. بۇنداق كىشىلەر ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ[112].

يەھۇدىيلار: «ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق» دېيىشىدۇ. ناسارالارمۇ: «يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق» دېيىشىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار ھەر ئىككىسى كىتاب ئوقۇيدۇ. ھەمدە كىتاب ئىلمى بولمىغان كىشىلەرمۇ ئۇلار دېگەندەك دەۋالارنى قىلىشىدۇ. ئۇلار مۇبتىلا بولۇشقان بۇ ئىختىلايلارغا قىيامەت كۈنى ئاللاھ ئۆزى ھۆكۈم چىقىرىدۇ[113].

مەدىنىدە مۇسۇلمانلارغا قارشى مەيدانغا چۈشكەنلەر يەھۇدىيلار بولۇپ، خرىستىئانلارنىڭ يەھۇدىيلاردەك ئىسلامغا دۈشمەنلىك قىلالايدىغان بىرەر مۇنتىزىم پىرقىسى يوق ئىدى. بىراق ئايەتنىڭ بايان تەرزى ھەر ئىككىلى پىرقىنىڭ دەۋاسىغا ئورتاق رەددىيە بېرىدۇ. يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭ بىر - بىرىگە دېيىشىدىغان سۆزلىرىنى نەقىل قىلىش بىلەن بىرگە، مۇشرىكلارنىڭمۇ ئۇلار ھەققىدىكى قاراشلىرىنى بايان قىلىپ ئۆتىدۇ.

«وَقَالُوا لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰ» «ئۇلار: "يەھۇدىي بولمىغان يا ناسارا بولمىغان ئادەم ھەرگىزمۇ جەنەتكە كىرمەيدۇ" دېيىشىدۇ».

بۇ يەردە ھەر ئىككى پىرقىنىڭ دەۋاسى بىرلەشتۈرۈلگەن ھالدا بايان قىلىنغان. ۋەھالەنكى، ئۇلارنىڭ ھەر بىرى شۇ داۋانى ئۆز ئالدىغا ئايرىم قىلىشاتتى. يەھۇدىيلار: «پەقەت يەھۇدى بولغان ئادەملا جەننەتكە كىرىدۇ» دېسە، ناسارالار: «پەقەت ناسارا بولغان ئادەملا جەننەتكە كىرىدۇ» دېيىشەتتى. بۇ ھەر ئىككىلى پىرقىنىڭ يوغان دەۋالىرىنىڭ ھەممىسى ئاساسسىز بولۇپ، ئۇنىڭ ھېچ بىر ئەقلىي ياكى نەقلىي دەلىلى يوق ئىدى. دەل مۇشۇ ۋەجىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلارغا قىلىۋاتقان داۋالىرىنىڭ دەلىلىنى كەلتۈرۈش ھەققىدە دوئىل ئېلان قىلىشى تەۋسىيە قىلىنىدۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تورپىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ چىكى تادرىسى

«قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ» «ئۇلارغا: "ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىلىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار" دېگىن».

بۇ يەردە ئاللاھ تائالا ئەمەل ۋە مۇكاپاتقا دائىر ھېچ بىر مىللەتكە، ھېچبىر پىرقىگە پاكى ھېچ بىر كىشىگە ئايرىم ئىمتىيازلىق مۇئامىلە قىلىنمايدىغان ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ بىر مۇھىم قائىدىسى، يەنى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا نام، شۆھرەت، ئۇنۋانىغا قاراپ ئەمەس، بەلكى ياخشىلىقىغا، مۇكەممەل بەندىچىلىكىگە، خالىس ئىتائەتمەنلىكىگە قاراپ مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

«بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» «ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ئۆزىنى ئاللاھقا تاپشۇرىدىكەن ۋە ئەملىن ياخشى يولغا ماڭىدىكەن، ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب بار. بۇنداق كىشىلەر ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ».

يەھۇدىيلارنىڭ مەزكۇر دەۋاسى بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى يەنە بىر جايدا: «لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً» «دەۋزەخ ئوتى بىزگە يېقىنمۇ كەلمەيدۇ، كەلگەندىمۇ، بەقەت بىر قانچە كۈنلۈكلا بولىدۇ» دەپ تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپ، جازا قانۇنىنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپىنى: «بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَـٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ» «(دوزاق ئوتى نېمە ئۈچۈن سىلەرنى كۆيدۈرمىگىدەك؟) ئۇنداق ئەمەس، كىمكى گۇناھنى تاباۋەت قىلىدىكەن ۋە گۇناھكارلىققا چۈمۈپ كېتىدىكەن، ئۇلار ئەھلى دەۋزەختۇر، ئۇلار دەۋزەختە مەڭگۈ قالىدۇ» دەپ جاكارلىغان ئىدى. يەنى، گۇناھكارلارنىڭ جازالىنىشى پەقەت گۇناھ ئۆتكۈزگەنلىكى تۈپەيلىدىنلا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ نەرسە جازالىنىشىغا سەۋەب بولالمايدۇ. دېمەك، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مۇكاپاتلاش ۋە جازالاشنىڭ مانا شۇنداق بىرلا قائىدىسى بار.

«بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ» «ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ئۆزىنى ئاللاھقا تاپشۇرىدىكەن ۋە ئەملىن ياخشى يولغا ماڭىدىكەن» (يەنى، ئۆزىنى پۈتۈنلەي ئاللاھقا تاپشۇرسا، پۈتۈن ئاڭ - تۇيغۇلىرى بىلەن ئاللاھقىلا مۇراجىئەت قىلسا) دېگەن بۇ ئىلاھىي ھۆكۈمدىكى: «مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ» «كىمكى ئۆزىنى ئاللاھقا تاپشۇرىدىكەن» دېگەن مۇشۇ كىچىككىنە ئىبارىدە ئىسلام دىنىنىڭ ئەڭ مۇھىم خۇسۇسىيىتى ۋە گەۋدىلىك ئالامىتى بايان قىلىنغان، يەنى ئىنسان

پۈتۈنلەي ئاللاھقا يۈزلىنىپ، پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاللاھقا بېرىلىشى، مۇكەممەل رىئايە ۋە ئىتائەتنى تاللىغان بولۇشى لازىم. يەنى، ئاللاھقا ھەم مەنپەئەتنى جەھەتتىن ئېگىلگەن ھەم ئەمەلىي جەھەتتىن تولۇق بويسۇنغان بولۇشى لازىم. ئىسلامنىڭ ئەڭ مۇھىم خۇسۇسىيەتلىرى ۋە گەۋدىلىك ئالامەتلىرىنىڭ بىرسى شۇكى، ئىنسانىنىڭ ئاڭ - تۇيغۇسى ۋە قەلبىدىكى ئىمان، ئەقىدىسى بىلەن ئەمەلىيىتى ۋە ئەمەلىي پوزىتسىيىسى ئوتتۇرىسىدا مۇكەممەل بىرلىك مەۋجۇت بولىدۇ. قانداقلا ئىنسان بۇ ماقامغا يېتىدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتلىق نەزەريىسى ھاياتلىق دەستۇرىغا ئايلانغان بولىدۇ. شۇ چاغدا ئىنسانىنىڭ كىشىلىكى ئۆزىنىڭ پائالىيەتلىرى بىلەن مايىللىقى ئوتتۇرىسىدا بىرلىكنى ھاسىل قىلىدۇ. ئىنسان ھاياتىنىڭ ئوخشاش بولمىغان جەھەتلىرى ئوتتۇرىسىدا ماسلىشىشچانلىق پەيدا بولىدۇ. شۇنداق بولغاندىلا، ئۇ مۇئمىن بەندە ئاللاھ تائالانىڭ: «فَلَهُۥٓ أَجۡرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ» «ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب بار. بۇنداق كىشىلەر ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم- قايغۇ بولمايدۇ» دېگەن ئىنئامىغا ھەقلىق بولغان بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەجرى پەرۋەردىگارىنىڭ يېنىدا ساقلىنىۋاتقان، رەنج - ئەلەملەردىن خالىي، تىنچ، خاتىرجەم بىر دۇنيا ئۇلارنى كۈتۈۋاتقان بولىدۇ. غەم - قايغۇ دېگەندىن زەررىچە ئەسەرمۇ بولمىغان راھەت - پاراغەت ئالىمى ئۇلارغا ھازىرلانغان بولىدۇ. جازا ۋە مۇكاپاتنىڭ بۇ قائىدىسى ھەممىگە ئورتاق بولۇپ، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ھېچ كىشىگە قىلچە يۇز - خاتىرە قىلىنمايدۇ ۋە يان بېسىلمايدۇ.

يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار يوغان دەۋالارنى قىلىشىپ، بىر - بىرىنى: «ئۇنىڭ ھېچ قانداق ئاساسى يوق» دەپ ئەيىپلىشەتتى. مۇشرىكلار بولسا، ئۇلاردىنمۇ بەك ھەددىدىن ئېشىپ: «بۇ ھەر ئىككىلىسىنىڭ ھېچ بىر ئاساسى يوق» دەيىشەتتى.

«وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ لَيۡسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيۡسَتِ ٱلۡيَهُودُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُمۡ يَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ مِثۡلَ قَوۡلِهِمۡۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ ١١٣»

«يەھۇدىيلار: ''ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق'' دېيىشىدۇ. ناسارالارمۇ: ''يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق'' دېيىشىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار ھەر ئىككىسى كىتاب ئوقۇيدۇ. ھەممە كىتاب ئىلمى بولمىغان كىشىلەرمۇ ئۇلار دېگەندەك دەۋالارنى قىلىشىدۇ. ئۇلار مۇنتىلا بولۇشقان بۇ ئىختىلابلارغا قىيامەت كۈنى ئاللاھ ئۆزى ھۆكۈم چىقىرىدۇ»

بۇ يەردىكى ''كىتاب ئىلمى بولمىغانلار'' دېيىلگىنى ئەرەبلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ساماۋىي كىتابى يوق ئىدى. ئۇلار يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ ئىختىلاپلىرىنى، بىر - بىرىنى تىللاپ، ھاقارەتلەشلىرىنى ياكى ئېتىقاد قىلىۋاتقان خۇراپاتلىرى بىلەن بەھۇدىلىكلىرىنى

كۆرگەندە، ئۇلارنىڭمۇ ئەرەب مۇشرىكلىرىنىڭ پەرىشتىلەرنى ئاللاھنىڭ پەرزەنتلىرى دەپ قارايدىغان تەسەۋۋۇردىن ئالى بىرەر ئېتىقاد تەسەۋۋۇرىغا ئىگە ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىشاتتى. شۇڭا ئەرەب مۇشرىكلىرىمۇ ئۇلارنىڭ ئېتىقادىنى كەمسىتىپ، يەھۇدىيلار ياللا ناسارالار ھەققىدە: «ئۇلار ھېچقانداق ھەقىقەت ئۈستىدە ئەمەس» دېيىشەتتى.

يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ جەننەتنىڭ ئىگىدارلىقى ھەققىدىكى دەۋالىرىنىڭ ئارقىدىن قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ بىر - بىرىنى ئەيىپلەشلىرىنىمۇ نەقىل كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭ قارارىنى ئاللاھقا تاپشۇرىدۇ.

«فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ» «ئۇلار مۇنداق بولۇشقان بۇ ئىختىلاپلارغا قىيامەت كۈنى ئاللاھ ئۆزى ھۆكۈم چىقىرىدۇ». چۈنكى ئاللاھ ئەڭ ئادىل قازى، پۈتۈن مەسىلىلەر ئاخىرى ئۇنىڭ ئالدىغا بارىدۇ. ئۇزىنىڭلا ھىدايەتتە ئىكەنلىكىنى ۋە جەننەتكە كىرىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىدىغان، بىراق ھېچ مەنتىقىسى ياكى قىلغان دەۋاسىنىڭ بىرەر دەلىلى بولمىغان كىشىلەرگە كەلسەك، بۇنداقلارنى ئاللاھنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا تاشلاپ قويۇش لازىم. بۇلاردىن قۇتۇلۇشنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى شۇ....

يەھۇدىيلار مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىماتى ۋە بۇيرۇقلىرىغا نىسبەتەن شەك - شۇبھە پەيدا قىلىشقا بولۇشىغا تىرىشقان بولۇپ، قىبلە ئۆزگىرىش ۋەقەسىدە ئۇلارنىڭ ئىغۋاگەرچىلىكى ئۈچىغا چىققان ئىدى. شۇڭا ئەمدىكى ئايەتنىڭ يۇنۇلىشى ئۇلارنىڭ شۇ خىل رەزىل ھۇجۇملىرى تەرەپكە بۇرۇلماقتا. ئاللاھ تائالا بۇنىڭغا قارىتا: «دەرۋەقە، بۇ زورۇقۇشلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭ مەسجىدلىرىنى بۇزۇشتىن ئىبارەتتۇر، ئۇلارنىڭ مەقسىتى كىشىلەرنى ئاللاھنىڭ مەسجىددە ئاللاھنى ئەسلەشتىن توسۇشتۇر» دەيدۇ.

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذۡكَرَ فِيهَا ٱسۡمُهُۥ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمۡ أَن يَدۡخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَۚ لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١١٤ وَلِلَّهِ ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُۚ فَأَيۡنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجۡهُ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ١١٥

«ئاللاھنىڭ مەسجىدلىرىدە ئاللاھنىڭ نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسقان ۋە ئۇلارنى ۋەيران قىلىشقا تۇرۇنغانلاردىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ مەسجىدلەرگە ئۇلار پەقەت قورققان ھالدىلا كىرىشى لايىق ئىدى. ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ. ئاخىرەتتە جۇڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ. مەشرىقمۇ، مەغرىبمۇ ھەممىسى ئاللاھنىڭدۇر، قايسى تەرەپكە يۈزلىنىسىڭلار، شۇ ئاللاھنىڭ تېرىسىدۇر. ئاللاھ ھەقىقەتەن يايانسىزدۇر، ئاللاھ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر».

بۇ ئايەتلەرنىڭ قىبلىنىڭ ئۆزگىرىشىگە مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكى ئەقىلگە ئەڭ ئويغۇن. چۈنكى بۇ باسقۇچتا يەھۇدىيلار مۇسۇلمانلارنى يېڭى قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈپ نامازغا ئوقۇشتىن

توسۇش ئۈچۈن قاتتىق تىرىشچانلىق كۆرسەتمەكتە ئىدى. ۋەھالەنكى، كەبە ئىنسانىيەت ئۈچۈن ياسالغان تۇنجى ئىبادەتخانا بولۇپ، ئەڭ دەسلەپكى قىبلە ھېسابلىناتتى.

بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبلىرى ھەققىدە يەنە باشقا رىۋايەتلەرمۇ مەۋجۇت. ھەرھالدا بۇ ئايەت مەسجىدلەردە ئاللاھنىڭ نامىنى زىكرى ئېتىشتىن توسۇش ۋە مەسجىدلەرنى بۇزۇشقا تىرىشىش قاتارلىق قىلمىشلارغا نىسبەتەن ئومۇمىيىۋزلۇك بىر ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئايەتنىڭ داۋامىدا شۇنداق قىلمىشنى سادىر قىلغان كىشىلەرگە تېگىشلىك بولىدىغان جازامۇ تىلغا ئېلىنىدۇ.

«أُوْلَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمۡ أَن يَدۡخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ» «مەسجىدلەرگە ئۇنداقلار كىرمەسلىكى كىرگەندىمۇ پەقەت قورققان ھالدىلا كىرىشى كېرەك ئىدى».

يەنى، ئۇلار قوغلىنىشقا، يوقىتىلىشقا، خاتىرجەملىكتىن مەھرۇم قىلىنىشقا ھەقلىق. پەقەت قورقۇنچ ئىچىدە ئامانلىق ئىزدەپ ئاللاھنىڭ مەسجىدىگە گىرگەنلىرى ۋە مەسجىدنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىغانلىرى مۇستەسنا (مەككىنىڭ فەتھى قىلىنىشىدا ئەنە شۇنداق ۋەقە يۈز بەرگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «كىم مەسجىدى ھەرەمدە پاناھلانسا، ئامانلىققا ئېرىشىدۇ» دەپ جاكارلىغان چاغدا، قۇرەيشنىڭ بارلىق ئاسىيلىرى مەسجىدى ھەرەمگە كىرىپ پاناھلانغان ئىدى. ھالبۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى شۇنچە ئۇزۇن زامانلارغىچە مەسجىدى ھەرەمدە ئىبادەت قىلىشتىن توسقانلار ئەشۇلار ئىدى). قۇرئان كەرىم بۇ خىل كىشىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىپ، ئۇلارغا دۇنيادا خارلىق ۋە ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاب تەييارلانغانلىقىنى: «لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ» «ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ. ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ» دەپ ئېيتىپ بېرىدۇ.

بەزى مۇپەسسىرلەر «مَا كَانَ لَهُمۡ أَن يَدۡخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ» دېگەن ئايەتنى تەپسىر قىلىپ: «ئۇنداق كىشىلەرنىڭ مەسجىدلەرنىڭ ھۆرمىتىگە رىئايە قىلىشى ۋە قورققان، ئەيمەنگەن ھەمدە ھايا قىلغان ھالدا مەسجىدكە كىرىشى ۋاجىپ. چۈنكى ئاللاھنىڭ مەسجىدىگە ھۆرمەت قىلىش، شۇنداقلا ئاللاھۇ زۇلجەلالنىڭ شان - شەۋكىتى ۋە ھەيۋىتىدىن ئەيمىنىش ئىنساننىڭ مەسجىدگە چوڭقۇر ئېھتىرام بىلەن ئاياق بېسىشىنى تەقەززا قىلىدۇ» دېگەن. ھەرھالدا بۇمۇ بىر تەپسىر بولۇپ، ئايەتنىڭ مەنە دائىرىسى شۇنداق تەپسىر قىلىشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالالايدۇ. بىراق «وَلِلَّهِ ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُ» «مەشرىقىمۇ، مەغرىبىمۇ ھەمىسى ئاللاھنىڭدۇر» دېگەن ئىككىنچى ئايەت قىبلە ئۆزگەرتىلگەن چاغدا نازىل بولغان بولغاچقا، بىز يۇقىرىقى بىرىنچى ئايەتنىمۇ قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشىگە باغلاپ چۈشەندۇق.

«وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ» «مەشرىقمۇ، مەغرىبمۇ ھەممىسى ئاللاھنىڭدۇر، قايسى تەرەپكە يۈزلەنسەڭلار، شۇ ئاللاھنىڭ تەرىپىدۇر. ئاللاھ ھەقىقەتن پايانسىزدۇر، ئاللاھ ھەمەنى بىلگۈچىدۇر».

ئايەتتىن مەلۇمكى، بۇ ئايەت قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشىگە نىسبەتەن يەھۇدىيلارنىڭ: «ئەگەر قىبلە مۇشۇ بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا سىلەرنىڭ بەيتۇل مۇقەددەس تەرەپكە قاراپ ئوقۇغان نامازلىرىڭلارنىڭ ھەممىسى زايا بولغان بولىدۇ ۋە ئاللاھ ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە ھېچ قانداق ئەجىر بەرمەيدۇ» دەپ قىلىشىۋاتقان ئىغۋاگەرچىلىكىگە رەددىيە ئورنىدا نازىل بولغان. ئايەتتە يەھۇدىيلارنىڭ ئۇ خىل قاراشلىرىغا رەددىيە بېرىپ، ھەممە تەرەپنىڭ قىبلە ئىكەنلىكى، مەيلى قايسى تەرەپكە يۈزلەنسە يۈزلەنسۇن، ئاللاھقا يۈزلەنگەن بولىدىغانلىقى، ئىبادەت قىلغان كىشى مەيلى قاياققا يۈز كەلتۈرسۇن، ئاللاھقا يۈز كەلتۈرگەن بولىدىغانلىقى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرىلىدۇ. ئاللاھنىڭ بىزگە مۇئەييەن بىر قىبلە بەلگىلەپ بېرىشىگە كەلسەك، بۇ پەقەت ئىلاھىي يۈزلەندۈرۈش بولۇپ، شەكسىز ئىتائەت قىلىش لازىم. بۇ ھەرگىزمۇ: «شۇ تەرەپلا ئاللاھنىڭ تەرىپى، باشقىسى ئاللاھنىڭ تەرىپى ئەمەس» دېگەنلىك بولمايدۇ. ئاللاھ بەندىلىرىنى ھەرگىز قىيىنچىلىقتا قويمايدۇ، ساۋابلىرىنى ئازايتمايدۇ. ئۇ بەندىلەرنىڭ قەلبلىرىنى، نىيەتلىرىنى ۋە پۈتۈن ئارزۇلىرىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ. ناھايىتىمۇ كەڭچىلىك ساھىبى بولغان ئاللاھ پۈتۈن نىيەتلەرنىڭ ئىگىسىدۇر. «إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ» «ئاللاھ ھەقىقەتن پايانسىزدۇر، ئاللاھ ھەمەنى بىلگۈچىدۇر».

****

ئىنسان ۋە كائىنات

بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەر يەھۇدىيلارنىڭ ئىلاھقا بولغان تەسەۋۋۇرىنىڭ خاتالىقىنى، دىنلارنىڭ تۈپ ئاساسى بولغان ۋە پۈتۈن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاساسلىق توغرا تەسەۋۋۇرى بولۇپ كەلگەن "تەۋھىد ئەقىدىسى"نىڭ بۇزۇلغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئىلاھقا ۋە ئۇنىڭ زاتى - سۈپەتلىرىگە بولغان تەسەۋۋۇرىنىڭ جاھالەت تەسەۋۋۇرلىرى بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئەھلى كىتاب مۇشرىكلىرىنىڭ ئىلاھقا بولغان تەسەۋۋۇرى بىلەن ئەرەب مۇشرىكلىرىنىڭ ئىلاھقا بولغان تەسەۋۋۇرى ئوتتۇرىسىدا ئاساس جەھەتتە ھېچبىر چوڭ پەرق يوقلۇقىنىمۇ ۋە ھەر ئىككىلىسىنىڭ قەلبىنىڭ بىردەكلىكىنىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. بۇ جەرياندا ھەر ئىككىلى پىرقىنىڭ ئالدىدا ئىسلامنىڭ توغرا ئىمان، ئېتىقادىنى روشەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇ.

وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۖ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَـٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَـٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

ئۇلار: «ئاللاھ بىرسىنى بالا قىلىۋالغان» دېيىشىدۇ. ئاللاھ ئۇنداق ئىشلاردىن پاكتۇر، ھەقىقەتتە ئۇ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويسۇنغۇچىدۇر[116]. ئاللاھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇدقا كەل» دەيدۇ- دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ[117].

نادانلار: «بىز بىلەن نېمە ئۈچۈن ئاللاھ ئۆزى سۆزلەشمەيدۇ؟ ياكى بىزگە نېمە ئۈچۈن بىرەر ئالامەت كەلمەيدۇ؟» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ شۇنداق سۆزنى قىلىشاتتى؛ ئۇلارنىڭ (يەنى ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى بارلىق گۇمراھلارنىڭ) قەلب، ئىددىيەلىرى بىر- بىرىگە ئوخشاش. ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن بىز ھەقىقەتىن ئالامەتلىرىمىزنى ئوب ـ ئوچۇق بايان قىلدۇق[118].

«ئاللاھ بىرسىنى بالا قىلىۋالغان» دېگەن بۇ سۆز پەقەت خرىستىئانلارنىڭ ئىسا ئەلەيھىسسالام ھەققىدە قىلىشقان سۆزلىرى بولۇپلا قالماستىن، يەھۇدىيلارمۇ ئۇزەير ھەققىدە شۇنداق سۆزلەرنى قىلىشاتتى. ئەرەب مۇشرىكلىرىمۇ پەرىشتىلەر ھەققىدە شۇنداق ئەقىدىگە ئىگە ئىدى. بۇ يەردە قۇرئان كەرىم بۇ پىرقىلەرنىڭ ئەقىدىسىنىڭ تەپسىلاتى ھەققىدە توختالمايدۇ، چۈنكى بۇ يەردە قىسقىچىلا توختىلىش ۋە ئەرەب يېرىم ئارىلىدا ئىسلامنىڭ يولىنى توساۋاتقان ئەشۇ ھەرئۈچىلى پىرقە تەرەپكە قىسقىچە ئىشارە قىلىپ ئۆتۈش تەقەززا قىلىنىدۇ. ئەجەپلىنەرلىكى شۇكى، مانا بۇگۈنكى دەۋرىدىمۇ يەنە ئەشۇ ئۈچ پىرقە ئىسلامنىڭ يولىغا توسقۇنلۇق قىلىپ كەلمەكتە. يەھۇدىيلار خەلقئارا سەھيۇنىزىم شەكلىدە، ناسارالار خەلقئارا خرىستىئانىزىم شەكلىدە، ئەرەبلەر دۇنياۋىي كۇممۇنىزىم شەكلىدە ئىسلامغا قارشى تۇرۇپ كەلمەكتە. بۇ ئاخىرقىسى (يەنى ئەرەب كۇمۇنىزىمى) ئەينى چاغدىكى ئەرەب شېرىكچىلكىدىنمۇ بەك قەبىھ ھەم خەتەرلىكتۇر.

ئايەت يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ: «بىزدىن باشقىسى ھىدايەتتە ئەمەس» دېگەن دەۋالىرىنى مانا شۇنداق شەكىلدە بىتچىت قىلىپ تاشلايدۇ. ئۇلارنىمۇ ئەرەب مۇشرىكلىرى بىلەن بىر قاتارغا تىزىدۇ.

قۇرئان ئۇلارنىڭ ئىلاھقا بولغان تەسەۋۋۇرىنىڭ باشقا باتىل تەرەپلىرىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىشكە يۆتكىلىشتىن ئىلگىرى، ئاللاھنىڭ ئۇنداق ناقىس تەسەۋۋۇرلاردىن پۈتۈنلەي پاك ئىكەنلىكىنى، بەندىلەر بىلەن ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ.

وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗا سُبۡحَٰنَهُۥۖ بَل لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلّٞ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ١١٦ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ١١٧

تۆلار: «تاللاھ بىرسنى بالا قىلىۋالغان» دېيىشىدۇ. تاللاھ تۇنداق ئىشلاردىن پاكتۇر، ھەقىقەتتە تۇ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى بارلىق ئىرسلارنىڭ ئىگىسىدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويسۇنغۇچىدۇر[116]. تاللاھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇدقا كەل» دەيدۇ- دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ[117].

بۇ ئايەتتە ئىسلامى نۇقتىئىنەزەر جەھەتتىن ئاللاھۇ سۇبھاھەنەھۇ ۋەتەئالانىڭ يېگانە تەسەۋۋۇرى بايان قىلىنىدۇ. ياراتقۇچى بىلەن مەخلۇقاتلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ قانداق خاراكتېرگە ئىگە ئىكەنلىكى ھەمدە بۇ كائىناتنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن قانداق مەيدانغا كەلتۈرۈلگەنلىكى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. بۇ ھەقتە ئوتتۇرىغا قويۇلغان تەسەۋۋۇر باشقا بارلىق تەسەۋۋۇرلاردىن ئالى ۋە ئۈستۈن ئورۇندا تۇرىدۇ.

-- بۇ كائىنات ئاللاھنىڭ زاتى - سۈپىتى تەرىپىدىن قانداق ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈلگەن؟

-- ئۇ پەقەت ئاللاھنىڭ شۇنى ئىرادە قىلىشى بىلەن ۋۇجۇتقا كەلگەن. ئۇ "كُن" (يەنى، "بول!") دېگەن بۇيرىقىلا قاراشلىق بولۇپ، "بول!" دېيىلدى - دە، ئۇ بولدى. يەنى، ئىلاھى ئىرادىنىڭ ھەرقانداق ۋۇجۇتقا كەلگۈچى تەرەپكە يۈزلىنىشىنىڭ ئۆزىلا ئۇنىڭ بەلگىلەنگەن ۋە مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن شەكىلدە ھېچ بىر سەۋەب ۋە ماددى قۇۋۋەتكە تايانماستىن دەرھال ۋۇجۇدقا كېلىشىگە يېتەرلىكتۇر.

ئەمدى: «ئىلاھىي ئىرادە قانداق قىلىپ مەخلۇققا بېرىپ چېتىلىدۇ ۋە ئۇنىڭ نەتىجىسىدە مەخلۇق قانداق ۋۇجۇدقا كېلىدۇ؟» دېگەن سوئالغا كەلسەك، بىز بۇنىڭ ماھىيىتىنى بىلمەيمىز. چۈنكى بۇ ئىنسانىنىڭ ئەقلى ئىدراك قىلالمايدىغان ئىلاھىي سىرنىڭ بىرسى بولۇپ، ئىنسانىنىڭ ئەقلى ئۇنى بىلىشكە بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. ئىنسانىنىڭ يارىتىلىشىدىنلا ئەقلىنىڭ بۇ سىرنى بىلىشكە بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان شەكىلدە يارىتىلىشىدىكى سەۋەب ئىنسانىنىڭ يارىتىلىش مەقسىتىگە نىسبەتەن بۇ سىرنى بىلىشنىڭ ھېچقانداق زۆرۈرىيىتى يوقلۇقىدۇر. چۈنكى ئىنسانىنىڭ يارىتىلىشىدىكى مەقسەت زېمىننىڭ خەلىپىلىك ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىش ۋە ئۇنى تەرەققى قىلدۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر. ئاللاھ تائالا ئىنسانغا ئۆز ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلالىشى ئۈچۈن كائىناتنىڭ قانۇنلىرىنى كەشپ ئېتىشى جەھەتتە ئىدراك قۇۋۋىتىنى ئىنسان مەنپەئەتلىنەلىگۈدەك مىقداردىلا ئاتا قىلغان. بىراق بۇيۇك خەلىپىلىك ۋەزىپىسىگە مۇناسىۋەتسىز سىرلاردىن ئۇلارنى خەۋەرسىز قالدۇرغان. بۇ نۇقتىدا باشقا پەلسەپىلەر شۇقەدەر ئازغۇنلۇققا چۆككەنكى، ئۇلار ھېچ يەردىن يورۇقلۇق ئۈچقۇنى كۆرەلمەيدۇ. پايدىسىز سىر - ئەسرارلارنى يېشىشنىڭ كويىدا ئاۋارە يۈرىدۇ. گەرچە ئىنسانىنىڭ ئەقلى يارىتىلىش تەبىئىتى نۇقتىسىدىن ئۇ خىل تەبىئەتتىن تاشقىرى (مېتافىزىك)

قىياسلار ئۇستىدە تەپەككۇر يۈرگۈزەلەيدىغان ئىقتىدارىدا بولمىسىمۇ، ئۇلار يەنىلا ئىنسان ئەقلىنىڭ خىيالىي قىياسلىرىدىنلا ئىبارەت بولغان بىر قىسىم قاراشلارنى تىكلىۋالغان. ۋەھالەنكى ئاللاھ تائالا ئىنسانغا ئەزەلدىنلا بۇ سىرلارنى يېشەلىگۈدەك ۋاستە ئاتا قىلغان ئەمەس. شۇڭا بارلىق پەلسەپىۋىي پىكىرلەرنىڭ ئەڭ ئالى دەرىجىلىكلىرىمۇ شۇ قەدەر كۇلكىلىك تۇيىلىدۇكى، ئۇنى كۆرگەن ئادەتتىكى ئىنسانمۇ پەيلاسوپلاردىن ئىبارەت شۇنچە دانا كىشىلەرنىڭ قانداقسىگە ئۇ خىل نەتىجىلەرگە بېرىپ قالغانلىقىغا ھەيران قالماي تۇرالمايدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، پەلسەپىلەرنى ئوتتۇرىغا چىقارغۇچىلار ئىنسانىنىڭ ئەقىل - ئىدراكىنى تەبىئىي چېكىدىن ئاشۇرۇپ، ئەقىلنىڭ ئىقتىدارى يەتمەيدىغان غەيرى تەبىئىي مەسىلىلەر ئۈستىدە ئىستېمال قىلىشقا ئۇرۇنغان. شۇڭا ئۇلار قانائەتلەنگۈدەك بىرەر نەتىجىگە ئېرىشەلمىگەن. ئۇلارنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىسى ئىسلام ئېتىقادىغا ئىمان كەلتۈرگەن ۋە ئۇنىڭ ئارامبەخش سايىسىدا ھايات كەچۈرۈۋاتقان ھەرقانداق كىشىنىڭ نەزىرىدە ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەيدۇ. چۈنكى ئىسلام ئۆز ئەگەشكۈچىلىرىنى ئۇنداق نائىنسق دەلىللەرنىڭ زۇلمەت قاراڭغۇلىقىدا گاڭگىراپ يۈرۈشتىن قۇتقۇزىۋالغان. شۇڭا ئۇلار ئاساسىي خاتا پىكرى يوللار بىلەن تەبىئەتتىن تاشقىرى (مىتافىزىك) مەسىلىلەرنى ھەل قىلمەن دەپ، ئورۇنسىز ئۇرۇنۇپ يۈرمەيدۇ. بىراق كېيىنكى دەۋرلەردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ پەيلاسوپلىرى يۇنان پەلسەپىسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ، شۇلارنىڭ سەپسەتىۋىي مېتودىغا بىنائەن پىكىر يۈگۈزىشكە باشلىغاندا، خۇددى ئۇلاردىن ئىلگىرىكى يۇنان پەلسەپە پېشىۋالىرى مۇبتىلا بولغانغا ئوخشاش نۇرغۇن خاتا تېمىلار ۋە سان - ساناقسىز چىگىشلەر مەيدانغا چىققان. بۇ خىل مۇسۇلمان پەيلاسوپلار ئىسلامنىڭ تەبىئىتىگە خىلاپ كىلىدىغان ۋە ئەقىدىسىنىڭ ماھىيىتى بىلەن پۈتۈنلەي مۇناسىۋەتسىز بولغان نۇرغۇن مەسىلىلەرنى ئىسلامنىڭ پىكرىي تۈزۈلمىسىگە كىرگۈزۈپ قويغان. قىسقىسى، ئىنسانىنىڭ ئەقلى بىلەن پىكرى قانداقلا چاغدا چەكتىن ئاشۇرۇۋېتىلسە، ئۇنىڭ تەبىئىتىگە ۋە يارىتىلىشىغا خىلاپ ئىشلار ئۇچۇن سەرپ قىلىنىدىكەن، ئۇنىڭ كەلتۈرىدىغان مۇئەييەن نەتىجىسى ئەشۇنداق بولماي قالمايدۇ.

ئىسلامنىڭ نەزەرىيىسىگە كۆرە، ياراتقۇچى بىلەن يارالغۇچى پۈتۈنلەي باشقا - باشقا بولۇپ، ياراتقۇچىنىڭ ھېچبىر ئوخشىشى بولمايدۇ. مانا بۇ نۇقتىدىن "ۋەھدەتۇل ۋۇجۇد" پەلسەپىسى تامامەن ئىسلام تەسەۋۋۇرىنىڭ سىرتىدا قالىدۇ. ئىسلام غەيرى مۇسۇلمانلارنىڭ "ۋەھدەتۇل ۋۇجۇد" چۈشەنچىسىنى قەتئىي رەت قىلىدۇ. چۈنكى غەيرى مۇسۇلمانلار "ۋەھدەتۇل ۋۇجۇد"نى «ئاللاھ بىلەن مەۋجۇداتنىڭ بىرلىكى» دەپ چۈشىنىدۇ. «كائىنات ئاللاھنىڭ زاتىدىن كەلگەن ياكى پۈتۈن مەۋجۇدات ئاللاھنىڭ نامايەندىسى» دەپ قوبۇل قىلىدۇ. بىراق مۇسۇلمانلارنىڭ نەزىرىدە پۈتۈن مەۋجۇدىيەت بىردەكلىككە ئىگە. يەنى، ئۇلار ئاللاھنىڭ يارىتىش ئىرادىسىگە مەنسۇپ ھولۇش جەھەتتە، ئىلاھىي قانۇنىنىڭ كائىناتتا ئىجرا قىلىنىش شەكلى جەھەتتە، شۇنداقلا ئاللاھقا ئەڭ مۇناسىپ ۋە ئۈيغۇن شەكىلدە ئىبادەت قىلىش، پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن ئۇنىڭغا يۈزلىنىش جەھەتتە بىردەكلىككە ئىگە.

«لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ» «ھەقىقەتە ئۇ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويسۇنغۇچىدۇر».

ئاسماندىكى ۋە زېمىندىكى ھەر شەيئىنىڭ ئاللاھنىڭ مۇلكى بولغانلىقى، ئاللاھنىڭ بالىسى بولۇشنى تەقەززا قىلمايدۇ. پۈتۈن كائىنات ئۇنىڭ ئوخشاش بىرلا مەرتىۋىدىكى ۋە بىرلا دەرىجىدىكى مەخلۇقاتىدۇر.

«بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ» «ئاللاھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇدقا كەل» دەيدۇ- دە، ئۇ ۋۇجۇدقا كېلىدۇ».

ئاللاھنىڭ بۇ ئىرادىسىنىڭ مەخلۇق بىلەن قانداق مۇناسىۋەت قۇرىدىغانلىقىنى ھەقىقىي خاراكتېرى بىلەن چۈشىنىش ئىنسانىنىڭ ئەقىل - ئىدراكىنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ. چۈنكى بۇ ئىنسان ئەقلىنىڭ قۇدرەت دائىرىسىدىن تاشقىرى بىر ئىش. شۇڭا ئىنسانىنىڭ ئەقىل - ئىدراكىنى بۇ خىل تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز ھالەتلەرنى چۈشىنىش ئۈچۈن ئىستېمال قىلىش مەنىسىز ئىش بولۇپ قالىدۇ. دەلىل - ئىسپاتسىز چىگىش چاتقاللىقلارنىڭ ئارىسىدا گاڭگىراپ يۈرگەنلىك بولىدۇ.

قۇرئان كەرىم بۇ يەردە ئەھلى كىتابلارنىڭ ئاللاھقا بالا مەنسۇپ قىلىشلىرى ئۈستىدە توختىلىپ، ئۇلارنىڭ بۇ باتىل قاراشلىرىغا تۈزىتىش بەرگەندىن كېيىن، ئەھلى كىتاب يەھۇدىيلارنىڭ تەسەۋۋۇرلىرىغا تولۇق ئەگەشكەن مۇشرىكلەرنىڭ سۆزلىرى ئۈستىدىمۇ توختىلىدۇ.

«وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ لَوۡلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوۡ تَأۡتِينَآ ءَايَةٞۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِم مِّثۡلَ قَوۡلِهِمۡ» «نادانلار: ''بىز بىلەن ھەم ئۆجۈن ئاللاھ ئۆزى سۆزلىشەمدۇ؟ ياكى بىزگە ھەم ئۆجۈن بىرەر ئالامەت كەلمەيدۇ؟'' دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ شۇنداق سۆزنى قىلىشاتتى».

بۇ يەردىكى ''نادانلار'' دېگەن سۆز كىتاب ئىلمىدىن بەھرىمەن بولالمىغان مۇشرىكلارغا قارىتىلغان. ئۇلارنىڭ ئىلاھىي كىتابلاردىن بىلىمى يوق ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «بىزنى ئاللاھ بىلەن سۆزلەشتۈرگىن ياكى ئالدىمىزغا بىرەر مۆجىزە كەلتۈرگىن» دەپ قايتا - قايتىلاپ تەلەپلەرنى قويۇشاتتى. بۇ يەردە ئۇلارنىڭ بۇ خىل بىمەنە تەلەپلىرىنى تىلغا ئېلىشتىن مەقسەت، ئۇلاردىن ئىلگىرىكى يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭمۇ ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە شۇنداق تەلەپلەرنى قويغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ قويۇشتۇر. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىمۇ ئاللاھنى ئاشكارا كۆرۈشنى ۋە غەلىتە، پەۋقۇلئادە مۆجىزىلەرنى كۆرسىتىشنى تەلەپ قىلىشتا ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەن بولۇپ، دېمەككى ئەشۇ يەھۇدىيلار بىلەن بۇ مۇشرىكلار ئوخشاشلا پىكىر ئەندىزىگە ۋە ئوخشاش بىر خىللا مىجەز - تەبىئەتكە

ئىگە ئىدى. «تَشَٰبَهَتۡ قُلُوبُهُمۡ» «بۇلارنىڭ قەلب، ئىددىيەسى بىردەكتۇر» شۇڭا يەھۇدىيلارنىڭ مۇشرىكلاردىن ھېچقانداق ئۈستۈنلۈكى يوق. بۇلارنىڭ ھەممىسى مىجەز - تەبىئەت، پىكىر ئەندىزىسى ۋە تەرسالىقى جەھەتتە ئوخشاقتۇر.

«قَدۡ بَيَّنَّا ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يُوقِنُونَ» «ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن بىز ھەقىقەتنى ئالامەتلەرنى ئوچۇق - ئوچۇق بايان قىلدۇق».

قەلبىدە ئىمان ئىشتىياقى بولغان ھەرقانداق كىشى ئىماننىڭ ھەقىقىتىنى مۇشۇ ئايەتلەردە ئەكس ئەتكەن ھالدا كۆرىدۇ. بۇ ئايەتلەر بىلەن ئۇنىڭ ۋىجدانى قانائەت تاپىدۇ. دېمەككى، بۇ ئايەتلەر ۋە بۇ ئالامەتلەر كىشىنىڭ قەلبىدە ئىمانىنى پەيدا قىلالمايدۇ، بەلكى ئىمان سەۋەبىدىنلا ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئالامەتلىرىنى چۈشەنىلەيدۇ ۋە ئۇنىڭدىن قانائەت ھاسىل قىلالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىنسانىنىڭ قەلب، ئىددىيىسى ئىزچىل تۈردە ھىدايەتكە سازاۋەر بولۇپ كېتىۋېرىدۇ.

****

ئېتىقاد ئۇرۇشى

ئۇلارنىڭ سۆزلىرى تۈگەپ، باتىل قاراشلىرىغا رەددىيە بېرىلگەن، شۇنداقلا ئىپلاس ئىغۋاگەرچىلىكلىرىنىڭ نىقابى يىرتىپ تاشلانغاندىن كېيىن، ئەمدىلىكتە خىتابنىڭ يۆنىلىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەرەپكە بۇرۇلىدۇ. ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەقسىتىنى ۋە ۋەزىپىسىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇ ھەمدە يەھۇدى ۋە ناسارالار بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا داۋام قىلىۋاتقان كۈرەشنىڭ قانداق خاراكتېرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۇلار بىلەن قانداق چوڭقۇر ئىختىلاپلارنىڭ مەۋجۇتلىقىنى، بۇ ئىختىلاپلارنى تۈگىتىمەن دېسە، قۇدرىتىدىن تاشقىرى بەدەللەرنى تۆلەشكە توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ.

شۇنداق، يەھۇدىيلار تەلەپ قىلىۋاتقان بەدەللەرنى تۆلەش ھەرگىزمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. چۈنكى ناۋادا شۇنداق بەدەللەرنى تۆلەيدىغانلا بولسا، چوقۇم ئاللاھنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولاتتى.

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَحِيمِ ١١٩ وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ ئىچكى تادرىسى

بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾

بىز سېنى ھەق ئىلمى بىلەن خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. ئەمدى جەھەننەم بىلەن يېقىن رىشتە باغلاب بولغانلار توغرۇلۇق سەن جاۋابكار ئەمەسسەن[119].

سەن يەھۇدىيلارنىڭ ۋە ناسارالارنىڭ يولىدا ماڭمىغۇچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. ئوچۇق ئېيتىپ قويغىنكى، «توغرا يول يەقەت ئاللاھ كۆرسەتكەن يولدۇر». ساڭا بۇ ئىلىم كەلگەندىن كېيىن، سەن ئۇلارنىڭ نەفسى خاھىشلىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، سېنى ئاللاھنىڭ جاۋابكارلىققا تارتىشىدىن قۇتقۇزىدىغان ھېچقانداق دوستمۇ بولمايدۇ، مەدەتكارمۇ بولمايدۇ[120]. بىز ئاتا قىلغان كىتابنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار ئۇنىڭغا چىن قەلبىدىن ئىمان كەلتۈرىدۇ. كىملەركى ئۇنىڭغا نىسبەتەن كۈپۈرلۈق يولىنى تاللايدىكەن، ئۇلار ھەقىقەتەن زىيان تارتقۇچىلاردۇر[121].

«إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ» «بىز سېنى ھەق ئىلمى بىلەن ئەۋەتتۇق».

بۇ جۈملە شۇ قەدەر قۇۋۋەتكە تولغانكى، ئۇ ئازغۇنلۇقنى يايغۇچى پۈتۈن شۇبھىلەرنى يوقىتىدۇ، سۇيقەستچىلەرنىڭ سۇيقەستلىرىنىڭ يىلتىزىنى كېسىپ تاشلايدۇ، مۇناپىقلارنىڭ ئىپلاسلىقلىرىنى ۋە قىلىۋاتقان تەشەببۇسلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ جۈملىنىڭ ئاھاڭىدىنمۇ مۇتلەق ئىشەنچ ۋە قەتئىيلىك نامايەن بولۇپ تۇرىدۇ.

«بَشِيرًا وَنَذِيرًا» «سېنى خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق» يەنى، سېنىڭ ۋەزىپەڭ ھەققانىيەتنىڭ چاقىرىقىنى يەتكۈزۈش ۋە تەبلىغ بىلەن شۇغۇللىنىش. سەن ئىتائەت قىلغۇچىلارغا خۇشخەۋەر يەتكۈزۈپ، ئىتائەتسىزلەرنى ئاگاھلاندۇرىسەن. شۇنىڭ بىلەن، سېنىڭ ۋەزىپەڭ ئادا تاپقان بولىدۇ. «وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ» «جەھەننەمگە رىشتە باغلاب بولغانلار توغرۇلۇق سەن جاۋابكار ئەمەسسەن» ئۇنداقلار ئۆزىنىڭ ئاسىيلىقى نەتىجىسىدە ئۇدۇل جەھەننەمگە كىرىدۇ.

ئى پەيغەمبەر! يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار دائىم ساڭا قارشى ھەرىكەت قىلىدۇ. ساڭا قارشى سۇيقەتلەرنى تۈزۈشىدۇ. سەن بىلەن ھەرگىزمۇ ئىتتىپاق تۈزمەيدۇ ۋە سەندىن قەتئىي رازى بولمايدۇ. سەن پەقەت ئۆز ۋەزىپەڭنى تاشلاپ، ھەققانىيەتنى تەرك ئېتىپ، ئۆز ئىمانىڭ بىلەن ۋىدالىشىپ، بۇلار مۇبتىلا بولۇشقان ئەشۇ تەرسالىقنى ۋە ئەشۇ جاھالەت تەسەۋۋۇرىنى تاللىساڭ ئاندىن رازى بولىدۇ (بۇ نۇقتا تېخى يېقىندىلا بايان قىلىندى).

«وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ» «سەن يەھۇدىيلارنىڭ ۋە ناسارالارنىڭ يولىدا ماڭمىغۇچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ».

مانا بۇلار، ھەقنى ئىنكار قىلىشتىكى ئەسلى سەۋەب بولۇپ، قانداقتۇر ئۇلارغا دەلىل - پاكىتلار ئەۋەتىلمەي قالغىنى يوق ياكى سىنىڭ ھەق ئۈستىدە ئىكەنلىكىڭنى ۋە ساڭا نازىل قىلىنىۋاتقان ھەقىقەتلەرنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن ئىكەنلىكىنى ئۇلار بىلمەي قالغان ئىشمۇ يوق. مەيلى سەن ئۇلارغا

نېمە بەرسەڭ بەر، قايسى ئارزۇلىرىنى ئىشقا ئاشۇرساڭ ئاشۇر، ئۇلار يەنىلا ساڭا ئەگەشمەيدۇ. سەن ئۇلارنىڭ دىنىغا ئەگىشىپ، ھەقنى ۋە ھەقىقەتنى تاشلىمىغۇچە ئۇلار سەندىن ئەسلا رازى بولمايدۇ.

مانا بۇ، ھەر زامان ۋە ھەر ماكاندا مەيدانغا چىقىپ تۇرغان يېشىلمىس تۇگۈن... مانا بۇ، ئېتىقاد ۋە ئىمان... يەھۇدىيلار ھەممىلا دەۋردە ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلار جامائىتىگە قارشىلىق قىلىپ كەلمەكتە. ئەسلىدە ئۇلارنىڭ ئىسلامغا قىلغان قارشىلىقى بىر ئېتىقادىي كۆرەش بولۇپ، ھازىرمۇ بۇ كۆرەش ئىسلامىي بازا بىلەن يەھۇدى، خرىستىئانلاردىن ئىبارەت ئىككى دۈشمەن بازىسى ئوتتۇرىسىدا داۋام قىلماقتا. گەرچە يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ بازىلىرى پات - پات ئۆز - ئارا توقۇنۇشۇپ تۇرسىمۇ، بىراق ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى زىددىيەت خۇددى بىر مىللەتنىڭ ئىككى پىرقىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتكە ئوخشايدۇ، ئىسلامغا ۋە مۇسۇلمانلار جامائىتىگە قارشى تۇرىدىغان ھەرقانداق چاغدا بۇ ھەر ئىككى بازا (يەنى يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلار) دەرھال بىرلىككە كېلىشىدۇ.

ھەقىقەت نۇقتىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، بۇ بىر ئېتىقادىي ئۇرۇش بولسىمۇ، ئەمما ئىسلامغا ئۆچمەنلىك قىلىش قاينىمىغا غەرق يەھۇدىيلار دۇنياسى بىلەن خرىستىئانلار دۇنياسى ئۇنىڭغا خىلمۇخىل رەخنىلەرنى بېرىپ، خىلمۇ خىل بايراقلارنى قاداپ كەلمەكتە. ئۇلار بۇ ئىشنى ناھايىتىمۇ بەدنىيەتلىك، ئۇچىغا چىققان مەككارلىق بىلەن ئېلىپ بارماقتا. ئۇلار مۇسۇلمانلارغا قارشى قىلغان ئىلگىرىكى ئېتىقادىي ئۇرۇشلىرىدا مۇسۇلمانلارنىڭ ئىمان، ئېتىقادىغا نەقەدەر پىداكارانە مۇھەببەت باغلايدىغانلىقىنى كۆرۈپ يېتىشكەن ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئەمدىلىكتە مەككارانە ئۇسۇلىق بىلەن يۇنىلىشنى بۇرمىلاپ، قىلىۋاتقان ئۇرۇشىنىڭ ماھىيىتىنى ۋە كۆتىرىۋالغان بايرىقىنىڭ شەكلىنى ئۆزگەرتمەكتە. ئەمدىلىكتە ئۇلار ئېتىقادىي ئۇرۇش ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلىمىغان ھالدا ئىسلامغا قارشى ئېتىقادىي ئۇرۇش قىلماقتا. چۈنكى ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ ئېتىقادىي ئۇرۇشتىكى پىداكارانە ھېسسىياتىدىن ۋە قىزغىنلىقىدىن قورقىدۇ. ئەمدىلىكتە ئۇلار ۋەتەن، مىللەت، ئىقتىساد، سىياسەت، شۇنداقلا ھەربىي بازىلارنى قولغا كەلتۈرۈش دېگەندەك ھەر خىل مەقسەتلەرنىڭ نامىلىرى ئاستىدا ئېتىقادىي ئۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرمەكتە. بىزنىڭ بىر قىسىم نادان مۇسۇلمانلىرىمىزنىڭ قەلبىگە: «ئەقىدە - ئېتىقاد ئۇرۇشى دېگەن تارىخقا ئايلىنىپ كەتتى، ئەمدىكى زامانىۋي ئۇرۇشلاردا ئېتىقادنىڭ ھېچبىر فونكسىيىسى يوق» دېگەن قاراشنى يەرلەشتۈرۈپ ئالدىماقتا. بۇ غايىل ھاماقەتلىرىمىزنىڭ قارىشىچە، ئىمان بايرىقى ئاستىدا ھەربىكەتكە ئۆتمەك ۋە دىن نامى بىلەن ئۇرۇش قىلماق ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ مەنتىقىسىز ئادىتى بولۇپ، بۈنداق ھەربىكەتنى پەقەت مۇتەئەسسىپ، قالاق كىشىلەرلا ئېلىپ بارارمىش.

قىسقىسى، بۇ بارلىق ھەربىكەتلەرنىڭ بىردىنبىر غايىسى مۇئمىنلەرنىڭ دىنىي ھېسسىياتىنى ۋە ئېتىقادىي جاسارىتىنى يوقىتىپ تاشلاشتىن ئىبارەتتۇر. ۋەھالەنكى ئۇلار ئۇز ئارىلىرىدا خەلقئارا سەھيۇنىزىم ۋە خەلقئارا خرىستىئانىزىمنىڭ بىرلەشمە بازىسىنى قۇرغاندىن سىرت، خەلقئارا كۆمۈنىزمىمۇ يانلىرىغا ئېلىپ، (ئىلگىرى) ئۇزۇن زامانلارغىچە ئۇرۇش قىلغان بولسىمۇ، ئۇزلىرىنى ھەر بىر ئۇرۇشتا ئېغىر زىيان تارتقۇزۇپ، چېكىنىشكە مەجبۇر قىلغان ۋە ئېغىر تالاپەتكە دۇچار قىلغان ئىسلام نەزەريىسىدىن ئىبارەت بۇ گېگانىت تاغ چوققىسىنى يېقىتىش ئۈچۈن ئېتىقادىي ئۇرۇش ئېلىپ بارماقتا.

دېمەككى، بۇ نە زېمىن تالىشىش ئۇرۇشى، نە مەنپەئەت كۆرىشى، نە ئىستىراتېگىيىلىك ھەربى بازىلارنى قوزۇش رىقابىتى ئەمەس، بەلكى مۇتلەق ھالدىكى ئېتىقادى ئۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر. بۇنى زېمىن ۋە مەنپەئەت تالىشىش كۆرىشى قىلىپ كۆرسىتىش ئۇچۇن ئۇلار توۋلاپ يۇرگەن شۇئارلارنىڭ ۋە كۆتۈرۈپ يۇرگەن بايراقلارنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوق، بۇنىڭ ھەممىسى بۇ ئۇرۇشنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى ۋە ھەقىقىي غەرەز، مەقسەتلىرىنى مۇسۇلمانلاردىن مەخپى تۇتۇش قوللىنىلىۋاتقان مەككارانە تاكتىكىدىن ئىبارەتتۇر. بىز بولساق، بۇ ھىلە - نەيرەڭلەرگە ئالدىنىپ يۇرمەكتىمىز. شۇڭا ئەمدى دۇشمەنلەرنى تىللاپ يۇرىشىمىزنىڭ ھاجىتى يوق، بەلكى ئۆزىمىزنى تىللىشىمىز لازىم. چۇنكى بىز ئاللاھ تائالانىڭ كۆرسەتمىلىرىدىن ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننەتلىرىدىن يۈز ئۆرۈپ، مۇسۇلمانلارنىڭ يېتەكچىلىكى ئۇچۇن سىزىپ بېرىلگەن توغرا يولدىن چىققانلىقىمىز ئۇچۇن مۇشۇنداق كۇنلەرنى باشتىن كەچۈرمەكتىمىز. ۋەھالەنكى، ئاللاھ تائالا سۆزىنىڭ ئەڭ توغرىسىنى ۋە راستىنى قىلىدۇ.

«وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ» «سەن يەھۇدىيلارنىڭ ۋە ناسارالارنىڭ يولىدا ماڭمىغۇچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ».

ئۇلار مۇسۇلمانلاردىن مانا مۇشۇ بىرلا بەدەلنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ھېچ قانداق نەرسىگە رازى بولمايدۇ. بىراق ھەقىقىي ھىدايەت ۋە كەسكىن قارار شۇ: «قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ» «ئۇلارغا ئېيتقىن، "توغرا يول پەقەت ئاللاھ كۆرسەتكەن يولدۇر"».

مانا بۇ ھىدايەتتۇر، ھىدايەت پەقەت مۇشۇ دائىرە ئىچىدىلا بولىدۇ. بۇنىڭ سىرتىدا ھېچ بىر ھىدايەت بولمايدۇ. شۇڭا ئۇنىلا تاللىشىمىز لازىم. شۇبھىسىزكى، ئاللاھ كۆرسەتكەن بەرگەن "سىراتەل مۇستەقىم"دىن باشقا يولدا مېڭىش بىلەن ھەرگىز غەلىبە قىلغىلى بولمايدۇ. بۇنىڭدىن پېراقلاشقىلى ياكى ئۇنىڭغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزگىلى بولمايدۇ، نە ئۇنىڭدىكى چوڭ - كىچىك ھەرقانداق بىرەر مەسىلە ئۈستىدە سودىلاشقىلىمۇ بولمايدۇ. بۇ ھىدايەتنى تولۇق قوبۇل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، خالىغانلار ئۇنى قوبۇل قىلسۇن، خالىمىغانلار ئۇچۇق ئىنكار قىلسۇن. بىراق شۇنىڭدىن ئاگاھ بولۇش كېرەككى، ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىشىنى ۋە ھىدايەت تېپىشىنى ئارزۇ قىلىپ ياكى ئۇلار بىلەن دوستلۇق، مۇھەببەت مۇناسىۋىتى ئورنىتىپ، ھەق يولدىن ۋە "سىراتەل مۇستەقىم"دىن تېيىلىپ كېتىدىغان ئىش بولۇپ قالماسلىقى لازىم.

«وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ» «بۇ ئىلىم كەلگەندىن كېيىنمۇ، سەن ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، سېنى ئاللاھنىڭ جازاسىدىن قۇتقۇزىدىغان ھېچقانداق دوستمۇ بولمايدۇ، مەددىكارمۇ بولمايدۇ».

بۇ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق تەھدىت؟! نېمىدېگەن كەسكىن قارار، نېمىدېگەن قاتتىق تەنبىھ - ھە؟! يەنە كېلىپ، پەيغەمبەرلەرنىڭ سەردارى، مەھبۇبلارنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈكى بولغان مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قىلىنۇاتماقتا.

دېمەككى، ئاللاھنىڭ ھىدايىتىدىن باشقا ھىدايەت بولمايدۇ. سەن بۇ ھىدايەتتىن ئەھلى كىتابلارنىڭ خاھىشىغا ئەگەشكەن ئەھۋالدىلا ئېزىپ كېتىپ قېلىشىڭ مۇمكىن. چۈنكى ھىدايەتنى تاشلاشقا ئۇنىڭدىن باشقا سەۋەب بولىدىغان ئامىل يوق، قانداقتۇر ئۇنىڭ دەلىل - پاكىتى كەم بولغان ئىشمۇ يوق.

ئەھلى كىتابلار ئىچىدىمۇ نەپسانى خاھىشتىن پاك ۋە كىتابنى ھەققىگە يارىشا تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار. شۇڭا ئۇلار ساڭا نازىل قىلىنغان بۇ ھەقىقەتكە ئىمان كەلتۈرىدۇ. بۇ ھەقىقەتنى ئىنكار قىلغان بولسا، بۇنىڭ ئېغىر زىيىنى نە ساڭا، نە باشقا مۆئمىنلەرگە ئەمەس، بەلكى شۇلارنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ.

«ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ» «بىز ئاتا قىلغان كىتابنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار ئۇنىڭغا چىن قەلبىدىن ئىمان كەلتۈرىدۇ. كىملەركى ئۇنىڭغا نىسبەتىن كۆيۈرلۈق يولىنى تاللايدىكەن، ئۇلار ھەقىقەتىن زىيان تارتقۇچىلاردۇر».

چۈنكى ئۇلار ئاللاھ تائالانىڭ كائىناتتىكى پۈتۈن نېمەتلىرىنىڭ ئەڭ كاتتىسى بولغان ئىمان نېئمىتىدىن مەھرۇم قالغان بولىدۇ. ئىماننى زىيان تارتىشتىنمۇ چوڭ زىيان بولامدۇ؟

بۇ قاتتىق شىددەتلىك خىتابنىڭ ئارقىدىن سۆزنىڭ يۆنىلىشى بەنى ئىسرائىل تەرەپكە يۆتكىلىدۇ. گويا ئۇزۇن سۈرگەن ئۇرۇشلاردىن كېيىن، شۇنداقلا بەنى ئىسرائىلنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە تۇتقان پوزىتسىيەلىرىنىڭ تارىخىنى تەكرار بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇلارغا ئاخىرقى قېتىم خىتاب قىلىنىۋاتقاندەك مەلۇم بولىدۇ. دەسلەپتە ئۇلارنى قويۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلغان بولسا، ئەمدىلىكتە ئۇلارغا ئەڭ ئاخىرقى قېتىمقى دەۋەت سۇنۇلىدۇ.

چۈنكى بەنى ئىسرائىل قەۋمى گەرچە ئىلاھىي ئامانەتنىڭ، يەنى ئىسلامنىڭ ئېتىقاد نەزەرىيىسىنىڭ شەرىپىگە قەدىمكى دەۋردە ئىگە بولغان بولسىمۇ، ئەمدىلىكتە پۈتۈنلەي غاپىل ھالغا كېلىپ قالغان ئىدى. قىسقىسى، بۇ خىتابنىڭ ئاخىرىدا ئۇلارغا خۇددى باشتا قىلغاندەكلا تەكرار دەۋەت قىلىنىدۇ.

-- ئى ئىسرائىل ئەۋلاتلىرى!

يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

«ئى ئىسرائىل ئەۋلاتلىرى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى دۇنيادىكى بارلىق قەۋملەردىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد ئېتىڭلار. ھېچكىشىگە ھېچكىشى قىلچە ئەسقاتمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ فىدىيىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ تىلىۋېلىشى مەنىئەت بەرمەيدىغان، گۇناھكارلارغا ھېچ يەردىن ياردەم كەلمەيدىغان كۈندىن قورقۇڭلار».

****

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

124 - دىن 141 - گىچە بولغان ئايەتلەرنىڭ شەرھىسى

وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ
لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ
مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ
ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ
مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ
ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ
ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ
عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ
وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ
إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ
لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ
ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ
وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ
وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ وَقَالُوا۟ كُونُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُوا۟ ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ
حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ
وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن

رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ
ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ
وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ
وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ
وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّن كَتَمَ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا
كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى بىر قانچە ئەمىرلەر (يەنى شەرىئەت تەكلىپلىرى) بىلەن سىنىدى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كەلتۈردى، ئاللاھ (ئۇنىڭغا): «سېنى چوقۇم كىشىلەرگە (دىندا) پېشۋا قىلىمەن» دېدى، ئىبراھىم: «مېنىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىمنىمۇ پېشۋا قىلىساڭ» دېدى. ئاللاھ: «مېنىڭ (پېشۋا قىلىش) ئەھدەمگە زالىملار (يەنى كافىرلار) ئېرىشەلەيدۇ» دېدى. (124) ئۆز ۋاقتىدا بىز كەئبىنى كىشىلەر ئۈچۈن جەم بولىدىغان جاي ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردۇق. (كىشىلەرگە) ماقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار (يەنى شۇ يەردە ناماز ئوقۇڭلار دېدۇق). ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا ئۆيۈمنى (يەنى كەئبەمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار، ئېتىكاپتا ئولتۇرغۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار ئۈچۈن پاك تۇتۇشنى بۇيرۇدۇق. (125) ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارىم! بۇ يەرنى (يەنى مەككىنى) تىنچ شەھەر قىلىپ بەرگىن، ئاھالىسىدىن ئاللاھغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى تۈرلۈك مېۋىلەر بىلەن رىزقلاندۇرغىن» دېدى. ئاللاھ: «كافىر بولغان ئادەمنىمۇ (رىزقتىن) ئازغىنا مۇددەت (يەنى ھاياتلىقىدا) بەھرىمەن قىلىمەن، ئاندىن كېيىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) دەۋزەخقە ھەيدەيمەن» دېدى. (بۇ) نېمىدېگەن يامان ئاقىۋەت! (126) ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىل كەبىنىڭ ئۇلىنى قويۇرۇۋېتىپ: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ (خىزمىتىمىزنى) قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئايىمىزنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، (نىيىتىمىزنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن. (127) پەرۋەردىگارىمىز! ئىككىمىزنى ئۆزۈڭگە ئىتائەتمەن قىلغىن، بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزدىنمۇ ئۆزۈڭگە ئىتائەتمەن ئۈممەت چىقارغىن، بىزگە ھەججىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلدۈرگىن، تەۋبىمىزنى قوبۇل قىلغىن، چۈنكى سەن تەۋبىنى ناھايىتى قوبۇل قىلغۇچىسەن، ناھايىتى مېھرىبانسەن. (128) پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئايەتلىرىڭنى ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتابىڭنى (يەنى قۇرئاننى)، ھېكمەتنى (يەنى پاك سۈنەتنى) ئۇلارغا ئۆگىتىدىغان، ئۇلارنى (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتكىن، ھەقىقەتەن سەن غالىبسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» دېدى. (129) ئۆزىنى ئەخمەق قىلغانلاردىن باشقا كىم ئىبراھىمنىڭ دىنىدىن يۈز ئۆرۈيدۇ؟ ھەقىقەتەن بىز ئۇنى بۇ دۇنيادا (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدۇق. شەك- شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتتە ئۇ ياخشىلار قاتارىدا بولىدۇ. (130) ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا: «(پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمرىگە) ئىتائەت قىلغىن» دېدى. ئۇ: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىتائەت قىلدىم» دېدى. (131) ئىبراھىم ۋە يەئقۇب ئۆز ئوغۇللىرىغا ۋەسىيەت قىلىپ: «ئى ئوغۇللىرىم!

ئاللاھ سىلەرگە مۇشۇ دىنى (يەنى ئىسلام دىنىنى) تاللىدى، بۇنىڭدىن پەقەت مۇسۇلمان پۈتكۈللەرچە ئۆلۈپكەتكەن (يەنى ئىمانسىزلاردا مەھكەم تۇرۇشىڭلار، تاكى ئىمان بىلەن كېتىڭلار)» دېدى. (132) يەئقۇب جان ئۈزۈۋاتقان ۋاقتىدا ئىسرائىل ئەۋلادلىرىغا بارمىدىڭلار؟ شۇ چاغدا يەئقۇب ئوغۇللىرىدىن: «مەن ئۆلگەندىن كېيىن سىلەر كىمگە ئىبادەت قىلىسىلەر؟» دەپ سورىدى. ئۇلار: «سېنىڭ ئىلاھىڭ ۋە ئاتاڭ بوۋىلىرىڭ ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقلارنىڭ ئىلاھى بولغان بىر ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمىز، بىز ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىمىز» دېدى. (133) ئۇلار ئۆتكەن بىر ئۈممەتتۇر، ئۇلارنىڭ ئەملىرى (ئىلگە ساۋابى) ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەملىڭلار (ئىگمۇ ساۋابى) ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ قىلمىشىغا سىلەر جاۋابكار ئەمەس . (134) ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولۇڭلار، توغرا يول تاپىسىلەر» دەيدۇ. «ئۇنداق ئەمەس، بىز ئىبراھىمنىڭ ئىلاھىغا ئۇيغۇن دىنغا ئەگىشىمىز، ئۇ مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» دېگىن. (135) ئېيتىڭلاركى، «ئاللاھقا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاقىغا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا يېرىلگەن (ئەۋراتقا)، ئىساغا يېرىلگەن (ئىنجىلغا) ۋە پەيغەمبەرلەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن يېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلاردىن ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا ئوخشاش، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز ئاللاھقا بويسۇنغۇچىلارمىز». (136) ئەگەر ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) سىلەر ئىمان ئېيتقاندەك ئىمان ئېيتسا، ئۇنۇڭدىن، توغرا يول تاپقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، (سىز بىلەن) ئاداۋەتتە بولغان بولىدۇ، ئۇلارغا قارشى ئاللاھ ساڭا كۇپايىدۇر. ئاللاھ ئۇلارنىڭ (سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ھېلە- مىكرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. (137) ئاللاھنىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، ئاللاھنىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار؟ بىز ئاللاھقا ئىبادەت قىلغۇچىلارمىز. (138) «بىز بىلەن ئاللاھ توغرۇلۇق مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇ ھەم بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز، ھەم سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر. بىزنىڭ ئەملىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەملىرىڭلارمۇ ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، بىز ئاللاھقا سادىقمىز» دېگىن. (139) «ياكى ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادى يەھۇدىي ئىدى ياكى ناسارا ئىدى» دەمسىلەر؟ ئېيتقىنكى، «ئۇلارنىڭ قايسى دىنىدا ئىكەنلىكىنى) سىلەر ئۇبدان بىلەمسىلەر؟ ياكى ئاللاھ ئۇبدان بىلەمدۇ؟ قولىدا ئاللاھ نازىل قىلغان دەلىل- ئىسپات تۇرۇپ ئۇنى يوشۇرغان ئادەمدىن زالىم كىم بار؟ ئاللاھ سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر». (140) ئۇلار ئۆتكەن بىر ئۈممەتتۇر، ئۇلارنىڭ ئەملىرى ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر. سىلەرنىڭ ئەملىرىڭلارمۇ ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ قىلمىشىغا سىلەر جاۋابكار ئەمەس. (141)

سۈرىنىڭ ئالدىنقى بۆلۈملىرىدە ئۇمۇمەن يەھۇدىيلار، ئاز مىقدارىدا خرىيستىئانلار تىلغا ئېلىنىپ بىلەن بىرگە، مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن تارتىپ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قەدەر بولغان بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ قىلغان ئەھدىلىرىگە ۋە بەرگەن شەرئىي ھۆكۈملىرىگە نىسبەتەن يەھۇدىيلارنىڭ تۇتۇپ كەلگەن پوزىتسىيىلىرى ۋە ئەمەل تەرزلىرى ئۈستىدە توختالغان ئىدى، ھەمدە يەنە ئەھلى كىتابلار بىلەن بولغان مۇناقىشەلەرنىڭ جەريان شەكلىمۇ ئىزاھلاپ بېرىلگەن بولۇپ، بۇ جەريانىدا مۇشرىكلارنىڭمۇ نۇرغۇن جەھەتلەردە ئەھلى كىتابلار بىلەن ئورتاق ھەرىكەت قىلىشقانلىقى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلگەن ئىدى. ئەمدىلىكتە ئايەت كەرىمەنىڭ يۇنىلىشى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدىنمۇ ئىلگىرىكى دەۋرلەرگە، يەنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىگە يۆتكىلىدۇ. ئايەتنىڭ جەريانى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قىسسىسىنىڭ زور ئەھمىيىتىنى نامايەن قىلىپ بېرىدۇ. چۈنكى مەدىنىدىكى مۇسۇلمانلار

بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ ئارىسىدىكى خىلمۇخىل مۇنازىرە، ئىختىلاپلارنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسسىسى ناھايىتى مۇھىم رول ئويناپدۇ.

ئەھلى كىتابلار نەسەب ئېتىبارى بىلەن ئىسھاق ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشاتتى. ئۇلار ئۆز نەسەبىنىڭ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدىغانلىقىنى ۋە ئاللاھنىڭ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئەۋلادلىرىغا رەھمەت بىلەن بەرىكەتنى ۋەدە قىلغانلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈپ پەخىرلىنەتتى. شۇڭا ئۆزلىرىنىلا ھىدايەت ئۇستىدە ھېسابلاپ، جەننەتنىڭ ھۆددىگەرلىرى بولۇۋېلىشقان ئىدى. ئەمەلىنىڭ قانداق بولۇشىغا قارىماي، پۈتۈن پەزىلەتنى ئۆزىگىلا تەئەللۇق سانايتتى.

قۇرەيش قەبىلىسىنىڭ يېلتىزىمۇ ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشاتتى. ئۇلارمۇ ئۆز نەسەبىنىڭ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدىغانلىقى بىلەن پەخىرلىنەتتى. چۈنكى ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسى بولغانلىقىدىن بەيتۇللاھقا قاراش ۋە ئۇنىڭ رېمۇنت ئىشلىرىغا مەسئۇل بولۇش شەرىپىگە سازاۋەر بولغان ئىدى. ھەمدە شۇ ۋەجىدىنلا پۈتۈن ئەرەبلەردىن دىنىي جەھەتتە ئېمتىيازلىق، ئۈستۈن، شەرەپلىك ئورۇندا تۇراتتى.

بۇنىڭدىن ئىلگىرى قۇرئان كەرىم يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭ جەننەت ھەققىدىكى دەۋالىرى ئۈستىدە توختىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەتتا: «يەھۇدى ياكى خرىستىئان بولمىغانلار جەننەتكە قەتئىي كىرمەيدۇ» دەپ يۇرىشىدىغانلىقىنى بايان قىلغان ئىدى. ھەمدە يەنە بىر جايدا مۇسۇلمانلارنى يەھۇدى ياكى خرىستىئان قىلىشقا ئۇرۇنۇشلىرىنىمۇ تىلغا ئېلىپ: «يەھۇدي ياكى ناسارا بولساڭلار ھىدايەت تاپسىلار» دېگەن سۆزلىرىنى نەقىل كەلتۈرگەن بولۇپ، بۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزىلەرنىڭ مەسجىدلەردە ئاللاھنىڭ نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسىدىغانلىقىنى ۋە مەسجىدلەرنى خاراب قىلىشقا ئۇرۇنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرگەن ئىدى. شۇ جايدا بىز بۇ ئىشلارنىڭ قىبلە ئۆزگىرىش ۋەقەسىگە مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى، چۈنكى يەھۇدىيلارنىڭ دەل شۇ چاغدا ئىسلام جامائىتىگە قارشى رەزىل سۈيقەستلىك ھوجۇملارنى قىلىشقا باشلىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆتكەن ئىدۇق. ئەمدىلكتە بولسا، ئىنتايىن مۇناسىپ بىر شەكىلدە ھەزرەتى ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملار، شۇنداقلا بەيتۇللاھنىڭ بىنا قىلىنىشى ۋە ئۇنىڭ ئىسلامنىڭ سىمۋولى ئىكەنلىكى ھەققىدە سۆز قىلىنماقتا. بۇ ئارقىلىق يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ نەسەب شەجەرىسى ھەققىدىكى ئاساسسىز دەۋالىرىنى ئېچىپ تاشلاپ، ئەسلى ھەقىقەتنى كىشىلەرنىڭ زېھنىگە يەرلەشتۈرۈش ھەمدە قىبلىنىڭ ئۆزگىرىشىگە دائىر مەسىلىلەرگە ھۆكۈم چىقىرىش كۆزدە تۇتۇلماقتا.

بۇ يەردە يەنە، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ خالىس تەۋھىد دىنىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىلىدۇ. ئەھلى كىتابلار بىلەن مۇشرىكلار ئويدۇرۇپ چىققان ناچار ئەقىدە، خاتا يوللارنىڭ ئىسلامنىڭ تەۋھىد ئەقىدىسى بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوقلىقىنى، بەلكى دەل ئەكسىچە ھەزرىتى ئىبراھىم، ئىسھاق، ئىسمائىل ۋە ياقۇب (يەنى ئىسرائىل) ئەلەيھىسسالاملارنىڭ

دىنى بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئېتىقادى ئوتتۇرىسىدا، جۈملىدىن بۇ ئاخىرقى دىنى ئوتتۇرىسىدا ھېچبىر پەرق يوقلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. چۈنكى ئاللاھنىڭ دىنى ھەردائىم بىرلا بولۇپ كەلگەن، پۈتۈن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىسىمۇ ئوخشاشلا بىرلا بولۇپ، قانداقتۇر بىر قەۋم ياكى جەمەتكە خاس ئەمەس، دىنىي ھېچ كىشى مونوپول قىلىۋالالمايدۇ. بۇ دېگەن بىر ئېتىقادنى مۇئمىن قەلبىنىڭ بىردىنبىر بايلىقى. قارىغۇ ئەسەبىيەتلەر بىلەن ئۇنىڭ ھېچقانداق ئالاقىسى يوق. بۇ شۇنداق قىممەتلىك مىراسكى، ھەرگىزمۇ قان ۋە نەسەب رىشتىسىگە كۆرە بۆلۈپ بېرىلمەيدۇ. بەلكى ئىمان ۋە ئېتىقادنىڭ رىشتىسى ئۇستىگە تىكلىنىپ تۇرىدۇ. شۇڭا قانداقلا كىشى بۇ دىنىي قوبۇل قىلىپ، ئۇنى مەھكەم ئاسرايدىكەن، مەيلى ئۇ قايسى جەمەت، قايسى مىللەتكە تەئەللۇق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بۇ دەۋانىڭ ئەڭ ھەقلىق ساھىبى ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى دىن پەقەتلا ئاللاھنىڭدۇر، ئاللاھ بىلەن ھېچ بىر بەندىنىڭ قان - قېرىنداشلىق، قەۋم، نەسەبداشلىق رىشتىسى بولمايدۇ.

ئىسلام ئېتىقاد تەسەۋۋۇرىنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاساسلىرىنىڭ بىر قىسمى بولغان بۇ ھەقىقەتلەرنى قۇرئان كەرىم ئۆزگىچە ئاجايىپ ئىپادە ئۇسلۇبى بىلەن ئوچۇق بايان قىلىپ بېرىدۇ. بۇ يەردىكى بايان ئۇسلۇبى ئۆزگىچە بەدىئىي، پاساھەتلىك بولۇش بىلەن بىرگە، سۆز ۋە مەزمۇن تەرتىپى بىلەن ناھايىتىمۇ باغلىنىشلىق.

ئايەت كەرىمە بىزگە دەسلەپتە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن سىنالغانلىقىنى ۋە سىناقتىن ئۆتكەندىن كېيىن شۇنىڭ نەتىجىسى سۈپىتىدە ئالەمنىڭ پېشۋاسى بولۇپ تاللانغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. ئاندىن ئىسلام ئۇممىتىنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى ئاستىدا مەيدانغا كېلىشىنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملارنىڭ بەيتۇللاھنى بىنا قىلىش جەريانىدا قىلغان دۇئاسىنىڭ ئىجابەت بولغانلىقىغا باغلايدۇ. شۇڭا بۇ ئىلاھىي ئامانەتكە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ پۈتۈن ئەۋلاتلىرى ئەمەس، بەلكى شۇلاردىن مەلۇم بىر قىسمىنىڭلا ھەقلىق بولغانلىقى، ئېتىقاد مىراسىغا ۋارىس بولۇش ئۈچۈن پەيغەمبەرگە پۈختا ئىمان كەلتۈرۈپ، ھۆكمىگە قەتئىي بويسۇنۇش شەرت ئىكەنلىكى چۈشەندۈرۈلىدۇ.

بۇ تارىخى ھەقىقەتلەرنى بايان قىلىش جەريانىدىكى ئىپادە ئۇسلۇبىدىن ئىسلامنىڭ ئۇقۇم ئېتىبارى بىلەن ئاللاھ تائالانىڭ ئالدىدا باش ئېگىش ئىكەنلىكى، ئەڭ دەسلەپكى پەيغەمبەردىن تارتىپ تاكى ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەرگە قەدەر ھەممەيلەننىڭ ئەشۇ بىرلا ئىسقا دەۋەت قىلىپ كەلگەنلىكى ئېيتىپ بېرىلىدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېتىقاد نەزەرىيەسىمۇ دەل شۇ بولۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىسمائىل، ئىسھاق ۋە باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئېتىقاد ھەرىكىتىمۇ دەل شۇنىڭدىن ئىبارەت ئىدى. ئۇلار بۇ ئېتىقادىي ئامانەتنى مۇسا ۋە ئەيسا ئەلەيھىسسالاملارغا تاپشۇرغان بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ مىراسىغا ئاخىرىدا ئىسلام ئۇممىتى ۋارىسلىق قىلدى. كىم بۇ ئېتىقاد - ئەقىدىدە مەھكەم بولىدىكەن، دەل ئەشۇ كىشى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ روھانىي ۋارىسى بولغان بولىدۇ.

دەل ئەشۇنداق كىشىلەر ئاللاھ تەرىپىدىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا قىلىنغان ۋەدىگە ھەقلىق ۋە خۇشخەۋەرلەرگە لايىق بولغان بولىدۇ. قانداقكى كىشى ئىسلامغا بويۇنتاۋلىق قىلىپ، ئۆزىنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىدىن يىراق تۇتىدىكەن، ئۇ ئاللاھنىڭ ۋەدىسىگە ھەقلىق بولمىغان، شۇنداقلا ئالدىن بېرىلگەن بېشارەت ۋە خۇشخەۋەرلەرگە لايىق بولمىغان بولىدۇ.

مانا بۇ يەرگە كەلگەندە، يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار: «بىز ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلاتلىرى ۋە ئۇنىڭ خەلىپىلىرى بولغاچقا، ئاللاھقا يېقىن، ئەڭ سۆيۈملۈك قەۋملەرمىز» دېگەن دەۋاسى پۈتۈنلەي كۈچتىن قالىدۇ. چۈنكى ئۇلار تەۋھىد ئەقىدىسىنى يوقىتىپ قويۇش بىلەن تەڭلا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسلىقىدىن مەھرۇم بولۇپ بولغان.

بۇ يەردە يەنە قۇرەيش قەبىلىسىنىڭ: «بەيتۇللاھقا قاراش ۋە رىمۇنت قىلىش ھوقۇقىغا بىز ئىگە» دەيدىغان دەۋالىرىمۇ بىتچىت بولىدۇ. چۈنكى ئۇلارمۇ بۇ مۇقەددەس جاينىڭ ئەڭ دەسلەپكى پېشۋاسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ روھانىي مىراسىغا ئاسىيلىق قىلغان.

شۇنىڭدەك، يەھۇدىيلارنىڭمۇ: «بىز بەيتۇل مۇقەدەستىن ئىبارەت قىبلىنىڭ خوجايىنلىرى، مۇسۇلمانلارمۇ بەيتۇل مۇقەدەسنى قىبلە قىلىپ ناماز ئوقۇشى لازىم» دېگەن دەۋالىرى يوققا چىقىدۇ. چۈنكى بەيتۇللاھ ئۇلارنىڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ قىبلىسى بولغانلىقى يۈزىسىدىن ئۇلارنىڭمۇ قىبلىسى ھېسابلىنىشى لازىم.

بۇ بارلىق مەزمۇنلار ئىنتايىن گۈزەل، ھەيران قالارلىق شەكىلدە نۇرغۇنلىغان بەدىئىي ئىشارىلەرگە، شۇنداقلا مەنىسى ئىنتايىن چوڭقۇر، ئادەمنى تەپەككۇرگە ئۈندەيدىغان، ئاجايىپ تەسىرلىك چۈشەندۈرۈشلەرگە تولغان بولۇپ، ئەمدى بىز بۇ ئاجايىپ بەدىئىي، پاساھەتلىك كالام ئۇسلۇبىغا تۆۋەندىكى ئىشارىلەر ئارقىلىق تەپسىلى قاراپ چىقىمىز.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ سېنىلىشى

وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾

ئەسلەڭلارىكى، ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى بىر قانچە ئىش بىلەن سىنىدى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كەلتۈردى، ئاللاھ (ئۇنىڭغا): «سېنى چوقۇم پۈتۈن كىشىلەرگە پېشۋا قىلىمەن» دېدى، ئىبراھىم: «مېنىڭ ئەۋلادلىرىمغىمۇ شۇنداق ۋەدە بارمۇ؟» دېدى. ئاللاھ: «مېنىڭ ئەھدەم زالىملارغا تېگىشلىك ئەمەس» دېدى[124].

خىتاب مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قىلىنىۋاتقان بولۇپ، «ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر قانچە پەرمان بىلەن سىنالغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ مۇكەممەل ۋاپادارلىق بىلەن پەرمانلارنى تولۇق بەجا كەلتۈرگەنلىكىنى ئەسلىگىن» دېيىلمەكتە. ئاللاھ تائالا يەنە

www.uyghurkitap.com

بىر جايدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپادارلىقىنى تەرىپلەپ: «وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى» «ئىبراھىم ھەقىقەتىن ۋاپادار كىشى ئىدى» (يەنى ئەھكاملارنى تولۇق بەجا كەلتۈرگەن كىشى ئىدى) دەيدۇ. مانا بۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام يەتكەن يۈكسەك ماقام... ئۇنىڭ ۋاپادارلىقىغا ۋە ئىتائەتمەنلىكىگە ئاللاھ تائالا ئۆزى گۇۋاھلىق بېرىۋاتقان ئىتائەت ماقامى... ھالبۇكى، ئىنسان شۇ قەدەر ئاجىز، خاتاكار مەخلۇق ئىكەنكى، ئۇنىڭ ۋاپادار بولالىشى، يەنى مۇكەممەل ئىتائەتمەن بولالىشى ناھايىتى قىيىن.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئەنە شۇنداق ئۇلۇغ ماقامغا يېتەلىگەنلىكى ئۈچۈن ئىشەنچكە ۋە سائادەتكە ھەقلىق بولغان. ئاللاھ ئۇنىڭغا: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا» «سېنى چوقۇم يۈتۈن كىشىلەرگە پېشۋا قىلىمەن». يەنى، كىشىلەرگە ئۇلگە ۋە باشلامچى بولىدىغان پېشۋا... كىشىلەرنى ئاللاھقا يەتكۈزىدىغان، ياخشى ئىشتا ھەممىنىڭ ئالدىدا تۇرىدىغان پېشۋا... باشقىلار ئارقىسىدىن ئەگىشىدىغان، شۇنداقلا كىشىلەرنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك رەھبىرى ۋە داھىسى بولىدىغان پېشۋا... قىلىمەن دەيدۇ.

مانا بۇ يەرگە كەلگەندە، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىنسانلىق تەبىئىتى ئۆزىنى كۆرسىتىشكە باشلايدۇ. ئەشۇ ئۇلۇغ سۈپەتنىڭ بالىلىرى ۋە نەۋرىلىرى ئارقىلىق ئۈزۈلمەي داۋام قىلىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. بۇ ئىنساننىڭ چوڭقۇر تەبىئىتىدىن ئورۇن ئالغان پىسخىكىلىق ئاڭ بولۇپ، ئاللاھ تائالا ئۇنى ئىنسان ھاياتىنىڭ تەرەققىياتى، بەلگىلەنگەن يولدا مېڭىشى، ئالدىنقى ئەجداتلار باشلىغان تەرققىياتنى كېيىنكى ئەۋلاتلارنىڭ ئۈزۈلدۈرمەي داۋاملاشتۇرىشى، شۇنداق قىلىپ، پۈتۈن نەسىللەرنىڭ ماس ھەمكارلىقىنى ئىشقا ئاشۇرغان ھالدا ئالغا ئىلگىرىلىشى ئۈچۈن ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا يەرلەشتۈرگەن.

توغرا، بەزىلەرنىڭ پارچىلاپ، يوقاتماقچى بولۇۋاتقىنىمۇ دەل مانا مۇشۇ مىراسخورلۇق ئېڭىدۇر. ۋەھالەنكى، بۇ ئاڭ ئىنتايىن ئۇزاق غايىلەرنىمۇ ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئەسلىگە مەركەزلەشتۈرۈلگەن. ئىسلام دىنى ئەۋلاتلارنىڭ ياخشىلىقى يولىدا ئىنسانلارنىڭ تېخىمۇ بەكرەك تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ۋە پائالىيەت سۈرئىتىنى تېزلىتىشى ئۈچۈن دەل ئەشۇ ئاڭغا بىنائەن مىراس قانۇنى ھەققىدە تەپسىلى بەلگىلىمىلەرنى تۈزۈپ چىققان. بۇ تەبىئىي ئاڭنى نابۇت قىلىش يولىدا بۈگۈنكى دۇنيادىكى ئىنسانلار تەرىپىدىن كۆرسىتىلىۋاتقان تۇزكورلارچە تىرىشچانلىقلار ئەسلىدە ئىنسان تەبىئىتىنى نابۇت قىلىش ھەرىكىتىدىنلا ئىبارەتتۇر.

دەرۋەقە، ئىجتىمائىي ھاياتتا بەزى بۇزۇقچىلىقلارنىڭ كۆرۈلىشى تەبىئىي، بىراق بۇنى ساقايتىمەن دەپ، ئىنسان تەبىئىتىنى ۋە ئىنساننىڭ كىشىلىكىنى نابۇت قىلىپ تاشلاش بولسا، ئىنتايىن ئاساسسىز ۋە ۋەھىمە خورلۇقتۇر، شۇنداقلا تەبىئەتكە خىلاپ داۋالاش ئۇسىلىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. شۇنىسى ئېنىقكى، ئىجتىمائىي بۇزۇقچىلىقىنى داۋالاش ئۈچۈن تەبىئەتكە خىلاپ قوللىنىلغان ھېچبىر چارە ھېچقاچان غەلىبە قىلالمىغان، مەنپەئەتلىك بولۇپ باقمىغان

ھەم مەڭگۈ بولالمايدۇ. ئەمەلىيەتتە، ھەم بۇ بۇزۇقچىلىقلارنى يوقىتالايدىغان ھەم ئىنسان تەبىئىتى بىلەن قارشىلىشىپمۇ قالمايدىغان يول مەۋجۇت. لېكىن بۇ يولغا ئېرىشىش ئۈچۈن ئىمان ۋە ھىدايەتنىڭ بولۇشى شۇنداقلا داۋالىغۇچىدا ئىنسانىنىڭ تەبىئىتىگە دائىر چوڭقۇر ئاڭ ۋە مۇكەممەل تونۇش بولۇشى ئىنتايىن زۆرۈر. ئۇنىڭ يېكرى ئىنسانىنىڭ يارىتىلىش تەبىئىتىنىڭ چوڭقۇر تەكتىگىچە چۈشىنىپ يېتەلىگەن، ئىسلاھات ئېچىش ئىرقلار ۋە پىرقىلەر ئارا ھالاكەتلىك ئۆچ - ئاداۋەتلەردىن پاك بولغان، ئوي - پىكرىدە تەرەپۋاز تۇيغۇلارنىڭ ئورنىغا پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ ئىسلاھات، تەرەققىيات، قۇرۇلۇش تۇيغۇسى مەۋجۇت بولغان بولۇشى ئىنتايىن زۆرۈر.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ: «قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي» «مېنىڭ ئەۋلادلىرىمغىمۇ شۇنداق ۋەدە بارمۇ؟» دەپ سورىغان ئىدى. بۇ سوئالغا ئۇنى سىناپ، تاللىغان پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن رەددىيە بىلەن جاۋاب بېرىلىدۇ. بۇ جاۋاب بىز ئىلگىرى تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن مۇھىم پرىنسىپنىڭ ئاساسىنى (يەنى، «ئىمانلىق بىلەن رەھبەرلىك، ئۆز ئېچىش، ئەمەل تەرزى، سالاھىيىتى ۋە ئىمانى ئارقىلىق شۇنىڭغا ھەقلىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرەلىگەن كىشىلەرنىڭلا ھەققىدۇر» دېگەن پرىنسىپنىڭ ئاساسىنى) تىكلەپ بېرىدۇ. بۇ قانداقتۇر ئىرقىي مىراس ياكى دادىدىن بالىغا يۆتكىلىدىغان ئىرسىيەتلىك مەرتىۋە، سالاھىيەت ئەمەس. شۇنداقلا قان، رىشتە، نەسىل، مىللەتنى ئاساس قىلمايدۇ. بەلكى دىن ۋە ئىمان رىشتىسىنى چۆرىدەيدۇ. رەھبەرلىك مەسىلىسىدە، قان، نەسىل مىللەت شۇئارلىرىنى تووڭلاش، جاھىلىيەتنىڭ ئادىتى بولۇپ، بۇ ئوچۇق ھالدا ئىنسان ھاياتىغا بولغان ئىنسانىي نۇقتىئىنەزەرگە زىت.

شۇنىڭا ئاللاھ: «قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي ٱلظَّٰلِمِينَ» «مېنىڭ ۋەدەم زالىملارغا تېگىشلىك ئەمەس» دېدى.

زۇلۇمنىڭمۇ قانچىلىغان تۈرى ۋە رەڭگى بولىدۇ. ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش ئۆز نەپسىگە زۇلۇم بولغاندەك، كىشىلەرنىڭ ئاللاھقا ئىتائەت قىلماسلىقىمۇ بىر زۇلۇمدۇر. ئايەتتە زالىملار ئۈچۈن چەكلىنىۋاتقان ئىمامەت (يەنى رەھبەرلىك) ۋەزىپىسىمۇ ھەر تۈرلۈك بولۇپ، پەيغەمبەرلىك ئىمامىتى... خەلىپىلىك ئىمامىتى... نامازدىكى ئىمامىلىق... قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى رەھبەرلىكنىڭ پۈتۈن تۈرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇڭلاشقا ئەدل - ئىنساپ ئۆزىنىڭ كەڭ مەنىسى نۇقتىسىدىن ھەرقانداق تۈردىكى رەھبەرلىككە لايىقەتلىك بولۇشنىڭ بىرىنچى شەرتىدۇر. كىشى مەيلى قانداقكى بىر زۇلۇمنى سادىر قىلىپ سالىدىكەن، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئۆزىنى ئىمامىلىق ۋە رەھبەرلىك سالاھىيىتىدىن مەھرۇم قىلغان بولىدۇ.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا دېيىلۇاتقان سۆزلەر بىلەن ئوچۇق ئىپادىلىنىۋاتقان بۇ ئەھدە شۇنىڭ كەسكىن قارارىدۇركى، يەھۇدىيلار دائىم رەھبەرلىك ۋەزىپىسىدىن يىراق ھەم مەھرۇم قىلىنىدۇ. چۈنكى ئۇلار زۇلۇم قىلىشقان، بۇزۇقچىلىققا مۇبتىلا بولۇشقان، ئاللاھقا

ئىتائەتسىزلىك قىلىپ، ئۆز بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىتىقادىدىن ۋە نەزەرىيىسىدىن يۈز ئۆرۈشكەن.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا دېيىلۇاتقان سۆزلەر بىلەن بۇ چۈشىنىشلىك ئەھدە ئۆز نۆۋىتىدە يەنە ئۆزىنى مۇسۇلمان دەپ ئاتىۋالغان، شۇنداقتىمۇ زۇلۇم ۋە بۇزۇقچىلىققا مۇپتىلا بولۇپ، ئاللاھ بەلگىلەپ بەرگەن يولدىن چەتنەپ كېتىشكەن كىشىلەرنىمۇ ئىمانلىق (يەنى رەھىبەرلىك) ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلايدۇ. چۈنكى ئۇلار ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى ئارقىغا چۆرۈپ قويىدۇ. گەرچە پۈتۈن رېئال ھاياتىدىن ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى چىقىرىپ تاشلىغان بولسىمۇ، يەنىلا ئىسلامنى دەۋا قىلىدۇ. بۇ، پۈتۈنلەي يالغانچىلىق ۋە ئاللاھنىڭ ئەھدىسىنى ئاساس قىلمىغان ساختا دەۋادىنلا ئىبارەتتۇر.

ئىسلام ئېتىقادى پىكىر ۋە نەزەرىيەنى ياكى ئەمەل بىرلىكىنى ئاساس قىلمىغان ھەرقانداق رىشتە، مۇناسىۋەتلەرنى كېسىپ تاشلايدۇ. ئۇ پەقەت ئەقىدە بىلەن ئەمەل بىرلىكىنى ئاساس قىلغان رىشتە، مۇناسىۋەتلەرنىلا ئېتىراپ قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا مۇناسىۋەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىسلامنىڭ نەزىرىدە قىممەتسىز ھېسابلىنىدۇ.

ناۋادا بىر مىللەتنىڭ ئىككى نەسلى ئېتىقاد جەھەتتىن زىددىيەتلەشسە، ئوتتۇرىدىكى پۈتۈن رىشتىلەر ئۈزۈلىدۇ. ھەتتا ئېتىقاد رىشتىسى ئۈزۈلۈش بىلەن تەڭ ئەر بىلەن ئايال، دادا بىلەن بالا ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتمۇ ئۈزۈلگەن بولىدۇ. شۇڭا مۇشرىك ئەرەبلەر ئايرىم، مۇسۇلمان ئەرەبلەر ئايرىمدۇر. شېرىكچىلىك دەۋرىدىكى ئەرەبلەر باشقا بولغان بولسا، ئىسلام دەۋرىدىكى ئەرەبلەر باشقىدۇر. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا نە بىر رىشتە، نە تۇغقانچىلىق، نە باشقا مۇناسىۋەت بولمايدۇ. شۇنىڭدەك، ئەھلى كىتابلار ئىچىدىمۇ ئىمان ئېيتقانلار باشقا ۋە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىدىن چىققانلار باشقا بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىمۇ ھېچقانداق رىشتە، مۇناسىۋەت يوق.

ئائىلە قانداقتۇر پەقەتلا دادىلاردىن ئىبارەت ئەمەس، بۇلارنىڭ ئارىسىدا ئورتاق بىر ئېتىقاد باغلىنىشلىقى بولغاندا ئاندىن توغرا بىر ئائىلە بولغان بولىدۇ. ئىسلام ئۈممىتىمۇ قانداقتۇر مۇئەييەن بىر ئىرقنىڭ بىر - بىرىگە ئۇلىشىپ داۋام قىلغان نەسىللىرىدىن ئىبارەت ئەمەس، بەلكى مىللىتى، ئىرقى، رەڭگى، نەسلى مەيلى نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۆزئارا بىرلەشكەن مۆئمىنلەر جامائىتىدىنلا ئىبارەتتۇر.

مانا... كەرەملىك ئاللاھنىڭ رەببانىي بايانىدىن ئۇرغۇپ تۇرغان ئىماني تەسەۋۋۇر، ئىماني ھېس، ئىماني ئاڭ، ئىماني چۈشەنچە مۇشۇنىڭدىن ئىبارەتتۇر.

****

ئەقىدە رىشتىسى

وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

بىز بۇ ئۆيىنى (يەنى كەبىنى) كىشىلەر ئۈچۈن جەم بولىدىغان (مەركەز) ۋە ئامان جاي قىلىپ بېرىدۇق. ھەمدە كىشىلەرگە ھۆكۈم قىلىپ: «ئىبراھىم ئىبادەت ئۈچۈن تۇرغان جاينى (يەنى ماقامى ئىبراھىمنى) داۋاملىق نامازگاھ قىلىڭلار» دەپ بۇيرۇدۇق. ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا، ئۇيۇمنى (يەنى كەبىمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار ئۈچۈن، ئېتىكاپتا ئولتۇرغۇچىلار ئۈچۈن، رۇكۇ قىلغۇچىلار ئۈچۈن ۋە سەجدە قىلغۇچىلار ئۈچۈن پاك ئۆتۈشنى بۇيرۇدۇق [125].

مانا بۇ، ئاللاھنىڭ ئۆيىگە ئەمدىلىكتە قۇرەيشلەر مۇتەۋەللىلىك قىلماقتا، مۇسۇلمانلارغا تەھدىت سېلىپ، ھەر خىل قىيىن - قىستاقلار بىلەن زۇلۇم قىلماقتا ئىدى، پەقەت دىنى ۋە ئىمانى يۇزىسىدىنلا ھەر خىل ئازابلارغا دۇچار قىلىپ، مۇسۇلمانلارنى بەيتۇل ھەرەمنى تاشلاپ ھىجرەت قىلىشقا مەجبۇر قىلىۋاتماقتا ئىدى. ۋەھالەنكى، ئاللاھ ئۇ ئۆيىنى ئىنسانلارنىڭ جەم بولىدىغان ۋە ئۆزىنى ئامانلىق ئېچىدە ھېس قىلدىغان مەركىزى قىلىشنى، ھەممەيلەن ئۇنىڭدىن تىنچلىق ۋە خاتىرجەملىك ھاسىل قىلىدىغان ئامانلىق سارىيى قىلىشنى خالىغان ئىدى.

ئاللاھ تائالا ماقامى ئىبراھىمنى ئىنسانلارنىڭ نامازگاھى قىلىشى ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرگەن بولۇپ، "ماقامي ئىبراھىم" دېگەن سۆزدە پۈتۈن يەيتۇللاھ كۆزدە تۇتۇلماقتا. بىز بۇ ئايەتنىڭ تەپسىردە بۇ قاراشنى تېخىمۇ ئۇيغۇن كۆرىمىز. شۇڭلاشقا بۇ ئۆيىنىڭ ئىسلامنىڭ قىبلىسى بولۇشى ئىنتايىن مەنتىقىلىق بولۇپ، بۇنىڭغا ھېچ كىشى ئېتىراز بىلدۈرەلمەيدۇ. مۇسۇلمانلارغا نىسبەتەن ئەڭ مۇناسىپ قىبلە مۇشۇدۇر، چۈنكى ئىمان ۋە تەۋھىد مۇناسىۋىتى بىلەن پەقەت مۇسۇلمانلارلا ھەزرىتى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتى ۋە بىردىنبىر ۋارىسىدۇر. خانە كەبە پەقەتلا ئاللاھنىڭ ئۆيى بولۇپ، قانداقتۇر بىرەر ئىنسانىنىڭ ئۆيى ئەمەس. ئۇنىڭ خوجايىنى پەقەتلا ئاللاھ تائالادۇر. ئۇ ئۆز بەندىلىرىدىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى تاللاپ، بەيتۇللاھنى رۇكۇ ۋە سەجدە قىلىش ئۈچۈن كىشىلەرگە ياكى ئۇنىڭدا پاناھلىنىش ئۈچۈن ئامان جاي ئىزدەپ كىشىلەرگە ياكى ھەج، ئۆمرە نىيىتى بىلەن كىشىلەرگە ۋەياكى ئۆزى شۇ يەرگە يەرلىك ۋە ئۇنىڭدا ئېتىكاپ قىلىش مەقسىتىدە كىشىلەر ئۈچۈن پاك تۇتۇش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغان. بۇ ئۆي قانداقتۇر قۇرەيش خەلقىگە مىراس قالدىغانغا ئۇلارنىڭ ئەجدادى ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملارنىڭ شەخسىي مۈلكى ئەمەس. ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل ئەلەيھىسسالاملار ئاللاھنىڭ ھۆكمىگە ئۇيغۇن شەكىلدە ئاللاھنى ئىزدەپ كەلگۈچى مۇئمىن بەندىلەرگە ھازىرلاش ئۈچۈن ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن شۇ يەرنىڭ خىزمەتچىلىرى بولۇپ بەلگىلەنگەن.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

ئۇز ۋاقتىدا ئىبراھىم دۇئا قىلىپ: «پەرۋەردىگارىم! بۇ شەھەرنى ئامانلىق شەھىرى قىلىپ بەرگىن، ئاھالىسىدىن ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى تۈرلۈك مېۋىلەر بىلەن رىزقلاندۇرغىن» دېدى. پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا جاۋابەن: «ئىمان ئېيتمىغانلارنىمۇ دۇنيادىكى بىر قانچە كۈنلۈك ھاياتلىق مەنپەئەتلىرىدىن بەھرىمەن قىلىمەن، ئەمما ئاخىرى تۇلارنى دەۋزەخ ئازابى تەرەپكە سۈرەيمەن. ئۇ ناھايىتى يامان قارارگاھتۇر» دېدى[126].

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ دۇئاسى بەيتۇللاھنىڭ ئامانلىق ماكانى ئىكەنلىكىنى قايتا يەنە بىر قېتىم تەكىتلىمەكتە. ئىسلامدا ۋاربسلىقنىڭ ياخشىلىقنى ۋە ئەخلاقىي پەزىلەتنى ئاساس قىلىدىغانلىقىنى قايتىدىن ئوچۇق چۈشەندۈرمەكتە. بۇ يەردە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆزىگە قىلىنغان تەۋسىيەلەردىن تولۇق پايدىلانغان بولۇپ، ئاللاھنىڭ: «لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ» «مېنىڭ ۋەدەم زالىملارغا تېگىشلىك ئەمەس» دېگەن سۆزىنى قوللىنىدا مەھكەم تۇتقان ئىدى. شۇڭا بۇ يەردە بۇ شەھەر ئاھالىسىنى تۈرلۈك مېۋىلەر بىلەن رىزقلاندۇرۇش توغرۇلۇق ئاللاھقا قىلغان دۇئاسىدا ئالاھىدە دىققەت بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، ئۆزىنىڭ كىملەرگە دۇئا قىلىۋاتقانلىقىنى ۋە ئاللاھتىن كىملەرنىڭ رىزىقلاندۇرۇلىشىنى تىلەۋاتقانلىقىنى: «مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم» «ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى» دېيىش ئارقىلىق ئوچۇق تىلغا ئالماقتا ۋە لاياقەتسىز كىشىلەرنى بۇ دۇئادىن مۇستەسنا تۇتماقتا.

شۇبھىسىزكى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئىنتايىن ئاقكۆڭۈل، مېھرىبان، ئاللاھ سۆيەر كىشى بولۇپ، ئۇ ھەممە تەرەپتىن بۈرۈلۈپ، سىراتەل مۇستەقىمدە مۇستەھكەم ماڭىدىغان زات ئىدى. ئاللاھنىڭ بەرگەن ھەرقانداق بۇيرۇقىنى دەرھال ئىجرا قىلاتتى. دۇئا قىلغاندىمۇ ئاللاھ ئۆزگەتكەن ئەدەپ - قائىدىلەرگە قاتتىق ئەھمىيەت بېرەتتى. بۇ يەردە ئاللاھ تائالا ئۇنىڭ دۇئاسىغا جاۋاب قايتۇرۇپ، ئۇ دۇئادا تىلغا ئالمىغان كىشىلەر (يەنى كاپىرلار) ۋە ئۇلارنىڭ جەھەننەمگە ھەقلىق بولىدىغانلىقى ھەققىدە توختىلىپ: «وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ» «ئىمان ئېيتمىغانلارنىمۇ دۇنيادىكى بىر قانچە كۈنلۈك ھاياتلىق مەنپەئەتلىرىدىن بەھرىمەن قىلىمەن، ئەمما ئاخىرى تۇلارنى دەۋزەخ ئازابى تەرەپكە سۈرەيمەن. ئۇ ناھايىتى يامان قارارگاھتۇر» دەيدۇ.

****

بەيتۇللاھنىڭ ئاساسى

بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەت كەرىملەر ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ بەيتۇللاھنى پاكلاپ، تاۋاپ قىلغۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار ۋە سەجدە قىلغۇچىلار ئۈچۈن ھازىرلىشى ھەققىدىكى ئىلاھىي پەرمانىنى قانداق ئىجرا قىلغانلىقىنى جانلىق بىر مەنزىرە شەكلىدە تەسۋىرلەپ بېرىدۇ. گويا كۆزلەر كۆرۈپ، قۇلاقلار ئاڭلاۋاتقاندەك بىر جانلىق مەنزىرىنى ئالدىمىزغا سۇنىدۇ. ئايەتتىكى ئىپادە ھېكايە شەكلىدە بولۇپ: «وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ» «ئىسلاملارکى، ئۇز ۋاقتىدا ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىل كەبىنىڭ تېمىنى قويۇرۇۋاتقاندا» دەپ ئۇچىنچى شەخس باش كېلىش بىلەن باشلىنىدۇ. بىز ھېكايىنىڭ داۋامىنى كۆتۈپ تۇرغىنىمىزدا، تۇيۇقسىزدىن بىزنىڭ تەسەۋۋۇر ئېكرانىمىزدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام كۆرىنىۋاتقاندەك بىر ئەمەلىي تەسۋىر جانلىنىدۇ. بىز تەسەۋۋۇر ئەمەس، بەلكى ئەمەلى مەنزىرىنى كۆرىۋاتقاندەك، ئۇلار خوددى كۆز ئالدىمىزدىلا تۇرغاندەك، ئۇلارنىڭ قەلبىلەرنى زىلزىلىگە سالغۇچى دۇئالىرىنىڭ جاراڭلىق ساداسىنى قۇلىقىمىز بىلەن ئاڭلاۋاتقاندەك تۇيغۇغا كېلىمىز.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ بۇ خىزمىتىمىزنى قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئالارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، ھەمدە بىلىپ تۇرغۇچىسەن. ئى پەرۋەردىگارىمىز! ئىككىمىزنى ئۆزۈڭگە مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) قىلغىن، بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزدىنمۇ ئۆزۈڭگە مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) ئۈممەت چىقارغىن، بىزگە ھەججىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلدۈرگىن، يېتەرسىزلىكلىرىمىزنى ئېپو قىلغىن، چۈنكى سەن تەۋبىنى ناھايىتى قوبۇل قىلغۇچىسەن، ناھايىتى مېھرىبانسەن.

دۇئا نەغمىسى، ئىلتىجا تەرەننۇمى، تىلەك ئاتمۇسفىراسى... بۇلارنىڭ ھەممىسى گويا ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئەمەلى بولۇۋاتقان ئىشتەك مۇئەييەن بىر شەكىلدە كۆز ئالدىمىزدا پەيدا بولىدۇ. مانا بۇ، قۇرئان كەرىمنىڭ ئۆزىگە خاس گۈزەل ئىپادىلىرىدىن بىرسى... قۇرئان كەرىم ئۆتۈپ كەتكەن ھەرقانداق ۋەقەلەرنى گويا نەخ كۆز ئالدىمىزدا كۆرىنىۋاتقاندەك، ھازىرنىڭ ئۆزىدە قۇلىقىمىزغا ئاڭلىنىپ تۇرىۋاتقاندەك، كىشىلەر بىلەن بىرلىكتە ھەربىر قىلىۋاتقاندەك جانلىق بىر مەنزىرە شەكلىدە ئوتتۇرىغا سۇنىدۇ. مانا بۇ، ئەڭ تۇغرا مەنىسى بىلەن ئېيتقاندا، مەڭگۈلۈك بولغان كىتابقا يارىشىملىق ئۆزگىچە ئەدەبىي تەسۋىر...

-- بۇ دۇئادا نېمىلەر بار؟

-- بۇ، پەيغەمبەرانە يالۋۇرۇش ئاداسى... پەيغەمبەرانە ئىمان... مەۋجۇدىيەت ئالىمىدىكى پەيغەمبىرانە ئاڭ، ئېتىقادنىڭ ئىپادىسى... قۇرئان كەرىم پەيغەمبەرنىڭ ۋارىسلىرىغا ئۆگىتىشنى خالايدىغان ئاڭ، ئىمان، ئەدەپلەردىن ئىبارەتتۇر... قۇرئان كەرىم قەلبلەرنىڭ تەكتىگە، ئىدىيىلەرنىڭ تەپەككۇر خەزىنىسىگە يەرلەشتۇرۇشنى خالايدىغان ئاساسىي ئەركانلاردۇر.

«رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ» «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ بۇ خىزمىتىمىزنى قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئالارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىسەن».

بۇ قوبۇللۇق ئىستىكى بولۇپ، نۇقتىلىق غايىمۇ مۇشىنىڭدىنلا ئىبارەتتۇر... چۈنكى بۇ ئاللاھقىلا خالىس ئەمەل بولۇپ، ئەستايىدىللىق بىلەن ئاللاھقىلا مۇراجىئەت قىلىپ، بۇ ئارقىلىق پەقەتلا ئاللاھنىڭ رىزاسىنى ۋە قوبۇل قىلىشنى تىلىمەكتۇر... ئۇمىد شۇكى، ئاللاھ تائالا ھەر بىر دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىدۇ ھەمدە دۇئا قىلغۇچىنىڭ نىيىتىنى ۋە دۇئا قىلغان چاغدىكى پۈتۈن ھېسسىياتىنى بىلىپ تۇرىدۇ.

«رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ»

«ئى پەرۋەردىگارىمىز! شۈككىمىزنى تۈزۈكۈم مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) قىلغىن، بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزدىنمۇ تۈزۈكۈم مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) ئۈممەت چىقارغىن، بىزگە ھەججىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلدۈرگىن، يېتەرسىزلىكلىرىمىزنى ئەپۇ قىلغىن، چۈنكى سەن تەۋبىنى ناھايىتى قوبۇل قىلغۇچىسەن، ناھايىتى مېھرىبانسەن».

بۇ، ئىسلامنىڭ ھىدايىتىگە ئېرىشىش ئۈچۈن پەرۋەردىگاردىن ئۇمىد قىلىۋاتقان يارەدەم تىلىكىدۇر. بۇ، قەلبلىرىنىڭ ئاللاھنىڭ ئىككى بارمىقى ئارىسىدا ئىكەنلىكىنى بىلىش ئېكىدۇر. بۇ، ھىدايەتنىڭ پەقەتلا ئاللاھنىڭ قولىدا ئىكەنلىكىنى، ئۇ تەۋپىق قىلمىسا، ھېچ كىشىنىڭ ھىدايەت تاپالمايدىغانلىقىنى تونۇشتۇر. شۇڭا ھەر ئىككەيلەن ئاللاھقىلا يۈزلەنگەن... ئاللاھقىلا مايىل بولۇپ، ئاللاھتىنلا تىلىگەن.... شۇبھىسىزكى، ئاللاھ ئەڭ ياخشى مەدەتكاردۇر.

بۇ دۇئا يەنە ئىسلام ئۇممىتىنىڭ ئۆزگىچە خاراكتېرلىرىنىمۇ نامايەن قىلىپ بېرىدۇ. ئۆزئارا ھەمكارلىقنى، يەنى ئېتىقادي ھەمكارلىقنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. «وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ» «بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزدىنمۇ تۈزۈكۈم مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) ئۈممەت چىقارغىن».

بۇ شۇنداق دۇئاكى، ئۇ مۆمىننىڭ قەلبىدىكى خەۋپسىرەش تۇيغۇسىنى يوققا چىقىرىدۇ. ئەقىدە، ئېتىقادنىڭ مۆتىمىنگە نىسبەتەن ھەممىدىن سۆيۈملۈك، بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان پائالىيەت ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. دەرۋەقە، ئىبراھىم ۋە ئىسمائىل

ئەلەيھىسسالاملارغا ئۆزلىرىگە بېرىلگەن ئىمان، ئېتىقاد بايلىقىنىڭ نەقەدەر قىممەتلىك ئىكەنلىكى ئايدىڭ ئىدى. بۇ مۇھىم بايلىققا بولغان ئىستەك ئۇلارنى ئۆزىنىڭ كەلگۈسى ئەۋلادلىرى ئۈچۈنمۇ شۇنى تىلەشكە مەجبۇر قىلغان ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئۆز پەرۋەردىگارىغا دۇئا قىلىپ، ئەۋلادلىرىغا مول رىزىق بېرىشىنى، شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىمان بايلىقىدىنمۇ مەھرۇم قىلماسلىقىنى تىلىگەن ئىدى. ھەمدە يەنە ئۆز ئەۋلادلىرىغا ھەج قائىدىلىرىنىڭ تەلىم بېرىلىشىنمۇ، ئىبادەت ئەركانلىرىنىڭ ئۆگىتىلىشىنمۇ تىلىگەن ئىدى. چۈنكى تەۋبىلەرنى قوبۇل قىلغۇچى ۋە ئەڭ مەغپىرەتلىك رەھىم قىلغۇچى دەل ئاللاھ تائالادۇر.

ئاندىن ئۇلار يەنە يىراق كەلگۈسىگە قەدەر ئەۋلادلىرىنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا ئاللاھنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇش قىلىپ بېرىشىنمۇ تىلەپ: رَبَّنَا وَٱبۡعَثۡ فِيهِمۡ رَسُولاً مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُزَكِّيهِمۡۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ «ئى پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئايەتلىرىڭنى ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتاب ۋە ھېكمەتنى تەلىم بېرىدىغان ئۇلارنىڭ ھايانتىنى پاكلايدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتكىن، سەن ھەقىقەتەن قۇدرەتلىك، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» دەپ دۇئا قىلىدۇ.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ دۇئاسىنىڭ قوبۇل قىلىنىشى نەتىجىسىدە، شۇنىڭدىن ئەسىرلەر كېيىن، ئۇلارنىڭ نەسلىدىن مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتابتىن ۋە ھېكمەتتىن دەرس بېرىدىغان، ھەر تۈرلۈك ناپاكلىقلاردىن پاكلايدىغان پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلىدۇ. شەكسىزكى، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا خالىس قىلىنغان دۇئالار ھەرقانداق چاغدا قوبۇل بولىدۇ. بىراق ئۇنىڭ نامايەن بولىدىغان ۋاقتى ئاللاھ تائالانىڭ مۇتلەق ھېكمىتىگە باغلىق بولىدۇ. كۆپىنچە كىشىلەر ئالدىراڅغۇلۇقتا ئادەتتىنىپ قالغان بولۇپ، ھەممە ئىشنىڭ دەرھال بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئاندىن مەقسىتىگە يېتەلمەي ئۈمتىسىزلىنىشكە باشلايدۇ.

سۈرە بەقەرەدىكى بۇ دۇئا نازىل بولۇۋاتقان چاغلاردا، يەھۇدىيلار بىلەن مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ كۆلەملىك كەسكىن كۈرەش داۋام قىلىۋاتقان بولۇپ، دەل شۇنداق ۋەزىيەتتە بۇ دۇئانىڭ ئىچىدە ئىنتايىن مۇھىم ئىشارىلەر يەر ئالغان. ئۇ بولسىمۇ، بەيتۇللاھنى ئىبادەتگويلار ئۈچۈن، زىيارەت قىلغۇچىلار ئۈچۈن ۋە شۇ يەردە تۇرغۇچىلار ئۈچۈن پاكىز، ئاسايىشلىق قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەسلىدە كەبىنىڭ ھازىرقى مۇتەۋەللىلىكىنى قىلىۋاتقان قۇرەيش قەبىلىسىنىڭ ئەجدادى ئىكەنلىكىدۇر. ئۇلار ئۆز دۇئالىرىدا: «رَبَّنَا وَٱبۡعَثۡ فِيهِمۡ رَسُولاً مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُزَكِّيهِمۡۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾» «ئى پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئايەتلىرىڭنى ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتاب ۋە ھېكمەتتىن تەلىم بېرىدىغان ئۇلارنىڭ ھايانتىنى

www.uyghurkitap.com

ياكلايدىغان بىر پەيغەمبەر ئۆتكىن، سىن ھەقىقەتىن قۇدرەتلىك، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسىن» دېگەن بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ دۇئاسىدا بەيتۇللاھنىڭ خىزمىتىگە ۋە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسلىقىغا ئىسلام ئۈممىتىنىڭ تاللىنىشى تىلەنمەكتە ئىدى. شۇڭا ئىسلام ئۈممىتىنىڭ قىبلىسى بولغان بەيتۇللاھ مۇشرىكلاردىنمۇ بەك ئىمان ئەھلىگە لايىق بولۇپ، يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ قىبلىسىگە يۈز كەلتۈرگەندىن كۆرە كەبىگە يۈز كەلتۈرۈش تېخىمۇ مۇناسىپ بولغان بولاتتى.

ئەمدى يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلاردىن ئۆزىنىڭ ھىدايەتتە ئىكەنلىكىنى دەۋا قىلىدىغانلار ۋە ئۆز دىنىنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىغا چېتىۋېلىپ: «بىز ئىبراھىم ئۈممىتىنىڭ ۋارىسلىرى ۋە ئىزباسارلىرىمىز» دەۋالىدىغانلار، شۇنداقلا قۇرەيش قەبلىسىدىنمۇ ئۆز نەسىبىنى ئىسمائىل ئەلەيھىسالامغا مەنسۇپ قىلىۋالىدىغانلار شۇنى ياخشى ئاڭلاپ قويۇشى لازىمكى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بۇ پېشىۋالىق ئامانىتىنى، بۇ رەھبەرلىك سەلتەنىتىنى ئۆز ئەۋلاتلىرى ئۈچۈنمۇ تىلىگەن چاغدا، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا: «لَا يَنَالُ عَهْدِي ٱلظَّٰلِمِينَ» «مېنىڭ ئەھدەم زالىملارغا تېگىشلىك ئەمەس» دەپ جاۋاب قايتۇردى. ئاندىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام مەككە ئەھلىنىڭ رىزقىنىڭ مول بولۇشىغا دۇئا قىلغان چاغدا بولسا: «مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم» «ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى» دەپ تىلىدى. ھەمدە يەنە كەبىنىڭ تېمىنى قوپۇرىۋاتقان ۋە ئۇ جاينى پاكىزلاۋاتقان چاغدا، ئۆزلىرىنىڭمۇ ئاللاھقا ئىتائەتمەن مۇسۇلمان بولۇشىنى ۋە كېيىنكى نەسىللىرىدىنمۇ مۇسۇلمان ئۈممەت چىقىرىشىنى، ئاللاھنىڭ ئۆيىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئىچىگىمۇ بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىلىشىنى تىلىدى. ئاللاھ ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ نەسلىدىن ۋە ئاللاھنىڭ ئۆيىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىلار ئارىسىدىن ئابدۇللاھنىڭ ئوغلى مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ئەۋەتىپ، بۇ كاتتا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئىسلام ئۈممىتىنى يېڭى باشتىن ۋۇجۇتقا كەلتۈردى ۋە بۇ ئېتىقادىي مىراسنىڭ ۋارىسلىقىنى داۋاملاشتۇردى.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتى

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قىسسىسىنىڭ بۇ بۆلۈمىدە ئايەتنىڭ يۆنىلىشى ئىسلام ئۈممىتىنىڭ ئامانەتكە ھەقلىق ئىكەنلىكىگە، رەھبەرلىكىگە ۋە ئۈستۈنلىكىگە قارشى تۇرۇۋاتقان ھەمدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە جەڭ ئېلان قىلىۋاتقان،

شۇنداقلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسلامنىڭ ئەسلى ماھىيىتى ۋە ھەقىقىتى ئۈستىدە بەس - مۇنازىرە قىلىشىۋاتقان كىشىلەرگە يۆتكىلىدۇ.

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

ئەمدى جاھالەت ۋە ھاماقەتلىكك مۇبتىلا بولغانلاردىن باشقا كىمىمۇ ئىبراھىمنىڭ دىنىدىن يۈز ئۆرسۇن؟ ئىبراھىم بولسا، بىز دۇنيادىكى تىشلىرىمىز ئۈچۈن ئالچىلىكك تاللىغان كىشىدۇر. ئۇ ئاخىرەتتە چوقۇم ياخشىلار قاتارىدا بولىدۇ[130]. ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا: «مۇسۇلمان (يەنى ئىتائەت قىلغۇچى) بول» دېگەندە، ئۇ دەرھال: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) بولدۇم» دېدى[131]. ئۇ ئۆز ئەۋلاتلىرىغىمۇ مۇشۇ يولغا مېڭىشقا يولىيورۇق بەرگەن ئىدى ۋە يەئقۇبمۇ ئۆز ئەۋلاتلىرىغا شۇ ۋەسىيەتنى قىلدى. ئۇ: «ئى ئوغۇللىرىم! ئاللاھ سىلەرگە مۇشۇ دىننى تاللىدى، شۇڭا سىلەر ئۆلگەندىمۇ پەقەت مۇسۇلمان بولغان پېتى ئۆلۈڭلار» دىدى[132].

مانا بۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىدۇر. مانا بۇ، خالىس دىن، روشەن ئىسلام، ئىتائەتمەنلىكتۇر. بۇنىڭدىن پەقەت ئۆز - ئۆزىگە زۇلۇم قىلىدىغان كىشىلا يىراقلىشىدۇ. ئۆز - ئۆزىنى ھالاك قىلماقچى بولغان ھاماقەت ئادەملا ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈيدۇ. ئاللاھ دۇنيادا پېشىۋا، ئاخىرەتتە سالىھ كىشىلەردىن قىلىپ تاللىغان ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام مۇشۇ دىننى سۆيگەن. ئاللاھ ئۇنىڭغا: «مۇسۇلمان (يەنى ئىتائەت قىلغۇچى) بول» دېگەندە، ئۇ ھېچ تەمتىرىمەستىن ياكى قىلچە ئىككىلەنمەستىن: «أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ» «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) بولدۇم» دېگەن.

مانا بۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ يولى، خالىس ئىسلامى ۋە روشەن دىنى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بۇ دىننى يالغۇز ئۆزى ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن ئەۋلاتلىرى ئۈچۈن تاللىغان ھەم ئۆز ئەۋلاتلىرىغىمۇ ئۇنى قوبۇل قىلىشنى نەسىھەت قىلغان. ياقۇب ئەلەيھىسسالاممۇ ئۆز ئەۋلاتلىرىغا ئەشۇ دىننى ۋەسىيەت قىلغان. بۇ يەردە شۇنى ئەستىن چىقارماسلىق لازىمكى، ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ يەنە بىر ئىسمى ئىسرائىل بولۇپ، يەھۇدىيلار ئۆز نەسەبىنى ئۇنىڭغا مەنسۇپ قىلىدۇ، بىراق ئۇنىڭ ۋەسىيىتىگە ئۇنىمايدۇ. ئۆزىنىڭ ئەڭ كاتتا بوۋىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى ئىشقا ئاشۇرمايدۇ. ھالبۇكى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالاممۇ، ياقۇب ئەلەيھىسسالاممۇ ئاللاھنىڭ مۇشۇ دىننى ياقتۇرغانلىقىنى ئۆز ئەۋلاتلىرىغا ئوخشاشلا ئالاھىدە ئەسكەرتىپ: «يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ» «ئى ئوغۇللىرىم! ئاللاھ سىلەرگە مۇشۇ دىننى تاللىدى» دېگەن ئىدى.

مانا بۇ، ئاللاھنىڭ ياقتۇرغىنى بولۇپ، ئاللاھنىڭ ياقتۇرۇشىدىن كېيىن دىن ئىشىدا ئىنسانلارنىڭ ياقتۇرۇش ۋە تالالش ھوقۇقى بولمايدۇ. ئاللاھنىڭ ئانا قىلغان يەرلىرى ۋە نېمىتىگە جاۋابەن بەندىلەرنىڭ ئادا قىلىدىغان ۋەزىپىسى ئاللاھنىڭ ئۇلارنى بۇ نېمەتكە لايىق كۆرگىنى ئۈچۈن چەكسىز شۈكرى قىلىش ھەمدە ئۇنىڭ ھۆكمىگە قەتئىي رىئايە قىلىپ، ئاللاھنىڭ زېمىنىنىڭ ئىسلام ئۇممىتىدىن خالى بولماسلىقى ئۈچۈن ۋە يەر يۈزىدە ھەردائىم ئاللاھ سۆيەرلىك ھەرىكىتىنىڭ داۋام قىلىشى ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى لازىم.

«فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ» «سىلەر تۇلگەندەۋ، پەقەت مۇسۇلمان بولغان يېتى تۇلۇڭلار»

مانا بۇ، شۇنچە ئەسىرلەردىن كېيىنكى تەييار پۈرسەت. ئەمدى سىلەرنى ئىسلامغا دەۋەت قىلىدىغان ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىمۇ كېلىپ بولدى. ئۇنىڭ كېلىشى سىلەرنىڭ ئۇلۇغ بوۋاقلار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلغان دۇئاسىنىڭ ئىجابەت بولغانلىقىدۇر.

مانا بۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋە ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆز ئەۋلاتلىرىغا قىلغان ۋەسىيتى بولۇپ، ياقۇب ئەلەيھىسسالام ئۇنى ھەتتا ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىغا قەدەر باللىرىغا تەكىتلەپ تۇرغان ئىدى. ئۇنىڭغا بولغان قىزغىنلىقى شۇ دەرىجىگە يەتكەنكى، ھەتتا سەكراتتىكى چاغدىمۇ ئۇنى ئەستىن چىقارمىغان ئىدى. بەنى ئىسرائىل قەۋمى بۇ ھەقتە تۇززۇك ئويلىنىپ كۆرىشى لازىم.

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

ئەجبا يەئقۇب جان تۇزۇۋاتقان ۋاقتىدا سىلەر يېنىدا بارمىدىڭلار؟ ئۇ چاغدا يەئقۇب ئوغۇللىرىدىن: «مەن تۇلگەندىن كېيىن سىلەر كىمگە بەندىچىلىك قىلىسىلەر؟» دەپ سورىدى. ئۇلار: «سېنىڭ ئىلاھىڭ بولغان ۋە ئاتاڭ بوۋىلىرىڭ ــ ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقلارنىڭمۇ ئىلاھى بولغان بىر ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلىمىز، بىز ئۇنىڭغىلا مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) بولىمىز» دېدى[133].

سەكراتتىكى ياقۇب ئەلەيھىسسالام بىلەن ئوغۇللىرىنىڭ سۆھبەتلىرىنى ئەينەن كۆرسىتىپ بېرىۋاتقان بۇ مەنزىرە، ئىنتايىن ئېسىل نەسىھەت، ساۋاقلارغا تولغان تەسىرلىك كۆرۈنۈش بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇلۇم ئالدىدىكى ئىددىيىسىدۇر. گەرچە ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدا تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنىڭ قەلب ـ ئىددىيىسىدە قانداق سۆيگۈنىڭ جەۋلان قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

ـ ـ ئۇلۇم ئالدىدا ئۇنى شۇنچە جىددىلەشتۇرۇۋاتقىنى زادى قانداق چوڭ مەسىلە ئىدى؟ ئۇزۇندىن كېيىنكى ئەۋلاتلىرىغا قالدۇرۇۋاتقىنى ۋە قاتتىق تاپىلاۋاتقىنى زادى قانداق ئامانەت ئىدى؟ ھەممەيلەننىڭ ئالدىدا تەپسىلى توختىلىپ، ئامانەت قالدۇرۇۋاتقان مىراسى نېمىلەردىن ئىبارەت ئىدى؟

-- بۇ دەل ئېتىقاد ئامانىتىدۇر. قالدۇغان مىراسى ۋە تاپشۇرغان ئامانىتى دىندىنلا ئىبراھىتتۇر. ئەڭ ئۇلۇغ مەنبە... ئەڭ بۈيۈك خەزىنە... ئەڭ مۇھىم مەسىلە... شۇنچە پەۋقۇلئاددە شارائىتتىمۇ ئۇنى ئەڭ كۆپ مەشغۇل قىلىۋاتقان نەرسە... مانا بۇ، ئۇلۇم ھالسىزلىقى بىلەن ئۇلۇم بېھۇشلىقىمۇ توسالغۇ بولالمىغان ئەڭ كاتتا مىراس...

«مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى» «مەن تۇلگەندىن كېيىن سىلەر كىمگە بەندىچىلىك قىلىسىلەر؟» مەن سىلەرنى مانا بۇ ئۇلۇغ مەسئۇلىيەتنى سوراش ئۈچۈن چاقىردىم. بۇ مۇھىم مەسئۇلىيەتنى سىلەردىن كۆتىلۈم تىنغۇدەك جاۋاب ئېلىشنى خالايمەن. مانا بۇ، مېنىڭ سىلەرگە قالدۇرغان ئۇلۇغ مىراسىم... مۇقەددەس ئامانىتىم... تۇگىمەس خەزىنەم....

«قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ» «ئۇلار: "سېنىڭ ئىلاھىڭ بولغان ۋە ئاتا- بوۋىلىرىڭ ــ ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقلارنىڭمۇ ئىلاھى بولغان بىر ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلىمىز، بىز ئۇنىڭغىلا مۇسۇلمان (ئىتائەتمەن) بولىمىز" دېدى».

ئۇلار ئۆز دىنىنى ئەسلىدىنلا بىلىپ يەتكەن ئىدى. تاپشۇرۇپ ئالغان مىراسنى مۇھاپىزەت قىلالايتتى. سەكراتتىكى دادىسىنى مەمنۇن قىلىپ، ئارام تاپقۇزىدىغان ۋەزىپىلىرىنى ئورۇندىشىغا بەل باغلاپ بولغان ئىدى.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆز ئەۋلاتلىرىغا قىلغان ۋەسىيتى ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلاتلىرى ئۈچۈنمۇ زور ئەھمىيەتلىك ئىدى. شۇڭا ئۇلار ھەردائىم ئۆزلىرىنىڭ مۇسۇلمان ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ كەلگەن ئىدى. قۇرئان كەرىم بۇ يەردە بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىن: «أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ» «ئەجبا يەئقۇب جان ئۈزۈۋاتقان ۋاقىدا سىلەر يېنىدا بارمىدىڭلار؟» دەپ سورايدۇ.

قۇرئان كەرىم شۇنداق بىر ۋەقەنىڭ بولغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىدۇ ۋە ئۇنى تەكىتلەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، قۇرئان يەھۇدىيلارنىڭ پۈتۈن يالغان ھىلە - نەيرەڭلىرىنىڭ يۈزىدىكى پەردىنى ئېچىپ تاشلايدۇ. يەھۇدىيلارنىڭ ئەمدىلىكتە ئەڭ كاتتا بوۋىسى بولغان ئىسرائىل (يەنى ياقۇب) ئەلەيھىسسالام بىلەن ھېچ قانداق ئېتىقادى ۋە روھانىي باغلىنىشلىقى قالمىغانلىقىنى قارارلاشتۇرىدۇ.

****

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلىرنىڭ ئىلىكتىرىنىڭ ئادرىسى

دىن بىرلىگى

بۇ ئىپادىنىڭ نۇرى ئاستىدا ئۆتمۈشتىكى ئۇ ئۈممەت بىلەن بۇ نەسىل ئارىسىدىكى قەتئىي چېگرىلارنىڭ پۈتۈن تەپسىلاتى ئوتتۇرىغا تۆكۈلىدۇ. بۇ ئىپادىدە ئۆتمۈشتىكىلەر بىلەن هازىرقىلارنىڭ هېچ قانداق باغلىنىشلىقى قالمىغانلىقى، ئوتتۇرىدا تۇغقانلىق ۋە ۋارىسلىق رىشتىسىنىڭ مەۋجۇت بولۇشى قەتئى مۇمكىن ئەمەسلىكى ئوچۇق بايان قىلىنىدۇ.

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

ئۇلار ئىلگىرى ئۆتكىن كىشىلەر ئىدى، ئۇلارنىڭ تاياۋەتلىرى ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ تاياۋىتىڭلارمۇ ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، سىلەردىن ئۇلارنىڭ نېمە ئىش قىلغانلىقى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ[134].

هەر ئادەم ئۆز هېساۋىنى ئۆزى بېرىدۇ. هەممە ئادەمنىڭ ئۆز يولى، ئۆز ئۇنۋانى، ئۆز خۇسۇسىيەتلىرى بولىدۇ. ئىلگىرىكىلەر بىر مۆئمىن جامائەت بولۇپ، كېيىنكى پاسىقلارنىڭ ئۇلار بىلەن هېچقانداق باغلىنىشلىقى بولمايدۇ. كېيىنكى لاياقەتسىزلەر هەرگىزمۇ ئىلگىرىكىلەرنىڭ داۋامى ئەمەس. ئۇلار ئايرىم تەبىقە، بۇلار ئايرىم تەبىقە. بۇلارنىڭ بايرىقى باشقا، ئۇلارنىڭمۇ بايرىقى باشقا. ئۇلارنىڭ ئىمانغا باغلانغان تەپەككۇر ئەندىزىسى باشقا، بۇلارنىڭ جاهالەتنى ئاساس قىلغان چۈشەنچە تەرزى باشقا. جاهىلىيەت چۈشەنچىسىدە، بىر جامائەت بىلەن يەنە بىر جامائەتنىڭ ۋە بىر دەۋر بىلەن يەنە بىر دەۋرنىڭ پەرقى ئايرىلمايدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ چۈشەنچىسىگە كۆرە، ناۋادا ئىككى جامائەت ئوتتۇرىسىدا ئىرقى رىشتە ۋە نەسەب بىرلىكى مەۋجۇت بولسىلا، ئىككىلىسى ئوخشاش بىرلا جامائەت، بىرلا جەمئىيەت هېسابلىنىۋېرىدۇ. بىراق ئىسلام چۈشەنچىسىدە، مۆئمىنلەر جامائىتى بىلەن پاسىقلار جامائىتى چوقۇم بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا هېچقانداق باغلىنىش، هېچقانداق مۇناسىۋەت بولمايدۇ، نە ئۇلار بىرلىشىپ بىر ئۈممەتمۇ بولالمايدۇ. ئاللاهنىڭ ئۆلچىمىدىمۇ بۇ هەرئىككىسى ئايرىم - ئايرىم ئۈممەت هېسابلىنىدۇ. شۇڭا مۆئمىننىڭ قىممەت قارىشىغا بىنائەن بۇ ئىككىسى پەرقلىق، بىر - بىرىگە زىت. ئىسلامنىڭ تەسەۋۋۇرىغا كۆرە، جىسمانىي نۇقتىدىن مەيلى قانداق رەڭ، قانداق رايون ۋە قانداق ئىرققا تەۋە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئوخشاش بىرلا ئېتىقاد، بىرلا ئەقىدىگە ئىمان كەلتۈرگەن كىشىلەر بىر ئۈممەتتۇر. ئىسلام جامائىتىنىڭ مۇناسىۋىتى بىرەر رايون، بىرەر مىللەت نەسلىگە باغلىنىشلىق ئەمەس. ئىسلام ئېتىقادى ئۆز ئاساسىنى يۈكسەك روهانىيەت ئۈستىگە قۇرۇپ چىقىدۇ. هەرگىزمۇ پەسكەش ماددى مۇناسىۋەتلەرنى ئاساس قىلمايدۇ.

قۇرئان كەرىم ئىبراهىم ئەلەيهىسسالام دەۋرىدىكى تارىخىي ۋەقەلەرنى، مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىسى ۋە كەبىنىڭ هېكايىسىنى هەمدە ئىسلام قانۇنىنىڭ ماهىيىتى ۋە ۋارىسلىق تەسەۋۋۇرىنىڭ هەقىقىتىنى بايان قىلىش جەريانىدا هازىرقى دەۋر ئەهلى كىتابلىرىنىڭ پۈچەك

دەۋالىرى ئۈستىدىمۇ توختىلىدۇ. ئۇلارنىڭ خاتا قاراشلىرى، ئاساسسىز دەلىللىرى ۋە مەنتىقسىز مۇنازىرىلىرىگە رەددىيە بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ پۈتۈن تەسەۋۋۇرلىرىنىڭ پاكىت جەھەتتىن پۈتۈنلەي پۈچەكلىكىنى، پەقەتلا ئۇچ - ئاداۋەتنى ئاساس قىلغانلىقىنى، ئۇز مۇددىئالىرى توغرۇلۇق ھېچ بىر پاكىت كۆرسىتەلمەيدىغانلىقىنى ئاشكارىلاپ بېرىدۇ. شۇنداق قىلىپ، قۇرئان كەرىم ئىسلام ئېتىقادىنىڭ تېخىمۇ تەبىئىي، ئەقىلگە ئۇيغۇن ئېتىقاد ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭدىن پەقەت ھەسەتخور ئۆچمەن مىجەزلىك كىشىنىڭلا يۈز ئۆرۈيدىغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

وَقَالُواْ كُونُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُواْۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُواْ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَواْۖ وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ ٱللَّهِۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةًۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُواْ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾

ئەھلى كىتابلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولساڭلار ھىدايەت تاپسىلەر» دەيدۇ. ئۇلارغا: «ئۇنداق ئەمەس، بىز ئىبراھىمنىڭ ئىسلامغا ئۇيغۇن دىنىغا ئەگىشىمىز، ئۇ مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» دېگىن[135].

ئى مۇسۇلمانلار ئېيتىڭلاركى، «ئاللاھقا ئىمان ئېيتىمىز، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاقىغا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا يېرىلگەن، ئىساغا بېرىلگەن ۋە بارلىق پەيغەمبەرلەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتىمىز، ئۇلاردىن ھېچبىرىنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىۋەتمەيمىز بىز ئاللاھقا مۇسۇلمانمىز (يەنى بويسۇنغۇچىلارمىز)»[136].

ئەگەر ئۇلار سىلەر ئىمان ئېيتقاندەك ئىمان ئېيتسا، ئەلۋەتتە، ھىدايەتتە بولغان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، كاجىلىق قىلغانلاردىن بولغان بولىدۇ، شۇڭا خاتىرجەم بولغىنكى، ئۇلارغا قارشى ئاللاھ سېنى ھىمايە قىلىشقا كۇپايىدۇر. ئاللاھ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ ۋە بىلىپ تۇرىدۇ[137].

ئېيتىڭلاركى، «ئاللاھنىڭ دىنىدا جېدەل تۇرۇڭلار، ئاللاھنىڭ دىنىدىن ياختىسى كىمنىڭ دىنى بار؟ ماانا بىز ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلغۇچىلارمىز»[138].

ئى پەيغەمبەر! تۆلارغا ئېيتقىنكى: «بىز بىلەن ئاللاھ توغرۇلۇق جېدەللىشمىسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇ ھەم بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز، ھەم سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر. بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈن، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، بىز ئۆز بەندىچىلىكىمىزنى ئاللاھقىلا خاسلاشتۇردۇق[139].

ياكى سىلەر «ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى يەھۇدىي ئىدى ياكى نەسارا ئىدى» دەپ جاغلامسىلەر؟

ئېيتقىنكى، «سىلەر ئوبدان بىلەمسىلەر ياكى ئاللاھ ئوبدان بىلەمدۇ؟ قولىدا ئاللاھ تەرىپىدىن كېلگەن بىر دەلىل تۇرۇپ، ئۇنى يوشۇرغان ئادەمدىنمۇ ئارتۇق زالىم بارمۇ؟ ئاللاھ سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر»[140].

يەھۇدىيلار: «ئەگەر يەھۇدى بولساڭلار، ھىدايەت تاپسىلەر» دەيتتى. ناسارالارمۇ: «ئەگەر خرىستىئان بولساڭلار، ھىدايەت تاپسىلەر» دېيىشەتتى. ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەر ئىككى پىرقىگە تەڭ جاۋاب بېرىشى ئۈچۈن ئىككى جاۋابنى بىر جۈملە سۆزگە يېغىنچاقلايدۇ.

«قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ» «تۆلارغا: ''ئوندىن ئەمەس، بىز ئىبراھىمنىڭ ئىسلامغا ئوخشۇن دىنغا ئەگىشىمىز، ئۇ مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى'' دېگىن».

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۈشەندۈرۈش بېرىپ: «ياق، بىز پۈتۈنلەي ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىغا، يەنى، سىلەرنىڭمۇ شۇنداقلا بىزنىڭمۇ بوۋىمىز بولغان ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىغا يۈزلىنىمىز. ئىسلامنىڭ ئاساسچىسى ۋە پەرۋەردىگارى بىلەن ئەھدە تۈزگەن كىشى ئەل ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر. ''وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ'' ''ئۇ مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى'' بىراق سىلەر شېرىكچىلىككە مۇبتىلا بولۇشتۇڭلار» دېيىشكە بۇيرۇيدۇ.

ئاندىن قۇرئان كەرىم پۈتۈن مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىنىڭ ئەسلىدىنلا بىر ئىكەنلىكىنى جاكارلاشقا بۇيرۇيدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن تارتىپ ئىسا ئەلەيھىسسالامغا قەدەر بولغان پۈتۈن دىنلارنىڭ ئاخىرقى ھالقىسى ئىسلام ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، ئەھلى كىتابلارنى بۇ ئالەمشۇمۇل بىرلىك دىنىغا ئىمان ئېيتىشقا دەۋەت قىلىدۇ.

قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

ئېيتىڭلاركى، «ئاللاھقا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا يېرىلگەن، ئىساغا يېرىلگەن ۋە بارلىق پەيغەمبەرلەرگە

پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلاردىن ھېچبىرىنى بىر - بىرىدىن ئايرىۋەتمەيمىز. بىز ئاللاھغا مۇسۇلمانمىز (يەنى بويسۇنغۇچىلارمىز)»[136].

مانا بۇ، پۈتۈن پەيغەمبەرلىكنىڭ بىرلىكى بولۇپ، پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىسىنى ئايرىماسلىق ئىسلامنىڭ ئەڭ بۈيۈك ئاساسىدۇر. مانا بۇ، مۇسۇلمانلارنى بىر ئۈممەت قىلىدىغان، ئاللاھنىڭ يەر يۈزىدىكى ئېتىقاد تۈزۈمىنىڭ ۋارىسىغا ئايلاندۇرىدىغان، ئېتىقاد ئاساسىنى ئاللاھنىڭ دىنىغا ۋە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىغا تۇتاشتۇرىدىغان، ئۇلارنى ئىنسانىيەت تارىخىدىكى بىردىنبىر ھىدايەت نۇرىنىڭ بايراقدارى قىلغان ئامىلدۇر. مانا بۇ ئاساس ئىسلام تۈزۈمىنى ھەرقانداق مۇتەئەسسىپلىكتىن پاك، ئالەمشۇمۇل تۈزۈمگە ئايلاندۇرىدىغان، ئىسلام ئىجتىمائىي جەمئىيىتىنى زۇلۇم، ناھەقچىلىكتىن پاك قىلىپ، ھەممەيلەنگە باغرى ئوچۇق ھالغا كەلتۈرىدىغان ئامىلدۇر. مانا بۇ، شەخس بىلەن جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدا مۇكەممەل مېھرى - مۇھەببەت، كۆيۈم پەيدا قىلىدىغان ئامىلدۇر. شۇڭلاشقا قۇرئان كەرىم خىتاب داۋامىدا ئىنتايىن ھەل قىلغۇچ بىر مەسلىنى ئېيتىپ بېرىپ، مۇسۇلمانلارغا بۇ ئېتىقاد يولىدا قەتئىي سابىت قەدەم بولۇشى كېرەكلىكى ھەققىدە يوليورۇق بېرىدۇ.

ھەقىقەتەنمۇ بۇ ئېتىقاد ھىدايەتنىڭ ئۆزى بولۇپ، ئۇنى كىم ئۆزلەشتۈرسە، مۇرادىغا يەتكەن بولىدۇ. كىم بۇ ھەقىقەتتىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇ ھېچ بىر مەھكەم ئاساسقا تايانمىغان بولىدۇ. دەل مۇشۇ ۋەجىدىنلا قۇرئان كەرىم بىرەر پرىنسىپال ئاساسقا تايانمىغان بارلىق پىرقىلەرگە رەددىيە بېرىدۇ. قۇرئان كەرىم بۇ ھەقتە:

«فَإِنْ ءَامَنُواْ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَواْ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ» «ئەگەر ئۇلار سىلەر ئىمان ئېيتقاندەك ئىمان ئېيتسا، ئەلۋەتتە، ھىدايەتتە بولغان بولىدۇ. ناۋادا (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، كاجلىق قىلغانلاردىن بولغان بولىدۇ» دەيدۇ.

مانا بۇ، ئاللاھنىڭ ئايىتى... مانا بۇ، ئاللاھنىڭ گۇۋاھلىقى... مۆئمىن قەلبىگە تەڭداشسىز ئىززەت، مەرتىۋە تۇيغۇسىنى قەترىمۇ قەترە تامچىلىتىۋاتقان، ئۇلارنىڭ تاللىغان مەيدانىنى نەقەدەر پەخىرلىنىشكە تېگىشلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىۋاتقان ئىلاھى ھۆكۈم... چۈنكى ھىدايەت تاپقۇچىلار پەقەت ئىمان ئېيتقۇچىلاردۇر. مۇسۇلمانلار ئىمان ئېيتقاندەك ئىمان ئېيتمىغانلار ھەقنىڭ ۋە ھىدايەتنىڭ دۈشمىنىدۇر. ھېچ بىر مۆئمىن ھىدايەت تاپمىغان، ئىمان ئېيتمىغان كىشىنى دوست تۇتمايدۇ، نە ئۇنداقلار بىلەن مۇنازىرىلىشىپ يۈرۈشنى زۆرۈر كۆرمەيدۇ، نە ئۇلارغا قارشى ھىلە - ئويۇنلارنى ئوينىمايدۇ، نە ئۇلار بىلەن جەڭگى - جىدەل، رىقابەت، مۇنازىرە قىلىشىپ يۈرۈشنى ھاجەت كۆرمەيدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالا ئۆزىلا ئىسلامغا ۋاكالىتەن ئۇلارغا تاقابىل تۇرۇشقا كۇپايە. ئۇلارنى ئاللاھ ئۆزى بىر تەرەپ قىلىدۇ. «

فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ» «تۆلارغا قارشى ئاللاھ سېنى ھېمايە قىلىشقا كۇپايىدۇر. ئاللاھ ھەممنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ۋە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر».

مۇئمىننىڭ ۋەزىپىسى ئۆز يولىدا ئۇدۇل مېڭىۋېرىشتىن ۋە ئاللاھ تائالادىن ياۋاستە ھاسىل قىلغان بۇ ھەقىقەتكە مەھكەم ئېسىلىشتىن ئىبارەتتۇر. ئۇ ئاللاھنىڭ دوستلىرىنىڭ رېڭى بىلەن رەڭ ئالىدۇ. ئۇلار دۇنيادا ئۆزىگە خاس رېڭى بىلەن ئايرىم تونۇلىدۇ.

«صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَٰبِدُونَ» «ئاللاھنىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، ئاللاھنىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار؟ مانا بىز ئاللاھقىلا بەندىچىلىك قىلغۇچىلارمىز».

«صِبْغَةَ ٱللَّهِ» «ئاللاھنىڭ دىنى»، ئاللاھنىڭ ئىنسانىيەتكە بەرگەن ئاخىرقى يولىورۇقى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن ئىنسانىيەتنىڭ بۇيۇك بىر بۆلۈكىنىڭ رەڭ ئېلىشى، ئۆچ ـ ئاداۋەت، غۇم، ھەسەتلەردىن پاك، مىللەت ۋە رەڭ ئايرىمچىلىقىدىن خالى ناھايىتىمۇ كەڭ دائىرىلىك بىرلىك پرىنسىپىغا جەم بولۇشى مەقسەت قىلىنىدۇ.

بۇ يەردە قۇرئان كەرىمنىڭ ئىنتايىن چوڭقۇر مەنىگە ئىگە، باشقىچە بىر ئېپادىلەش ئۇسلۇبىنى ئۇچرىتىمىز. ئايەتنىڭ: «صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ» «ئاللاھنىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، ئاللاھنىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار؟» دېگەن باشلانغۇچ قىسمى ئاللاھنىڭ ئۇنىڭدىن كېيىنكى قىسمى مۇئمىنلەرنىڭ سۆزى بولۇپ، جۈملىنىڭ تەرتىپ جەريانىدا بۇ ئىككى سۆزنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىيدىغان ھېچ بىر پاسىل يوق. گەرچە ئايەتنىڭ ئىككىلى قىسمى ئاللاھنىڭ كالامى بولسىمۇ، ئەمما بىرىنچى قىسمىدىكى سۆز ئاللاھقا، ئىككىنچى قىسمىدىكى سۆز مۇئمىنلەرگە مەنسۇپ. مۇمىنلەرنىڭ قىلىدىغان سۆزىنى ئاللاھنىڭ ئۆز كالامىنىڭ بىر قىسمىغا ئايلاندۇرۇشى ھەقىقەتەنمۇ سادىق مۇئمىنلەرگە بېغىشلىنىۋاتقان بۇيۇك ئىززەت ـ ئىكرامدىن ئىبارەتتۇر. بۇ ئارقىلىق مۇمىنلەرنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارى بىلەن ئەقەدەر چوڭقۇر مۇناسىۋەتنى بارلىقىنى ئېپادىلەش مەقسەت قىلىنىدۇ. قۇرئان كەرىمدە بۇ خىل بايانلارنىڭ نۇرغۇن مىساللىرى مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلار ئىنتايىن زور ئەھمىيەتكە ئىگە.

بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەرنىڭ يۆنىلىشى ئىنتايىن چوڭقۇر ۋە كەسكىن ھۆكۈم تەرەپكە يۆتكىلىدۇ.

قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

ئى پەيغەمبەر! تۆلارغا ئېيتقىنكى: «بىز بىلەن ئاللاھ توغرۇلۇق جېدەللىشەمسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇ ھەم بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز، ھەم سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر. بىزنىڭ ئەملىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈن، سىلەرنىڭ ئەملىرىڭلارمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈندۇر، بىز ئۆز بەندىچىلىكىمىزنى ئاللاھقىلا خاسلاشتۇردۇق[139].

يەنى، ئاللاھنىڭ ۋەھدانىيىتى ۋە رەبۇبىيەت سۈپىتى ھەققىدە ھېچ بىر مۇناقىشىگە ئورۇن يوق. ئۇ ھەم بىزنىڭ ھەم سىلەرنىڭ رەببىڭلاردۇر. بىزمۇ ئۆز ئەمەللىرىمىزدىن، سىلەرمۇ ئۆز ئەمەللىرىڭلاردىن جاۋابكارسىلەر. بىز ئۆزىمىزنى پەقەت ئاللاھقىلا بېغىشلىدۇق. ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز. ئاللاھتىن باشقا ھېچكىمدىن ياردەم تىلىمەيمىز.

بۇ ئىپادىدە ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنىڭ تىلى بىلەن ئۇلارنىڭ ئېتىقادىي مەيدانىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىش بىلەن بىرگە، بۇ ھەقتە مۇنازىرە، مۇناقىشە قىلىپ يۈرۈشكىمۇ قىلچە ئورۇن قالدۇرمايدۇ. شۇڭا ئەمدىلىكتە ئايەتنىڭ يۆنىلىشى بۇ مۇنازىرىسىز مەسىلىنى قويۇپ، مەلۇم ئىختىلاپلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئەمما قىلىنىۋاتقان ئىختىلاپلار نامۇناسىپ ۋە غەيرى زۆرۈر بولغان باشقا بىر مەسىلە تەرەپكە يۆتكىلىدۇ.

«أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ» «ياكى سىلەر "ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب ۋە ئۇنىڭ ئۇلاتلىرى يەھۇدىي ئىدى ياكى ناسارا ئىدى" دەپ چاغلامسىلەر؟»

ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامدىنمۇ ۋە يەھۇدىزىم بىلەن خرىستىئانلىق پەيدا بولۇشتىنمۇ ئۇزۇن زامانلار ئىلگىرى ئۆتكەن زاتلاردۇر. ئۇلارنىڭ دىنىنىڭ ھەقىقىتى ۋە ئىسلام ئىكەنلىكى ئاللاھنىڭ گۇۋاھلىقى بىلەن ئاللىبۇرۇن بايان قىلىنىپ بولدى.

«قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ» » ئېيتقىنكى: "سىلەر ئوبدان بىلەمسىلەر ياكى ئاللاھ ئوبدان بىلەمدۇ؟»

بۇ، جاۋابى يوق بىر سوئال بولۇپ، بۇ ئىپادىدە تىللارنى ھېچبىر جاۋاب بەرگۈزمەي تۇرۇپ، تۈۋىدىن كېسىپ تاشلايدىغان تەنقىدىي ۋەزىن مەۋجۇت.

ئاندىن ئەھلى كىتابلارغا: «سىلەر ئۇ زاتلارنىڭ يەھۇدىزىم بىلەن خرىستىئانلىق ۋۇجۇتقا كېلىشتىن ناھايىتى ئۇزۇن زامانلار ئىلگىرى ئۆتكەن كىشىلەر ئىكەنلىكىنى ياخشى بىلىسىلەر، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئاللاھقا ھېچ بىر شېرىك قوشمىغان "ئىبراھىم دىنى"دا ئىكەنلىكىنىمۇ پىششىق بىلىسىلەر. ئۇنىڭ ئۈستىگە، سىلەرنىڭ يېنىڭلاردىكى كىتابتىمۇ ئاخىر زاماندا ئەشۇ "ئىبراھىم دىنى" بىلەن بىر پەيغەمبەرنىڭ ئەۋەتىلىدىغانلىقى ئوچۇق بىلدۈرۈلگەن ئىدى. ئەجىبا، سىلەر ئۇ پاكىتلارنى تېخىچە يوشۇرامسىلەر؟

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ» «قولىدا ئاللاھ تەرىپىدىن كەلگەن بىر دەلىل تۇرۇپ، ئۇنى يوشۇرغان ئادەمدىنمۇ ئارتۇق زالىم بارمۇ؟»

سىلەرنىڭ ئۆزىڭلارغا ئامانەت تاپشۇرۇلغان ئەشۇ پاكىتلارنى يوشۇرۇپ، مەخپى ساقلاۋاتقانلىقىڭلارنى ئاللاھ بىلىپ تۇرىدۇ ۋە بۇ ھەقتە قىلغان جېدەللىرىڭلاردىنمۇ خەۋەرداردۇر.

«وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» «ئاللاھ سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر».

ئەمدىلىكتە سۆز ئۆزىنىڭ ئەڭ يۇكسەك دەرىجىسىگە چىقىدۇ. ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، ياقۇب ئەلەيھىسسالاملارنىڭ ئەۋلادلىرى ئارىسىدىكى ۋە ئۇلارنىڭ ئاتالمىش ئەگەشكۈچىلىرى ئارىسىدىكى جىددى ئىختىلاپلار ھەققىدە كەسكىن قارار چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ باشقا، بۇلارنىڭمۇ پۈتۈنلەي باشقا ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. شۇڭا سۆزنىڭ خاتىمىسى: « تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ «ئۇلار بۇرۇن ئۆتكەن كىشىلەر ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەملىرى ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر. سىلەرنىڭ ئەملىرىڭلارمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ ئەملىرى ھەققىدە سىلەردىن سوئال سورالمايدۇ» دېيىش بىلەن تاماملىنىدۇ.

ھەق بىلەن باتىلنى بىر - بىرىدىن ئايرىغان كەسكىن قارار... جەدەل - ماجىرا، مۇنازىرىلەرنى تۈگەتكەن ھاكىم ئىپادە... ۋە ئەشۇ قۇرۇق دەۋالارنى يوققا چىقارغان ئاخىرقى سۆز .... مۇشۇ ئىپادىلەر بىلەن سۆزلەنگەن بولىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن، بىرىنچى پارىنىڭ تەپسىرى تۈگىدى.